

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

(Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής & του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού)

 Πανελλήνιο Συνέδριο
Ψυχολογικής Έρευνας

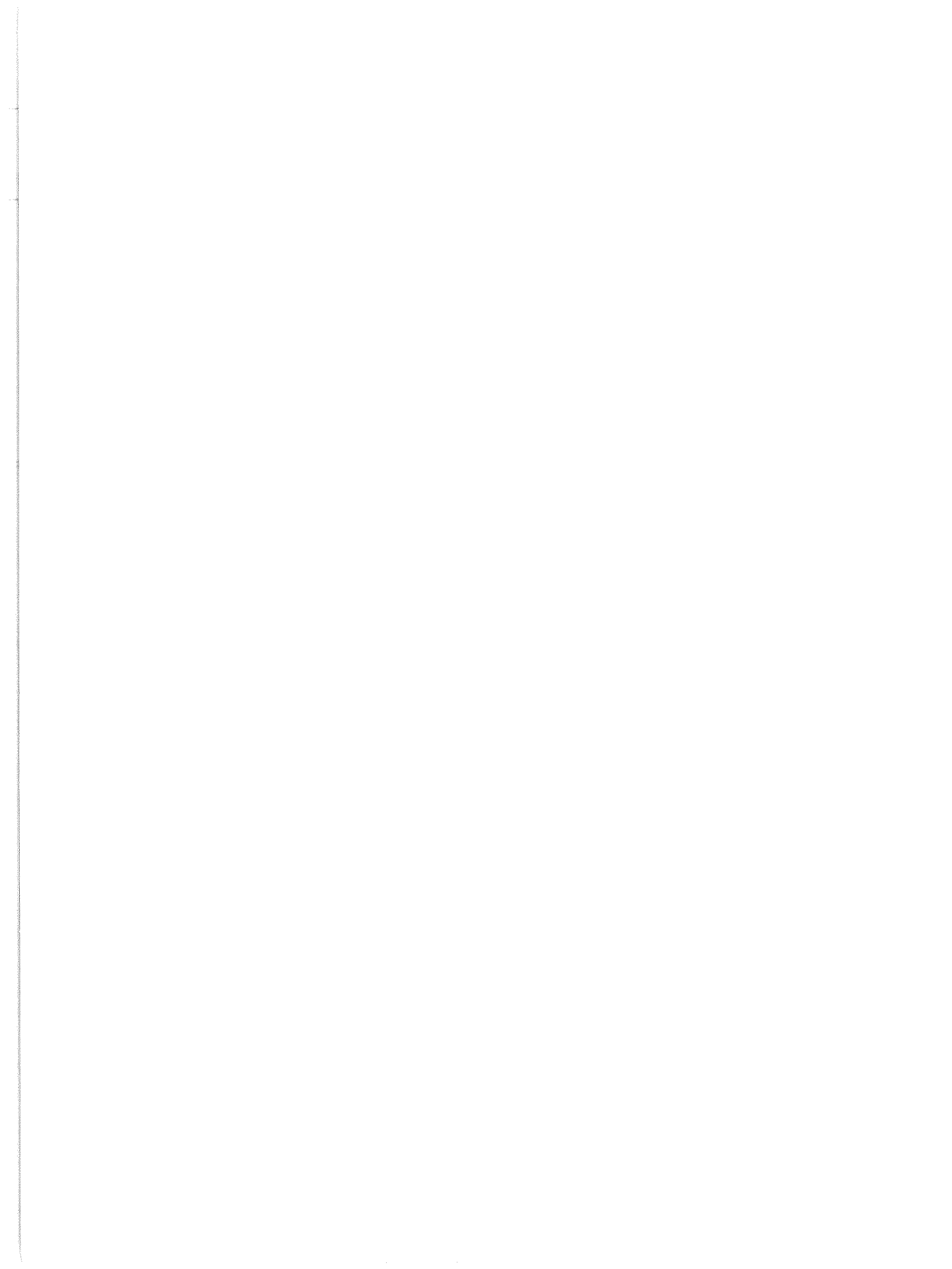
Ρόδος 21 - 24 Μαΐου 2003

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

"Παλαιό κρασί σε καινούριο βαρέλι;"

Ατραπός

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών
Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής
και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού

9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας

ΡΟΔΟΣ 21 - 24 ΜΑΪΟΥ 2003

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

«Παλιό κρασί σε καινούριο βαρέλι;»

Ατραπός

© 2003: Εκδόσεις Ατραπός

Κανένα τμήμα του βιβλίου αυτού δεν αναπαράγεται, δεν αποθηκεύεται σε οποιοδήποτε σύστημα ηλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοαντιγραφικό και δεν μεταβιβάζεται σε καμία μορφή και με κανέναν τρόπο, χωρίς προηγούμενη άδεια του εκδότη.

Εκδόσεις Εκπαιδευτικών «**Ατραπός**»

Κεντρική διάθεση: Νάξου 80, 112 55 Αθήνα

Τηλ.: 210 2027585, Fax: 210 2284119

e-mail: order@atrapos-editions.gr

www.atrapos-editions.gr

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση, φιλμ, μοντάζ: GR ARTS

Μακέτα εξωφύλλου: Ιωάννα Δελφίνο

Στόχος του 9ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ψυχολογικής Έρευνας είναι να προσδιορίσει με συστηματικό τρόπο το στίγμα της Ψυχολογίας στην εποχή μας μέσα από το ερώτημα: «**Παλιό κρασί σε καινούριο βαρέλι;**»

Αυτή η παροιμαική διατύπωση ανακαλεί το ζήτημα της ενεργού ύπαρξης του παρελθόντος μέσα στο παρόν και του κατά πόσον αυτό το παρελθόν υπάρχει και διαμορφώνει το παρόν.

Σε εποχές όπου η διεπιστημονικότητα και η συνάφεια των γνωστικών αντικειμένων αποτελεί δεδομένο αλλά και πρόκριμμα για τη βιωσιμότητα των επιστημονικών τοποθετήσεων, τα στεγανά θα πρέπει να υποχωρήσουν, ωστόσο όχι εις βάρος της αυτοτέλειας του κάθε ξεχωριστού επιστημονικού πεδίου.

Η συνεισφορά της ψυχολογίας σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων του σύγχρονου ανθρώπου με τις προκλήσεις αλλά και τις ανατροπές και ματαιώσεις σε επίπεδο ατόμων, ομάδων, κοινωνιών στην αυγή του 21ου αιώνα συνιστά ένα ακόμη τόπο προβληματισμού και αποτίμησης και τούτο για όλα τα πεδία της ψυχολογίας.

Το Συνέδριο αυτό της ΕΛ.Ψ.Ε. στοχεύει, όπως και τα προηγούμενα, να φιλοξενήσει ομιλίες, ανακοινώσεις, συζητήσεις, ομάδες εργασίας, αναρτημένες εργασίες αλλά και να αποτελέσει, μέσω της διοργάνωσης παράλληλων συμποσίων, βήμα διαλόγου και αποτίμησης για όλους τους κλάδους της ψυχολογίας, με έμφαση στην επίδραση των ελληνικών κλασικών θεωρητικών καταβολών στις βασικές αρχές της σύγχρονης Ψυχολογίας, τους νέους ορίζοντες που ανοίγονται σε αλληλεπίδραση με άλλους επιστημονικούς χώρους, την παρουσία, ποιοτική αλλά και ποσοτική, τέλος, της Ψυχολογίας στο καινούργιο σκηνικό που διαμορφώνεται μέσα στα κοινωνικά συμφραζόμενα, στο πλαίσιο παγκοσμιοποιητικών διαδικασιών.

Το συνέδριο θα πραγματοποιηθεί στην πόλη της Ρόδου, ενός πολυ-κέντρου της νησιωτικής ζωής του Αιγαίου, της περιφερειακής, ακριτικής Ελλάδας και ενός από τους κόμβους του δικτυακού Πανεπιστημίου του Αιγαίου.

Η κοσμοπολίτικη φυσιογνωμία του νησιού, η πλούσια φυσική του ομορφιά, υποδέχονται με γόνιμη φιλικότητα και μάλιστα υπηρετούν και καλλιεργούν την πνευματική δραστηριότητα μέσα από μια διαρκή συνεργασία με την πανεπιστημιακή μονάδα. Μέσα από αυτή τη συνεργασία, μάλιστα, συμβολίζεται με ενδιαφέροντα τρόπο το ίδιο το περιεχόμενο του Συνεδρίου, αλλά και το ίδιο το στερεομετρικό πρόσωπο της Ρόδου: το πολυδιάστατο παρόν και μέλλον – της επιστημονικής έρευνας στις ανθρωπιστικές σπουδές – λειτουργούν μέσα από ένα ενεργοποιημένο, αναγνωρισμένο και εξίσου πολυδιάστατο παρελθόν.

Σας προσκαλούμε, όλες και όλους σας, να μοιραστείτε μαζί μας τους προβληματισμούς και τις προοπτικές στις εργασίες του 9ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ψυχολογικής Έρευνας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας.

Οι Πρόεδροι του Συνεδρίου

Καθηγήτρια Μαρία Καίλα
Αντιπρύτανης
Πανεπιστημίου Αιγαίου

Καθηγητής Νικήτας Πολεμικός
Κοσμήτορας
Σχολής Ανθρωπιστικών Επιστημών
Πανεπιστημίου Αιγαίου

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ**Επίτιμοι Πρόεδροι**

Ιωάννης Παρασκευόπουλος,
Δημήτρης Γεώργας,
Στάμος Παπαστάμου,
Αναστασία Κωσταρίδου – Ευκλείδη,

Επίτιμος Πρόεδρος ΕΛ.Ψ.Ε.
Επίτιμος Πρόεδρος ΕΛ.Ψ.Ε.
Τέως Πρόεδρος ΕΛ.Ψ.Ε.
Πρόεδρος ΕΛ.Ψ.Ε.

Πρόεδροι

Μαρία Καΐλα,
Νικήτας Πολεμικός,

Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Προσκεκλημένοι Ομιλητές

Rocio Fernandez-Ballesteros
Julius Kuhl
Franz Möncks

University of Madrid, Spain
University of Osnabrueck, Germany
University Nimegen, Netherlands

Μέλη

Ελένη Αγάθωνος,
Δημήτρης Αλεξόπουλος,
Θεώνη Βελλή,
Στέλλα Βοσνιάδου,
Γιώργος Γαλάνης,
Νίκος Γιαννίτσας,
Στέλιος Γεωργίου,
Αντρέας Δημητρίου,
Μαρία Δικαίου,
Θάλεια Δραγώνα,
Ιωάννα Ετμεκτσόγλου,
Μαρία Ζαφειροπούλου,
Έλενα Θεοδωροπούλου,
Αναστασία Καλαντζή – Αζίζι,
Σόνια Κανελλάκη,
Αριστοτέλης Κάντας,
Αργύρης Καραπέτσας,
Γιώργος Κλεφτάρας,
Άννα Κοκκέβη,
Εμμανουήλ Κολιάδης,
Εμμανουήλ Κόνσολας,
Αναστάσιος Κοντάκος,
Γιάννης Κουγιουμουτζάκης,
Αγγελική Λεονταρή,
Μαίρη Λουμάκου,
Μάρω Μαλικιώση – Λοΐζου,
Αικατερίνη Μαριδάκη – Κασσωτάκη,
Διομήδης Μαρκουλής,
Αθηνά Μαρούδα-Χατζούλη,
Φρόσω Μόττη-Στεφανίδη,
Λουκία Μπεζέ,
Ηλίας Μπεζεβέγκης,
Δημήτρης Νατσόπουλος,
Κλήμης Ναυρίδης,

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού
Πανεπιστήμιο Πατρών
Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πανεπιστήμιο Κύπρου
Πανεπιστήμιο Κύπρου
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πανεπιστήμιο Θράκης
Πανεπιστήμιο Πατρών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πανεπιστήμιο Κρήτης
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πανεπιστήμιο Θράκης
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πανεπιστήμιο Κύπρου
Διευθυντής Σύνταξης περιοδικού «ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ»,
το περιοδικό της ΕΛ.Ψ.Ε.

Ιωάννης Νέστορος,
Μπετίνα Ντάβου,
Γιώτα Ξανθάκου,
Αφροδίτη Ξηρομερίτη,
Σουζάνα Παντελιάδου,
Ελένη Παπαδάκη - Μιχαηλίδη,
Θαλής Παπαδάκης,
Βάσω Παπαδιώτη,
Νικόλαος Παπαδόπουλος,
Χριστίνα Παπαηλιού,
Γιάννης Παπαμιχαήλ,
Γιώργος Παυλίδης,
Γιώργος Πιπερόπουλος,
Κωνσταντίνος Πόρποδας,
Γρηγόρης Ποταμιάνος,
Μάριος Πουρκός,
Αναστασία - Βαλεντίνη Ρήγα,
Μαρία Σακαλάκη,
Δέσποινα Σακκά
Δέσποινα Σιδηροπούλου - Δημακάκου,
Αναστάσιος Σταλίκας,
Δημήτρης Στασινός,
Αριάννα Στογιαννίδου,
Ευθυμία Συγκολλίτου,
Κλαίρη Συνοδινού,
Μαρία Σφυρόερα,
Μαρία Τζουριάδου,
Φωτεινή Τσαλικογλου,
Αναστασία Τσαμπαρλή - Κιτσαρά,
Ιωάννης Τσαούσης,
Αλεξάνδρα Χαντζή,
Μίκα Χαρίτου - Φατούρου,
Χρυσή Χατζηχρήστου,
Λάμπρος Χουσιάδας,

Πανεπιστήμιο Κρήτης
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πανεπιστήμιο Πατρών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Πανεπιστήμιο Κρήτης
Πρόεδρος Σ.Ε.Ψ.
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Πανεπιστήμιο Κρήτης
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πανεπιστήμιο Πατρών
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Πανεπιστήμιο Πατρών
Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πανεπιστήμιο Κρήτης
Πανεπιστήμιο Κρήτης
Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πανεπιστήμιο Θράκης
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Γραμματέας Δ.Σ. ΕΛ.Ψ.Ε.
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πανεπιστήμιο Θράκης
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

❖ Σημείωμα των Επιμελητών	9
❖ Ανακοινώσεις των προσκεκλημένων ομιλητών	11
❖ Συμπόσια	14
❖ Θεματικές Συνεδρίες	122
❖ Ομάδες Εργασίας	230
❖ Στρογγυλά Τραπέζια	235
❖ Αναρτημένες Εργασίες	237
❖ Ευρετήριο Συγγραφέων	262

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ

Ο τόμος αυτός περιλαμβάνει τις περιλήψεις των ανακοινώσεων που θα παρουσιαστούν κατά τη διάρκεια των εργασιών του 9ου Παγκοσμίου Συνεδρίου Ψυχολογικής Έρευνας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας.

Το σκεπτικό της οργάνωσης του υλικού βασίστηκε στην πρόθεσή μας να παρουσιάσουμε μια συλλογή κειμένων εύχρηστη σε κάθε αναγνώστη, γι' αυτό το λόγο, προτιμήσαμε να βασιστούμε στη δομή του προγράμματος του Συνεδρίου, την οποία και αναπαράγει, στις γενικές της γραμμές, η παρούσα έκδοση.

Αυτό σημαίνει ότι δεν προχωρήσαμε σε μια θεματική ανακατανομή και ταξινόμηση του υλικού, αλλά προτιμήσαμε την ομαδοποίηση των ανακοινώσεων, σύμφωνα με τις ενότητες των δραστηριοτήτων που έλαβαν χώρα στο Συνέδριο και τηρώντας την ακριβή σειρά των παρουσιάσεων ανά ενότητα, όπως αυτή αναπτύσσεται στο Πρόγραμμα

Οι ενότητες είναι:

- Ανακοινώσεις των προσκεκλημένων ομιλητών
- Συμπόσια
- Θεματικές Συνεδρίες
- Ομάδες Εργασίας
- Στρογγυλά Τραπέζια
- Αναρτημένες εργασίες

Επομένως, η ανεύρεση των περιλήψεων μπορεί να γίνει είτε με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα, όπου εντοπίζεται και η ενότητα στην οποία ανήκει η αναζητούμενη περιλήψη είτε, αντίστροφα, μέσα από το αλφαβητικό Ευρετήριο των ονομάτων το οποίο και παραπέμπει στους αντίστοιχους αριθμούς σελίδων ανά συμμετέχοντα στο βιβλίο των Περιλήψεων.

Η έκδοση περιλαμβάνει περιλήψεις οι οποίες έφθασαν στην Επιτροπή μέχρι και στις 31 Μαρτίου, ενώ όπου δεν υπάρχει κείμενο περιλήψης σημαίνει είτε ότι δεν μας έχει αποσταλεί είτε ότι έχει υπάρξει πρόβλημα κατά την αποστολή.

Δεν έγιναν παρεμβάσεις στο υλικό, ειμή μόνο όπου κρίθηκε απολύτως αναγκαίο, χάριν μιας τυπικής γλωσσικής αποκατάστασης, ενώ παρεμβάσεις δεν έγιναν και ως προς τη συμπλήρωση των στοιχείων των ομιλητών τα οποία παρουσιάζονται όπως ακριβώς μας παραδόθηκαν.

Έλενα Θεοδωροπούλου, Λέκτορας ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Γιώτα Ξανθάκου, Επίκουρη Καθηγήτρια ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Νίκος Ναχόπουλος, Υποψήφιος Διδάκτορας ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Βικτώρια Κατσιγιάννη, Υποψήφια Διδάκτορας ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Ντίνα Νερουλίδη, Γραμματέας Συνεδρίου
Ειρήνη Παπαζαχαρίου, Πτυχιούχος ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΩΝ ΟΜΙΛΗΤΩΝ

Giftedness and Creativity

Prof. Franz J. Mönks, University of Nijmegen

Most definitions of giftedness include creativity. What is different, what is the same? A widely accepted definition of giftedness is: Giftedness is the individual potential for good or outstanding achievements in one or more areas. A brief historical overview of research on giftedness will show that the concept of giftedness was broadened especially during the two last decades. E.g. Howard Gardner publishes in 1983 his groundbreaking book *Frames of Mind* and ten years later *Creating Minds*. The last one is actually an elaboration of his seven intelligences described in 1983. In this contribution it will be argued that we can make a distinction between 'schoolhouse giftedness' and 'creative-productive giftedness' (Renzulli, 1986), but that we cannot separate them. As individual potential they both need a supportive environment. However, only when families and schools will meet in an appropriate way the learning and developmental needs of gifted and creative individuals, they may develop optimally.

Psychology and Ageing

Prof. R. Fernandez-Ballesteros, Autonoma University of Madrid

Gerontology is the science of ageing, age and the aged. As an individual phenomenon, ageing is a bio-psycho-social subject of inquiry. Thus the science of gerontology is multidisciplinary. Human ageing cannot be describe, predicted or explained without taking into consideration its three main facets: biological, psychological and social. During the last century gerontopsychology (or psycho-gerontology) has been developed as an important subdiscipline of gerontology (Birren, 1996). Nevertheless, much more contributions and expansions in the European context (in academic, scientific and professional fields) should be produced as it has been recommended by several international associations. This presentation will deal with the importance of psychological research on the field of ageing and also the need of training and professional participation of psychologists on the field of ageing, age and the aged

Conflict, Ecology, Peace: Psychology's Contribution to Resolving Global Problems

Prof. Julius Kuhl, University of Osnabrück, Germany

Four decades ago Carl Rogers, described some characteristics of the "fully functioning person" that is able to resolve rather than avoid (or even aggravate) conflicts and maintain a healthy balance within the person and with the social and physical environment. This capacity which is more urgently needed in a postmodern global world than ever before can be analyzed today in terms of the underlying cognitive-emotional architecture of personality. Any political, economic, social, or religious attempts to improve living conditions can be doomed to failure unless they are supported by a sufficient number of people who have developed the optimal "internal conditions" for resolving the many conflicts of individual and social lives. An overview is provided of experimental and neurobiological evidence describing functional characteristics of a mental system which can develop the enormous computational power needed for dealing with complex systems (including humans) and for resolving the many conflicts associated with this task. This system largely operates on a nonconscious level, it is inextricably associated with emotions, and it processes information in a parallel (holistic) way maintaining a continuous exchange with three other epistemic systems, especially with analytical thinking. A new theory of Personality Systems Interactions (PSI) is summarized which describes the way interactions among analytical and holistic systems can be optimized by self-regulated changes in affective states. Finally, a functional account of personal understanding and love is provided to explain the social conditions for the acquisition of the capacity for self-regulation of affects. These conditions are important because activation of and communication among epistemic systems is modulated by affective change. It is concluded that the crucial role of love and understanding for creating and maintaining optimal conditions for humans that has been emphasized in philosophy and religion for millenia can be explained today on the basis of the neurobiological and psychological mechanisms involved.

Συμπεράσματα Συνεδρίου

Παρασκευόπουλος Ι., επίτιμος πρόεδρος ΕΛΨΕ, ομ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, επίτιμος διδάκτορας Πανεπιστημίου Αιγαίου

Νοημοσύνη και γνωστικές διεργασίες: Υπάρχουν διαπολιτισμικές διαφορές;

Γεώργιος Δ., Επίτιμος πρόεδρος ΕΛ.Ψ.Ε., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Πρόσφατα παρατηρείται μια αναβίωση έντονων αντιπαραθέσεων στη σύγχρονη γνωστική ψυχολογία, κυρίως με αφορμή τη θεώρηση του Jensen και των Herrnstein και Murray, για τις αμφιλεγόμενες διαπολιτισμικές διαφορές μέσω των όρων σε τέστες νοημοσύνης και γνωστικών διεργασιών και, επίσης, διαφορές ανάμεσα «μαύρους» και «λευκούς» στις ΗΠΑ. Στην ομιλία αυτή παρουσιάζονται πορίσματα πρόσφατης έρευνας για τη γνωστική δομή του Τεστ Νοημοσύνης για Παιδιά του Wechsler (WISC-III) στην οποία συγκρίθηκαν οι μέσοι όροι νοημοσύνης (Γενική, Λεκτική, Πρακτική και Βαθμοί στις κλίμακες) σε 16 χώρες (ΗΠΑ, Καναδάς, Βρετανία, Αυστρία, Γερμανία, γερμανόφωνη Ελβετία, Γαλλία και γαλλόφωνο Βέλγιο, Ολλανδία και Φλαμανδόφωνο Βέλγιο, Ελλάδα, Σουηδία, Σλοβενία, Λιθουανία, Ιαπωνία, Κορέα και Ταϊβάν). Τα δεδομένα της μελέτης ήταν οι αρχικοί βαθμοί από τη στάθμιση του WISC-III σε αντιπροσωπευτικά δείγματα στις χώρες αυτές. Το συνολικό δείγμα αποτέλεσαν 15,999 παιδιά ηλικίας 6 μέχρι 16 ετών. Για την ανάλυση των δεδομένων εφαρμόστηκε η στατιστική μέθοδος «δομική ισοτιμία» η οποία βασίζεται στην παραγοντική ανάλυση και έχει ως στόχο την ανεύρεση πιθανών καθολικών παραγόντων ανάμεσα στις χώρες του δείγματος. Πρώτο εύρημα ήταν η αξιοσημείωτη ομοιότητα της δομής του WISC-III σε όλες τις χώρες της έρευνας. Βρέθηκε, δηλαδή, ότι οι παράγοντες γνωστικών διεργασιών Λεκτική Κατανόηση, Ελευθερία από Περίσπαση, Αντιληπτική Οργάνωση, Ταχύτητα Επεξεργασίας είναι όμοιοι σε όλες τις χώρες, εύρημα το οποίο υποστηρίζει την άποψη ότι οι γνωστικές διεργασίες, όπως μετρήθηκαν με το WISC-III, είναι καθολικές. Δεύτερο εύρημα ήταν ότι δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους – είναι ουσιαστικά όμοιοι - στις χώρες αυτές. Δεν παρατηρήθηκαν, δηλαδή, αξιοσημείωτες διαφορές στους μέσους όρους των γνωστικών παραγόντων ούτε στους συνολικούς βαθμούς των κλιμάκων ούτε στους «δείκτες» Γενικής, Λεκτικής και Πρακτικής νοημοσύνης (αθροισμάτων των αρχικών βαθμών των αντίστοιχων κλιμάκων). Η σημασία του ευρήματος ότι δεν υπάρχουν διαφορές σε μέσους όρους στις χώρες αυτές εξηγείται στο ότι υποστηρίζει τη θεωρία πως δεν υπάρχουν διαφορετικά επίπεδα νοημοσύνης ανάμεσα σε ανθρώπους από διαφορετικούς πολιτισμούς - ότι, δηλαδή, δεν υπάρχουν διαπολιτισμικές ή διαφυλετικές διαφορές στις γνωστικές ικανότητες. Διαφορές παρατηρούνται σε όλες τις κοινωνία μόνον σε διατομικό επίπεδο. Παρόλο που πολιτισμικοί παράγοντες διαμορφώνουν τον τρόπο σκέψης, εφόσον μια χώρα αναπτύσσεται οικονομικά και αποκτά σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα, διαπολιτισμικές διαφορές που πιστοποιούνται με βάση την αξιολόγηση της νοημοσύνης με τεστές, εκμηδενίζονται. Η θεώρηση αυτή πρέπει, χωρίς αμφιβολία, να διερευνηθεί σε χώρες του τρίτου κόσμου με κατάλληλα τεστ νοημοσύνης. Πρέπει να σημειωθεί, επίσης, ότι αν και ο ερευνητικός σκοπός της μελέτης μας δεν ήταν μια άμεση εξέταση της θεωρίας της εγγενούς ανισότητας επιπέδου

νοημοσύνης ανάμεσα σε «μαύρους» και «λευκούς» στις ΗΠΑ, η οποία προσβέυεται από τους Jensen, Herrnstein και Murray, τα ευρήματά μας, ωστόσο, αποτελούν μια έμμεση απάντηση στο αμφιλεγόμενο αυτό ζήτημα. Τελικά, φαίνεται πως μπορούμε να συναγάγουμε το συμπέρασμα ότι το WISC-III είναι ένα έγκυρο και αξιόπιστο εργαλείο του ψυχολόγου το οποίο αξιολογεί γνωστικές διεργασίες με τον ίδιο τρόπο σε ποικίλες χώρες με διαφορετικούς πολιτισμούς.

Οι προκλήσεις για την επιστήμη της ψυχολογίας στην Ελλάδα την αυγή του 21ου αιώνα

Κωσταρίδου-Ευκλείδη Α., Πρόεδρος ΕΛ.Ψ.Ε., καθηγήτρια Α.Π.Θ.

Με την ομιλία αυτή θα ήθελα να καταδείξω ορισμένες από τις εξελίξεις που παρατηρούνται στην επιστήμη της ψυχολογίας διεθνώς και γίνονται ήδη αισθητές και στη χώρα μας. Οι εξελίξεις αυτές αφορούν (α) τη μεθοδολογία και (β) τις θεματικές προτεραιότητες της έρευνας στην ψυχολογία, (γ) την εκπαίδευση των ψυχολόγων, και (δ) τις σχέσεις της ψυχολογίας με την κοινωνία. Ειδικότερα, ως προς τη μεθοδολογία είναι σαφές πλέον η στροφή και η συζήτηση της ανάγκης να μελετάται εκτενέστερα η ατομική διαφοροποίηση σε επίπεδο νευροψυχολογικό και συμπεριφορικό, αλλά και σε επίπεδο ιδεών και φαινομενολογικής εμπειρίας. Ως προς τις προτεραιότητες της έρευνας, θέματα που ελκύουν την προσοχή των ψυχολόγων διεθνώς, πέρα από τη σε βάθος μελέτη των φαινομένων που ήδη απασχολούν τον κάθε κλάδο της ψυχολογίας, είναι η ανάγκη διεπιστημονικότητας και διακλαδικής μελέτης των φαινομένων και η αναγνώριση του κοινωνικο-πολιτισμικού και θυμικού υπόβαθρου της νόησης, της εμπειρίας, και της συμπεριφοράς. Ως προς την εκπαίδευση των ψυχολόγων, είναι γνωστή πλέον η προώθηση του Ευρωπαϊκού Διπλώματος Ψυχολογίας και η απαίτηση για εκτενέστερη και συστηματικότερη άσκηση των ψυχολόγων πριν από την απόκτηση της άδειας άσκησης του επαγγέλματος. Παράλληλα βαδίζει και η ανάγκη για ικανότητα των ψυχολόγων να δρουν αποτελεσματικά σε πολυ-πολιτισμικά περιβάλλοντα. Τέλος, ως προς τις σχέσεις της ψυχολογίας με την κοινωνία, είναι σαφές η ανάγκη για μια ευρύτερη και ουσιαστικότερη παρουσία των ψυχολόγων σε καταστάσεις κρίσεων αλλά και σε υπάρχοντα και σε αναδυόμενα προβλήματα της κοινωνίας που αφορούν την υγεία, γενικότερα, τις κοινωνικές μεταβολές, τις τεχνολογικές και περιβαλλοντικές αλλαγές, και τις ταχύτερες και συγκλονιστικές εξελίξεις στην ιατρική και στη βιολογία.

Το δίπολο «βασικής» και «εφαρμοσμένης» έρευνας στην Κοινωνική Ψυχολογία ή μια ανθρώπινη και επιστημολογική τραγωδία: η περίπτωση της τρομοκρατίας.

Παπαστάμου Στ., τ. πρόεδρος ΕΛΨΕ, Παντείο Πανεπιστήμιο

Με αφετηρία το επιστημολογικά ψευδές, μεθοδολογικά δυσεπίλυτο και πραγματολογικά ακανθώδες δίλημμα που προκύπτει

από την τεχνηέντως επιβεβλημένη επιλογή μεταξύ «βασικής» και «εφαρμοσμένης» έρευνας στην Κοινωνική Ψυχολογία, εξετάζονται οι επιπτώσεις έकाστης πριμοδοτούμενης ερευνητικής εκδοχής και πρακτικής τόσο στο επίπεδο της παραγόμενης ή και επικαλούμενης θεωρίας όσο και σ' αυτό της εμπλεκόμενης ιδεολογίας. Ιδιαίτερη μνεία και δειγματοληπτική αναφορά γίνεται σε έρευνες, που αφορούν στο φαινόμενο της τρομοκρατίας, δεδομένου ότι, εξαιτίας πιθανότατα της πρόσφατα επίκαιρης συναισθηματικά και ιδεολογικά φορτισμένης θεματολογίας τους, η επιστημολογική τους πρόθεση και φιλοδοξία έχει εμφανέστατο αντίκτυπο στον τρόπο, που η Κοινωνική Ψυχολογία καλείται – δοκιμάζοντας και πιθανώς εμπλουτίζοντας την εξηγητική ισχύ των θεωριών της – να προσεγγίσει την επιχειρηματολογία και τις πρακτικές, που ενεργοποιούνται υπέρ ή κατά της τρομοκρατίας και ταυτόχρονα να διαχειριστεί τη σχέση της με τους έντεχνους ή μη επικοινωνιακούς χειρισμούς από την εγχώρια και διεθνή πολιτική εξουσία, οι οποία οδηγεί στην (ψευδ:)αίσθηση ενός νομοτελειακού χαρακτήρα στον κηρυγμένο πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία.

ΣΥΜΠΟΣΙΑ

Έφηβοι και γονείς: ψυχοκοινωνικές διαστάσεις της ανάπτυξης στην εφηβική ηλικία

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Μπεζεβέγκης Η.**
Συζητητής: **Μαλικιώση-Λοΐζου Μ.**

Στο συμπόσιο αυτό παρουσιάζονται εμπειρικές ερευνητικές μελέτες που αφορούν στις σχέσεις εφήβων - γονέων, καθώς και την ικανότητα αναγνώρισης και κατανόησης των συναισθημάτων από την πλευρά των εφήβων. Ειδικότερα, οι Γ. Γεωργουλέας, Η. Μπεζεβέγκης και Β. Παυλόπουλος παρουσιάζουν ερευνητικά δεδομένα σχετικά με τις αντιλήψεις των εφήβων και των γονέων παιδιών εφηβικής ηλικίας για τη γονεϊκή συμπεριφορά, τα θέματα που προκαλούν συγκρούσεις ανάμεσα σε γονείς και εφήβους, την ποιότητα της επικοινωνίας μεταξύ τους και το συναισθηματικό κλίμα που επικρατεί στην οικογένεια. Οι Ε. Κουζουρτίδου και Μ. Μαλικιώση-Λοΐζου παρουσιάζουν μια ερευνητική μελέτη που εξετάζει το είδος της επικοινωνίας και της αλληλεπίδρασης των νέων με τους γονείς τους, στην οποία ζητήθηκε από τους νέους να απαντήσουν για ποια θέματα θα επέλεγαν τους γονείς τους, προκειμένου να συζητήσουν, να ζητήσουν συμβουλή και γενικά να βοηθηθούν και οι απαντήσεις τους συγκρίθηκαν με αντίστοιχες ερωτήσεις, για τις οποίες θα απευθύνονταν στα αδέρφια και/ή στους φίλους τους. Η Ε. Γαλανάκη παρουσιάζει ερευνητικά δεδομένα σχετικά με τη συνάφεια του φανταστικού ακροατηρίου και του προσωπικού μύθου με την αντίληψη των εφήβων για τις πρακτικές ανατροφής που υιοθετούν οι γονείς τους και το συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας, τη διαδικασία αποχωρισμού-εξατομίκευσης, το άγχος αποχωρισμού από τους γονείς και τη μοναξιά που βιώνει ο έφηβος μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον. Η Μ. Πλατσίδου παρουσιάζει ερευνητικά δεδομένα σχετικά με το επίπεδο ηθικής σκέψης των εφήβων και την ικανότητα για αναγνώριση και κατανόηση των συναισθημάτων, τα οποία διαπιστώνεται ότι βελτιώνονται με την πάροδο της ηλικίας. Τα αποτελέσματα της έρευνάς της συζητούνται με αναφορά στο επίπεδο της γνωστικής ανάπτυξης των ατόμων και στο φύλο των εφήβων.

Φανταστικό ακροατήριο/ προσωπικός μύθος και σχέσεις των εφήβων με τους γονείς τους: Πού βρίσκεται σήμερα η έρευνα Γαλανάκη Ε.

Μέχρι σήμερα έχει εξεταστεί, στις Η.Π.Α. και σε χώρες της Ευρώπης (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα), η συνάφεια του φανταστικού ακροατηρίου και του προσωπικού μύθου - δύο

τυπικών φαινομένων της εφηβείας, όπως τα περιέγραψε ο Elkind (1967, 1978) -, με τις ακόλουθες παραμέτρους των σχέσεων γονέων-εφήβων: α) την αντίληψη των εφήβων για τις πρακτικές ανατροφής που υιοθετούν οι γονείς τους (υποστήριξη, συντροφικότητα, σωματική επαφή-στοργή, απόσυρση, απόρριψη-έλεγχος) και για το συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας (κυρίως τη συναισθηματική ασφάλεια), β) τη διαδικασία αποχωρισμού-εξατομίκευσης όπως την όρισε ο Bios (1962, 1967) βασισμένος στη θεωρία της Mahler (Mahler, Pine, & Bergman, 1975), γ) το άγχος αποχωρισμού από τους γονείς και δ) τη μοναξιά που βιώνει ο έφηβος μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον. Στόχος της εισήγησης αυτής είναι να παρουσιάσει συστηματοποιημένα τα πιο σημαντικά ευρήματα αυτών των ερευνών, να αναδείξει τη συμβολή τους στη διαμόρφωση των αντίστοιχων θεωρητικών προσεγγίσεων, να εντοπίσει κενά στη διερεύνηση της σχέσης αυτής και να προτείνει οδούς περαιτέρω ερευνητικής ενασχόλησης με το θέμα.

Διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στο επίπεδο ηθικής σκέψης και την ικανότητα αναγνώρισης και κατανόησης συναισθημάτων.

Πλατσίδου Μ.

Στην εφηβική ηλικία, η ηθική σκέψη μεταβαίνει από το στάδιο της ετερόνομης στο στάδιο της αυτόνομης ηθικής (Piaget, 1932. Kohlberg, 1969). Είναι γνωστό ότι η ηθική ανάπτυξη επηρεάζεται σημαντικά από τη γνωστική ανάπτυξη. Ένας άλλος παράγοντας που πιθανόν να παίζει ρόλο είναι η ικανότητα για αναγνώριση και κατανόηση των συναισθημάτων (των προσωπικών και των άλλων ατόμων). Η ικανότητα αυτή αποτελεί μια από τις διαστάσεις του μοντέλου για τη συναισθηματική νοημοσύνη που προτείνουν οι Mayer, Salovey, & Caruso (1999). Από την περιορισμένη έρευνα που έγινε ως τώρα αναφορικά με τις σχέσεις συναισθηματικών ικανοτήτων με την ηθική ανάπτυξη διαπιστώθηκε ότι υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στη συναισθηματική ευφυΐα και την εκδήλωση αλτρουιστικής συμπεριφοράς (Mayer, Salovey, & Caruso, 2000). Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί αν και με ποιο τρόπο η καλύτερη κατανόηση και διαχείριση των συναισθημάτων σχετίζεται με υψηλότερα επίπεδα ηθικής σκέψης.

Για το σκοπό αυτό εξετάστηκαν μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου με μια σειρά από έργα, τα οποία κατασκευάστηκαν για να μετρήσουν ορισμένες διαστάσεις των παραπάνω ικανοτήτων. Διαπιστώθηκε ότι πράγματι το επίπεδο ηθικής σκέψης των εφήβων μεταβάλλεται ανάλογα με την ηλικία τους. Ομοίως, η ικανότητα για

αναγνώριση και κατανόηση των συναισθημάτων βελτιώνεται με την ηλικία. Το πρότυπο των μεταξύ τους σχέσεων εξετάζεται λεπτομερώς. Επίσης, τα αποτελέσματα συζητούνται με αναφορά (α) στο επίπεδο της γνωστικής ανάπτυξης των ατόμων, που μετρήθηκε με μια σειρά γνωστικών τεστ, και (β) στο φύλο των μαθητών.

Η επικοινωνία των νέων με τους γονείς τους

Κουζουρτίδου Ε., Μαλικιώση-Λοΐζου Μ.

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει το είδος της επικοινωνίας και της αλληλεπίδρασης των νέων με τους γονείς τους. Προς το σκοπό αυτό καταρτίστηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο ζητούσε από τους νέους να απαντήσουν για ποια θέματα θα επέλεγαν τους γονείς του να συζητήσουν, να ζητήσουν την συμβουλή και γενικά να βοηθηθούν. Τα αποτελέσματα από αυτές τις απαντήσεις συγκρίθηκαν στη συνέχεια με τα αποτελέσματα αντίστοιχων ερωτήσεων στις οποίες οι νέοι απαντούσαν για ποια θέματα θα απευθύνονταν στα αδέρφια και/ή τους φίλους τους. Παράγοντες, όπως το φύλο των ερωτώμενων, η σύνθεση της οικογένειας τους καθώς και το μέγεθος της ερευνήθηκαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές, για να βρεθεί η τυχόν επίδραση τους στις απαντήσεις που έδωσαν. Ένα επιπλέον ερώτημα στο οποίο προσπάθησε να απαντήσει η έρευνα ήταν, αν οι νέοι στηρίζονται στον εαυτό τους για τις όποιες ανησυχίες και αποφάσεις τους περισσότερο από ότι στους γονείς ή άλλα πρόσωπα. Το ερώτημα αυτό ερευνήθηκε ξεχωριστά, γιατί στην εφηβεία συχνά παρατηρείται μια στροφή των νέων προς τον εσωτερικό τους κόσμο, μια αμφισβήτηση κάθε μορφής εξουσίας και μια τάση να επιδιώκουν να ρυθμίσουν τη ζωή τους με αυτονομία.

Παράγοντες που επηρεάζουν τις αντιλήψεις εφήβων και γονέων για τη γονεϊκή συμπεριφορά

Γεωργουλέας Γ., Μπεζεβέγκης Η., Παυλόπουλος Β.

Στην ερευνητική αυτή μελέτη εξετάζονται οι αντιλήψεις των εφήβων και των γονέων παιδιών εφηβικής ηλικίας για τη γονεϊκή συμπεριφορά, τα θέματα που προκαλούν συγκρούσεις ανάμεσα σε γονείς και εφήβους, την ποιότητα της επικοινωνίας μεταξύ τους και το συναισθηματικό κλίμα που επικρατεί στην οικογένεια. Σε τρεις διαφορετικές χρονικές περιόδους εφηβικοί και γονείς (1993: 930 έφηβοι, 1998: 389 έφηβοι και 490 γονείς και 2001: 343 Έφηβοι και 380 γονείς) συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο, στο οποίο τους ζητήθηκε να αξιολογήσουν τη συμπεριφορά των γονέων απέναντι στους εφήβους με βάση την κλίμακα «Δημοκρατικός», «Ανεκτικός», «Αυταρχικός». Ενώ η μεγάλη πλειονότητα τόσο των εφήβων, όσο και των γονέων χαρακτηρίζουν συνολικά τη γονεϊκή συμπεριφορά ως «δημοκρατική», αλλαγές παρατηρούνται, όταν ζητείται να αξιολογηθεί η συμπεριφορά των γονέων σε επιμέρους τομείς της καθημερινής ζωής. Και οι δύο πλευρές αναφέρουν το σχολείο, τις ώρες εξόδου και το λεξιλόγιο ως τα θέματα, για τα οποία προκαλούνται συχνότερα συγκρούσεις στην οικογένεια.

Ωστόσο, τόσο οι έφηβοι, όσο και οι γονείς θεωρούν ότι τελικά καταρθώνουν να εξασφαλίζουν ικανοποιητικό επίπεδο επικοινωνίας και αξιολογούν το συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας σε μεγάλο βαθμό θερμό και δημοκρατικό. Τέλος, παρουσιάζονται αποτελέσματα της παραγοντικής ανάλυσης των απαντήσεων εφήβων και γονέων, από την οποία προκύπτουν παράγοντες που επηρεάζουν τις αντιλήψεις εφήβων και γονέων για τη γονεϊκή συμπεριφορά, την επικοινωνία και το συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας.

Ψυχικά ανθεκτικοί μετανάστες/παλινοστούντες μαθητές: προστατευτικοί παράγοντες και παράγοντες επικινδυνότητας

Οργανωτής/ Πρόεδρος: *Μόττη-Στεφανίδη Φ.*

Συζητητής: *Παπαστυλιανού Α.*

Η ψυχική ανθεκτικότητα (resilience) αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου για αποτελεσματική προσαρμογή παρά τις αντίξοες συνθήκες ζωής του. Ο χαρακτηρισμός ενός ατόμου ως ψυχικά ανθεκτικού προϋποθέτει, πρώτον, ότι βιώνει υπό συνθήκες έντονου στρες ή ότι έχει εκτεθεί σε κάποιο σημαντικό αρνητικό γεγονός ζωής και, δεύτερον, ότι παρόλα αυτά παρουσιάζει αποτελεσματική προσαρμογή και λειτουργία. Ορισμένοι παράγοντες, ατομικοί, οικογενειακοί, ή/και κοινωνικοί, θεωρούνται ότι προστατεύουν τα ψυχικά ανθεκτικά άτομα από τις επιπτώσεις των αντίξοων συνθηκών τις οποίες βιώνουν. Η μετανάστευση αποτελεί παράδειγμα μιας ιδιαίτερα στρεσογόνου διαδικασίας για ολόκληρη την οικογένεια, διότι τόσο οι μετανάστες όσο και οι παλινοστούντες καλούνται να συνδυάσουν τα στοιχεία δύο πολιτισμών και να προσαρμοσθούν σε μια νέα πραγματικότητα. Στο συμπόσιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα ενός ερευνητικού προγράμματος, που είχε στόχο να εξετάσει ατομικούς παράγοντες, που θεωρούνται προστατευτικοί της ψυχολογικής επάρκειας μεταναστών/παλινοστούντων μαθητών του Γυμνασίου. Ο εντοπισμός των ψυχικά ανθεκτικών και ευάλωτων μαθητών επιτεύχθηκε εξετάζοντας τους εξής δείκτες επάρκειας: α) δημοτικότητα των μαθητών (κοινωνιομετρικό τεστ) β) συναισθηματική τους διάθεση (κοινωνιομετρικό τεστ) γ) σχολική επίδοση σε βασικά μαθήματα και δ) σχολική προσαρμογή (Achenbach για εκπαιδευτικούς, TRF). Οι βαθμολογίες των μαθητών μετατράπηκαν σε δευτερογενείς z-τιμές, στη συνέχεια προστέθηκαν και βρέθηκε ο μέσος όρος. Τα ψυχικά ανθεκτικά και τα ευάλωτα παιδιά είχαν τιμές μια τυπική απόκλιση πάνω και κάτω από το μέσο όρο, αντίστοιχα.

Εθνική ταυτότητα και επίπεδα άγχους ψυχικά ανθεκτικών και ψυχικά ευάλωτων μεταναστών/ παλινοστούντων μαθητών

Ντάλλα Μ., Μόττη-Στεφανίδη Φ., Τ.Ε.Ι Αθηνών και Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός αυτής της έρευνας ήταν να μελετηθεί η εθνική ταυτότητα σε σχέση με το επίπεδο άγχους μεταναστών/παλινοστού-

ντων ψυχικά ανθεκτικών και ψυχικά ευάλωτων μαθητών του Γυμνασίου. Μελετήθηκαν 100 ψυχικά ανθεκτικοί και 100 ψυχικά ευάλωτοι (βλέπε περιληψη συμποσίου) μετανάστες/παλινοστούντες μαθητές του Γυμνασίου. Οι μαθητές φοιτούσαν σε γυμνάσια σχολεία της Αττικής. Χορηγήθηκαν στους μαθητές: α) τα ερωτηματολόγια Άγχους Κατάστασης και Προδιάθεσης για Παιδιά των Spielberger, Edwards, Lunhene, Montuori & Plazek (1973), β) η κλίμακα Εθνικής Ταυτότητας (Multigroup Ethnic Identity Measure) του Phinney (1992) και γ) ένα ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο για την καταγραφή δημογραφικών στοιχείων και άλλων πληροφοριών σχετικά με το μέγεθος και τη δομή της οικογένειας των μαθητών. Οι κλίμακες άγχους μετρούν το άγχος που αισθάνονται τα παιδιά σε μια παροδική μεταβατική κατάσταση και το άγχος όπως το βιώνουν γενικά καθημερινά. Η κλίμακα Εθνικής Ταυτότητας εξετάζει το βαθμό που το παιδί ταυτίζεται με την εθνοπολιτιστική του ομάδα, έχει την αίσθηση ότι ανήκει σε αυτή και συμμετέχει στην πολιτιστική ζωή της εθνοπολιτιστικής του ομάδας. Οι πρώτες αναλύσεις έδειξαν ότι οι ψυχικά ανθεκτικοί μαθητές παρουσιάζουν σαφή στοιχεία θετικής διαμόρφωσης της εθνικής τους ταυτότητας, ενώ αντίθετα οι ψυχικά ευάλωτοι μαθητές παρουσιάζουν στοιχεία διάχυσης εθνικής ταυτότητας ή απόσυρσης. Βρέθηκε επίσης ότι χαμηλά επίπεδα άγχους συνδέονται με θετική διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας, ενώ υψηλά επίπεδα άγχους συνδέονται με διάχυση της ταυτότητας και απόσυρση.

Διαστάσεις της προσωπικότητας ψυχικά ευάλωτων μεταναστών/ παλινοστούτων μαθητών

Παυλόπουλος Β., Μόττη-Στεφανίδη Φ., Πανεπιστήμιο Κρήτης και Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η μελέτη των διαστάσεων προσωπικότητας ψυχικά ανθεκτικών και ψυχικά ευάλωτων μεταναστών/παλινοστούτων μαθητών του Γυμνασίου. Μελετήθηκαν 100 ψυχικά ανθεκτικοί και 100 ψυχικά ευάλωτοι (βλέπε περιληψη συμποσίου) μετανάστες/παλινοστούντες μαθητές του Γυμνασίου. Οι μαθητές φοιτούσαν σε γυμνάσια σχολεία της Αττικής και οι περισσότεροι προέρχονταν από την Αλβανία/Βόρεια Ήπειρο ή την Πρώην Σοβιετική Ένωση (Έλληνες Πόντιοι). Στους μαθητές χορηγήθηκε α) ένα ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο για την καταγραφή δημογραφικών στοιχείων και άλλων πληροφοριών σχετικά με το μέγεθος και τη δομή της οικογένειας τους και β) μία συντομευμένη μορφή του ACC-FF (Williams, Satterwhite, & Saiz, 1998). Το ερωτηματολόγιο αυτό βασίζεται στο Adjective Checklist (Gough & Heilburn, 1983) και έχει προσαρμοσθεί για να μετρά τους Πέντε Μεγάλους Παράγοντες της προσωπικότητας (εξωστρέφεια, προσήνεια, ευσυνειδησία, νευρωτισμό, δεκτικότητα σε νέες εμπειρίες). Περιέχει 30 γνωρίσματα, τα οποία βαθμολογούνται με μία επτάβατη κλίμακα τύπου Likert. Βρέθηκε ότι οι ψυχικά ανθεκτικοί μαθητές χαρακτηρίζονται από ένα συνδυασμό γνωρισμάτων, όπως: ευελιξία στη ρύθμιση του συναισθήματος, προσαρμοστικότητα σε νέα περιβά-

λοντα, χαμηλό νευρωτισμό, θετική σκέψη και επιμονή. Τα ευρήματα θα συζητηθούν σε συνάρτηση με τη διεθνή βιβλιογραφία για τον επιπολιτισμό, την προσωπικότητα και την ψυχική ανθεκτικότητα.

Προβλήματα συμπεριφοράς και συναισθήματος ψυχικά ανθεκτικών και ψυχικά ευάλωτων μεταναστών/παλινοστούτων μαθητών

Τάκης Ν., Μόττη-Στεφανίδη Φ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της έρευνας ήταν να εξετασθεί εάν μετανάστες/παλινοστούντες μαθητές που έχουν καλή σχολική και κοινωνική προσαρμογή και θεωρούνται ψυχικά ανθεκτικοί παρουσιάζουν λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς και συναισθήματος από τους μετανάστες/παλινοστούντες συμμαθητές τους που είναι ψυχολογικά λιγότερο επαρκείς και θεωρούνται ψυχικά ευάλωτοι. Μελετήθηκαν 100 ψυχικά ανθεκτικοί και 100 ψυχικά ευάλωτοι (βλέπε περιληψη συμποσίου) μετανάστες/παλινοστούντες μαθητές του Γυμνασίου. Οι μαθητές φοιτούσαν σε γυμνάσια σχολεία της Αττικής και οι περισσότεροι προέρχονταν από την Αλβανία/Βόρεια Ήπειρο ή την Πρώην Σοβιετική Ένωση (Έλληνες Πόντιοι). Στους μαθητές χορηγήθηκε α) ένα ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο για την καταγραφή δημογραφικών στοιχείων και άλλων πληροφοριών σχετικά με το μέγεθος και τη δομή της οικογένειας τους και β) το ερωτηματολόγιο Δυσκολιών και Δυνατοτήτων του Goodman, το οποίο αποτελείται από 30 ερωτήσεις, οι οποίες εξετάζουν εάν ο έφηβος παρουσιάζει διάφορες διαταραχές του συναισθήματος ή/και της συμπεριφοράς. Βρέθηκε ότι οι ψυχικά ανθεκτικοί, επαρκείς μαθητές παρουσίαζαν χαμηλότερη βαθμολογία προβληματικής συμπεριφοράς από τους ψυχικά ευάλωτους μαθητές. Οι ψυχικά ευάλωτοι μαθητές είχαν υψηλότερη βαθμολογία στα σύνδρομα άγχος/κατάθλιψη και επιθετική συμπεριφορά απ' ό,τι οι ψυχικά ανθεκτικοί συμμαθητές τους. Τα ευρήματα θα συζητηθούν σε συνάρτηση με τη διεθνή βιβλιογραφία για τον επιπολιτισμό, την ψυχολογική επάρκεια, την ψυχοπαθολογία εφήβων και την ψυχική ανθεκτικότητα.

Προσδοκίες αυτοαποτελεσματικότητας ψυχικά ανθεκτικών και ψυχικά ευάλωτων μεταναστών/ παλινοστούτων και γηγενών μαθητών

Παπαθανασίου Α.-Χ., Γιομπατζολιά Τ., Μόττη-Στεφανίδη Φ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να εξετασθεί εάν ψυχικά ανθεκτικοί, επαρκείς μετανάστες/παλινοστούντες μαθητές Γυμνασίου έχουν υψηλότερες προσδοκίες αυτοαποτελεσματικότητας απ' ό,τι οι ψυχικά ευάλωτοι μετανάστες/παλινοστούντες μαθητές. Μελετήθηκαν 100 ψυχικά ανθεκτικοί και 100 ψυχικά ευάλωτοι (βλέπε περιληψη συμποσίου) μετανάστες/παλινοστούντες μαθητές του Γυμνασίου. Οι μαθητές φοιτούσαν σε γυμνάσια σχολεία της Αττικής και οι περισσότεροι προέρχονταν από την Αλβανία/Βόρεια

Ήπειρο ή την Πρώην Σοβιετική Ένωση (Ελληνες Πόντιοι). Στους μαθητές χορηγήθηκε α) ένα ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο για την καταγραφή δημογραφικών στοιχείων και άλλων πληροφοριών σχετικά με το μέγεθος και τη δομή της οικογένειας τους και β) η κλίμακα Αυτοαποτελεσματικότητας Παιδιών (Bandura, 1990). Η κλίμακα αυτή αποτελείται από 37 ερωτήσεις που αξιολογούν τις πεποιθήσεις αυτοαποτελεσματικότητας παιδιών σε διάφορους τομείς της λειτουργίας τους. Τα αποτελέσματα δίνουν τρεις βαθμολογίες για τις προσδοκίες αυτοαποτελεσματικότητας των παιδιών: μια στα μαθήματα, μία στις κοινωνικές τους σχέσεις και μια στην ικανότητα τους για αυτορύθμιση. Οι πρώτες στατιστικές αναλύσεις έδειξαν ότι οι ψυχικά ανθεκτικοί, ψυχολογικά επαρκείς μετανάστες/παλινοστούντες μαθητές του Γυμνασίου είχαν σημαντικά υψηλότερες προσδοκίες αυτοαποτελεσματικότητας όσο αφορά την ικανότητα τους για αυτορύθμιση και την ικανότητα τους να αντεπεξέλθουν στα μαθήματα τους. Θα συζητηθεί ο προστατευτικός ρόλος των προσδοκιών αυτοαποτελεσματικότητας για την ψυχική υγεία σε συνάρτηση με τη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με ψυχολογική επάρκεια, την ψυχοπαθολογία και τον επιπολιτισμό.

Οι μορφές και η εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Σκαναβή Κ.**

Συζητητής: **Σκαναβή Κ.**

Το συμπόσιο αυτό θα περιλαμβάνει:

- 1) Την αποσαφήνιση ζητημάτων που σχετίζονται με τη σκοποθεσία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης όπως:
 - i. Ποιος θέτει τους στόχους;
 - ii. Ποιο μέρος του φάσματος των τομέων των εκπαιδευτικών στόχων πρέπει να καλύπτεται;
 - iii. Πώς πρέπει να διατυπώνονται οι στόχοι;
 - iv. Πόσο σημαντική είναι η εμμονή στους αρχικούς στόχους;
- 2) Την ανασκόπηση της εξέλιξης των μοντέλων της Περιβαλλοντικής Υπεύθυνης Συμπεριφοράς.
- 3) Τον καθορισμό του ρόλου της μη-τυπικής εκπαίδευσης στην ανάπτυξη της Περιβαλλοντικής Ευαισθησίας δεδομένου ότι οι έρευνες που έχουν γίνει για την Περιβαλλοντική Ευαισθησία κατέληξαν ότι είναι σημαντική η άμεση επαφή με το φυσικό περιβάλλον και η ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε αυτό.
- 4) Την ανάλυση ενός case-study/ εφαρμογή σε σχολικό επίπεδο.

Η σκοποθεσία στην Περιβαλλοντική εκπαίδευση: Προβληματισμοί και εννοιολογικές αποσαφηνίσεις
Γαβριλάκης Κ.

Η συμβολή της Μη-Τυπικής Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην προώθηση της Περιβαλλοντικής Ευαισθησίας

Πετρενίτη Β.

Διαμορφώνοντας στάσεις και δεξιότητες μέσα από το πρόγραμμα ΠΕ "παρατήρηση δασών" στα μουσικά σχολεία Μυτιλήνης

Καπιωτάς Μ.

Σύγχρονες τάσεις στη μελέτη της οπτικοακουστικής επικοινωνίας

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Κούρη Ε.**

Συζητητής: **Ασλανίδου Σ.**

Σε μια οπτικοακουστική επικοινωνιακή διαδικασία ο θεατής/ ακροατής/ δέκτης αλλά και το ίδιο το οπτικοακουστικό κείμενο αποτελούν δυο πολύ σημαντικούς παράγοντες που απασχόλησαν αλλά και απασχολούν την έρευνα. Από την ιδέα μιας ομοιόμορφης μάζας, παθητικής, άβουλης και ανυπεράσπιστης που μετρίεται στα ποσοστά ενός ερωτηματολογίου και καθορίζει τη συμπεριφορά ενός μέσου οδηγηθήκαμε στην ιδέα ενός ενεργητικού θεατή που αντιδρά και σκέφτεται σ' ότι βλέπει και ακούει. Η δημιουργική σχέση οπτικοακουστικού κειμένου και θεατή αποτελεί το ζητούμενο στην σύγχρονη έρευνα των ΜΜΕ. Οι θεωρίες της πρόσληψης συνέβαλαν στην ανάπτυξη αυτής της σχέσης. Η ανάπτυξη αυτής της σχέσης αποτελεί στόχο μιας εκπαίδευσης με τα ΜΜΕ και στα ΜΜΕ, η οποία κυριαρχεί στο χώρο της έρευνας των ΜΜΕ τα τελευταία 15 χρόνια. Ζητούμενο επίσης αποτελεί ο τρόπος ανάλυσης ενός οπτικοακουστικού κειμένου. Οι διάφορες τάσεις και τα ρεύματα που έχουν επικρατήσει κατά καιρούς έχουν επηρεαστεί από τις διάφορες θεωρίες των ΜΜΕ. Στο συμπόσιο αυτό θα επιχειρήσουμε να προτείνουμε διάφορες αναλύσεις των τηλεοπτικών εκπομπών με στόχο τη διατύπωση προτάσεων για την ανάπτυξη ενός οπτικοακουστικού αλφαριθμητικού.

Η κριτική της τηλεόρασης στον ελληνικό τύπο. Ένα πεδίο ανεξερεύνητο, μια «τυφλή» σχέση

Διαμαντάκου Π.

Η Πόπη Διαμαντάκου με παραδείγματα από τις μεγαλύτερες ελληνικές εφημερίδες θα διερευνήσει την κριτική τηλεόρασης ως δημοσιογραφικό είδος, τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται και τους λόγους που είναι ο μοναδικός ίσως χώρος των ελληνικών εφημερίδων που παραμένει υποανάπτυκτος.

Εκπαίδευση και ΜΜΕ μέσα από την ανάλυση της τηλεοπτικής εκπομπής

Ασλανίδου Σ.

Η Σοφία Ασλανίδου μέσα από την ανάλυση μιας τηλεοπτικής

εκπομπής που απευθύνεται στο πλατύ κοινό θα επικεντρωθεί στους δυο κεντρικούς άξονες μιας Εκπαίδευσης στα ΜΜΕ: την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΜΜΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία και τον αλφαριθμητικό των χρηστών στον κώδικα που χρησιμοποιούν καθώς η σύνδεση σχολείου και ΜΜΕ αποτελεί ζητούμενο στη σύγχρονη έρευνα για να ανοίξει το σχολείο στην κοινωνία και να αποκτήσει αποτελεσματικότητα η μαζική επικοινωνία.

Πρόσληψη των μηνυμάτων των ΜΜΕ: Ψυχανalyτική προσέγγιση

Σέμογλου Ο.

Η Ουρανία Σέμογλου, μέσα από μια ψυχανalyτική οπτική θα αναλύσει το θέμα της πρόσληψης και ανάλυσης των μηνυμάτων των ΜΜΕ χρησιμοποιώντας παραδείγματα από μια τηλεοπτική εκπομπή που απευθύνεται στο πλατύ κοινό.

Κείμενο και ιδεολογία: ψυχοκοινωνιολογική προσέγγιση

Κούρτη Ε.

Η Ευαγγελία Κούρτη θα επικεντρωθεί στη σχέση κειμένου των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και ιδεολογίας μέσα από τις επιλογές των παραγωγών μιας τηλεοπτικής εκπομπής, η οποία έχει στόχο την ανάπτυξη του κριτικού πνεύματος και την εξάσκηση του τηλεθεατή στο πώς να βλέπει τηλεόραση

Φοβίες και άγχος για το μάθημα των μαθηματικών

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Καλαβάσης Φ., Μειράρης Μ.

Συζητητής: Καλαβάσης Φ.

Στο συμπόσιο αυτό θα αναλυθεί το φαινόμενο των φοβιών και του άγχους που εκδηλώνονται σε σχέση με το μάθημα των Μαθηματικών. Είναι ένα συχνό φαινόμενο, το οποίο

- άλλοτε είναι πρωτογενές, οπότε
 - είτε συνδέεται με τη φύση και την εικόνα της μαθηματικής επιστήμης (αφηρημένος χαρακτήρας, συμβολισμοί, αυστηρότητα συλλογισμών)
 - είτε συνδέεται με τον ρόλο και το περιεχόμενο του μαθήματος των μαθηματικών στο σχολείο (ασκησιολογία, σύνδεση επίδοσης με νοημοσύνη, μάθημα-κριτήριο επιλογής)
- άλλοτε δευτερογενές, οπότε
 - είτε συνδέεται με τη σχέση του υποκειμένου με το σχολείο (σχολική φοβία, αποτυχία, διαρροή)
 - είτε με τη σχέση του υποκειμένου με τη γνώση (μαθησιακή προσωπικότητα, ειδικές δυσκολίες)
 - είτε με την πολιτισμική προσωπικότητα του υποκειμένου (μειονότητες, ανομοιογενείς τάξεις)
 - είτε συνδέεται με το ρόλο της οικογένειας του υποκειμένου

- είτε με τις μεταγνωστικές αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τα μαθηματικά (αντιλήψεις για τα μαθηματικά, στάσεις για τη διδασκαλία τους)

Με αυτή την κατηγοριοποίηση θα προσεγγίσουμε τεχνικές διάγνωσης του φαινομένου, διδακτικής και παιδαγωγικής διαχείρισης, καθώς και εκπαιδευτικές πολιτικές υποστήριξης μαθητών που έχουν εκδηλώσει φοβίες ή άγχος για τα μαθηματικά. Επίσης θα συζητήσουμε την μεθοδολογική δυσκολία που υπάρχει για να διακρίνουμε πότε και υπό ποιους όρους οι δυσκολίες κατανόησης των μαθηματικών παίρνουν τα χαρακτηριστικά άγχους ή φοβίας.

Στόχος του συμποσίου είναι να ενημερωθούν οι εκπαιδευτικοί και οι ερευνητές για το πολύπλοκο αυτό φαινόμενο που συνδέεται με ένα από τα σημαντικότερα γνωστικά πεδία ώστε να συμβάλλουν στην έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπισή του.

Γονείς, μαθητές και συναισθήματα για τα Μαθηματικά

Καρούση Σ., Λέκτορας, Παν/μιο Αιγαίου

Είναι γεγονός ότι στο μάθημα των Μαθηματικών, όπου πολλές φορές κυριαρχεί η αντίληψη ότι η μάθησή του είναι περισσότερο αποτέλεσμα ικανοτήτων παρά προσπάθειας, η ύπαρξη αρνητικών συναισθημάτων των παιδιών έχει «νομιμοποιηθεί» και δεν φαίνεται να προκαλεί έκπληξη. Ωστόσο, πρόσφατα ερευνητικά αποτελέσματα δείχνουν ότι η αλληλεπίδραση μεταξύ της συναισθηματικής και της γνωστικής συμπεριφοράς των μαθητών στο συγκεκριμένο μάθημα είναι σημαντική και πολύπλοκη (McLeod, 1992). Επομένως, η μελέτη της συναισθηματικής συμπεριφοράς των μαθητών στα Μαθηματικά δεν μπορεί παρά να αποτελεί ιδιαίτερο μέλημα όσων εμπλέκονται στην προσπάθεια βελτίωσης της μαθηματικής εκπαίδευσης.

Τα τελευταία χρόνια έχει επισημανθεί ότι η μελέτη του συναισθηματικού τομέα περιλαμβάνει κυρίως τις στάσεις των μαθητών για τα Μαθηματικά, τις απόψεις τους για το συγκεκριμένο μάθημα και τις συναισθηματικές τους αντιδράσεις όταν εμπλέκονται σε μία μαθηματική δραστηριότητα. Ιδιαίτερα, αρκετοί ερευνητές τονίζουν ότι οι απόψεις που έχουν διαμορφώσει οι μαθητές για τα Μαθηματικά (π.χ. για τη φύση των Μαθηματικών, τη μαθηματική δραστηριότητα, την ικανότητά τους στη λύση προβλημάτων, κλπ.) προσφέρουν ένα πλαίσιο για την ανάλυση του τρόπου ανάπτυξης της συναισθηματικής τους συμπεριφοράς. Οι απόψεις φαίνεται να καθοδηγούν το άτομο στην αξιολόγηση της κατάστασης που αντιμετωπίζει και η οποία έχει προκαλέσει κάποια συναισθηματική αντίδραση (Mandler, 1989). Η διαμόρφωση των απόψεων ενός ατόμου φαίνεται να επηρεάζεται σημαντικά από το ευρύτερο κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο που παρέχεται κυρίως από το σχολείο και το σπίτι (de Abreu, 2000). Στην εργασία αυτή γίνεται μια προσπάθεια διερεύνησης των απόψεων των γονέων για τα Μαθηματικά και της σχέσης τους με τις απόψεις των μαθητών για το συγκεκριμένο μάθημα.

Άγχος και προμαθηματικές έννοιες στο νηπιαγωγείο

Καπέλου Κ.

Η μάθηση επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, που μπορούν να κατανεμηθούν σε παράγοντες ψυχολογικούς, φυσιολογικούς, παράγοντες περιβάλλοντος. Στην παρούσα εργασία θα επικεντρωθούμε σε έναν από τους ψυχολογικούς παράγοντες, που επηρεάζουν τις μαθησιακές ικανότητες των μαθητών σε σχέση με το μάθημα των μαθηματικών στην προσχολική ηλικία. Δηλαδή την ύπαρξη ή όχι άγχους στα παιδιά προσχολικής ηλικίας για το μάθημα των μαθηματικών.

Η έρευνα στη μαθηματική εκπαίδευση επηρεάστηκε από τη γενετική ψυχολογία και την εξελικτική ψυχολογία του Piaget. Η μαθηματική γνώση θεωρήθηκε ως προϊόν των νοητικών λειτουργιών. Στη γνωστική θεωρία η μάθηση είναι ατομική αλλαγή σύμφωνα με τα στάδια της γνωστικής ανάπτυξης και σύμφωνα με το γνωστικό πλαίσιο (Κολέζα 2000). Κατά τον Vygotsky η εκπαίδευση είναι μια διαδικασία εκπολιτισμού, κατά την οποία τα παιδιά ενθαρρύνονται, υποκινούνται και βοηθούνται στην κατάκτηση της βασικής γνώσης, συνδυασμένης με το ανθρώπινο στοιχείο (Κολέζα 2000). Ο ρόλος της αλληλεπίδρασης μεταξύ δασκάλου και μαθητή είναι καθοριστικός. Η ζώνη επικείμενης ανάπτυξης (zone of proximal development), όπως ορίστηκε από τον Vygotsky είναι το πεδίο δραστηριοποίησης στο οποίο το παιδί μπορεί να μάθει αποκομίζοντας τα καλύτερα δυνατά οφέλη. Με τον όρο άγχος ή ανησυχία προσδιορίζεται το επίπεδο συναισθηματικών εκδηλώσεων του ατόμου που συνδέονται με μελλοντικές ενοχλητικές καταστάσεις. Η απλή εκδήλωση άγχους δεν είναι νοσηρή κατάσταση, ενώ η υπερβολικού βαθμού εκδήλωση καθορίζει μια νοσηρότητα. Ο τρόπος εκδήλωσης καθώς και η έκταση του άγχους στο κάθε άτομο, έχει άμεση σχέση από την ισορροπία ανάμεσα στο βαθμό και τη φύση της εξωτερικής πίεσης και στα εσωτερικά αποθέματα που διαθέτει το άτομο για να την αντιμετωπίσει.

Ορισμένοι παράγοντες που προκαλούν άγχος σε σχέση με την μαθηματική εκπαίδευση είναι:

- Η διαφορετικού βαθμού γνωστική ανάπτυξη των παιδιών μιας τάξης
- Το Αναλυτικό και Ωρολόγιο πρόγραμμα
- Η διδακτική μεθοδολογία του διδάσκοντα
- Η διαδικασίες αξιολόγησης των μαθητών
- Η αυτοεκτίμηση των μαθητών
- Το υποχρεωτικό ή μη της εκπαίδευσης.

Στην εργασία αυτή θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα ενός ερωτηματολογίου, για τις απόψεις νηπιαγωγών σχετικά με το κατά πόσο οι ίδιοι εκτιμούν αν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας έχουν άγχος ή όχι για τα μαθηματικά και τους παράγοντες που το προκαλούν.

Συναισθηματικές παράμετροι στην αντιμετώπιση των ειδικών μαθησιακών δυσκολιών

Λόξα Γ.

Η διερεύνηση του ρόλου των κοινωνικών και συναισθηματικών παραμέτρων στην αντιμετώπιση των ειδικών μαθησιακών δυσκολιών / δυσλεξίας μπορεί να συμβάλει σε μια σφαιρική αντιμετώπιση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι μαθητές με τέτοια γνωστικά χαρακτηριστικά, με την έννοια ότι δίνεται έμφαση στο παιδί με το πρόβλημά του και όχι στο πρόβλημα του παιδιού.

Οι ειδικές μαθησιακές δυσκολίες συσχετίζονται όλο και περισσότερο με δευτερογενή προβλήματα συμπεριφοράς και συναισθηματικές διαταραχές για πολλές από τις οποίες ευθύνεται η χαμηλή αυτοεκτίμηση. Η ανάπτυξη των προβλημάτων αυτών θεωρείται το αποτέλεσμα τόσο των συναισθηματικών αντιδράσεων των ίδιων των παιδιών στις δυσκολίες τους, όσο και των στάσεων των ατόμων του οικογενειακού και του σχολικού περιβάλλοντος απέναντι στη σχολική αποτυχία.

Το στρες – γενικά - εμφανίζεται απειλητικό όταν επηρεάζει πολλές πτυχές της ζωής μας και ταυτόχρονα δεν είμαστε εξοπλισμένοι με στρατηγικές για να το αντιμετωπίσουμε.

Ανάμεσα στις στρεσογόνες καταστάσεις με τις οποίες μπορεί να έρθει αντιμέτωπο ένα παιδί στην καθημερινότητά του είναι όταν δεν έχει αρκετό χρόνο για να εκτελέσει τα καθήκοντά του και όταν έχει εργασία που είναι για αυτό ακατάλληλη γιατί η φυσική του ή η διανοητική – γνωστική του κατάσταση δεν τον βοηθάει, κάτι που συμβαίνει συχνά στα παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες. Έτσι, πολλά από αυτά τα παιδιά αναπτύσσουν ακατάλληλες στρατηγικές για τη αντιμετώπιση του στρες, όπως διάσπαση, επιθετικότητα, απόσυρση και σχολική φοβία. Δυσκολίες εμφανίζονται στη συγκέντρωση, στην προσοχή και στη μνήμη, αρνητικά επηρεάζονται οι δυνατότητες οργάνωσης και προγραμματισμού. Στο συναισθηματικό τομέα δημιουργείται υπερευαισθησία, αίσθημα αναξιοσύνης, χαμηλή αυτοεκτίμηση, κατάθλιψη και εχθρική διάθεση.

Η αναγνωστική ικανότητα και τα προβλήματα στο γραπτό λόγο θεωρούνται γνωστικά βασικές ελλειμματικές περιοχές των παιδιών που παρουσιάζουν ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και ακολουθούν οι δυσκολίες στην αριθμητική ικανότητα. Ελάχιστα ερευνητικά δεδομένα υπάρχουν

που να αναφέρονται στην επίδραση της ακαδημαϊκής αποτυχίας στα μαθηματικά μαθητών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες στον κοινωνικοσυναισθηματικό κόσμο του παιδιού. Υπογραμμίζεται ότι η αξιολόγηση και η στήριξη που συνήθως παρέχεται στους μαθητές αυτούς επικεντρώνεται εξ ολοκλήρου ή κατά το μεγαλύτερο μέρος στις γλωσσικές δεξιότητες. Η στήριξη στις μαθηματικές δεξιότητες υποβαθμίζεται ποσοτικά και ποιοτικά. Ανάμεσα στα διάφορα ερωτήματα που ανακύπτουν και που θα μπορούσαν να αποτελέσουν ερευνητικά ερωτήματα για το μέλλον είναι η έννοια του εαυτού στον ακαδημαϊκό τομέα και ειδικότερα στα μαθηματικά και η γενική εικόνα του εαυτού, ο συσχετισμός της ευτυχίας και της επιτυχίας στην ενήλικη ζωή με την ακαδημαϊκή επίδοση στα μαθηματικά κ. ά.

Τεστ πολλαπλής επιλογής: αποθάρρυνση συμμετοχής σε γνωστικές διαδικασίες

Ορφανός Σ.

Στην διάρκεια της μαθηματικής εκπαίδευσης πρέπει να δοθεί ευκαιρία στους μαθητές να αποκτήσουν ένα επιστημονικό τρόπο σκέψης και αντιμετώπισης πραγματικών καταστάσεων. Απόκτηση επιστημονικού τρόπου σκέψης σημαίνει κυρίως ταυτόχρονη ανάπτυξη της ικανότητας για εξερεύνηση και αξιολόγηση, για φαντασία και κριτική σκέψη. Η διαδικασία επίλυσης προβλημάτων προσφέρεται ως το πλέον κατάλληλο πεδίο για την καλλιέργεια αυτών των ικανοτήτων(1).

Σύμφωνα με οδηγίες που έχουν δοθεί από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο αναπτύσσεται στα σχολεία η πρακτική των προβλημάτων πολλαπλής επιλογής. Τα προβλήματα αυτά αποτελούνται από το στέλεχος, δηλαδή μια εισαγωγική ερώτηση ή μια ημιτελή πρόταση, και δυο ή περισσότερες απαντήσεις οι οποίες συμπληρώνουν το στέλεχος. Μια από αυτές είναι σωστή, και πρέπει να σημειωθεί από τον μαθητή, ενώ οι άλλες είναι παραπλανητικές και λανθασμένες. Στην ανακοίνωση αυτή θα εξετάσουμε τον ρόλο που παίζουν τα προβλήματα της πολλαπλής επιλογής στην κριτική σκέψη του μαθητή. Πιο συγκεκριμένα, θα ισχυρισθούμε και με διάφορα παραδείγματα θα αποδείξουμε ότι τα προβλήματα αυτά, με τον τρόπο που δίνονται, δεν ενισχύουν την κριτική σκέψη αλλά αντίθετα την αποδυναμώνουν και αποθαρρύνουν τον μαθητή από τη συμμετοχή του σε μαθηματικές διαδικασίες.

Φύση των Μαθηματικών – Μαθηματική Ικανότητα – Διδασκαλία. Τρεις αιτίες που ίσως προκαλούν αρνητική στάση για τα Μαθηματικά

Σκουμπουρδή Χ.

Τα μαθηματικά είναι ένα πολύ σημαντικό αντικείμενο, που όμως φαίνεται να διαχωρίζει τους ανθρώπους σε δύο στρατόπεδα: από τη μια είναι εκείνοι που μπορούν να κάνουν μαθηματικά και από την άλλη εκείνοι που δεν μπορούν ή νομίζουν ότι δεν μπορούν. Όσο περισσότερο άγχος υπάρχει για τα μαθηματικά, τόσο πιο έντονη προσπάθεια γίνεται για τη μάθησή τους, αλλά κάτω από αυτές τις συνθήκες περιορίζεται η κατανόηση και δημιουργείται μια αρνητική στάση για αυτά. Η αρνητική στάση, γενικότερα προκαλείται και από πολλές άλλες αιτίες. Στην εργασία αυτή θα ασχοληθούμε με τρεις από τις πολλές αιτίες που υπάρχουν και ίσως προκαλούν την υιοθέτηση αρνητικής στάσης σε μαθητές και σε ενήλικες, για τα μαθηματικά.

Θα αναφερθούμε στην αρνητική στάση που προκαλείται από χαρακτηριστικά που συνδέονται με τη φύση των μαθηματικών και τα κάνουν να διαφέρουν από τους άλλους τομείς της ανθρωπίνης γνώσης. Αυτά τα χαρακτηριστικά έχουν να κάνουν με το ότι: 1) τα μαθηματικά αφορούν αφηρημένες μορφές γνώσης σε μεγαλύτερο βαθμό από τους περισσότερους τομείς που έρχονται σε επαφή τα παιδιά 2) η μαθηματική γνώση συνδέεται συχνά με μια εξειδικευμένη τυπική γλώσσα που επιβάλλει περιο-

ρισμούς στην ανάπτυξη της μαθηματικής σκέψης και 3) η τυπική γλώσσα των μαθηματικών, παίζει ένα διπλό ρόλο σημαίνοντος - σημασιόμου, λειτουργώντας ταυτόχρονα ως όργανο της λογικής και ως αντικείμενο της λογικής.

Θα αναλύσουμε το πώς τα διάφορα στοιχεία, που απαρτίζουν τη μαθηματική ικανότητα (όπως η γλωσσική, η πραγματολογική, η στρατηγική, η αλγοριθμική γνώση και η γνώση υποδειγμάτων) μπορούν να επηρεάσουν την απόδοση του μαθητή και άρα να οδηγήσουν σε θετική ή αρνητική στάση για το αντικείμενο.

Θα εξηγήσουμε ότι η διδακτική πρακτική, που δεν λαμβάνει υπόψη της τις παραπάνω ιδιαιτερότητες, μπορεί να είναι μια από τις βασικές αιτίες υιοθέτησης αρνητικής στάσης για τα μαθηματικά με τις συνέπειες που μπορεί να έχει αυτό, στην ικανότητα μάθησης του μαθητή.

Το άγχος για τα Μαθηματικά σε μαθητές μειονοτικών ομάδων: η περίπτωση μιας τάξης τσιγγανοπαίδων

Σταθοπούλου Χ.

Το θέμα που θα συζητήσουμε είναι το άγχος που βιώνουν μαθητές, από μια συγκεκριμένη ομάδα με ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, σε σχέση με την ικανότητά τους να καταλάβουν και να 'κάνουν' μαθηματικά.

Βασίζομενοι θεωρητικά στην αντίληψη ότι γνωστικοί και πολιτισμικοί παράγοντες συνδέονται στενά, θα εξετάσουμε το άγχος για τα μαθηματικά σε σχέση με πολιτισμικές παραμέτρους. Η εμπειρική έρευνα στην οποία στηριχθήκαμε αφορά σε παρατήρηση σε μια αμιγή πρώτη τάξη δημοτικού τσιγγανοπαίδων σε ένα μη αμιγές σχολείο, κατά τη διάρκεια μιας σχολικής χρονιάς. Κατ' αρχάς θα διερευνηθεί πως η πολιτισμική σύγκρουση που βιώνουν τα παιδιά με την είσοδό τους στο σχολείο αλληλεπιδρά με τις πράξεις των μαθητών στη διαδικασία κατασκευής της γνώσης τους. Κυρίως όμως θα δούμε πως εκφράζεται με τη μορφή άγχους αυτή η σύγκρουση στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο, τα μαθηματικά. Θα δούμε τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν να εκφραστούν μαθηματικά με τον τυπικό τρόπο του σχολείου και πως αυτό συνδέεται με την εκτός σχολείου εμπειρία τους σε μαθηματικές δραστηριότητες.

Τέλος επιχειρούμε προτάσεις βελτίωσης της κατάστασης, αξιοποιώντας την ερευνητική εμπειρία, οι οποίες για να αποδώσουν απαιτούν την, σε διάρκεια, υποστήριξη της πολιτείας.

Συναισθήματα για τα Μαθηματικά και η κοινωνική αλληλεπίδραση μέσα στη σχολική τάξη

Χαβιάρης Π.

Στις σύγχρονες αναθεωρήσεις των αναλυτικών προγραμμάτων για τη μαθηματική εκπαίδευση γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην απόκτηση από τους μαθητές θετικών στάσεων και αντιλήψεων για τα Μαθηματικά καθώς και στη βίωση θετικών συναισθημάτων κατά την ενασχόλησή τους με μαθηματικές δραστηριότητες

(NCTM, 1991). Οι αναφορές αυτές αποτελούν συνέπεια ενός μεγάλου αριθμού ερευνών οι οποίες ασχολήθηκαν με τα συγκεκριμένα θέματα και κατέγραψαν τις αρνητικές στάσεις που έχουν καθώς και τα αρνητικά συναισθήματα (θλίψη, φόβος, άγχος, θυμός, απέχθεια) που νιώθουν σε μεγάλο βαθμό οι μαθητές σχετικά με τα Μαθηματικά. Ωστόσο, η έρευνα γύρω από τα συναισθήματα, τις προσδοκίες και τις αξίες για τα Μαθηματικά συνεχίζεται επικεντρώνοντας τα ερωτήματά της στην ανάπτυξη θεωριών για την ερμηνεία τους, στις αλληλεξαρτήσεις συναισθηματικής και γνωστικής ανάπτυξης καθώς και στη σχέση τους με το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εμφανίζονται. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον τρόπο με τον οποίο το κοινωνικό πλαίσιο, η μικροκουλτούρα, της τάξης φαίνεται να επηρεάζει τη διαμόρφωση της συναισθηματικής συμπεριφοράς των μαθητών (McLeod, 1989). Πολλοί ερευνητές της Διδακτικής των Μαθηματικών εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στην *κοινωνική αλληλεπίδραση* μεταξύ των μελών της τάξης και τις συνέπειές της στην δημιουργία αρνητικών ή θετικών συναισθημάτων για τα Μαθηματικά. Οι αναλύσεις τους στηρίζονται σε ποιοτικές αναλύσεις περιπτώσεων μαθητών, επεισοδίων από την τάξη και σε αποτελέσματα πειραματικών προγραμμάτων διδασκαλίας (Cobb et al., 1989- Hannula, 2002- Sfard, 2001).

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται:

- η καταγραφή των κυριάρχων θεωριών με βάση τις οποίες αναλύονται τα συναισθήματα των μαθητών κατά τη διδασκαλία των Μαθηματικών,
- η παρουσίαση ερευνητικών αποτελεσμάτων που αφορούν τη σχέση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης μέσα στην τάξη με τα συναισθήματα που βιώνουν οι συμμετέχοντες στη διδασκαλία των Μαθηματικών, και
- η παρουσίαση προτάσεων για θετικές παρεμβάσεις στη διδασκαλία των Μαθηματικών.

Η επαφή των παιδιών προσχολικής ηλικίας με τα σύμβολα της Γραπτής Γλώσσας και Μαθηματικών

Γιαννικοπούλου Α., Επίκουρη Καθηγήτρια ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστημίου Αιγαίου

Από πολύ μικρά, τα παιδιά, καθώς παρατηρούν το περιβάλλον τους και ικανοποιούν πλήθος επικοινωνιακών τους αναγκών, έρχονται σε επαφή με τα γράμματα και τους αριθμούς. Και περίπου την ίδια εποχή, που χρονικά συμπίπτει με τη φοίτησή τους στο Νηπιαγωγείο, οι μικροί μαθητές αρχίζουν σιγά-σιγά να αντιλαμβάνονται τις διαφορές ανάμεσα στα σύμβολα της Γλώσσας και εκείνα των Μαθηματικών, να τα διακρίνουν όταν τα βλέπουν τυπωμένα, αλλά και να τα 'γράφουν' όταν χρειαστεί.

Για να διανυθεί η απόσταση που χωρίζει την γνώση του ονόματος του αριθμού (αναγνώριση και κατασκευή του συμβόλου και της λέξης μικρών αριθμών) από την κατασκευή αναπαράστασης για το περιεχόμενο της έννοιας με πρώτο βήμα τη σύνθεση συμβόλων για αναγνώριση και κατασκευή του συμβόλου και της λέξης μεγαλύτερων αριθμών, απαιτείται μια πολύπλοκη νοητική

διαδικασία. Αντίστοιχη, αλλά όχι ίδια διαδικασία απαιτείται στην περίπτωση των γραμμάτων. Και οι δυο διαδικασίες γίνονται από το ίδιο υποκείμενο, άρα θα πρέπει να αλληλο-υποστηρίζονται και όχι να αλληλο-αναιρούνται, ώστε να μην δημιουργούν αρνητικές στάσεις και φοβίες.

Η παρούσα έρευνα αποτυπώνει τις στάσεις, τις ιδέες και τις αντιλήψεις παιδιών προσχολικής ηλικίας που φοιτούν σε Νηπιαγωγεία της πόλης της Ρόδου απέναντι στα δύο συμβολικά συστήματα των Μαθηματικών και της Γραπτής Γλώσσας. Σε μια εποχή που προηγείται της άμεσης διδασκαλίας γραμμάτων και αριθμών, τα παιδιά αποκωδικοποιούν τα σύμβολα γύρω τους και επιχειρούν τις πρώτες προσπάθειες να τα διακρίνουν και να τα χρησιμοποιήσουν για να εκφραστούν τα ίδια.

Κοινωνικό στίγμα και σχιζοφρένεια: Η στιγμή της αλήθειας

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Οικονόμου-Λαλιώτη Μ.

Συζητητής: Οικονόμου-Λαλιώτη Μ.

Το στίγμα που συνοδεύει την ψυχική ασθένεια αποτελεί σε παγκόσμια επίπεδο ένα από τα κύρια εμπόδια στην αναζήτηση και παροχή ουσιαστικής φροντίδας για τους ψυχικά ασθενείς αλλά και στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους. Η σχιζοφρένεια είναι μια σοβαρή ψυχική νόσος που μπορεί να καταστρέψει όχι μόνο τη ζωή των ανθρώπων που πάσχουν από αυτή, αλλά και τη ζωή των οικογενειών τους. Οι ψυχικά ασθενείς έχουν να αντιμετωπίσουν εκτός από την ίδια τη νόσο, την ημίμαθια, την προκατάληψη και το φόβο της κοινωνίας για το «άλλο» πρόσωπο της σχιζοφρένειας, που συνήθως συνδέεται με τη βία και την επικινδυνότητα. Οι ασθενείς υφίστανται διακρίσεις στη στέγαση, στις ευκαιρίες για εκπαίδευση και επαγγελματική αποκατάσταση ακόμη και στη θεραπευτική αντιμετώπιση. Οι αρνητικές στάσεις και οι διακρίσεις καθιστούν δύσκολη και ορισμένες φορές αδύνατη την αξιοποίηση της τεράστιας προόδου που έχει γίνει σε θέματα γνώσης γύρω από την ψυχική ασθένεια, τόσο στη θεραπεία όσο και στην αποκατάσταση των ασθενών. Η διακοπή του φαύλου κύκλου των διακρίσεων, της ελλιπούς φροντίδας και της έλλειψης σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα που δημιουργεί το κοινωνικό στίγμα αποτελεί, συνεπώς, πρόκληση για τη σύγχρονη κοινωνία. Απαντώντας σε αυτή την πρόκληση η Παγκόσμια Ψυχιατρική Εταιρεία οργάνωσε ένα διεθνές πρόγραμμα για την καταπολέμηση του στίγματος και των διακρίσεων της σχιζοφρένειας, την υλοποίηση του οποίου στην Ελλάδα έχει αναλάβει το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής.

«Σχιζοφρένεια: Ας ανοίξουμε τις πόρτες» είναι το κεντρικό μήνυμα της πανελλαδικής εκστρατείας ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της κοινής γνώμης που υλοποιεί το Ελληνικό Πρόγραμμα κατά του Κοινωνικού Στίγματος της Σχιζοφρένειας, με στόχο τη μεταστροφή των στάσεων, τη μείωση της κοινωνικής αντίδρασης και την καταπολέμηση του στίγματος που συνοδεύει τη σχι-

ζοφρένεια. Η καταπολέμηση της άγνοιας αποτελεί βασική προτεραιότητα του προγράμματος, που δίνει έμφαση στον τομέα της ενημέρωσης και της διάχυσης της επιστημονικής πληροφόρησης, καθώς και στην υλοποίησης δράσεων στην κοινότητα.

Ομιλητές:

- Καλαντζή-Αζίζι Α.
- Ευσταθίου Γ.
- Γραμανδάνη Χ.

Συμπεριφορές διακινδύνευσης και οδική ασφάλεια: ερευνητικά δεδομένα από τη βόρεια και νοτιο-ανατολική Ευρώπη

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Χλαιοτάκης Γ.

Συζητητής: Χλαιοτάκης Γ.

Οι Τροχαίες συγκρούσεις (ΤΣ) αποτελούν την τρίτη αιτία θανάτου στον γενικό πληθυσμό και την πρώτη αιτία θανάτου στις νεαρές ηλικίες. Ο παράγοντας άνθρωπος έχει βρεθεί ότι ευθύνεται σε εξαιρετικά υψηλό ποσοστό για εμπλοκή σε ΤΣ. Οι ανακοινώσεις της παρούσας ομάδας εργασίας παρουσιάζουν και συζητούν αποτελέσματα ερευνών που επικεντρώθηκαν στην διερεύνηση προγνωστικών δεικτών διακινδυνευμένης συμπεριφοράς κατά την οδήγηση. Παράγοντες όπως ο τρόπος ζωής, η κούραση και η νύστα, η επιθετική συμπεριφορά κατά την οδήγηση, τα οδηγικά λάθη και οι παραβιάσεις, η υπερεκτίμηση των οδηγικών ικανοτήτων, όπως και το κοινωνιολογικό προφίλ βρέθηκαν να σχετίζονται με την οδηγική συμπεριφορά και την εμπλοκή σε ΤΣ. Διαπιστώνεται, ότι υπάρχει ανάγκη διαπολιτισμικής μελέτης των συμπεριφορών διακινδύνευσης και προαγωγής της οδικής ασφάλειας ιδιαίτερα στις χώρες τις νοτιοανατολικής μεσογείου. Συζητείται, επίσης, το πλαίσιο ευαισθητοποίησης των οδηγών για την υιοθέτηση μιας κουλτούρας συνετής οδήγησης.

Life-style and risky car driving among Finnish young drivers

Timo Lajunen

Department of Psychology, Middle East Technical University, Ankara, Turkey

Department of Psychology, University of Helsinki, Finland

Although previous research has shown that a driver's lifestyle is related to his/her road traffic accident risk, the results about relationship between lifestyle and driving behavior have been rather mixed. One of the main reasons for partly conflicting results might be that the different life-style patterns are related to risky driving in different countries. For example, drinking-and-driving is one of the main causes of traffic fatalities in Western Europe and USA whereas in Middle-East alcohol has only a minor impact on traffic safety. The other explanation for different

results might be the degree of motorization and "safety culture". In this presentation, results of a study conducted among Finnish young drivers will be presented. Life-style types involve, for example, 'amusement', 'religion', 'sports' and 'culture'. Risky driving can be divided to driving errors, highway code violations and aggressive violations. Results about national and "universal" life-style factors related to risky driving will be discussed about.

Asymmetric Relationship between driving performance and safety skills: A test on Turkish drivers

Nebi Sümer

Middle East Technical University, Ankara, Turkey

Traffic accidents are a leading cause of death, especially among young drivers in Turkey. Recent studies revealed that over-reliance and overconfidence on driving skills accompanied with low levels of safety skills create a serious risk factor for accident involvement. This study explores the asymmetric interplay between driving and safety skills on Turkish drives using the Driving Skills Inventory developed by Lajunen and Summala (1995). This effect was tested on a number of outcome variables including accident frequency and traffic tickets. In this talk, possible risk factors for traffic safety in Turkey will also be briefly discussed and compared with other Mediterranean countries.

Why are young men risky drivers? Effects of masculine sex-role on risky driving

Türker Özkan & Timo Lauren

Department of Psychology, Middle East Technical University, Ankara, Turkey

The aim of this study was to investigate how gender (male and female) and sex-role (masculine, feminine, androgyny and undifferentiated) are associated with risky driving behaviour, traffic offences and accident involvement among young drivers. Three-hundred and fifty-four young drivers (221 males and 133 females) filled in a form including a short form of BEM Sex-Role Inventory (BSRI), the Driver Behaviour Questionnaire (DBQ), questions about a driver's accident history and background information. Participants were classified to one of the sex-role groups according to their BSRI scores by using median-split separately for men and women. ANOVA results showed male drivers reported higher number of aggressive and ordinary violations than the female drivers did. High masculinity score was related to high number of ordinary (highway code) violations and penalties. Among young male drivers, participants having high masculinity scores reported more aggressive and ordinary violations than other sex-role groups did. Sex-role did not have effects on driving measures among female drivers.

Η επιθετική συμπεριφορά κατά την οδήγηση ως προγνωστικός δείκτης Τροχαίων Συγκρούσεων

Γεωργία Τζαμαλούκα, Ιωάννης Ελ. Χλιαουτάκης

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ-Α, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ-Κ

Στην παρούσα εργασία μελετάται η δυναμική σχέση μεταξύ επιθετικής συμπεριφοράς κατά την οδήγηση και εμπλοκής των νέων σε αυτοκινητικές συγκρούσεις. Η στατιστική Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών ανέδειξε δύο παράγοντες που συνόψισαν συμπεριφορές επιθετικής οδήγησης: α) οδηγικές παραβιάσεις και β) ευερεθιστότητα κατά την οδήγηση. Η Ανάλυση Πολλαπλής Παλινδρόμησης έδειξε ότι η οδήγηση χωρίς σκοπό και η ευερεθιστότητα των νέων αποτελούν υψηλούς προγνωστικούς δείκτες εμπλοκής σε τροχαίες συγκρούσεις. Βρέθηκε επίσης ότι νεότερες ηλικίες σχετίζονται αρνητικά με την εμπλοκή σε τροχαίες συγκρούσεις. Τα ευρήματα της έρευνας μπορούν να συνεισφέρουν στην υιοθέτηση μιας πολιτικής που έχει ως στόχο να αποτρέψει τους νέους από τροχαίες συγκρούσεις. Οι ασφαλιστικές εταιρείες και οι οργανισμοί προαγωγής συμπεριφορών ασφαλείας έχουν όφελος από την αξιοποίηση αυτών των ευρημάτων.

Παράγοντες που συμβάλλουν στην αποκοίμιση κατά την οδήγηση και στις οδικές συγκρούσεις επαγγελματιών οδηγών

Μαρία Παπαδακάκη, Ιωάννης Ελ. Χλιαουτάκης

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ-Κ

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνηθεί η σχέση της κόπωσης και της υπνηλίας των επαγγελματιών οδηγών με την αποκοίμιση κατά την οδήγηση και την εμπλοκή σε οδική σύγκρουση. Μελετήθηκε δείγμα 233 οδηγών φορτηγών και 84 οδηγών λεωφορείων.

Το ερωτηματολόγιο αξιολόγησε ανάμεσα στα άλλα τις συνθήκες εργασίας και ύπνου των οδηγών και την προηγούμενη εμπειρία σε οδικά περιστατικά. Τα κυριότερα αποτελέσματα δείχνουν ότι λιγότερες από 7 ώρες ύπνου ημερησίως συμπλήρωσε το 96% των οδηγών και λιγότερες από 4 ώρες το 16%. Περίπου οι μισοί οδηγοί υπερέβησαν το όριο εβδομαδιαίων ωρών εργασίας. Επιπλέον, κατά το τρέχον έτος 23% των οδηγών αποκοιμήθηκε κατά την οδήγηση και 44% σχεδόν αποκοιμήθηκε.

Η ανάλυση Λογαριθμικής Παλινδρόμησης κατέδειξε τις ώρες ύπνου και εργασίας πέραν της οδήγησης και τη μεταφορά οπωροκηπευτικών-κτηνοτροφικών προϊόντων ως προγνωστικούς δείκτες αποκοίμισης κατά την οδήγηση και εμπλοκής σε οδική σύγκρουση. Απαραίτητη κρίνεται η ευαισθητοποίηση οδηγών και εργοδοτών αναφορικά με τις επιπτώσεις της κόπωσης στην οδική ασφάλεια.

Does theory of planned behavior predict seat belt use among car passengers in Turkey?

Ozlem Simsekoglu, Timo Lajunen

Many studies show that using a seat belt is an effective means for preventing injuries and deaths in car accidents. In many Mediterranean countries, however, seat belt usage rates are still very low. The aim of this study was to investigate the feasibility of Ajzen's Theory of Planned Behavior (TPB) in predicting seat belt use among private car passengers in Turkey. Reasons for using and not using a seat belt and the feasibility of the TPB was studied both when driving in city streets (low speed traffic) and in main roads outside urban areas (high speeds). The participants were 91 (61 female) student volunteers who filled a questionnaire. The results based on structural equation techniques (EQS) showed that intention to wear a seat belt has a strong correlation to seat belt usage rate. "Subjective norm" component of TPB was the strongest predictor of the intention to use a seat belt when travelling as a passenger. The TPB predicted passengers' seat belt use in main roads better than in city streets. Finally, the need for attitudes campaigns for promoting seat belt use in Turkey was expressed and practical applications discussed about.

Ψυχολογική συμβουλευτική φοιτητών. Εμπειρίες από το συμβουλευτικό κέντρο φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Χαρίλα Ν.

Συζητητής: Καραδήμας Ε.

Η ψυχολογική συμβουλευτική στην ανώτατη εκπαίδευση είναι ένας θεσμός που αναπτύχθηκε στην Ευρώπη από τα μέσα της δεκαετίας του 1950. Αποδέκτες της είναι οι φοιτητές/τριες οι οποίοι βρίσκονται ηλικιακά στην εξελικτική φάση της μετεφηβείας (18-24 χρονών) η οποία θεωρείται από πολλούς εξελικτικούς ψυχολόγους ως ξεχωριστή αναπτυξιακή φάση. Στην ηλικία αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη η ολοκλήρωση των αναπτυξιακών αναγκών της εφηβείας, ενώ πολλές φορές, κρίσεις, όπως κρίσεις ταυτότητας βρίσκονται σε έξαρση. Από την άλλη μεριά, η εγγραφή και η φοίτηση στο Πανεπιστήμιο αποτελεί ένα κρίσιμο συμβάν στη ζωή του νέου/της νέας, καθώς αλλάζει ο τρόπος μελέτης και φοίτησης, επομένως απαιτούνται νέες στρατηγικές αντιμετώπισης. Στο πλαίσιο της στήριξης του/της φοιτητή/τριας να αντιμετωπίσει δυσκολίες που τυχόν αντιμετωπίζει σε σχέση με τον εαυτό του, τους άλλους ή τις σπουδές του ιδρύθηκε με Πρωτανική Πράξη το 1990 το Συμβουλευτικό Κέντρο Φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΣΚΦ) και καλείται να εξυπηρετήσει περίπου 90.000 φοιτητές/τριες. Η λειτουργία του ακολούθησε τις προδιαγραφές που ισχύουν και σε άλλα Συμβουλευτικά Κέντρα του εξωτερικού- έχει εξωνοσοκομειακή-κοινωνική και μη ιατροκεντρική μορφή. Ωστόσο, με την πάροδο του χρόνου αναπτύχθη-

καν δραστηριότητες που αντικατοπτρίζουν τις ανάγκες των φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Οι σκοποί του ΣΚΦ είναι θεραπευτικοί, ερευνητικοί και εκπαιδευτικοί. Στο παρόν συμπόσιο παρουσιάζονται οι δραστηριότητες, στατιστικά στοιχεία από την λειτουργία του Κέντρου καθώς και τα αποτελέσματα από τρεις έρευνες που αφορούν σε φοιτητικό πληθυσμό.

Δραστηριότητες του συμβουλευτικού κέντρου φοιτητών του πανεπιστημίου Αθηνών

Χαρίλα Ν., Ευσταθίου Γ.

Το Συμβουλευτικό Κέντρο Φοιτητών εποπτεύεται από τον Τομέα Ψυχολογίας και οι δραστηριότητές του περιλαμβάνουν ατομική και ομαδική συμβουλευτική φοιτητών, ψυχοκοινωνική στήριξη αλλοδαπών φοιτητών, καθώς και φοιτητών με ειδικές ανάγκες, τηλεσυμβουλευτική μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή και τέλος διεξαγωγή ερευνών γύρω από τον φοιτητικό πληθυσμό. Επίσης, το Συμβουλευτικό Κέντρο, προσφέρει πρακτική άσκηση μεταπτυχιακών φοιτητών κλινικής ψυχολογίας και παίρνει μέρος σε ευρωπαϊκά προγράμματα.

Οι συνήθεις δυσκολίες που παρουσίασαν οι φοιτητές-τριες που προσήλθαν για βοήθεια στο Κέντρο, ήταν κυρίως οικογενειακά προβλήματα- δυσκολίες στη σχέση τους με τους γονείς τους, προβλήματα συναισθηματικών σχέσεων, άγχος και άγχος εξετάσεων, δυσκολίες στις διαπροσωπικές τους σχέσεις, προβλήματα διάθεσης-αυτοεκτίμησης καθώς και ακαδημαϊκά προβλήματα.

Ψυχολογική τηλεσυμβουλευτική φοιτητών μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: δυνατότητες και αξιολόγηση

Ευσταθίου Γ., Ευθυμίου Κ., Καλαντζή-Αζίζι Α., Πλουμπιδής Γ.

Από τον Αύγουστο του 2001 λειτουργεί Υπηρεσία Τηλεσυμβουλευτικής Φοιτητών που φιλοξενείται στο δικτυακό τόπο του Συμβουλευτικού Κέντρου Φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών (www.uoa.gr/skf). Η υπηρεσία λειτουργεί συμπληρωματικά ως προς τις παραδοσιακές συμβουλευτικές υπηρεσίες που προσφέρει το Κέντρο και σκοπός της είναι να προσφέρει γενική ψυχοεκπαίδευση στους φοιτητές σε θέματα που τους απασχολούν και όχι να προσφέρει ολοκληρωμένες συμβουλευτικές υπηρεσίες ή να υποκαταστήσει τη συνεργασία με έναν ειδικό ψυχικής υγείας. Στην παρουσίαση γίνεται αναφορά στους λόγους ίδρυσης της Υπηρεσίας, στην οργάνωση και τον τρόπο λειτουργίας της. Συζητείται η συλλογιστική της παρέμβασης αυτής της μορφής και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που τη χαρακτηρίζουν και τα όρια των δυνατοτήτων της. Παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία για την επισκεψιμότητα, τα χαρακτηριστικά των χρηστών και τις κατηγορίες των δυσκολιών. Αναφέρονται στοιχεία για την αξιολόγηση της Υπηρεσίας από τους χρήστες και τους επισκέπτες και συζητείται η η προοπτική ενός διακρατικού δικτύου Τηλεσυμβουλευτικής με σκοπό την αναζήτηση βέλτιστων πρακτικών.

Βασικοί επιδημιολογικοί δείκτες ψυχικής υγείας φοιτητών

Ευσταθίου Γ., Ευθυμίου Κ., Πλουμπιδής Γ., Καλαντζή-Αζίζι Α.

Η παρούσα έρευνα διερευνά βασικούς επιδημιολογικούς δείκτες ψυχικής υγείας φοιτητών. Στην έρευνα συμμετείχαν φοιτητές όλων των Τμημάτων της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (N=794), οι οποίοι επέλεξαν με κατά στρώματα δειγματοληψία ως προς το Τμήμα Φοίτησης, το Έτος Φοίτησης και το Φύλο, κατ' αντιστοιχία προς τον πραγματικό πληθυσμό.

Χορηγήθηκε το General Health Questionnaire, το οποίο προσφέρει ένα δείκτη γενικής υγείας, το C.E.S.-D., το οποίο προσφέρει ένα δείκτη αποθάρρυνσης, το SCL-90-R, το οποίο προσφέρει τρεις δείκτες συμπτωμάτων (αριθμός συμπτωμάτων, ενασχόληση με τα συμπτώματα, γενικός δείκτης) και ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο για τη συλλογή ατομικών και οικογενειακών δημογραφικών στοιχείων, και στοιχείων σχετικά με την ακαδημαϊκή επίδοση και την προηγούμενη χρήση υπηρεσιών υγείας. Διερευνήθηκε η συσχέτιση των δεικτών ψυχοπαθολογίας και προδιάθεσης για ψυχοπαθολογία με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, οι ενδοσυνάψεις των υποκλιμάκων, καθώς και οι συσχετίσεις μεταξύ των παραγόντων των ερωτηματολογίων.

Αξιολόγηση του παρεχόμενου έργου στο συμβουλευτικό κέντρο φοιτητών του πανεπιστημίου Αθηνών

Καπράλου Ι., Σκαπετοράχη Α., Καλαντζή-Αζίζι Α.

Η έρευνα αφορά στην αποτελεσματικότητα των συμβουλευτικών/ψυχοθεραπευτικών παρεμβάσεων στο Σ.Κ.Φ. του Ε.Κ.Π.Α. για τα έτη 1993-2000. Σκοπός ήταν η διερεύνηση: Α) του τρόπου αξιολόγησης της συμβουλευτικής/θεραπευτικής διαδικασίας και των αποτελεσμάτων αυτής, από τους προσερχόμενους φοιτητές (αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο)· Β) των μεταβλητών που σχετίζονται με την αξιολόγηση της θεραπευτικής διαδικασίας και αποτελεσματικότητας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι κατά μέσο όρο, οι φοιτητές του δείγματος είναι ευχαριστημένοι από την αποτελεσματικότητα της θεραπείας ως προς την *απόκτηση αυτοελέγχου και ρεαλιστικού τρόπου σκέψης*, ως προς την *αντιμετώπιση των προβλημάτων* και ως προς την *επεξεργασία παρελθοντικών εμπειριών* είναι πολύ ευχαριστημένοι από τη *θεραπευτική σχέση* και αρκετά ευχαριστημένοι από τη *θεραπεία γενικά*. Κατά μέσο όρο καλύτερα θεραπευτικά αποτελέσματα αναφέρουν οι φοιτητές που α) προσήλθαν για θεραπεία από 1998-2000, συγκριτικά με αυτούς που προσήλθαν από 1993-1995, β) δίνουν στοιχεία καλής θεραπευτικής σχέσης, συγκριτικά με αυτούς που δίνουν στοιχεία αδύναμης θεραπευτικής σχέσης, γ) έκαναν μεγαλύτερο αριθμό συνεδριών, δ) χρησιμοποιούν τις μαθημένες γνωσιακές-συμπεριφοριστικές τεχνικές και μετά το πέρας της θεραπείας, ε) δεν αναφέρουν δυσκολίες μετά το ΣΚΦ η) αντιμετώπισαν τις δυσκολίες μετά το ΣΚΦ με χρήση των μαθημένων γνωσιακών-συμπεριφοριστικών τεχνικών.

Οι διαταραχές πρόσληψης τροφής σε φοιτητικό πληθυσμό και πιθανές συσχετίσεις με τη γενική υγεία και την ιδιοσυγκρασία
Μπακομήτρου Φ., Διαμαντοπούλου Δ., Καλαντζή-Αζίζι Α.

Οι Διαταραχές στην Πρόσληψη Τροφής -η Ψυχογενής Ανορεξία και η Ψυχογενής Βουλιμία- εμφανίζονται με όλο και μεγαλύτερη συχνότητα, κυρίως σε έφηβες ή νεαρές ενήλικες γυναίκες. Στόχος αυτής της έρευνας είναι να εκτιμήσει τη συχνότητα των Διαταραχών στην Πρόσληψη Τροφής σε γυναικείο φοιτητικό πληθυσμό Πανεπιστημιακών Σχολών της Αθήνας, έναν πληθυσμό που θεωρείται ιδιαίτερα επιρρεπής σε αυτές, να διερευνήσει τις συνήθειες, στάσεις και διαθέσεις του δείγματος ως προς την τροφή, καθώς και τα συμπεριφορικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά των ατόμων με τάση για Ψυχογενή Ανορεξία και Ψυχογενή Βουλιμία. Επίσης, στην παρούσα έρευνα διερευνάται η σχέση των Διαταραχών Πρόσληψης Τροφής με παράγοντες όπως δημογραφικά χαρακτηριστικά, οικογενειακά στοιχεία, ψυχική υγεία, και ιδιοσυγκρασία του δείγματος.

Στην έρευνα συμμετείχαν 613 φοιτήτριες από ΑΕΙ της Αθήνας, ενώ χορηγήθηκαν δύο ευρέως χρησιμοποιούμενα ερωτηματολόγια για τις Διαταραχές στην Πρόσληψη Τροφής, το Ερωτηματολόγιο Συνθηθειών Διατροφής-ΕΣΔ (Eating Attitudes Test - EAT-26) και το Ερωτηματολόγιο Διαταραχών Διατροφής-ΕΔΠΤ (Eating Disorders Inventory-EDI), καθώς και το Ερωτηματολόγιο Γενικής Υγείας-ΕΓΥ (General Health Questionnaire-GHQ) για την εκτίμηση της γενικής ψυχικής υγείας του δείγματος και το Ερωτηματολόγιο Ιδιοσυγκρασίας του Παβλόφ -ΕΙΠ (Pavlovian Temperament Survey-EIP) για την εκτίμηση της ιδιοσυγκρασίας. Πρόκειται για μια από τις πρώτες έρευνες που διερευνούν το φαινόμενο των Διαταραχών στην Πρόσληψη Τροφής στο φοιτητικό πληθυσμό, και στοχεύει στην καλύτερη κατανόηση του προβλήματος.

Παλαιές και νέες μορφές προκατάληψης στις δι-ομαδικές σχέσεις

Κλάδος Κοινωνικής Ψυχολογίας

Οργανωτής / Πρόεδρος: Χαντζή Α.

Συζητητής: Α. Χαντζή

Το συμπόσιο εστιάζεται στο θέμα των «παλαιών» και «νέων» μορφών προκατάληψης, όπως αυτές εμφανίζονται σε πρόσφατες έρευνες που έχουν γίνει στην Ελλάδα και στην Κύπρο. Στις πέντε ανακοινώσεις του συμποσίου παρουσιάζονται έρευνες που ποικίλουν ως προς τη μέθοδο (πειραματικές και περιγραφικές είτε ποιοτικές είτε ποσοτικές), αλλά και ως προς το θεωρητικό πλαίσιο και τις ομάδες-στόχους των διαφόρων μορφών προκατάληψης. Μέσα από αυτό το συμπόσιο επιχειρούμε να αναδείξουμε κάποιες διαδικασίες που είναι κοινές σε όλες τις όψεις της προκατάληψης και λειτουργούν πιθανόν ανεξάρτητα από το στόχο και το πλαίσιο.

Κοινωνικές ψυχολογικές διεργασίες υπονόμησης του κοινωνικού προσώπου του οροθετικού στον HIV: πειραματική και ποιοτική προσέγγιση

Κορδούτης Π., Παυλοπούλου Ι., Σαραφίδου Ο., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Αθήνας

Οι ασθένειες κοινωνικού χαρακτήρα ενεργοποιούν διεργασίες «απο-ανθρωποποίησης» που υπονομεύουν το κοινωνικό πρόσωπο του ασθενούς-άλλο υποδαυλίζουν τον κοινωνικό του αποκλεισμό αποσοβώντας αμυντικά την πηγάζουσα από αυτόν κοινωνική απειλή. Φύσει διομαδικές, οι διεργασίες απο-ανθρωποποίησης διεκπεραιώνονται μέσω της α) απόδοσης αιτίου για την προσβολή από την ασθένεια, β) ψυχολογιοποίησης του ασθενούς, γ) υπονόμησης των δικαιωμάτων του, δ) ποιοτικής και ποσοτικής συρρίκνωση των κοινωνικών του συναλλαγών και του δικτύου στήριξής του. Ελέγχθηκε η συστηματικότητα της διομαδικής απο-ανθρωποποίησης με στόχο οροθετικούς στον HIV που εμπίπτουν σε ομάδες αποκλίνουσες από την κοινώς αποδεκτή κανονικότητα σε πείραμα μεταξύ ατόμων με 480 ετεροφυλόφιλους φοιτητές και χειρισμό του σεξουαλικού προσανατολισμού του οροθετικού ήρωα και του φύλου του (2, φύλο συμμετεχόντων x 2, φύλο ήρωα x 3, σεξουαλικός προσανατολισμός ήρωα = ετεροφυλόφιλος - ομοφυλόφιλος- αμφιφυλόφιλος). Κλειστές κλίμακες μέτρησαν τις διεργασίες α-δ. Βρέθηκε ότι απο-ανθρωποποίηση επιτελείται με τις τέσσερις διεργασίες κατά του λιγότερο κανονικοποιημένου αμφιφυλόφιλου. Η διομαδική απο-ανθρωποποίηση ελέγχθηκε επίσης με ποιοτική μέθοδο, τη γνωστική απόκριση δια λέξεων έναντι ερεθισμάτων διαφοροποιούμενων με βάση τον παραπάνω πειραματικό χειρισμό. Διαπιστώθηκε ότι απο-ανθρωποποίηση πραγματοποιούταν προς την αναμενόμενη κατεύθυνση αλλά με συστηματική διαφοροποίηση μόνο της αναφοράς στη λέξη «θάνατος». Αναφερόταν συχνότερα για τον αμφιφυλόφιλο απ' ότι για τον ομοφυλόφιλο και ετεροφυλόφιλο ήρωα. Η «κάτωθεν», αυθόρμητη απο-ανθρωποποίηση κατά του διαφορετικού ίσως χρησιμοποιεί πιο αδρές διεργασίες από ότι γενικώς θεωρείται αλλά πάντα επιλεκτικά προς την κατεύθυνση του λιγότερο κανονικοποιημένου άλλου.

Συλλογική μνήμη και ιστορικό μίσος: Ελλάδα / Κύπρος - Αμερική / Τουρκία

Μαντόγλου Αν., Παχουλίδης Κ., Φερεντίνος Σ., Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η συλλογική μνήμη, όπως εξάλλου και κάθε άλλη μορφή κοινωνικής σκέψης, περιέχει μια περιγραφική και μια συναισθηματική/αξιολογική διάσταση των γεγονότων του παρελθόντος. Η συλλογική συναισθηματική μνήμη αφορά στο σύνολο των συναισθημάτων που η ομάδα επεξεργάζεται συλλογικά και μεταφέρει από γενιά σε γενιά και τα οποία σχετίζονται με κάποιο ιστορικό γεγονός. Ορισμένα γεγονότα, ωστόσο, είναι δυνατόν να προκα-

λέσουν έντονη αναστάτωση και άγχος στην ομάδα, να οδηγήσουν σε σημαντικές και μακροχρόνιες αλλαγές και να σφραγίσουν συναισθηματικά τη ζωή των μελών της. Στην περίπτωση της εθνικής ομάδας, ένα από τα πιο τραυματικά συναισθηματικά γεγονότα είναι οι πολεμικές ήττες. Η εθνική ομάδα γύρω από το ιστορικό γεγονός μιας πολεμικής ήττας πλέκει τον εθνικό μύθο, στον οποίο συγκροτείται ο εθνικός άλλος, ο εκάστοτε εχθρός, η εικόνα του οποίου επενδύεται με ιστορικό μίσος και σε αντιπαράβολη με αυτόν ο εθνικός εαυτός.

Στα πλαίσια της παρούσας έρευνας διερευνάται η περιγραφική και η συναισθηματική διάσταση του εθνικού εχθρού, καθώς και του εθνικού αδελφού, όπως αυτές αποτυπώνονται στην συλλογική μνήμη των μελών της ελληνικής εθνικής ομάδας και με άξονα την τραγωδία της Κύπρου τον Ιούλιο του 1974.

Στην έρευνα συμμετέχουν 600 περίπου άτομα και των δύο φύλων, ηλικίας 10-12 και 20-25 ετών από Κύπρο και Ελλάδα. Οι συμμετέχοντες οφείλουν να γράψουν 3 λέξεις και δύο συναισθήματα για κάθε λέξη, που τους έρχονται στο νου για τρεις λέξεις ερέθισμα. Για τους μεν Ελληνοκύπριους οι λέξεις ερέθισμα είναι: Ελλάδα, Αμερική, Τουρκία, για τους δε Ελλαδίτες οι λέξεις αυτές είναι: Κύπρος, Αμερική, Τουρκία. Για τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων εφαρμόστηκε η παραγοντική ανάλυση αντιστοιχιών με τη χρήση του λογισμικού προγράμματος *trideux*.

Πορεία οικοδόμησης της εθνικής ταυτότητας στην παιδική ηλικία: Η περίπτωση της Κύπρου

Παχουλίδης Κ., Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η εθνική ταυτότητα αποτελεί, τουλάχιστον στα πλαίσια αυτού που αποκαλούμε «αναπτυγμένο κόσμο», μια επιτακτική/ ηγεμονική ταυτότητα (*imperative*): σε αντιδιαστολή με τις συμβολαιογραφικές (*contractual*) κοινωνικές ταυτότητες παρουσιάζει ένα υποχρεωτικό/ καταναγκαστικό χαρακτήρα. Ο χαρακτήρας αυτός απορρέει μέσα από την ανάδειξη των κοινωνικών αναπαραστάσεων του έθνους σε ηγεμονικές κοινωνικές αναπαραστάσεις ως αποτέλεσμα της εθνικιστικής ιδεολογίας η οποία σήμερα εμφανίζεται ως «εξελικτική οικουμενικότητα».

Η σταδιακή υιοθέτηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων της ομάδας (οντογένεση) οδηγεί τα νέα μέλη της στην ανάπτυξη μιας εθνικής ταυτότητας, κάτι που σημαίνει ότι αφενός έχουν γνώση της ύπαρξης της εθνικής τους ομάδας και αφετέρου κατηγοριοποιούν τον εαυτό τους ως μέλος της ομάδας αυτής. Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη μελέτη της αναπτυξιακής πορείας συγκρότησης της εθνικής ταυτότητας από τα παιδιά μέλη της ελληνοκυπριακής κοινωνίας, μιας κοινωνίας ιδιαίτερα ιδιόμορφης αλλά και ευαίσθητης στα θέματα της εθνικής ταυτότητας.

Πιο συγκεκριμένα η διερεύνηση μας επικεντρώνεται,

- στο πότε τα παιδιά αρχίζουν να αναφέρουν την εθνική ομάδα ως ομάδα υπαγωγής
- στην αναπτυξιακή πορεία της συναισθηματικής

δέσμευσης με την εθνική ομάδα και της σπουδαιότητας που αυτή έχει σε σχέση με άλλες ομάδες υπαγωγής όπως το φύλο, η ηλικία και η θρησκευτική ομάδα

- στην αναπτυξιακή πορεία των συναισθημάτων απέναντι στην εθνική ομάδα και άλλες εθνικές ή υπερεθνικές ομάδες (Έλληνες, Τούρκοι, Βρετανοί, Ευρωπαίοι).

Η έρευνα μας διεξήχθη τους μήνες Νοέμβριο και Δεκέμβριο του 2002 και σε αυτή συμμετείχε ένα δείγμα από 400 παιδιά ηλικίας από 7 μέχρι 12 χρόνων..

Τα παράλογα των διακρίσεων και οι κοινωνικές λογικές τους *Ιατρίδης Τ., Πάντειο Πανεπιστήμιο*

Οι προσεγγίσεις της κανονιστικής ρήξης στο ρατσισμό προεβέδουν ότι η αλλαγή υπέρ των θυμάτων - στόχων των διακρίσεων είναι συνέπεια της εκδήλωσης συμπεριφορών που έρχονται σε ρήξη με προηγούμενες τοποθετήσεις των υποκειμένων ή με τις ισχύουσες κανονιστικές επιταγές. Οι αρχές μίας κανονιστικής κοινωνικής αναπαραστάσης (Doise, 2002) συνειδητοποιούνται όταν τίθενται έμπρακτα υπό αίρεση. Αν και σύμφωνα με μία πρώτη υπόθεση η συνειδητοποίηση της διάκρισης είναι περισσότερο δεσμευτική όταν ο στόχος αναπαρίσταται ως περισσότερο μειονοτικός, πιο πρόσφατες ενδείξεις δείχνουν ότι αυτό μπορεί να οδηγεί σε πόλωση - παρά μείωση - της προκατάληψης (Alonso, Chulvi & Pérez, 2000 Ιατρίδης, 2001). Η ενοχή που κατά τα άλλα επισύρει η διάκριση μπορεί να υποσκελίζεται από την απόδοση των αιτιών της διάκρισης στον ίδιο το στόχο. Φαίνεται ότι η πιθανότητα να εσωτερικευθεί η σύγκρουση που προκαλείται από τη διάκριση είναι ένα ανοιχτό διακύβευμα για την πλειοψηφική ενδο-ομάδα, η έκβαση του οποίου κρίνεται σε αλληλεπίδραση με το μειονοτικό στόχο. Η υπόθεση που ελέγχουμε είναι ότι, με δεδομένες τις πραγματικές και συμβολικές σχέσεις ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες, η συνειδητοποίηση (ή μη) της διάκρισης εξαρτάται από την ενεργοποίηση διαφορετικών οργανωτικών αρχών για διαφορετικούς στόχους. Ανάλογα με αυτές ορίζεται κατά περίπτωση το τι σημαίνει διάκριση, ποιοι την υφίστανται και ποιοι ευθύνονται για την εκδήλωσή της.

«Ωμή» και «διακριτική» προκατάληψη: Ο ρόλος της προσωπικής ταυτότητας, της επαφής με την έξω-ομάδα και της πολιτικής τοποθέτησης

Πλάκας Ν., Πάντειο Πανεπιστήμιο

Από καιρό ασχολείται ο τομέας της κοινωνικής ψυχολογίας με την έκφραση προκαταλήψεων σε διάφορες κοινωνίες. Προηγούμενες έρευνες (Pettigrew & Meertens, 1995) απέδειξαν ότι στις Ηνωμένες Πολιτείες η έκφραση προκαταλήψεων έναντι των Μαύρων συσχετίζεται με διάφορα προσωπικά χαρακτηριστικά τα οποία τα έχουν ονομάσει «κεντρικούς παράγοντες» (*proximal factors*). Κάποια απ' αυτά είναι: η προσωπική ταυτότητα, ο εθνοκεντρισμός και η πολιτική τοποθέτηση. Άλλες μελέτες παρόμοι-

ου περιεχομένου στην Ολλανδία (Verkuuyten & Masson, 1995) έδειξαν ότι υπάρχει θετικός συσχετισμός μεταξύ αυτοεκτίμησης και προκατάληψης. Τον Απρίλιο του 2000 ολοκληρώθηκε μια έρευνα στην Ελλάδα η οποία εξέτασε τους προαναφερόμενους παράγοντες στην Ελληνική κοινωνία (Plakas, 2000).

Μετρήθηκε σε 123 φοιτητές και 62 μη φοιτητές κατά πόσο έχουν προκαταλήψεις έναντι των Αλβανών. Η προκατάληψη μετρήθηκε με την κλίμακα «ωμής και διακριτικής προκατάληψης» (scale for subtle and blatant prejudice) των Pettigrew και Meertens (1995). Παράλληλα μετρήθηκαν οι προαναφερόμενοι κεντρικοί παράγοντες. Επίσης μετρήθηκε κατά πόσο τα υποκείμενα έχουν επαφή με Αλβανούς.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι σε γενικές γραμμές οι μη φοιτητές έχουν πιο αυξημένη προκατάληψη από τους φοιτητές. Υποκείμενα με μια (πιο) δεξιά πολιτική προτίμηση φάνηκαν επίσης πιο προκατειλημμένα από υποκείμενα με αριστερή πολιτική προτίμηση. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι αυξημένη προσωπική ταύτιση προκαλεί αυξημένη προκατάληψη και η αυξημένη επαφή με Αλβανούς προκαλεί μειωμένη προκατάληψη. Η σχέση μεταξύ αυτοεκτίμησης και προκατάληψης φάνηκε πιο έμμεση. Μια σειρά από αναλύσεις παλινδρόμησης έδειξαν ότι αυξημένη προσωπική και ομαδική αυτοεκτίμηση προκαλούν αυξημένο προσωπική ταύτιση, η οποία οδηγεί σε αυξημένη προκατάληψη.

Προληπτικά προγράμματα με επίκεντρο την κοινότητα: προαγωγή της υγείας και των δικαιωμάτων του παιδιού

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Αγάθωνος Ε.**

Συζητητής: **Τσοποτός Δ.**

Είναι διεθνώς αποδεκτό ότι η Κοινότητα αποτελεί το ιδανικό εργαστήριο για τη μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς αλλά και το κατεχόμενη πλαίσιο για τη διαμόρφωσή της. Η Διεύθυνση Οικογενειακών Σχέσεων του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, ανέπτυξε τρία προγράμματα με κοινοτική διάσταση, σε κοινότητες με διαφορετική δομή και ανάγκες.

Το Συμπόσιο θα παρουσιάσει: (1) Πρόγραμμα έρευνας – δράσης για τη διαπίστωση αναγκών υγείας του παιδικού πληθυσμού σε γεωγραφικά απομονωμένη νησιωτική κοινότητα, με προτασόμενο πρόβλημα την υψηλή συχνότητα νοητικής υστέρησης. (2) Πρόγραμμα εκπαίδευσης – δράσης σε δημοτικό διαμέρισμα του Δήμου Αθηναίων σε συνεργασία με την Κοινωνική Υπηρεσία του Οργανισμού Νεολαίας και Άθλησης, με σκοπό την ανάπτυξη διασυνδετικής μεταξύ των φορέων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών. (3) Μία νέα κοινοτική δομή, το Κοινοτικό Προσχολικό Κέντρο για την Οικογένεια και το Παιδί, σε κοινωνικά αποκλεισμένη κοινότητα του Δήμου Ρόδου, αποτέλεσμα πολυεπίπεδης διαχρονικής παρέμβασης.

Κοινή φιλοσοφία των προγραμμάτων είναι οι αρχές της Π.Ο.Υ.

για τη δημόσια υγεία, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και οι στρατηγικές πρόληψης με επίκεντρο την κοινότητα.

Μεγαλώνοντας στους Άγιους Απόστολους: η προσχολική ηλικία ως πύλη εισόδου σε κοινωνικά αποκλεισμένη κοινότητα.
Αγάθωνος Ε., Παρασκευά Κ., Αθανασίου Α., Τσοποτός Δ.

Από το 1994 πραγματοποιείται πολυεπίπεδη παρέμβαση σε κοινωνικά αποκλεισμένη κοινότητα και πληθυσμό του Δήμου Ρόδου με σκοπό τη μετάβαση από τον κοινωνικό αποκλεισμό στην ενσωμάτωση, την εστίαση σε ευάλωτες ομάδες, τη δημιουργία δομών με διατηρησιμότητα, οι οποίες να λειτουργούν ως πύλες εισόδου στην κοινότητα.

Το Κοινοτικό Προσχολικό Κέντρο για την Οικογένεια και το Παιδί (1999 -) αξιοποίησε την προσχολική ηλικία ως είσοδο στην κοινότητα, θεωρώντας την ως ιδιαίτερα σημαντική περίοδο πρόληψης ψυχοκοινωνικών διαταραχών στα παιδιά και ως καθοριστική για την προαγωγή του γονικού ρόλου και των οικογενειακών σχέσεων. Το μοντέλο βασίστηκε σε αρχές της Π.Ο.Υ. για «Υγεία για Όλους» (1978) και «Μία Καλή Αρχή για Κάθε Παιδί» (1998) της UNICEF για «Φροντίδα και Ανάπτυξη παιδιών 0-8 ετών στα πλαίσια της Κοινότητας» (2001), στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΟΗΕ, 1989) και στη φιλοσοφία και εμπειρία των Προγραμμάτων Προσχολικής Φροντίδας και Ανάπτυξης (ECCD 2000).

Το Κέντρο εκπροσωπεί το βασικό τρίπτυχο της πρόληψης: Στόχος: το Παιδί, Επίκεντρο: η Οικογένεια, Πλαίσιο: Η Κοινότητα. Καινοτομίες του Κέντρου είναι:

1. η συνέργια των φορέων που σχεδίασαν και το λειτούργησαν πιλοτικά την πρώτη τριετία,
2. η κοινοτική διάσταση των προγραμμάτων,
3. ο νέος θεσμός «Μητέρα Κοινότητας»,
4. συνέργια της παιδαγωγικής και ψυχοκοινωνικής διάστασης σε συνδυασμό με την προαγωγή της υγείας και των δικαιωμάτων του παιδιού,
5. η συμμετοχή των γονιών.

Η ένταξη του Κέντρου στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, σύμφωνα με τον σχεδιασμό επιβεβαιώνει την επιτυχία του Προγράμματος και την ωριμότητα των Δημοτικών Αρχών να ενσωματώσουν, σε σύντομο χρόνο, μία δομή με ιδιαίτερη ταυτότητα.

Πρόγραμμα διερεύνησης αναγκών υγείας του παιδικού πληθυσμού σε απομονωμένο νησί του Αιγαίου: ψυχοκοινωνική παρέμβαση.

Τσιμπούκα Π., Γεωργούδη Ν., Γυφτοδήμου Γ., Μενεξιάδου Α., Μιχαλακάκης Ε., Νάκου Σ., Τσάγκρη Μ., Αγάθωνος Ε.

Το Πρόγραμμα, με τη μορφή έρευνας – δράσης, είχε ως στόχο τη διαπίστωση των αναγκών που αφορούν τη σωματική και ψυχική υγεία του παιδικού πληθυσμού γεωγραφικά απομονωμένης νησιωτικής κοινότητας στο Αιγαίο. Η διεπιστημονική προσέγγιση

εστιάστηκε ιδιαίτερα στην αναζήτηση αιτιολογικών παραγόντων οι οποίοι σχετίζονται με την ύπαρξη υψηλού αριθμού παιδιών και ενηλίκων με νοητική υστέρηση έτσι ώστε να προταθούν οι πλέον ενδεδειγμένοι τρόποι παρέμβασης και να εξασφαλιστεί ο κατάλληλος προγεννητικός έλεγχος.

Οι υποθέσεις περί ενδογαμίας και κληρονομικών συνδρόμων, καθώς και οι πολιτισμικές αντιλήψεις και πρακτικές που αφορούν την κοινωνική οργάνωση, τους ρόλους των δύο φύλων και τη θέση των παιδιών, κατέστησαν την κοινότητα γόνιμο υποκείμενο μελέτης.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε βασίστηκε στην επιτόπια έρευνα και τη συμμετοχική παρατήρηση με έμφαση την ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης με τον πληθυσμό και τους επαγγελματίες.

Περιεχόμενο της παρέμβασης ήταν:

1. Ψυχολογική διαγνωστική εκτίμηση των παιδιών 3 – 12 ετών (WISC – R, WIPSY-R).
2. Συναντήσεις με γονείς και εκπαιδευτικούς.
3. Διασυνδεδετική φορέων.
4. Κατ' οίκον επισκέψεις οικογενειών με ψυχοκοινωνικά προβλήματα.
5. Παιδιατρική εκτίμηση των παιδιών 0 - 12 ετών.
6. Γενετικό έλεγχο οικογενειών που έχουν παιδιά με νοητική υστέρηση.
7. Καταγραφή γενεογραμμών των περισσότερων οικογενειών του πληθυσμού με στόχο τη διερεύνηση του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας της κοινότητας.

Κοινωνικό πρόγραμμα πρόληψης της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού εκπαίδευση –δράση με διασυνδεδετική προσέγγιση.

Τσιμπούκα Β., Αγάθωνας Ε., Γεωργούδη Ν., Ζολώτα Κ., Σκουμπουρδή Α., Σταυριανήκη Μ., Τσάγκαρη Μ.

Η κοινωνική αυτή προσέγγιση αφορά ένα διετές πρόγραμμα δράσης μέσω εκπαίδευσης – ενημέρωσης – ενδυνάμωσης, που πραγματοποιήθηκε σε συγκεκριμένο Διαμέρισμα του Δήμου Αθηναίων σε συνεργασία με την τοπική Κοινωνική Υπηρεσία του Οργανισμού Νεολαίας και Άθλησης. Το Πρόγραμμα απευθύνθηκε σε επαγγελματίες φορέων οι οποίοι ασχολούνται με το παιδί και την οικογένεια, με σκοπό την πρόληψη και την αντιμετώπιση της κακοποίησης – παραμέλησης των παιδιών.

Οι στόχοι του προγράμματος ήταν:

- Η παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών, μέσω της υποστήριξης επαγγελματιών και φορέων στην αντιμετώπιση περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας, που ενέχουν τη θυματοποίηση του παιδιού.
- Η ενίσχυση της διασυνδεδετικής συνεργασίας μεταξύ των φορέων πρόνοιας, ψυχικής υγείας και πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας στην κοινότητα, για την ανάπτυξη «κοινού λόγου» και την πληρέστερη αντιμετώπιση των περιπτώσεων.

- Η προσφορά νομικών υπηρεσιών, που απαιτούνται για τη διασφάλιση του «απόλυτου» συμφέροντος του παιδιού, όταν αυτές δεν παρέχονται από τους εμπλεκόμενους φορείς.

Η επιστημονική αξιοποίηση κοινοτικών προγραμμάτων ανάλογο χαρακτήρα, προωθεί τη φιλοσοφία και την πρακτική παροχής υπηρεσιών φροντίδας του πληθυσμού σε τοπικό επίπεδο, καθώς ανταποκρίνεται στις σύγχρονες επιστημονικές τάσεις της πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης – παραμέλησης των παιδιών, ως ακραίας παραβίασης των δικαιωμάτων τους και μείζονος θέματος δημόσιας υγείας (Π.Ο.Υ. 1989).

Γνωστική Ψυχολογία και Γνωσιακή Επιστήμη

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Τζαβάρας Θ.**

Συζητητής: **Βοσνιάδου Σ.**

Ομιλητές:

Το γνωστικό πλαίσιο των ψευδών μνημών: η μνήμη ιστοριών και ο ανακατασκευαστικός χαρακτήρας της μνημονικής λειτουργίας

Παπαϊωάννου Α., Οικονόμου Α., Βοσνιάδου Σ.

Το γνωστικό πλαίσιο της απώλειας προσανατολισμού και των παραισθήσεων στο χώρο κατά την πτήση στους χειριστές της Πολεμικής Αεροπορίας.

Μπαχαράκη Κ., Τζαβάρας Α., Καραμηνάς Ν.

Η «Επίγνωση Πραγματικής Κατάστασης» του πιλότου στο δυναμικό περιβάλλον πτήσης συντονίζει σειρά ενεργειών υπό μεταβαλλόμενες χωροχρονικές και περιβαλλοντικές συνθήκες.

Η Απώλεια Προσανατολισμού (Α.Π), Οι Οπτικές, Λαβυρινθικές και Σωματοαισθητηριακές Παραισθήσεις στους Χειριστές της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας, ως εσφαλμένες αντιλήψεις, δυσχεραίνουν το χειρισμό και εκτέλεση των πτητικών έργων. Αποτελούν βασικό παράγοντα πρόκλησης εναέριων ατυχημάτων, εφόσον ο χρόνος λήψης απόφασης στην αντιμετώπιση της αισθητηριακής σύγκρουσης της Α.Π κρίνεται σημαντικός για την ομαλή διεξαγωγή της πτήσης.

Στην έρευνα συμμετείχαν 50 πιλότοι της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας στο χρονικό διάστημα Ιουλίου - Σεπτεμβρίου 2002, στο Κέντρο Αεροπορικής Ιατρικής Αθηνών. Το πρώτο πειραματικό μέρος αφορά τη συγκέντρωση των πρώτων πληροφοριών βάσει ερωτηματολογίου για τη συχνότητα επεισοδίων της Α.Π και των Παραισθήσεων, βασισμένες στην προϋπάρχουσα πτητική εμπειρία του χειριστή και τον τύπο αεροσκάφους.

Το δεύτερο πειραματικό μέρος εστιάζεται στις αναπαραστατικές δομές της αντίληψης προσανατολισμού του σώματος στο χώρο στους χειριστές της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας,

βασισμένες στη νοερή περιστροφή εικόνας σώματος ταυτισμένης με αυτό. Υπάρχουν ενδείξεις ότι η διατήρηση εσωτερικών αναπαραστάσεων ανταποκρίνεται σε διαφορετικούς κεκλιμένους προσανατολισμούς και ο χειριστής περιστρέφει νοερά την εικόνα σώματος συγκρίνοντας τη με τη δική του εικόνα σώματος. Διαπιστώνεται ότι η αντίληψη θέσης σώματος αναφορικά με τη διάκριση Δεξιού-Αριστερού χεριού σχετίζεται με την Α.Π στο χώρο και τις ενδεχόμενες σωματοαισθητηριακές παραισθήσεις. Η υπόθεση στηρίζεται στον αυξημένο χρόνο αντίδρασης του πιλότου, όσο αυξάνεται η γωνία κλίσης του οπτικού ερεθίσματος.

Επίδραση γνωστικών παραγόντων στην αναγνώριση των συναισθηματικών εκφράσεων του προσώπου

Λιγκοβανλή Κ., Τζαβάρας Θ., Βοσνιάδου Σ.

Σκοπός της ερευνητικής εργασίας υπήρξε η διερεύνηση της επίδρασης γνωστικού πλαισίου στην αναγνώριση των βασικών συγκινήσεων στο πρόσωπο (Ekman, P., 1999). Ο έλεγχος έγινε για φωτογραφίες τεσσάρων από τις έξι βασικές συγκινήσεις –χαρά, λύπη, φόβος και έκπληξη- και επιτεύχθηκε με την παρουσίασή τους σε «σκηνές», ταυτόχρονα με την αναπαραγωγή μαγνητοφωνημένων γλωσσικών προτάσεων. Το δείγμα (48 άτομα, ηλικίας 18-43 ετών) χωρίστηκε σε δύο ομάδες ως προς τη μεταβλητή του χρόνου απάντησης -ομάδα με απεριόριστο χρόνο αντίδρασης, ομάδα με χρόνο αντίδρασης 2 sec- και κλήθηκαν να αναγνωρίσουν την συγκίνηση στο πρόσωπο. Η σύνθεση των 96 «σκηνών» αφορούσε είτε ανάλογο, είτε αντιφατικό σημασιολογικό περιεχόμενο των δύο μεταβλητών (φωτογραφία-πρόταση) και η παρουσίασή τους έγινε μέσω Η/Υ.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων επιβεβαιώνεται η στατιστική σημαντικότητα της αναγνώρισης των συγκινησιακών εκφράσεων, με μικρότερα ωστόσο ποσοστά σε σχέση με προηγούμενη έρευνα όπου απουσιάζει το γνωστικό πλαίσιο. Διαπιστώθηκε περαιτέρω δυσκολία αναγνώρισης των συγκινησιακών εκφράσεων στις «σκηνές» όπου οι ηχητικές προτάσεις έχουν αντιφατική σημασία από αυτή των φωτογραφιών. Τέλος η καλύτερη επίδοση της ομάδας με απεριόριστο χρόνο απάντησης, σε ανάλογο και αντιφατικό σημασιολογικό πλαίσιο, καταδεικνύει όχι μόνο τη δυνατότητα, αλλά και αναγκαιότητα γνωστικών επεξεργασιών στην ονομασία των συγκινήσεων στο πρόσωπο, τουλάχιστον σε συνθήκες που αυτές δεν εμφανίζονται απομονωμένες από άλλα περιβαλλοντικά ερεθίσματα.

Υποσυνείδητες οσμές προετοιμάζουν συγκινησιακά για την επιτυχή αναγνώριση συναισθηματικών εκφράσεων στο πρόσωπο

Μπουγονικολού Κ., Τζαβάρας Θ., Βοσνιάδου Σ.

Υπόθεση της έρευνας είναι ότι οι συναισθηματικές εκφράσεις του προσώπου αναγνωρίζονται σύμφωνα με το «μοντέλο των δύο διαστάσεων» με επιτυχία, ως θετικές ή αρνητικές, ανεξάρτη-

τα από το σφρητικό πλαίσιο στο οποίο παρουσιάζονται. Επιπρόσθετα υποσυνείδητες οσμές προετοιμάζουν συγκινησιακά μια τέτοια μαθησιακή διαδικασία, ανεξάρτητα αν το υποκείμενο είναι ενήμερο για την ύπαρξη μεταβλητής αρώματος στο πείραμα ή όχι. Για τις ανάγκες του πειράματος κατασκευάσαμε λογισμικό πρόγραμμα, στο οποίο ενσωματώθηκε μέσω σάρωσης αντίστοιχο φωτογραφικό υλικό των Ekman & Friesen. Το πρόγραμμα κατέγραφε ακόμα την απάντηση του συμμετέχοντος, εκτιμούσε την ορθότητα της και υπολόγιζε τον χρόνο της άμα τη εμφανίσει της φωτογραφίας. Χρησιμοποιήθηκαν δέκα αρώματα σε μορφή αιθέριου ελαίου, καθώς και βραστήρας για να απελευθερώνονται στην ατμόσφαιρα (στην 2η Φάση του πειράματος). Συμμετείχαν 80 άτομα, ηλικίας 20-35 ετών.

Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν την υπόθεση ότι τα καθαρά εκφραζόμενα συναισθήματα στο πρόσωπο αναγνωρίζονται επιτυχώς ως θετικά ή αρνητικά ανεξάρτητα από το σφρητικό πλαίσιο. Επιπλέον, βρέθηκε ότι υποσυνείδητες θετικές οσμές επιδρούν στην ταχύτερη αναγνώριση όλων των συναισθηματικών εκφράσεων, ιδιαίτερα όταν προηγείται η ίδια μαθησιακή διαδικασία πλαισιωμένη από το αρνητικό άρωμα (και έπεται η ίδια με το θετικό άρωμα). Τέλος, δεν υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των περιπτώσεων που το υποκείμενο έχει επίγνωση της μεταβλητής αρώματος στο πείραμα και των αντίστοιχων περιπτώσεων που το υποκείμενο δεν είναι ενήμερο.

Ο ρόλος της σχέσης μητέρας –νεογνού στην ανάπτυξη των γνωστικών λειτουργιών. Πειραματικές μελέτες σε επίμυ Παναγιωταρόπουλος Θ., Στυλιανοπούλου Φ.

Είναι γνωστό ότι επιγενετικοί παράγοντες όπως η διατάραξη της σχέσης μητέρας – νεογνού προσδιορίζουν τη νευρωνική ανάπτυξη και την ανάπτυξη των γνωστικών λειτουργιών κατά την ενηλικίωση. Θα αναφερθούμε α) σε πειραματικά μοντέλα που μελετούν τη σχέση μητέρας – νεογνού β) σε πειραματικά μοντέλα που μελετούν τις γνωστικές λειτουργίες μάθησης και μνήμης και γ) στο ρόλο της σχέσης μητέρας – νεογνού στη γνωστική ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, θα παρουσιασθεί ένα νέο πειραματικό μοντέλο μελέτης της χωρικής μάθησης και μνήμης (κατά τη διάρκεια της νεογνικής περιόδου) που χρησιμοποιεί ως ανταμοιβή τη μητρική επαφή. Συγκεκριμένα, εκθέσαμε επίμυς ηλικίας 10-13 ημερών σε έναν λαβύρινθο με σχήμα T (T-maze) χρησιμοποιώντας ως ανταμοιβή ή παράγοντα ματαίωσης τη μητρική επαφή. Η απτική επαφή με τη μητέρα επηρέασε θετικά την παγίωση και ανάκληση της πληροφορίας οδηγώντας σε εντυπωσιακά καλύτερη μνημονική επίδοση. Αντίθετα, η ματαίωση της απτικής επαφής είχε ως αποτέλεσμα μειωμένη ικανότητα παγίωσης και ανάκλησης. Ανοσοϊστοχημικές μελέτες εντόπισης πρωτεϊνών δείχνουν ότι για τις διαφορές αυτές ευθύνεται η διαφοροποιημένη έκφραση της νευροτροφίνης BDNF (πρωτεΐνη που είναι γνωστό ότι παίζει σημαντικό ρόλο στην νευρωνική επιβίωση και το σχηματισμό προτύπων συνδέσεων) και των υποδοχέων αλατοκορτικοειδών και γλυκοκορτικοειδών (που τροποποιούν

την αντίδραση στο στρες μέσω της ρύθμισης του άξονα υποθάλαμος-υπόφυση-επινεφρίδια) στον ιππόκαμπο των επίμυων.

Ψυχοθεραπευτικές διαστάσεις των θετικών συναισθημάτων

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Ευκλείδη Α.**

Συζητητής: **Σταλίκας Α.**

Ο στόχος αυτού του συμποσίου είναι να παρουσιάσει και συζητήσει την ένταξη των θετικών συναισθημάτων στο χώρο της ψυχοθεραπείας σε θεωρητικό, ερευνητικό και κλινικό επίπεδο. Η παρουσίαση των Μ. Fitzpatrick, Α. Σταλίκας και Μ. Γαλανάκη θα εστιάσει στις πιθανές αιτίες για την απουσία ενδιαφέροντος όσον αφορά την σχέση των θετικών συναισθημάτων και ψυχοθεραπείας, και θα παρουσιάσει μια καινούργια θεωρία για την δράση των θετικών συναισθημάτων όπως έχει προταθεί από την Β. Fredrickson. Η παρουσίαση της Μ. Μαλικιώση-Λοΐζου θα επικεντρωθεί στην σχέση ανάμεσα στα θετικά συναισθήματα και την ενσυναίσθηση, - μια από τις βασικότερες θεραπευτικές μεταβλητές. Συγκεκριμένα, θα εστιάσει στη σπουδαιότητα του ρόλου της ενσυναίσθησης στη συμβουλευτική και στην ψυχοθεραπεία, αλλά και στην καθημερινή ζωή. Στον τρόπο με τον οποίο τα θετικά συναισθήματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν θεραπευτικά εστιάζονται οι δύο άλλες παρουσιάσεις. Η παρουσίαση των Αυδή και Ρούσση θα συζητήσει την έννοια της νοηματοδότησης και την αλλαγή της νοηματοδότησης μιας τραυματικής εμπειρίας από την οπτική του "ατόμου" και του "πολιτισμικού ατόμου από αρνητική σε θετική. Η παρουσίαση της Ν. Παπασυλιανού θα αναφερθεί στη χρήση των θετικών συναισθημάτων στη συστημική θεραπεία, και πιο συγκεκριμένα στην αφήγηση ζωής (narrative) και τη χρήση του οικογενειακού μύθου ως μέσα που δίνουν τη δυνατότητα στον θεραπευόμενο να επαναπροσεγγίσει ανακατασκευάζοντας τον οικογενειακό μύθο με θετική νοηματοδότηση και μεταστροφή των συχνά αρνητικών συναισθημάτων σε θετικά.

Ο ρόλος των θετικών συναισθημάτων στη ψυχοθεραπεία

Σταλίκας Α., Fitzpatrick Μ., Γαλανάκης Μ.

Ο κλάδος της Θετικής Ψυχολογίας γνωρίζει κατά τα τελευταία χρόνια αξιοσημείωτη άνθηση. Μια από τις πιο ενδιαφέρουσες και σημαντικές θεωρίες, που αναπτύχθηκαν στα πλαίσια αυτού του κλάδου είναι η Θεωρία των θετικών συναισθημάτων (The broaden & build theory of positive emotions, Β. Fredrickson, 1998). Η θεωρία αυτή εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο τα θετικά συναισθήματα όπως είναι η χαρά, το ενδιαφέρον, η αγάπη, η υπερηφάνεια και η ευχαρίστηση, μπορούν να επιφέρουν ποικίλες θετικές συνέπειες στην ζωή των ανθρώπων που τα βιώνουν. Η επίδραση των θετικών συναισθημάτων στον ανθρώπινο ψυχισμό αναπόφευκτα εγείρει την ερευνητική περιέργεια ψυχοθεραπευτών και κλινικών ψυχολόγων. Ο κλάδος της κλινικής ψυχολο-

γίας παραδοσιακά ασχολείται με την έκφραση - εξωτερική των συναισθημάτων ως μια από τις σημαντικότερες πτυχές της αλλαγής που σημειώνεται κατά την διάρκεια της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας. Ωστόσο το σημείο εστίασης μέχρι την παρουσίαση αυτή ήταν τα αρνητικά συναισθήματα (φόβος, θυμός, οργή κ.α). Τα αρνητικά συναισθήματα κατά συνέπεια μονοπωλούν θεματικά την υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετικά με τα συναισθήματα και τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν. Η σχετικά νέα λοιπόν αυτή θεωρία μας παρέχει την ευκαιρία να διευρύνουμε την οπτική μας γωνία και να εξερευνήσουμε καινούργιες προοπτικές. Το κύριο ενδιαφέρον από την πλευρά της κλινικής ψυχολογίας είναι το να διακρίνει τον τρόπο λειτουργίας των θετικών συναισθημάτων και να χρησιμοποιήσει, αν αυτό είναι εφικτό, την ισχύ τους στην ψυχοθεραπεία.

Συνοπτικά οι κύριοι στόχοι του παρακάτω άρθρου είναι:

- 1) να παραθέσει - εξετάσει τα σημαντικότερα σημεία της Θεωρίας των Θετικών Συναισθημάτων της Fredrickson (1998),
- 2) να προσπαθήσει να διακρίνει κοινά στοιχεία - συνδέσμιους ανάμεσα στην Θεωρία των Θετικών Συναισθημάτων και τις επικρατέστερες ψυχοθεραπευτικές θεωρίες και

να προτείνει ιδέες - ερευνητικά ερωτήματα με τα οποία οι κλινικοί ψυχολόγοι θα μπορέσουν να επωφεληθούν από τα θετικά συναισθήματα στην καθημερινή τους εργασιακή πρακτική

Η ενσυναίσθηση στην Συμβουλευτική Ψυχολογία

Μαλικιώση-Λοΐζου Μ.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια στροφή προς την «θετική ψυχολογία». Η θετική ψυχολογία εστιάζει την προσοχή της στην αισιοδοξία και στα προτερήματα του ανθρώπου, προκαλώντας κατ' αυτό τον τρόπο, μια ριζική στροφή προς τη μελέτη των ανθρώπινων δυνατοτήτων και των θετικών συναισθημάτων. Η ικανότητα για ενσυναίσθητη κατανόηση του άλλου προσώπου προϋποθέτει θετικά συναισθήματα γι' αυτό.

Στόχος της παρουσίασης αυτής είναι να εξετάσει τη σπουδαιότητα του ρόλου της ενσυναίσθησης στη συμβουλευτική και στην ψυχοθεραπεία, αλλά και γενικά στη ζωή. Τα βασικά ερωτήματα στα οποία θα προσπαθήσει να απαντήσει εξετάζουν πρώτον τη φύση και τα είδη της ενσυναίσθησης, και, δεύτερον, την βοηθητική και θεραπευτική της διάσταση στην συμβουλευτική. Θα γίνει αναφορά στα διαφορετικά επίπεδα ενσυναίσθησης, τα οποία φαίνεται να επηρεάζονται από παράγοντες προσωπικούς, αναπτυξιακούς, και κοινωνικούς. Ως προς τη θεραπευτική της διάσταση, η ερευνητική βιβλιογραφία δείχνει ότι η ενσυναίσθηση είναι οπωσδήποτε βοηθητική στη δόμηση της διαπροσωπικής θεραπευτικής σχέσης. Όσον αφορά τη θεραπευτική της αποτελεσματικότητα, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι η ενσυναίσθηση βοηθάει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση αλλά, δεν αρκεί από μόνη της να καλύψει όλο το φάσμα των αποτελεσμάτων της ψυχοθεραπείας.

Η νοηματοδότηση μιας τραυματικής εμπειρίας από την οπτική του «ατόμου» και του «πολιτισμικού ατόμου»

Αυδή Ε., Ρούσση Π.

Οι συνέπειες ενός τραυματικού γεγονότος μπορούν να γίνουν κατανοητές μόνο εάν λάβει κανείς υπόψη τη θεμελιώδη ανθρώπινη ανάγκη για νόημα. Η τραυματική εμπειρία διαταράσσει τη θετική εικόνα του εαυτού και του κόσμου, και τη σχέση ανάμεσά τους. Εντούτοις, με το πέρασμα του χρόνου η τραυματική εμπειρία μπορεί να επανεκτιμηθεί θετικά, με αποτέλεσμα να μετριαστεί η απόγνωση που τη συνοδεύει. Αυτή η επανεκτίμηση μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη νοηματοδότηση καθημερινών δραστηριοτήτων και την αποκατάσταση ενός ευρύτερου νοήματος ζωής.

Πρόσφατα, το τραύμα έχει αρχίσει να διερευνάται από τη σκοπιά της αφηγηματικής προσέγγισης, μια προσέγγιση η οποία εστιάζεται στο νόημα και έχει ως βασική παραδοχή ότι οι άνθρωποι νοηματοδοτούμε και επικοινωνούμε την εμπειρία μας με τη μορφή ιστοριών. Από αυτήν την οπτική, το νόημα θεωρείται ότι δεν είναι μόνο παράγωγο του ατόμου, αλλά ότι σχηματίζεται μέσα σε έναν κοινωνικό λόγο. Δηλαδή, οι αφηγήσεις ζωής ξεδιπλώνονται μέσα σε ένα πολιτισμικό πλαίσιο, το οποίο έχει ένα ρεπερτόριο από βασικά θέματα, πλοκές και αφηγηματικά μοτίβα. Οι αφηγήσεις ζωής, η συνέχεια των οποίων διαρρηγνύεται σε μια τραυματική εμπειρία, έχουν μεγάλη σημασία στη διαδικασία της επαναδιοργάνωσης του νοήματος και της συνεκτικότητας της ταυτότητας μετά από μια τέτοια εμπειρία.

Τέλος, η σπουδαιότητα της νοηματοδότησης τραυματικών εμπειριών αναδεικνύεται από τη συνύπαρξη θετικού και αρνητικού συναισθήματος, όταν αυτή συμβαίνει.

Τα θετικά συναισθήματα στη συστηματική ψυχοθεραπεία: η επαναδόμηση μέσα από την ανακατασκευή του οικογενειακού μύθου

Παπαστυλιανού Α.

Η Συστημική Θεώρηση στην ψυχοθεραπεία και συμβουλευτική υιοθέτησε από νωρίς τεχνικές όπως η αναπλαισίωση ή η θετική απόδοση των κινήτρων προκειμένου να επιτύχει αλλαγές στη συμπεριφορά του ατόμου και του συστήματος. Στις πιο σύγχρονες προσεγγίσεις της Συστημικής Ψυχοθεραπείας, η αφήγηση ζωής (narrative) και η χρήση του οικογενειακού μύθου δίνει τη δυνατότητα στον θεραπευόμενο να επαναπροσεγγίσει ανακατασκευάζοντας τον οικογενειακό μύθο με θετική νοηματοδότηση και μεταστροφή των συχνά αρνητικών συναισθημάτων σε θετικά.

Η από κοινού με τον ψυχοθεραπευτή πορεία στην αναζήτηση αυτής της θετικής νοηματοδότησης χαλυβδώνει την πολύ σημαντική σχέση θεραπευτή-θεραπευόμενου και στηρίζει ουσιαστικά την πορεία και έκβαση της θεραπείας.

Διαταραχές του γραπτού λόγου - δυσλεξία: θεωρητικές προσεγγίσεις και ερευνητικά δεδομένα

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Βλάχος Φ.

Συζητητής: Νικολόπουλος Δ.

Τα δέκα τοις εκατό περίπου των παιδιών σχολικής ηλικίας αποτυγχάνουν στην καλή εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής, παρά τη φυσιολογική νοημοσύνη και τις επαρκείς περιβαλλοντικές και εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Η ειδική αυτή διαταραχή του γραπτού λόγου είναι γνωστή ως αναπτυξιακή δυσλεξία. Τις δύο τελευταίες δεκαετίες πάρα πολλές πληροφορίες από πολλά εργαστήρια, συγκλίνουν στις υποδείξεις τους για το γνωστικό υπόστρωμα της δυσλεξίας. Η δυσλεξία αντιπροσωπεύει μια διαταραχή στο γλωσσικό σύστημα και πιο συγκεκριμένα μέσα σε μια ειδική υποσυστήματα του συστήματος, τη φωνημική επεξεργασία. Το συγκεκριμένο συμπόσιο έχει σκοπό να παρουσιάσει τόσο τις σύγχρονες θεωρίες όσο και τα ερευνητικά δεδομένα από τον ελληνικό χώρο που προσεγγίζουν το φαινόμενο της δυσλεξίας. Τα δεδομένα αυτά φαίνεται να υποστηρίζουν το γεγονός ότι τα παιδιά με δυσλεξία εμφανίζουν όχι μόνο φωνημικές δυσκολίες, αλλά και δυσκολίες πέρα από τη φωνημική επεξεργασία και υποδηλώνουν ότι μια ολοκληρωμένη κατανόηση των διαταραχών του γραπτού λόγου απαιτεί την αναγκαιότητα διερεύνησης απιωδών συνδέσεων σε τρία διαφορετικά επίπεδα ανάλυσης: το γενετικό, το γνωσιακό και το νευροβιολογικό.

Εξελικτικές διαφοροποιήσεις στην εγκυρότητα της προβλεπτικής ικανότητας αξιολόγησης κλινικού προφίλ ομαλών και δυσλεκτικών αναγνωστών

Νικολόπουλος Δ., Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Ψυχολογίας

Ο στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να συγκρίνει την αξιοπιστία και σταθερότητα της προβλεπτικής ικανότητας αξιολόγησης των γνωστικού προφίλ σε σχέση με την εξέλιξη της αναγνωστικής και ορθογραφικής ικανότητας σε χρήστες του Ελληνικού ορθογραφικού συστήματος. Οι στατιστικές αναλύσεις στηρίχθηκαν στην αξιολόγηση ομαλών και δυσλεκτικών αναγνωστών διαφόρων ηλικιών οι οποίοι εξετάζονταν σε ετήσια βάση σε μία σειρά από γνωστικές και γλωσσικές δοκιμασίες. Η στατιστική ανάλυση περιελάμβανε τη σύγκριση των αποτελεσμάτων μεταξύ της διαχρονικής (αλλά και ταυτόχρονης) σχέσης των αρχικών αξιολογήσεων και της μετέπειτα αναγνωστικής και ορθογραφικής τους εξέλιξης / επίδοσης. Τα αποτελέσματα αποκάλυψαν σημαντικές διαφοροποιήσεις στην διαγνωστική εγκυρότητα και προβλεπτική ικανότητα των κλινικών μετρήσεων. Οι αξιολογήσεις οι οποίες έγιναν σε πολύ μικρές ηλικίες (π.χ. προσχολική ηλικία, αρχές Α' δημοτικού) βρέθηκαν να έχουν σχετικά φτωχή διαχρονική προβλεπτική ικανότητα. Αντίθετα οι αξιολογήσεις σε μεγαλύτερες ηλικίες (π.χ. Β', Γ' Δ' Δημοτικού) αποδείχθηκαν πολύ πιο έγκυρες και αξιόπιστες. Τα αποτελέσματα στο σύνολό τους υποδηλώνουν

την ιδιαίτερη προσοχή η οποία θα πρέπει να επιδειχθεί: α) στις προσπάθειες αξιόπιστης πρόβλεψης της ανάπτυξης της αναγνωστικής / ορθογραφικής ικανότητας και β) στον χαρακτηρισμό των αναγνωστών ως δυσλεκτικών ή φτωχών αναγνωστών, ιδιαίτερα όταν αυτές γίνονται στη βάση κλινικών αξιολογήσεων σε πολύ μικρές ηλικίες. Οι κλινικές και εκπαιδευτικές επιπτώσεις των αποτελεσμάτων θ' αποτελέσουν αντικείμενο διεξοδικής συζήτησης.

Η υπόθεση του παρεγκεφαλιδικού ελλείμματος σε παιδιά με αναγνωστικές δυσκολίες.

Βλάχος Φ., Ιωάννου Κ., Ματή-Ζήση Ε., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σύμφωνα με την υπόθεση του παρεγκεφαλιδικού ελλείμματος, οι ειδικές αναγνωστικές δυσκολίες (ΕΑΔ) φαίνεται να σχετίζονται με τη λειτουργία της παρεγκεφαλίδας. Η συγκεκριμένη θεώρηση ισχυρίζεται ότι τα αποδεδειγμένα φωνολογικά ελλείμματα των παιδιών με ΕΑΔ μπορεί να οφείλονται σε ανεπαρκή αρθρωτικό έλεγχο λόγω κάποιας παρεγκεφαλιδικής βλάβης. Επιπλέον, η παρεγκεφαλιδική βλάβη φαίνεται να εξηγεί την κακή ποιότητα της γραφής, τις δυσκολίες στο συλλαβισμό, τη «φτωχή εργαζόμενη μνήμη» και τις δυσκολίες στον αυτοματισμό των δεξιότητων που παρουσιάζουν τα παιδιά με ΕΑΔ. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν εξέταση της θεωρίας του παρεγκεφαλιδικού ελλείμματος. Πιο συγκεκριμένα, σκόπευε να εξετάσει τη διαγνωστική αξία ορισμένων παρεγκεφαλιδικών δοκιμασιών και την πιθανή τους συσχέτιση με άλλες γνωστικές δοκιμασίες που έχουν κατά καιρούς χρησιμοποιηθεί στην ανίχνευση των ΕΑΔ. Είκοσι παιδιά, ηλικίας, 7,7 έως 14,2 ετών, εκ των οποίων, δέκα παρουσίαζαν Ειδικές Αναγνωστικές Δυσκολίες και δέκα ήταν «καλοί αναγνώστες», εξετάστηκαν σε πέντε παρεγκεφαλιδικές και πέντε γνωστικές δοκιμασίες.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, αν και τα παιδιά με ΕΑΔ παρουσίασαν σε όλες τις δοκιμασίες χαμηλότερη επίδοση από τους «καλούς αναγνώστες», παρόλα αυτά οι διαφορές ήταν στατιστικά σημαντικές μόνο σε δύο δοκιμασίες: σε ένα παρεγκεφαλιδικό τεστ, τη στόχευση και σε ένα γνωστικό τεστ, την ταχύτητα επεξεργασίας λέξεων. Αναλύσεις στατιστικής συσχέτισης έδειξαν ότι στην ομάδα των παιδιών με ΕΑΔ, η επίδοση στη γνωστική δοκιμασία της βραχύχρονης λεκτικής μνήμης σχετιζόταν σημαντικά με δύο παρεγκεφαλιδικές δοκιμασίες, ενώ στην ομάδα των παιδιών χωρίς ΕΑΔ, η παρεγκεφαλιδική δοκιμασία της ταχύτητας του χτυπήματος με το πόδι, σχετιζόταν σημαντικά με τέσσερις γνωστικές δοκιμασίες. Τα παραπάνω δεδομένα, αν και προήλθαν από μικρό δείγμα, δημιουργούν προβληματισμό όσον αφορά την καταλληλότητα τόσο των παρεγκεφαλιδικών όσο και των γνωστικών δοκιμασιών που χρησιμοποιήθηκαν, για την ανίχνευση των παιδιών με ΕΑΔ. Περαιτέρω έρευνες κρίνονται αναγκαίες για τον πληρέστερο έλεγχο της ιδιαίτερα ενδιαφέροντος και πολλά υποσχόμενης θεωρίας του παρεγκεφαλιδικού ελλείμματος.

Αριστεροχειρία και δυσλεξία: Η ευθύνη της προτίμησης χεριού στην επίδοση σε έργα οπτικο-κινητικού συντονισμού

Γρηγοριάδη Κ., Ματή-Ζήση Ε., Ζαφειροπούλου Μ., Εργαστήριο Εξελικτικής Ψυχολογίας και Ψυχοπαθολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Στόχος της έρευνας ήταν η διερεύνηση των πιθανών διαφορών στις επιδόσεις δεξιόχειρων και αριστερόχειρων δυσλεκτικών μαθητών σε έργα οπτικοκινητικού συντονισμού, η εξελικτική πορεία της παραπάνω ικανότητας σε αυτούς καθώς και η ανίχνευση των στρατηγικών που δραστηριοποιούνται κατά τη διαδικασία εκτέλεσης των έργων.

Η υπόθεση ήταν ότι οι επιδόσεις των δεξιόχειρων και αριστερόχειρων δυσλεκτικών μαθητών θα ήταν χαμηλότερες από τις αντίστοιχες των κανονικών αναγνωστών, αλλά δε θα σημειώνονταν αισθητές διαφορές μεταξύ των ομάδων σε σχέση με την προτίμηση του χεριού τουλάχιστον όσον αφορά στο τελικό αποτέλεσμα, διότι δεν υπάρχουν ανάλογες διαφοροποιήσεις σε μετρήσεις της αναγνωστικής ικανότητας. Ωστόσο, οι αποδεδειγμένες ήδη διαφορές των αριστερόχειρων στην κατεύθυνση των γραμμών είναι πιθανόν να επηρεάσουν αρνητικά και τις επιδόσεις τους στα σχεδιαστικά και στα έργα αντιγραφής.

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 20 αριστερόχειρες και δεξιόχειρες δυσλεκτικοί μαθητές και οι αντίστοιχοι δεξιόχειρες και αριστερόχειρες κανονικοί αναγνώστες. Χρησιμοποιήθηκαν σχεδιαστικά και έργα οπτικοκινητικού συντονισμού (Αθηνά τεστ, Rey-Osterieth).

Οι αναλύσεις διακύμανσης επιβεβαίωσαν τις υποθέσεις της έρευνας. Τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με την «ισχυρή» αριστεροχειρία και την αμφιχειρία καθώς και τη μη εγκατεστημένη ημισφαιρική κυριαρχία.

Σχέση μεταξύ αναγνωστικής ικανότητας και μη λεκτικής ακουστικής αντίληψης στο γενικό πληθυσμό: μετρήσεις σε δείγμα μαθητών Γυμνασίου.

Πρωτόπαπας Α., Σκαλούμπακας Χ., Νικολόπουλος Δ., Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου

Στα πλαίσια της δοκιμαστικής εφαρμογής και αξιολόγησης ενός λογισμού αυτόματης ανίχνευσης μαθησιακών δυσκολιών (μ.δ.), χορηγήθηκαν δοκιμασίες αναγνωστικής και ορθογραφικής ικανότητας και ακουστικής αντίληψης σε 88 αγόρια και 69 κορίτσια, μέσης ηλικίας 150 ± 6 μηνών. Το δείγμα χωρίστηκε σε τέσσερις συνθήκες μ.δ.: διαγνωσμένες, ισχυρή υποψία, πιθανές και απουσία. Η αναγνωστική ικανότητα εκτιμήθηκε βάσει ταχύτητας και ακριβείας ανάγνωσης λέξεων, ψευδολέξεων και κειμένου. Η ορθογραφική ικανότητα εκτιμήθηκε βάσει αριθμού λαθών ορθογραφίας λέξεων και κειμένου. Η ακουστική αντίληψη περιέλαβε (α) μετρήσεις διάκρισης συχνότητας, με ψυχοακουστική εκτίμηση της μόλις αντιληπτής διαφοράς συχνότητας ζεύγους απλών τόνων, και (β) μετρήσεις αναπαραγωγής ζευγών και τριάδων απλών τόνων, με ψυχοακουστική εκτίμηση του ελαχίστου χρονι-

κού διαστήματος μεταξύ ερεθισμάτων για την ορθή αναπαραγωγή. Η συνάφεια μεταξύ διάκρισης συχνοτήτων και μετρήσεων αναγνωστικής και ορθογραφικής ικανότητας δεν ήταν σημαντική. Η συνάφεια μεταξύ αναπαραγωγής αλληλουχιών και ακρίβειας στην ανάγνωση και την ορθογραφία ήταν στατιστικά σημαντική αλλά πολύ μικρή, οφειλόμενη κυρίως στην κοινή διακύμανση με τη λεκτική νοημοσύνη. Δεν υπήρχε συνάφεια μεταξύ ταχύτητας ανάγνωσης και αναπαραγωγής αλληλουχιών. Η ουδός διάκρισης συχνοτήτων δε διέφερε σημαντικά μεταξύ συνθηκών μ.δ. ενώ για την αναπαραγωγή ακολουθιών η διαφορά ήταν οριακά σημαντική. Τα ευρήματα δεν υποστηρίζουν τη θεωρία μη λεκτικής ακουστικής επεξεργασίας για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων γραπτού λόγου, αλλά δεν μπορεί να αποκλειστεί συνεισφορά ανεπαρκούς μη λεκτικής επεξεργασίας σε βαριές περιπτώσεις δυσλεξίας.

Διεργασίες σχέσεων και ιδιαιτερότητα στο οικογενειακό πλαίσιο

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Τσαμπαρλή-Κισάρα Α.**
Συζητητής: **Τάνταρος Σ.**

Το κέντρο ενδιαφέροντος της σύγχρονης κλινικής έρευνας είναι να διερευνήσει τις ιδιαιτερότητες που εμφανίζει η λειτουργία των οικογενειών στις εντοπίζεται μια μορφή ψυχοπαθολογίας. Στόχος της έρευνας είναι αφενός να κατανοήσει τις διεργασίες σχέσεων που αναπτύσσονται στο εκάστοτε δυσλειτουργικό σύστημα και αφετέρου να βοηθήσει στην ανάπτυξη στρατηγικών πρόληψης και θεραπευτικής αντιμετώπισης τους. Συγκεκριμένα το παρόν συμπόσιο διαπραγματεύεται τα εξής πεδία έρευνας

- α) τις παραμέτρους λειτουργίας της οικογένειας παιδιών με ειδικές ανάγκες
- β) το είδος και το βαθμό συνάφειας ανάμεσα στην επάρκεια της οικογενειακής λειτουργίας και την αυτοεκτίμηση των παιδιών
- γ) τη δομή και τη λειτουργία των οικογενειών με παιδί που εμφανίζει Μαθησιακές Δυσκολίες
- δ) την αυτοεκτίμηση των παιδιών με Σακχαρώδη Διαβήτη στο πλαίσιο της οικογένειας
- ε) την σχέση μεταξύ διαζυγίου των γονέων κατά την παιδική ηλικία με την εμφάνιση κατάθλιψης στον έφηβο και τον ενήλικο

Παράμετροι λειτουργίας της οικογένειας παιδιών με ειδικές ανάγκες

Τσαμπιδάκη Α.

Η συνάφεια ανάμεσα στην επάρκεια της οικογενειακής λειτουργίας και της αυτοεκτίμησης των παιδιών
Σαμιωτάκης Ν.

Η δομή και η λειτουργία των οικογενειών με παιδί με μαθησιακές δυσκολίες

Τρέχα Σ.

Η αυτοεκτίμηση των παιδιών με σακχαρώδη διαβήτη στο πλαίσιο της οικογένειας

Κουνενού Κ.

Αρχαία μωρά και σύγχρονα βρέφη και νήπια: Το παλιό, καλό, μεθυστικό κρασί

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Τσούρτου Β.**
Συζητητής: **Παπαηλιού Χ.**

Στο παρόν συμπόσιο θα υποστηρίξουμε ότι μεγάλο μέρος της προβληματικής της σύγχρονης αναπτυξιακής ψυχολογίας μπορεί να αναχθεί στην αρχαιοελληνική κυρίως σκέψη, αλλά και στην προβληματική άλλων αρχαίων πολιτισμών. Γύρω στο 1970 νέο κρασί μπήκε στα «αναπτυξιακά» βαρέλια, και πάλι, αμνήμονες, νομίσαμε ότι επρόκειτο για αμιγώς νέο κρασί. Αυτός είναι ο πυρήνας της ομιλίας του Γιάννη Κουγιουμουτζάκη. Η Μαριαλένα Σεμπέκολου θα αγγίξει τις ιστορικές ρίζες του αστείου και του χιούμορ και μετά θα περιγράψει τα αποτελέσματα μίας διαχρονικής νατουραλιστικής μελέτης, που διερεύνησε το παιγνιώδες και τα θετικά συναισθήματα κατά τη δυαδική και την τριαδική αλληλεπίδραση βρέφους-γονέων, κατά το 2ο εξάμηνο του πρώτου έτους. Η Μαρία Μαρκοδημητράκη θα αναφερθεί στα αποτελέσματα μίας διαχρονικής, νατουραλιστικής μελέτης που διερεύνησε τα συναισθήματα και τη μίμηση κατά τον πρώτο χρόνο της ζωής, στις αλληλεπιδράσεις ενός ζεύγους διζυγωτών διδύμων μεταξύ τους και κάθε βρέφους χωριστά με τη μητέρα, τον πατέρα, τη μητρική γιαγιά, τον μητρικό παππού, την πατρική γιαγιά και τον πατρικό παππού. Ο Ευστάθιος Παπασταθόπουλος θα αναφερθεί στο αναπτυξιακό φαινόμενο των φανταστικών συντρόφων των νηπίων και θα περιγράψει τα αποτελέσματα μίας εμπειρικής μελέτης που επικεντρώθηκε στους φανταστικούς συντρόφους νηπίων κοριτσιών. Η Βασιλική Τσούρτου θα περιγράψει τα αποτελέσματα μίας συγχρονικής πειραματικής μελέτης που διερεύνησε τη δια-αισθητηριακή αντίληψη της σταθεράς των αριθμών 1, 2 και 3, σε βρέφη 5, 7 και 9 μηνών.

Από το "αναπτυξιακό" ποίημα του Σόλωνα στην ιστορία του Trevarthen για τη διύποκειμενικότητα
Κουγιουμουτζάκης Γ.

Η εισήγηση έχει δύο μέρη, ένα ιστορικό και ένα εμπειρικό. Στο ιστορικό μέρος θα γίνει μια σύντομη αναφορά στις "αναπτυξιακές" απόψεις των Πυθαγόρα, Ηράκλειτου, Δημόκριτου, Σόλωνα, Ιπποκράτη, Πλάτωνα, Αριστοτέλη, Στωικών. Οι πρωτοπόρες απόψεις τους δεν βασίστηκαν σε πειραματικές μελέτες. Συζητήθη-

καν για 5 περίπου αιώνες και μετά *ξεχάστηκαν*. Στην σύγχρονη Αναπτυξιακή Ψυχολογία οι ρίζες του κλάδου ανιχνεύονται σε θεωρητικούς του 17ου μέχρι και 20ου αιώνα (Watson, Freud, Piaget, Vygotsky, Bruner, κ.α). Μια συγκριτικά θεώρηση των αρχαίων "αναπτυξιακών" θεωριών δείχνει ότι σε αρκετά σημεία μοιάζουν ή είναι ίδιες με τις κλασικές αναπτυξιακές θεωρίες που επικράτησαν μέχρι τη δεκαετία του 1970, δηλαδή, μέχρι τη δεκαετία που σηματοδεύτηκε από τη *μεγάλη σύγχρονη στροφή* στην αναπτυξιακή σκέψη. Αιχμή του δόρατος της στροφής αυτής είναι η προκλητική θεωρία του C. Trevarthen για την ανθρώπινη *διυποκειμενικότητα* - θεωρία πλέον αποδεκτή από τους γνωστικούς ψυχολόγους (U. Neisser), τους ψυχαναλυτές (D. Stern), τον Jerome Bruner και φυσικά τους περισσότερους αναπτυξιακούς ψυχολόγους. Στο *εμπειρικό* μέρος θα παρουσιαστεί ερευνητικό υλικό με νεογνά 10-45 λεπτών και μεγαλύτερα βρέφη (15 ημερών - 10 μηνών) σε πειραματικές και νατουραλιστικές μελέτες, στη μιμητική αλληλεπίδραση τους με τον πειραματιστή, τους γονείς και τις γιαγιάδες - υλικό που παραδειγματοποιεί μια όψη της ανθρώπινης διυποκειμενικότητας.

Αρχαίο και σύγχρονο βρεφικό χιούμορ (εμπειρική μελέτη) *Σεμπέκολο Μ.*

Στην ομιλία παρουσιάζεται μέρος των ευρημάτων μιας διαχρονικής νατουραλιστικής έρευνας όπου διερευνάται το «παιγνιώδες» στις δυαδικές και τριαδικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ μητέρων, πατέρων και βρεφών ηλικίας 7 έως 9 μηνών. Ο στόχος της έρευνας ήταν διπτός. Αφενός, διερευνήθηκε η παιγνιώδης διάθεση καθ' αυτή, όπως αναδεικνύεται σε παιχνίδια λιγότερο μελετημένα απ' ό,τι άλλα (π.χ. συμβολικό παιχνίδι). Τέτοια παιχνίδια (π.χ. πείραγμα) χαρακτηρίζονται από μια κωμική, χιουμοριστική και εύθυμη διάθεση ή χροιά. Επίσης διερευνήθηκαν οι προ-γλωσσικοί τρόποι επικοινωνίας των θετικών συναισθημάτων (ενδιαφέρον, ευχαρίστηση, χαρά) μεταξύ οικείων συμπαικτών, σε παιγνιώδη πλαίσια. Αφετέρου, επιχειρήθηκε να καλυφθεί μέρος ενός κενού γνώσης αναφορικά με τις τριαδικές αλληλεπιδράσεις στη βρεφική ηλικία. Ενώ υπάρχει πληθώρα δεδομένων για τη δυαδική αλληλεπίδραση μητέρων - βρεφών, είναι συγκριτικώς λιγότερα τα δεδομένα για τη δυαδική αλληλεπίδραση πατέρων - βρεφών και ακόμα λιγότερα τα ευρήματα για την τριαδική αλληλεπίδραση μητέρων - πατέρων - βρεφών. Διαπιστώσαμε ότι τα βρέφη, όχι μόνο δεν είναι προσαρμοσμένα στη δυαδική επικοινωνία, αλλά από πολύ νωρίς, αναγνωρίζουν το διαφορετικό μεταξύ της μητέρας και του πατέρα και μεταξύ της ευσυνοχής και της τριαδικής επικοινωνιακής συνθήκης και μάλιστα, αλληλεπιδρούν με αυτό ενεργά. Επιβεβαιώνεται έτσι η υπόθεσή μας ότι το "παιγνιώδες", η ευθυμία και η αμοιβαία απόλαυση μεταξύ γονέων και βρεφών λειτουργεί με διαδικασίες "πέρα" και "άνω" του αριθμού των αλληλεπιδρώντων. Ότι, δηλαδή, το κίνητρο του κοινού βιώματος της ιδιαίτερης ποιότητας του παιχνιδιού, της ευθυμίας, αμβλύνει τις γωνίες των τριαδικών σχηματισμών και καθιστά κυκλική την τριγωνική παιγνιώδη πραγματικότητα.

Μίμηση και συναισθήματα στις αλληλεπιδράσεις ενός ζεύγους ετεροζυγωτών διδύμων: Πέρα από την επιστημονική και την κοινωνική προκατάληψη *Μαροκοδημητράκη Μ.*

Στην εισήγηση θα περιγράψουμε σύντομα τις προκαταλήψεις που αναφέρονται στη σύλληψη, τη γέννηση, την ανάπτυξη και τις ικανότητες /ανικανότητες των διδύμων από την εποχή των αρχαίων Αιγυπτίων και των αρχαίων Ελλήνων μέχρι σήμερα. Στην εποχή μας, η αύξηση του αριθμού γεννήσεων διδύμων, λόγω της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, δεν σήμανε τη μείωση των προκαταλήψεων εναντίον των διδύμων - προκαταλήψεις λαϊκές, αλλά και επιστημονικές. Στη συνέχεια θα συζητήσουμε τα αποτελέσματα μιας νατουραλιστικής, διαχρονικής μελέτης, που διερεύνησε τη μίμηση και τα συναισθήματα, κάθε 15 ημέρες, από το 2ο μέχρι το 10ο μήνα, σε ένα ζεύγος διζυγωτών διδύμων, διαφορετικού φύλου, στις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις και στις αλληλεπιδράσεις κάθε βρέφους με τη μητέρα, τον πατέρα, τη μητρική γιαγιά, την πατρική γιαγιά, το μητρικό παππού και τον πατρικό παππού. Τα αποτελέσματα δείχνουν, ότι η πορεία ανάπτυξης της μίμησης και τα συνοδά συναισθήματα στις παραπάνω επικοινωνούσες δυάδες δεν είναι διαφορετικά από τα αντίστοιχα των μη διδύμων βρεφών. Ενώ η ερμηνεία των ευρημάτων κινείται στο πλαίσιο της θεωρίας της διυποκειμενικότητας (C. Trevarthen), ταυτόχρονα δείχνει και τα όριά της ή πιο απλά την προκαλεί να ανοιχτεί για να συμπεριλάβει και τα δίδυμα παιδιά.

Αρχαίοι και σύγχρονοι φανταστικοί σύντροφοι (εμπειρική μελέτη)

Παπασταθόπουλος Σ.

Στα πλαίσια μίας συγχρονικής μελέτης 16 κορίτσια ηλικίας 5,4 χρόνων εξετάστηκαν τα φυσιολογικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά των φανταστικών συντρόφων, οι λειτουργικοί ρόλοι που αναλαμβάνουν και η ποιότητα της εμπειρίας από τα παιδιά. Εξετάστηκαν οι διαφορές που πιθανόν υφίστανται στην κοινωνική και παιγνιώδη συμπεριφορά καθώς και στην κατανόηση του νου, κατά τη διάρκεια μίας δεκαπεντάλεπτης συνθήκης παιχνιδιού δυάδων μεταξύ κοριτσιών που έχουν φανταστικό σύντροφο και κοριτσιών που δεν έχουν. Τα κορίτσια απέδωσαν στους φανταστικούς συντρόφους φυσιολογικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά, τους λειτουργικούς ρόλους του συνομιλητή και του συμπαίκτη, και διέκριναν με σαφήνεια τη μη-πραγματικότητά τους. Στο πλαίσιο συνθήκης παιχνιδιού δυάδων, τα κορίτσια που είχαν φανταστικό σύντροφο, μιλούσαν περισσότερο επικοινωνιακά, εμπλέκονταν σε περισσότερα παιχνίδια προσποίησης και σε εκτενέστερες διαπραγματεύσεις της προσποίησης, από τα κορίτσια που δεν είχαν φανταστικό σύντροφο. Τα κορίτσια που είχαν φανταστικό σύντροφο, κατά την ομιλία τους, χρησιμοποίησαν μεγαλύτερη ποικιλία και συνολικότερο αριθμό λέξεων που αναφέρονται σε εσωτερικές καταστάσεις, και απέδωσαν πιο συχνά

στις κούκλες, κατά το παιχνίδι, εσωτερικές ψυχολογικές καταστάσεις, από τα κορίτσια που δεν είχαν φανταστικό σύντροφο. Ωστόσο, κάποιες από τις παραπάνω διαφορές δεν ήταν στατιστικά σημαντικές. Τα ευρήματα συζητούνται στο πλαίσιο μίας νέας θεωρίας για τη διποκειμενική υπόσταση της φαντασίας και της ανάπτυξης.

Αρχαία και σύγχρονη βρεφική αρίθμηση (εμπειρική μελέτη) Τσούρου Β.

Σε μία πειραματική συγχρονική μελέτη, βρέφη 5, 7 και 9 μηνών (N=78) παρατήρησαν 28 ζεύγη οπτικών ερεθισμάτων που αναπαριστούσαν ένα, δύο ή τρία αντικείμενα, ενώ παράλληλα άκουγαν έναν, δύο ή τρεις ήχους. Βρέθηκε ότι τα βρέφη, μετά το πέρας του ακουστικού ερεθίσματος, κοίταζαν περισσότερο τα οπτικά ερεθίσματα που αντιστοιχούσαν στα ακουστικά ερεθίσματα ως προς το πλήθος τους. Βρέθηκε επίσης ότι η δια-αισθητηριακή ανίχνευση της αριθμητικής σταθεράς διαφέρει κατά ηλικία, φύλο και συνδυασμό πληθικότητας των ερεθισμάτων (1-2 / 1-3/ 2-3). Τέλος, η συγκεκριμένη ικανότητα των βρεφών φαίνεται να μην επηρεάζεται από την ποιότητα των οπτικών ερεθισμάτων, καθώς η δια-αισθητηριακή αντίληψη της αριθμητικής αντιστοιχίας από τα βρέφη βρέθηκε να είναι λειτουργική ακόμη κι όταν το οπτικό ερέθισμα ήταν το πρόσωπο της μητέρας ή μίας ξένης γυναίκας (αντίστοιχα ο ήχος σ' αυτή τη συνθήκη ήταν η φωνή της μητέρας ή μίας ξένης γυναίκας). Τα αποτελέσματα συζητούνται μέσα από μία αναπτυξιακή προοπτική. Συζητούνται επίσης οι σύγχρονες μέθοδοι ανίχνευσης της βρεφικής αντίληψης του αριθμού σε σχέση με παλαιότερες μεθόδους και θεωρίες γύρω από τις πρώιμες αριθμητικές δεξιότητες.

Δυνατότητες συνεργασίας ανάμεσα στην Κλινική Ψυχολογία και σε άλλους τομείς της Εφαρμοσμένης Ψυχολογίας Κλάδος Κλινικής Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Οργανωτής / Πρόεδρος: **Αναγνωστόπουλος Φ.**
Συζητητής: **Χαρίτου-Φατούρου Μ.**

Σκοπός του Συμποσίου είναι να αναδειχθούν οι σχέσεις και οι δυνατότητες συνεργασίας, σε ακαδημαϊκό και επαγγελματικό επίπεδο, ανάμεσα στην κλινική ψυχολογία και σε άλλους τομείς της εφαρμοσμένης ψυχολογίας: την ψυχοθεραπεία, την νευρο-ψυχολογία, την ψυχολογία της υγείας και τη σχολική ψυχολογία. Οι ομιλίες θα εστιαστούν στα παρακάτω θέματα: (1) Η συμβολή και συμμετοχή της κλινικής ψυχολογίας στην ψυχοθεραπευτική πράξη. Θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε μέσα από τις συστάσεις της ψυχοπαθολογίας, της ψυχολογικής αξιολόγησης και του κινήματος για την εμπειρική-ερευνητική τεκμηρίωση της αποτελεσματικότητας της ψυχοθεραπευτικής πράξης, τη συμμετοχή της κλινικής ψυχολογίας στη διαμόρφωση και εξέλιξη της ψυχο-

θεραπείας. (2) Οι προοπτικές συνεργασίας της κλινικής ψυχολογίας και της νευροψυχολογίας. Θα αναφερθούμε στις πιο διαδεδομένες εφαρμογές της κλινικής νευροψυχολογίας, στις προοπτικές σύμπραξης των δύο κλάδων που συναντώνται σε άλλα κράτη και στις μορφές συνεργασίας μεταξύ των δύο κλάδων που θα μπορούσαν να ενσωματωθούν στην Ελληνική πραγματικότητα. (3) Οι δυνατότητες σύγκλισης της κλινικής ψυχολογίας και της ψυχολογίας της υγείας. Η ψυχολογία της υγείας αντιδιαστέλλεται σε ορισμένα σημεία από την κλινική ψυχολογία (ως προς το αντικείμενο μελέτης, τον πληθυσμό-στόχο και το πλαίσιο παροχής ψυχολογικών υπηρεσιών). Ωστόσο υπάρχουν πολλά κοινά σημεία, όσον αφορά τις μεθόδους ψυχολογικής αξιολόγησης και τις τεχνικές ψυχολογικής παρέμβασης. Θα παρουσιάσουμε τις δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ των δύο κλάδων, σε επιστημονικό και επαγγελματικό επίπεδο. (4) Η κλινική ψυχολογία στην εκπαίδευση και η σχέση της με την σχολική ψυχολογία. Η σχολική ψυχολογία σήμερα χρησιμοποιεί τεχνικές και ευρήματα της κλινικής ψυχολογίας και έρευνας με σκοπό την καλύτερη παροχή υπηρεσιών σε παιδιά και τις οικογένειές τους και τη μεγιστοποίηση της μαθήσεώς τους. Θα προβληθεί η στενή συνεργατική σχέση ανάμεσα στην κλινική ψυχολογία και τη σχολική ψυχολογία και την Ειδική αγωγή.

Κλινική ψυχολογία και ψυχοθεραπεία

Σταλίκας Α., Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Σ' αυτήν την ανακοίνωση θα παρουσιαστεί η συμβολή και συμμετοχή της κλινικής ψυχολογίας στη ψυχοθεραπευτική πράξη. Ξεκινώντας από τον ορισμό της κλινικής ψυχολογίας και την συμβολή της στη διαδικασία αξιολόγησης, θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε μέσα από τις συστάσεις της ψυχοπαθολογίας, της ψυχολογικής αξιολόγησης και του κινήματος για την εμπειρική-ερευνητική τεκμηρίωση της αποτελεσματικότητας της ψυχοθεραπευτικής πράξης, την συμμετοχή της κλινικής ψυχολογίας στη διαμόρφωση και εξέλιξη της ψυχοθεραπείας. Θα αναφερθούμε τόσο στις θεωρητικές θέσεις και διάλογο που λαμβάνει χώρα σήμερα στους κόλπους της κλινικής ψυχολογίας όσο και στα σχετικά ερευνητικά αποτελέσματα που στηρίζουν ή αμφισβητούν τις δύο κυρίαρχες θέσεις. Αυτήν των κοινών παραγόντων και του κινήματος για την εμπειρική-ερευνητική τεκμηρίωση της αποτελεσματικότητας της ψυχοθεραπευτικής πράξης. Η συζήτηση θα εστιαστεί στο ρόλο της κλινικής ψυχολογίας στη θεωρητική διαμόρφωση και κατεύθυνση που δίνει στην ψυχοθεραπεία.

Προοπτικές συνεργασίας της νευροψυχολογίας και της κλινικής ψυχολογίας

Οικονόμου Α., Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η κλινική νευροψυχολογία αποτελεί έναν από τους εφαρμοσμένους κλάδους της ψυχολογίας, με ευρύ πεδίο εφαρμογών, όπως

και η κλινική ψυχολογία. Η παρουσίαση αυτή θα αναφερθεί στις πιο διαδεδομένες εφαρμογές της κλινικής νευροψυχολογίας, σε τρόπους συνεργασίας των δύο κλάδων που συναντώνται σε άλλα κράτη και στα στοιχεία από αυτούς τους τρόπους συνεργασίας που θα μπορούσαν να ενσωματωθούν σε μια συνεργασία των δύο κλάδων στην Ελληνική πραγματικότητα.

Δυνατότητες σύγκλισης της κλινικής ψυχολογίας και της ψυχολογίας της υγείας

Αναγνωστόπουλος Φ., Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Τόσο η κλινική ψυχολογία όσο και η ψυχολογία της υγείας αποτελούν κλάδους της εφαρμοσμένης ψυχολογίας, που μοιράζονται κοινές μεθόδους ψυχολογικής αξιολόγησης και τεχνικές ψυχολογικής παρέμβασης. Ωστόσο διαφέρουν μεταξύ τους ως προς το αντικείμενο μελέτης, τον πληθυσμό-στόχο και το πλαίσιο παροχής ψυχολογικών υπηρεσιών. Στην παρουσίαση αυτή θα αναπτυχθούν οι δυνατότητες συνεργασίας ανάμεσα στους δύο κλάδους, τόσο σε επιστημονικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο. Θα δοθεί έμφαση στην εξειδίκευση της κλινικής ψυχολογίας της υγείας και στην ανάγκη υιοθέτησης ψυχολογικών θεωριών και μοντέλων (π.χ. σχετικά με τις αναπαραστάσεις των ασθενειών, τις αιτιο-αποδόσεις, την συμμόρφωση με την συσταθείσα φαρμακευτική αγωγή) που να διαπερνούν τις διαφορετικές σωματικές παθήσεις

Κλινική ψυχολογία στην εκπαίδευση και η σχέση της με τη σχολική ψυχολογία

Ματσόπουλος Α., Παιδαγωγικό Τμήμα, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η κλινική ψυχολογία έχει ιστορικά σχετιστεί με το χώρο του σχολείου σε Ευρώπη και Αμερική. Οι κλινικοί ψυχολόγοι στη αρχή του 20ου αιώνα στην Αμερική συνήθως εργάζονταν σε νοσοκομεία και κοινοτικές κλινικές αλλά μετά το 1940- 1945 αρκετοί από αυτούς επέκτειναν το κύκλο δράσεως τους στα σχολεία λόγω των σημαντικών αναγκών στο εκπαιδευτικό σύστημα. Τα συνέδρια Boulder (1949) and Thayer (1954) στις ΗΠΑ καθώς και μοντέλα γνωστών ψυχολόγων (Caterall, 1979) αναδεικνύουν την ιστορικά στενή σχέση της κλινικής με τη σχολική ψυχολογία. Η κλινική ψυχολογία θα αποτελέσει την πλατφόρμα από όπου η σχολική ψυχολογία θα ξεπήδησα σαν ξεχωριστή ειδικότητα με συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο.

Στην ταυτότητα της σχολικής ψυχολογίας θα συμβάλλουν και ομοσπονδιακές νομοθεσίες για την ειδική αγωγή (PL 94-142) που θα δώσουν εξαιρετική ώθηση στην εξέλιξη της σχολικής ψυχολογίας στην Αμερική. Παρόμοια εξελικτική πορεία παρουσιάζει η σχολική ψυχολογία στη Ελλάδα που αναδεικνύει τη στενή της σχέση με την Κλινική ψυχολογία και την Ειδική αγωγή (Ματσόπουλος, 1998).

Η Σχολική ψυχολογία του σήμερα «δανείζεται» και χρησιμοποιεί τεχνικές και ευρήματα της κλινικής ψυχολογίας και έρευνας με

σκοπό την καλύτερη παροχή υπηρεσιών σε παιδιά (και τις οικογένειες τους) και τη μεγιστοποίηση της μάθησής τους. Έτσι εξακολουθεί να παραμένει σε στενή συνεργατική σχέση με την Κλινική Ψυχολογία την οποία έχει ως ένα σημείο αναφοράς.

Προσεγγίσεις και εφαρμογές της Ψυχολογίας της Υγείας

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Καραδήμας Ε.

Συζητητής: Καλαντζή-Αζίζι Α.

Η ψυχολογία της υγείας είναι ένα διεπιστημονικό πεδίο με τέσσερις βασικούς άξονες: την προαγωγή και διατήρηση της υγείας, την πρόληψη και αντιμετώπιση των ασθενειών, τη διερεύνηση των αιτιών των ασθενειών, καθώς και τη βελτίωση του συστήματος παροχής υπηρεσιών και της πολιτικής υγείας. Στα πλαίσια αυτά, το συμπόσιό μας στοχεύει στην παρουσίαση ορισμένων ερευνητικών προσπαθειών και θεωρητικών προσεγγίσεων που διερευνούν τη σχέση μεταξύ συμπεριφοράς και υγείας. Πιο συγκεκριμένα, το συμπόσιο αποτελείται από πέντε ανακαινώσεις, στις οποίες παρουσιάζεται (α) μια χαρτογράφηση των σχέσεων μεταξύ ψυχοκοινωνικών παραγόντων και υγείας, (β) η ανάπτυξη, η εφαρμογή και η αποτελεσματικότητα ενός γνωσιακού-συμπεριφοριστικού προγράμματος θεραπείας για τη διακοπή του καπνίσματος, (γ) η εφαρμογή και τα αποτελέσματα ενός προγράμματος ψυχοκοινωνικής υποστήριξης παιδιών με χρόνιο νεφρωσικό σύνδρομο, (δ) η προσαρμογή στα ελληνικά ενός ερωτηματολογίου για την ποιότητα ζωής των ατόμων που πάσχουν από σακχαρώδη διαβήτη και, (ε) η σεξουαλική συμπεριφορά και οι πρακτικές φυλακισμένων ατόμων και η στάση τους απέναντι στο AIDS. Κύριος στόχος του συμποσίου είναι να δοθεί μια εικόνα των ερευνητικών και παρεμβατικών προσπαθειών που αναπτύσσονται στην Ελλάδα γύρω από σημαντικά θέματα της ψυχολογίας της υγείας. Επίσης, θα αναπτυχθεί συζήτηση γύρω από τους τρόπους προώθησης αυτού του επιστημονικού πεδίου σε ερευνητικό και πρακτικό επίπεδο στη χώρα μας.

Ψυχολογία της Υγείας: Χαρτογραφώντας τις σχέσεις μεταξύ ψυχοκοινωνικών παραγόντων και υγείας

Καραδήμας Ε., Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ψυχοκοινωνικοί παράγοντες επιδρούν στα επίπεδα υγείας έχει επηρεαστεί από τη διερεύνηση των ειδικών σχέσεων που υφίστανται μεταξύ τους, καθώς και των μηχανισμών που τα συνδέουν. Η ικανότητα του οργανισμού να διατηρεί την υγεία του και να αντιστέκεται στην ασθένεια επηρεάζεται από μια σειρά πολύπλοκων αλληλεπιδράσεων μεταξύ γενετικών, οργανικών, ψυχολογικών και περιβαλλοντικών παραγόντων. Τέτοιοι ψυχοκοινωνικοί παράγοντες είναι το στρες, οι αρνητικές συναισθηματικές αντιδράσεις, οι συμπεριφορές που σχετίζονται με την υγεία (π.χ., άσκηση, διατροφή, τήρη-

ση ιατρικών οδηγιών κ.ά.), τα επίπεδα ψυχικής υγείας κ.λπ. Στην ανακοίνωση αυτή θα αναφερθούμε στις σχέσεις που υφίστανται μεταξύ βιοψυχοκοινωνικών παραγόντων και υγείας, ενώ θα συζητηθούν τρία συγκεκριμένα παραδείγματα: α) η σχέση μεταξύ στρες, εχθρικότητας, κατάθλιψης, κοινωνικής υποστήριξης και κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, αφενός, με την εκδήλωση καρδιαγγειακών νοσημάτων, αφετέρου, β) η επίδραση των αρνητικών συναισθημάτων στο ανοσολογικό σύστημα μέσω συγκεκριμένων διαδρομών που προκαλούν την απορύθμισή του, γ) η αρνητική επίδραση ενός ανασφαλούς ή βίαιου περιβάλλοντος στην ανάπτυξη κοινωνικών δεσμών, σε αντίθεση με περιβάλλοντα που παρέχουν ασφάλεια, κοινωνική συνοχή και προβλεψιμότητα. Κατά την ανακοίνωση θα παρουσιαστούν ερευνητικά δεδομένα που φωτίζουν και τεκμηριώνουν τις παραπάνω σχέσεις.

Διαχείριση του στρες σε παιδιά με νεφρωσικό σύνδρομο

Κόλια Η., Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η έλλειψη δεξιοτήτων διαχείρισης του στρες μπορεί να επηρεάσει την έκβαση της χρόνιας υποτροπιάζουσας ασθένειας του νεφρωσικού συνδρόμου (ΝΣ) σε παιδιά. Στην παρούσα έρευνα αξιολογείται ένα ομαδικό γνωσιακό-συμπεριφοριστικό πρόγραμμα διαχείρισης του στρες, που στηρίχτηκε στην παρέμβαση των Hampel και Petermann (1998) και προσαρμόστηκε με σκοπό την ενδοοικογενειακή του χρήση. Στο πλαίσιο της Νεφρολογικής Κλινικής του Παιδιατρικού Νοσοκομείου «Παίδων-Αγλαΐα Κυριακού» εξετάστηκαν συνολικά 22 παιδιά με ΝΣ και οι γονείς τους. Από αυτά, τα 11 συμμετείχαν στο πρόγραμμα διαχείρισης του στρες, συνολικής διάρκειας 10 συνεδριών και με την συμμετοχή γονέων, ενώ τα υπόλοιπα 11 αποτέλεσαν την ομάδα ελέγχου. Ο γενικός στόχος του προγράμματος συνίσταται στην μείωση της άμεσης ψυχικής επιβάρυνσης του παιδιού και την εκμάθηση δεξιοτήτων διαχείρισης του στρες, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται μακροπρόθεσμα καλύτερη αντιμετώπιση αγχογόνων καταστάσεων. Οι κύριες θεραπευτικές στρατηγικές που χρησιμοποιήθηκαν ανήκουν στον χώρο της γνωστικής και συμπεριφορικής κατεύθυνσης. Η ανάλυση των ευρημάτων της έρευνας δείχνει μείωση του περιστασιακού και του διαχρονικού άγχους των παιδιών της πειραματικής ομάδας, όπως και του άγχους των γονέων τους. Ακόμα συλλέχθηκαν πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά των οικογενειών με νεφρωσικά παιδιά, που μπορούν να αξιοποιηθούν για την μελλοντική ανάπτυξη ειδικών παρεμβάσεων σε παιδιά με χρόνιες ασθένειες.

Γνωσιακή- Συμπεριφοριστική θεραπεία ομάδων ως τμήμα προγράμματος έρευνας για τη διακοπή του καπνίσματος

Καλπάκογλου Θ., Ευθυμίου Κ., Αγγελή Α., Βλάχου Μ., Χαρίλα Ν., Κατσάνη Γ., Κаланτζή-Αζίζι Α., Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς

Το πρόγραμμα έρευνας για τη διακοπή του καπνίσματος, πραγματοποιήθηκε σε ιδιωτικό νοσοκομείο στην Ελλάδα και έχει

σκοπό να συγκρίνει την αποτελεσματικότητα της παρατεταμένης θεραπείας με Βυργορίο ΗCL (ήπιο αντικαταθλιπτικό που παρουσίασε ενθαρρυντικά αποτελέσματα στην διακοπή του καπνίσματος) με ή χωρίς Γνωσιακή-Συμπεριφοριστική θεραπεία ομάδων, ή σε ομάδες μη ειδικής συμβουλευτικής και ψυχολογικής παρέμβασης. Οι συμμετέχοντες ήταν καπνιστές ηλικίας άνω των 30 ετών, οι οποίοι παρουσίαζαν σοβαρή εξάρτηση από το κάπνισμα και δεν υπέφεραν από σοβαρές διαταραχές του συναισθήματος. Οι συμμετέχοντες χωρίστηκαν τυχαία σε τέσσερις ομάδες των 10 ατόμων: α) φαρμακευτική αγωγή με τη χορήγηση Βυργορίου, β) φαρμακευτική αγωγή και ομαδική θεραπεία, γνωσιακής-συμπεριφοριστικής προσέγγισης, γ) φαρμακευτική αγωγή και ομάδες μη ειδικής συμβουλευτικής και ψυχολογικής παρέμβασης, δ) ομαδική θεραπεία γνωσιακής-συμπεριφοριστικής προσέγγισης, χωρίς φαρμακευτική αγωγή. Η ψυχολογική παρέμβαση στις ομάδες έγινε σε δέκα θεραπευτικές συνεδρίες και σε διάστημα 19 εβδομάδων. Η ομαδική θεραπεία γνωσιακής-συμπεριφοριστικής κατεύθυνσης συνίστατο στην εισαγωγή στη σχετική θεραπεία, στη χορήγηση έντυπου πληροφοριακού υλικού, στην εκπαίδευση σε δεξιότητες χαλάρωσης και διεκδικητικής συμπεριφοράς και στη χορήγηση φύλλων καταγραφής σκέψεων, συναισθημάτων και συμπεριφορών. Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστεί αναλυτικά η φιλοσοφία του προγράμματος, η δομή των ομάδων παρέμβασης, καθώς και τα ευρήματα γύρω από την αποτελεσματικότητα κάθε ομάδας.

Σεξουαλικές πρακτικές των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές. Ο ρόλος της προηγούμενης συμπεριφοράς και των κοινωνιο-γνωστικών μοντέλων.

Κουλιεράκης Γ., Τομέας Κοινωνιολογίας, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας

Η μελέτη (με ορίζοντα το AIDS) της σεξουαλικής συμπεριφοράς κρατουμένων πριν τη φυλάκισή τους, μέσα στη φυλακή και μετά την αποφυλάκισή τους, στο πλαίσιο κοινωνιο-γνωστικών θεωριών της Ψυχολογίας της Υγείας ήταν ο σκοπός της έρευνας. Έγινε διανομή ανώνυμου ερωτηματολογίου σεξουαλικών πρακτικών, καθώς και κλιμάκων από κοινωνιο-γνωστικά μοντέλα σε τυχαία επιλεγμένο δείγμα 242 κρατουμένων στη Δ.Φ. Κορυδαλλού. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, έξω από τη φυλακή, οι κρατούμενοι εφήρμοζαν σεξουαλικές πρακτικές υψηλού κινδύνου και υιοθετούσαν προληπτικά μέτρα αμφίβολης αποτελεσματικότητας. Μέσα στη φυλακή, η σεξουαλική δραστηριότητα ήταν αμελητέα. Η δηλωμένη πρόθεση για υιοθέτηση σεξουαλικών πρακτικών και προφυλάξεων μετά την αποφυλάκισή έδειξε ένα πρότυπο συμπεριφοράς παρόμοιο με πριν τη φυλάκισή. Οι κρατούμενοι που χρησιμοποιούσαν τακτικά προφυλακτικό πριν τη φυλάκισή, αισθάνονταν πιο ευάλωτοι στο AIDS, θεωρούσαν το AIDS πολύ σοβαρή αρρώστια, προσδοκούσαν περισσότερα οφέλη και λιγότερα εμπόδια από τη χρήση προφυλακτικού, πίστευαν ότι η υγεία ελέγχεται περισσότερο από τη συμπεριφορά τους και λιγότερο από την τύχη και ήταν πιθανότερο να χρησιμοποιήσουν τακτικά

προφυλακτικό μετά την αποφυλάκιση. Παράγοντες όπως, η αίσθηση ελέγχου, οι πεποιθήσεις για την υγεία και η αίσθηση κινδύνου έπαιξαν σημαντικό ρόλο στις παραπάνω σχέσεις. Παράλληλα, διαπιστώθηκε ο σημαντικός ρόλος της προηγούμενης συμπεριφοράς στην πρόβλεψη της μελλοντικής, πέρα και έξω από οποιαδήποτε γνώση και πεποίθηση.

Παραγοντική σύνθεση και εσωτερική συνοχή του ερωτηματολογίου αντίληψης της ασθένειας σε δείγμα διαβητικών ασθενών
Πλουμιπίδης Γ., Ευσταθίου Γ., Καλαντζή-Αζίζι Α.

Το Ερωτηματολόγιο Αντίληψης της Ασθένειας (Illness Perception Questionnaire), αναπτύχθηκε για να αποτελέσει μια ποσοτική μέτρηση των πέντε στοιχείων αντίληψης της ασθένειας, όπως αυτά προτείνονται στο μοντέλο αυτοδιαχείρισης του Leventhal. Είναι ένα ερωτηματολόγιο αυτό-αναφοράς, όπου οι συμμετέχοντες καλούνται να δηλώσουν το πώς αντιλαμβάνονται την ασθένεια από την οποία πάσχουν, μέσω συγκεκριμένων αναπαραστάσεων της. Οι αναπαραστάσεις αυτές κατά τον Leventhal, οι οποίες αποτελούν και τις διαστάσεις-παράγοντες του EAA, είναι οι παρακάτω: α) Ταυτότητα της ασθένειας β) Διάρκεια, γ) Έλεγχος της ασθένειας και θεραπείας, δ) Αποτελέσματα της ασθένειας ε) Αίτια της ασθένειας. Με σκοπό να διερευνηθεί η παραγοντική σύνθεση και εσωτερική συνοχή του EAA, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της διερευνητικής παραγοντικής ανάλυσης, σε δείγμα 152 διαβητικών ασθενών. Η παραγοντική σύνθεση στο ελληνικό δείγμα παρέμεινε η ίδια με το αγγλικό, ενώ παρατηρήθηκε και υψηλή εσωτερική συνοχή. Στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της επιβεβαιωτικής παραγοντικής ανάλυσης με στόχο να αποδειχθεί με τη χρήση δομικών εξισώσεων η παραπάνω δομή. Τέλος, διερευνήθηκε η επίδραση των αναπαραστάσεων της ασθένειας σε βιομετρικούς δείκτες του επιπέδου προσαρμογής του ασθενούς στο πρόγραμμα θεραπείας του διαβήτη.

Παροχή σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών: Αντιλήψεις μαθητών, γονέων, εκπαιδευτικών και ψυχολόγων

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Χατζηχρήστου Χ.**
 Συζητητής: **Γεωργουλέας Γ.**

Στο συμπόσιο αυτό παρουσιάζονται οι απόψεις μαθητών, γονέων, εκπαιδευτικών και ψυχολόγων σχετικά με την παροχή ψυχολογικών υπηρεσιών στο σχολικό πλαίσιο και το ρόλο του σχολικού ψυχολόγου. Στις έρευνες συμμετείχαν μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικοί τόσο από σχολεία όπου λειτουργεί ψυχολογική υπηρεσία όσο και από σχολεία όπου δεν λειτουργούν συμβουλευτικές υπηρεσίες. Οι έρευνες που θα παρουσιαστούν αφορούν: α) στην παρουσίαση των απόψεων των μαθητών και σύγκριση των αποτελεσμάτων ανάμεσα στους μαθητές των διαφορετικών πλαισίων, β) στην παρουσίαση των απόψεων των γονέων και αντίστοιχα

σύγκριση των αποτελεσμάτων ανάμεσα στους γονείς των μαθητών των διαφορετικών πλαισίων, γ) στη μελέτη και σύγκριση των απόψεων των εκπαιδευτικών στα διαφορετικά πλαίσια και δ) στην παρουσίαση των απόψεων των ψυχολόγων που εργάζονται σε σχολεία. Επιπλέον, γίνεται συνθετική παρουσίαση των απόψεων των τριών πρώτων ομάδων, από την οποία προκύπτει η θετική τους στάση απέναντι στην ύπαρξη σχολικού ψυχολόγου και την παροχή σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών, ενώ παράλληλα εντοπίζονται και διαφορές που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την παροχή ψυχολογικών υπηρεσιών στο σχολείο. Διατυπώνονται προβληματισμοί και προτάσεις για την αποτελεσματικότερη παροχή ψυχολογικών υπηρεσιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα με βάση τις προσδοκίες και τις ανάγκες της σχολικής κοινότητας.

Οι αντιλήψεις μαθητών, γονέων και εκπαιδευτικών για την παροχή σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών: Συγκριτική παρουσίαση
 Χατζηχρήστου Χ.

Η συγκεκριμένη παρουσίαση έχει ως στόχο τη σύνθεση και σύγκριση των αντιλήψεων των μαθητών, γονέων και εκπαιδευτικών όσον αφορά στην παροχή ψυχολογικών υπηρεσιών στο σχολείο και το ρόλο του σχολικού ψυχολόγου. Σημαντικό εύρημα αποτελεί η σύγκριση και των τριών ομάδων στην αναγκαιότητα παροχής ψυχολογικών υπηρεσιών στο σχολείο και στην αναγνώριση του πολυδιάστατου ρόλου του σχολικού ψυχολόγου. Επιπλέον, σκιαγραφείται η παρούσα κατάσταση της σχολικής ψυχολογίας σχετικά με τις συμβουλευτικές-ψυχολογικές υπηρεσίες που παρέχονται στα ελληνικά σχολεία. Τέλος, διατυπώνονται προβληματισμοί και προτάσεις για την αποτελεσματικότερη παροχή ψυχολογικών υπηρεσιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα με βάση τις προσδοκίες και τις ανάγκες της σχολικής κοινότητας.

Οι αντιλήψεις των μαθητών για την παροχή σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών
Κωνσταντίνου Ε., Γαβρίμης Π.

Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο τη διερεύνηση και σύγκριση των αντιλήψεων μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά σχολικά πλαίσια όσον αφορά στην παροχή συμβουλευτικών-ψυχολογικών υπηρεσιών στο σχολείο. Το δείγμα αποτελείται από 308 μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου όπου παρέχονται ψυχολογικές υπηρεσίες, καθώς και από 537 μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπου δεν λειτουργεί Ψυχολογική Υπηρεσία. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια για τους μαθητές τα οποία κατασκευάστηκαν στο Κέντρο Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας του Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ακολούθησε παραγοντική ανάλυση των δεδομένων και συνεξέτασή τους με δημογραφικές μεταβλητές για τη διαπίστωση

τυχόν διαφορών ανάμεσα στις δύο ομάδες. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψε η σπουδαιότητα και η αναγκαιότητα των σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών, καθώς και η αναγνώριση του πολυδιάστατου ρόλου του σχολικού ψυχολόγου και στα δύο σχολικά πλαίσια.

Οι αντιλήψεις των γονέων για την παροχή σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών

Λαμπροπούλου Α., Γιαβρίμης Π.

Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο τη διερεύνηση των αντιλήψεων των γονέων όσον αφορά στην παροχή συμβουλευτικών - ψυχολογικών υπηρεσιών στο σχολείο. Βασικός άξονας αυτής της έρευνας είναι η συγκριτική προσέγγιση των απόψεων των γονέων μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά σχολικά πλαίσια. Στην έρευνα αυτή συμμετείχαν 406 γονείς μαθητών από σχολεία, όπου δεν παρέχονται ψυχολογικές υπηρεσίες, καθώς και 189 γονείς μαθητών από σχολεία, στα οποία λειτουργεί ψυχολογική υπηρεσία. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια που κατασκευάστηκαν στο *Κέντρο Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας* του Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Πραγματοποιήθηκαν στατιστικές αναλύσεις των δεδομένων, προκειμένου να εντοπιστεί η ύπαρξη παραγόντων και να διαπιστωθούν τυχόν διαφορές ανάμεσα στις ομάδες με βάση τις κυριότερες ανεξάρτητες μεταβλητές. Από τις αναλύσεις προέκυψαν σημαντικές ομοιότητες ανάμεσα στις δύο ομάδες, οι οποίες εντοπίζονται κυρίως στην αναγνώριση της χρησιμότητας και της αναγκαιότητας ύπαρξης των συμβουλευτικών υπηρεσιών στο χώρο του σχολείου, καθώς και στην αναγνώριση του πολυδιάστατου ρόλου του σχολικού ψυχολόγου. Τέλος, ενώ στην ομάδα των γονέων μαθητών από σχολεία χωρίς ψυχολογική υπηρεσία παρατηρήθηκαν διαφορικές επιδράσεις του φύλου, του μορφωτικού επιπέδου και του τύπου διαμονής στους υπάρχοντες παράγοντες, δεν παρατηρήθηκαν ανάλογες διαφορές στους υπόλοιπους γονείς.

Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την παροχή σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών

Δημητροπούλου Π., Γιαβρίμης Π.

Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο τη διερεύνηση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών όσον αφορά στην παροχή συμβουλευτικών - ψυχολογικών υπηρεσιών στο σχολείο. Το δείγμα αποτέλεσαν 306 εκπαιδευτικοί από σχολεία όπου δεν υπάρχει δυνατότητα παροχής ψυχολογικών υπηρεσιών, καθώς και 79 εκπαιδευτικοί από σχολεία όπου λειτουργεί ψυχολογική υπηρεσία. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια που κατασκευάστηκαν από το *Κέντρο Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας* του Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ακολούθησε παραγοντική ανάλυση των δεδομένων, καθώς και αναλύσεις προκειμένου να διαπιστωθούν τυχόν δια-

φορές ανάμεσα στις ομάδες με βάση τις κυριότερες ανεξάρτητες μεταβλητές. Οι παράγοντες αναφέρονται στην παροχή άμεσων και έμμεσων ψυχολογικών υπηρεσιών, στην αναγκαιότητα ύπαρξης ψυχολογικών υπηρεσιών στο σχολείο καθώς και στις στάσεις των μαθητών και των γονέων απέναντι στον σχολικό ψυχολόγο. Τα κυριότερα ευρήματα εστιάζονται στην αποδοχή του σχολικού ψυχολόγου από το σύνολο του δείγματος και την αναγνώριση της χρησιμότητας ύπαρξης του στο σχολικό πλαίσιο.

Καταγραφή των απόψεων και προτάσεων των ψυχολόγων για το ρόλο του σχολικού ψυχολόγου και την παροχή ψυχολογικών υπηρεσιών στο σχολείο

Χασάπη Α., Γιαβρίμης Π., Χατζηχρήστου Χ.

Σκοπός αυτής της μελέτης είναι η διερεύνηση του ρόλου του σχολικού ψυχολόγου και των απόψεων των ψυχολόγων για την παροχή ψυχολογικών υπηρεσιών στο σχολείο. Το δείγμα αποτέλεσαν 61 ψυχολόγοι που απασχολούνται σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής καθώς και σε ιδιωτικά και δημόσια σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα και την Κύπρο. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ως βάση σχετικό ερωτηματολόγιο της Διεθνούς Εταιρίας Σχολικής Ψυχολογίας με επιπρόσθετες ερωτήσεις. Από τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι ο ρόλος του σχολικού ψυχολόγου αφορά κυρίως στη διάγνωση και αξιολόγηση, ατομική και ομαδική συμβουλευτική μαθητών και εκπαιδευτικών. Οι προτάσεις για την επέκταση του ρόλου του σχολικού ψυχολόγου δίνουν έμφαση στην παροχή έμμεσων υπηρεσιών, στην εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης, στην έρευνα και τη συνεχή επιμόρφωση και κατάρτιση. Από τα παραπάνω αποτελέσματα αναδεικνύονται οι νέες τάσεις που αφορούν τον πολυδιάστατο ρόλο του σχολικού ψυχολόγου.

Το πρόβλημα της εννοιολογικής αλλαγής στην γνωστική ανάπτυξη

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Μακρής Ν.**

Συζητητής: **Βοσνιάδου Σ.**

Στο χώρο της γνωστικής ανάπτυξης σε ειδικούς τομείς γνώσεων (βλ. Carey) έχει αναπτυχθεί ένας προβληματισμός σχετικά με το αν η διαδικασία της απόκτησης γνώσεων είναι αθροιστική/προσθετική και μπορεί να εξηγηθεί με μηχανισμούς εμπλουτισμούς της προϋπάρχουσας γνώσης ή απαιτεί εννοιολογική αλλαγή. Στο Συμπόσιο αυτό θα παρουσιάσουμε μια σειρά εμπειρικών μελετών σε διαφορετικούς γνωστικούς τομείς που δείχνουν ότι η διαδικασία της ανάπτυξης των γνώσεων αρχίζει με αρχικά επεξηγηματικά πλαίσια που βασίζονται στην φαινομενολογική εμπειρία. Οι νέες γνώσεις, που συνήθως έρχονται στο σχολείο μέσω της διδασκαλίας, αφομοιώνονται στα αρχικά μοντέλα των παι-

διών δημιουργώντας συνθετικά μοντέλα αλλιώς γνωστά ως παρανοήσεις. Δύο από τις μελέτες του συμποσίου πραγματοποιήθηκαν στον τομέα των θρησκευτικών, όπου εξετάστηκαν οι πρωταρχικές γνώσεις των παιδιών για το Θεό και η αναδιοργάνωσή τους κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης. Μια ιδιαίτερα πρωτότυπη, αλλά σχετική έρευνα πραγματοποιήθηκε στο χώρο τεχνικής κολύμβησης με συμμετέχοντες αθλητές. Τέλος μια ακόμη έρευνα πραγματοποιήθηκε στο χώρο της παρατηρησιακής αστρονομίας.

Εννοιολογικές ιεραρχίες για την έννοια του Θεού: Η επίδραση του πολιτισμικού πλαισίου

Μακρής Ν., Πνευματικός Δ.

Βασικός στόχος της μελέτης ήταν η διερεύνηση της επίδρασης του πολιτισμικού πλαισίου στη διαμόρφωση των εννοιολογικών ιεραρχιών για την έννοια του Θεού μεταξύ Χριστιανών και Μουσουλμάνων μαθητών σχολικής ηλικίας και νεαρών ενηλίκων. Τα αποτελέσματα των δύο πειραμάτων, τα οποία παρουσιάζονται, έδειξαν ότι τα μέλη των δύο θρησκευτικών ομάδων οικοδομούν τρεις εννοιολογικές ιεραρχίες ως προς την οντολογία του Θεού: την ιδέα του Θεού ως ανθρώπινη ύπαρξη η οποία κατοικεί στη Γη, την ιδέα ενός ανθρωπόμορφου Θεού ο οποίος κατοικεί στα σύννεφα- στον Παράδεισο, και την ιδέα του Θεού ως πνεύμα.

Εκτός από τις ομοιότητες μεταξύ των δύο θρησκευτικών ομάδων ως προς τους τύπους της ιεραρχικής οργάνωσης οι οποίοι οικοδομούνται για την έννοια του Θεού, κατά τη σχολική ηλικία, τα δεδομένα των πειραμάτων έδειξαν σημαντικές διαφορές, μεταξύ των δύο ομάδων, ως προς τα χρονολογικά ορόσημα οικοδόμησης των ιεραρχιών αυτών. Ωστόσο, οι διαφορές αυτές φαίνεται να περιορίζονται μεταξύ των νεαρών ενηλίκων των δύο ομάδων. Τα αποτελέσματα αυτά ερμηνεύονται με αναφορά στον τρόπο διδασκαλίας του θρησκευτικού μαθήματος στους μαθητές των δύο ομάδων αλλά και στον τρόπο οργάνωσης της Μουσουλμανικής κοινότητας. Επίσης, συζητείται η επίδραση του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου των μαθητών των δύο ομάδων.

Νοητικά μοντέλα στην έννοια του Θεού

Πνευματικός Δ.

Η μελέτη αυτή έχει ως στόχο να διερευνήσει τη φύση της εννοιολογικής αλλαγής ως προς την έννοια του Θεού σε χριστιανούς μαθητές Δημοτικού σχολείου και Γυμνασίου. Ειδικότερα, η έρευνα αποσκοπεί στο να εξετάσει τη φύση της αρχικής γνώσης των παιδιών αναφορικά με την έννοια του Θεού και τη σχέση της με τη γνώση η οποία παρέχεται δια του σχολικού μαθήματος και που θεωρείται θεολογικά αποδεκτή. Εξετάστηκαν 120 μαθητές/τριες σε μια σειρά έργων που αναφέρονταν στην ύπαρξη βιολογικών αναγκών στο Θεό και ειδικότερα τη διάσταση της

τροφής και του ύπνου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά πριν ακόμη έρθουν σε επαφή με τη συστηματική διδασκαλία για το Θεό έχουν σχηματίσει την έννοια για το Θεό με βάση την καθημερινή τους εμπειρία και τις οντολογικές και επιστημολογικές προϋποθέσεις που έχουν για τα έμβια όντα και ιδιαίτερα τον άνθρωπο. Στην προσπάθειά τους να αφομοιώσουν τις νέες πληροφορίες για την έννοια ενός υπερβατικού Θεού δημιουργούνται κάποιες *παρανοήσεις*, οι οποίες μπορούν να ερμηνευτούν από σταδιακή άρση των επιστημολογικών και οντολογικών προϋποθέσεων της αρχικής τους γνώσης. Τα ευρήματα αυτά συζητούνται κάτω από θεωρητικό - ερμηνευτικό πλαίσιο των Vosniadou και Brewer. Ειδικότερα, περιγράφονται δύο συνθετικά νοητικά μοντέλα τα οποία μπορούν να περιγράψουν τις ατυχείς προσπάθειες των παιδιών να ενσωματώσουν την νέα γνώση που τους προσφέρεται: α) Ο Θεός δεν έχει χρόνο να ασχοληθεί με τις βιολογικές του ανάγκες επειδή είναι πάντοτε απασχολημένος και β) ο Θεός είναι παντοδύναμος και μπορεί να κάνει τον εαυτό του να μην πεινάει. Τέλος, συζητείται η εσωτερική συνέπεια των απαντήσεων στις δύο διαστάσεις βιολογικών αναγκών που παρουσιάζονται.

Η επίδραση των εξωτερικών μοντέλων στις αναπαραστάσεις των παιδιών για το σχήμα της γης

Σκοπελίτη Ε., Εικοσπεντάκη Κ., Βοσνιάδου Σ.

Προηγούμενες έρευνες για την εννοιολογική αλλαγή στο χώρο της παρατηρησιακής αστρονομίας των Vosniadou & Brewer (1992) καθώς και των Βοσνιάδου, Αρχοντίδου, Καλογιαννίδου & Ιωαννίδης (1996) έδειξαν ότι τα παιδιά του δημοτικού σχολείου αρχίζουν με φαινομενολογικά μοντέλα για τη γη τα οποία στέκονται εμπόδιο στην κατανόηση των επιστημονικών μοντέλων. Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήσαμε δύο εναλλακτικά μοντέλα της γης, όπως την υδρογείου σφαίρα και τον χάρτη για να δούμε αν μπορούν να επηρεάσουν τις αναπαραστάσεις των παιδιών. Ογδόντα-τέσσερα παιδιά (40 παιδιά της Α' και 42 της Γ' Δημοτικού) χωρίστηκαν τυχαία σε δύο ομάδες και τους ζητήσαμε να απαντήσουν παρόμοιες ερωτήσεις χρησιμοποιώντας τα παραπάνω εξωτερικά μοντέλα. Τα αποτελέσματα έδειξαν α) ότι και τα δύο μοντέλα επηρέασαν ορισμένες από τις απαντήσεις των παιδιών και β) ότι το μοντέλο της υδρογείου είχε μεγαλύτερη επιρροή σε σχέση με τον χάρτη. Παρόλα αυτά η χρήση της υδρογείου δεν ήταν αρκετή από μόνη της για να δημιουργήσει στα παιδιά συνεπή επιστημονικά μοντέλα γης όταν το αρχικό μοντέλο του παιδιού για τη γη ήταν διαφορετικό.

Εννοιολογική αλλαγή στο άθλημα της τεχνικής κολύμβησης

Κουλιανού Μ., Βοσνιάδου Σ.

Βασική υπόθεση της παρούσας έρευνας είναι ότι οι αθλητές που προέρχονται από την Κλασική Κολύμβηση και έχουν εξα-

σκηθεί στο 4ο είδος κολύμβησης, την πεταλούδα, παρουσιάζουν μια ιδιαίτερη δυσκολία στην ενσωμάτωση της νέας κυματοειδούς κίνησης ή αλλιώς του στυλ της Τεχνικής Κολύμβησης. Ο λόγος είναι ότι το στυλ της Τεχνικής Κολύμβησης απαιτεί αναδιοργάνωση του μοντέλου που χρησιμοποιείται στην Κλασική Κολύμβηση και δεν μπορεί απλώς να προστεθεί στις προηγούμενες γνώσεις των αθλητών. Χωρίς αυτή την εννοιολογική αλλαγή το νευρικό σύστημα του αθλητή αδυνατεί να υιοθετήσει και να «εκτελέσει» το νέο στυλ. Στην παρούσα έρευνα έλαβαν μέρος 21 αθλητές της Τεχνικής Κολύμβησης, ηλικίας 10 έως 27 ετών. Στους αθλητές δόθηκε ένα εμπειρικό τεστ Τεχνικής Κολύμβησης καθώς και ένα ερωτηματολόγιο που σκοπό είχε να διερευνηθεί το αν οι αθλητές είχαν σαφή γνώση του στυλ της Τεχνικής Κολύμβησης και των διαφορών του από την Κλασική. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι:

- α) Η προηγούμενη εμπειρία στην Κλασική Κολύμβηση εμποδίζει την απόκτηση νέας γνώσης στην Τεχνική Κολύμβηση.
- β) Οι αθλητές της Τ.Κ σχηματίζουν συνθετικά μοντέλα (βλ. Vosniadou & Brewer, 1992, 1994) με αποτέλεσμα να κολυμπούν και με τα δύο στυλ, αγνοώντας πιο είναι το σωστό και πιο το λάθος στυλ.
- γ) Η ανάπτυξη του μεταγνωσιακού ελέγχου είναι ιδιαίτερα σημαντική για να μάθουν οι αθλητές τις νέες κινήσεις.

Η ψυχοθεραπευτική προσέγγιση στο οργανωμένο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στην κλινική ψυχολογία του Πανεπιστημίου Κρήτης

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Κουτέλου Σ.
Συζητητής: Νέστορος Ι.

Το Οργανωμένο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Κλινική Ψυχολογία λειτουργεί από το 1994 με τη συνεχή υποστήριξη δύο προγραμμάτων διαπανεπιστημιακής συνεργασίας, ενός αγγλόφωνου στο οποίο συμμετέχουν επτά Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια και ενός γαλλόφωνου, με το Paris 13. Το πρόγραμμα εκπαιδεύει Κλινικούς Ψυχολόγους, οι οποίοι συνδυάζουν κλινικές δεξιότητες με ακαδημαϊκά προσόντα. Παράλληλα με την συστηματική εκπαίδευση στις ψυχοδιαγνωστικές μεθόδους και την έρευνα, δίδεται έμφαση στην εκπαίδευση στην ψυχοθεραπεία. Το τελευταίο επιτυγχάνεται με την συμμετοχή των ειδικευμένων Κλινικών Ψυχολόγων ως συνθεραπευτών του Ι. Ν. Νέστορος σε ψυχοθεραπευτικές συνεδρίες, οι οποίες βιντεοσκοπούνται (πάντοτε με την έγγραφη συναίνεση των θεραπευομένων). Στο Συμπόσιο αυτό, μια από τις θεραπευόμενες, καθώς και το σύνολο των μεταπτυχιακών φοιτητών που εισήχθησαν στο Οργανωμένο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Κλινική Ψυχολογία το ακαδημαϊκό έτος 2000-2001, θα συζητήσουν τις εμπειρίες τους. Τόσο η θεραπευόμενη, όσο και οι μεταπτυχιακοί φοιτητές θα παρουσιάσουν τα πλεονεκτήματα, τα οφέλη, καθώς και τις τυχόν δυσκολίες που προέκυψαν κατά

την εφαρμογή της συγκεκριμένης εκπαιδευτικής προσέγγισης στην ψυχοθεραπεία.

- Βασιλοπούλου Π.
- Κατέρη Ευ.
- Κεραμάρη Α.
- Ρούσσου Ευ.
- Σαλέμη Π.
- Στυβανάκη Ε.
- Τσουκάρης Ευ.

Η ψυχολογία και η ψυχοπαθολογία του Στίγματος

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Τζαβάρας Ν.
Συζητητής: Τζαβάρας Ν.

Ο στιγματισμός των ατόμων τα οποία αποκλίνουν από τις απαιτήσεις ή τις προσδοκίες της κοινωνικής ομάδας είναι μία διαδικασία η οποία συντελείται σε πολλά επίπεδα: Ατομικό, διαπροσωπικό, συλλογικό. Ψυχολογικοί και κοινωνιολογικοί παράγοντες εμπλέκονται στη διαδικασία αυτή. Έννοιες όπως προκαταλήψεις, στερεότυπα, διακρίσεις, κοινωνικός αποκλεισμός, στρατηγικές αντιμετώπισης του στίγματος συνδέονται στενά με το φαινόμενο του στιγματισμού. Τα άτομα με ψυχικά προβλήματα ή διαταραχές είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε αυτό το φαινόμενο. Υποστηρίζεται ότι η άσκηση της Ψυχιατρικής σε ορισμένες περιόδους συνέβαλε στο στιγματισμό ασθενών. Κατά τη σύγχρονη εποχή αναζητούνται τρόποι μείωσης του στίγματος.

Η αλληλεπίδραση προκαταλήψεων και στίγματος

Τζαβάρας Ν., Αναπληρωτής Καθηγητής Ψυχιατρικής, Διευθυντής Πανεπιστημιακής Ψυχιατρικής Κλινικής Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης

Οι προκαταλήψεις αποτελούν συχνά την ουσιαστική προϋπόθεση του στιγματισμού. Οι ακλόνητες πεποιθήσεις που συνοδεύουν την προκατάληψη επιβάλλουν την έντονη διάκριση, την απόρριψη ή την εξιδανίκευση ατόμων ή ομάδων στις οποίες αποδίδονται μη επιδεχόμενα την οποιαδήποτε αμφισβήτηση γνώρισματα. Μολονότι το προερχόμενο στίγμα δεν είναι πάντοτε επίκαιρο, αλλά εξαρτάται από την ανάδειξη ασυνείδητων στερεότυπων αντιλήψεων, η επανεμφάνισή του είναι το ίδιο αδιάσπαστη όπως η ελλοχεύουσα προκατάληψη.

Το στίγμα στην κοινωνική ζωή

Αρβανίτη Κ., Ειδικευμένη Ψυχίατρος, Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης

Περιγράφεται η οπτική του «στιγματισμένου» ατόμου σε σχέση

με αυτή του «φυσιολογικού» στην αντιμετώπιση προβλημάτων στις διαπροσωπικές και κοινωνικές τους σχέσεις. Τα άτομα που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στιγματισμού συχνά έχουν την αίσθηση ότι παραβιάζεται η ιδιωτική τους σφαίρα ή ότι βρίσκονται «επί της σκηνής». Παρουσιάζονται οι αντιδράσεις και οι στρατηγικές που χρησιμοποιούνται από τον «στιγματισμένο» για τη διαχείριση των απαξιωτικών πληροφοριών και της έντασης των κοινωνικών συναναστροφών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν η αμυντική συρρίκνωση και το «ξεγλιστρήμα».

Το στίγμα και οι ψυχικές διαταραχές

Σαμακουρή Μ., Λέκτορας Ψυχιατρικής, Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης.

Περιγράφεται η εμπειρία του στίγματος που προκαλούν οι ψυχικές διαταραχές όπως αυτή βιώνεται από τον πάσχοντα και την οικογένειά του: Ντροπή, ενοχή, απομόνωση, αποκλεισμός, διακρίσεις, αυτό-στιγματισμός. Ο στιγματισμός συνδέεται με προκαταλήψεις που αναφέρονται στο αλλόκοτο και επικίνδυνο χαρακτήρα πολλών ψυχικών διαταραχών καθώς και τη δυσμενή τους πρόγνωση. Συζητούνται οι τρόποι που έχουν χρησιμοποιηθεί για την απάλυνση του στίγματος και εκφράζονται σκέψεις και προβληματισμοί για την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Η συμβολή της ψυχιατρικής στη δημιουργία και την καταπολέμηση του στίγματος

Λειβαδίτης Μ., Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνικής Ψυχιατρικής, Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης

Επιχειρείται η διερεύνηση της συμβολής της ψυχιατρικής στη διαμόρφωση των κοινωνικών αναπαραστάσεων για την ψυχική ασθένεια. Χαρακτηριστικά παραδείγματα: Ο ψυχικά ασθενής ως θεόπνευστο ή δαιμονόπληκτο ον· ο ψυχοπαθής ως ανίαιο, επικίνδυνο άτομο· η ασυλιακή ψυχιατρική· προβλήματα που συνδέονται με την ακούσια νοσηλεία. Συζητείται η συμβολή της Κοινωνικής Ψυχιατρικής στην μείωση των συνεπειών του στίγματος.

Το περιβάλλον στο κατώφλι της νέας χιλιετίας: Περιβάλλον, εκπαίδευση και ανάπτυξη

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Βαβουγιός Δ.**

Συζητητής: **Δημητρίου Α.**

Ο σκοπός του συμποσίου είναι πολλαπλός. Αρχικά επιθυμεί να παρουσιάσει περιληπτικά αλλά ουσιαστικά βασικά στοιχεία που

αφορούν τα περιβαλλοντικά συστήματα όπως αυτά βιώνονται από τον άνθρωπο. Στα πλαίσια αυτά συζητούνται και αναλύονται τα οικοσυστήματα και η λειτουργία τους με ιδιαίτερη έμφαση στις μεταβολές των οικοσυστημάτων, μεταβολές που προκαλούνται από την δράση παραμέτρων όπως ενεργειακοί και οι υλικοί πόροι, το κλίμα, οι γεωλογικές διεργασίες, ο αέρας και η ρύπανση της ατμόσφαιρας, το νερό και η ρύπανση του και τέλος η σύσταση του εδάφους αλλά και του υπεδάφους. Συζητούνται επίσης προβλήματα που αφορούν τα περιβαλλοντικά συστήματα, εντοπίζονται και αναλύονται τα αίτια τους και προτείνονται δράσεις για την αντιστροφή μιας ήδη κρίσιμης κατάστασης (αέρια του θερμοκηπίου και η μεταβολή του κλίματος, η εξασθένηση του όζοντος, η διασπορά επικινδύνων ουσιών, η τοπική και η διασυνοριακή ρύπανση του νερού και της ατμόσφαιρας, η πίεση για την διανομή και χρήση των υδάτων, η διάβρωση του εδάφους, τα κάθε λογής απόβλητα, οι φυσικοί και τεχνολογικοί κίνδυνοι, η εισαγωγή γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, η βιοποικιλότητα κτλ). Τα προηγούμενα παρέχουν την έγκυρη σύγχρονη επιστημονική γνώση για το περιβάλλον και τα προβλήματα του και δίνουν τα εφόδια ώστε να περάσουν οι εισηγητές του συμποσίου σε μια ουσιαστική και σε βάθος διερεύνηση των αντιλήψεων, στάσεων και απόψεων των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και των μαθητών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ζητήματα περιβαλλοντικά όπως επίσης και να προτείνουν κατάλληλες εκπαιδευτικές δράσεις και αναμόρφωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Αντιλήψεις και στάσεις εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για περιβαλλοντικά ζητήματα

Δημητρίου Α., Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Το περιβάλλον αντιμετωπίζει σήμερα σημαντικά προβλήματα τα οποία σχετίζονται με τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Για την αντιμετώπισή ή και την επίλυσή τους, όπου αυτό είναι εφικτό, η «περιβαλλοντική συνείδηση» των πολιτών συνιστά καθοριστικό παράγοντα.

Η σχολική εκπαίδευση έχει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της «περιβαλλοντικής συνείδησης» των μαθητών ώστε ως αυριανοί πολίτες, «να γίνουν ικανοί και αποφασισμένοι να έχουν διάθεση να εργαστούν ατομικά και συλλογικά για την επίτευξη και τη διατήρηση μιας δυναμικής ισορροπίας μεταξύ της ποιότητας της ζωής και της ποιότητας του περιβάλλοντος» (Hungerford, H. et al. 1980).

Η αποτελεσματικότητα της σχολικής εκπαίδευσης για την επίτευξη του πιο πάνω στόχου, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό τόσο από τις γνώσεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα όσο και από τις στάσεις και τις συμπεριφορές τους απέναντι σε αυτά. Και αυτό γιατί, η «περιβαλλοντική συνείδηση» στη διαμόρφωση της οποίας καλούνται οι εκπαιδευτικοί να συμβάλλουν, περιλαμβάνει: α) τη γνώση των περιβαλλοντικών

ζητημάτων, β) το πώς το άτομο αντιλαμβάνεται τα περιβαλλοντικά προβλήματα και εξελίξεις, γ) τις στάσεις και τις αξίες του ατόμου σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και δ) τον τρόπο με τον οποίο το άτομο συμπεριφέρεται στην πραγματικότητα (UN, 1992, UNEP, 2000, Bolscho, 2001).

Στην εργασία αυτή παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας που έγινε ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και αφορούν:

- την καταγραφή των σημαντικότερων κατά την άποψή τους περιβαλλοντικών προβλημάτων
 - τη διερεύνηση των γνώσεων τους για τα προβλήματα αυτά
 - τη διερεύνηση των απόψεων και των στάσεων τους αναφορικά με την προσωπική συμβολή στη δημιουργία και την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών
 - την καταγραφή των πηγών ενημέρωσής τους
 - την καταγραφή της εκτίμησης του βαθμού γνώσης των προβλημάτων που αναφέρουν ως σημαντικότερα
- Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής μπορούν να αποτελέσουν εργαλείο για τη διαμόρφωση εκπαιδευτικών παρεμβάσεων για την κατάρτιση σε περιβαλλοντικά ζητήματα ώστε να ενδυναμωθεί ο ρόλος των εκπαιδευτικών στη διαμόρφωση της "περιβαλλοντικής συνείδησης" των μαθητών και να ενισχυθεί το εκπαιδευτικό τους έργο.

Ιδέες και στάσεις των μαθητών για τις έννοιες του περιβάλλοντος (φωτοσύνθεση, τροφική αλυσίδα, οικοσυστήματα, ανακύκλωση της ύλης, αναπνοή, ρύπανση)

Ξανθάκου Γ., Επίκουρη Καθ. Πανεπιστημίου Αιγαίου, Παναγέα Σ., Υποψήφια διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αιγαίου, Τμήμα Επιστημών της θάλασσας.

Τα παιδιά πριν ακόμα φοιτήσουν στο σχολείο έχουν συγκροτήσει ερμηνευτικά μοντέλα για τα φυσικά φαινόμενα και έχουν δώσει τη δική τους ερμηνεία για αυτά. Τα ίδια έχουν εμπειρίες που διαμορφώνονται μέσω των αισθήσεων σχετικά με το φυσικό περιβάλλον και «οικοδομούν» ιδέες και προσδοκίες που σχετίζονται με την ερμηνεία του (Leach J., κ α.)¹.

Ο τρόπος σκέψης των παιδιών ακολουθεί μια εξελικτική πορεία η οποία αρχίζει με τον εγωκεντρισμό, διευρύνεται στον ανθρωποκεντρισμό, για να φθάσει τελικά στον συλλογισμό που λαμβάνει υπόψη του ένα ευρύ φάσμα παραγόντων και εξελίσσεται σταδιακά με την ανάπτυξη του μαθητή.

Κοινό χαρακτηριστικό επίσης των μικρών μαθητών είναι ο τελεολογικός συλλογισμός, με βάση τον οποίον οι μαθητές υποθέτουν ότι ένα γεγονός είναι καθορισμένο από πριν ώστε να εκπληρώσει μια συγκεκριμένη ανάγκη. Ο τρόπος αυτός σκέψης εξασθενεί με το πέρασμα της ηλικίας και σχετίζεται με τις γνώσεις και τα ερεθίσματα του μαθητή.

Όπως έχει διαπιστωθεί από πολλές μελέτες μαθητές ερμηνεύουν τα προβλήματα του περιβάλλοντος με αποσπασματικό

τρόπο, εστιάζοντας την προσοχή τους σε μεμονωμένες περιπτώσεις αγνοώντας την ύπαρξη του συνόλου. Επίσης οι έννοιες που αποδίδουν οι μαθητές στους οικολογικούς όρους συνδέονται περισσότερο με την καθημερινότητα παρά με επιστημονικούς ορισμούς (Adeniyi E. O.)².

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μια βιβλιογραφική διερεύνηση των ιδεών και των στάσεων των μαθητών για το περιβάλλον, από συναφείς έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό.

Η δυνατότητα διατύπωσης περιβαλλοντικών προβλημάτων μέσω της μυθοπλασίας από μαθητές της ΣΤ' Τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Τα αποτελέσματα μιας μελέτης περίπτωσης
*Αναστασάτος Ν., Υπ. Διδάκτορας Πανεπιστημίου Αιγαίου
Ξανθάκου Γ., Επίκουρη Καθ. Πανεπιστημίου Αιγαίου*

Στο πλαίσιο των εκπονούμενων Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα ή το εξωτερικό, οι παρεχόμενες γνώσεις συνδυάζονται σχεδόν πάντα με αντίστοιχες δραστηριότητες, ανάλογα με το επιλεγέν θέμα και στοχεύουν αφενός μεν στην καλύτερη εμπέδωση των γνώσεων και αφετέρου στην αλλαγή της στάσης των μαθητών (προς το θετικότερο) γύρω από τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Ο συνήθης τρόπος ελέγχου των γνώσεων και των στάσεων των μαθητικών πληθυσμών που προκρίνεται από τους ερευνητές ή τους συντονιστές παρόμοιων προγραμμάτων είναι τα ερωτηματολόγια ή οι συνεντεύξεις.

Η εθελοντική μορφή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Πρωτοβάθμια και την Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση η οποία την εντάσσει στην μη τυπική εκπαίδευση, παρέχει μεγάλες δυνατότητες χρησιμοποίησης διδακτικών μεθόδων και πειραματισμών, έξω από τα ισχύοντα στερεότυπα, οι οποίες συμβάλλουν στη δημιουργική συμμετοχή των μαθητών, στην απελευθέρωση των δυνατοτήτων και της φαντασίας τους, που δυστυχώς συχνά εγκλωβίζονται στο υπάρχον ανελαστικό πλαίσιο των αναλυτικών προγραμμάτων και λειτουργούν προς όφελος μαθητών και διδασκόντων.

Εφαρμόζοντας ένα Π.Π.Ε. στο Δημοτικό Σχολείο Μήθυμνας-Λέσβου τη σχολική περίοδο 1999-2000, το οποίο αποτελείτο από 24 πειραματικά μαθήματα και αντίστοιχες δραστηριότητες, που κάλυψαν τα σημαντικότερα οικολογικά προβλήματα που απασχολούν σήμερα τη χώρα και τον πλανήτη, αποφασίσαμε να ελέγξουμε στην τελευταία δραστηριότητα πιο από τα περιβαλλοντικά ζητήματα τους εντυπωσίασε περισσότερο κι αν κατανοήθηκε επαρκώς από τους μαθητές. Ζητήσαμε να γράψουν μια φανταστική ιστορία με μόνο περιορισμό την μη αναφορά στα απορρίμματα, επειδή κάτι τέτοιο είχε γίνει εκ μέρους μας στο εισαγωγικό μάθημα.

Εκτός από τη δυνατότητα έκφρασης, γνώσεων και φαντασίας παράλληλα ελέγξαμε και τις στάσεις που κράτησαν στα ζητήματα που προσέγγισαν.

Στάσεις των μαθητών του δημοτικού σχολείου απέναντι στο θαλάσσιο περιβάλλον

Αναστόπουλος Χ., Δάσκαλος, Υποψήφιος Διδάκτορας του Πανεπιστημίου του Αιγαίου

Ξανθάκου Γ., Επίκουρη Καθ. Πανεπιστημίου Αιγαίου

Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται η εκτίμηση της συναισθηματικής και γνωστικής στάσης των μαθητών της ΣΤ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου απέναντι στο θαλάσσιο περιβάλλον, καθώς και η συσχέτιση της στάσης τους με τη σχολική επίδοση. Η εργασία αυτή αποτελεί τμήμα μεγαλύτερης - πανελληνίας - έρευνας που διεξήχθη σε 84 Δημοτικά Σχολεία με τη μορφή συμπλήρωσης ερωτηματολογίου σε κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις.

Στόχος της έρευνας είναι η διερεύνηση της συναισθηματικής, βουλπτικής και γνωστικής στάσης των μαθητών αναφορικά με ζητήματα που άπτονται του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Σκοπός της έρευνας είναι η συλλογή ερευνητικού υλικού το οποίο θα συνεισφέρει στην αναδιαμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων του Δημοτικού Σχολείου.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι οι μαθητές της ΣΤ' τάξης παρουσιάζουν υψηλό βαθμό συναισθηματικής στάσης απέναντι σε περιβαλλοντικά ζητήματα, που έχουν σχέση με τη θάλασσα, σε αντίθεση με το βαθμό γνωστικής στάσης, που είναι κατά πολύ χαμηλότερος. Το συμπέρασμα αυτό οδηγεί στη διαπίστωση ότι οι παρεχόμενες γνώσεις στο συγκεκριμένο ζήτημα είναι ελλιπείς. Ταυτόχρονα όμως ο υψηλός βαθμός συναισθηματικής στάσης οδηγεί στη διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων - προτάσεων για τον τρόπο με τον οποίο αυτός διαμορφώνεται.

Στάσεις μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Σάμου απέναντι στο τσακάλι.

Λιαράκου Γ., Λέκτορας, Παν. Αιγαίου

Ο πληθυσμός του τσακαλιού στην Ελλάδα μειώνεται διαρκώς τα τελευταία τριάντα χρόνια. Επικηρυγμένο ως επιβλαβές τις δεκαετίες του 70 και 80, το είδος έχει ήδη εξαφανιστεί από πολλές περιοχές που αποτελούσαν άλλοτε το φυσικό του βιότοπο ενώ σε ορισμένες άλλες ο πληθυσμός του είναι οριακός. Αν δεν παρθούν σύντομα μέτρα για την προστασία του είδους, το τσακάλι θα εξαφανιστεί σύντομα από την Ελλάδα.

Η προστασία όμως ενός είδους όπως το τσακάλι είναι μια ιδιαίτερα πολύπλοκη υπόθεση. Και αυτό γιατί πέρα από τις βιοφυσικές ανάγκες του είδους που πρέπει να καλύπτονται με κατάλληλα διαχειριστικά σχέδια, υπεισέρχονται και κοινωνικοί παράγοντες που σχετίζονται με τις αντιλήψεις και τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού. Οι στάσεις των κατοίκων των περιοχών όπου συναντάται το απειλούμενο αυτό είδος παίζει ιδιαίτερο ρόλο στην επιτυχία των προσταθειών. Από προγράμματα που έχουν εφαρμοστεί παλαιότερα στην Ευρώπη αλλά και στην Ελλάδα για την προστασία άλλων μεγάλων σαρκοφάγων, όπως η αρκούδα και ο λύκος, γνωρίζουμε ότι στις περιπτώσεις όπου ο παράγοντας των αρνητικών

στάσεων δεν έχει ληφθεί υπόψη, οι τοπικές κοινωνίες έχουν αντισταθεί στις προσπάθειες και τα αποτελέσματα είναι πενιχρά.

Με αυτή την προβληματική και στα πλαίσια ενός προγράμματος που υλοποιεί το WWF Ελλάς για την προστασία του τσακαλιού, έγινε τον Οκτώβριο του 2002 μια έρευνα στους μαθητές των Γυμνασίων της Ανατολικής Σάμου. Η επιλογή του συγκεκριμένου νησιού οφείλεται στο γεγονός ότι εκεί συναντούνται ακόμα ικανοί πληθυσμοί τσακαλιών και μπορούν επομένως να εφαρμοστούν με επιτυχία προγράμματα διαχείρισης. Στόχος της έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι γνώσεις των μαθητών σχετικά με το τσακάλι καθώς και οι στάσεις τους απέναντι στο απειλούμενο αυτό είδος και στα σχέδια διαχείρισής του.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι λανθασμένες παραστάσεις και αντιλήψεις ως προς τις συνήθειες ή ακόμα και τα φυσικά χαρακτηριστικά του τσακαλιού μπορούν να δημιουργήσουν αρνητικό κλίμα για τις προσπάθειες προστασίας του. Επομένως μια καλύτερη ενημέρωση σχετικά με το είδος και κατάλληλα διαμορφωμένο εκπαιδευτικό υλικό θα μπορούσαν να συμβάλουν θετικά.

Σύγχρονες τάσεις στην κοινωνική ψυχολογία: «Νόμιμες» αντιπαραθέσεις και «Εύλογες» εκκλήσεις σύγκλισης

Κλάδος Κοινωνικής Ψυχολογίας

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Σακαλάκη Μ.**

Συζητητής: **Παπαστάμου Σ.**

Κεντρική ομιλία: **Γεώργας Δ.**

Στο συμπόσιο προσεγγίζονται οι σύγχρονες θεωρητικές, ερευνητικές και μεθοδολογικές τάσεις στην κοινωνική Ψυχολογία. Στόχος είναι η επισήμανση και ουσιαστική ανάλυση των αντιπαραθέσεων διαφορετικών κοινωνιοψυχολογικών λόγων και πρακτικών γύρω από θεμελιώδη ερωτήματα, θεωρητικές έννοιες, επιστημολογικές παραδοχές και μεθοδολογικές επιλογές. Κεντρικό ζητούμενο αποτελεί η αξιολόγηση ως προς την εφικτότητα, τη σκοπιμότητα και την αποτελεσματικότητα εκκλήσεων και προσταθειών διαλόγου με διακηρυσσόμενο στόχο την άμβλυση και υπέρβαση αντιθέσεων μεταξύ επιμέρους μοντέλων στο όνομα της «διεπιστημονικότητας», της «πληρέστερης γνώσης» και της «αποκατάστασης διαλόγου».

Κεντρική ομιλία: Ψυχολογικές Διστάσεις της Οικογένειας:

Μια Διαπολιτισμική Ανάλυση

Γεώργας Δ.

Κατά πόσο έχει μετασχηματιστεί η δομή και η λειτουργία της οικογένειας διεθνώς και ποιες είναι οι επιπτώσεις των μεταβολών αυτών στους ρόλους των μελών της, στην αλληλεπίδραση ανάμεσά τους, στις αξίες και στην προσωπικότητα και τους δεσμούς ανάμεσα σε γονείς, παιδιά και τους συγγενείς; Είναι αναπόφευ-

κτός ο μετασχηματισμός της οικογένειας από το εκτεταμένο σχήμα στο πυρηνικό σχήμα, όπως συμβαίνει στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης και Βόρειας Αμερικής; Οι συσχετίσεις ανάμεσα σε πολιτισμικά στοιχεία, σχήματα της οικογένειας και ψυχολογικές μεταβλητές μελετήθηκαν σε πρόσφατη διαπολιτισμική μελέτη με 6.000 φοιτητές από 30 χώρες της Ασίας, Ευρώπης, Αφρικής και Νότιας, Κεντρικής και Βόρειας Αμερικής. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε ενδοπολιτισμικά και διαπολιτισμικά. Ο ενδοπολιτισμικός άξονας ανάλυσης περιλαμβάνει περιγραφές της κάθε χώρας για την ιστορία της οικογένειας, την ανάλυση του μετασχηματισμού της οικογένειας και των κοινωνικών μεταβολών στη χώρα του. Ο διαπολιτισμικός άξονας περιλαμβάνει συγκριτικές μετρήσεις των πολιτισμικών, οικογενειακών και ψυχολογικών μεταβλητών. Εφαρμόστηκε η στατιστική μέθοδος της «δομικής ισοτιμίας», η οποία βασίζεται στην παραγοντική ανάλυση, με στόχο την ανεύρεση πιθανών καθολικών παραγόντων ανάμεσα στις χώρες του δείγματος και, επίσης, τον εντοπισμό παραγόντων που χαρακτηρίζουν ομάδες χωρών με κοινά πολιτισμικά στοιχεία. Συγκρίνονται, στη συνέχεια, οι μέσοι όροι της κάθε χώρας στις πολιτισμικές, οικογενειακές και ψυχολογικές μεταβλητές και αναλύονται οι συσχετίσεις ανάμεσα στις πολιτισμικές, οικογενειακές και ψυχολογικές μεταβλητές. Από τα ευρήματα συνάγεται ότι πολλές διαστάσεις της οικογένειας έχουν καθολική ισχύ. Οι σειρά των συναισθηματικών αποστάσεων-προτιμήσεων ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας είναι όμοια σε όλες τις χώρες. Το φαινόμενο της διατήρησης των στενών σχέσεων ανάμεσα στα μέλη της πυρηνικής οικογένειας και τους συγγενείς στον αστικό χώρο παρατηρείται σε όλες τις χώρες, εκτός από τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης και Αμερικής. Παρόλο που οικονομικοί δείκτες συσχετίζονται με ορισμένες οικογενειακές μεταβλητές, όπως, τη θέση της γυναίκας στην οικογένεια και ορισμένες αξίες και άλλες παραμέτρους, η πολιτισμική και ιστορική ιδιαιτερότητα της κάθε χώρας επηρεάζει την πορεία εξέλιξης του θεσμού της οικογένειας. Η οικονομική ανάπτυξη της χώρας δεν επηρεάζει άλλες ψυχολογικές και οικογενειακές παραμέτρους, όπως, π.χ. ορισμένες διαστάσεις της προσωπικότητας και σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας. Τα ευρήματα της μελέτης ενδέχεται να προκαλέσουν ενδιαφέρον για περαιτέρω έρευνες στην ψυχολογία για τη δυναμική της ομάδας της οικογένειας.

Ποιοτικές και πειραματικές τεχνικές στη κοινωνιοψυχολογική έρευνα: αντιπαράθεση και σύγκλιση
Ρήγα Α.

Στην παρούσα εισήγηση ζητείται η χρήση πολλαπλών μεθόδων συλλογής δεδομένων, μέσω πειραματικών και ποιοτικών τεχνικών ώστε να γίνεται εφικτή η αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων και ταυτόχρονα να αποφεύγονται οι αδυναμίες και μονομέρειες, που προκαλούνται από την εφαρμογή της κάθε μεθόδου χωριστά. Στην εισήγηση γίνεται προσπάθεια να εντοπιστούν οι καλύτεροι δυνατοί τρόποι εξασφάλισης της εσωτερικής αξιοπιστίας και εγκυρότητας των δεδομένων στην κοινωνιοψυχολογική έρευνα.

Τα εξηγητικά μοντέλα κοινωνικής επιρροής

Προδρομίτης Γ.

Η εισήγηση επιχειρεί τη σκιαγράφηση μιας μετα-θεωρητικής ανάλυσης των επιστημολογικών παραδοχών, των μεθοδολογικών επιλογών αλλά και των θεωρητικών συνεπειών διαφόρων μοντέλων και θεωριών, που κατά καιρούς επιχειρήσαν να προσεγγίσουν τα φαινόμενα πειθούς και επιρροής. Η προσπάθεια συγκρότησης ενός λόγου «δεύτερου βαθμού» πάνω στα εξηγητικά μοντέλα επιρροής γίνεται με ζητούμενο την αποκάλυψη της συνεισφοράς της Κοινωνικής Ψυχολογίας στη γνώση για το κοινωνικό υποκείμενο αλλά και τη διερώτηση πάνω στις ευρύτερες συνέπειες της συνεισφοράς αυτής στη λειτουργία του «κοινού νου» τόσο στην ατομική όσο και στη συλλογική εκδοχή του.

Ανταγωνισμός Vs Ολισμού: το σύνολο του αντικείμενου ή το αντικείμενο σαν σύνολο;

Κατερέλος Ι.

Η ανακοίνωση εντάσσεται σε ένα επιστημολογικό και μεθοδολογικό πνεύμα όπου αναζητείται μια κοινή βάση αναζήτησης ανεύρεσης της επιστημονικής οπτικής της κοινωνικής ψυχολογίας επί του αντικείμενου της. Αν και σε καμία περίπτωση, η αναζήτηση αυτή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ούτε ως αποκλειστική ούτε ως εξαντλητική, μέσα από την εργασία μας επιχειρούμε μια πρώτη προσέγγιση του πως επηρεάζεται η κοινωνική έρευνα (κυρίως της ευρωπαϊκής σχολής) από αυτά τα δύο ρεύματα: οι προτάσεις πιθανών τήξεων και οι αναπόφευκτες συγκρούσεις που τείνουν να αποσχίσουν το ένα από το άλλο. Ιδιαίτερη σημασία δίδεται τόσο στον σχεδιασμό της έρευνας, την ανάλυση των αποτελεσμάτων και την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Ψυχολογία και θέατρο

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Παπαδόπουλος Γ., Ζερβού Α.

Συζητητής: Παπαδόπουλος Γ.

Η άρρηκτη σύνδεσις της ψυχολογικής επιστήμης με την θεατρική τέχνη καθίσταται ευκρινής τόσο λόγω της δημιουργικής προθέσεως του «έμψυχου προσώπου» όσο και λόγω της συμβολικής διαθέσεως του «έντεχνου προσώπου». Από την μία πλευρά, ως άμεσοι λειτουργοί περί της εκπαιδευτικής διαδικασίας ο ποιητής ή ο σκηνοθέτης και, εν γένει, οι συντελεστές οποιασδήποτε σκηνογραφικής παραστάσεως υπόκεινται σε συγκεκριμένους εκάστοτε όρους, οι οποίοι αφορούν στην συγκρότησιν της προσωπικότητος, στην εδραίωσιν της κοινωνικότητος και στην ανάπτυξιν της πνευματικότητος. Από την άλλη πλευρά, ως έμμεσοι εκφραστές των ιδεολογικών προτύπων οι δραματικοί χαρακτήρες κτώνται «ψυχοσυνθέσεως», αφού, όπως πιστοποιεί ο Αριστοτέλης (*Περί Ποιητικής* 1449b), κατευθύνουν τα *προσωπικά πάθη* και καθάιρουν τα *ατομικά* αλλά και τα *συλλογικά παθήματα* των μελών

του κοινού ή της κοινωνίας, τα οποία ανελλιπώς υφίστανται την επίδραση του εκπολιτισμού ή της παιδαγωγίας.

Επί πλέον, ο φιλόσοφος εκλαμβάνει τις «διδασκαλίες» της κλασικής περιόδου ως την εξελεγμένη μορφή του «διθυράμβου» και των «φαλλικών ασμάτων», που είχαν αναπτυχθεί βάσει των «αυτοσχεδιασμών των εξαρχόντων» (1449a). Αναλόγως, η ψυχολογική θεώρησης συνδέει την *τοτεμική τελετουργία* με την *δράση του τραγικού ήρωα*, ο οποίος, όπως υποστηρίζει ο S. Freud (*Τοτέμ και Ταμπού*, κεφ. 7), αντιστοιχεί προς τον «γενάρχη, προς τον ήρωα της μεγάλης εκείνης πανάρχαιας τραγωδίας», δηλαδή του «τοτεμικού δείπνου».

Στα πλαίσια του 9ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ψυχολογικής Έρευνας, το συμπόσιο «Ψυχολογία και Θέατρο» προτίθεται να διερευνήσει τις ψυχολογικές προεκτάσεις, τις οποίες αποδίδει ο ποιητής στους σκηνηκούς ήρωες και, κατ' επέκταση, οι σκηνηκοί ήρωες τους διαδίδουν προς το «ψυχαγωγούμενο κοινό», που καλείται να τους αφομοιώσει, συνδέοντας το αναλλοίωτο «είναι» της έμψυχης λειτουργίας με το αδιάλειπτο «γίνεσθαι» του έλλογου και ενσυνειδήτου πολιτισμού.

Δραματικός Ήρωας... Η Αμφισημείωση της ψυχής

Θωμάδακη Μ.

Ο προβληματισμός γύρω από το ζήτημα της ψυχολογίας στο θέατρο τίθεται από την οπτική γωνία της υπέρθεως ή μη ψυχολογίας του θεατρικού ήρωα, βάσει του οποίου δομείται ο μικρόκοσμος του συγγραφέα. Θεωρητικά ο ήρωας δεν έχει ψυχολογία, δεδομένου ότι διατίθεται στο κείμενο του συγγραφέα ως απόλυτο σημείο ή σήμα της γλωσσολογικής υποστάσεως του ενσαρκώσιμου. Ως εκ τούτου, μόνο ως μονάδα της ενσαρκώσεως ενός προσώπου αναφοράς δύναται να αποκτήσει ψυχολογικά χαρακτηριστικά, ικανά να οδηγήσουν σε μια ψυχοκριτική αντιμετώπιση του θέματος. Ο θεατρικός συγγραφέας εγγράφει τους ήρωες και τις καταστάσεις που δημιουργούν έτσι ώστε να ζωγραφίζεται η προσωπική του ενοχή στις διαδικασίες δημιουργίας μικρόκοσμου, μέσω προβολών και εμμενών. Τα εν λόγω συστατικά αποκαλύπτουν, κατά το μάλλον ή ήττον, τον προσωπικό μύθο του γραφέως. Την ίδια οδό σκέψεων ακολουθεί άλλωστε η ψυχοκριτική, προκειμένου να διαπιστώσει την «ψυχολογία» ενσαρκώσιμου και ενσαρκωτού στην παράσταση του σκηνοθέτη. Εν τούτοις, στον προσωπικό μύθο του σκηνοθέτη προσκολλάται, *mutatis mutandis*, το υλικό προβολών και εμμενών του ηθοποιού, οπότε η θεατρική σχέση εντάσσεται στο χαοτικό και στην τυχαιότητα των επιλογών όλων των εμπλεκομένων.

Αθέατης ψυχής λόγος ή έντεχνης σκηνής θέασις

Παπαδόπουλος Γ., Επίκουρος Καθ. Παν. Αιγαίου

Στην «Περί Ψυχής» πραγματεία του (402a) ο Αριστοτέλης κατατάσσει την μελέτη της «ψυχής» μεταξύ των «πρώτων επιστη-

μών», είτε επειδή αποτελεί την «ακριβέστερη σπουδή» είτε επειδή επικεντρώνεται σε «ανώτερα» και μάλλον «αξιοσπούδαστα ζητήματα». Καθ' ολοκληρίαν, όπως υποστηρίζει ο φιλόσοφος, «η ψυχή αποτελεί την αρχή των ζώων». Επομένως, αφενός σηματοδοτεί το υποκείμενο και αφετέρου σηματοδοτεί το αντικείμενο οποιασδήποτε γνωστικής λειτουργίας.

Επί πλέον, στο «Περί Παιητικής» πόνημά του ο Σταγειρίτης πιστοποιεί ότι λόγω της «σύμφυτης εκ παιδών» τάσεως, τα έμψυχα ζώα αποκτούν «τις πρώτες γνώσεις» (1448b), οι οποίες, προφανώς, αφορούν τόσο στο «εγώ» όσο και στο «άλλο» ή, εν γένει, στο κοινωνικοπολιτικό και πολιτιστικό οργανωμένο περιβάλλον πεδίο κοινής αναφοράς. Μάλιστα, βάσει της «μιμήσεως» και διά των παθών περί του «ελέου και φόβου» τα έλλογα όντα επιτυγχάνουν ή, έστω, διεκδικούν «την των τοιούτων παθημάτων κάθαρση» (1449a).

Κατά συνέπειαν, οι ενσυνειδήτες μιμήσεις νομοτελειακώς προκαλούνται από την «ψυχή», εντέχνως εκδηλώνονται μέσω αυτής αλλά και εμπροθέτως απευθύνονται προς αυτήν. Εν τέλει, η θερμοδυναμικώς «αθέατη ψυχή» διαλεκτικώς και διανοητικώς προσεγγίζεται, όποτε τυγχάνει «σκηνικής θέσεως». Διότι τότε ενδύεται συμβολικά προσωπεία, πλάθει δραματικούς χαρακτήρες, εγείρει επικοινωνιακά πάθη και θεραπεύει έμψυχα παθήματα.

Αψυχολογικές παράμετροι - αποστασιοποίηση στο Μπρεχτικό θέατρο

Θασίτη Λ.

Ο Μπρεχτ αποβλέπει σε ένα θέατρο «α-ψυχολογικό» με την έννοια του αποκλεισμού της συναισθηματικής και κατά συνέπεια ψυχολογικής ταύτισης του κοινού και των συντελεστών της παράστασης από τα θεατρικά δρώμενα.

Προς την παραπάνω κατεύθυνση, ο Μπρεχτ επιζητεί την κινητοποίηση της νόησης και της κρίσης του θεατή.

Η λειτουργική μέθοδος που χρησιμοποιεί για τους σκοπούς αυτούς, είναι η τεχνική της «αποστασιοποίησης» (*Verfremdung*). Με την αποτροπή της ταύτισης, ο θεατής παραμένει ξεχωριστή ύπαρξη και διατηρεί την κριτική του ικανότητα.

Η σκηνοθεσία, τα σκηνηκά και τα εφφέ υπηρετούν αυτή την «αποξενωτική» από τα δρώμενα διαδικασία.

Οι μέτοχοι της θεατρικής πράξης (κοινό και συντελεστές της παράστασης), καλούνται να μετάσχουν σε αυτή από μια θέση εποπτική και συνειδητή. Να ερευνηθούν χωρίς «φόβο και πάθος» αλλά κριτικά τα επί σκηνής τεκταινόμενα και, διακρίνοντας την αλήθεια, να μεταβάλλονται σε συνειδητά και ενεργά κοινωνικά όντα.

Το θέατρο του Μπρεχτ, ως «επικό θέατρο» και αντίποδας του αριστοτελικού και νεότερου «ψυχολογικού δράματος» αποτελεί το αναγκαίο δημιουργικό περιβάλλον για τους πιο πάνω σκοπούς.

Ο μύθος των Ατρείδων σε μια Σύγχρονη Θεατρική γραφή με ψυχολογικούς κώδικες - Ένα παράδειγμα
Ντίνου Μ.

Κατά τον εικοστό αιώνα ο αρχέτυπος μύθος της πολύπαθης οικογένειας των Ατρείδων προσέλαβε μια νέα διακειμενική μορφή στο θέατρο. Οι μυθικές εκδοχές των έργων των τραγικών ποιητών της κλασικής αρχαιότητας αναπλάθονται. Διατυπώνονται νέα νοήματα που αλλάζουν την τραγική πλοκή, παρεμβάλλονται άλλα επεισόδια, αναμειγνύονται μύθοι και δίνεται έμφαση σε διαφορετικές σχέσεις και καταστάσεις του τραγικού. Η ψυχαναλυτική θεωρία έχει κατά πολύ επηρεάσει την αρχαία δραματική γραφή αναδύοντας ψυχολογικές και ερωτικές δυναμικές του μύθου. Ενδεικτικά αναφέρω έργα όπως: «Ηλέκτρα ή η πτώση των προσωπειών» της Μ. Yourcenar, το «Το πένθος ταιριάζει στην Ηλέκτρα» του Ο' Neill, και η «Ηλέκτρα» του Giraudoux.

Από τη σύγχρονη ελληνική κειμενική σκηνή επιλέγω το έργο του ψυχιάτρου -ψυχαναλυτή Γιώργου Μποτονάκη, το οποίο ανέβηκε στο θέατρο «Αλκμήνη» την άνοιξη του 2001 από το θεατρικό σχήμα «Αργοναύτες». Πρόκειται για μια αναψηλάφηση της δίκης του Ορέστη, ο οποίος εγκალείται εκ νέου για την τέλεση της μητροκτονίας και κάθεται στο εδώλιο του κατηγορουμένου ενώπιον μιας ανακρίτριας. Ανάμεσά τους αναπτύσσεται μια σχέση. Ο τραγικός ήρωας έχει ζήσει μια ζωή εικοσιπέντε αιώνων κι έχει πάθει πολλά. Μέσα από την τυπική νομική διαδικασία ο αναγνώστης - θεατής βλέπει να ανασύρονται οι αρχέγονες συγκρούσεις μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας, των γονιών και των παιδιών, οι οποίες όμως μετατρέπονται σε εσωτερικές συγκρούσεις. Οι ήρωες προβάλλουν μέσα από τον διπλό εαυτό τους, όπου ο ένας αντιμάχεται τον άλλον, ενώ τους απασχολεί το αιώνιο ερώτημα του «Ποιος είμαι; Εγώ ή άλλος;», αναζητώντας την ταυτότητα ή ετερότητα, το εγώ ή υπερεγώ. Η αρχέτυπη ενοχή γίνεται ενοχοποίηση. Ο σωματικός θάνατος μετουσιώνεται σε ψυχικό θάνατο. Η απουσία - παρουσία του πατέρα συνειντάγει την ψυχική διαταραχή του παιδιού ή την ψυχική συγκρότησή του. Ο έλεγχος και η εξουσία της μάνας εξασφαλίζεται μέσω της αυτοθυσίας της και της ενοχοποίησης του παιδιού. Η σχέση κατηγορούμενου και ανακρίτριας, σχέση των δύο φύλων, (αμφότεροι στερήθηκαν τον πατέρα στην παιδική ηλικία), περνά από δραματικά στάδια, φτάνει σε ερωτική έξαρση για να καταπέσει στο τέλος.

Η προβληματική, η οποία αναπτύσσεται από την ανάγνωση της θεατρικής αυτής γραφής με τους ψυχολογικούς κώδικες και της σκηνικής της πραγμάτωσης, στοιχειοθετείται από τα σημεία «θεατής», «κάθαρσις» και «Νέα Κοινωνική Σκηνή». Προσπαθεί δηλαδή να προσδιορίσει το συνειδητό ή ασυνείδητο άνοιγμα του σύγχρονου και διαχρονικού θεατή μέσω των ψυχολογικών παραμέτρων της καθάρσεως σε μια νέα κοινωνική κατάσταση και πραγματικότητα, που δύναται να διαμορφωθεί μετά το τέλος της παράστασης.

Η αγωνία του Αριστοφανικού Ήρωα
Ντοκόπουλος Γ.

Η κωμωδία έχει σαν κύρια αποστολή να προκαλεί το γέλιο. Αυτό όμως δεν αποκλείει, μέσα σε ένα κλίμα σατυρικής διαθέσεως, την παράλληλη διατύπωση ή περιγραφή καταστάσεων, οι οποίες κάθε άλλο παρά κωμικές είναι. Αυτό ακριβώς είναι το χαρακτηριστικό της αριστοφανικής κωμωδίας. Οι ήρωές της δεν έχουν αποκλειστικό σκοπό να διασκεδάσουν το ακροατήριό τους, είναι επιφορτισμένοι να διαμηνύσουν τις αγωνίες τους, που είναι συγχρόνως οι αγωνίες μίας κοινωνίας, η οποία υφίσταται τα δεινά επακόλουθα τόσο της δυσλειτουργίας των θεσμών της, όσο και του μακροχρονίου πολέμου, όπου έχει εμπλακεί. Η αγωνία του Βλεδουκλέωνα να αποτρέψει τον φιλοδίκη πατέρα του να συμμετάσχει στα δικαστήρια, η αγωνία του Τρυγαίου, ο οποίος δεν διατάζει να πετάξει στον Όλυμπο πάνω σ' ένα σκαθάρι για να ελευθερώσει την Ειρήνη, η αγωνία του Ευέλπιδος και του Πισθαίτερου, οι οποίοι προτιμούν να γίνουν πουλιά, προκειμένου να γλυτώσουν από την αφόρητη ζωή της Αθήνας, η αγωνία της Λυσιστράτης για την σύναψη ειρήνης, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα της ψυχολογικής καταστάσεως του αθηναϊκού λαού στο τελευταίο τέταρτο του 5ου π.Χ. αιώνα.

Ψυχολογία των φύλων και αντιφατικοί ήρωες
Πρεβεδουράκη Κ.

Η αρμονική συγκρότηση, η εύρυθμη λειτουργία και η διαρκέστερη συντήρηση των δομών καθεμίας ομάδας επιτυγχάνεται σύμφωνα με κάποια κοινά αποδεκτή ή επιβαλλόμενη αρχή, η οποία αφορά είτε στην «υλιστική βάση» είτε στο «ιδεαλιστικό εποικοδόμημα».

Οι διαδικασίες εκπαίδευσης και εκπολιτισμού επικεντρώνονται στην ανάδειξη της υφιστάμενης αρχής. Διότι η «αρετή» των προσωπικοτήτων και ο συντονισμός των ομάδων αφενός επιτελούνται μέσω αυτής και αφετέρου αποβλέπουν στη διάδοσή της. Επομένως, ως σκοπός και ως μέσον για την επίτευξη της ατομικής διαπαιδαγώγησης εκλαμβάνεται η δόμηση της σκέψης και η ισορροπία της «ψυχής» καθενός κοινωνικού μέλους. Επί πλέον, ως σκοπός και ως μέσον για την επίτευξη της συλλογικής καλλιέργειας θεωρείται η διαμόρφωση της «κανονικής κοινωνικής συμπεριφοράς».

Οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν στην αρχή του 20ού αιώνα επαναπροσδιόρισαν τα ιδεολογικά και ψυχολογικά πρότυπα των Ευρωπαίων πολιτών. Κάτω από τα νέα δεδομένα και λόγω της διάσπασης των εννοιών που είχαν λειτουργήσει είτε ως πολιτιστικές - ιδεολογικές αξίες είτε γενικά ως συνεκτικές αρχές, δραστικά δοκιμάσθηκε η συγκρότηση του «προσώπου» όσο και η ταυτότητα του «προσωπείου», με συνέπεια να αναδειχθούν ψυχολογικές και κοινωνικές αντινομίες.

Το ενδιαφέρον της παρούσας μελέτης θα επικεντρωθεί στη διερεύνηση των αντιφάσεων αυτών, όπως παρουσιάζονται σε

κάποια δραματικά κείμενα και σε ορισμένες εικαστικές δημιουργίες της περιόδου εκείνης. Μέσα από συγκεκριμένα θεατρικά και εικαστικά έργα θα παρακολουθήσουμε την εμφανή ψυχολογική αντίθεση, η οποία χαρακτηρίζει τους ήρωες, που εμφανίζονται είτε ως δραματικοί ρόλοι (θέατρο) είτε ως εικόνα (ζωγραφική), και τα οποία, προτρεπτικά ή αποτρεπτικά λειτουργώντας, επιβεβαιώνουν την κοινωνική αντίφαση, που δέσποζε κατά την περίοδο της αναδυόμενης εξατομικευμένης «αυτοδυναμίας», της οικονομικο-τεχνικής «αυτάρκειας» και της συνεπαγόμενης κατάλυσης της παραδοσιακά καθιερωμένης σε όλους τους προηγούμενους αιώνες «μίας και μοναδικής αρχής».

Θέατρο και αντιπαράθεση ρόλων

Θεοδωροπούλου Ε., Λέκτορας, Παν/μίου Αιγαίου, Γκουτζιαμάνη Θ., Υπ. Διδάκτορας, Παν/μίου Αιγαίου

Μέσω του θεάτρου το παιδί έρχεται σε αντιπαράθεση με ρόλους που τους χαρακτηρίζει η διαφορετικότητα των χαρακτήρων, των ιδεών και των καταστάσεων. Υποδυόμενο ένα θεατρικό πρόσωπο, στοχάζεται πάνω στη διαφορετικότητα, προβληματίζεται από τη συμπεριφορά ενός «ξένου» προσώπου, την αποδέχεται πλήρως, εν μέρει ή, και, ενδεχομένως, την απορρίπτει. Είτε παρακολουθώντας θέατρο είτε παίζοντας θέατρο, το παιδί διευρύνει τις εμπειρίες του. Συμμετέχει στα συναισθήματα που προκαλεί ένας άλλος, ο συγγραφέας, γνωρίζει. Χωρίς πάντοτε πλήρη συνειδηση του γεγονότος, ευαίσθητοποιείται απέναντι σε διαφορετικές καταστάσεις και σχέσεις. εν τέλει, υποστηρίζεται η ομαλή κοινωνικοποίησή του.

Οικογένεια και πολυπολιτισμικότητα

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Γκόβαρης Χ., Παπαηλιού Χ.**
Συζητητής: **Παπαηλιού Χ.**

Αυτοεκτίμηση Ποντίων μαθητών από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ.

Καίλα Μ., Τσαμπαρλή Α., Κασσέρης Μ.

Οι Πόντιοι από την ΕΣΣΔ είναι μια κοινωνική ομάδα με πολλές ιδιαιτερότητες. Έχουν βιώσει την έννοια το «ξένου» στην πρώην ΕΣΣΔ. Έρχονται στη χώρα μας και προσδοκούν ένα επίπεδο ζωής ίδιο με των γηγενών. Εγκαθίστανται σε συγκεκριμένες περιοχές και συχνά υποβαθμισμένες. Η οικονομική εξαθλίωση, η ανεργία, ο κοινωνικός αποκλεισμός, ο ρατσισμός και το άγχος της επιβίωσης, δημιουργούν ένα κλίμα ανασφάλειας. Η Εικόνα εαυτού βάλλεται, γιατί γίνεται αντικείμενο διάκρισης. Τα παιδιά βιώνουν την ανασφάλεια και την υποβάθμιση της προσωπικότητας τόσο των γονέων, όσο και της δικής τους. Έχουν δε να αντιμετωπίσουν πέρα από τις συναισθηματικές ανασφάλειες που κληρονομούν από την οικογένεια και την εις βάρος τους διάκριση από τους γηγενείς μαθητές. Είναι οι «Ρωσπόντιοι»,

είναι αυτοί που δεν μιλούν καλά τα ελληνικά, είναι μια ομάδα «κατώτερη» από αυτή των γηγενών.

Σύμφωνα με την υπόθεση της έρευνας, οι Πόντιοι μαθητές αναμένεται να έχουν χαμηλότερη αυτοεκτίμηση από αυτή των γηγενών. Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστήριξαν την υπόθεση.

Αναγνώριση: Διαστάσεις μιας βασικής αρχής υποστήριξης της «διαφορετικής» ταυτότητας αλλοδαπών μαθητών.

Γκόβαρης Χ., Κόνσολας Μ.

Γνωρίζουμε ότι το σχολείο συμβάλλει στην κατασκευή, στην πιστοποίηση ή στην περιθωριοποίηση/απόρριψη της ταυτότητας των μαθητών. Ιδιαίτερα το μονογλωσσικά και μονοπολιτισμικά προσανατολισμένο σχολείο, εξορθολογικοποιεί και νομιμοποιεί μέσω της παρεχόμενης γνώσης ταυτότητες, που αντλούν το προσωπικό και το κοινωνικό τους νόημα μέσα από στερεότυπες και ανιστόρητες κατασκευές του ταυτόσημου και του μη ταυτόσημου. Εξορθολογικοποιεί και νομιμοποιεί, δηλαδή, συμπεριφορές απέναντι στην ετερότητα που είναι αναντίστοιχες του επίκαιρου πολιτισμικού πλουραλισμού. Κι εδώ προκύπτει ένα θέμα που άπτεται της συνολικής προβληματικής ένταξης των «ξένων» μαθητών ως φορέων μιας «διαφορετικής» ταυτότητας. Έχοντας ως αφετηρία τη Θεωρία του Honneth περί αναγνώρισης θα αναπτύξουμε μια σειρά από θέσεις περί διαπολιτισμικής μάθησης με κεντρικό στόχο την ανάδειξη, την κατανόηση και την αναγνώριση της διαφορετικότητας στο πολυπολιτισμικό σχολείο.

Αναπαραστάσεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τη διαπολιτισμικότητα

Δροσάτου Β., Γκόβαρης Χ.

Στα πλαίσια διεξαγωγής έρευνάς μας με θέμα: «Η παιδαγωγική σχέση ως παράγων σχολικής επιτυχίας αλλοδαπών παιδιών», επικεντρώνουμε το ενδιαφέρον μας στις αναπαραστάσεις των δασκάλων για την πολυπολιτισμική κοινωνία και για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Εξετάζουμε τις στάσεις, απόψεις και αντιλήψεις τους, γύρω από τα δυο βασικά ερωτήματα που απασχολούν τη σύγχρονη εκπαίδευση μέσα στην κοινωνία της πολυπολιτισμικότητας: διαπολιτισμικότητα ή αφομοίωση; Ερευνούμε πώς βλέπουν οι δάσκαλοι τη μετανάστευση, τον τρόπο που αντιμετωπίζουν τις πολιτισμικές διαφορές μέσα στο σχολείο, τις προσδοκίες τους, όπως και τις τεχνικές που χρησιμοποιούν για να προσεγγίσουν τα προβλήματα των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο σχετικά με τη γλώσσα, τη θρησκεία και τη διατήρηση του πολιτισμού τους. Στην εισήγησή μας θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα μιας ποσοτικής έρευνας με δείγμα από 250 δασκάλους οι οποίοι εργάζονται σε σχολεία της Αθήνας, όπου είναι συγκεντρωμένος ένας μεγάλος αριθμός μεταναστών.

Η μετανάστευση και η επιρροή της στη διαδικασία ενσωμάτωσης

Δροσίου Β., Μπελέση Δ., Γκόβαρης Χ.

Έχοντας ως θεωρητική αφετηρία το Μοντέλο Επιπολιτισμού του Berry διερευνούμε το ερώτημα κατά πόσο επηρεάζει η μετανάστευση και η διαδικασία ενσωμάτωσης στο ελληνικό σχολείο την αυτοεκτίμηση αλλοδαπών παιδιών που ζουν στην Ελλάδα. Το δείγμα της έρευνας μας αποτελείται από μια ομάδα ελληνοπαίδων (151 παιδιά ηλικίας 11- 12 ετών) και μια ομάδα παιδιών αλβανικής καταγωγής (ηλικία 11-13 ετών) με διαφορετικούς χρόνους παραμονής στην Ελλάδα

Η επίδραση των πολιτισμικών αξιών στη συμπεριφορά μητέρων προς τα τρίμηνα βρέφη τους: Μια διαπολιτισμική μελέτη.

Παπαηλιού Χ., Παπαληγούρα Ζ., & Keller H.

Στην παρούσα διαπολιτισμική έρευνα μελετώνται συγκριτικά οι επικοινωνιακές συμπεριφορές μητέρων προς τα τρίμηνα βρέφη τους σε δύο διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια, της Ελλάδας και της Γερμανίας. Στους μετέχοντες περιλαμβάνονται 30 δυάδες μητέρων - βρεφών από την Αθήνα και 33 από μία πόλη της Γερμανίας. Οι δυάδες βιντεοσκοπήθηκαν στο σπίτι τους κατά τη διάρκεια ελεύθερων αλληλεπιδράσεων παιχνιδιού για 15 λεπτά. Οι βιντεοσκοπημένες αλληλεπιδράσεις αναλύθηκαν ως προς τις ακόλουθες μεταβλητές: (1) γονεϊκά συστήματα: πρόσωπο με πρόσωπο αλληλεπίδραση, παρουσίαση αντικειμένου, σωματική επαφή, παροχή σωματικών ερεθισμάτων, και (2) μηχανισμοί αλληλεπίδρασης: συναισθηματική ζεστασιά και ανταπόκριση στη συμπεριφορά του βρέφους. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, δε διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων ως προς τα γονεϊκά συστήματα. Ωστόσο, οι δύο ομάδες διέφεραν στατιστικά σημαντικά ως προς τους μηχανισμούς αλληλεπίδρασης. Οι Ελληνίδες μητέρες εκδήλωναν πιο συχνά συμπεριφορές συναισθηματικής ζεστασιάς, οι οποίες παρέχουν στο βρέφος εμπειρίες συναισθηματικής εγγύτητας και το οδηγούν σε μία αντίληψη του εαυτού ως αλληλοσυσχετιζόμενου με τους σημαντικούς άλλους. Από την άλλη πλευρά, οι Γερμανίδες μητέρες εκδήλωναν πιο συχνά συμπεριφορές άμεσης ανταπόκρισης στη συμπεριφορά του βρέφους, οι οποίες το οδηγούν σε μία αντίληψη του εαυτού ως αυτόνομου δρώντος προσώπου ανεξάρτητου από τους σημαντικούς άλλους. Τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με την επίδραση του συστήματος πολιτισμικών αξιών στους γονεϊκούς στόχους αλλά και τις γονεϊκές πρακτικές.

Ψυχολογία των ασθενών μετά από σοβαρή νόσο που χρήζει νοσηλείας σε νοσοκομείο

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Μόσχος Ν.

Συζητητής: Μόσχος Ν.

Ψυχολογία του ασθενούς μετά από αγγειακό εγκεφαλικό επεισόδιο

Καραγιάννης Β.

Ψυχολογία του ασθενούς μετά από Οξύ Έμφραγμα Μυοκαρδίου

Γιακουμάκης Τ.

Ψυχολογία του ασθενούς μετά από καρδιακή ανεπάρκεια

Κατσής Κ.

It appears that the sorts of psychosocial factors that influence the course and outcome of Coronary Heart Disease (CHD) may influence Congestive Heart Failure (CHF). Stress and emotional distress have been linked to the onset or exacerbation of CHF. It has been suggested that left ventricular function is impaired during psychological stress. Depression has received particular attention in CHF populations because it is chronic and debilitating, and because of its increased prevalence in the elderly. When CHF is severe enough to cause cerebral ischemia, then cognitive dysfunction, confusion, and delirium with psychotic symptoms may result. The candidates for cardiac transplantation during the procedure of their evaluation, preparation and expectation, may manifest neurotic disturbances or depression.

Social support appears to be an important moderator of the clinical course of CHF. The therapy with antidepressants (benzodiazepines) and antidepressants, such as SSRIs and SNRIs has been proved efficacious.

Ψυχολογία του ασθενούς μετά από εμφύτευση μόνιμου βηματοδότη

Παπαϊοκονόμου Μ.

Stress, conditioned learning, and autonomic arousal can all elevate blood pressure. Stimulation of brain sites with connections to the sympathetic nervous system elevates blood pressure (BP), and many of these sites are in turn connected with higher centers involved in the perception of the environment. But the transient elevations of BP that humans manifest in stressful and provocative situations may be unrelated to the persistent, sustained elevation that constitutes the disease of hypertension. Stressful environments and situations that are challenging or aversive transiently increase the BP of both normotensive and hypertensive individuals. Anger and anxiety are accompanied by increases in peripheral vascular resistance and BP. Appear to be an association between suppressed anger and resting BP. There is some evidence that chronically anxious persons develop greater increases in systolic BP over the ensuing years and may also be at increase risk of developing essential hypertension.

Therapies such as relaxation training and meditative techniques, BP and heart rate biofeedback, and psychotherapy incorporating relaxation training have all been employed to treated hypertension. Epidemiological and animal studies suggest a relationship between high BP and sociocultural conditions

Ο ρόλος του νοσηλευτή στην ψυχολογική υποστήριξη του βαρέως πάσχοντα ασθενή

Δημητρά Κ.

The Intensive Care Unit (I.C.U.) is a unit where the patient is in critical condition and in immediate danger.

Under these circumstances, the work land is enormous. It appears natural then that the patient's psychology and all the concerns the sphere of his psychic well being are disregarded. Nevertheless preoccupation with the patient's psychology has recently acquired great importance and has resulted in an increasing amount of bibliography.

This bibliography stresses out that the in time diagnosis and confrontation of the frequently emerging psychological complications of the I.C.U. patient are necessary in order both the patient's morbidity and his/her recovery time and stay in the unit. The intention of this paper is to show how vital the nurse's role is for taking care of the patient's psychological as well as physical health, and the positive results of this effort.

In order to examine the issue globally and extensively, the paper is divided in the following three chapters:

1. The patient who communicates.
2. The patient in coma.
3. The I.C.U. patient's family.

Εκπαιδευτικό σύστημα: ψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις στα άτομα με ειδικές ανάγκες

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Βλάχου Α., Λέκτορας Παν. Θεσσαλίας
Συζητητής: Παντελιάδου Σ., Καθηγ. Παν. Θεσσαλίας

Η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, με την ευρύτερή της έννοια και όχι μόνο με την γνωστική με την οποία συχνά ταυτίζεται, και η στήριξη που δέχονται οι μαθητές με ειδικές ανάγκες στο σχολείο σχετίζεται άμεσα με την ψυχική τους υγεία και επηρεάζει την ανάπτυξη μιας υγιούς προσωπικότητας καθώς και τη μετέπειτα προσαρμογή και ένταξή τους στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Με βάση τα παραπάνω, στα πλαίσια αυτού του συμποσίου θα συζητηθούν:

Α) Οι εκτιμήσεις των ατόμων με ειδικές ανάγκες για τα προβλήματα που αντιμετώπισαν στην εκπαίδευσή τους είτε στο γενικό σχολείο είτε στις μονάδες ειδικής αγωγής, καθώς επίσης και τη στήριξη που δέχθηκαν από τους εκπαιδευτικούς για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις επιπτώ-

σεις των παραπάνω εκτιμήσεων και τη σημασία τους στην γενική ψυχική υγεία και αυτοεκτίμηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.
Β) Οι ψυχολογικές παράμετροι της σχολικής διαρροής, που αφορούν τις σχέσεις με το σχολικό περιβάλλον και την προσωπικότητα των νέων που εγκαταλείπουν το σχολείο, σε συνδυασμό με τους λόγους που επικαλούνται γι' αυτή τους την απόφαση. Η έρευνα που παρουσιάζεται δίνει έμφαση στην ανάγκη συμβουλευτικής τόσο σε προληπτικό όσο και σε παρεμβατικό επίπεδο, ειδικά προσαρμοσμένης σε αυτούς τους μαθητές που σημειωτέον συχνά χαρακτηρίζονται ως άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Γ) Τα αποτελέσματα μιας συγκριτικής ανάλυσης των διαδικασιών και πρακτικών εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες.

Δ) Οι αντιλήψεις των μαθητών με ειδικές ανάγκες για τη διαδικασία παραπομπής και φοίτησής τους στις ειδικές τάξεις/τμήματα ένταξης καθώς επίσης και τους παράγοντες που συνδέονται με την αποτελεσματικότητα των εν λόγω τμημάτων στον ακαδημαϊκό, ψυχο-κοινωνικό τομέα.

Άτομα με πολλαπλές ειδικές ανάγκες και βαριά νοητική καθυστέρηση στο πλαίσιο της οικογένειας και του σχολείου. Διεθνείς συγκρίσεις

Στρογγυλός Β., Lacey Penny, Καίλα Μ.

Η εκπαίδευση παιδιών με πολλαπλές ειδικές ανάγκες και βαριά νοητική καθυστέρηση στην Ελλάδα παρουσιάζει αξιοσημείωτα κενά τόσο στον πρακτικό όσο και στον επιστημονικό τομέα. Σημαντικότερες καθυστερήσεις, νομοθετικά και οργανωτικά, έχουν συντηρησει μέχρι και σήμερα ένα κλίμα αδιαφορίας και ανεκπαιδευσιμότητας, που πλήττει τα ίδια τα παιδιά και τις οικογένειες τους. Ποια είναι όμως η εικόνα έξω από τα σύνορα της χώρας μας; Πώς διαμορφώνεται διεθνώς η ένταξη των παιδιών με πολλαπλές ειδικές ανάγκες στα πλαίσια του σχολείου και της κοινωνίας; Εκπαίδευση; Θεραπεία; Συνδυασμός των δύο ή διαχωρισμός; Πόσο μπορούν οι στρατηγικές και προσεγγίσεις άλλων χωρών να αγγίξουν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ειδικής αγωγής; Συγκεκριμένα θα παρουσιαστούν στοιχεία από Αγγλία και Η.Π.Α σχετικά με τη θέση που κατέχει η παραπάνω ομάδα στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος και της κοινωνίας. Θα εξεταστεί η ταυτότητα των παιδιών με πολλαπλές ειδικές ανάγκες, οι χώροι εκπαίδευσης τους και συνοπτικά οι πιο διαδεδομένες τεχνικές διδασκαλίας που εφαρμόστηκαν ή εφαρμόζονται διεθνώς. Θα συζητηθεί, επίσης, ο ρόλος της διεπιστημονικής ομάδας στο πλαίσιο της οικογένειας και του σχολείου.

Οι απόψεις των μαθητών με ειδικές ανάγκες ως προς την παραπομπή στα τμήματα ένταξης και την αποτελεσματικότητά τους

Διδασκάλου Ε., Βλάχου Α., Αργυρακούλη Ε.

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες έχει σταδιακά αναπτυχθεί ένα ευρύτερο ρεύμα προς την ενοποίηση της γενικής και της ειδικής

εκπαίδευσης σε ένα ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο θα είναι σε θέση να υποδέχεται ένα ευρύτατα διαφοροποιημένο φάσμα μαθητών. Ως αποτέλεσμα αυτού του ρεύματος, δημιουργήθηκαν διαφορετικά οργανωτικά μοντέλα ένταξης των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο, με επικρατέστερο το μοντέλο των ειδικών τάξεων/τμημάτων ένταξης.

Η ραγδαία ανάπτυξη των τμημάτων ένταξης δημιούργησε μια σειρά από προβληματισμούς σχετικά με την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα εν λόγω τμήματα. Έχει ήδη επισημανθεί, από σειρά ερευνητικών μελετών, ότι οι απόψεις και οι εμπειρίες των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, οι οποίοι είναι και οι άμεσα ενδιαφερόμενοι και παραλήπτες αυτών των εφαρμογών, αποτελούν μία από τις σημαντικότερες εμπειρικές πηγές επανατροφοδότησης για την βελτίωση της λειτουργίας των εν λόγω τμημάτων. Στον Ελλαδικό χώρο, παρόλο που τα τμήματα ένταξης λειτουργούν για περισσότερο από δεκαπέντε έτη και αποτελούν το μοναδικό ίσως μοντέλο ένταξης, εντούτοις οι σχετικές μελέτες είναι αρκετά περιορισμένες. Η παρούσα μελέτη, επιδιώκοντας να καλύψει αυτό το κενό στο χώρο της ειδικής εκπαίδευσης, διερευνά τις απόψεις των μαθητών που φοιτούν στα τμήματα ένταξης σχετικά με τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητά τους. Η συγκεκριμένη παρουσίαση αφορά ένα μέρος των ευρημάτων της έρευνας, που αναφέρετε στο πως οι ίδιοι οι μαθητές αντιλαμβάνονται την παραπομπή και φοίτησή τους στα τμήματα ένταξης καθώς και τις απόψεις τους σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους στον ακαδημαϊκό και κοινωνικό τομέα.

Σαράντα πέντε (45) μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που φοιτούν, για κάποιες ώρες της εβδομάδας στα τμήματα ένταξης αποτελούν το δείγμα της συγκεκριμένης μελέτης. Η συλλογή και ανάλυση των δεδομένων στηρίζεται στις αρχές της εθνογραφικής μεθοδολογίας. Στη φάση αυτή η έρευνα βρίσκεται στο στάδιο της ποιοτικής ανάλυσης των δεδομένων.

Τα δεδομένα φωτίζουν σημαντικές πλευρές, που αφορούν τη φοίτηση των μαθητών στα τμήματα ένταξης και υπογραμμίζουν καθοριστικούς παράγοντες, που συνδέονται με την αποτελεσματικότητά τους και έχουν άμεσες συνέπειες σε επίπεδο εκπαιδευτικών εφαρμογών.

Εκπαιδευτική στήριξη και η σημασία της στην αυτοεκτίμηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες

Βλάχου Α., Κλεφτάρας Γ.

Η στήριξη που δέχονται οι μαθητές/τριες από το σχολείο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που συναντούν τόσο στον εκπαιδευτικό όσο και στον κοινωνικό και ψυχολογικό τομέα σχετίζεται άμεσα με την ανάπτυξη της αυτο-εκτίμησής τους και επηρεάζει την μετέπειτα προσαρμογή τους στο περιβάλλον. Στην περίπτωση των παιδιών με ειδικές ανάγκες, η στήριξη που δέχονται από το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς γίνεται ακόμα πιο σημαντική λόγω των αυξημένων αναγκών και δυσκολιών που καλούνται να αντιμετωπίσουν τόσο από την δυσλειτουργία αυτή

καθαυτή όσο και από το ευρύτερο κοινωνικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον. Παρόλο που το θέμα αυτό είναι πολύ σημαντικό εντούτοις στον Ελλαδικό χώρο οι σχετικές μελέτες είναι αρκετά περιορισμένες. Για το λόγο αυτό, στόχος της παρούσας έρευνας είναι να μελετηθεί α) η προσωπική εκτίμηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες για τη στήριξη που δέχτηκαν από το σχολείο ως προς την αντιμετώπιση διαφορετικών εκπαιδευτικών, κοινωνικών και ψυχολογικών προβλημάτων και β) η επίδραση αυτής της στήριξης στην αυτο-εκτίμησή τους. Ένα δείγμα εκατό ατόμων με ειδικές ανάγκες που συμμετέχουν σε Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης έλαβαν μέρος σε αυτή την έρευνα συμπληρώνοντας το Ερωτηματολόγιο Αυτό-εκτεκτίμησης του Rosenberg και ένα ερωτηματολόγιο που αφορά στην εκπαιδευτική στήριξη.

Στη φάση αυτή η έρευνα βρίσκεται στο στάδιο της στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων. Με βάση τα δεδομένα της πιλοτικής μελέτης φαίνεται να επιβεβαιώνονται μερικώς οι υποθέσεις μας. Ενδιαφέρουσα είναι η διαφοροποίηση που φαίνεται να υπάρχει ανάμεσα στις διαφορετικές μορφές στήριξης με βάση τον τύπο και το βαθμό των ειδικών αναγκών που παρουσιάζει το άτομο.

Εμπόδια και στήριξη που δέχεται το άτομο με σωματικές ή νοητικές δυσλειτουργίες στα πλαίσια του εκπαιδευτικού συστήματος και ο ρόλος του στην ψυχική του υγεία

Κλεφτάρας Γ., Βλάχου Α.

Συχνά η εκπαίδευση γίνεται αντιληπτή μέσα από μια ιδιαίτερα στενή οπτική γωνία η οποία την περιορίζει στη μάθηση και τη μετάδοση γνώσεων. Ο ρόλος όμως του εκπαιδευτικού συστήματος είναι πολύ ευρύτερος και έχει εκτός από τις γνωστικές και άμεσες επιπτώσεις τόσο σε κοινωνικό όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο, γεγονός που ειδικά στην περίπτωση των ατόμων με σωματικές ή νοητικές δυσλειτουργίες αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα.

Ένα δείγμα εκατόν ένα ατόμων με ειδικές ανάγκες που συμμετείχαν σε Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης έλαβαν μέρος σε αυτή την έρευνα συμπληρώνοντας το Ερωτηματολόγιο Γενικής Υγείας και ένα ερωτηματολόγιο σχετικό με την στήριξη που δέχτηκαν από τους δασκάλους τους καθώς και τα εμπόδια που αντιμετώπισαν στην εκπαίδευσή τους.

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση: α) των προσωπικών εκτιμήσεων των ατόμων με σωματικές ή νοητικές δυσλειτουργίες για τα εμπόδια και τη στήριξη που δέχτηκαν από το εκπαιδευτικό σύστημα και ιδιαίτερα από τους δασκάλους τους και β) ο αντίκτυπος αυτών των εκτιμήσεων στην ψυχική τους υγεία. Τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της Ψυχικής Υγείας και των εμποδίων που ένα άτομο με σωματικές ή νοητικές δυσλειτουργίες συναντά στην εκπαίδευσή του. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο αντίκτυπος της στήριξης που το άτομο θεωρεί ότι δέχτηκε από τους δασκάλους του στην ψυχική του υγεία και κυρίως στο επίπεδο του άγχους και της κατάθλιψής του.

Ψυχολογικές παράμετροι της σχολικής διαρροής και η σημασία τους για την υλοποίηση προγραμμάτων συμβουλευτικής παρέμβασης

Ανδρέου Ε.

Μια έμμεση υπόθεση, που υπάρχει σ' όλες τις έρευνες σχετικά με τους μαθητές που εγκαταλείπουν την υποχρεωτική εκπαίδευση, είναι, ότι μια καλύτερη κατανόηση των ψυχοκοινωνικών τους χαρακτηριστικών, θα βοηθούσε στην ανάπτυξη τακτικών και στρατηγικών, με σκοπό, τόσο την πρόληψη της σχολικής διαρροής, όσο και την κοινωνική ενσωμάτωση, όσων ήδη έχουν διακόψει το σχολείο. Ωστόσο, οι περισσότερες από αυτές τις έρευνες επικεντρώνονται, κυρίως, σε παράγοντες, οι οποίοι επιβεβαιώνουν την ύπαρξη άδικων κοινωνικο-οικονομικών δομών, που πραγματικά οδηγούν στο μορφωτικό και κοινωνικό αποκλεισμό των μη προνομιούχων ατόμων, αλλά δεν εξηγούν γιατί κάποιοι νέοι με ιδιαίτερα μαθησιακά, κοινωνικά, οικονομικά ή/και προσωπικά προβλήματα επιμένουν μέχρι την αποφοίτηση. Εξετάζοντας κάποιες ψυχολογικές παραμέτρους της σχολικής διαρροής, που αφορούν τις σχέσεις με το οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον και την προσωπικότητα των νέων που εγκαταλείπουν το σχολείο, σε συνδυασμό με τους λόγους που επικαλούνται για αυτή τους την απόφαση, η έρευνα, που παρουσιάζεται, προτείνει ένα πλαίσιο προληπτικής και επανορθωτικής συμβουλευτικής βασισμένο σε μοντέλα πολυμεταβλητών αιτιών. Εξετάζει, επίσης, τη χρησιμότητα των σχετικών με τη μαθητική διαρροή ερευνητικών κατευθύνσεων στο χώρο της Συμβουλευτικής και Παιδαγωγικής Ψυχολογίας για την υλοποίηση παρεμβατικών προγραμμάτων στο επίπεδο της Πολιτείας, του σχολείου, της οικογένειας και της κοινότητας.

Από το μονόλογο της «διάγνωσης» στο διάλογο της ποιοτικής έρευνας και της κλινικής πρακτικής

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Αυδή Ε.**

Συζητητής: **Μπίμπου-Νάκου Ι.**

Οι πέντε παρουσιάσεις του συμποσίου επιχειρούν να εισάγουν έναν διάλογο ανάμεσα σε ποιοτικές ερευνητικές προσεγγίσεις και σε προσεγγίσεις στα πλαίσια κλινικών και ψυχοθεραπευτικών πρακτικών. Αντλώντας κυρίως από την οπτική του κοινωνικού κονστρουξιονισμού συμμερίζονται: α. την αμφισβήτηση μιας πραγματικής, οντολογικής κατάστασης αναφορικά με κυρίαρχες «διαγνωστικές» κατηγορίες β. την αποδοχή ότι τα άτομα μοιράζονται κάθε γνώση, και συνεπώς και την ψυχολογική, μέσα σε δίκτυα πολιτιστικών νοημάτων στα πλαίσια των οποίων δομούνται ταυτότητες, συμπεριφορές αλλά και συναισθήματα και γ. την ιδέα ότι κάθε παρατηρήτης αυτών των διεργασιών, είτε από τη θέση του ερευνητή είτε από τη θέση του κλινικού/ ψυχοθεραπευτή, δεν μπορεί παρά να είναι ένας ενεργός συμμετέχοντας. Συγκεκριμένα, η κ. Τσέλιου και η κ. Λιανού, αντλώντας από τη Συστημική και τη Μετα-Φεμινιστική οπτική αντίστοιχα, συζητούν τη συμβολή της Ανάλυσης Λόγου στα πλαίσια ψυχοθεραπευτικών

πρακτικών, με συγκεκριμένα αναφορά στο φύλο, στην εθνικότητα και στη μητρότητα. Οι εισηγήσεις της κ. Γεωργάκα, της κ. Αυδή και της κ. Τσόγια μεταφέρουν την προβληματική αυτή στο πεδίο της ψυχοπαθολογίας και του κυρίαρχου διαγνωστικού λόγου, εστιάζοντας σε διαγνωστικές κατηγορίες, όπως είναι οι παραληρητικές ιδέες, ο αυτισμός και η «υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ». Το συμπόσιο στο σύνολό του στοχεύει στην προώθηση του μη-παθολογικοποιητικού διαλόγου στην ψυχολογική πρακτική, σε αντίδιαστολή με τον κυρίαρχο διαγνωστικό μονόλογο, ο οποίος τοποθετεί τους συμμετέχοντες ως αντικείμενα προς μελέτη, ταξινόμηση και θεραπεία.

Συστηματική προσέγγιση και ανάλυση λόγου σε «ανοιχτό διάλογο»: η αποδόμηση του «αυτονόητου» και η ανάδυση ενός διαφορετικού λόγου στο πεδίο των ψυχολογικών πρακτικών

Τσέλιου Ε., Ψυχολόγος- Οικογενειακή ψυχοθεραπεύτρια, Ιδιωτική πρακτική

Ο κυρίαρχος λόγος στο χώρο της ψυχικής υγείας προσεγγίζει κατηγορίες, όπως για παράδειγμα φύλο ή εθνικότητα, ως κατηγορίες που παραπέμπουν σε μια οντολογία, με την έννοια μιας πραγματικότητας που υπάρχει ανεξάρτητα από τις επικοινωνιακές πρακτικές που πλαισιώνουν τη χρήση τους. Παρόλο που οι συγκεκριμένες κατηγορίες δεν αποτελούν μέρος ενός κυρίαρχου διαγνωστικού λόγου, στη συγκεκριμένη ανακοίνωση θα υποστηρίξω τη χρησιμότητα της αποδόμησής τους ως δεδομένες και αυτονόητες. Με αυτόν τον τρόπο θεωρώ ότι μπορεί να αναδυθεί ένας διαφορετικός λόγος στο χώρο των επιστημών της ψυχικής υγείας, είτε σε επίπεδο ερευνητικών ή / και θεωρητικών προσεγγίσεων είτε σε επίπεδο ψυχοθεραπευτικών πρακτικών. Συγκεκριμένα, αντλώντας από το παράδειγμα μιας ερευνητικής μελέτης με ζευγάρια Ελλήνων-Άγγλων, θα προσπαθήσω να αναπτύξω την ιδέα μου για το πώς η προσέγγισή των κατηγοριών μέσα από μια επιστημολογική γραμμή που αντλεί τόσο από τη Συστημική προσέγγιση όσο και από την Ανάλυση Λόγου μπορεί να συμβάλει: α. στη νοηματοδότησή τους μέσα στα συγκεκριμένα γλωσσικά-διανηδραστικά πλαίσια χρήσης τους και συνεπώς στην αποδόμησή τους ως κατηγοριών, οι οποίες υπάρχουν πραγματικά και ανεξάρτητα από αυτά και β. στην εισαγωγή ευρύτερων κοινωνικών και ιδεολογικών θεμάτων ως ενός ακόμη πλαισίου που νοηματοδοτεί τη χρήση τους και συνεπώς στην αποδόμησή τους ως κατηγοριών, οι οποίες υπάρχουν ως αυτονόητες, ανεξάρτητα από την χωρο-χρονικά περιορισμένη σημασία τους μέσα σε συγκεκριμένες ιστορικές και γλωσσικές κοινότητες.

Η ανάλυση λόγου ως «κλινικό εργαλείο»: μια αναπλαισίωση στο χώρο της συμβουλευτικής με γυναίκες

Λιανού Κ., Ψυχολόγος - Σύμβουλος Ψυχοκοινωνικής Στήριξης, ΚΕΘΙ Θεσσαλονίκης

Η παρουσίαση επιχειρεί να καταδείξει την τομή των ποιοτικών ερευνητικών προσεγγίσεων με την κλινική πρακτική και την τρο-

φοδότηση της πρώτης προς τη δεύτερη με ερευνητικά εργαλεία που αποκτούν κλινική χρησιμότητα υπό το φως του κοινωνικού κοστρουξιοτισμού και της μεταφεμινιστικής προσέγγισης στη Συμβουλευτική Ψυχολογία.

Για το σκοπό αυτό αντλείται εμπειρία τόσο από την ανάλυση λόγου ομάδων εστίασης γυναικών που συμμετείχαν σε ερευνητική μελέτη με θέμα την κοινωνική κατασκευή της επιλογής στη μητρότητα όσο και από τη συμβουλευτική πρακτική με γυναίκες στο πλαίσιο του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ). Αυτή η τομή και ανατροφοδότηση των δύο διαφορετικών πλαισίων λειτουργεί προς την εγγύτερη κατανόηση του βιωματικού λόγου των γυναικών για τη μητρότητα και προς τη διευκόλυνση της κλινικής διαδρομής μέσα από τη 'θεραπευτική' σύνδεση του 'προσωπικού' λόγου με το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο, απ' όπου προέρχεται. Συγχρόνως, η συγκεκριμένη ανακοίνωση είναι ένα αναστοχαστικό σχόλιο της ερευνήτριας πάνω στη συμπληρωματικότητα και τα όρια των δικών της εμπλεκόμενων πλαισίων.

Ανάλυση λόγου και διάγνωση: το παράδειγμα του αυτισμού
Αυδή Ε., Λεκτόρας, Τομέας Κοινωνικής και Κλινικής Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η ανακοίνωση αφορά τη συμβολή της ανάλυσης λόγου στη μελέτη της διαγνωστικής πρακτικής, με ειδική αναφορά στη διάγνωση του αυτισμού. Από την οπτική του κοινωνικού κοστρουξιοτισμού, η διάγνωση θεωρείται ως μια ισχυρή θεσμική πρακτική, η οποία διαπλέκεται με διάφορους λόγους (όπως είναι ο ιατρικός λόγος και ο λόγος περί φυσιολογικής ανάπτυξης), και η οποία κατασκευάζει μια εκδοχή για το «πρόβλημα» και έτσι δομεί και οργανώνει τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να μιλούμε και να πράττουμε σε σχέση με αυτό. Σε αυτήν την παρουσίαση, εξετάζεται το πώς κατασκευάζεται και χρησιμοποιείται η διάγνωση από γονείς, οι οποίοι έχουν ένα παιδί με διάγνωση αυτισμού. Ειδικότερα, η ανάλυση εστιάζεται στη λειτουργία της διάγνωσης, όσο αφορά το πώς «τοποθετούνται» οι γονείς πρώτον σε σχέση με το παιδί τους και δεύτερον σε σχέση με τους ειδικούς ψυχικής υγείας. Υποστηρίζω ότι η έρευνα από τη σκοπιά του κοινωνικού κοστρουξιοτισμού συντελεί στην αποδόμηση των κυρίαρχων ιδεών για τη φυσιολογικότητα, την παρέκκλιση και το ρόλο των γονιών σε αυτήν, και μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη λιγότερο παθολογικοποιητικών κλινικών πρακτικών.

Από «πεποιθήσεις» σε «δηλώσεις»: Η συμβολή της ανάλυσης λόγου στη μελέτη των παραληρητικών ιδεών
Γεωργάκα Ε., Τμήμα Ψυχολογίας, City College

Η ανακοίνωση διαπραγματεύεται τη συμβολή της ανάλυσης λόγου στη μελέτη της ψυχοπαθολογίας, μέσα από την παρουσίαση μιας έρευνας με θέμα τις παραληρητικές ιδέες. Στην

ψυχιατρική και την κλινική ψυχολογία, οι παραληρητικές ιδέες θεωρούνται «ψευδείς πεποιθήσεις», που χαρακτηρίζονται από αναληθοφάνεια και ιδιορρυθμία, και που δεν επιδέχονται αμφισβήτηση και διόρθωση. Ο κοινωνικός κοστρουξιοτισμός, στον οποίο βασίζεται η ανάλυση λόγου, μετατοπίζει την έμφαση από εσωτερικές ψυχικές διεργασίες, όπως «ιδέες» ή «πεποιθήσεις», σε αλληλεπιδραστικές διεργασίες, όπως «δηλώσεις» και «διαπραγματεύσεις δηλώσεων» στη συνομιλία. Η μετατόπιση της θεώρησης των παραληρητικών ιδεών από «πεποιθήσεις» σε «δηλώσεις» ανοίγει ένα νέο πεδίο ζητημάτων σχετικά με αυτές. Επίσης επιτρέπει τη διεξαγωγή ερευνών, που δε στηρίζονται στο κατά πόσο οι παραληρητικές ιδέες είναι αληθείς ή ψευδείς, σταθερές ή διορθώσιμες, αλλά διερευνούν το πώς αυτές αρθρώνονται και γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης στο λόγο. Αυτού του είδους η μετατόπιση όσο αφορά την ερευνητική επικέντρωση έχει, επίσης, ως συνέπεια τον επαναπροσδιορισμό της θέσης αυτού στον οποίο απευθύνονται οι «παραληρητικές» δηλώσεις, ο οποίος μπορεί να είναι ο ερευνητής ή ο επαγγελματίας ψυχικής υγείας, από παρατηρητή σε συμμετέχοντα στη διαπραγμάτευση. Επίσης, κάνει ορατά τα κριτήρια με τα οποία ο συνομιλητής αποφασίζει για την αλήθεια ή το ψεύδος των δηλώσεων. Τα κριτήρια αυτά φαίνεται να αντλούν από κυρίαρχες κοινωνικές αντιλήψεις, παρά να βασίζονται σε μια αντικειμενική και ουδέτερη εξέταση της πραγματικότητας.

Απίες αναζήτησης θεραπείας από τη σκοπιά της θεμελιωμένης θεωρίας: συμπεράσματα από συνεντεύξεις αλκοολικών
Τσόγια Δ., Κλινική Ψυχολόγος, South Birmingham NHS Mental Health Trust

Η παρούσα μελέτη εξετάζει την άποψη των ίδιων των αλκοολικών για τις αιτίες οι οποίες τους οδήγησαν στο να ενταχθούν σε κάποιο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης. Με τη Μέθοδο της Θεμελιωμένης Θεωρίας σχηματίστηκαν διάφορες κατηγορίες οι οποίες επιχειρούν να εκπροσωπήσουν την εμπειρία των συμμετεχόντων. Η προσωπική και κοινωνική απομόνωση, ο φόβος του σωματικού πόνου, αρνητικές αλλά και θετικές πρόσφατες εμπειρίες πιστεύουν οι ίδιοι ότι τους οδήγησαν στην αίσθηση ότι έχουν μια τελευταία ευκαιρία να απεξαρτηθούν από το αλκοόλ, και ότι αλλιώς θα πέθαιναν σύντομα και μάλιστα με άσχημο τρόπο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι όλοι οι συμμετέχοντες εξέφρασαν έκπληξη και δυσκολία να απαντήσουν στο ερώτημα αυτό, καθώς, σύμφωνα με τους ίδιους, είχαν συνηθίσει να τους ρωτάνε το αντίθετο (π.χ. γιατί πίνουν). Η έκταση της έκπληξης δείχνει επίσης την περιορισμένη ανάπτυξη της ικανότητάς τους να αναστοχάζονται, και δημιουργεί ερωτήματα για τη συμβολή των επαγγελματιών υγείας στην προσπάθεια απεξάρτησης. Κατ' επέκταση, συζητούνται τόσο η χρησιμότητα (π.χ. ο εστιασμός του ερωτήματος στην αυτοαντίληψη των συμμετεχόντων) όσο και οι περιορισμοί της μεθόδου της θεμελιωμένης θεωρίας, καθώς και κάποιες προτάσεις για την περαιτέρω έρευνα του ερωτήματος της αναζήτησης θεραπείας.

Θέματα Ψυχολογικής Αξιολόγησης

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Αλεξόπουλος Δ.**

Συζητητής: **Αλεξόπουλος Δ.**

Κλίμακα άγχους καταστάσεων και χαρακτηριστικών για παιδιά του Spielberg (STAIC).

Λουράκη Σ., Αλεξόπουλος Δ.

Το αντικείμενο της έρευνάς μας ήταν η διερεύνηση της καταλληλότητας των ερωτήσεων του ψυχομετρικού τεστ STAIC (State-Trait Anxiety Inventory for Children) (Spielberger, 1973), το οποίο μετρά το άγχος των μαθητών εννέα έως δώδεκα ετών σε ένα ελληνικό δείγμα. Το τεστ αυτό περιλαμβάνει διαφορετικές κλίμακες που μετρούν δύο ξεχωριστές έννοιες του άγχους: το βαθμό άγχους (State-Anxiety) και το χαρακτηριστικό του άγχους (Trait-Anxiety). Κάθε υποκλίμακα αποτελείται από 20 ερωτήσεις-προτάσεις. Το δείγμα της έρευνάς μας αποτελείτο από 622 μαθητές και μαθήτριες της τετάρτης, πέμπτης και έκτης τάξης του Δημοτικού σχολείου και οι ηλικίες τους κυμαίνονταν από 9 έως 12 ετών. Τα παιδιά προέρχονταν από 12 σχολεία από τέσσερα διαφορετικά μέρη της Ελλάδος (Ναύπλιο, Κόρινθος, Πάτρα και Πειραιάς). Η επιλογή του δείγματος έγινε με βάση το φύλο, την ηλικία και την τάξη. Η χορήγηση του τεστ ήταν ομαδική και πραγματοποιήθηκε στην σχολική αίθουσα κατά τους μήνες Δεκέμβριο, Ιανουάριο, Φεβρουάριο και Μάρτιο του 2002. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνάς μας διαπιστώθηκε ότι οι ερωτήσεις των δύο υποκλιμάκων του STAIC είναι διαφόρων βαθμών δυσκολίας, αν και υπάρχει τάση προς τις εύκολες ερωτήσεις και επομένως μπορεί να διακρίνει τις διάφορες τιμές άγχους των εξεταζομένων παιδιών. Επιπλέον, οι ερωτήσεις του STAIC έχουν σημαντική εγκυρότητα για το ελληνικό δείγμα, αφού οι συνάφειες μεταξύ κάθε ερώτησης και της ολικής βαθμολογίας και στις δύο υποκλίμακες, αν παραληφθεί η ερώτηση με την οποία γίνεται η συσχέτιση, είναι ικανοποιητικές, δηλαδή είναι μεγαλύτερες από .20. Τέλος, διαπιστώσαμε ότι η υποκλίμακα STAIC-C1 μετρά την παρουσία ή την απουσία άγχους στα παιδιά, ενώ η υποκλίμακα STAIC-C2 μετρά το γενικό άγχος, όπως ήταν η πρόθεση του κατασκευαστή του και επομένως μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αξιολόγηση του άγχους στα παιδιά της Ελλάδας.

Χρήση κλιμάκων θεραπειών και θεραπευόμενων για την αξιολόγηση της θεραπευτικής διαδικασίας

Μαυροειδή Σ., Παπαδημητρίου Α., Παυλάτου Ε.

Σε αυτή την παρουσίαση θα εστιασούμε στη κλίμακα θεραπευτικής συμμαχίας, και σε δύο κλίμακες αξιολόγησης της συνεδρίας τόσο από τον θεραπευτή όσο και από τον θεραπευόμενο. Στόχος μας είναι να παρουσιάσουμε τα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά τους, την θεωρία στη οποία βασίζονται, στο τρόπο κατασκευής τους και στη χρησιμότητα τους. Μέρος της παρουσίωσης θα

εστιαστεί στους τρόπους χρήσης τους στον ελληνικό πληθυσμό στα πλαίσια ενός ερευνητικού προγράμματος και η χρησιμότητα τους για μια αρτιότερη κατανόηση της θεραπευτικής διαδικασίας.

Χρήση κλιμάκων κριτών για την αξιολόγηση της θεραπευτικής διαδικασίας.

Μπούσουλας Κ., Σταλίκας Α.

Σε αυτή την παρουσίαση θα εστιασούμε στη βιωματική κλίμακα όπως και στην κλίμακα θεραπευτικής συμμαχίας και θα παρουσιάσουμε τα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά τους. Μέρος της παρουσίωσης θα εστιαστεί στη θεωρία στη οποία οι δύο κλίμακες βασίζονται, στην κατασκευή τους και στη χρησιμότητα τους. Μέρος της παρουσίωσης θα εστιαστεί στους τρόπους χρήσης τους και στο τρόπο με το οποίο μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποκτήσουμε μια καλύτερη και αρτιότερη κατανόηση της θεραπευτικής διαδικασίας.

Ανάπτυξη τεστ λεξιλογίου για την Γ' Τάξη του δημοτικού σχολείου

Φιλιππάτου Δ., Αλεξόπουλος Δ.

Το παραπάνω τεστ κατασκευάστηκε για τις ανάγκες της έρευνας με τίτλο: «Επίδραση κοινωνικών παραγόντων στη γλωσσική-αναγνωστική ικανότητα παιδιών εννέα ετών».

Το τεστ χορηγήθηκε σε 89 μαθητές (52 αγόρια και 37 κορίτσια). Αποτελούνταν από 40 λέξεις (13 υψηλής, 13 μέσης και 14 χαμηλής συχνότητας), οι οποίες επιλέχθηκαν τυχαία από τα τέσσερα τεύχη των βιβλίων «η Γλώσσα μου». Στο τεστ αυτό τα παιδιά καλούνταν να προσδιορίσουν την έννοια των λέξεων ορίζοντας τις ή δίνοντας παραδείγματα, δηλαδή, είχε τη μορφή ελεύθερης ερώτησης. Το τεστ χορηγήθηκε ατομικά. Οι ερωτήσεις βαθμολογήθηκαν βάσει γενικών αρχών όπως αυτές που χρησιμοποιήθηκαν στο WISC III και στο Αθηνά Τεστ. Τα αποτελέσματα τόσο της παραγοντικής ανάλυσης όσο και της ανάλυσης ερωτήσεων έδειξαν ότι οι ψυχομετρικές ιδιότητες του τεστ είναι ικανοποιητικές.

Συμβουλευτικά κέντρα φοιτητών: συμβουλευτική δράση, έρευνα και προοπτικές

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Παπαδιώτη Β., Παπαστυλιανού Α.**

Συζητητής: **Σταλίκας Α.**

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1950, άρχισαν να λειτουργούν συμβουλευτικές υπηρεσίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε πολλές χώρες της Ευρώπης και σήμερα, τα συμβουλευτικά κέντρα φοιτητών στην Ευρώπη είναι θεσμικά κατοχυρωμένα και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της φοιτητικής μέριμνας. Η λειτουργία τους βασίζεται στο κοινοτικό-εξωνοσοκομειακό-μη ιατροκεντρικό μοντέλο ψυχολογικής συμβουλευτικής. Στο Συμβουλευτικό Κέντρο Φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών ακο-

λουθείται το μοντέλο αυτό και οι Ν. Χαρίλα & Α. Κаланτζή-Αζίζι περιγράφουν τις συμβουλευτικές και ερευνητικές δράσεις του. Για το ΚΕ.ΣΥ.Ψ.Υ. του Α.Π.Θ., οι Α. Ευκλείδη, Α. Πανέρα, Ε. Νεοφυτίδου (Επιτροπή Κοινωνικής Πολιτικής Α.Π.Θ.) περιγράφουν τις πολλαπλές υπηρεσίες που προσφέρει όπως (α) Ατομική συμβουλευτική (β) Σεμινάρια (γ) Ενημερωτικά φυλλάδια κλπ. Το Συμβουλευτικό Κέντρο Ομηλικών του Τ.Ε.Α.Π.Η. (Παν/μιο Αθηνών) λειτουργεί από το 1996 σε εθελοντική βάση και οι υπεύθυνοι Χ. Παπασπηλιοπούλου, Α. Σουρλαντζή, Μ. Σοφία, Α. Τσερμίδου, Μ. Χάλαρη παρουσιάζουν την πορεία της δράσης του και τα σημαντικά πλεονεκτήματα από την ιδιαιτερότητα της στελέχωσης του. Στο πλαίσιο του Σ.ΚΕ.Π.Ι. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων πέρα από τα προγράμματα Συμβουλευτικών υπηρεσιών πραγματοποιούνται έρευνες (Β. Παπαδιώτη & Α. Παπατυλιανού) συνολικής αξιολόγησης των στάσεων και προβληματικών συμπεριφορών των φοιτητών (π.χ. χρήση ουσιών, διατροφικές διαταραχές, έλλειψη φροντίδας υγιεινής) και η καταθλιπτική συμπτωματολογία σε σχέση με νέες ανάγκες που δημιουργεί η απομάκρυνση από την οικογένεια. Παρόμοια, το Συμβουλευτικό Κέντρο Πανεπιστημίου Πειραιώς (Κ. Κουνενού & Ε. Παπαδάκη) εκτός από την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών πραγματοποιεί έρευνα που εστιάζεται στη μάθηση, στη χρήση ουσιών και άλλα προβλήματα των φοιτητών προκειμένου να σχεδιάσει νέες υπηρεσίες για τον φοιτητικό πληθυσμό του Πανεπιστημίου.

Η ψυχολογική συμβουλευτική φοιτητών στην Ευρώπη *Χαρίλα Ν., Κаланτζή-Αζίζι Α.*

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1950, άρχισαν να λειτουργούν συμβουλευτικές υπηρεσίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε πολλές χώρες της Ευρώπης. Σήμερα, τα συμβουλευτικά κέντρα φοιτητών στην Ευρώπη είναι θεσμικά κατοχυρωμένα και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της φοιτητικής μέριμνας. Η λειτουργία τους βασίζεται στο κοινοτικό-εξωνοσοκομειακό-μη ιατροκεντρικό μοντέλο ψυχολογικής συμβουλευτικής – μοντέλο που ακολουθεί και το συμβουλευτικό κέντρο φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Μέσα από τη δράση των συμβουλευτικών κέντρων, το 1982 ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Προσανατολισμού στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (FEDORA) που ως στόχο έχει την αλληλοενημέρωση και την προώθηση του θεσμού της συμβουλευτικής, επαγγελματικού προσανατολισμού και οδηγητικής σπουδών. Μία από τις ομάδες του φόρουμ, η PSYCHE, ασχολείται με την ψυχολογική συμβουλευτική φοιτητών και μέλος της είναι και το ΣΚΦ του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Κέντρο συμβουλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης Α.Π.Θ. (ΚΕ.ΣΥ.Ψ.Υ)

Ευκλείδη Α., Πανέρα Α., Νεοφυτίδου Ε.

Το Κέντρο Συμβουλευτικής και Ψυχολογικής Υποστήριξης (ΚΕ.ΣΥ.Ψ.Υ) λειτούργησε για πρώτη φορά το ακαδημαϊκό έτος

1999-2000 μετά από πρόταση της Επιτροπής Κοινωνικής Πολιτικής του Α.Π.Θ., απόφαση του Πρυτανικού Συμβουλίου, και χορηγία της Εταιρείας Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του Α.Π.Θ. Το ΚΕ.ΣΥ.Ψ.Υ απευθύνεται προς όλους τους φοιτητές του Α.Π.Θ. και προσφέρει: (α) Ατομική συμβουλευτική, (β) Σεμινάρια σε διάφορα θέματα, (γ) Ενημερωτικά φυλλάδια για διάφορα θέματα συμβουλευτικής, (δ) Συνεργασία με το Συμβουλευτικό Σταθμό της Φοιτητικής Λέσχης Α.Π.Θ. και φορείς κοινωνικής υπηρεσίας της Θεσσαλονίκης, (ε) Εκπαίδευση και εποπτεία στην ατομική συμβουλευτική παρέμβαση μεταπτυχιακών φοιτητών του Τμήματος Ψυχολογίας Α.Π.Θ. Το ΚΕ.ΣΥ.Ψ.Υ, μετά από τρία χρόνια λειτουργίας, έχουν επισκεφθεί 193 φοιτητές/τριες για ατομική συμβουλευτική, ενώ έχουν πραγματοποιηθεί 22, επαναλαμβανόμενα μέχρι και δύο φορές, σεμινάρια/ομιλίες με συμμετοχή 770 φοιτητών/τριών συνολικά, έχουν εκδοθεί 16 ενημερωτικά φυλλάδια, και σε συνεργασία με την Επιτροπή Κοινωνικής Πολιτικής Α.Π.Θ. πραγματοποιήσε μια Ημερίδα με τίτλο Πανεπιστημιακές Σπουδές των Νέων με Ειδικές Ανάγκες: Πραγματικότητα και Προοπτικές.

Συμβουλευτικό κέντρο ομηλικών: Ταυτότητα, στόχοι, δραστηριότητες *Παπασπηλιοπούλου Χ., Σουρλαντζή Α., Σοφία Μ., Τσερμίδου Α., Χάλαρη Μ.*

Στόχος της εισήγησης είναι να παρουσιάσει την δράση του Κέντρου τα δύο τελευταία χρόνια. Το Συμβουλευτικό Κέντρο Ομηλικών του Τ.Ε.Α.Π.Η άρχισε να λειτουργεί από το 1996 σε εθελοντική βάση. Η πορεία της δράσης του και η συνεχώς αυξανόμενη αποδοχή του από την φοιτητική κοινότητα πείθει ότι αυτή η ιδιαιτερότητα της στελέχωσης του προσδίδει στο Κέντρο σημαντικά πλεονεκτήματα δίνοντάς του μία ξεχωριστή ταυτότητα. Οι φοιτήτριες/τές αποφασίζουν πολύ πιο εύκολα να απευθυνθούν σε πρόσωπα που τα νοιώθουν πιο κοντά στους προβληματισμούς και τις αγωνίες τους, πρόσωπα που μέχρι χθες μοιράζονταν τα ίδια πανεπιστημιακά έδρανα και που συγχρόνως έχουν καταρτιστεί σε δεξιότητες επικοινωνίας και συμβουλευτικής και έχουν επιλεχθεί για το ιδιαίτερο ενδιαφέρον τους στα θέματα αυτά.

Τα δύο τελευταία χρόνια περισσότεροι από 140 φοιτητριες/τές (περίπου το 18% του συνόλου) έχουν επισκεφθεί το Κέντρο για να πληροφορηθούν, να συζητήσουν, να ανταλλάξουν απόψεις και να αρχίσουν να ανακαλύπτουν τον δρόμο της προσωπικής τους απάντησης σε καιρία ερωτήματα για το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό τους μέλλον. Μέσα από το σχήμα λειτουργίας του το Κέντρο καλύπτει τις ανάγκες της φοιτητικής κοινότητας σε θέματα συμβουλευτικής με κύριο άξονα την ανάπτυξη της αυτογνωσίας και αυτοεκτίμησης, ενώ παράλληλα λειτουργεί και σαν ένας χώρος πρακτικής άσκησης για τελειόφοιτους και απόφοιτους του Τμήματος, δίνοντάς τους την δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση του προγράμματος λειτουργίας του.

Νοσηρότητα σε φοιτητικό πληθυσμό και η ανάγκη για διαφοροποίηση

Παπαδιώτη Β., Παπαστυλιανού Α.

Στο Συμβουλευτικό Κέντρο του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (Σ.ΚΕ.Π.Ι.) εκτός από τις συμβουλευτικές υπηρεσίες που παρέχονται πραγματοποιούνται έρευνες για την αξιολόγηση των συνθηκών ζωής και της κατάστασης ψυχικής υγείας των φοιτητών με στόχο τη προσαρμογή και βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών. Η υπόθεση της έρευνας που παρουσιάζεται αφορά την ικανότητα διαφοροποίησης στην οικογένεια μετά από την απομάκρυνση των φοιτητών από το πατρικό σπίτι λόγω σπουδών και την περιγραφή του βαθμού νοσηρότητας (χρήσης ουσιών, διατροφικές διαταραχές, έλλειψη φροντίδας υγιεινής, επικίνδυνο οδήγημα κλπ.) και καταθλιπτικής συμπτωματολογίας που έχει παρατηρηθεί από προηγούμενες έρευνες του Σ.ΚΕ.Π.Ι. Οι αλλαγές στο κοινωνικο-συναισθηματικό επίπεδο και στο δομικό επίπεδο σχέσεων της οικογένειας καθώς και η εσωτερική ευθυγράμμιση των ματαιώσεων και των συναισθηματικών ελλείψεων συχνά συνιστούν αιτία για επιθετικότητα που στρέφεται εναντίον του εαυτού και το νέο άτομο για να αντιμετωπίσει τις νέες απαιτήσεις ζωής (σπουδές, εργασία, διαπροσωπικές σχέσεις) απαιτείται να αναπτύξει δεξιότητες διαφοροποίησης και ορισμένο βαθμό ωριμότητας. Οι δεξιότητες αυτές μελετήθηκαν σε φοιτητικό πληθυσμό (N=460) από διάφορες Σχολές και Τμήματα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και τα αποτελέσματα της έρευνας ερμηνεύονται με βάση τη συστηματική θεωρία και ιδιαίτερα με τη θεωρία διαφοροποίησης του Bowen.

Συμβουλευτικό κέντρο πανεπιστημίου Πειραιώς: Σύνομη περιγραφή των υπηρεσιών με έμφαση στην ερευνητική δράση

Κουνενού Κ., Παπαδάκη Ε.

Το Συμβουλευτικό Κέντρο του Πανεπιστημίου Πειραιώς λειτουργεί από το 1995. Κύριος άξονας της δράσης του είναι η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στους φοιτητές με στόχο την βελτίωση της ποιότητας της ακαδημαϊκής τους ζωής. Μέσο για την επίτευξη του στόχου αποτελεί η έρευνα η οποία εστιάζεται στην μάθηση, στην ανίχνευση των δυσκολιών που παρουσιάζονται στον ακαδημαϊκό χώρο, στη χρήση ψυχοτρόπων ουσιών, στην μακροχρόνια αποχή από την εκπαιδευτική δράση κ.α. έτσι ώστε να αποκτήσει βαθιά γνώση των προβλημάτων που απασχολούν τον φοιτητικό πληθυσμό και να χρησιμοποιήσει τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών στο σχεδιασμό νέων υπηρεσιών ή/και στην επέκταση των ήδη υπαρχόντων από το ανθρώπινο δυναμικό του Κέντρου.

Σε αυτό το συμπόσιο παρουσιάζεται σε συνοπτική μορφή η ερευνητική δράση του ΣΥ.ΚΕ.Π.Π. και ο τρόπος αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων από το Κέντρο.

Δυσκολίες μάθησης: Θέματα αξιολόγησης, προσαρμογής και παρέμβασης

Κλάδος Σχολικής Ψυχολογίας

Οργανωτής / Πρόεδρος: Συγκολλίτου Ε., Χατζηχρήστου Χρ.
Συζητητής: Μόττη-Στεφανίδη Φ.

Καταρχάς θα παρουσιαστούν τρεις έρευνες οι οποίες αναφέρονται στα εξής: Η πρώτη στην εκδήλωση των αναγνωστικών και ορθογραφικών δυσκολιών στο ελληνικό ορθογραφικό σύστημα και στις θεωρητικές και εκπαιδευτικές προεκτάσεις. Η δεύτερη στη διαγνωστική αξιολόγηση μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες και αναγνωστικά προβλήματα και προσπαθεί να εξαγάγει συμπεράσματα για τις φωνημικές τους γνώσεις. Η τρίτη διερευνά τις στάσεις προς την ανάγνωση και την αυτοαντίληψη των παιδιών με αναγνωστικές δυσκολίες κατά την πρώτη σχολική ηλικία και σχολιάζει τα αποτελέσματα σε σχέση τόσο με την ανάπτυξη προγραμμάτων πρόωξης παρέμβασης όσο και με την εκπαιδευτική πράξη. Στη συνέχεια, γίνεται μια ανασκόπηση ερευνητικών δεδομένων σχετικά με την ψυχοκοινωνική προσαρμογή παιδιών με δυσκολίες μάθησης και χαμηλής επίδοσης, και διατυπώνεται ο σχετικός προβληματισμός. Τέλος, παρουσιάζονται και σχολιάζονται οι παράγοντες εκείνοι που καθορίζουν την αναζήτηση βοήθειας από τους γονείς και εκπαιδευτικούς για παιδιά με σχολικές δυσκολίες, ενώ τα αποτελέσματα οδηγούν στον προβληματισμό ως προς τις δυνατότητες και ανάγκες του εκπαιδευτικού προσωπικού και της οικογένειας για την αναγνώριση και παραπομπή παιδιών με ειδικές δυσκολίες.

Η εκδήλωση των αναγνωστικών και ορθογραφικών δυσκολιών στο ελληνικό ορθογραφικό σύστημα

Νικολόπουλος Δ., Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Για πάρα πολλές δεκαετίες τα ερευνητικά δεδομένα στο θέμα της ανάπτυξης των αναγνωστικών και ορθογραφικών δεξιοτήτων βασίστηκαν σε μελέτες με αγγλόφωνους αναγνώστες. Η έλλειψη αντίστοιχων μελετών σε άλλα ορθογραφικά συστήματα είχε οδηγήσει στη σιωπηρή αποδοχή και πεποίθηση ότι ο τρόπος ανάπτυξης αυτών των δεξιοτήτων, αλλά και ο τρόπος εκδήλωσης των αναγνωστικών δυσκολιών θα είναι πανομοιότυπος στα περισσότερα ορθογραφικά συστήματα. Η παραπάνω εκδοχή άρχισε σιγά-σιγά να καταρρίπτεται από τα αποτελέσματα σύγχρονων διαγλωσσικών ερευνών οι οποίες στο σύνολό τους αποκαλύπτουν την καθοριστική επίδραση που έχουν τα ιδιαίτερα γλωσσικά χαρακτηριστικά ενός ορθογραφικού συστήματος (π.χ. βαθμός ορθογραφικής διαφάνειας) στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων του γραπτού λόγου. Η παρούσα ανακοίνωση έχει ως στόχο να περιγράψει α) την ανάπτυξη των αναγνωστικών και ορθογραφικών ικανοτήτων καθώς και β) τον τρόπο εκδήλωσης των αναγνωστικών δυσκολιών στο Ελληνικό ορθογραφικό σύστημα. Οι σημαντικές διαφορές στο προφίλ των Ελλήνων αναγνωστών αποδεικνύουν την ανάγκη της επιστημονικής θεμελίωσης του

κλινικού προφίλ των Ελλήνων δυσλεκτικών και άλλων φτωχών αναγνωστών. Οι θεωρητικές, κλινικές και εκπαιδευτικές προεκτάσεις των παραπάνω δεδομένων στο ελληνικό ορθογραφικό σύστημα θα αποτελέσουν τον τελευταίο στόχο της παρούσας παρουσίασης.

Διαγνωστική αξιολόγηση μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες: Μελέτη δύο ατομικών περιπτώσεων

Δημάκος Ι., Πόρποδας Κ., Πανεπιστήμιο Πατρών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Τομέας Ψυχολογίας, Εργαστήριο Δυσλεξίας

Στην εργασία παρουσιάζονται δυο περιπτώσεις μαθητών του δημοτικού με έντονες μαθησιακές δυσκολίες και αναγνωστικά προβλήματα στη γλώσσα. Η αξιολόγηση περιελάμβανε τη χρήση διαγνωστικών εργαλείων νοημοσύνης, φωνημικής ενημερότητας, βραχυπρόθεσμης μνήμης, ανάγνωσης και ορθογραφίας. Οι μαθητές εξετάστηκαν με τους πίνακες Raven (β) μία ειδικά κατασκευασμένη δοκιμασία συλλαβικών και φωνημικών δεξιοτήτων, και (γ) ένα τεστ ανάκλησης αριθμών. Η κυριότερη δοκιμασία, όμως, ήταν η αξιολόγηση της ικανότητάς τους στην ανάγνωση και την ορθογραφία. Χρησιμοποιήθηκε πληθώρα ερεθισμάτων (γράμματα, συλλαβές, λέξεις και ψευδολέξεις) που παρουσιάζονταν στην οθόνη ενός υπολογιστή, ενώ οι απαντήσεις ηχογραφούνταν. Η εργαστηριακή ανάλυση των ηχογραφημένων απαντήσεων έδωσε αποτελέσματα τόσο για την ορθότητα ή μη των απαντήσεων όσο και για το χρόνο αναγνώρισης των λέξεων (το χρόνο από την παρουσίαση της λέξης μέχρι την έναρξη της εκφώνησης) και το χρόνο εκφώνησης των λέξεων (το χρόνο προφοράς όλων των συλλαβών μιας λέξης). Τα αποτελέσματα έδειξαν υψηλότερους χρόνους αναγνώρισης και εκφώνησης για όσες λέξεις διαβάστηκαν σωστά, χρόνοι οι οποίοι ήταν πολλές φορές μεγαλύτεροι των αντίστοιχων χρόνων των μαθητών με κανονική επίδοση στη γλώσσα. Αν και δε γίνεται διάγνωση με βάση τους χρόνους αυτούς, ωστόσο η ανάλυση των λαθών των μαθητών βοηθά στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τις φωνημικές τους γνώσεις, γεγονός που θα μπορούσε να βοηθήσει στο σχεδιασμό κατάλληλων εξατομικευμένων πλάνων παρέμβασης.

Στάσεις προς την ανάγνωση και αυτοαντίληψη παιδιών πρώτης σχολικής ηλικίας με αναγνωστικές δυσκολίες

Πολυχρόνη Φ., Συμβουλευτικός Σταθμός, Γραφείο Παιδικής Προστασίας Δημοτικού Βρεφοκομείου Αθηνών

Η συγκεκριμένη έρευνα διερευνά τις στάσεις προς την ανάγνωση και την αυτοαντίληψη των παιδιών με αναγνωστικές δυσκολίες κατά την πρώτη σχολική ηλικία. Έχει υποστηριχθεί ότι ήδη από την ηλικία των 3-4 χρόνων τα παιδιά έχουν την ικανότητα να εκφέρουν κρίσεις για τον εαυτό τους ως προς διάφορους τομείς (ακαδημαϊκή ικανότητα, σωματική ικανότητα, κοινωνική αποδοχή κ.α.) με την προϋπόθεση ότι αυτοί παρουσιάζονται ως συγκεκρι-

μένες και παρατηρήσιμες συμπεριφορές. Έρευνες επίσης έχουν καταδείξει ότι παιδιά 7 χρόνων μπορούν να παρέχουν ακριβείς πληροφορίες όταν οι ερωτήσεις διατυπώνονται με τρόπο κατάλληλο για την ηλικία τους. Εντούτοις, παρατηρείται έλλειψη ποιοτικών ερευνών που διερευνούν τις αντιλήψεις των παιδιών σχολικής ή πρώτης σχολικής ηλικίας για την ανάγνωση και τη γραφή. Για το σκοπό αυτό, μέσα στα πλαίσια ευρύτερης διαχρονικής έρευνας, ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις διεξήχθησαν με 93 μαθητές Α' Δημοτικού με αναγνωστικές δυσκολίες, οι οποίοι συμμετείχαν σε υποστηρικτικό εξατομικευμένο πρόγραμμα διάρκειας περίπου 6 μηνών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά με αναγνωστικές δυσκολίες αναγνωρίζουν τη χρησιμότητα της ανάγνωσης, διατυπώνουν λόγους για τους οποίους η ανάγνωση είναι δύσκολη, και αξιολογούν τον εαυτό τους ως αναγνώστες. Τα αποτελέσματα της έρευνας καθώς και τα μεθοδολογικά προβλήματα που προκύπτουν από την χρήση της συνέντευξης, θα συζητηθούν σε σχέση με την ανάπτυξη προγραμμάτων πρώιμης παρέμβασης και την εκπαιδευτική πράξη.

Διαστάσεις ψυχοκοινωνικής προσαρμογής μαθητών με δυσκολίες μάθησης

Χατζηχρήστου Χρ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η ψυχοκοινωνική προσαρμογή των παιδιών με δυσκολίες μάθησης και χαμηλής επίδοσης αποτελεί τον κεντρικό άξονα αυτής της παρουσίασης. Αναφέρονται τα κυριότερα ερευνητικά δεδομένα από την ανασκόπηση της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας και αναλύονται οι σημαντικότερες πτυχές που αφορούν τη συναισθηματική και ψυχοκοινωνική διάσταση της προσαρμογής των μαθητών. Τονίζεται η ανάγκη πολυεπίπεδης στήριξης των παιδιών και διατυπώνονται προτάσεις για το ρόλο του σχολικού ψυχολόγου στο σχεδιασμό και την εφαρμογή κατάλληλων παρεμβατικών προγραμμάτων.

Παιδιά με δυσκολίες μάθησης: Πηγές και λόγοι παραπομπής σε υπηρεσίες διάγνωσης μαθησιακών δυσκολιών

Στογιαννίδου Α., Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Ψυχολογίας Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Συζητούνται οι παράγοντες εκείνοι που καθορίζουν την αναζήτηση βοήθειας από τους γονείς και εκπαιδευτικούς για παιδιά με σχολικές δυσκολίες. Επικεντρωνόμαστε στην ομάδα παιδιών για τα οποία το αρχικό αίτημα βασίζεται στην υποψία ύπαρξης ειδικών μαθησιακών διαταραχών (κυρίως "δυσλεξίας"). Τα δεδομένα προέρχονται από τρεις πηγές: (α) στοιχεία από τη λειτουργία μιας πειραματικής συμβουλευτικής υπηρεσίας για γονείς και εκπαιδευτικούς σε τέσσερα δημοτικά σχολεία της Θεσσαλονίκης, (β) στοιχεία αρχείου του συνόλου των παιδιών που παραπέμφθηκαν για σχολικές δυσκολίες σε ιατροπαιδαγωγική υπηρεσία της Θεσσαλονίκης, και (γ) ανάλυση περιπτώσεων παιδιών που παραπέμπονται σε ιδιωτικές διαγνωστικές υπηρεσίες. Η

ανάλυση των στοιχείων δείχνει ότι οι εκπαιδευτικοί αποτελούν αξιόπιστες πηγές πληροφόρησης και παραπομπής καθόσον στις περισσότερες περιπτώσεις η υποψία ύπαρξης ειδικής μαθησιακής δυσκολίας επιβεβαιώνεται. Στις περιπτώσεις αρχικής παραπομπής από τους γονείς, η αναζήτηση βοήθειας συνδέεται με ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά του παιδιού και της οικογένειας, επιπλέον των σχολικών δυσκολιών. Τα αποτελέσματα συζητούνται ως προς τις δυνατότητες και ανάγκες του εκπαιδευτικού προσωπικού και της οικογένειας για την αναγνώριση και παραπομπή παιδιών με ειδικές δυσκολίες.

Πολιτική ψυχολογία: Γιατί;

1ο Συμπόσιο Κλάδου Πολιτικής Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Οργανωτής / Πρόεδρος: Χαρίτου-Φατούρου Μ.

Συζητητής: Χαρίτου-Φατούρου Μ.

Η κοινωνικοψυχολογική έρευνα στην υπηρεσία των αναγκών του πολίτη στις σύγχρονες Δημοκρατίες

Δικαίου Μ., Α.Π.Θ.

Ο κλάδος της Πολιτικής Ψυχολογίας δεν μπορεί παρά να αποτελεί ένα χώρο: α) διαλόγου και ανταλλαγής ιδεών, φιλοξενίας απόψεων και ιδεολογιών που αναπαριστούν τους καιρούς μας και β), *ανάληψης δράσεων* ενάντια σε θέματα βίας, ανισότητας, διακρίσεων, φτώχειας και αποκλεισμού, αλλά και σε θέματα πρόληψης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής. Στην ενότητα αυτής της παρουσίασης θα θίξω μερικά από αυτά τα ζητήματα, φιλοδοξώντας να συνδέσω τη κοινωνικοψυχολογική έρευνα με τις ανάγκες του πολίτη στις σύγχρονες δημοκρατίες και ελπίζοντας ότι μέσα από αυτή τη σύνδεση θα φανούν τόσο οι δυνατότητες όσο και οι προοπτικές της έρευνας να προκαλέσει αλλαγές. Συγκεκριμένα, αυτό που πρόκειται να υποστηρίξω στη συνέχεια, φέρνοντας παραδείγματα από δυο σύνολα ερευνών από το χώρο της έρευνας δράσης, είναι ότι η κοινωνικοψυχολογική έρευνα - νοούμενη ως στρατηγική κοινωνικής δράσης - μπορεί να συνεισφέρει στη κινητοποίηση των ανθρώπων και τη δημιουργία διαλόγου του πολίτη με τη πολιτεία.

Η πολιτική και ψυχοκοινωνική διάσταση της οικονομικής σκέψης και συμπεριφοράς

Σακαλάκη Μ., Πάντειο Πανεπιστήμιο

Οι οικονομικές συμπεριφορές αλλά και οι γνωστικές και κοινωνικογνωστικές διαδικασίες (αναπαραστάσεις, πίστεις, στάσεις, ευριστικές, αλγόριθμοι, συλλογισμοί κλπ), που καθορίζουν αυτές τις συμπεριφορές και τους δίνουν νόημα, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από πολιτικούς, κοινωνικούς και ψυχοκοινωνικούς παράγοντες και εγγράφονται σ' ένα ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο. Όπως έδειξαν σημαντικές έρευνες, ιδίως στο χώρο της ψυχολο-

γίας, η οικονομική σκέψη και συμπεριφορά δεν μπορεί να εξηγηθεί αποτελεσματικά στο πλαίσιο του κυρίαρχου στις οικονομικές επιστήμες μοντέλου, που ανέδειξε το αξίωμα του ορθολογισμού από το οποίο θεωρείται πως κυβερνάται ένας μοναχικός homo oeconomicus. Θα αναφερθούμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες ερευνών που αμφισβητούν το αξίωμα του ορθολογισμού: α) Τις έρευνες που διερεύνησαν τον μη ορθολογιστικό ή τον περιορισμένο ορθολογισμού χαρακτήρα των οικονομικών συμπεριφορών, β) τις έρευνες που επικεντρώθηκαν στο ρόλο που παίζουν τα ιδεολογικά μορφώματα και η κοινωνική σκέψη στην κατασκευή της οικονομικής πραγματικότητας και πράξης.

Το Πολιτικό στην Κριτική ψυχολογία ή η απαράκαμψη πολιτική φυσιογνωμία της Ψυχολογίας

Πανταζής Π., Επίκουρος Καθηγητής Α.Π.Θ.

Συζητούνται δύο κρίσιμες θέσεις:

1. Οι ψυχολόγοι θα πρέπει να περιορίζουν τις πολιτικές προτάσεις τους μόνο σε εκείνα τα ζητήματα που νομιμοποιούνται από τα ίδια τους τα δεδομένα;
2. Ο εντοπισμός της εμφάνισης και επεξεργασίας κριτικών απόψεων στην ψυχολογία κατά τη διάρκεια κρίσιμων πολιτικών καμπών.

Η επίδραση γνωστικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων στη διαμόρφωση των πολιτικών πεποιθήσεων

Μαρκουλής Δ., Α.Π.Θ.

Στόχος της έρευνας ήταν η διακρίβωση του βαθμού επίδρασης γνωστικών παραγόντων και ειδικών περιβαλλοντικών εμπειριών στη σχηματοποίηση των πολιτικών πεποιθήσεων, κατά τα εφηβικά χρόνια.

Η ανάλυση των δεδομένων τα οποία, συγκεντρώθηκαν με τη χρήση καθιερωμένων τεχνικών κατέδειξε ότι ο αμιγώς γνωστικός παράγοντας δε συνδέεται ουσιαστικά με την υιοθέτηση πολιτικών πεποιθήσεων ορισμένης κατεύθυνσης. Η ερμηνεία ενός τέτοιου ευρήματος σχετίζεται με την ίδια τη φύση των προβλημάτων με τα οποία καταπίανεται η γνωστική δραστηριότητα. Η κατανόηση δηλαδή της φυσικής πραγματικότητας δεν προαπαιτεί τη συναισθηματική εμπλοκή του υποκειμένου, όπως ακριβώς συμβαίνει με την κατανόηση κοινωνικά φορτισμένων προβλημάτων που συχνά έχουν προέχουσα πολιτική διάσταση.

Ως προς τη γνωστική διεργασία της κοινωνικο-ηθικής σκέψης τα παρόντα ευρήματα είναι σύστοιχα με τα δεδομένα της διεθνούς βιβλιογραφίας, σύμφωνα με τα οποία η κοινωνικο-ηθική ως γνωστική λειτουργία, συνδέεται με την διαμόρφωση ορισμένης κατεύθυνσης πολιτικών πεποιθήσεων. Η ερμηνεία των σχετικών ευρημάτων παραμένει σημείο αντιλεγόμενου.

Ο κρίσιμος ωστόσο, παράγοντας ήταν η παρουσία ή η απουσία εξειδικευμένων (έμμεσων) εμπειριών συνδεομένων με τον εμφύλιο: Οι πολιτικές αποδοχές του γονεϊκού προτύπου και η διαχρο-

νική τους σταθερότητα σε συνδυασμό με το συναινετικό πρότυπο οικογενειακής αλληλεπίδρασης, λειτούργησαν ως αποτελεσματικότεροι μηχανισμός διαμόρφωσης των πολιτικών πεποιθήσεων από τα πρώτα στάδια της κοινωνικοποιητικής διεργασίας

Όταν τα παιδιά μιλούν για τον πόλεμο και την ειρήνη

Σακκά Δ., Παπαθανασίου Μ., Πλιόγκου Β., με τις Μαυρογένη Σ. & Κουγιουρούκη Α., Δημοκράτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Πρόκειται για τμήμα ευρύτερης μελέτης το οποίο έχει ως αντικείμενο τη διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους παιδιά διαφορετικών ηλικιών κατανοούν, αντιμετωπίζουν και συζητούν θέματα πολέμου και ειρήνης γενικά και ειδικότερα την πολεμική σύρραξη στο Κόσοβο.

Το ενδιαφέρον της μελέτης έγκειται στο γεγονός ότι αφορά σε παιδιά τα οποία εκτέθηκαν έμμεσα σε μια πολεμική σύρραξη η οποία συνέβη σε μια γειτονική χώρα. Το ερώτημα αποκτά ιδιαίτερη σημασία εάν λάβουμε υπόψη ότι τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι (α) τα παιδιά επηρεάζονται από μια σύγκρουση πολύ περισσότερο απ' ό,τι πιστεύουν οι ενήλικες, (β) οποιαδήποτε πολεμική σύρραξη έχει επιπτώσεις όχι μόνο στους πληθυσμούς που εμπλέκονται αλλά σε εκείνους που ζουν μακριά από τη ζώνη πυρός, (γ) οι μελέτες που ερευνούν τις απόψεις των παιδιών για ένα συγκεκριμένο πόλεμο ή τις επιπτώσεις του πολέμου στα παιδιά είναι μάλλον σπάνιες, και (δ) είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ο αντίκτυπος του πολέμου στις απόψεις και τις στάσεις των παιδιών για να αναπτυχθεί ένας πολιτισμός ειρήνης ή για να διαμορφωθούν προτάσεις που θα αποσκοπούν στην υποβοήθηση των παιδιών να αντιμετωπίσουν τη βία του πολέμου. Στη μελέτη συμμετείχαν σαράντα παιδιά 3 έως 12 ετών τα οποία κατοικούν στην Αλεξανδρούπολη και τη Θεσσαλονίκη. Η συλλογή δεδομένων έγινε μέσω εμι-δομημένης συνέντευξης. Ζητήθηκε από τα παιδιά (α) να ορίσουν την ειρήνη και τον πόλεμο ως έννοιες καθώς επίσης και (β) να πουν τη γνώμη τους για τους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται η ειρήνη ή ξεκινάει ένας πόλεμος. Επιπλέον, (γ) ζητήθηκε από τα παιδιά να μιλήσουν για έναν πραγματικό πόλεμο καθώς και (δ) να πουν τι γνωρίζουν για τον πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία. Οι απαντήσεις των παιδιών υποβλήθηκαν σε ποιοτική ανάλυση.

Διακινδύνευση, κοινωνική αβοηθησία και πολιτική συμπεριφορά

Ντάβου Μ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, ο άνθρωπος αισθάνεται ότι χάνει σταδιακά τον έλεγχο αρκετών πτυχών της ζωής του, όχι μόνον εξαιτίας της κοινωνικοοικονομικής ιδιαιτερότητας της σύγχρονης εποχής (π.χ. μαζικές απολύσεις), αλλά και επειδή ως πολίτης του «παγκόσμιου χωριού» γίνεται καθημερινά μάρτυρας συμβάντων που βρίσκονται πέρα από τον έλεγχό του. Κατά τον Giddens, ο σύγχρονος άνθρωπος υποχρεώνεται να αναγνωρίζει

την ύπαρξη ενός συνόλου κινδύνων και διακινδυνεύσεων που δημιουργήθηκαν από τον ίδιο (π.χ. η απειλή μιας πυρηνικής καταστροφής), και να αποδεχθεί την πιθανότητα όχι μόνον να πάνε άσχημα τα πράγματα, αλλά και ότι η πιθανότητα αυτή δεν μπορεί να ελεγχθεί. Στην εισήγηση αυτή, θα εξετασθεί η σχέση της κατά Giddens οντολογικής ανασφάλειας με την κατά Seligman *επίκτητη αίσθηση αβοηθησίας* (learned helplessness), και θα υποστηριχθεί ότι το ίδιο το διακινδυνευτικό προφίλ της σύγχρονης κοινωνικής ζωής, υποβοηθούμενο και από τους δραματοποιημένους και «παγκοσμιοποιημένους» κινδύνους που προβάλλονται από τα ΜΜΕ, πλάθουν μια νέα αίσθηση του μοιραίου (fortuna) και συμβάλλουν στην ανάπτυξη ενός τύπου «κοινωνικής αβοηθησίας», η οποία επιδρά στην κοινωνική και πολιτική συμπεριφορά προς την κατεύθυνση της εσωστρέφειας, της απάθειας και του κυνισμού.

Σύνδεση θεωρίας, έρευνας και πράξης στη σχολική ψυχολογία: Μοντέλο παροχής εναλλακτικών σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Χατζηχρήστου Χ.

Συζητητής: Γεωργουλές Γ.

Στο συμπόσιο αυτό παρουσιάζεται ένα εναλλακτικό μοντέλο διασύνδεσης θεωρίας, έρευνας και συμβουλευτικών παρεμβάσεων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Στην πρώτη εισήγηση παρουσιάζεται το γενικό εννοιολογικό πλαίσιο και η εξελικτική πορεία του μοντέλου εναλλακτικών σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών. Επίσης, γίνεται αναφορά στους τομείς δραστηριοτήτων του Κέντρου Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας του Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, η ίδρυση του οποίου στηρίχθηκε στο προηγούμενο μοντέλο. Οι δύο επόμενες εισηγήσεις αναφέρονται στη δομή, το περιεχόμενο και σε παραδείγματα δραστηριοτήτων δύο παρεμβατικών προγραμμάτων στο σχολείο, του «Προγράμματος ψυχοκοινωνικής υποστήριξης παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών» και του προγράμματος «Κοινωνικής και Συναισθηματικής αγωγής στο σχολείο». Η επόμενη παρουσίαση αφορά στην περιγραφή των προγραμμάτων ευαισθητοποίησης και κατάρτισης φοιτητών και εκπαιδευτικών σε προγράμματα πρωτογενούς πρόληψης. Τέλος, η πέμπτη εισήγηση αφορά στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων «Κοινωνικής και Συναισθηματικής αγωγής» που εφαρμόστηκαν σε σχολεία της Αττικής και της Κύπρου. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης αναδεικνύουν τη θετική συμβολή των προγραμμάτων και την αναγκαιότητα σχεδιασμού και εφαρμογής ανάλογων δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην προαγωγή της ψυχικής υγείας των παιδιών.

Μοντέλο παροχής εναλλακτικών σχολικών ψυχολογικών υπηρεσιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Χατζηχρήστου Χ., Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται ένα μοντέλο παροχής σχολι-

κών ψυχολογικών υπηρεσιών, το οποίο περιλαμβάνει βασικούς τομείς που αφορούν στη σχολική ψυχολογική πρακτική και έρευνα. Το μοντέλο αυτό αποσκοπεί στη διασύνδεση της θεωρίας και της έρευνας με την πράξη. Γίνεται αναφορά τόσο στη θεωρητική βάση, στην οποία στηρίζεται το μοντέλο αυτό, καθώς και στη δομή και τα στάδια εξέλιξής του. Επιπλέον, παρουσιάζονται κάποιες από τις διαστάσεις της εφαρμογής του μοντέλου αυτού στην πράξη όπως: η ίδρυση και λειτουργία του Κέντρου Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας του Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, ο σχεδιασμός και εφαρμογή παρεμβατικών και επιμορφωτικών προγραμμάτων. Παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα της εναλλακτικής αυτής πρότασης, καθώς και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων από την πρακτική της εφαρμογή, τα οποία αναδεικνύουν τη χρησιμότητα και αποτελεσματικότητά της.

Πρόγραμμα κοινωνικής και συναισθηματικής αγωγής στο σχολείο
Δημητροπούλου Π., Κωνσταντίνου Ε., Χατζηχρήστου Χ., Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στην παρουσίαση αυτή περιγράφεται αναλυτικά ένα πρόγραμμα πρωτογενούς πρόληψης για την κοινωνική και συναισθηματική αγωγή στο σχολείο. Το πρόγραμμα αυτό εντάσσεται στα πλαίσια της προσπάθειας διασύνδεσης της θεωρίας, της έρευνας, της κατάρτισης και της παρέμβασης στο χώρο του σχολείου. Παρουσιάζονται αναλυτικά τα στάδια σχεδιασμού και εφαρμογής του συγκεκριμένου προγράμματος, καθώς και οι σημαντικές διαστάσεις που συνθέτουν το πρόγραμμα: διαμόρφωση των επιμέρους ενοτήτων και δραστηριοτήτων, κατάρτιση και άσκηση μεταπτυχιακών φοιτητών-φοιτητριών σχολικής ψυχολογίας, εφαρμογή του προγράμματος και αξιολόγησή του. Ειδικότερα περιγράφεται το θεωρητικό και εννοιολογικό πλαίσιο του προγράμματος, καθώς και οι πρακτικές διαδικασίες εφαρμογής του. Τέλος, δίνονται στοιχεία για την απήχηση του προγράμματος με βάση διαδικασίες αξιολόγησης και αναδεικνύεται η αποδοχή του προγράμματος και η αποτελεσματικότητά του.

Ευαισθητοποίηση και κατάρτιση φοιτητών και εκπαιδευτικών σε προγράμματα πρωτογενούς πρόληψης
Κωνσταντίνου Ε., Λαμπροπούλου Α., Χατζηχρήστου Χ., Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Παρουσιάζονται η δομή και οι στόχοι των διαφορετικών προγραμμάτων κατάρτισης και επιμόρφωσης που αφορούν: α) την ευαισθητοποίηση φοιτητών ψυχολογίας για τη σπουδαιότητα των προγραμμάτων πρωτογενούς πρόληψης και β) την κατάρτιση και άσκηση μεταπτυχιακών φοιτητών σχολικής ψυχολογίας και εκπαιδευτικών στην εφαρμογή παρεμβατικών προγραμμάτων στο σχολείο. Παρουσιάζεται αναλυτικά το εννοιολογικό πλαίσιο που αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση των συγκεκριμένων προγραμμάτων και μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα περι-

γράφονται οι διαδικασίες πραγματοποίησής τους, καθώς και τα αποτελέσματα από την εφαρμογή τους. Η κατάρτιση μεταπτυχιακών φοιτητών σχολικής ψυχολογίας και, κυρίως, η επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε προγράμματα πρόληψης αναδεικνύει τον πολυδιάστατο ρόλο του σχολικού ψυχολόγου, ο οποίος έχει τη δυνατότητα μέσα από ανάλογες δραστηριότητες να συμβάλει στην προαγωγή της ψυχικής υγείας των μαθητών.

Πρόγραμμα ψυχοκοινωνικής υποστήριξης παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο
Λαμπροπούλου Α., Λυκιστάκου Κ., Χατζηχρήστου Χ., Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στην παρουσίαση αυτή περιγράφεται αναλυτικά ένα πρόγραμμα παρέμβασης που αφορά στην ψυχοκοινωνική υποστήριξη των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών Δημοτικού και Γυμνασίου. Το πρόγραμμα αυτό διαμορφώθηκε με βάση ερευνητικά δεδομένα τα οποία παρέχουν στοιχεία σχετικά με τις ιδιαίτερες ανάγκες και δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι συγκεκριμένοι μαθητές στο ελληνικό σχολείο. Γίνεται αναλυτική παρουσίαση της πορείας διαμόρφωσης του συγκεκριμένου προγράμματος. Ειδικότερα περιγράφεται το θεωρητικό και εννοιολογικό πλαίσιο του προγράμματος, η διάρθρωση των επιμέρους ενοτήτων και δραστηριοτήτων, καθώς και η διαδικασία εφαρμογής του. Επισημαίνεται η αναγκαιότητα ύπαρξης και εφαρμογής παρόμοιων προγραμμάτων που συνεισφέρουν στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών.

Αξιολόγηση των προγραμμάτων κοινωνικής και συναισθηματικής αγωγής σε σχολεία της Αττικής και της Κύπρου
Λυκιστάκου Κ., Δημητροπούλου Π., Χατζηχρήστου Χ., Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στη συγκεκριμένη παρουσίαση αναφέρονται τα αποτελέσματα από την αξιολόγηση που έγινε για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων κοινωνικής και συναισθηματικής αγωγής που εφαρμόστηκαν σε σχολεία της ευρύτερης περιοχής της Αττικής, αλλά και σε σχολεία της Κύπρου. Όσον αφορά το Πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στα σχολεία της Αττικής, πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση της διαδικασίας από τους μαθητές στο τέλος του προγράμματος. Από τις αναλύσεις των φύλλων αξιολόγησης προκύπτουν ιδιαίτερα θετικές αξιολογήσεις σχετικά με τις διάφορες διαστάσεις της διαδικασίας εφαρμογής (συνεργασία των μαθητών μεταξύ τους και με τους εκπαιδευτικούς, ενδιαφέρον για τα θέματα που συζητήθηκαν κλπ). Για το πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στα σχολεία της Κύπρου σχεδιάστηκε ένα σύνθετο μοντέλο αξιολόγησης που περιελάμβανε τρία βασικά επίπεδα: α) αξιολόγηση πριν και μετά την εφαρμογή του προγράμματος, β) αξιολόγηση από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς και γ) αξιολόγηση της διαδικασίας και του αποτελέσματος του προγράμματος, με βάση ποιοτικές και ποσοτικές μεθόδους. Τα

αποτελέσματα αυτής της αξιολόγησης επιβεβαιώνουν τη χρησιμότητα, την αναγκαιότητα, αλλά και την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των προγραμμάτων πρωτογενούς πρόληψης στο χώρο του σχολείου.

Διγλωσσία

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Σκούρτου Ε.**, Επίκουρη Καθ. Παν. Αιγαίου
Συζητητής: **Σκούρτου Ε.**

Η μαθητική σύνθεση μιας τυχαίας σχολικής τάξης του ελληνικού σχολείου σε αυξανόμενο βαθμό χαρακτηρίζεται από γλωσσική ανομοιογένεια, όμως η οργάνωση της διδασκαλίας παραμένει προσανατολισμένη αποκλειστικά στον κοινό κώδικα (την Ελληνική). Έτσι, οι δίγλωσσοι μαθητές διδάσκονται μέσω μιας δεύτερης γλώσσας (Γ2) και όχι μέσω της πρώτης τους γλώσσας (Γ1) και οι μονόγλωσσοι μαθητές αντιλαμβάνονται τη διγλωσσία ως ένα χαρακτηριστικό των συμμαθητών τους που δεν αφορά τους ίδιους.

Θεωρούμε ότι η διγλωσσία αφορά όλους, δίγλωσσους, μονόγλωσσους μαθητές και τους δασκάλους τους, γιατί καθιστά 'ορατά' μια σειρά ζητήματα που αφορούν στη γλωσσική διδασκαλία και τη σχέση γλώσσας και μάθησης γενικότερα.

Διγλωσσία, διδασκαλία γλώσσα και μάθηση

Σκούρτου Ε.

Θα προσπαθήσουμε να αιτιολογήσουμε την άποψη ότι το φαινόμενο της διγλωσσίας, ενώ γίνεται συνήθως ορατό ως ατομικό χαρακτηριστικό που αφορά μετανάστες μαθητές, στην πραγματικότητα αφορά το σύνολο του μαθητικού πληθυσμού μίας σχολικής τάξης. Ανάλογα με τις επιλογές του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο του προγράμματος και στη βάση των προσωπικών του αντιλήψεων, η διγλωσσία μπορεί να λειτουργήσει ως μοχλός, αλλά και ως εμπόδιο στη μάθηση για τους δίγλωσσους μαθητές και ως μοχλός για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρονται για όλους τους μαθητές στα πλαίσια μιας διαπολιτισμικής προσέγγισης. Το υλικό που θα παρουσιασθεί προέρχεται από μαθήματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών Αβάθμιας εκπαίδευσης στα πλαίσια του προγράμματος Ακαδημαϊκής και Επαγγελματικής Αναβάθμισης και στα πλαίσια του Διδακταλίου «Αλέξανδρος Δελμούζος» του ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Μαθητές δημοτικού σχολείου διατυπώνουν θεωρίες εκμάθησης ξένης γλώσσας

Κούρτη-Καζούλη Β.

Foreign/second language learning is a multidisciplinary field drawing upon disciplines such as psychology, pedagogy and linguistics. The history of foreign language teaching can

correlated to different orientations to these disciplines. Thus, people involved in foreign/second language research, material development and actual teaching should have knowledge of many disciplines in order to be able to correlate their particular approaches, methods and techniques to a wider picture of language learning. It can be concluded that a foreign language teacher, who is the intermedator between the content taught and the student, must have knowledge of disciplines such as psychology, pedagogy, and linguistics. What happens, however, when the students themselves, regardless of their age, have the ability to describe specific psychological concepts such as Vygotsky's Zone of Proximal Development, without ever having studied psychology? In a study carried out in the 4th, 5th and 6th grades of primary school where students were involved in new learning environments, i.e. internet based foreign/second language learning, data was collected from three groups involved in the study: the teachers, the teaching assistants and the students themselves. The information from the interviews of these students gave a clear picture of what was taking place in the classroom and how it could be improved. 9, 10 and 11 – year olds were quoting Vygotsky and Piaget etc. without ever having studied psychology, linguistics or pedagogy, out of instinct. The students themselves were in fact devising their own theories of foreign language learning. This paper will outline the interviews of these students and correlate their very sophisticated comments to specific psychological, pedagogical and linguistic orientations.

Δίγλωσσος λόγος: δημιουργικότητα και ιδεολογικές προεκτάσεις Τσολακίδου Ρ.

Η δημιουργικότητα, όπως και η παραγωγικότητα, αποτελεί βασική ιδιότητα της γλώσσας. Ταυτόχρονα ενώ στη σχετική βιβλιογραφία έχουν προταθεί πολλοί ορισμοί για τη διγλωσσία και αφορούν στη μελέτη των δίγλωσσων κοινοτήτων σε παγκόσμιο επίπεδο, τα συναφή προς αυτήν φαινόμενα γλωσσικής επαφής, όπως ο δανεισμός, η εναλλαγή κωδικών, η μεταφορά στοιχείων από τη μια γλώσσα στην άλλη πραγματώνονται στο λόγο των δίγλωσσων απόμων και κοινοτήτων με αντίστοιχο αν όχι κοινό τρόπο. Αυτά τα γλωσσικά φαινόμενα, συνδεδεμένα με σειρά επικοινωνιακών λειτουργιών, γίνονται συχνά φορείς μιας μεταναστευτικής ιδεολογίας, ενώ αποτελούν σε κάθε περίπτωση, ζωντανά παραδείγματα της δημιουργικής πλευράς της γλώσσας. Στην παρούσα ανακοίνωση επιχειρούμε να αναδείξουμε τις πιο πάνω διαστάσεις της διγλωσσίας μέσα από παραδείγματα δίγλωσσου γραπτού και προφορικού λόγου από κοινότητες της ελληνόφωνης διασποράς.

Ζώντας με δύο γλώσσες σε συνθήκες μετανάστευσης Χατζηδάκη Α.

Σε συνθήκες εγκατάστασης σε μια νέα χώρα λόγω μετανάστευσης, η σημασία της κυρίαρχης στην κοινωνία γλώσσας (δηλαδή

της δεύτερης γλώσσας του μετανάστη) για τον ίδιο και την οικογένειά του εκδηλώνεται με ποικίλους τρόπους: με την «προτίμηση» για χρήση της δεύτερης γλώσσας με μέλη της οικογένειάς του και με συμπατριώτες του, με την εναλλαγή κωδικών, με την αθέλητη «μεταφορά» στοιχείων από την δεύτερη στην πρώτη του γλώσσα, ακόμη και με την παροδική ή μονιμότερη δυσχέρεια στην ανάκληση λέξεων και στην εφαρμογή κανόνων της πρώτης του γλώσσας. Στην παρούσα εισήγηση θα συζητηθεί το πώς μιλούν τα ίδια τα υποκείμενα (εν προκειμένω Αλβανοί οικονομικοί μετανάστες σε αστικό κέντρο της Κρήτης) για τον τρόπο με τον οποίο βιώνουν τις δύο τους γλώσσες.

Κοινωνιοσημειωτικές όψεις της σχολικής «διγλωσσίας»

Κονδύλη Μ.

Από την κοινωνιο-σημειωτική σκοπιά της συστημικής λειτουργικής γλωσσολογίας (Halliday), η διδασκαλία οποιουδήποτε αντικειμένου στη σχολική τάξη σημαίνει παρέμβαση στη γλωσσική χρήση προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της σχολικής γνώσης που είναι το πέρασμα από την κοινή στην μη κοινή γνώση και το πέρασμα από συμβατές μορφές σε μη συμβατές μορφές γλώσσας και γνώσης.

Το παραπάνω θεωρητικό πλαίσιο μας επιτρέπει να αντιληφθούμε τη σχολική τάξη ως χώρο στον οποίο οι διαφορετικές χρήσεις της γλώσσας την καθιστούν τόπο «διγλωσσίας» και «πολυγλωσσίας».

Στην προτεινόμενη εισήγηση τα ζητήματα αυτά θα συζητηθούν με την αναφορά σε παραδείγματα από τη σχολική τάξη.

Έρευνα βασισμένη στην ψυχολογική αξιολόγηση

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Μανθούλη Μ., Βογιατζάκη Ζ.**

Συζητητής: **Μανθούλη Μ., Βογιατζάκη Ζ.**

Η χρήση των Ψυχολογικών Δοκιμασιών και εν γένει της Ψυχολογικής αξιολόγησης, πέραν της ουσιαστικής συμμετοχής της στον διαγνωστικό τομέα, συμβάλλει αποτελεσματικά και στον τομέα της έρευνας.

Στο Συμπόσιο αυτό παρουσιάζονται αποτελέσματα ερευνών από το αρχείο των Ψυχολογικών αξιολογήσεων του Θεραπευτικού Τομέα του ανοικτού Ψυχοθεραπευτικού Κέντρου, οι οποίες μελετούν α) τούς ενδεικτικούς παράγοντες για την πρόγνωση της θεραπείας (MMPI και Rorschach), β) τη διερεύνηση των αμυντικών μηχανισμών στη δοκιμασία Rorschach, γ) τα αποτελέσματα της ομαδικοαναλυτικής ψυχοθεραπείας μέσω των δοκιμασιών MMPI και Rorschach, δ) το ψυχοδιαγνωστικό προφίλ των αλκοολικών ασθενών και ε) το προφίλ των εφήβων, οι οποίοι απευθύνθηκαν σε μια ανοικτή Ψυχοθεραπευτική Μονάδα.

Ενδεικτικοί παράγοντες πρόγνωσης της έκβασης της θεραπείας
Κονίδα Α., Βογιατζάκη Ζ., Χατζημπαλή Σ., Πιπεργιά Ι., Μαρκεζίνης Ευθ.

Παρουσιάζονται οι ενδεικτικοί παράγοντες των δοκιμασιών MMPI και Rorschach, οι οποίοι αφορούν στην πρόγνωση της έκβασης της θεραπείας (πρώρη διακοπή και αποθεραπεία), όπως αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία.

Οι παράγοντες αυτοί αφού εντοπίστηκαν στα πρωτόκολλα των ανωτέρω δοκιμασιών 62 ατόμων, επιλεγέντων τυχαία από τα αρχεία του Θεραπευτικού Τμήματος του ανοικτού Ψυχοθεραπευτικού Κέντρου, μελετήθηκαν σε σχέση με την έκβαση της θεραπείας των ατόμων του δείγματος. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν, σε ελληνικό πληθυσμό, τα δεδομένα της διεθνούς βιβλιογραφίας.

Η απεικόνιση των μηχανισμών άμυνας του ΕΓΩ στην προβολική δοκιμασία Rorschach

Χουλιάρα Ευαγγ., Οικονόμου Αικ., Χαριτάκη Χ., Βεκιάρη Δ.

Ο προσδιορισμός των μηχανισμών άμυνας κατά τη διαγνωστική διαδικασία διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στη συνολική εκτίμηση της ψυχικής λειτουργίας, διότι διευκολύνει τον θεραπευτή στην επιλογή της καταλληλότερης θεραπείας, αλλά και μπορεί να αποτελέσει προγνωστικό παράγοντα της έκβασής της. Στην παρούσα εργασία, μελετώνται, μέσα κλινικών παραδειγμάτων, οι αμυντικοί μηχανισμοί, όπως αυτοί εμφανίζονται στη δοκιμασία Rorschach, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, και πιο συγκεκριμένα, όπως αναδεικνύονται μέσα της ποσοτικής και της ποιοτικής ανάλυσης των απαντήσεων του εξεταζομένου.

Αξιολόγηση της ομαδικοαναλυτικής ψυχοθεραπείας

Κακίσης Π., Μοσχονάς Δ., Οικονόμου Αι., Τερλίδου Χρ., Τσέγκος Ι.

Παρουσιάζεται η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της ομαδικοαναλυτικής ψυχοθεραπείας, μέσω των δοκιμασιών MMPI και Rorschach. Διερευνήθηκαν πρωτόκολλα 39 ατόμων τα οποία είχαν ολοκληρώσει την θεραπεία τους σε αναλυτική ομάδα ή και σε Ψυχοθεραπευτική Κοινότητα, στο ανοικτό Ψυχοθεραπευτικό Κέντρο ή σε Ιδιωτικά Γραφεία συνεργατών. Τα άτομα αυτά είχαν αποβληθεί σε Ψυχολογική Αξιολόγηση τόσο πριν την έναρξη όσο και μετά την ολοκλήρωση της θεραπείας.

Τα θεραπευτικά αποτελέσματα της ομαδικοαναλυτικής ψυχοθεραπείας αναδεικνύονται, μέσω του MMPI, με διαφορές στατιστικές σημαντικές στις περισσότερες Ψυχοπαθολογικές κλίμακες, καθώς και με την εμφανή βελτίωση των τιμών όλων των κλιμάκων. ακολούθως, στη δοκιμασία Rorschach, οι περισσότερες θετικές αλλαγές επικεντρώνονται στους τομείς της συναισθηματικής έκφρασης, της μείωσης των καταθλιπτικών συναισθημάτων και του άγχους, της ανάπτυξης της μεθεκτικής ικανότητας στις

διαπροσωπικές σχέσεις και της κοινωνικής προσαρμογής καθώς και της ενδυνάμωσης του σθένους του εγώ, όπως προκύπτουν από τη στατιστική σημαντικότητα των σχετικών παραμέτρων.

Το ψυχοδιαγνωστικό προφίλ αλκοολικών ασθενών με μεταιχμιακή διαταραχή προσωπικότητας

Κοιλια Π. Βεκιάρη Δ., Καραολίδου Μ., Λίβας Δ., Μανθούλη Μ.

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας διαφοροδιαγνωστικής πιλοτικής μελέτης των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας δύο ομάδων ασθενών, η πρώτη με διάγνωση μόνο τη Μεταιχμιακή Διαταραχή και η δεύτερη με διπλή διάγνωση, Μεταιχμιακή Διαταραχή και αλκοολισμό. Μελετήθηκαν τα πρωτόκολλα MMPI και Rorschach 40 ασθενών, 20 από κάθε διαγνωστική κατηγορία, οι οποίοι προσήλθαν για θεραπεία στο ανοικτό Ψυχοθεραπευτικό Κέντρο. Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των δύο από μελέτης ομάδων, ενώ δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς τις ψυχοπαθολογικές κλίμακες σύμφωνα με το MMPI, αντιθέτως εμφανίζουν στατιστικά σημαντικές διαφορές σε αρκετές παραμέτρους της δοκιμασίας Rorschach, οι οποίες υποδηλώνουν ότι οι άνδρες αλκοολικοί δυσκολεύονται περισσότερο στο να μάθουν από την εμπειρία τους και, παράλληλα εκδραματίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό τις ενορμήσεις τους.

Έφηβοι σε θεραπεία

Λαγάκου Εύδ., Αθητάκης Μ., Νάτσιου Μ., Ντογραματζή Α., Μανθούλη Μ., Τερλίδου Χ.

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας αναδρομικής μελέτης των χαρακτηριστικών των εφήβων, οι οποίοι προσήλθαν για θεραπεία, στο Τμήμα Θεραπείας Οικογένειας και Παιδιού του ανοικτού Ψυχοθεραπευτικού Κέντρου, κατά το χρονικό διάστημα 1981-2001. Οι έφηβοι αυτοί επεβλήθησαν σε πλήρη αξιολόγηση (Ψυχολογική, Ψυχιατρική, Οικογενειακή) και εν συνεχεία ακολούθησαν την ανάλογη ψυχοθεραπευτική αγωγή (Διαδικού τύπου, Ψυχοδραμα, Θεραπευτική Κοινότητα, Οικογενειακή Θεραπεία κ.ά.). Η μελέτη εστιάζεται στα δημογραφικά και διαγνωστικά χαρακτηριστικά, καθώς και στο είδος, τη διάρκεια και την έκβαση της θεραπείας. Επίσης, επιχειρείται σύγκριση των αποτελεσμάτων με μελέτες άλλων αναλόγων δομών.

Οικογένεια και άτομα με ειδικές ανάγκες: ψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις και διαστάσεις

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Κλεφτάρας Γ.

Συζητητής: Σταλίκας Α.

Η δομή και ο τρόπος λειτουργίας της οικογένειας αποτελούν χωρίς αμφιβολία πολύ σημαντικούς παράγοντες για την ψυχική υγεία και

την κοινωνική προσαρμογή των μελών της. Η επίτευξη αυτών των στόχων που είναι ούτως ή άλλως δύσκολη για κάθε οικογένεια γίνεται ιδιαίτερα πολύπλοκη στην περίπτωση οικογενειών με παιδιά που παρουσιάζουν σωματικές ή νοητικές δυσλειτουργίες. Στόχος αυτού του συμποσίου είναι η διερεύνηση κάποιων ψυχολογικών και κοινωνικών διαστάσεων αλλά και επιπτώσεων για τις οποίες είναι υπεύθυνη η ευαίσθητη ισορροπία αυτών των οικογενειών. Συγκεκριμένα θα συζητηθούν: α) οι διεργασίες σχέσεων που οργανώνονται στο πλαίσιο μιας οικογένειας με παιδιά με ειδικές ανάγκες β) η ποιότητα της σχέσης παιδιών γονιών και οι επιπτώσεις της στην ψυχική υγεία και αυτοεκτίμηση, γ) η επίδραση της οικογένειας στην κοινωνική συμπεριφορά παιδιών με νοητική υστέρηση δ) η κοινωνική και προσωπική αυτοεκτίμηση αλλά και η μοναξιά που βιώνουν οι γονείς τέτοιων παιδιών και ε) η αναδοχή και οι εναλλακτικές μορφές οικογενειοκεντρικής φροντίδας των παιδιών με ειδικές ανάγκες.

Η οργάνωση και η λειτουργία της Ελληνικής οικογένειας με ένα παιδί με ειδικές ανάγκες: η καταγραφή μιας περίπτωσης

Τσαμπαρλή Α., Τσιμπιδάκη Α., Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η ανασκόπηση των πορισμάτων των σύγχρονων ερευνών σε διεθνές επίπεδο παρουσιάζει συχνά, συμπεράσματα τα οποία έρχονται σε αντίφαση ως προς το βαθμό και τον τρόπο που το παιδί με ειδικές ανάγκες επηρεάζει την οργάνωση και τη λειτουργία της οικογένειας του. Ένα μεγάλο ποσοστό ερευνών υποστηρίζει ότι η ύπαρξη ενός παιδιού με ειδικές ανάγκες δρα αρνητικά στο οικογενειακό πλαίσιο. Συγκεκριμένα, η οικογένεια εμφανίζεται να βιώνει αγχογόνες καταστάσεις, να έχει αυξημένες υποχρεώσεις, με αρνητικές οικονομικές και ψυχολογικές συνέπειες. Ωστόσο, παράλληλες έρευνες έχουν αποδείξει τη θετική επίδραση που μπορεί να έχει ένα ειδικό παιδί. Έχουν βρεθεί οικογένειες οι οποίες εμφανίζουν αυξημένη οικογενειακή συνοχή, αισθήματα αυτοκαθορισμού και προσέγγισης. Στην Ελληνική βιβλιογραφία παρουσιάζεται μια πρώιμη ερευνητική φάση με περιορισμένη βιβλιογραφική αναφορά στις οικογένειες παιδιών με ειδικές ανάγκες. Η παρούσα μελέτη, βασισμένη στη Θεωρία της Οικογενειακής Θεραπείας, έχει ως στόχο να εξετάσει το πώς οργανώνεται η Ελληνική Οικογένεια γύρω από ένα παιδί με ειδικές ανάγκες. Μέσα από την παρουσίαση μίας περίπτωσης επιδιώκεται να διερευνηθούν οι ακόλουθοι θεωρητικοί άξονες:

- ο τύπος γονεϊκότητας,
- ο βαθμός εμπλοκής των μελών,
- τα όρια, οι ιεραρχίες, και ο βαθμός αυτονομίας, σχέση ζευγαριού.

Η ποιότητα της σχέσης με τους γονείς όπως της αντιλαμβάνεται το άτομο με σωματικές ή νοητικές δυσλειτουργίες και ο ρόλος της στην αυτοεκτίμηση και τη ψυχική του υγεία
Κλεφτάρας Γ., Βλάχου Α., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η σχέση που αναπτύσσει το παιδί με τους γονείς του είναι στενά

συνδεδεμένη με την κοινωνική και ψυχολογική του προσαρμογή και ευεξία. Ιδιαίτερα όσο αφορά τα άτομα με σωματικές ή νοητικές δυσλειτουργίες, η σχέση με τους γονείς αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία γιατί πολύ συχνά η οικογένεια αποτελεί και τη μόνη πηγή συναισθηματικής και κοινωνικής στήριξης αυτών των ατόμων. Στόχος αυτής της έρευνας είναι η μελέτη α) της προσωπικής αντίληψης των ατόμων με σωματικές ή νοητικές δυσλειτουργίες για τη σχέση με τους γονείς τους β) του αντίκτυπου αυτής της αντίληψης στην αυτοεκτίμηση και την ψυχική τους υγεία και γ) το διαφοροποιημένο αντίκτυπο που ενδεχόμενα να έχει η σχέση με τη μητέρα και αντίστοιχα η σχέση του με τον πατέρα στους παραπάνω ψυχολογικούς παράγοντες.

Ένα δείγμα εκατόν ένα ατόμων με ειδικές ανάγκες που συμμετείχαν σε Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης έλαβαν μέρος σε αυτή την έρευνα συμπληρώνοντας το Ερωτηματολόγιο Γενικής Υγείας του Goldberg, το ερωτηματολόγιο Αυτοεκτίμησης του Rosenberg και ένα ερωτηματολόγιο που αφορά την ποιότητα των σχέσεων με τους γονείς.

Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τις υποθέσεις μας και δείχνουν ότι η σχέση με τους γονείς όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από το ίδιο το άτομο με ειδικές ανάγκες είναι όπως άλλωστε αναμενόταν ιδιαίτερα σημαντική για την αυτοεκτίμηση και την ψυχική του υγεία. Αυτό που δεν ήταν αναμενόμενο είναι ο διαφοροποιημένος αντίκτυπος που η σχέση με τη μητέρα και τον πατέρα έχει αντίστοιχα στην ψυχική υγεία ενός ατόμου. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρημα ότι ενώ η ψυχική υγεία του ακόμα με σωματικές ή νοητικές δυσλειτουργίες σχετίζεται με την ποιότητα της σχέσης που έχει αυτή τη στιγμή με τον πατέρα δε συνδέεται όπως θα αναμενόταν με τη σχέση που έχει με τη μητέρα

Η κοινωνική και προσωπική αυτοεκτίμηση των μητέρων παιδιών με νοητική καθυστέρηση

Αργυρακούλη Ε., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Με βάση την υπόθεση ότι κάποιας μορφής κοινωνικός στιγματισμός εξακολουθεί να υπάρχει στην ελληνική κοινωνία για τις οικογένειες παιδιών με νοητική καθυστέρηση, παρά τις αδιαμφισβήτητες βελτιωτικές αλλαγές στις κοινωνικές δομές, η παρούσα εργασία μελετά: 1. Την κοινωνική και προσωπική αυτοεκτίμηση των μητέρων παιδιών με νοητική καθυστέρηση και με συναφείς εξελικτικές δυσκολίες, και 2. τη συσχέτιση αυτών των δύο διαστάσεων της αυτοεκτίμησης με συγκεκριμένες δημογραφικές μεταβλητές. Στην έρευνα πήραν μέρος 50 μητέρες παιδιών με νοητική καθυστέρηση και 50 μητέρες παιδιών, τα οποία δεν παρουσίαζαν κάποιο νοητικό ή άλλο πρόβλημα. Έγινε σχολαστική αντιστοίχιση των δύο ομάδων. Για τη διερεύνηση της προσωπικής και κοινωνικής αυτοεκτίμησης χρησιμοποιήθηκαν: 1. Η προσαρμοσμένη μορφή του "Διαπολιτισμικού Ερωτηματολογίου Αυτοεκτίμησης για Ενήλικες" του James Battle και 2. ένα ερωτηματολόγιο βιογραφικών πληροφοριών.

Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι, ενώ οι δύο ομάδες των μητέρων δεν διαφέρουν σημαντικά ως προς την προσωπική διά-

σταση της αυτοεκτίμησης, εντούτοις παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις στην κοινωνική αυτοεκτίμηση. Το εύρημα αυτό αποδίδεται στις κοινωνικές πιέσεις που οι οικογένειες παιδιών με νοητική υστέρηση δέχονται από το κοινωνικό περιβάλλον. Εξάλλου, οι παλινδρομικές αναλύσεις των δημογραφικών μεταβλητών που επιλέχθηκαν (επίπεδο εκπαίδευσης, κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, αριθμός παιδιών στην οικογένεια) με εξαρτημένες μεταβλητές την προσωπική και την κοινωνική αυτοεκτίμηση, δεν έδειξαν σημαντικά αποτελέσματα για την προσωπική αυτοεκτίμηση. Ως προς τη διακύμανση όμως της κοινωνικής αυτοεκτίμησης, η μεταβλητή που βρέθηκε να την προβλέπει είναι το επίπεδο εκπαίδευσης, με τις περισσότερες μορφωμένες μητέρες παιδιών με νοητική καθυστέρηση να έχουν υψηλότερη κοινωνική αυτοεκτίμηση σε σχέση με τις λιγότερο μορφωμένες.

Αξιολόγηση της επίδρασης της οικογένειας στην κοινωνική συμπεριφορά παιδιών σχολικής ηλικίας με ελαφρά νοητική υστέρηση: μια μελέτη για τη μοναξιά των γονέων

Παπουτσάκη Κ., Γενά Α., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η μοναξιά είναι ένα πανανθρώπινο και συχνό συναίσθημα που σχετίζεται άμεσα με την κοινωνική και συναισθηματική προσαρμογή και την ψυχική υγεία των ατόμων. Η μοναξιά των παιδιών με ελαφρά νοητική υστέρηση και των γονέων τους αποτελεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον και αντικείμενο μελέτης και επιστημονικής έρευνας. Η οικογένεια είναι ένα σύστημα, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του οποίου ασκούν μεγάλη επίδραση στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού. Η παρούσα έρευνα αξιολογεί τις επιδράσεις της οικογένειας στην ανάπτυξη του κοινωνικού δικτύου των παιδιών σχολικής ηλικίας με ελαφρά νοητική υστέρηση που φοιτούν σε δημόσια ειδικά σχολεία, τη μοναξιά των γονιών, τις αντιλήψεις τους σχετικά με τη μοναξιά των παιδιών τους, τα αίτια και τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν για την αντιμετώπισή της. Τέλος αξιολογεί την εμβέλεια του κοινωνικού δικτύου των παιδιών σύμφωνα με τις απόψεις των γονέων και σχετίζει το κοινωνικό δίκτυο των παιδιών με το κοινωνικό δίκτυο της οικογένειας. Το δείγμα ήταν τυχαίο και αποτελούνταν από γονείς παιδιών που φοιτούσαν σε τυχαία επιλεγμένα δημόσια ειδικά σχολεία της Αθήνας και διαφόρων περιοχών της Ελλάδας. Τα ευρήματα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα καθώς συγκρίνονται με αντίστοιχα ευρήματα άλλων ερευνών και αξιολογούν το κοινωνικό δίκτυο της οικογένειας και του παιδιού. Επίσης προτείνονται προγράμματα πρόληψης και παρέμβασης για την ανάπτυξη του κοινωνικού δικτύου της οικογένειας και την αντιμετώπιση της μοναξιάς.

Παιδιά με ειδικές ανάγκες και εναλλακτικές μορφές οικογενειακο-κεντρικής φροντίδας: Ο θεσμός της εξειδικευμένης αναδοχής

Τσαγκάρη Μ., Ξανθάκου Γ., Καίλα Μ., Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αποτελούν μια ειδική κατηγορία παιδιών με ιδιαιτερότητες και πολυμορφία: περιλαμβάνουν τα

ανήλικα άτομα με σωματικές ή νοητικές δυσλειτουργίες, ψυχοσυναισθηματικά προβλήματα, προβλήματα συμπεριφοράς αλλά και παιδιά – θύματα κακοποίησης ή/και παραμέλησης. Ο θεσμός της ανάδοχης φροντίδας αγκαλιάζει όλα τα παιδιά και τους εφήβους, οι οποίοι χρήζουν προστασίας, παρέχοντας ως υποκατάστατο ένα οικογενειακό πλαίσιο φιλοξενίας. Για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και ιδιαίτερες όμως, ο θεσμός καλείται να καλύψει θέματα εξειδικευμένης φροντίδας, η οποία προϋποθέτει: περαιτέρω εκπαίδευση, γνώση κατά περίπτωση καθώς και δυνατότητα παρέμβασης σε πρωτογενές επίπεδο για τη διευκόλυνση της όλης θεραπευτικής στήριξής τους.

Η επιλογή, αξιολόγηση καταλληλότητας, εκπαίδευση και ανάθεση έργου στους ανάδοχους αυτούς γονείς, οφείλει να επικεντρώνεται σε θέματα: εποπτείας, επαγγελματισμού ως προς τους απαιτούμενους χειρισμούς, συνεχούς και απρόσκοπτης συνεργασίας και επικοινωνίας όλων των εμπλεκόμενων καθώς και προσαύξηση των παροχών και επιδομάτων οι οποίες θα υποστηρίζουν οικονομικά και υλικοτεχνικά το δύσκολο έργο των ανάδοχων γονέων.

Η νομοθεσία, η συναφής κοινωνική πολιτική και οι αρμόδιοι για την υλοποίηση του θεσμού φορείς απαιτείται να οριοθετούν ανάλογα θέματα δικαιοσύνης και πρόνοιας, έτσι ώστε να καλύπτονται με επιτυχία οι ανάγκες τόσο των παιδιών, όσο και της φυσικής αλλά και της ανάδοχης οικογένειας. Δυστυχώς, η διεθνής κατάσταση, σε επίπεδο εφαρμοσμένης κοινωνικής πολιτικής, αλλά και στις σχετικές πρακτικές στο πεδίο της ανάδοχης φροντίδας, παιδιών με ειδικές ανάγκες, υπερτερούν σε σχέση με τα εθνικά δεδομένα, χωρίς να αποκλείεται η δυνατότητα πρόοδου μέσα από κατάλληλες προσαρμογές.

Απόψεις των γονέων για την ανάπτυξη των παιδιών και την παιδική ψυχοπαθολογία

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Καπαρδής Α.**

Συζητητής: **Δημητρίου Α.**

Ο ρόλος της οικογένειας στην ηθική, γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού είναι ιδιαίτερα σημαντικός, ωστόσο η μελέτη των γνώσεων και των πεποιθήσεων των γονέων για την ανάπτυξη των παιδιών είναι σχετικά πρόσφατη (Block, J.H., Block, J. & Morrison, 1981, Sameroff, A.J. & Feil, L., 1985, Miller, S.A. 1988, Goodnow & Collins, 1990, Martin, B., & Johnson, J.E., 1992). Οι αντιλήψεις των γονιών για το που οφείλεται η ανάπτυξη των διαφόρων δεξιοτήτων των παιδιών, επηρεάζει άμεσα τις πρακτικές που χρησιμοποιούν στην διαπαιδαγώγηση και κοινωνικοποίηση τους. Η διαπολιτισμική έρευνα έχει επιπλέον καταδείξει τις διαφορές στην ανατροφή των παιδιών από πολιτισμό σε πολιτισμό. Στόχος της έρευνας αυτής, είναι να καταγράψει τις αντιλήψεις και γνώσεις των γονιών με καταγωγή την Κύπρο, Ελλάδα, χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και Αλβανία (όσον αφορά α) στους παράγοντες που επηρεάζουν την γνωστική, κοινωνική και ηθική ανάπτυξη των παιδιών, β) στη

σχέση τους με το παιδί, γ) στα αίτια χειρισμό της παιδικής ψυχοπαθολογίας και δ) στους τρόπους διαπαιδαγώγησης. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν σε έρευνα που έχει διεξαχθεί στην Κύπρο και Ελλάδα ανάμεσα σε μητέρες παιδιών νηπιακής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας που προέρχονταν από αστικές ή αγροτικές περιοχές και διέφεραν ως προς το επίπεδο μόρφωσης. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου.

Οι αντιλήψεις των Κυπρίων γονέων ως προς τη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών τους

Καζή Σ., Σταυρινίδης Π., Παπαστυλιανού, Α., Καπαρδής Α., Παναγιώτου Γ.

Στην έρευνα αυτή εξετάστηκαν 600 Κύπριοι γονείς ως προς τις αντιλήψεις τους για τη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών τους. Οι τομείς γνωστικής ανάπτυξης οι οποίοι μελετήθηκαν ήταν: (α) η μαθηματική, (2) η λεκτική, (3) η πειραματική και (4) η χωροταξική ικανότητα των παιδιών. Επιπλέον η έρευνα αυτή διερεύνησε αν το περιεχόμενο των γονεϊκών αντιλήψεων διαφοροποιείται ως συνάρτηση του μορφωτικού επιπέδου, του τόπου διαμονής (διαμονή σε αγροτικές περιοχές και αστικά κέντρα) και της ηλικίας των παιδιών της οικογένειας (παιδιά προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας). Τέλος, εξετάστηκαν οι αποδόσεις αιτιότητας των γονέων ως προς τους παράγοντες οι οποίοι καθορίζουν τη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών τους. Συγκεκριμένα διερευνήθηκε αν γονείς αποδίδουν την ανάπτυξη (α) σε κληρονομικούς παράγοντες, (β) σε παράγοντες ωρίμανσης (γ) στις προσπάθειες του ίδιου του παιδιού, (δ) στην επιρροή του άμεσου κοινωνικού περιβάλλοντος ή (ε) στην επιρροή του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος.

Γονεϊκές αντιλήψεις για την κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού

Σταυρινίδης Π., Παναγιώτου Γ., Καζή Σ., Καπαρδής Α., Παπαστυλιανού Α.

Στόχος της έρευνας ήταν η εξέταση των αντιλήψεων των γονιών ως προς την κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού τους. Για το σκοπό αυτό κατασκευάστηκε ένα ερωτηματολόγιο το οποίο απευθύνεται σε γονείς με παιδιά διαφορετικών εξελικτικών σταδίων (νηπιακής, παιδικής και εφηβικής ηλικίας) οι οποίοι προέρχονται από αστικές και αγροτικές περιοχές της Κύπρου. Το ερωτηματολόγιο καλύπτει ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών συμπεριφορών (διαπροσωπικές σχέσεις, ηθική ανάπτυξη, αποκλίνουσα συμπεριφορά) διερευνώντας τις αντιλήψεις των γονιών για το στάδιο εμφάνισης μιας συμπεριφοράς, τις αποδόσεις αιτιότητας ως προς την εμφάνιση της καθώς και τους τρόπους αντιμετώπισης συμπεριφορών που αποκλίνουν από τις αντιλήψεις κανονικότητας της ανάπτυξης και της εκδηλούμενης συμπεριφοράς. Η γνώση η οποία αντλείται από την έρευνα αυτή θα χρησιμοποιηθεί ως βάση για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών εργασιών -

σημιναρίων με στόχο την εδραίωση της ετοιμότητας των γονιών για αντιμετώπιση των εξελικτικών προκλήσεων του παιδιού τους και της ορθότερης αντιμετώπισης προβλημάτων που παρουσιάζει ένα παιδί κατά τις φάσεις και τους τομείς της ανάπτυξης του.

Τρόποι γονεϊκής συμπεριφοράς και αντιλήψεις για την ανάπτυξη του παιδιού

Σταυρινίδης Π., Καζή Σ., Παναγιώτου Γ., Καπαρδής Α., Παπαστυλιανού Α.

Στόχος αυτής της έρευνας είναι η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των προτύπων συμπεριφοράς που υιοθετούν οι γονείς προς το παιδί τους και των πεποιθήσεων τους ως προς τους τομείς και τα στάδια ανάπτυξης του παιδιού.

Στη σχετική βιβλιογραφία έχει φανεί ότι οι γονείς υιοθετούν ένα από τους ακόλουθους τέσσερις βασικούς τρόπους γονεϊκής συμπεριφοράς (ΤΓΣ): τον ο συμμετοχικός, τον αυστηρό, τον χαλαρό ή τον αδιάφορο τρόπο. Αυτή τη μελέτη, όπου συμμετείχαν γονείς από αστικές και αγροτικές περιοχές της Κύπρου έχει ως στόχο αφενός τη διερεύνηση της τυχόν διαφοροποίησης ως προς τον ΤΓΣ σε σχέση με την γεωγραφική προέλευση των γονιών. Αφετέρου, εξετάζει τη πιθανή συσχέτιση των ΤΓΣ α) με τα πρότυπα αντιλήψεων ως προς την ανάπτυξη του παιδιού και β) με τις αποδόσεις αιτιώτητας για τους παράγοντες που ευθύνονται για την εμφάνιση μιας συμπεριφοράς από το παιδί στα ποικίλα πεδία της ανάπτυξης του (γνωστικό, συναισθηματικό, βιοσωματικό, κοινωνικό) ή σε ένα από τα στάδια ανάπτυξης (βρεφικής, νηπιακής, παιδικής, εφηβικής ηλικίας).

Απόψεις των γονέων για την κοινωνική και ηθική ανάπτυξη των παιδιών τους: η διαπολιτισμική διάσταση

Παπαστυλιανού Α., Καπαρδής Α., Παναγιώτου Γ., Καζή Σ., Σταυρινίδης Π.

Ο ρόλος της οικογένειας στην ηθική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού είναι ιδιαίτερα σημαντικός, ωστόσο η μελέτη των γνώσεων και των πεποιθήσεων των γονέων για την ανάπτυξη των παιδιών είναι σχετικά πρόσφατη (Block, J.H., Block, J. & Morrison, 1981, Sameroff, A.J. & Feil, L., 1985, Miller, S.A. 1988, Goodnow & Collins, 1990, Martin, B., & Johnson, J.E. 1992). Ιδιαίτερα, η συναισθηματική ανάπτυξη, αλλά και οι γνώσεις που έχουν οι γονείς σε σχέση με τους μηχανισμούς που μπορούν να οδηγήσουν σε αντικοινωνική ή παραβατική συμπεριφορά δεν μελετήθηκαν ιδιαίτερα. Η διαπολιτισμική έρευνα επιπλέον έχει φέρει στο προσκήνιο τις διαφορές στην ανατροφή και στους τρόπους κοινωνικοποίησης των παιδιών και κατ'επέκταση διαφορές στην έκφραση της επιθετικότητας (Bacon, Child & Barry, 1963, Lambert, 1971, Landau, 1984, Groebel, 1986). Στόχος του μέρους αυτού της έρευνας που παρουσιάζεται στο συμπόσιο, είναι να καταγράψει τις ομοιότητες και διαφορές στις απόψεις που έχουν οι ντόπιοι Έλληνες γονείς για την ανάπτυξη

βασικών αναπτυξιακών διαστάσεων των παιδιών τους (νοητική, κοινωνική, συναισθηματική, μηχανισμοί που δημιουργούν παραβατικότητα) σε σχέση με τους γονείς από την πρώην Σοβιετική Ένωση και την Αλβανία που ζουν στην Ελλάδα.

Αντιλήψεις Κυπρίων γονέων για την παιδική ψυχοπαθολογία και τρόποι χειρισμού της

Παναγιώτου Γ., Καπαρδής Α., Καζή Σ., Παπαστυλιανού Α., Στυλιανίδης Π.

Οι γονείς αποτελούν σημαντικότατο παράγοντα στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών και είναι υπεύθυνοι για την ευημερία τους και την υγιά τους ανάπτυξη. Οι γνώσεις των γονέων όσον αφορά στο ποιες συμπεριφορές είναι εξελικτικά αναμενόμενες και ποιες όχι σε κάθε ηλικία πιθανόν να επηρεάζει τη σημασία που θα δώσουν σε συμπτώματα παιδικής ψυχοπαθολογίας. Επίσης, οι απόψεις τους για τους παράγοντες που οδηγούν τόσο στις φυσιολογικές εξελικτικές αλλαγές όσο και στην εμφάνιση ανεπιθύμητων συμπεριφορών πιθανόν να επηρεάζουν τον τρόπο που θα επιλέξουν να χειριστούν προβλήματα στην συμπεριφορά των παιδιών. Ταυτόχρονα, έρευνες έχουν δείξει οι στάσεις τους απέναντι στην χρήση των υπηρεσιών ειδικών στον τομέα της ψυχικής υγείας επιδρούν τόσο στην αξιοποίηση τέτοιων υπηρεσιών όσο και στο αποτέλεσμα των παρεμβάσεων. Η παρούσα έρευνα των αντιλήψεων των Κυπρίων γονέων για την παιδική ψυχοπαθολογία έγινε σε δείγμα μητέρων με παιδιά προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας, που διέμεναν είτε στην πόλη είτε στην ύπαιθρο, και που διέφεραν σε μορφωτικό επίπεδο. Αρχικά αποτελέσματα δείχνουν ότι αν και γνωρίζουν αρκετά για το ποιες συμπεριφορές είναι αποδεκτές σε κάθε ηλικία και ποιες όχι, σπάνια θα επέλεγαν να συμβουλευτούν ειδικούς ψυχικής υγείας ενώ θα προτιμούσαν να χειριστούν μόνες τους τα προβλήματα μέσα από συζήτηση και συμβουλές. Οι χειρισμοί που θα επέλεγαν σχετίζονται σε μερικό βαθμό με τις αντιλήψεις τους για τα αίτια των ανεπιθύμητων συμπεριφορών.

Το Γνωσιακό – Συμπεριφοριστικό μοντέλο: παρουσίαση και ανάλυση πέντε περιστατικών

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Ευθυμίου Κ.**

Συζητητής: **Χαρίλα Ν.**

Οι παρουσιάσεις περιστατικών (case studies) αποτελούν το τέλος μιας επιτυχημένης εκπαίδευσης στην Γνωσιακή – Συμπεριφοριστική Θεραπεία αλλά και βασικό στοιχείο της δια βίου εκπαίδευσης των θεραπευτών. Πέντε περιστατικά παραδειγματικών παρεμβάσεων παλαιότερων σπουδαστών του Ινστιτούτου Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς, καταδεικνύουν την αποτελεσματικότητα και την δομή των παρεμβάσεων. Παρουσιάζονται κλασικές συμπεριφοριστικές τεχνικές (τεχνικές επίλυσης προβλήματος, κατάκτησης στόχου, παρεμπόδισης αντίδρασης,

εκπαίδευσης σε δεξιότητες, διαχείρισης του στρες) αλλά και νεώτερες τεχνικές από τον γνωσιακό χώρο όπως η εστιασμένη προς το σχήμα θεραπευτική στρατηγική, εντοπισμός γνωσιακών παραποιήσεων, αμφισβήτηση δυσλειτουργικών σκέψεων κτλ. Η πρώτη περίπτωση αναφέρεται σε μία έφηβη 15 ετών, η οποία προσήλθε για θεραπεία 1,5 χρόνο μετά από τον αιφνίδιο θάνατο του πατέρα της. Κατά την έναρξη της θεραπείας εμφάνιζε δυσκολίες σχετικά με το πένθος και τις σχέσεις μέσα στην οικογένεια, προβλήματα πρόσληψης τροφής, καθώς και δυσκολίες στις διαπροσωπικές της σχέσεις.

Η δεύτερη παρουσίαση αναφέρεται στην αντιμετώπιση των δυσκολιών ενός κοριτσιού 9 ετών, το οποίο εμφάνισε σταθερή και έντονη αδυναμία να μιλήσει στο χώρο του σχολείου (Επιλεκτική Βαβώτητα). Ταυτόχρονα το παιδί εμφάνιζε υπερβολική ντροπή, κοινωνική αποφυγή και απομόνωση, κυρίως στο χώρο του σχολείου.

Η τρίτη παρουσίαση αφορά στην περίπτωση ενός εφήβου ηλικίας 16 χρόνων, ο οποίος παραπέμφθηκε σε θεραπεία εξαιτίας του έντονου άγχους σχολικής επίδοσης. Ιδεοληψίες και ψυχαναγκαστική συμπεριφορά άμβλυαν και σωματοποιούσαν το άγχος του. Η τέταρτη περίπτωση αναφέρεται σε φοιτητή ηλικίας 20 ετών, ο οποίος προσήλθε για θεραπεία με αίτημα την αδυναμία του να συνάψει διαφυλικές σχέσεις ειδικά, την αδυναμία του να συνάψει στενές διαπροσωπικές σχέσεις. Πέραν της αποφευκτικής συμπτωματολογίας, κατά την έναρξη της θεραπείας παρουσίαζε ιδεοψυχαναγκαστική συμπτωματολογία και στοιχεία παθητικής επιθετικότητας.

Η πέμπτη μελέτη περίπτωσης παρουσιάζει την θεραπεία νέου άνδρα (28) με διάγνωση μεταιχμιακής διαταραχής προσωπικότητας, ο οποίος στα πλαίσια της διαταραχής του εμφάνιζε επικίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά και έντονα προβλήματα με την πορεία των σπουδών του

Περιγραφή ατομικής περίπτωσης έφηβης με πένθος και οικογενειακές δυσκολίες

Αγγελή Αικ.

Η περίπτωση αναφέρεται σε μία έφηβη 15 ετών (κατά την έναρξη της θεραπείας), η οποία προσήλθε για θεραπεία 1,5 χρόνο μετά από τον αιφνίδιο θάνατο του πατέρα της. Κατά την έναρξη της θεραπείας εμφάνιζε δυσκολίες σχετικά με το πένθος και τις σχέσεις μέσα στην οικογένεια: επιπλέον, παρουσίαζε προβλήματα με το στομάχι και την πρόσληψη τροφής, καθώς και τις διαπροσωπικές της σχέσεις. Δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση και προτεραιότητα στη θεραπευτική σχέση, η οποία αποτέλεσε τη βάση για την εφαρμογή γνωσιακών – συμπεριφοριστικών τεχνικών με στόχο τη γνωσιακή αναδόμηση (όσον αφορά την αυτοεκτίμηση και την αυτοεικόνα, αλλά και ζητήματα σχετικά με το πένθος και τις οικογενειακές και διαπροσωπικές σχέσεις), την αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων, την ανάπτυξη της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων, διαχείρισης του στρες και διεκδικητικής συμπεριφοράς, την αλλαγή του ρόλου μέσα στην οικογένεια και την ανάπτυξη θετικών δραστηριοτήτων.

Γνωσιακή-συμπεριφοριστική θεραπεία σε περίπτωση επιλεκτικής βαβώτητας

Βλάχου Μ.

Η παρουσίαση αναφέρεται στην αντιμετώπιση των δυσκολιών ενός κοριτσιού 9 ετών, το οποίο εμφάνισε σταθερή και έντονη αδυναμία να μιλήσει στο χώρο του σχολείου. Ταυτόχρονα το παιδί εμφάνιζε υπερβολική ντροπή, κοινωνική αποφυγή και απομόνωση, κυρίως στο χώρο του σχολείου.

Το περιστατικό αντιμετωπίστηκε σύμφωνα με τις αρχές της Γνωσιακής – Συμπεριφοριστικής Ψυχοθεραπείας.

Η θεραπευτική παρέμβαση περιλαμβάνει τα εξής στάδια:

- Λήψη ιστορικού από τους γονείς,
- Αρχικές διαγνωστικές συνεδρίες με το παιδί.
- Ενημέρωση των γονέων για τη μέθοδο που θα εφαρμοσθεί, προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα του παιδιού.
- Ατομικές ψυχοθεραπευτικές συνεδρίες με το παιδί. Χρήση κατάλληλων θεραπευτικών παραμυθιών. Διάλογος με το παιδί ώστε να επιτευχθεί τροποποίηση των αυτόματων αρνητικών σκέψεων.
- Ενημέρωση του εκπαιδευτικού. Παρέμβαση στην τάξη, όπου ο εκπαιδευτικός αποτέλεσε τον ενδιάμεσο θεραπευτή για τον χώρο του σχολείου.
- Εκπαίδευση και καθοδήγηση των γονέων, με σκοπό να λειτουργήσουν ως ενδιάμεσοι θεραπευτές, στις κοινωνικές εκδηλώσεις του παιδιού τους.

Περιγραφή ατομικής περίπτωσης θεραπείας εφήβου με άγχος επίδοσης, ιδεοληψίες και ψυχαναγκαστική συμπεριφορά

Καποδίστρια Δ.

Η παρουσίαση αφορά στην περίπτωση ενός εφήβου ηλικίας 16,5 χρόνων, μαθητή της Β' Λυκείου. Ο μαθητής και η οικογένειά του αναζήτησαν βοήθεια εξαιτίας του έντονου άγχους που τον καταλάμβανε ενόψει διαγωνισμάτων, εξετάσεων και σχολικών δοκιμασιών, άγχος που γινόταν εντονότερο από την προοπτική να χάσει ο νεαρός τη σχολική χρονιά.

Από την πρώτη κιόλας συνάντηση ο νεαρός εκμυστηρεύτηκε στη θεραπεύτρια ότι τον απασχολούν ομοφυλοφιλικές σκέψεις, ότι οι σκέψεις αυτές του είναι ιδιαίτερα δυσάρεστες και ότι θα επιθυμούσε να μην του έρχονται καθόλου στο μυαλό. Κατά τις πρώτες προσπάθειες αξιολόγησης, προέκυψε ότι η αυτοεκτίμησή του ήταν χαμηλή, κυρίως σε θέματα που αφορούσαν την επίδοσή του, ενώ σε θέματα που αφορούσαν στο χαρακτήρα του μπορούσε να εκτιμήσει αρκετά θετικά στοιχεία. Επίσης αναδείχθηκαν στοιχεία τελειοθρησίας, ενώ διαφαίνεται και εμμονή με την τάξη και την καθαριότητα. Το άγχος του, ιδιαίτερα έντονο όταν επρόκειτο να αξιολογηθεί η επίδοσή του, εκδηλωνόταν με εσωτερική ανησυχία, ευερεθιστότητα, δυσκολία στη συγκέντρωση, κεφαλαλγία και γαστρεντερικές ενοχλήσεις.

Επειδή οι πρώτες συναντήσεις είχαν την μορφή «παρέμβασης

στην κρίση», έγινε προσπάθεια να εξηγηθεί ο μηχανισμός δημιουργίας του άγχους, ώστε να αρχίσει ο έφηβος να αποκαταστροφοποιεί αυτό που του συμβαίνει, ενώ διδάχθηκε και η χαλάρωση κατά Jacobson. Σταδιακά επιχειρήθηκε η κατανόηση από την πλευρά του εφήβου της έννοιας του γνωσιακού λάθους και έγιναν οι πρώτες προσπάθειες οριζόντιας και κάθετης διερεύνησης, προκειμένου να ανιχνευθούν οι βαθύτερες πεποιθήσεις του

Περιγραφή ατομικής περίπτωσης μετεφήβου με αποφευκτική διαταραχή προσωπικότητας και ιδεοψυχαναγκαστική συμπτωματολογία

Ευσταθίου Γ.

Η περίπτωση αναφέρεται σε φοιτητή ηλικίας 20 ετών, ο οποίος προσήλθε για θεραπεία με αίτημα την αδυναμία του να συνάψει διαφυλικές σχέσεις ειδικά, την αδυναμία του να συνάψει στενές διαπροσωπικές σχέσεις γενικά και την αδυναμία του να προσπαθήσει αποτελεσματικά προκειμένου να επιτύχει τους στόχους που έθετε. Πέραν της αποφευκτικής συμπτωματολογίας, κατά την έναρξη της θεραπείας παρουσίαζε ιδεοψυχαναγκαστική συμπτωματολογία και στοιχία παθητικής επιθετικότητας, τα οποία όμως δεν δικαιολογούσαν επιπρόσθετη διάγνωση.

Ακολουθήθηκε εστιασμένη προς το σχήμα θεραπευτική στρατηγική και χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές επίλυσης προβλήματος, κατάτμησης στόχου, παρεμπόδισης αντίδρασης, εντοπισμού γνωσιακών παραποιήσεων, αμφισβήτησης δυσλειτουργικών σκέψεων (πραγματιστική, ορθολογιστική και νοοκατασκευαστική προσέγγιση), καθέτου τόξου, αναβίωσης εμπειριών από την παιδική ηλικία και εκπαίδευσης στις διαφυλικές δεξιότητες.

Η θεραπεία ολοκληρώθηκε σε 43 συνεδρίες κατά το διάστημα 16 μηνών. Κατά την τελευταία αναμνηστική συνεδρία μετά την παρέλευση δύο ετών από την ολοκλήρωση της θεραπείας διαπιστώθηκε η διατήρηση του θεραπευτικού αποτελέσματος και η γενίκευση των θεραπευτικών παρεμβάσεων.

Περιγραφή ατομικής περίπτωσης θεραπείας ομοφυλόφιλου άντρα με μταιχιμακή διαταραχή προσωπικότητας.

Θεοδώρου Β.

Στην παρούσα μελέτη περίπτωσης θα παρουσιασθεί ένα περιστατικό μταιχιμακής διαταραχής προσωπικότητας. Η διάγνωση αυτή πληρούσε τα κριτήρια κατά DSM IV. Πρόκειται για άνδρα, 28 ετών, φοιτητή και εργαζόμενο, ο οποίος αναζήτησε την βοήθεια ψυχολόγου παραπονούμενος για προβλήματα συγκέντρωσης με αποτέλεσμα τη προσωρινή διακοπή των σπουδών του. Στην συνέχεια ο πελάτης επεκτάθηκε σε προβλήματα από την διακοπή της σχέσης του με το φίλο του και επικίνδυνες ομοφυλοφιλικές σεξουαλικές πρακτικές. Πρόκειται για ομοφυλόφιλο σύντονο με το εγώ. Για την θεραπεία χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της διαλεκτικής συμπεριφορικής θεραπείας σύμφωνα με την Linehan. Πραγματοποιήθηκαν εβδομαδιαίες συνεδρίες της

μιας ώρας για διάστημα πάνω από ένα έτος με ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα. Ακολούθησαν δυο αναμνηστικές συνεδρίες. Δεν έχει παρουσιάσει μέχρι σήμερα υπότροπη.

Ταυτότητες φύλου και μεταβατικές διαδικασίες: εργασία, οικογένεια, ανεργία

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Σακκά Δ., Δεληγιάννη-Κουιμτζή Β.**
Συζητητής: **Δεληγιάννη-Κουιμτζή Β.**

Το Συμπόσιο φιλοδοξεί να αναδείξει τους τρόπους με τους οποίους οι μηχανισμοί μετάβασης από το σχολείο στην αγορά εργασίας και από την εφηβεία στην ενηλικίωση συνδέονται με τη διαμόρφωση του ανδρισμού και της θηλυκότητας και να συζητήσει, μέσα από μια φεμινιστική προσέγγιση, ερωτήματα όπως:

- Πώς συμφιλιώνουν οι γυναίκες την εργασία με τη δημιουργία οικογένειας, στο πλαίσιο της ασύμμετρης τοποθέτησης των δύο φύλων στην ιδιωτική και τη δημόσια σφαίρα;
- με ποιο τρόπο συνδέεται η διαμόρφωση της έννοιας της εργασίας με τις κουλτούρες του φύλου στην εφηβική ηλικία;
- με ποιο τρόπο επηρεάζει το φύλο του παιδιού τις προσδοκίες των γονιών για το μέλλον του;
- πώς η εξωσχολική αμειβόμενη και μη αμειβόμενη απασχόληση των εφήβων συνδέεται με το φύλο και επηρεάζει τις μεταβατικές διαδικασίες;
- πώς οι ταυτότητες φύλου εμπλέκονται στον τρόπο με τον οποίο οι ίδιοι οι έφηβοι σχεδιάζουν τη μελλοντική τους οικογένεια και μιλούν γι' αυτή;
- ποιες είναι οι ψυχολογικές επιπτώσεις της ανεργίας σε νέους άνδρες και γυναίκες, με δεδομένο το γεγονός ότι τα δύο φύλα συνδέονται με διαφορετικό τρόπο με το δημόσιο χώρο της αγοράς εργασίας;

Οι έρευνες που παρουσιάζονται στο Συμπόσιο επιχειρούν να ανιχνεύσουν απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα, μέσα από διαφορετικές μεθοδολογίες και παραδείγματα του ελληνικού χώρου.

«Η ασύμμετρη τοποθέτηση των φύλων στην οικογένεια και στην απασχόληση: συγκρούσεις & διλήμματα γυναικών
Αθανασιάδου Χ., Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Παρ' ότι σήμερα διαπιστώνονται σημαντικές αλλαγές, προς την κατεύθυνση της ισότητας, στους τομείς της εκπαίδευσης, της οικογένειας και της εργασίας, ωστόσο τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες προσδοκούν ότι οι γυναίκες θα διαδραματίσουν σημαντικότερο ρόλο στην οικογένεια, ενώ οι άνδρες στην αγορά εργασίας. Φαίνεται ότι, από την εφηβική ηλικία ακόμη, τα κορίτσια προχωρούν σε εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές,

οι οποίες θα τις επιτρέψουν να ανταποκρίνονται ταυτόχρονα σε παραδοσιακούς οικογενειακούς ρόλους. Για παράδειγμα, αποτελέσματα ερευνών έδειξαν διαφορές στις στάσεις και στις αντιλήψεις των δύο φύλων ειδικά σε σχέση με την ευθύνη και τη φροντίδα των παιδιών και την επίδρασή τους στη μισθωτή απασχόληση των γυναικών. Ο παραπάνω μελλοντικός προσανατολισμός προϋποθέτει μια «ασύμμετρη» τοποθέτηση των φύλων στο χώρο της οικογένειας και της απασχόλησης, γεγονός που δημιουργεί περισσότερες συγκρούσεις και προβλήματα στις γυναίκες, οι οποίες προσπαθούν από μόνες τους να συμφιλιώσουν τους δύο τομείς. Η αμφιταλάντευση που αισθάνονται οι γυναίκες από τη σύγκρουση των ανταγωνιστικών ρόλων που διαδραματίζουν είναι φυσιολογική, καθώς βιώνουν αντιφατικές συνθήκες τόσο στο χώρο της αμειβόμενης εργασίας όσο και στο χώρο της οικογένειας. Υποστηρίζεται ότι οι αντιφάσεις δεν λύνονται τελικά με το συνδυασμό των δύο δραστηριοτήτων, ωστόσο τα αρνητικά και τα θετικά στοιχεία λειτουργούν συμπληρωματικά, κάνοντας τη ζωή των γυναικών πιο ενδιαφέρουσα αλλά και πιο εξαντλητική.

Το νόημα της εργασίας στο λόγο εφήβων μαθητών και μαθητριών

Καραμπατζάκη Δ., Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Κατά την διαδικασία της μετάβασης στην αγορά εργασίας σημαντικό ρόλο έχουν να διαδραματίσουν τα νοήματα που οι ίδιοι οι άνθρωποι δίνουν σε ορισμένες έννοιες- κλειδιά αυτής της διαδικασίας.

Η συγκεκριμένη έρευνα αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης μελέτης σχετικά με τις επαγγελματικές επιλογές των νέων στην Ελλάδα και επικεντρώνεται στο λόγο των εφήβων μαθητών και μαθητριών Λυκείου για την έννοια της εργασίας. Πιο συγκεκριμένα έχει στόχο να μελετήσει τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζουν μέσα στο λόγο τους την έννοια της εργασίας σε μια συνθήκη αλληλεπίδρασης με την ερευνήτρια.

Πραγματοποιήθηκαν 35 ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις σε σχολικό περιβάλλον με μαθητές και μαθήτριες της Α και Β τάξης Ενιαίου Λυκείου και μαθητές και μαθήτριες των ΤΕΕ. Το σύνολο των απομαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων αναλύθηκε σύμφωνα με την θεωρία και την μέθοδο της ανάλυσης λόγου (Discourse analysis).

Στην παρουσίαση θα συζητηθούν τα ερμηνευτικά ρεπερτόρια που χρησιμοποιούν οι έφηβοι μαθητές και μαθήτριες για να νοηματοδοτήσουν την έννοια της εργασίας. Θα παρουσιαστεί επίσης η σχέση αυτών των ρεπερτορίων με τα κυρίαρχα ρεπερτόρια για την εργασία αλλά και ο τρόπος που χρησιμοποιούνται από τους ίδιους τους εφήβους για να αιτιολογήσουν τις προσωπικές τους επαγγελματικές επιλογές που αναφέρουν στην συνέντευξη.

Ταυτότητες Φύλου στο Οικογενειακό Πλαίσιο

Μαζηρίδου Ε., Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η μελέτη που παρουσιάζεται στοχεύει στη διερεύνηση του ρόλου με τον οποίο το οικογενειακό πλαίσιο, και πιο συγκεκριμένα, οι αντιλήψεις των γονιών για τους ρόλους των δύο φύλων στην ιδιωτική και τη δημόσια σφαίρα, επηρεάζει τη διαμόρφωση των ταυτοτήτων φύλου. Στην έρευνα πήραν μέρος 463 γονείς (184 πατέρες και 279 μητέρες) εφήβων ηλικίας 15-17 ετών που συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο, στόχος του οποίου ήταν να συγκεντρώσει τις απόψεις των γονιών για μια σειρά από θέματα που αφορούσαν, ανάμεσα στα άλλα και τις αντιλήψεις τους για το γάμο των παιδιών τους και τη δημιουργία οικογένειας, καθώς και τις προσδοκίες τους για το επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους.

Η στατιστική ανάλυση έδειξε ότι οι απόψεις των γονιών επηρεάζονται τόσο από το φύλο των παιδιών τους, όσο και από τη σύνθεση της οικογένειας. Η συζήτηση και η ερμηνεία των αποτελεσμάτων εστιάζονται στο ρόλο που διαδραματίζει το οικογενειακό πλαίσιο στη διαμόρφωση των ταυτοτήτων φύλου στην εφηβεία και την αναπαραγωγή του καταμερισμού των φύλων στο οικογενειακό πλαίσιο.

Απόψεις και προσδοκίες εφήβων για τις σχέσεις των δύο φύλων στο οικογενειακό πλαίσιο

Σακκά Δ., Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η μελέτη αποσκοπεί α) στη διερεύνηση των απόψεων και των προσδοκιών εφήβων για τις σχέσεις των δύο φύλων στην οικογένεια, β) στη εξέταση των τρόπων με τους οποίους τα αγόρια και τα κορίτσια διαμορφώνουν τις ταυτότητες του φύλου τους στο πλαίσιο της μετάβασής τους από την εφηβεία στην ενήλικη ζωή και στη δημιουργία δικής τους οικογένειας. Στη μελέτη συμμετείχαν 1110, έφηβοι, 488 αγόρια και 622 κορίτσια των τάξεων Γ' Γυμνασίου, Α' και Β' Λυκείου από διάφορα σχολεία της χώρας. Για την εξέταση των παραγόντων της μελέτης συλλέχθηκαν ποσοτικά δεδομένα βάσει δομημένου ερωτηματολογίου το οποίο συμπληρώθηκε από 1110 εφήβους και εξέταξε τις γνώμες και προσδοκίες των εφήβων για τους ρόλους των δύο φύλων στην οικογένεια και τις μελλοντικές τους προοπτικές και επιλογές, όσον αφορά την οικογενειακή ζωή.

Διαπιστώθηκε μια προτίμηση για ισότιμη κατανομή της εργασίας στην οικογένεια, στο πλαίσιο, όμως, παραδοσιακών σχέσεων των φύλων και τυπικού καταμερισμού των ρόλων ανδρών και γυναικών, μια σαφώς προσδιορισμένη εικόνα του άνδρα ως 'κουβαλητή' και στατιστικά σημαντικές διαφορές στις απόψεις αγοριών και κοριτσιών σε ό,τι αφορά τους τρόπους με τους οποίους σχεδιάζουν τη μελλοντική τους οικογένεια. Στη μελέτη επισημαίνεται η αναγκαιότητα για προγράμματα παρέμβασης στο χώρο του σχολείου τα οποία θα στοχεύουν στη διεύρυνση

των ταυτοτήτων φύλου και στη συμπίλωση της επαγγελματικής με την οικογενειακή ζωή, ως απαραίτητα στοιχεία για την προώθηση της ισότητας των φύλων.

Εφηβεία, Φύλο και Εξωσχολική Απασχόληση

Κουρέττα Χ., Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η έρευνα που θα παρουσιαστεί εντάσσεται στα πλαίσια διδακτορικής διατριβής και έχει στόχο να παρουσιάσει την επίδραση του παράγοντα φύλο στις μορφές της απασχόλησης που ασκούν οι έφηβοι εκτός ωρών σχολείου.

Τα αποτελέσματα που θα παρουσιαστούν συγκεντρώθηκαν από ένα δείγμα 464 εφήβων Γ' Γυμνασίου και Β' Λυκείου, που φοιτούσαν σε σχολεία της Θεσσαλονίκης και του Ν. Αρκαδίας. Χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο με τους εξής άξονες: α) καταγραφή των μορφών εξωσχολικής απασχόλησης και αιτίες απασχόλησης, β) απόψεις για τις συνέπειες της εξωσχολικής απασχόλησης, γ) κρίσεις για την αυτοαποτελεσματικότητα ως προς τα σχολικά καθήκοντα, δ) μέτρηση της αυτοαντίληψης (Tennessee Self-Concept Scale), ε) μέτρηση του άγχους (κλίμακα άγχους του Spielberger).

Η συζήτηση και ερμηνεία των αποτελεσμάτων λαμβάνουν υπόψη τη φεμινιστική οπτική, δίνοντας έμφαση στις ηγεμονικές αντιλήψεις για τους ρόλους και των προσορισμό των φύλων, στις πατριαρχικές δομές και τον καταμερισμό της ιδιωτικής και της δημόσιας σφαίρας, που επηρεάζουν τη διαμόρφωση των ταυτοτήτων φύλου στην εφηβεία.

Η διαπραγμάτευση ταυτοτήτων φύλου, ρόλων και δύναμης στο πλαίσιο της ανεργίας

Τάζογλου Ε., Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Ψυχολογίας

Η υπάρχουσα θεωρητική θεμελίωση και ερευνητική πράξη σχετικά με την ψυχολογική εμπειρία της ανεργίας διακρίνεται από έναν καθαρά ανδροκεντρικό χαρακτήρα, καθώς κυριαρχούν ερευνητικά σχέδια που ουσιαστικά προωθούν και αναπαράγουν τα παραδοσιακά στερεοτυπικά πρότυπα και πατριαρχικές ιδεολογίες. Η ανεργία θεωρείται ευρέως και κυρίως, «ανδρικό» πρόβλημα, που συνδέεται στενά με έναν σαφή διαχωρισμό της έννοιας της εργασίας μεταξύ των φύλων. Πώς, όμως, άνδρες και γυναίκες αντιλαμβάνονται την εμπειρία της ανεργίας και πώς διαπραγματεύονται την ανδρική /γυναικεία τους ταυτότητα -ιδιαιτέρως μέσα στα πλαίσια του γάμου και στο οικογενειακό περιβάλλον; Διαφέρει η εμπειρία της ανεργίας για τους άνδρες και τις γυναίκες; Ποια είναι η συμβολική και πραγματική -κατά φύλο- αξία και έννοια της αμειβόμενης, μη αμειβόμενης εργασίας (οικιακή εργασία, ανατροφή παιδιών) και ανεργίας; Ποια η σημασία της ανεργίας στην καθημερινή οικονομική δραστηριότητα, στα πλαίσια της οικογενειακής και οικιακής κατανομής

δύναμης και διαχείρισης πόρων; Τα ερωτήματα αυτά θα συζητηθούν και θα αναλυθούν στα πλαίσια των υπάρχουσών ερμηνευτικών θεωριών σχετικά με την ψυχολογική εμπειρία της ανεργίας, φεμινιστικών οπτικών που στοχεύουν στην κριτική διερεύνηση των σεξιστικών υποθέσεων που έχουν προκύψει από τη μέχρι τώρα ορθόδοξη έρευνα για την ανεργία και με επίκεντρο το συγκεκριμένο ελληνικό (ιστορικό/πολιτιστικό, κοινωνικο-πολιτικό και αγορά εργασίας) πλαίσιο, στο οποίο διαμορφώνονται οι σχετικές αλληλεπιδράσεις.

Ομοιότητες και Διαφορές των Συνδρόμων Άσπεργκερ και Αυτιστικής Διαταραχής Υψηλής Λειτουργικότητας

Κλάδος Κλινικής Ψυχολογίας

Κεντρική Ομιλήτρια: **Κωνστανταρέα Μ.**

Παρουσιάστρια: **Καλαντζή-Αζίζι Α.**

Από την πρώτη προσπάθεια διαφοροποίησης της Πρόωρης Αυτιστικής Διαταραχής, (Early Infantile Autism) από την Παιδική Σχιζοφρένεια από τον Λέω Κάννερ το 1943, το Διαγνωστικό και Στατιστικό Εγχειρίδιο (Ψυχιατρικών ή Ψυχολογικών Διαταραχών) έχει υποβληθεί σε τέσσερις επανεκδόσεις. Στην τελευταία, το DSM IV, το Σύνδρομο Άσπεργκερ προστέθηκε στην κατηγορία των Καθολικών Αναπτυξιακών Διαταραχών, ή Αυτισμού. Αυτό συνέβει παρ' όλον ότι το σύνδρομο αποκλίνει σημαντικά από τις άλλες κατηγορίες των Διαταραχών αυτών, όπως αυτήν του Ρέττ, ή την Κλασική Αυτιστική Διαταραχή σε άτομα με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης. Η διεθνής βιβλιογραφία τα τελευταία 10 χρόνια έχει ασχοληθεί με το βασικό ερώτημα του κατά πόσον το Σύνδρομο Άσπεργκερ έχει εννοιολογική εγκυρότητα, δεδομένου ότι πολλοί υποστηρίζουν ότι άτομα με αυτό το Σύνδρομο δεν διαφέρουν από αυτά που έχουν διαγνωσθεί με Αυτιστική Διαταραχή Υψηλής Λειτουργικότητας. Σημειώτεον ότι ο ορισμός της τελευταίας δεν είναι αρκετά σαφής. Η ομιλία θα παρουσιάσει πειραματικά και κλινικά δεδομένα που υποστηρίζουν την άποψη ότι το σύνδρομο Άσπεργκερ έχει εννοιολογική εγκυρότητα σαν μία ξεχωριστή διαγνωστική οντότητα η οποία διαφέρει από την Υψηλής Ικανότητας Αυτιστική Διαταραχή. Η συν-νοσηρότητα (ή συνεμφάνιση) του Συνδρόμου Άσπεργκερ με το σύνδρομο της Διαιταραχής της Εγρήγορης και Προσοχής και το σύνδρομο της Σχιζοειδούς ή Σχιζοτυπικής Διαταραχής της Προσωπικότητας, μεταξύ άλλων, είναι εξίσου σημαντικά στη συζήτηση αυτή. Θα παρουσιασθούν ερωτηματολόγια για την διάγνωση του Συνδρόμου Άσπεργκερ, και στη συνέχεια θα συζητηθεί η διαφορική διάγνωση του από παρεμφερείς διαταραχές. Η παρουσίαση θα ολοκληρωθεί με μία ανασκόπηση των δεδομένων και μία πρόβλεψη ως προς τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι νέες εξελίξεις θα επηρεάσουν την διαγνωστική και κλινική δραστηριότητα του κλάδου μας την επόμενη δεκαετία.

Εννοιολογική αλλαγή στο χώρο παρατηρησιακής αστρονομίας: Μεθοδολογικά και θεωρητικά ερωτήματα

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Βοσνιάδου Σ.**

Συζητητής: **Σαμαρτζή Σ.**

Ένα από τα θεμελιώδη ενδιαφέροντα της έρευνας στην γνωστική ψυχολογία και στην γνωστική ανάπτυξη συνίσταται στην κατανόηση της οργάνωσης της γνώσης, αλλά και στην ανίχνευση των τρόπων με τους οποίους οι πρωταρχικές γνωστικές δομές μεταβάλλονται κατά τη διάρκεια απόκτησης νέων γνώσεων. Μια από τις ερευνητικές προσεγγίσεις στο χώρο της παρατηρησιακής αστρονομίας είναι αυτή των Βοσνιάδου και Brewer (1992, 1994), οι οποίες διερεύνησαν τα νοητικά μοντέλα των μαθητών του δημοτικού σχολείου για το σχήμα της γης και τον κύκλο της μέρας / νύχτας. Από τα αποτελέσματα των παραπάνω ερευνών φαίνεται ότι τα παιδιά αντιμετωπίζουν την γη σαν ένα φυσικό αντικείμενο και εφαρμόζουν σ' αυτήν τις προϋποθέσεις που εφαρμόζουν στα φυσικά αντικείμενα γενικά (π.χ. τα αντικείμενα που δεν στηρίζονται πέφτουν προς τα κάτω). Ως αποτέλεσμα έχουν δυσκολία να καταλάβουν τα επιστημονικά μοντέλα για τη γη.

Στο παρόν συμπόσιο θα παρουσιάσουμε μια σειρά μελετών που έχουν σκοπό να διερευνήσουν ορισμένα θεωρητικά και μεθοδολογικά ερωτήματα σχετικά με τη διαδικασία της εννοιολογικής αλλαγής. Στην πρώτη μελέτη παρουσιάσαμε τα αποτελέσματα μιας έρευνας για την εννοιολογική αλλαγή στο χώρο της παρατηρησιακής αστρονομίας σε τυφλά και μερικώς βλέποντα παιδιά. Η μελέτη διερεύνησε και το είδος του ερωτηματολογίου που χορηγήσαμε (κλειστό/ανοιχτό) που επηρεάζει τις απαντήσεις των παιδιών. Μια τρίτη μελέτη προσπάθησε να διερευνήσει αν τα παιδιά που έχουν αποκτήσει το επιστημονικό μοντέλο είναι ικανά να διατυπώσουν τις διαφορές του από το φαινομενολογικό. Τέλος οι έρευνες στο χώρο της παρατηρησιακής αστρονομίας επεκτάθηκαν και στους ενήλικες προς διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο εξηγούν το φαινόμενο της εναλλαγής των εποχών και του κατά πόσο δημιουργούν συνθετικά μοντέλα στην προσπάθειά τους αυτή.

Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα του κλειστού - ανοικτού ερωτηματολογίου στις απόψεις των παιδιών για το σχήμα της γης και την εναλλαγή μέρας - νύχτας

Σκοπελίτη Ε., Εικοσπεντάκη Κ., Βοσνιάδου Σ.

Σε αυτή την έρευνα θέλαμε να διερευνήσουμε την επίδραση ενός κλειστού έναντι ενός ανοικτού ερωτηματολογίου στις απόψεις των παιδιών για το σχήμα της γης και το φαινόμενο εναλλαγής μέρας - νύχτας. Χρησιμοποιήσαμε το ανοικτό ερωτηματολόγιο των Βοσνιάδου & Brewer (1992) και το κλειστό ερωτηματολόγιο των Butterworth, Siegal, Newcombe & Dorfmann. Στο κλειστό ερωτηματολόγιο τα παιδιά έπρεπε να επιλέξουν μια από τις απαντήσεις που είχαν ως εναλλακτικές, ενώ στο ανοικτό ερωτηματο-

λόγιο μπορούσαν να απαντήσουν ελεύθερα. Τριάντα-οχτώ παιδιά της Α' και 34 της Γ' Δημοτικού έλαβαν μέρος στην έρευνα.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το κλειστό ερωτηματολόγιο σε συνδυασμό με την προβολή μοντέλων τριών διαστάσεων α) προέδρασε τα παιδιά στο να δώσουν απαντήσεις πιο συνεπείς με το σφαιρικό μοντέλο Γης και πιο κοντά στις επιστημονικές απόψεις για το φαινόμενο της εναλλαγής μέρας - νύχτας και β) δημιούργησε μεγαλύτερη εσωτερική ασυνέπεια στις απαντήσεις των παιδιών.

Το οντολογικό και επιστημολογικό πρόβλημα της διάκρισης ανάμεσα στις φαινομενολογικές και επιστημονικές ερμηνείες των φαινομένων του φυσικού κόσμου

Κυριακοπούλου Ν., Βοσνιάδου Σ.

Πολλές έρευνες έχουν δείξει ότι τα παιδιά διαμορφώνουν αρχικά θεωρίες του κοινού νου, οι οποίες διαφέρουν από τις επιστημονικές θεωρίες στις οποίες εκτίθενται στο σχολείο αργότερα. Η διαδικασία μάθησης των επιστημονικών εννοιών μπορεί να εκληφθεί ως μια διαδικασία εννοιολογικής αλλαγής. Στην παρούσα έρευνα διερευνήσαμε αν τα παιδιά ασκούν συνειδητό έλεγχο σε αυτή τη διαδικασία εννοιολογικής αλλαγής. Ο προβληματισμός αυτός εντάχθηκε στο πλαίσιο δυο προβλημάτων που σχετίζονται με τη διάκριση ανάμεσα στις φαινομενολογικές ερμηνείες για το φυσικό κόσμο και στις επιστημονικές. Το πρώτο πρόβλημα, το οντολογικό, είναι το πρόβλημα της γνώσης της «πραγματικότητας» από την «εμφάνιση». Το δεύτερο, το επιστημολογικό, αφορά στην κατανόηση ότι υπάρχουν διαφορετικές ερμηνείες των φυσικών φαινομένων, κάποιες πιο κοντά στην «εμφάνιση» και κάποιες πιο κοντά στην «πραγματικότητα». Στην έρευνά μας επιλέχθηκε ο χώρος της παρατηρησιακής αστρονομίας και συμμετείχαν μαθητές του δημοτικού σχολείου. Στην πρώτη μελέτη συμμετείχαν 18 μαθητές της Α', 17 μαθητές της Γ' και 17 μαθητές της Ε' δημοτικού. Στη δεύτερη μελέτη συμμετείχαν 20 μαθητές της Α', 20 μαθητές της Γ' και 20 μαθητές της Ε' δημοτικού. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι αν και η επίλυση του οντολογικού προβλήματος είναι βασική προϋπόθεση, δεν συνεπάγεται και τη λύση του επιστημολογικού προβλήματος, η οποία εμφανίζεται αναπτυξιακά αργότερα. Τα παιδιά αρχικά διαμορφώνουν φαινομενολογικές αναπαραστάσεις του φυσικού κόσμου, οι οποίες σταδιακά αντικαθίστανται από επιστημονικές αναπαραστάσεις, που βρίσκονται πιο κοντά στην «πραγματικότητα». Η αλλαγή αυτή δεν συνεπάγεται αναγκαστικά την ενσυνείδητη γνώση ότι το ίδιο φαινόμενο μπορεί να ειδωθεί από δυο διαφορετικές οπτικές.

Διερεύνηση των απόψεων των τυφλών και μερικώς βλέποντων παιδιών στο χώρο της παρατηρησιακής αστρονομίας

Εικοσπεντάκη Κ., Σκοπελίτη Ε., Βοσνιάδου Σ.

Με την παρούσα έρευνα θέλουμε να διερευνήσουμε τις απόψεις των τυφλών και μερικώς βλέπόντων παιδιών για το σχήμα της

Γης. Η ερευνητική προσέγγιση στην οποία στηριχθήκαμε είναι αυτή των Βοσνιάδου και Brewer (1992, 1994), που βρήκαν ότι τα μικρά παιδιά αρχίζουν να σχηματίζουν φαινομενολογικές αναπαραστάσεις του φυσικού κόσμου που στέκονται εμπόδιο στην κατανόηση των επιστημονικών εξηγήσεων. Αν δεχθούμε ότι βασική αιτία του σχηματισμού συνθετικών μοντέλων είναι η φαινομενολογική εμπειρία του κόσμου, έτσι όπως μεταδίδεται μέσω της όρασης, υποθέσαμε ότι τα τυφλά παιδιά δεν θα έχουν δυσκολίες στην κατανόηση των επιστημονικών εξηγήσεων στο σχολείο σε αντίθεση με τα βλέποντα. Προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι τα τυφλά παιδιά έχουν μικρότερη δυνατότητα διαμόρφωσης υποθετικών νοητικών εικόνων (Kekelis, Anderson 1988, 1998 υπό δημοσίευση). Στην μελέτη αυτή συμμετείχαν είκοσι παιδιά του Κ.Ε.Α.Τ (Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών), διαφόρων ηλικιών, που όμως μαθησιακά άνηκαν στην Α' και Γ' τάξη του Δημοτικού σχολείου. Στα παιδιά αυτά δόθηκαν στα πλαίσια ατομικής συνέντευξης δώδεκα ερωτήσεις που αφορούσαν το σχήμα της Γης. Για την καλύτερη διερεύνηση των απαντήσεων τους, τους ζητήσαμε να σχηματίσουν επιπλέον με την βοήθεια πλαστελίνης κάποια μοντέλα της Γης και των ουρανίων σωμάτων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι αντίθετα με τις υποθέσεις μας, τα τυφλά παιδιά σχηματίζουν εναλλακτικά των επιστημονικών μοντέλα για την Γη, όπως ακριβώς και τα βλέποντα. Φαίνεται πως οι λεκτικές και απτικές επιρροές που προσλαμβάνουν από τον κόσμο γύρω τους είναι αρκετές για να δημιουργήσουν αρχικά φαινομενολογικά μοντέλα για την γη, τα οποία στέκονται εμπόδια στην κατανόηση των επιστημονικών εξηγήσεων, όπως ακριβώς συμβαίνει και στα βλέποντα παιδιά.

Πώς οι ενήλικες αντιλαμβάνονται την εναλλαγή των εποχών
Σιρέκη Β., Βοσνιάδου Σ., Μασούρη Γ., Γαλλίκα Δ.

Η παρούσα έρευνα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι ενήλικες εξηγούν το φαινόμενο της εναλλαγής των εποχών. Στην έρευνα πήραν μέρος είκοσι υποκείμενα, άνδρες και γυναίκες, ηλικίας 23 έως 35 ετών οι οποίοι ήταν κάτοχοι πτυχίων Ανώτατης και Ανώτερης Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου και του Τ.Ε.Ι. Αθηνών, αντίστοιχα. Μόνο ένα από τα υποκείμενα ήταν ενήλικας Μέσης Εκπαίδευσης. Τα υποκείμενα εξετάστηκαν με τη μορφή ατομικής συνέντευξης και κλήθηκαν να απαντήσουν σε επτά ερωτήσεις, τόσο λεκτικά, όσο και μέσα από σχήματα. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι από τα είκοσι υποκείμενα μόνο ένα γνώριζε την σωστή εξήγηση της εναλλαγής των εποχών. Όλοι οι άλλοι είχαν διαφορετικά από τα επιστημονικά μοντέλα. Η έρευνα έδειξε ότι ένας αριθμός από τα άτομα αυτά έκανε χρήση σχεδόν αρχικών νοητικών μοντέλων για τις εποχές που απέκλιναν ελάχιστα από την φαινομενολογική τους εμπειρία. Το μεγαλύτερο ποσοστό υποκειμένων χρησιμοποίησε όμως συνθετικά μοντέλα, τα οποία προκύπτουν από τον συνδυασμό αρχικών και επιστημονικών, εύρημα που συμφωνεί με προηγούμενα αποτελέσματα από τη μελέτη της ανάπτυξης των γνώσεων από την παρατηρησιακή αστρονομία (Vosniadou & Brewer, 1992, 1994).

Τύποι δεσμού ενηλίκων και διαπροσωπικές σχέσεις: Μια (δια)πολιτισμική οπτική

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Καφέτσιος Κ.
 Συζητητής: Καφέτσιος Κ.

Ένα συνεκτικό σώμα ερευνών την τελευταία δεκαετία αναδεικνύει τις ποικίλες επιδράσεις των ασφαλών και ανασφαλών τύπων δεσμού (attachment styles) στις διαπροσωπικές σχέσεις και την προσωπικότητα του ατόμου σε όλο το ηλικιακό φάσμα. Όμως παρόλη την έντονη ερευνητική ενασχόληση υπάρχει ακόμη σχετικά περιορισμένη πληροφόρηση για τον ρόλο του πολιτισμικού παράγοντα, ιδιαίτερα σε ότι αφορά στα μοντέλα του εαυτού και των άλλων ως μεσολαβητικού παράγοντα για τις επιπτώσεις στις διαπροσωπικές σχέσεις. Το συμπόσιο φέρνει κοντά ερευνητές που εξετάζουν τους τύπους δεσμού και τις διαπροσωπικές σχέσεις σε πολιτισμικά πλαίσια (Ελλάδα και Τουρκία) που χαρακτηρίζονται από χαμηλότερο βαθμό ατομικισμού (individualism). Η πρώτη παρουσίαση (Nebi Sümer) αναδεικνύει την επίπτωση των τύπων γονικής φροντίδας και του φύλου των γονιών στους τύπους δεσμού σε Τούρκους εφήβους. Η δεύτερη παρουσίαση (Καφέτσιος & Nezelek) συγκρίνει την επίδραση των μοντέλων δεσμού, των συναισθημάτων, και της κοινωνικής στήριξης στην καθημερινή αλληλεπίδραση στην Ελλάδα και την Αγγλία. Η τρίτη παρουσίαση (Δασκάλου & Συγκολίτου) συγκρίνει τις επιδράσεις γνωστικών και συναισθηματικών πτυχών των ενεργών μοντέλων δεσμού στις σχέσεις των Ελλήνων νέων. Η τέταρτη παρουσίαση (Τσαγκαράκης, Καφέτσιος, & Σταλίκας) παρουσιάζει αποτελέσματα από την προσαρμογή της ανασκευασμένης κλίμακας Εμπειριών στις Διαπροσωπικές σχέσεις και γενικότερες πτυχές διακρίνουσας εγκυρότητας της κλίμακας για τις σχέσεις στην Ελλάδα σήμερα.

Η αλληλεπίδραση των τύπων γονικής φροντίδας και δεσμού σε Τούρκους εφήβους

Interplay between Parenting and attachment styles among Turkish adolescents

Nebi Sümer, Dept. of Psychology, Middle East Technical University, Ankara

Ο δεσμός ως διεργασία που αρχικά λαμβάνει χώρα ανάμεσα στον γονέα και το βρέφος συνδέεται άμεσα με την ποιότητα της γονικής φροντίδας. Ξεχωριστές ερευνητικές κατευθύνσεις / υποθέσεις για τους τύπους γονικής φροντίδας (parenting styles) και τους τύπους δεσμού (attachment styles) έχουν δείξει ότι ο γονικός έλεγχος και η αποδοχή όπως και η ποιότητα του δεσμού παίζουν σημαντικό ρόλο σε μετέπειτα ψυχολογικές λειτουργίες των παιδιών και των εφήβων. Οι παράγοντες αυτοί προβλέπουν ατομικές διαφορές στην ικανοποίηση από τις διαπροσωπικές σχέσεις, στην αυτο-εκτίμηση, και στις κοινωνικές δεξιότητες. (Δια)πολιτισμικοί παράγοντες φαίνεται να επηρεάζουν την αντίληψη γονικού ελέγχου και την αποδοχή όσο και διεργασίες που

έχουν να κάνουν με τους τύπους δεσμού. Σε αυτή την παρουσίαση εξετάζω την σχέση ανάμεσα στις διαστάσεις της γονικής φροντίδας (π.χ. αυστηρός έλεγχος και αποδοχή/συναίσθηματική ανάμιξη), τα ενεργά μοντέλα δεσμού και τους τύπους δεσμού με δεδομένα από τρεις έρευνες σε μαθητές μέσης και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Τουρκία. Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών έχουν γενικά δείξει ότι σε σχέση με τον τύπο γονικής φροντίδας του πατέρα, ο τύπος γονικής φροντίδας της μητέρας είχε σχετικά μεγαλύτερη σύνδεση με τον τύπο δεσμού των εφήβων. Η πατρική αποδοχή είχε μια consistent σχέση με τους ασφαλείς τύπους δεσμού και αντίστροφη σχέση με τους ανασφαλείς (ειδικά τους τύπου εμμονής και φοβικό). Το ανάστροφο μοτίβο αποτελεσμάτων βρέθηκε ως προς τον αυστηρό πατρικό έλεγχο. Γονικοί ρόλοι στα δύο φύλα που είναι ανακόλουθοι με προσδοκίες που πηγάζουν από την συγκεκριμένη κουλτούρα (Τουρκία), όπως για παράδειγμα ο μητρικός έλεγχος, είχε ισχυρή συσχέτιση με τις εξαρτημένες μεταβλητές στην αναμενόμενη φορά. Αυτά τα αποτελέσματα θα εξετασθούν σε συνάρτηση με πολιτισμικές σταθερές και τις λειτουργίες των τύπων γονικής φροντίδας και τους τύπους δεσμού. (Μεταφορά στα ελληνικά: Κ. Καφέτσιος).

Τύποι δεσμού, συναίσθημα και ψυχική υγεία στην καθημερινή αλληλεπίδραση σε Ελλάδα και Αγγλία

Attachment, emotion and wellbeing in everyday interactions in Greece and the UK

Καφέτσιος Κ., *A.P.U.-Cambridge, UK*

Nezlek J., *College of William & Mary, US*

Την τελευταία δεκαετία η έρευνα για τους τύπους δεσμού ενηλίκων έχει σημειώσει μεγάλη πρόοδο. Όμως παρόλη την έντονη ερευνητική ενασχόληση υπάρχει ακόμη σχετικά περιορισμένη πληροφόρηση για: α) τον ρόλο του πολιτισμικού παράγοντα, ιδιαίτερα σε ότι αφορά στα μοντέλα του εαυτού και των άλλων ως μεσολαβητικού παράγοντα για τις επιπτώσεις στην ψυχική υγεία, και β), την επίδραση και των δύο στην διαπροσωπική αλληλεπίδραση. Η παρούσα μελέτη ακολούθησε ένα πολυεπίπεδο μοντέλο ανάλυσης για την επίδραση πολιτισμικών παραγόντων, των τύπων δεσμού στα συναισθήματα και την ψυχική υγεία (π.χ. Kafetsios & Nezlek, 2002). Το δείγμα αποτέλεσαν 30 έλληνες φοιτητές σε πανεπιστήμιο της Βορείου Ελλάδας και 30 άγγλοι φοιτητές σε πανεπιστήμιο της Νοτιο-Ανατολικής Αγγλίας. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ένα πολλαπλό ερωτηματολόγιο τύπου ημερολογίου (Rochester Interaction Record) για όλες τις καθημερινές επαφές διάρκειας άνω των 10 λεπτών για 10 ημέρες. Με αυτό το τρόπο συλλέχθηκαν δεδομένα για περισσότερες από 1200 αλληλεπιδράσεις με φίλους και γνωστούς. Η επίδραση πολιτισμικών παραγόντων όπως ο ατομικισμός (individualism-collectivism) μετρήθηκε ευθέως με την κλίμακα του Singelis (1995). Η παρουσίαση θα εστιάσει στα πρώτα αποτελέσματα από πολυεπίπεδη ανάλυση (multilevel data analysis) για τις διαπολιτισμικές διαφορές στους τύπους δεσμού ανάμεσα

σε Ελλάδα και Αγγλία όπως εκφράζονται στα θετικά και αρνητικά συναισθήματα στην καθημερινή συμπεριφορά.

Τύποι προσκόλλησης: διαφοροποίηση ως προς τις συγκεκριμένες σημαντικές σχέσεις του ατόμου και ως προς το θετικό και αρνητικό συναίσθημα

Adult attachment, relationships and positive and negative affect
Δασκάλου Β., Συγκολλίτου Ε., *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της δομικής υπόστασης των ενεργών μοντέλων εργασίας της προσκόλλησης, της σχέσης δηλαδή του γενικού τύπου προσκόλλησης των νεαρών ενηλίκων και των τύπων προσκόλλησης τους προς τους σημαντικούς άλλους (γονείς, φίλους, ερωτικούς συντρόφους). Οι υποθέσεις που διατυπώθηκαν ήταν ότι (α) υπάρχει διαφοροποίηση ως προς τα δομικά μοντέλα των ατόμων με ασφαλή και ανασφαλή τύπο προσκόλλησης και (β) η διαφοροποίηση αυτή αφορά το θετικό και αρνητικό συναίσθημα που αποδίδουν τα άτομα στον εαυτό τους. Το δείγμα αποτέλεσαν 120 άτομα ηλικίας 18-20 και 23-25 ετών. Τα ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς που χρησιμοποιήθηκαν ήταν τα ακόλουθα: (α) το Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης Σχέσεων Προσκόλλησης (RSQ, Bartholomew & Griffin, 1994), (β) το Ερωτηματολόγιο Διερεύνησης Σχέσεων Προσκόλλησης (RQ, Bartholomew & Horowitz, 1991), (γ) η Κλίμακα Μέτρησης των Στενών Διαπροσωπικών Σχέσεων (ECL, Brennan, Clark & Shaver, 1998) και (δ) το Ερωτηματολόγιο θετικού και αρνητικού συναισθήματος (PANAS, Watson, Clark & Tellegen, 1986). Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα άτομα με ασφαλή τύπο προσκόλλησης και εκείνα με ανασφαλείς τύπους προσκόλλησης διαφοροποιούνται ως προς τους τύπους προσκόλλησης τόσο προς τις συγκεκριμένες σχέσεις τους όσο και προς το θετικό και αρνητικό συναίσθημά τους.

Μεταφορά, έλεγχος εγκυρότητας και αξιοπιστίας της αναθεωρημένης κλίμακας για τις Εμπειρίες Σχέσεων στον ελληνικό πληθυσμό

Validation of the scale of the Experiences in Close Relationships (revised) for the Greek population

Τσαγκαράκης Μ., *Πάντειο πανεπιστήμιο,*

Καφέτσιος Κ., *APU-Cambridge,*

Σταλίκας Α., *Πάντειο Πανεπιστήμιο*

Στο πλαίσιο της διεπιστημονικής έρευνας των διαπροσωπικών σχέσεων η θεωρία του δεσμού ενηλίκων (adult attachment theory) κατέχει κεντρική θέση. Για περισσότερο από δέκα χρόνια οι πολυάριθμες έρευνες για τις επιπτώσεις των ασφαλών και ανασφαλών τύπων δεσμού στις σχέσεις, την προσωπικότητα, την ψυχική υγεία κλπ. στηρίχθηκαν κυρίως σε δύο ερωτηματολόγια όπου οι συμμετέχοντες επιλέγουν συνειδητά τις προ-

σωπικές εμπειρίες ανάμεσα σε τρεις ή τέσσερις παραγράφους που περιγράφουν ασφαλείς ή ανασφαλείς σχέσεις (Hazan & Shaver, 1987; Bartholomew & Horowitz, 1991). Η νέα κλίμακα πολλαπλών σημείων για τους τύπους δεσμού (Experiences in Close Relationships scales: Revised, Fraley, Waller, & Brennan, 2000) ξεπερνά πολλούς από τους περιορισμούς των προηγούμενων μεθόδων κατηγοριοποίησης. Η παρούσα μελέτη αφορά την μεταφορά της νέας κλίμακας στον ελληνικό πληθυσμό με βάση δείγμα 300 φοιτητών που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο δύο φορές στην διάρκεια τριών μηνών. Για τον έλεγχο της εγκυρότητας στον ελληνικό πληθυσμό χρησιμοποιήθηκαν επίσης οι κλίμακες μοναξιάς (Russell, 1996), ιδιοσυγκρασιακού άγχους (Spielberger et al., 1970) και ποιότητας των διαπροσωπικών σχέσεων (Gottman, 1999). Η παρουσίαση θα παρουσιάσει τα αποτελέσματα σχετικά με την εγκυρότητα και αξιοπιστία της κλίμακας και θα συγκρίνει με αποτελέσματα από αντίστοιχα δείγματα στις ΗΠΑ και αλλού.

Συναισθηματική νοημοσύνη: μύθος ή πραγματικότητα στην καθημερινή πράξη

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Τσαούσης Ι.**, Λέκτορας Παν. Αιγαίου
Συζητητής: **Τσαούσης Ι.**

Τα τελευταία χρόνια, η Συναισθηματική Νοημοσύνη αποτελεί, αναμφίβολα, ένα από τα πιο δημοφιλή θέματα έρευνας όχι μόνο στο χώρο της ψυχολογίας αλλά και σε άλλους επιστημονικούς κλάδους, (π.χ. παιδαγωγική, οικονομικές επιστήμες, διοίκηση επιχειρήσεων, κλπ). Όμως, παρά την παγκόσμια δημοσιότητα του όρου, έχουν διατυπωθεί σημαντικά ερωτήματα αναφορικά με την ίδια την υπόσταση της έννοιας ως ανεξάρτητου ψυχολογικού χαρακτηριστικού. Δεν είναι μάλιστα λίγοι εκείνοι που αντιπαραθέτουν την άποψη ότι η Συναισθηματική Νοημοσύνη δεν είναι τίποτε περισσότερο από ένα διαφημιστικό «μύθος», ο οποίος δημιουργήθηκε εξ αιτίας του ομώνυμου και παγκοσμίου γνωστού βιβλίου του δημοσιογράφου D. Goleman. Έτσι, ο κύριος στόχος της σύγχρονης ψυχολογικής έρευνας επικεντρώνεται στο να τεκμηριώσει την εννοιολογική εγκυρότητα του όρου και τη σύνδεσή του με την συμπεριφορά του ατόμου στην καθημερινή πράξη. Σε αυτή την κατεύθυνση κινείται και το συγκεκριμένο συμπόσιο, στα πλαίσια του οποίου παρουσιάζονται μια σειρά από εμπειρικές έρευνες, οι οποίες μελετούν την επίδραση της Συναισθηματικής Νοημοσύνης σε χώρους και δραστηριότητες, όπως στην οικογένεια, όπου μελετάται ο ρόλος της στη γονεϊκή διαπαιδαγώγηση, στην εργασία, όπου μελετάται ο ρόλος της στη διαχείριση του εργασιακού άγχους αλλά και στην ετοιμότητα του κάθε οργανισμού για επιχειρησιακές αλλαγές, καθώς στο ρόλο που μπορεί να παίζει τόσο αναφορικά με την ψυχολογική όσο και τη βιολογική ευζωία του ατόμου.

Η επίδραση της Συναισθηματικής Νοημοσύνης στην ψυχολογική αλλά και βιολογική κατάσταση του ατόμου. Ο ρόλος της υποκειμενικής αίσθησης του ευ ζην

Τσαούσης Ι., Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού

Το ψυχολογικό ευ ζην (emotional well-being) όπως και η βιολογική κατάσταση του ατόμου (physical health) αποτελούν τις δύο βασικές διαστάσεις αυτού που ονομάζουμε υποκειμενική αίσθηση της ευζωίας (subjective well being). Προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι και οι δύο διαστάσεις της ευζωίας φαίνεται να επηρεάζονται την ικανότητα του ατόμου να μπορεί διαχειρίζεται το συναίσθημά του. Στόχος της συγκεκριμένης έρευνας ήταν να μελετήσει την επίδραση της συναισθηματικής νοημοσύνης (ικανότητα του ατόμου να εκφράζει, να ελέγχει, να κατανοεί και να χρησιμοποιεί το συναίσθημά του) τόσο στην ψυχολογική όσο και στη βιολογική κατάσταση του ατόμου. Στην έρευνα πήραν μέρος 225 άτομα (160 κορίτσια) ηλικίας 18 ως 25 ετών (Μ.Ο. = 21.3) από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Για τη μελέτη της Συναισθηματικής Νοημοσύνης χρησιμοποιήθηκε το Τεστ Συναισθηματικής Νοημοσύνης (ΤΕΣΥΝ; Tsaousis & Kapelioti, 2002) ενώ για την μέτρηση των δύο μορφών ευζωίας χρησιμοποιήθηκαν η Κλίμακα Ικανοποίησης από τη Ζωή (Satisfaction With Life Scale-SWLS; Pavot & Diener, 1993) καθώς και η Κλίμακα Θετικών και Αρνητικών Συναισθημάτων (Positive Affect and Negative Affect Schedule-PANAS; Watson Clark & Tellegen, 1988). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στις διάφορες διαστάσεις της Συναισθηματικής Νοημοσύνης και την ψυχολογική και βιολογική κατάσταση αλλά και με τη συνολική αίσθηση της ευζωίας. Επιπλέον, συζητούνται θεωρητικές όσο και πρακτικές εφαρμογές που απορρέουν από τα ευρήματα της συγκεκριμένης έρευνας.

Συναισθηματική Νοημοσύνη: Ικανότητα ή Χαρακτηριστικό Γνώρισμα της προσωπικότητας του ατόμου;

Κληροπούλου Π., Ψυχολόγος

Πολίτη Γ., Ψυχολόγος

Τσαούσης Ι., Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού

Η παρούσα έρευνα έγινε με σκοπό να φωτίσει με ερευνητικά δεδομένα και να προσπαθήσει να δώσει απαντήσεις σε ένα από τα μεγαλύτερα θεωρητικά αλλά και ερευνητικά ερωτήματα που απασχολούν τους ψυχολόγους που ασχολούνται με τη μελέτη της συναισθηματικής νοημοσύνης τη σημερινή εποχή: Η συναισθηματική νοημοσύνη ανήκει στη γνωστική ή στη συναισθηματική σφαίρα της συμπεριφοράς του ατόμου; Ή μήπως σε καμία από τις δύο και απλά αποτελεί ένα ανεξάρτητο εννοιολογικό κατασκευάσμα; Στη συγκεκριμένη έρευνα συμμετείχαν 175 άτομα ηλικίας 18-65 ετών από διάφορα μέρη της Ελλάδας. Χορηγήθηκαν το Τεστ Χαρακτηριστικών Προσωπικότητας (ΤΕΧΑΠ; Tsaousis, 1999) για τη μέτρηση της προσωπικότητας,

το Τεστ Συναισθηματικής Νοημοσύνης (ΤΕΣΥΝ; Tsaousis & Karalioti, 2002) για τη μέτρηση της συναισθηματικής νοημοσύνης και το ΑΗ4 (Heim et al., 1974) για τη μέτρηση της νοημοσύνης. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης παρουσιάζονται και σχολιάζονται μέσα από το πρίσμα της επιστημονικής «διαμάχης» που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια «ικανότητα ή χαρακτηριστικό γνώρισμα;», ενώ ταυτόχρονα ερμηνεύονται σε σχέση με τα τελευταία ευρήματα από ανάλογες έρευνες από τη διεθνή βιβλιογραφία.

Η σχέση της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με το Εργασιακό Άγχος

Νικολάου Ι., PricewaterhouseCoopers και Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τσαούσης Ι., Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού

Παπαδημητρίου Μ., Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής (ΨΝΑ)

Μποσινάκη Ι., Εκπαιδευτικός

Το εργασιακό άγχος αποτελεί μία από τις σημαντικότερες πτυχές έρευνας και πρακτικής εφαρμογής της Οργανωτικής και Βιομηχανικής ψυχολογίας. Ο ρόλος των ατομικών διαφορών στο έλεγχο και την αντιμετώπιση του εργασιακού άγχους έχει στο παρελθόν κυρίως επικεντρωθεί στους τύπους προσωπικότητας (τύπος Α και τύπος Β), στην ανθεκτικότητα (hardiness) και στην έδρα ελέγχου (locus of control) (Κάντας, 1993).

Η παρούσα έρευνα μελετάει το ρόλο ανάμεσα στην συναισθηματική νοημοσύνη και το εργασιακό άγχος και μία σειρά από συνέπειες του αυξημένου εργασιακού άγχους, όπως είναι η φυσική και ψυχική υγεία (physical and psychological well-being) και η οργανωτική αφοσίωση (organizational commitment) σε ένα νοσηλευτικό ίδρυμα, το οποίο αποτελεί ένα εργασιακό πλαίσιο που θεωρείται ιδιαίτερα επιρρεπές στο εργασιακό άγχος (Κάντας, 1993).

Για τη μελέτη της Συναισθηματικής Νοημοσύνης χρησιμοποιήθηκε το Τεστ Συναισθηματικής Νοημοσύνης (ΤΕΣΥΝ; Tsaousis & Karalioti, 2000) ενώ για την μέτρηση του εργασιακού άγχους χρησιμοποιήθηκε το ASSET (Cartwright & Cooper, 2002), μία νέα μέτρηση του εργασιακού άγχους, το οποίο είναι η μετεξέλιξη ενός πολύ διαδεδομένου ερωτηματολογίου, του Occupational Stress Indicator (Cooper, Sloan & Williams, 1988). Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ συναισθηματικής νοημοσύνης και των πηγών άγχους στην εργασία και μεταξύ συναισθηματικής νοημοσύνης και φυσικής-ψυχικής υγείας, ενώ υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στην συναισθηματική νοημοσύνη και την οργανωτική αφοσίωση. Σε αυτά τα πλαίσια συζητούνται οι θεωρητικές και πρακτικές διαστάσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης στο εργασιακό άγχος.

Ο ρόλος της συναισθηματικής νοημοσύνης στις στάσεις απέναντι στην οργανωσιακή αλλαγή

Βακόλα Μ., Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Μάρκετινγκ και Επικοινωνίας

Τσαούσης Ι., Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού

Νικολάου Ι., Pricewaterhouse Coopers και Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η αντίσταση κατά της αλλαγής είναι ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες παρεμπόδισης υλοποίησης προγραμμάτων αλλαγής σε έναν οργανισμό. Πολλές φορές έχει επιχειρηθεί να αναλυθεί το φαινόμενο της αντίστασης κατά της οργανωσιακής αλλαγής τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό ή οργανωσιακό επίπεδο. Σε ατομικό επίπεδο, οι άνθρωποι αντιτίθενται στην αλλαγή στον εργασιακό τους χώρο γιατί αισθάνονται ανασφάλεια για το μέλλον τους, φοβούνται την αποτυχία σε νέα καθήκοντα και νέες προσδοκίες, φοβούνται επικείμενη απώλεια των κεκτημένων τους κ.ά Έχει διαπιστωθεί ότι ένας συνδυασμός παραγόντων προσωπικότητας, διαστάσεων συναισθηματικής νοημοσύνης και προηγούμενης εμπειρίας σε οργανωσιακές αλλαγές σχετίζεται με υψηλά επίπεδα αρνητικών στάσεων απέναντι στην αλλαγή. Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει την σχέση των διαστάσεων της συναισθηματικής νοημοσύνης με τις στάσεις απέναντι στην οργανωσιακή αλλαγή. Το δείγμα της έρευνας συνίσταται από 132 εργαζόμενους σε δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις. Για τη μελέτη της Συναισθηματικής Νοημοσύνης χρησιμοποιήθηκε το Τεστ Συναισθηματικής Νοημοσύνης (ΤΕΣΥΝ; Tsaousis & Karalioti, 2000) ενώ για τη μέτρηση των στάσεων απέναντι στην αλλαγή κατασκευάστηκε μία κλίμακα 33 ερωτήσεων που περιγράφει τρία είδη στάσεων (συμπεριφορική, γνωστική και συναισθηματική) ως προς μια επικείμενη αλλαγή στον εργασιακό χώρο. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στις διάφορες διαστάσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης και στις τρεις διαστάσεις των στάσεων απέναντι στην αλλαγή. Στα πλαίσια της παρουσίασης, συζητούνται τόσο τα θεωρητικά ευρήματα όσο και οι πρακτικές εφαρμογές της σχέσης μεταξύ της συναισθηματικής νοημοσύνης και των στάσεων απέναντι στην οργανωσιακή αλλαγή, ενώ προτείνεται ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο τα ευρήματα της έρευνας μπορούν να εφαρμοστούν ως τμήμα του επιχειρησιακού προγράμματος ενός οργανισμού.

Ο ρόλος της συναισθηματικής νοημοσύνης ως φορέας διαχείρισης του άγχους στη σχέση γονέα-παιδιού

Νικολάου Ε., Τσαούσης Ι., Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της επίδρασης της συναισθηματικής νοημοσύνης στην ανάπτυξη του γονεϊκού άγχους. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με την υπόθεση της έρευνας η ικανότητα του γονέα να αντιλαμβάνεται τα συναισθήματα, να κατανοεί το νόημα αυτών των συναισθημάτων και να τα χειρίζεται απο-

τελεσµατικά συνδέεται µε το άγχος το οποίο βιώνει στη σχέση του µε τα παιδιά του. Το γονεϊκό άγχος προσδιορίζεται σε συνάρτηση µε συγκεκριµένα στοιχεία της προσωπικότητας του παιδιού, όπως αυτά γίνονται αντιληπτά από τους ίδιους τους γονείς, καθώς και µε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της σχέσης γονέα -παιδιού και της λειτουργικότητας του απόµου κατά την άσκηση του γονεϊκού του ρόλου. Στη συγκεκριµένη έρευνα συµµετείχαν 153 γονείς από την ευρύτερη περιοχή των Δωδεκανήσων, στους οποίους χορηγήθηκαν το Τεστ Συναισθηµατικής Νοηµοσύνης (Tsacousis, Kapelioti, 2002) και η Κλίµακα Γονεϊκού Άγχους (Abidin, 1995). Τα αποτελέσµατα της έρευνας έδειξαν ότι η συναισθηµατική νοηµοσύνη επιδρά στον τρόπο µε τον οποίο οι γονείς διαχειρίζονται το άγχος τους στην καθηµερινή τους αλληλεπίδραση µε τα παιδιά τους. Επιπλέον, προτείνεται ένα πλαίσιο αξιοποίησης και εφαρµογής των ευρηµάτων στη συµβουλευτική γονέων, µε στόχο τον έγκαιρο εντοπισµό των παραγόντων που συµβάλλουν στη δηµιουργία άγχους και δυσλειτουργίας στο σύστηµα γονέας-παιδί. Η επισήµανση αυτών των παραγόντων θα συµβάλει στον καθορισµό των στόχων της συµβουλευτικής παρέµβασης και θα ενισχύσει την ικανότητα του γονέα να ανταποκρίνεται αποτελεσµατικά στον γονεϊκό του ρόλο.

Approaches to psychotherapy

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Nestoros J.**
Συζητητής: **Hawkins P.**

Seven practicing psychotherapists or counsellors, who are concurrently professors involved in research, teaching at European and North American Universities, will present their views on contemporary trends on approaches to psychotherapy. The following specific issues will be emphasized with regards to the opportunities and limitations offered in different countries worldwide: a) models of professional training in psychotherapy and counseling, b) types of psychological problems to which the trainees are exposed to and feel competent to address, when their training is completed, c) theoretical orientation of the approach taught in the various settings, d) involvement of the academicians in the administration of the mental health facilities, where practicum takes place, e) experience provided in treating and/or counselling individuals, families and groups (small and large), f) comparison of acquired qualifications to traditional clinical psychology postgraduate programmes, which emphasize psychodiagnostic methods, g) quality of academic research at the Master's and Ph.D. level, h) role of the postgraduate students in scientific publications in books and refereed journals, i) issues related to accreditation, such as the European Diploma in the Psychological Therapies, offered by the European Institute of Psychotherapy. Since all participants have a wide experience in many different countries and University settings, the goal of this Symposium is to offer an overview of current approaches to psychotherapy practice, training and research worldwide.

Dialectics in brief psychotherapy

Hawkins P.

Dialectical processes which involve the utilisation of polar opposites have a long history in psychotherapy including the clinical formulations of Freud, Jung, Perls, and Assagioli. The most important aspect of the dialectical approach is the following, "when one of the poles is facilitated then the opposite pole is also, *ipso facto*, potentiated". A prime example is the positive – negative axis: when an individual accesses positive experiences (current or historical) in hypnosis then 'negative experiences' (emotions, sensations, and images) are 'unconsciously' accessed and reviewed making them more available to the patient for 're-evaluation' and consequent insight. This is of significance in both cognitive and emotional abreactive approaches in psychotherapy. Other examples of important dialectical axis are: conscious – unconscious; past – future; affect – cognition; individual – group; internal – external; active – passive; psycho - somatic; child – adult.

In this workshop a number of these dimensions will be explored experientially within the framework of hypnotherapy, e.g. ego strengthening, regression, progression (goal setting and action planning, future pacing). Specific techniques will include the use of: ideodynamic finger signalling, guided imagery, and story telling. Experiential group work and individual demonstrations will be included. The workshop will be contextualised within a theoretical and research framework.

- *O'Leary E.*
- *Wahlstrom J.*
- *Gongora J.*
- *Richard H.*

Principles, techniques and practical issues in child psychotherapy

Polemikos N.

It will be supported that, although the basic principles involved in adult psychotherapy are quite similar to those applied in treating children, therapy techniques with children need to be altered to accommodate the child's developmental level. While adults, in most cases, are self-referred children may refuse that they have any problem and don't come voluntarily for treatment.

Unlike adults, children are less verbal and may not communicate their problems and their desperation in words but through their actions, e.g. delinquency, withdrawal, truancy etc.

The need for special rooms, equipment and materials, which may be necessary in child psychotherapy will be discussed along with issues such as confidentiality, the role of parents, handling fees, first contact and termination of therapy.

Έρευνα εκτίμησης ψυχοκοινωνικών αναγκών ως οδηγός σχεδιασμού παρεμβάσεων και υπηρεσιών σε μια κοινότητα

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Καλλινακίη Θ., Καλαντζή-Αζίζι Α.**
Συζητητής: **Καλλινακίη Θ., Καλαντζή-Αζίζι Α.**

Αντικείμενο της θεματικής είναι ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή ερευνών εκτίμησης ψυχοκοινωνικών αναγκών σε επίπεδο κοινότητας ως εργαλείο για τη διαμόρφωση αναπτυξιακών προγραμμάτων, που έχουν στόχο την αντιμετώπιση των αναγκών ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και την ανάπτυξη δράσεων παρέμβασης με την ενεργή συμμετοχή των μελών ή κατοίκων της.

Θα παρουσιαστούν οι βασικοί θεωρητικοί άξονες της κοινοτικής εργασίας και δείγματα της ποικιλίας και του εύρους των εφαρμογών της στο τοπικό επίπεδο σε διαφορετικά κοινωνικά μορφώματα. Θα εξεταστούν τα βασικά συμπεράσματα από μια έρευνα πεδίου που πραγματοποιήσε το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης στην πολυπολιτισμική κοινότητα του Δήμου Σαπών και δυο από τα πιλοτικά προγράμματα που ανέπτυξε εκεί με βάση τα συμπεράσματα αυτά. Το πιλοτικό πρόγραμμα υποστήριξης των ψυχικά ασθενών κατοίκων και οι παρεμβάσεις πρόληψης ψυχικής υγείας σε συνεργασία με κλιμάκιο της Εταιρείας Κοινωνικής Ψυχιατρικής και Ψυχικής Υγείας και οι πρακτικές διαπολιτισμικής συνεργασίας και συμβουλευτικής που αναπτύσσονται στο Διαπολιτισμικό Σχολείο των Σαπών

Θα παρουσιαστεί ένα μέρος από τα ευρήματα μια επιτόπια έρευνα σε ένα αστικό Δήμο της Αττικής που αποσκοπούσε στην εκτίμηση των αναγκών των κατοίκων πριν την έναρξη παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας στους δημότες. Έμφαση θα δοθεί στη μεθοδολογία και τα αποτελέσματα σχετικά με τη στάση των κατοίκων στην αναζήτηση βοήθειας για πιθανό ψυχολογικό πρόβλημα και στην εκτίμηση του επιπέδου ευαισθησίας και ενημερότητας τους απέναντι στα υφιστάμενα τοπικά ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Ομιλητές:

- Ζαϊμάκης Γ.
- Κανδυλάκη Α.

Αναζήτηση βοήθειας και αναγνώριση ψυχοκοινωνικών προβλημάτων σε έναν Αθηναϊκό δήμο

Ευθυμίου Κ.

Η παρούσα εργασία αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης επιτόπιας έρευνας που πραγματοποιήθηκε πριν την έναρξη παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε έναν αθηναϊκό Δήμο, έτσι ώστε η παροχή αυτή να στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών των κατοίκων της περιοχής. Η ευρύτερη έρευνα αποσκοπούσε στην εκτίμηση (α) των ψυχολογικών αναγκών της κοινότητας, δηλαδή του προσδιορισμού του μεγέθους των ψυχικών διαταραχών, (β) της γνώμης των κατοίκων απέναντι στην ψυχική διαταραχή, (γ) της στάσης απέναντι στην αναζήτηση βοήθειας για πιθανό ψυχολογικό τους πρόβλημα και (δ) του επιπέδου της ευαισθησίας τους και της ενημερότη-

τάς τους (awareness) απέναντι στα υπάρχοντα τοπικά ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Η τελευταία παράμετρος αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας ανακοίνωσης. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται η μεθοδολογία και τα αποτελέσματα γύρω από τη στάση για αναζήτηση βοήθειας (Help seeking) των κατοίκων για πιθανό ψυχολογικό τους πρόβλημα και η εκτίμηση του επιπέδου ευαισθησίας και ενημερότητας (awareness).

«Παράθυρο στον κόσμο»: Μνημονικές λειτουργίες σε παιδιά και ενήλικες

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Μπαμπλέκου Ζ.**
Συζητητής: **Κωσταρίδου-Ευκλείδη Α.**

Εξετάζονται διαφορετικές πλευρές της μνημονικής λειτουργίας σε παιδιά σχολικής ηλικίας, αλλά και σε ενήλικες. Στις δύο πρώτες εργασίες εξετάζονται παιδιά 6.5-7 ετών. Οι Μασούρα και Gathercole μελετούν τη συνεισφορά του φωνολογικού κυκλώματος (ΦΚ) της εργαζόμενης μνήμης (EM) και του λεξιλογίου της μακρόχρονης μνήμης στην εκμάθηση νέων λέξεων στη μητρική και σε ξένη γλώσσα (Αγγλικά). Τα ευρήματα δείχνουν ότι το ΦΚ παίζει καθοριστικό ρόλο στην εκμάθηση νέων λέξεων. Η Χρυσόχοου μελετά επίσης τη σχέση του ΦΚ και του κεντρικού συστήματος ελέγχου (ΚΣΕ) της EM με την ακουστική κατανόηση κειμένου και τη δημιουργία συμπερασμών από τα παιδιά. Από τα ευρήματά της προκύπτει ότι η ακουστική κατανόηση κειμένου και η δημιουργία συμπερασμών σχετίζονται με το ΚΣΕ, αλλά όχι με το ΦΚ. Η Μπαμπλέκου εξετάζει την ανάκληση στερεοτυπικών και μη στερεοτυπικών για το φύλο πληροφοριών από παιδιά 5.5-11.5 ετών. Οι πληροφορίες, οι οποίες είναι ασύμβατες με τα στερεότυπα του ρόλου του φύλου, φαίνεται να αλλοιώνονται στο γνωστικό σύστημα μεταξύ της εκμάθησης και της ανάκλησής τους, έτσι ώστε να μετατραπούν σε συμβατές. Ο Καργόπουλος και συν. εξετάζουν το πώς ενήλικες ανακαλούν λεκτικές πληροφορίες για πρόσωπα, όταν αυτές παρέχονται σε συνδυασμό με τη φωτογραφία ή με το όνομα του προσώπου. Η ανάλυση των λαθών των συμμετεχόντων έδειξε ότι δεν υπήρξαν λανθασμένες αποδόσεις και ότι οι πληροφορίες, που ανακλήθηκαν, αποδόθηκαν στη σωστή εικόνα ή όνομα.

Η φωνολογική βραχύχρονη μνήμη και η εκμάθηση λέξεων στη μητρική και στην ξένη γλώσσα

Μασούρα Ε., Gathercole S.

Η παρούσα έρευνα συγκρίνει τη συνεισφορά της φωνολογικής βραχύχρονης μνήμης, αφενός, και του αποθηκευμένου στη μακρόχρονη μνήμη λεξιλογίου, αφετέρου, στην εκμάθηση καινούργιων λέξεων. Μία ομάδα 37 παιδιών συμμετείχε σε δύο πειραματικά έργα εκμάθησης καινούργιων λέξεων στη μητρική τους γλώσσα και σε μία ξένη γλώσσα (την Αγγλική). Μετρήθηκαν η βραχύχρονη μνήμη των παιδιών και το λεξιλόγιό τους,

αλλά και η μη-λεκτική τους ευφυΐα. Βρέθηκε στενή συσχέτιση ανάμεσα στη βραχύχρονη μνήμη και στην ικανότητα εκμάθησης καινούργιων λέξεων τόσο στην μητρική, όσο και στην ξένη γλώσσα. Τα ευρήματα δείχνουν ότι η φωνολογική βραχύχρονη μνήμη είναι το γνωστικό εκείνο σύστημα, που παίζει καθοριστικό ρόλο στην απόκτηση λεξιλογίου.

Εργαζόμενη μνήμη, ακουστική κατανόηση κειμένου και δημιουργία συμπερασμών από παιδιά σχολικής ηλικίας

Χρυσόχου Ε.

Η μελέτη μας ασχολείται με τη σχέση μεταξύ της κατανόησης προφορικού κειμένου και της εργαζόμενης μνήμης στα παιδιά. Συμμετείχαν 37 παιδιά ηλικίας 7 ετών από δύο σχολεία του Λονδίνου. Η εργαζόμενη μνήμη αξιολογήθηκε με ένα απλό έργο του WISC (Digit Span, Forwards/Backwards) και με δύο άλλα σύνθετα έργα (μέτρησης και ακουστικής κατανόησης). Συγκρίναμε την αποτελεσματικότητα των διαφορετικών αυτών έργων στο να αξιολογήσουν τη μνημονική ικανότητα, που εμπλέκεται στην ακουστική κατανόηση κειμένου και στη δημιουργία συμπερασμών. Η πρόσφατη ερευνητική δραστηριότητα στα πλαίσια του μοντέλου της εργαζόμενης μνήμης (Baddeley & Hitch, 1974), οδηγεί στο συμπέρασμα ότι σύνθετα έργα πεδίου και έργα πεδίου παρόμοια με το «Digit Span/Backwards» αξιολογούν το Κεντρικό Σύστημα Ελέγχου (ΚΣΕ) της εργαζόμενης μνήμης, ενώ έργα παρόμοια με το «Digit Span/Forwards» αξιολογούν το Φωνολογικό Κύκλωμα (ΦΚ). Τα δεδομένα μας έδειξαν ότι η κατανόηση προφορικού κειμένου και η δημιουργία συμπερασμών συσχετίζονται με το ΚΣΕ. Ωστόσο, η ακουστική κατανόηση και η δημιουργία συμπερασμών δε βρέθηκε να συσχετίζεται με τις επιδόσεις στα σύνθετα έργα μνημονικού πεδίου, που αναμένονταν να αξιολογούν επίσης τη λειτουργία του ΚΣΕ. Διατυπώνονται προβληματισμοί για την καταλληλότητα των συγκεκριμένων σύνθετων έργων πεδίου.

Η επίδραση των στερεοτύπων του ρόλου του φύλου στη μνημονική συγκράτηση πληροφοριών από τα παιδιά

Μπαμπλέκου Ζ.

Στην εργασία εξετάζεται η ανάκληση στερεοτυπικών και μη στερεοτυπικών για το φύλο πληροφοριών από παιδιά 5.5-11.5 ετών. Συμμετείχαν 490 παιδιά, κατανεμημένα σε 4 ηλικιακές ομάδες. Παρουσιάστηκαν κάρτες που απεικόνιζαν τυπικά αρσενικές και θηλυκές δραστηριότητες, στις οποίες το φύλο του ατόμου είχε αντιστραφεί (πχ., μια γυναίκα που οδηγεί μπουλντόζα), μαζί με κάρτες που απεικόνιζαν στερεοτυπικές αρσενικές (πχ., άντρας ποδοσφαιριστής), στερεοτυπικές θηλυκές (πχ., κορίτσι που παίζει με κούκλες) και ουδέτερες δραστηριότητες. Ζητήσαμε από τα παιδιά την άμεση και τη χρονικά καθυστερημένη (μετά μία βδομάδα) ανάκληση των δραστηριοτήτων αυτών. Η αρχική ανάκληση των δεδομένων δείχνει ότι κατά την ανάκληση τα παιδιά

αντέστρεψαν το φύλο στις δραστηριότητες εκείνες, που δεν εναρμονίζονταν με τη στερεοτυπικά αναμενόμενη για το κάθε φύλο συμπεριφορά. Οι πληροφορίες, οι οποίες είναι ασύμβατες με τα στερεότυπα του ρόλου του φύλου, φαίνεται να αλλοιώνονται στο γνωστικό σύστημα μεταξύ της εκμάθησης και της ανάκλησής τους, έτσι ώστε να μετατραπούν σε συμβατές.

Ανάλυση λαθών στην ανάκληση λεκτικών πληροφοριών που αφορούν πρόσωπα

Καργόπουλος Φ., Μπαμπλέκου Ζ., Γωνίδα Ε., Κιοσσεόγλου Γ.

Σε προηγούμενη μελέτη (Kargopoulos, Bableku, Gonida, & Kiosseoglou, in press), 64 ενήλικες εξετάστηκαν σ' ένα έργο άμεσης και χρονικά καθυστερημένης ανάκλησης πληροφοριών για πρόσωπα, όταν αυτές δίνονται αρχικά σε συνδυασμό με τη φωτογραφία ή σε συνδυασμό με το όνομα του προσώπου. Η επίδοση των συμμετεχόντων έδειξε ότι περισσότερες πληροφορίες ανακλήθηκαν όταν συνοδεύονταν από εικόνα των προσώπων παρά από το όνομά τους. Στην παρουσίαση αυτή επεκτείνουμε την έρευνα στην ανάλυση των λαθών που έκαναν τα υποκείμενα, αποδίδοντας σωστή πληροφορία σε λάθος πρόσωπο. Η ανάλυση των αποδόσεων οδηγεί καταρχήν σε περαιτέρω στήριξη της αρχικής υπόθεσης. Δε σημειώθηκαν λανθασμένες αποδόσεις και οι πληροφορίες, που ανακλήθηκαν, αποδόθηκαν στην κατάλληλη φωτογραφία ή όνομα. Στην ανακοίνωση συζητείται η ιδιαίτερη σημασία του ευρήματος στην απόπειρα να ερμηνευτεί η αρχική μας υπόθεση.

Γονική ψυχική διαταραχή/ υγεία και ψυχική υγεία παιδιών/ εφήβων

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Μπίμπου-Νάκου Ι.

Συζητητής: Μπίμπου-Νάκου Ι.

Το προτεινόμενο συμπόσιο διερευνά την κατανόηση των τρόπων με τους οποίους η γονική ψυχική διαταραχή/ υγεία αλληλεπιδρά με την ψυχική υγεία και την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Η κυρία Μπίμπου αναφέρεται στις προϋποθέσεις για την αναγνώριση των δυνατοτήτων και των περιορισμών που ενέχει η γονική ψυχική διαταραχή και για την καλύτερη κατανόηση όσων εμπλέκονται, με μακροπρόθεσμο στόχο την εκπαίδευση του προσωπικού που εργάζεται σε υπηρεσίες πρωτοβάθμιας πρόληψης (σχολεία) σε ψυχιατρικές υπηρεσίες ενηλίκων, παιδοψυχιατρικές υπηρεσίες και υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας. Η κυρία Στογιαννίδου επικεντρώνεται στη διαδικασία της αξιολόγησης των μελών μιας οικογένειας στις περιπτώσεις γονικής ψυχικής διαταραχής. Η κυρία Αγάθωνος ενδιαφέρεται για την προώθηση της αποτελεσματικής συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων και την ανάλυση των πλαισίων αναφοράς και των συστημάτων που ήδη λειτουργούν και συνεργάζονται άμεσα ή έμμεσα με τις αναφερόμενες οικογένειες. Ο κύριος Λαζαρίδης συζητά την

αλληλεπίδραση της γονικής ψυχικής διαταραχής με την ψυχική υγεία των παιδιών και αναφέρεται στις επιπτώσεις των προτεινόμενων θεραπευτικών προσεγγίσεων στη λειτουργία της οικογένειας.

Γονική ψυχική διαταραχή/ υγεία και ψυχική υγεία παιδιών/ εφήβων: Δυνατότητες και περιορισμοί του προγράμματος ΔΑΦΝΗ

Μπίμπου-Νάκου Ι., Επίκ. Καθηγήτρια Ψυχολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Α.Π.Θ.

Στην παρουσίαση, θα αναφερθούμε στην επίδραση που ασκεί η ψυχική διαταραχή στην άσκηση του γονικού ρόλου και στην επίδραση που ασκεί ο γονικός ρόλος στην ψυχική υγεία των μελών της οικογένειας, καθώς και στην σχέση γονέα και παιδιού και της γονικής ψυχικής διαταραχής. Επιπλέον, διερευνούνται οι αλλαγές στη δομή ή τη λειτουργία της οικογένειας, η ανάληψη υπευθυνότητας και από ποιους, καθώς και υιοθέτηση νέων ρόλων στην οικογένεια. Σημαντικό είναι να τονισθεί πως η πλειοψηφία των γονέων με ψυχική διαταραχή δεν αδιαφορούν ούτε κακοποιούν τα παιδιά τους. Σε ένα μικρό, ωστόσο, σημαντικό αριθμό οικογενειών, η παρουσία της ψυχικής ασθένειας σε συνδυασμό με άλλους επιβαρυντικούς παράγοντες και στρεσογόνα γεγονότα περιορίζει τις γονικές στρατηγικές και το κοινωνικό υποστηρικτικό δίκτυο της οικογένειας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι γονείς να μην μπορούν να ανταποκριθούν ικανοποιητικά στις ανάγκες των παιδιών τους. Συζητούμε τα κυριότερα ευρήματα και διλήμματα από το πρόγραμμα, δίνοντας έμφαση στις δυνατότητες και τους περιορισμούς, έτσι όπως προέκυψαν από τη λειτουργία του.

Σύνδεση γονικής ψυχικής διαταραχής/ υγείας και αξιολόγησης της ψυχοκοινωνικής υγείας παιδιών/ εφήβων

Στογιαννίδου Α., Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Ψυχολογίας, Α.Π.Θ.

Η παρούσα ανακοίνωση διαπραγματεύεται ζητήματα αξιολόγησης της ψυχοκοινωνικής υγείας παιδιών γονέων με ψυχική διαταραχή. Γενικά, ο προσδιορισμός των παιδιών με δυσκολίες αποτελεί μια σύνθετη διεργασία καθώς κρίνεται αναγκαία η συλλογή στοιχείων από πολλαπλές πηγές πληροφόρησης και σε πολλά επίπεδα. Ιδιαίτερα στην περίπτωση όπου διερευνάται η επίδραση της γονικής ψυχικής διαταραχής στην ψυχική υγεία των παιδιών, η αξιολόγηση δεν μπορεί να είναι μηχανιστική αλλά ειδικά στο πλαίσιο της κάθε οικογένειας. Για την αξιολόγηση, χρησιμοποιήθηκαν κλίμακες εκτίμησης δυνατότητας και δυσκολιών των παιδιών και ημιδομημένες συνεντεύξεις με τα παιδιά και σημαντικά πρόσωπα αναφοράς καθώς και πληροφορίες ιστορικού. Η συνδυαστική θεώρηση "αντικειμενικά μετρήσιμων" δυσκολιών και του πλαισίου εμφάνισής τους επιτρέπει να διασαφηνιστούν οι διεργασίες με τις οποίες οι τυχόν διαγνωσμένες

δυσκολίες προκαλούν ή όχι προβλήματα στη λειτουργικότητα του ίδιου του παιδιού και του περιβάλλοντος στο οποίο συμμετέχει. Συζητούμε τα ευρήματα ως προς τις προεκτάσεις για τη διαμόρφωση καλών πρακτικών στις υπηρεσίες στήριξης οικογενειών που περιλαμβάνουν μέλη με ψυχική διαταραχή.

Γονική ψυχική διαταραχή/ υγεία και ψυχική υγεία παιδιών: Αναγκαιότητα και προϋποθέσεις διεπαγγελματικής συνεργασίας

Αγάθωνος Ε., Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Αθήνα

Στις περιπτώσεις γονικής ψυχικής διαταραχής, τα κυριότερα προβλήματα αφορούν την λειτουργία των υπηρεσιών που ασχολούνται με τις συγκεκριμένες οικογένειες. Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται τα λειτουργικά ζητήματα που προκύπτουν κατά τη συνεργασία από κοινού μεταξύ των διαφόρων πλαισίων και που αναγνωρίζονται ως εμπόδια για αποτελεσματική συνεργασία και παρέμβαση, ως διαφορετικές προτεραιότητες για τις υπηρεσίες ενηλίκων και παιδιών, ως απουσία δομών και διεργασιών από κοινού, ως ανησυχία σχετικά με θέματα εμπιστευτικότητας, ή ακόμη ως απουσία γνώσης για το "άλλο" σύστημα.

Γονική ψυχική διαταραχή/ υγεία και ψυχική υγεία παιδιών/ εφήβων: Από την πλευρά του ψυχιάτρου

Λαζαρίδης Β., Ομάδα Ψυχοκοινωνικής Στήριξης, Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης

Το πεδίο στο οποίο εστιάζει κυρίως τις παρεμβάσεις του ο ψυχίατρος είναι η παθολογία των γονέων και η βασική ψυχιατρική αντιμετώπιση εξισώνεται με την φαρμακοθεραπεία. Η παρουσία αναφέρεται στην επέκταση των θεραπευτικών στόχων που δεν σταματά στην αντιμετώπιση των συμπτωμάτων της ψυχικής διαταραχής. Μέσα από παραδείγματα συνεργασίας με τις συγκεκριμένες οικογένειες, διαφαίνεται η αναγκαιότητα συνεργασίας δομών παιδιών/ εφήβων με δομές ενηλίκων καθώς και η διασφάλιση της γονικής επάρκειας και ικανότητας ενός ατόμου με σοβαρά ψυχιατρικά προβλήματα.

Από την εκπαιδευτική έρευνα στην εκπαιδευτική αξιολόγηση

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Ανδρεαδάκης Ν., Επίκουρος Καθ. Παν. Κρήτης

Συζητητής: Βέρδης Θ.

Το Συμπόσιο περιλαμβάνει πέντε συνολικά εισηγήσεις οι οποίες διαπραγματεύονται θέματα από το χώρο της εκπαιδευτικής έρευνας και της εκπαιδευτικής αξιολόγησης με μεθοδολογικό πλαίσιο αναφοράς την αποτελεσματικότητα του διδακτικού και διοικητικού έργου από την Πρωτοβάθμια μέχρι και την Τριτο-

βάθμια εκπαίδευση. Οι δυο πρώτες εισηγήσεις αφορούν στο πρόσωπο του εκπαιδευτικού και επιχειρούν αρχικά να συζητήσουν την απόσταση που χωρίζει συχνά τους ερευνητές της εκπαίδευσης από τους εκπαιδευτικούς της πράξης, προβάλλοντας επιχειρήματα που προωθούν το μοντέλο του εκπαιδευτικού «ως ερευνητή» και τη συμβολή του στην αυτογνωσία του εκπαιδευτικού και την αποτελεσματικότητα του έργου του. Η εστίαση στην αυτογνωσία του εκπαιδευτικού και την αποτελεσματικότητά του εκπαιδευτικού του έργου δίνει τη δυνατότητα για τη συνέχεια της συζήτησης και αποτελεί το αντικείμενο της δεύτερης εισήγησης που διαπραγματεύεται τη σχέση ανάμεσα στο επικοινωνιακό πλαίσιο της σχολικής τάξης και τις διαδικασίες αυτοαξιολόγησης του έργου του εκπαιδευτικού.

Οι επόμενες δυο εισηγήσεις (3η και 4η) αφορούν τον σημαντικό «άλλο» της σχολικής μονάδας, το διευθυντή της, ως φορέα αλλά και ως αντικείμενο αξιολόγησης. Η τρίτη εισήγηση επικεντρώνεται στο ρόλο που καλείται να διαδραματίσει ο δ/ντής στο πλαίσιο του αποτελεσματικού σχολείου, συζητώντας την ιδέα του δ/ντή ως ηγέτη της σχολικής μονάδας και προωθώντας παράλληλα με επιχειρήματα το μοντέλο του μετασχηματιστικού δ/ντή. Η επόμενη εισήγηση προεκτείνει τη συζήτηση και διερευνά το ρόλο του δ/ντή ως αξιολογητή και ως αξιολογούμενου στο πλαίσιο του διάλογου που γίνεται σήμερα στη χώρα μας για την αξιολόγηση του έργου των εκπαιδευτικών και των στελεχών της εκπαίδευσης. Η τελευταία εισήγηση αφορά στη λειτουργική προσέγγιση της έννοιας του αποτελεσματικού διδακτικού έργου στο χώρο της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με την εμπειρική μελέτη των απόψεων φοιτητών και πανεπιστημιακών δασκάλων πάνω στο θέμα αυτό.

Ερευνητές της εκπαίδευσης – εκπαιδευτικοί της πράξης:

Δυναμική ώσμωση ή γραμμική σχέση

Πεδιαδίτης Α., Δάσκαλος, Υποψ. Διδάκτορας Πανεπιστημίου Αιγαίου

Πώς επιτυγχάνεται αποτελεσματικότητα στο σχολείο και στην τάξη; Μια κλασική απάντηση είναι με τη στρατηγική της έρευνας, την ανάπτυξη και τη διάχυση των αποτελεσμάτων της. Βασιζόμενοι σε γνώσεις και στρατηγικές που προέρχονται από την έρευνα, ερευνητές της εκπαίδευσης αναπτύσσουν ερευνητικές προσπάθειες. Τα ερευνητικά συμπεράσματα υφίστανται κάποια επεξεργασία για να διαχυθούν ενδεχόμενα στη συνέχεια στους εκπαιδευτικούς της πράξης που αναλαμβάνουν το έργο να τα εφαρμόσουν στην πράξη.

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των ερευνητών της εκπαίδευσης; Με τι κριτήρια επιλέγουν το θέμα τους και την ερευνητική μέθοδο που θα ακολουθήσουν; Επιχειρείται και με ποιο τρόπο η αξιολόγηση και η διάχυση των ερευνητικών συμπερασμάτων;

Ποιο το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών της πράξης σχετικά με την εκπαιδευτική έρευνα; Είναι ενημερωμένοι και σε ποιο βαθμό σε θέματα σχετικά με την έρευνα; Έχουν τη διάθεση και τις απαραίτητες γνώσεις για να μπορούν να μελετήσουν ένα ερευνητικό άρθρο ή ακόμα και να συμμετάσχουν οι ίδιοι σε ερευνητική ομάδα;

Είναι διατεθειμένοι σε ποιο βαθμό και με ποιο τρόπο να εφαρμόσουν τα αποτελέσματα των ερευνών στην τάξη τους; Είναι διατεθειμένοι και σε ποιο βαθμό, να αναλάβουν πρωτοβουλίες για να διερευνήσουν οι ίδιοι θέματα που αφορούν το σχολείο ή την τάξη τους; Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στο να δώσει μερικές έστω απαντήσεις, στα παραπάνω ερωτήματα.

Για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της ημιδομημένης συνέντευξης. Λήφθηκαν συνεντεύξεις από ερευνητές της εκπαίδευσης και εκπαιδευτικούς της πράξης.

Αυτοαξιολόγηση εκπαιδευτικού και επικοινωνιακό πλαίσιο της σχολικής τάξης

Καδιανάκη Μ.

Είμαι αποτελεσματικός εκπαιδευτικός; Έχω και σε ποιο βαθμό τη δεξιότητα/ικανότητα που οφείλει ή και είναι υποχρεωμένος να έχει κάποιος να τροποποιεί, να συμπληρώνει, να ολοκληρώνει με τις ενέργειές του οτιδήποτε αναλαμβάνει, να επιτυγχάνει δηλαδή αποτέλεσμα; Ο εκπαιδευτικός κατά την αυτοαξιολόγησή του, πολλές φορές χωρίς συστηματικό τρόπο ή εξωτερική παρέμβαση, αναλαμβάνει να εκτιμήσει την αξία του εκπαιδευτικού του έργου ή γενικότερα του εαυτού του βασιζόμενος σε συγκεκριμένα προσωπικά κριτήρια, τα οποία ή έχει διαμορφώσει ο ίδιος αποκωδικοποιώντας σε μια δια βίου διαδικασία τα μηνύματα που λαμβάνει ως δέκτης ή έχουν διαμορφωθεί από την κοινωνία και στα οποία πρέπει να τοποθετήσει τον εαυτό του κριτικά, εφόσον θέλει ή «επιβάλλεται» να συμμετέχει στην επικοινωνιακή διαδικασία. Παρούσα εργασία ασχολείται με το αν οι εκπαιδευτικοί τολμούν και σε ποιο βαθμό αλλά και με ποιους τρόπους «να συνομιλούν» με/για τον εαυτό τους έχοντας αυτογνωσία και αυτοπεποίθηση και αν αισθάνονται αρκετά ασφαλείς ώστε να αναγνωρίζουν τις αδυναμίες τους. Έσο συλλογής δεδομένων είναι η ημιδομημένη συνέντευξη στην οποία οι εκπαιδευτικοί καλούνται να απαντήσουν σε βασικά ερωτήματα όπως:

- Ποια νομίζετε ότι είναι τα κριτήρια για να χαρακτηριστεί μια διδασκαλία αποτελεσματική;
- Κατά την εκτίμησή σας ποιο θα ήταν το προφίλ ενός αποτελεσματικού εκπαιδευτικού;
- Με ποιο τρόπο θα περιγράφατε το επικοινωνιακό κλίμα σε μια τάξη;
- Ποιοι παράγοντες πιστεύετε ότι μπορούν να επιδράσουν θετικά στο επικοινωνιακό κλίμα της τάξης;
- Νομίζετε ότι η αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευτικού συμβάλλει στη βελτίωση του επικοινωνιακού πλαισίου της τάξης;
- Υπάρχουν κάποιες στιγμές που δεν αισθάνεστε ικανοποιημένος/η από το επίπεδο της επικοινωνίας με τους μαθητές σας; κ.λ.π.

Για τις ανάγκες της εισήγησης, οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών κωδικοποιούνται, παρουσιάζονται και σχολιάζονται κατά κύριο λόγο ανά ερώτηση (κάθετος σχολιασμός), ενώ παρουσιάζονται και σχολιάζονται συμπληρωματικά και κάποιες ενδεικτικές

απαντήσεις υποκειμένων σε διάφορα ερωτήματα που τους τέθη-
καν (οριζόντιος σχολιασμός).

Ο ρόλος του διευθυντή σε ένα αποτελεσματικό σχολείο Φωτεινός Ν.

Το ζήτημα του πώς ορίζεται ένα αποτελεσματικό σχολείο είναι εξαι-
ρετικά πολύπλοκο καθώς υπάρχουν αντιφατικές απόψεις για το
ποια πρέπει να είναι τα αποτελέσματα του σχολείου και ιδιαίτερα
ποια σχολεία θεωρούνται αποτελεσματικά. Τα αποτελεσματικά
σχολεία ξεχώρισαν από τα μη αποτελεσματικά επικεντρώνοντας
την προσοχή τους και ανασύροντας μεταξύ άλλων και τον παράγο-
ντα της διεύθυνσης του σχολείου. Η παρούσα εισήγηση συζητά τις
απόψεις αυτές, και κάνει αναφορά στο ρόλο του διευθυντή και στις
δεξιότητες που πρέπει να έχει ένας «προϊστάμενος – ηγέτης» για
να μπορεί να ανταποκρίνεται με επιτυχία στις υποχρεώσεις του.

Ο ρόλος του διευθυντή της σχολικής μονάδας ως αξιολογητή και ως αξιολογούμενου

Στιβακτάκης Σ.

Η παρούσα εισήγηση, αρχικά, αναλύει κριτικά τις οργανωτικές
θεωρίες και τα βασικά μοντέλα διοίκησης της εκπαίδευσης. Επι-
χειρεί, ακόμη, να συνδέσει τις θεωρίες και τα μοντέλα αυτά με
τον προβληματισμό γύρω από την αξιολόγηση των σχολικών
μονάδων και του διοικητικού αλλά και εκπαιδευτικού έργου που
παράγεται σ' αυτές.

Στη συνέχεια η συζήτηση επικεντρώνεται στην κριτική μελέτη
του νομοθετικού πλαισίου της χώρας μας όσον αφορά την αξιο-
λόγηση του έργου των εκπαιδευτικών και των στελεχών της
εκπαίδευσης (νόμος 2986/2001, υπό συζήτηση υπουργική από-
φαση, κ.λπ).

Επιχειρεί, τέλος, να ανιχνεύσει με βάση τις σχετικές θεωρίες και
μοντέλα το ρόλο που επιφυλάσσει ίσως η Πολιτεία στο δ/ντή της
σχολικής μονάδας ως φορέα και ως «αντικείμενο» αξιολόγησης.

Απόψεις φοιτητών και διδασκόντων στα παιδαγωγικά τμήματα αναφορικά με την έννοια του αποτελεσματικού διδακτικού έργου

Ανδρεαδάκης Ν., ομάδα φοιτητών Π.Τ.Δ.Ε. Παν/μίου Κρήτης
(Γιαννενάκης Κ., Κοκοβάκης Μ., Κουκουλά Μ., Σμυρνάκη Π.,
Ψωμά Ν.)

Τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες ο προβληματισμός γύρω από
την ποιότητα και την αποτελεσματικότητά της πανεπιστημιακής
διδασκαλίας έδωσε τη δυνατότητα σε πάρα πολλούς ερευνητές
από όλο τον κόσμο να επενδύσουν στη συγκεκριμένη περιοχή.
Για ποικίλους μάλιστα λόγους, τόσο η συζήτηση όσο και οι
εμπειρικές προσεγγίσεις γύρω από την αξιολόγηση του διδακτι-
κού έργου στο χώρο της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν εντα-

θεί ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία στο διεθνή χώρο (H.
Ellington & G. Ross, 1994, P. Chadwick, 1995, T. Li-Ping Tang,
1997, M. Ediger, 1998, G. Badley, 1999, E. Sheehan & T. Duprey,
1999, P. Cerito, 2000, L. Crumbley et al., 2001, C. Eiszler, 2002,
M. Das & H. Das, 2002). Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότη-
τας της πανεπιστημιακής διδασκαλίας φαίνεται ότι θα συνεχίσει
να αποτελεί τα επόμενα χρόνια μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα
θεματική περιοχή όχι μόνο για τα μέλη της πανεπιστημιακής κοι-
νότητας και τους φοιτητές αλλά και για τους ερευνητές της
εκπαίδευσης.

Στη χώρα μας δυστυχώς απουσιάζει σχεδόν ολοκληρωτικά ο
συστηματικός προβληματισμός και η ερευνητική διάθεση για
προσέγγιση της συγκεκριμένης περιοχής. Με έμμεσο μόνο
τρόπο μπορεί να αντλήσει κάποιος πληροφόρηση για τη λει-
τουργικοποίηση της έννοιας του αποτελεσματικού διδακτικού
έργου μέσα από τις αξιολογήσεις των Τμημάτων ή των Πανεπι-
στημιακών Ιδρυμάτων της χώρας μας, που αναπτύχθηκαν όμως
την τελευταία κυρίως πενταετία. Όσον αφορά τώρα τα Παιδα-
γωγικά Τμήματα, διαπιστώθηκε ότι ελάχιστα είναι εκείνα τα
οποία εφαρμόζουν μια συστηματική διαδικασία αξιολόγησης του
διδακτικού τους προσωπικού και η διαδικασία αυτή συνδέεται με
την εκλογή ή εξέλιξη μελών ΔΕΠ.

Η παρούσα συγκριτική μελέτη ασχολείται με τη διερεύνηση
των απόψεων φοιτητών και διδασκόντων στα Παιδαγωγικά Τμή-
ματα σχετικά με τη σημαντικότητα που αποδίδεται σε μια
σειρά από κριτήρια αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας του
διδακτικού έργου και χρησιμοποιεί ως μεθοδολογικό εργαλείο
μια αυτοσχέδια κλίμακα με βασικούς άξονες: τις μεθόδους
διδασκαλίας, το περιεχόμενο διδασκαλίας, τις δεξιότητες επι-
κοινωνίας από τους διδάσκοντες, την αλληλεπίδραση και το
επικοινωνιακό πλαίσιο διδασκόντων – φοιτητών, τα υλικά και
την τεχνολογική υποστήριξη της διδασκαλίας, τις διαδικασίες
αξιολόγησης και ανατροφοδότησης των φοιτητών. Η επεξερ-
γασία των αποτελεσμάτων γίνεται με την εφαρμογή στατιστι-
κών κριτηρίων.

Η συζήτηση των αποτελεσμάτων εστιάζεται στο προφίλ της απο-
τελεσματικής διδασκαλίας από την πλευρά των φοιτητών, το
αντίστοιχο από την πλευρά των διδασκόντων και τέλος τη
συγκριτική τους μελέτη με τα σημεία σύγκλισης και απόκλισης.

Η αυτο-αξιολόγηση και η επίδραση του παιδαγωγικού πλαισίου της στη διαμόρφωση μιας νέας δυναμικής στη σχέση δασκάλου-μαθητή

Τσίνας Ε., Υποψήφιος Διδάκτορας, Παν/μίου Αιγαίου

Η εικόνα που έχει ο καθένας για τον εαυτό του και όπως αυτή
διαμορφώνεται μέσα σ' ένα κοινωνικά μορφοποιούμενο, σχετικά
μεγάλο, χρονικό διάστημα, επηρεάζει καθοριστικά την επεξερ-
γασία των πληροφοριών που λαμβάνει από τον περιβάλλοντα
χώρο, όπως και τα κίνητρα για δραστηριοποίηση κι επομένως
είναι ικανή να καθορίζει τις κατευθύνσεις δράσης, προδιαγρά-
φοντας μελλοντικές του συμπεριφορές.

Αν λάβουμε δε υπόψη μας πορίσματα ερευνών που αναφέρονται στο γεγονός ότι η αυτοαντίληψη επηρεάζει ουσιαστικά τον τρόπο με το οποίο οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν τις καταστάσεις επίτευξης, γίνεται περισσότερο κατανοητό ότι η αρνητική αυτοαντίληψη οδηγεί σε μειωμένη ενεργοποίηση με βασικό βιωματικό άξονα την ισχυρή συναίσθηση της πιθανής αποτυχίας, ενώ η θετική αυτοαντίληψη γίνεται δυναμικό κίνητρο για δημιουργία. Επιπλέον, το σχολείο οδηγεί ή κατευθύνει τους μαθητές, σε standard που το ίδιο το σχολείο προϋποθέτει, ως προσωπική αποτυχία κι ερμηνεύοντας την ως έλλειψη ικανότητας τους, απειλεί με αυτόν τον τρόπο σοβαρά την θετική αυτοαξιολόγησή τους.

Τέτοιου είδους δυναμικών σχέσεων οι παράμετροι αλλά και τεχνικών αυτοαξιολόγησης μαθητών, γίνεται προσπάθεια να διερευνηθούν στην παρούσα μελέτη, η οποία εντάσσεται στο πλαίσιο διδακτορικής διατριβής.

Η αδυναμία εντοπισμού στοιχείων σε αντίστοιχες έρευνες στον ελλαδικό χώρο αλλά και στο εξωτερικό οδήγησε σε πειραματισμό όσον αφορά στην επιλογή της ερευνητικής προσέγγισης αλλά και του μέσου συλλογής δεδομένου, όπου το ερωτηματολόγιο φαντάζει, κάτω από τέτοιες συνθήκες ως το περισσότερο αξιόπιστο, έγκυρο και αντικειμενικό που θα μπορούσε κάτω από κατάλληλη επεξεργασία των δεδομένων που αυτό έδωσε να οδηγήσει στην παροχή αναλόγως αξιόπιστων, έγκυρων και αντικειμενικών πληροφοριών, κομμάτι των οποίων θα παρουσιαστεί, με απόλυτη συνείδηση της αίσθησης άγνοιας, κατά Σωκράτη, βήμα όμως καταλυτικό, προκειμένου να οδηγηθεί κάποιος ασφαλέστερα στο «γνώθι» της υπό μελέτη θεματικής.

Παράγοντες που επηρεάζουν τις απόψεις και τις επιδόσεις μαθητών λυκείου

Βέρδης Α., Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

Μαθητές και μαθήτριες της τρίτης τάξης μεγάλου αριθμού ενιαίων λυκείων του πολεοδομικού συγκροτήματος της πρωτεύουσας συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια που αφορούσαν τις απόψεις τους για το σχολικό περιβάλλον, τις διαδικασίες μάθησης, και τις ανθρώπινες σχέσεις που αναπτύσσονται στο σχολείο. Ανάλογα ερωτηματολόγια συμπλήρωσαν και εκπαιδευτικοί από τα ίδια λύκεια. Ιεραρχικά και πολυπαραγοντικά γραμμικά μοντέλα "εξηγούν" τη διακύμανση στη βαθμολογία των μαθητών σε 20 πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα, καθώς και τη διακύμανση στο βαθμό ικανοποίησης των ίδιων μαθητών σε συγκεκριμένες όψεις της σχολικής ζωής.

Οι διαφορές μεταξύ των λυκείων, με βάση τον "συντελεστή ενδοσχολικής συνάφειας", εμφανίζονται υπαρκτές αλλά εξαιρετικά μικρές σε σχέση με τις διαφορές μεταξύ ατόμων.

Η αφοσίωση των εκπαιδευτικών και η αυτοεικόνα των μαθητών είναι δύο παράγοντες που σχετίζονται με τα μαθησιακά επιτεύγματα.

Η αξιολόγηση στο χώρο της συμβουλευτικής Κλάδος Συμβουλευτικής Ψυχολογίας

Οργανωτής / Πρόεδρος: **Σιδηροπούλου-Δημακάκου Δ.**

Συζητητής: **Σταλίκας Α.**

Κεντρική ομιλήτρια **Μαλικιώση-Λοΐζου Μ., Ενσυναίσθηση: η συμβολή της στην ποιότητα ζωής**

Στο Συμπόσιο αυτό θα παρουσιασθούν πέντε ερευνητικές προσπάθειες που αφορούν σε θέματα αξιολόγησης στο χώρο της συμβουλευτικής.

Η πρώτη εισήγηση αφορά σε έρευνα με αντικείμενο την επίδραση της διεκδικητικότητας στην ενσυναίσθηση. Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκε η «Κλίμακα Διαπροσωπικής Ικανότητας Αντίδρασης» και τα αποτελέσματα έδειξαν κάποια στατιστικά σημαντική επίδραση της διεκδικητικότητας στις 4 υποκλίμακες που συνθέτουν την Κλίμακα. Η δεύτερη έρευνα αποτελεί μέρος ευρύτερης μελέτης για την στάθμιση στον ελληνικό μαθητικό πληθυσμό Β/βάθμιας εκπαίδευσης του "Ερωτηματολογίου Επαγγελματικών Διαφορώντων για Σχολεία". Τα αποτελέσματα της έρευνας δίνουν μια εικόνα των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών προτιμήσεων των μαθητών/μαθητριών και ο απώτερος στόχος είναι να καθορισθούν συμβουλευτικές παρεμβάσεις που θα διευκολύνουν τις επαγγελματικές επιλογές. Στόχος της τρίτης έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι αιτίες που χαρακτηρίζουν τις δυσκολίες των επαγγελματικών αποφάσεων. Για τη συλλογή των στοιχείων χρησιμοποιήθηκε η "Κλίμακα Επαγγελματικής Απόφασης" σε μαθητές/μαθήτριες λυκείου. Τα αποτελέσματα αξιολογούν την επαγγελματική αναποφασιστικότητα, ποσοτικά και ποιοτικά. Η τέταρτη έρευνα διερευνά τη σχέση ανάμεσα στις επαγγελματικές προτιμήσεις των εφήβων και στους παράγοντες: παράμετροι αυτοαντίληψης και επάγγελμα γονέων. Στόχος της πέμπτης έρευνας είναι η προσαρμογή του ψυχομετρικού εργαλείου «Ερωτηματολόγιο για το Νόημα Ζωής» στην ελληνική πραγματικότητα. Γίνεται αναλυτική περιγραφή του ερωτηματολογίου και λεπτομερής παρουσίαση της παραγοντικής του δομής έτσι όπως εμφανίζεται σε αυτή την πιλοτική μελέτη.

Η επίδραση της διεκδικητικότητας στην ενσυναίσθηση

Τσίτσας Γ., Θεοδοσοπούλου Μ., Μαλικιώση-Λοΐζου Μ., Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία Πανεπιστημίου Αθηνών

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας ήταν η επίδραση της διεκδικητικότητας στην ενσυναίσθηση. Οι συμμετέχοντες (62 άτομα) προήρθαν από το Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Αθηνών. Από τους παραπάνω 39 άτομα συμμετείχαν σε ένα σεμινάριο διεκδικητικότητας ενώ οι υπόλοιποι αποτέλεσαν την ομάδα ελέγχου. Δόθηκαν ερωτηματολόγια διεκδικητικότητας (Rathus Assertiveness Schedule), αυτοεκτίμησης και ενσυναίσθησης (Κλίμακα Διαπροσωπικής Ικανότητας Αντίδρασης, Interpersonal Reactivity Index, Davis, 1980)

σε όλα τα υποκείμενα πριν και μετά την παρέμβαση.

Η Κλίμακα Διαπροσωπικής Ικανότητας Αντίδρασης στοχεύει στη μέτρηση της ενσυναίσθησης των ενηλίκων. Περιέχει 28 ερωτήσεις και αποτελείται από 4 υποκλίμακες:

A) Η ομιλία με προοπτική (Perspective Talking): Η τάση να ακολουθεί κάποιος αυτόματα την προοπτική του άλλου.

B) Φαντασία (Fantasy scale): Η τάση να βάζει κάποιος/α τον εαυτό του/της στη θέση του χαρακτήρα κάποιου έργου.

Γ) Ενσυναίσθηση (Empathic Concern).

Δ) Προσωπικό Άγχος (Personal Distress): Η τάση να απαντά κάποιος/α στον άλλο με άγχος ή να βιώνει το άγχος των άλλων ως προσωπικό.

Τα αποτελέσματα έδειξαν κάποια στατιστικά σημαντική επίδραση της διεκδικητικότητας στις 4 υποκλίμακες.

Επαγγελματικά διαφέροντα μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τη χρήση του Career Interest Inventory for Schools *Σιδηροπούλου-Δημακάκου Δ., Χατζή Σ., Δενδρομάης Π., Τομέας Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών*

Η στάθμιση και χρήση εργαλείων διερεύνησης επαγγελματικών διαφορόντων βρίσκεται σε ένα πολύ πρώιμο στάδιο στην Ελλάδα. Η παρούσα έρευνα αποτελεί μέρος ευρύτερης μελέτης για την προσαρμογή και στάθμιση στην ελληνική πραγματικότητα του εργαλείου μέτρησης επαγγελματικών διαφορόντων Career Interest Inventory for Schools (Ερωτηματολόγιο Επαγγελματικών Διαφορόντων για Σχολεία). Ο χαρακτήρας της είναι πιλοτικός και έχει ως στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων από τα αποτελέσματα της χορήγησης του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου. Η έρευνα έγινε σε δείγμα 252 μαθητών Γ' γυμνασίου και 220 μαθητών Α' λυκείου από σχολεία της Αττικής και της επαρχίας. Τα αποτελέσματα της έρευνας δίνουν μια εικόνα των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών προτιμήσεων των μαθητών/μαθητριών, από τις πιο δημοφιλείς επιλογές έως και τις λιγότερο. Επιπλέον, γίνεται συσχέτιση των διαφορόντων των μαθητών με δημογραφικά χαρακτηριστικά, όπως το φύλο, τόπος κατοικίας, η τάξη φοίτησης, το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων.

Επαγγελματική αναποφασιστικότητα: Τυπολογική προσέγγιση μέσω της Κλίμακας Επαγγελματικής Απόφασης (Career Decision Scale)

Αργυροπούλου Αικ., Σιδηροπούλου-Δημακάκου Δ., Τομέας Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Στη διαδικασία λήψης απόφασης, οι λήπτες των αποφάσεων συχνά παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές σε σχέση με την ικανότητά τους να χειρισθούν σωστά τη διαδικασία της επιλογής. Η επαγγελματική αναποφασιστικότητα (career indecision) είναι ευρύτατα συνδεδεμένη με τις δυσκολίες που αναφέρονται στην επαγγελματική ανάπτυξη και συμπεριφορά. Το θεωρητικό πλαίσιο της επαγγελματικής αναποφασιστικότητας προσπαθεί

να ερμηνεύσει γιατί κάποια άτομα παρουσιάζουν αβεβαιότητα στην εκπαιδευτική - επαγγελματική επιλογή, σε σχέση με κάποια άλλα που ανταποκρίνονται με σταθερότητα. Πρόσφατες έρευνες υποστηρίζουν ότι η επαγγελματική αναποφασιστικότητα έχει ένα πολυδιάστατο χαρακτήρα που οφείλεται σε διάφορους παράγοντες.

Ο στόχος της έρευνας αυτής ήταν να διερευνηθούν οι αιτίες που χαρακτηρίζουν τις δυσκολίες των αποφάσεων και να καθορισθούν διαγνωστικές ή/ και συμβουλευτικές παρεμβάσεις που θα διευκολύνουν το επαγγελματικά αναποφασιστο άτομο να ασχοληθεί εποικοδομητικά με την αναπτυξιακή του δυσκολία. Για τη συλλογή των στοιχείων χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Επαγγελματικής Απόφασης (CDS) του Osipow που λειτουργεί σαν μια «τυπολογική προσέγγιση» κατηγοριοποίησης διαφορετικών ειδών προβλημάτων απόφασης, καταγράφοντας τέσσερις συγκεκριμένους παράγοντες που ευθύνονται για τις δυσκολίες των ατόμων στη λήψη επαγγελματικών αποφάσεων. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν μαθητές και μαθήτριες λυκείου που φοιτούν σε σχολεία της Αττικής. Τα αποτελέσματα αξιολογούν την επαγγελματική αναποφασιστικότητα σαν ένα ποσοτικό χαρακτηριστικό και παράλληλα συζητούν τις ποιοτικές δυσκολίες των επαγγελματικά αναποφασιστων ατόμων.

Επαγγελματικές προτιμήσεις των εφήβων: σχέση με την αυτοαντίληψή τους και το επάγγελμα των γονέων τους

Παρασκευοπούλου Π., Τομέας Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθεί αν υπάρχει σχέση ανάμεσα στις επαγγελματικές προτιμήσεις των εφήβων και στους παράγοντες: παράμετροι αυτοαντίληψης και επάγγελμα γονέων. Στην έρευνα συμμετείχαν μαθητές της Β' και Γ' Γυμνασίου. Χορηγήθηκε η κλίμακα αξιολόγησης αυτοαντίληψης ΠΑΤΕΜ – III (Πώς Αντιλαμβάνομαι Τον Εαυτό Μου III), προκειμένου να μετρηθεί η παράμετρος αυτή.

Ερευνήθηκαν συγκεκριμένα 1) τα επίπεδα αυτοεκτίμησης των δύο φύλων, 2) η σχέση μεταξύ επαγγέλματος γονέων και αυτοαντίληψης του εφήβου, 3) η σχέση μεταξύ επαγγελματικής προτίμησης του εφήβου και της αυτοαντίληψής του και 4) η σχέση μεταξύ επαγγέλματος γονέα και επαγγελματικής προτίμησης του εφήβου.

Ερωτηματολόγιο για το Νόημα Ζωής: Ελληνική Προσαρμογή και Παραγοντική Δομή

Ψαρρά Ε., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Κλεφτάρας Γ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Το νόημα που κάθε άνθρωπος δίνει στη ζωή και στα βιώματά του αποτελεί, σύμφωνα με την παραδοσιακή θεώρηση στην ψυχολογία, ένα βασικό και πρωταρχικό προσωπικό κίνητρο. Ο άνθρωπος με άλλα λόγια κινητοποιείται εγγενώς από την επιθυμία να

βρει νόημα στην ύπαρξη του. Η επιτυχής ή μη αναζήτηση αυτού του νοήματος είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ψυχική του υγεία και με αυτό που αποκαλείται «υπαρξιακό κενό», που συχνά θεωρείται βασική συνιστώσα ψυχοπαθολογίας. Ένα ψυχομετρικό εργαλείο που προσπαθεί να εκτιμήσει και να αξιολογήσει αυτό το υπαρξιακό χαρακτηριστικό είναι το «Ερωτηματολόγιο για το Νόημα Ζωής» των Crumbaugh και Maholick (1964).

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η προσαρμογή αυτού του ψυχομετρικού εργαλείου στην ελληνική πραγματικότητα. Σε μια πρώτη φάση η ελληνική απόδοση του ερωτηματολογίου συμπληρώθηκε από ένα δείγμα 500 ατόμων. Στην παρούσα εισήγηση θα γίνει αναλυτική περιγραφή αυτού του ερωτηματολογίου και λεπτομερής παρουσίαση της παραγοντικής του δομής έτσι όπως αυτή εμφανίζεται σ' αυτήν την πιλοτική μελέτη.

Κοινωνικές δεξιότητες και ιδιοσυγκρασιακά στοιχεία για την αντιμετώπιση των κινδύνων και την ψυχοκοινωνική προσαρμογή παιδιών και εφήβων

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Παπαστυλιανού Α.**

Συζητητής: **Μπεζεβέγκης Η.**

Στο πλαίσιο του συμποσίου εξετάζονται τα ατομικά χαρακτηριστικά και τα κοινωνικά στοιχεία που συνιστούν το πλέγμα των παραγόντων που προσδιορίζουν την ποιότητα ζωής του παιδιού και εφήβου εντός και εκτός σχολείου: (Α) Οι *Κ. Πετρογιάννης* και *Α. Μπάρδος* αναφέρονται στην «ψυχική ανθεκτικότητα» (resilience), και στα πρώτα αποτελέσματα από την εφαρμογή του προγράμματος Devereux Early Childhood Assessment (DECA) στην Ελλάδα, ένα σύστημα εκτίμησης-διάγνωσης προβλημάτων συμπεριφοράς και ψυχικής υγείας για παιδιά προσχολικής ηλικίας (2 έως 6 χρόνων), που στοχεύει στην προαγωγή της ψυχικής ανθεκτικότητας σε παιδιά που φοιτούν σε παιδικούς σταθμούς, νηπιαγωγεία κλπ. (Β) Η *Α. Παλαιολόγου* αναφέρεται στην έννοια της ψυχικής ευρωστίας (hardiness) και στα αποτελέσματα σχετικής έρευνας της με δείγμα εφήβων (N=137) που βίωσαν ισχυρό πένθος και καταδεικνύει περιοχές επικινδυνότητας που είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά, τόσο για την άμεση κατάρτιση του πένθους, όσο και για τη γνωσιακή διαμόρφωση του μελλοντικού «σεναρίου ζωής» (script) των εφήβων αυτών. (Γ) Οι *Α. Παπαστυλιανού* και *Μ. Κατέρη* αναφέρονται στις Κοινωνικές Δεξιότητες και το Εσωτερικό - Εξωτερικό Κέντρο Ελέγχου του Εαυτού (Social Competence, Internal-External Locus of Control) ως παράγοντες ψυχοκοινωνικής προσαρμογής παιδιών σχολικής ηλικίας παράλληλα με πολιτισμικούς - κοινωνικούς παράγοντες και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα σχετικής έρευνας με δείγμα 430 μαθητές ελληνικής και ξένης καταγωγής (Δ) Περαιτέρω, οι *Παπαδιώτη*, *Κάγκαλου* και *Παπαστυλιανού* σε έρευνα (N=600 μαθητές Λυκείου) σχετικά με την Ποιότητα Ζωής στο σχολείο εξετάζουν τη συσχέτιση της σχολικής ικανοποίησης με την αποδοχή των εκπαιδευτικών στόχων και το ενδιαφέρον των μαθητών για μάθηση

καθώς και τις παραμέτρους της σχολικής ζωής που αποτελούν πηγή ικανοποίησης ή δυσαρέσκειας για τους μαθητές.

Ψυχική ευρωστία και περιοχές επικινδυνότητας σε εφήβους που βιώνουν πένθος

Παλαιολόγου Α.

Φαίνεται ότι ο υψηλός δείκτης ψυχικής ευρωστίας (hardiness) στην προσωπικότητα προοιωνίζει καλή ψυχική και φυσική υγεία, καθώς και χαμηλά επίπεδα εργασιακού stress (Sharpley et al, 1999). Επίσης, διαπιστώνεται ότι το φύλο, η ηλικία και η εκπαιδευτική βαθμίδα φοίτησης, σε συνδυασμό με τη θρησκευτικότητα και το βαθμό γενικότερης ευεξίας, που διέπει εφήβους, παίζουν αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της ψυχικής τους ευρωστίας (Hannah & Morrissey, 1987).

Ωστόσο, η εμπειρία και διαχείριση του πένθους από εφήβους σε σχέση με το δείκτη ψυχικής ευρωστίας στην προσωπικότητά τους δεν έχει επαρκώς διερευνηθεί, ενώ ισχύει η παραδοχή ότι εάν το άτομο δεν επεξεργαστεί εκτενώς και επαρκώς ισχυρούς στρεσογόνους παράγοντες, ώστε να φθάσει σε κατάρτιση τους (coping), χαμηλές επιδόσεις, ψυχοπαθολογικές επιπτώσεις και (ψυχο-)σωματικές διαταραχές είναι συνέπειες που πιθανώς θα αντιμετωπίσει, ιδίως σε περιπτώσεις χαμηλού δείκτη ευρωστίας του (Maddi et al, 1996).

Στην παρούσα μελέτη συζητούνται ορισμένα ευρήματα έρευνας ψυχικής ευρωστίας με δείγμα εφήβων (N=137) που βίωσαν ισχυρό πένθος. Οι σχετικές μετρήσεις μετά την κλινική ψυχολογική παρέμβαση στην υποομάδα χαμηλού δείκτη ψυχικής ευρωστίας καταδεικνύουν περιοχές επικινδυνότητας που είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά, τόσο για την άμεση κατάρτιση του πένθους, όσο και για τη γνωσιακή διαμόρφωση του μελλοντικού «σεναρίου ζωής» (script) των εφήβων που ανήκουν στην υποομάδα αυτή.

Προάγοντας την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη στην προσχολική ηλικία: Πρώτα ερευνητικά αποτελέσματα από την εφαρμογή του διαγνωστικού συστήματος του προγράμματος DECA

Πετρογιάννης Κ., Μπάρδος Α.

Πρόσφατα στοιχεία από αρκετές χώρες του δυτικού κόσμου τονίζουν την σταθερή αύξηση των παιδιών και νέων ανθρώπων που εκδηλώνουν διαφόρων τύπων ψυχοκοινωνικές δυσχέρειες ως αποτέλεσμα της λειτουργίας «παραγόντων επικινδυνότητας» ή «επαπειλητικών παραγόντων» (risk factors). Στα πλαίσια αντιμετώπισης του δυσμενούς αντίκτυπου που μπορεί να έχουν αυτοί οι παράγοντες στην ανάπτυξη των παιδιών, έχουν αναπτυχθεί στο εξωτερικό αρκετά προγράμματα διάγνωσης-πρόληψης-παρέμβασης με αρκετή επιτυχία.

Μέσα από την έρευνα για τη λειτουργία και τις συνέπειες των παραγόντων επικινδυνότητας αναπτύχθηκε η έννοια και η σχετι-

κή έρευνα για τη λειτουργία των «προστατευτικών παραγόντων» (protective factors) που δρουν αντισταθμιστικά. Ιδιαίτερη έμφαση, εντούτοις, δόθηκε στην έννοια της «ψυχικής ανθεκτικότητας» (resilience), που αναφέρεται στην ικανότητα των ατόμων που, ενώ βίωσαν εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες κατά την παιδική τους ηλικία, κατάφεραν να «επιβιώσουν» και να πετύχουν θετικά αναπτυξιακά αποτελέσματα.

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται συνοπτικά οι διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις στη μελέτη της ψυχικής ανθεκτικότητας και λειτουργίας της καθώς και τα πρώτα αποτελέσματα από την εφαρμογή του προγράμματος Devereux Early Childhood Assessment (DECA) στην Ελλάδα. Το DECA είναι ένα σύστημα εκτίμησης-διάγνωσης προβλημάτων συμπεριφοράς και ψυχικής υγείας για παιδιά προσχολικής ηλικίας (2 έως 6 χρόνων), που στοχεύει στην προαγωγή της ψυχικής ανθεκτικότητας σε παιδιά που παρακολουθούν κάποιο προσχολικό πρόγραμμα (π.χ. παιδικός σταθμός, νηπιαγωγείο), στην ανάπτυξη τακτικών που υποστηρίζουν το έργο των εκπαιδευτικών και των οικογενειών στην προσπάθειά τους να ελαχιστοποιήσουν τους παράγοντες επικινδυνότητας, οι οποίοι αποτελούν εμπόδιο στην υγιή κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών.

Με βάση αυτές τις πληροφορίες, που αφορούν κάθε παιδί ξεχωριστά αλλά και το σύνολο των παιδιών της τάξης ως ομάδα, ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να εκτιμήσει το ψυχοκοινωνικό περιβάλλον της τάξης και να προβεί στην ανάπτυξη εξατομικευμένων ή συλλογικών-ομαδικών δραστηριοτήτων, που προτείνονται στον αντίστοιχο οδηγό, ώστε να πετύχει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα από ψυχοκοινωνικής πλευράς. Επιπλέον, το πρόγραμμα τονίζει τη σημασία της συμμετοχής και εμπλοκής της οικογένειας, τόσο σε επίπεδο συλλογής πληροφοριών για τη ψυχοκοινωνική λειτουργία των παιδιών όσο και σε επίπεδο κοινωνικών δραστηριοτήτων με το προσωπικό του προσχολικού προγράμματος.

Ψυχοκοινωνικές δεξιότητες προσαρμογής στο σχολείο ξένων και ντόπιων μαθητών σχολικής ηλικίας

Παπαστυλιανού Α.

Η παρουσία μεταναστών / προσφύγων/ παλινιστούντων μαθητών και το πρόβλημα της διαρροής (εγκατάλειψης από το σχολείο), με τις σχετικές συνέπειες στη φιλοξενούσα κοινωνία παρατηρείται σε αρκετά σχολεία της Ελλάδας. Ανάμεσα στους παράγοντες που παίζουν ρόλο στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή και στην ολοκλήρωση των κύκλων εκπαίδευσης (εννιάχρονος υποχρεωτικός κύκλος, Λύκειο) είναι οι κοινωνικές δεξιότητες που αναπτύσσουν ο μαθητής καθώς και οι πολιτισμικοί – κοινωνικοί παράγοντες του πλαισίου (σχολείο, κοινότητα) (Dworkin, 1992, Μ.Παπαδόπουλος, 1997, Παπαστυλιανού, 1997, Παπαστυλιανού, 2003-υπό δημοσίευση-). Λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω ερευνησαμε (α) το προφίλ μαθητών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ως προς τις κοινωνικές δεξιότητες και συγκεκριμένα τον τρόπο που σχετίζονται μεταξύ τους οι ντόπιοι μαθητές με

μαθητές από ομάδες διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης στην Ελλάδα, και (β) τους διάφορους παράγοντες (δημογραφικά στοιχεία, σχολική επίδοση, βαθμός γνώσης της γλώσσας, αυτοεκτίμηση, κέντρο εσωτερικού/εξωτερικού ελέγχου, ακαδημαϊκή έμφαση) που πιθανώς συσχετίζονται με τις κοινωνικές δεξιότητες /επάρκεια προσαρμογής στο σχολείο.

Για τη μελέτη των πιο πάνω χρησιμοποιήθηκαν ειδικά ερευνητικά εργαλεία σε δείγμα 385 μαθητών της ντόπιων και ξένων, της Στ' Τάξης Δημοτικού από περιοχές της Ελλάδας με μεγάλη συγκέντρωση μεταναστών (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Αλεξανδρούπολη, Ιωάννινα και Χανιά). Τα ευρήματα της έρευνας ερμηνεύονται έχοντας ως επιπλέον σημείο αναφοράς σχετική έρευνα του Vedder (1999) στη Σουηδία.

Παράγοντες προσδιορισμού της ποιότητας της σχολικής ζωής *Παπαδιώτη Β., Κάγκαλου Α., Παπαστυλιανού Α.*

Προγράμματα αξιολόγησης και πρώιμης παρέμβασης για παιδιά με ειδικές ανάγκες

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Γενά Α.**

Συζητητής: **Γενά Α.**

Στόχος του παρόντος συμποσίου είναι να αναδείξει μεθόδους αξιολόγησης και παρέμβασης που αφενός καθιστούν σαφείς τις ανάγκες των παιδιών με αυτισμό και νοητική καθυστέρηση, και αφετέρου αποτελούν το πρώτο βήμα για συστηματική θεραπεία που αποσκοπεί στην ολόπλευρη κάλυψη των αναγκών των παιδιών αυτών.

Οι δύο πρώτες εισηγήσεις αναφέρονται σε θέματα αξιολόγησης ατομικών αναγκών παιδιών με ειδικές ανάγκες, καθώς και σε αξιολόγηση ευρύτερων προγραμμάτων ψυχο-παιδαγωγικής παρέμβασης. Οι τρεις εισηγήσεις που έπονται, αφορούν στην ανάλυση ατομικών παρεμβάσεων και επίσης στην ανάλυση συστημάτων παρέμβασης που επιτρέπουν τη σφαιρική κάλυψη των σύνθετων αναγκών των παιδιών με αυτισμό. Τόσο τα ατομικά προγράμματα, όσο και τα συστήματα θεραπευτικής παρέμβασης οργανώθηκαν βάσει των αρχών της Ανάλυσης της Συμπεριφοράς.

Θεραπευτική Παρέμβαση για τον Αυτισμό: Ελληνική πραγματικότητα και όχι Ουτοπία

Γενά Α., Παν/μιο Αθηνών

Κορογιαννάκη Α., Κέντρο Ανάπτυξης και Εκπαίδευσης του Παιδιού

Η συστηματική θεραπευτική παρέμβαση για τον αυτισμό, στο πλαίσιο της Εφαρμοσμένης Ανάλυσης της Συμπεριφοράς, έχει πλέον εφαρμοστεί και στην πατρίδα μας με εξίσου ενθαρρυντικά αποτελέσματα με αυτά που προέκυψαν από μακρόχρονες έρευνες, κατ' εξοχήν στις ΗΠΑ, καθώς και σε άλλες χώρες του εξω-

τερικού. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η περιγραφή ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος της παρέμβασης αυτής στη χώρα μας και η ανάλυση των αποτελεσμάτων της. Συγκεκριμένα, θα συζητηθούν τόσο η μεθοδολογία παρέμβασης (π.χ. «διδασκαλία χωρίς λάθη», μέθοδοι εναλλακτικής επικοινωνίας, μέθοδοι που προάγουν την αυτο-αποσκόληση και τον αυτο-έλεγχο κ.ά.), όσο και οι βασικότερες παράμετροι που συνέβαλαν στη θεραπευτική έκβαση (π.χ. εντατικότητα θεραπευτικής παρέμβασης, ουσιαστική συμμετοχή της οικογένειας, έγκαιρη παρέμβαση κ.ά.).

Τα αποτελέσματα της παρούσας ανάλυσης καθιστούν σαφές ότι υπάρχουν συγκεκριμένες παράμετροι που διασφαλίζουν ότι το παιδί με αυτισμό καταφέρνει να λειτουργήσει στο ύψιστο επίπεδο, που του επιτρέπει το γνωστικό του δυναμικό, ανεξάρτητα από τη σοβαρότητα των προβλημάτων μάθησης και συμπεριφοράς που εμφανίζει.

Θεραπευτικά Αποτελέσματα Ημερήσιου Ψυχοθεραπευτικού Προγράμματος για Παιδιά με Αυτισμό

Μποντού Σ., Κέντρο Ανάπτυξης και Εκπαίδευσης του Παιδιού Γενά Α., Παν/μιο Αθηνών

Τα παιδιά με αυτιστικές διαταραχές παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις στο νοητικό δυναμικό τους. Επιπλέον, λόγω των έντονων προβλημάτων επικοινωνίας και συμπεριφοράς τους, δεν μπορούν να ενταχθούν και να λειτουργήσουν ως μέλη μιας ομάδας. Έχουν επίσης σοβαρές διαταραχές στην πρόσληψη και επεξεργασία μαθησιακών δεξιοτήτων με μία πρόσθετη δυσκολία στη γενίκευση δεξιοτήτων, δηλαδή στην λειτουργική χρήση των όποιων δεξιοτήτων έχουν κατακτήσει κατά τη θεραπεία, σε άλλους χώρους (σπίτι- σχολείο- εξωτερική χώροι) και με άλλους ανθρώπους (γονείς- εκπαιδευτικούς- συμμαθητές- συνομήλικους), κλπ. Λόγω των διαταραχών που προαναφέρθηκαν, οι γονείς των παιδιών αυτών αδυνατούν να επικοινωνήσουν αμφίδρομα με τα παιδιά τους και να τα βοηθήσουν στην κατάκτηση μαθησιακών, γνωστικών, κοινωνικών και άλλων δεξιοτήτων. Λαμβάνοντας υπόψη τις δυσκολίες προσέγγισης των παιδιών με αυτισμό, καθώς και το υπόλοιπο φάσμα των διαταραχών τους, οργανώθηκε ημερήσιο κέντρο θεραπευτικής αντιμετώπισης των παιδιών αυτών, που στελεχώθηκε από άρτια καταρτισμένους ειδικούς (ψυχολόγους, λογοθεραπευτές, ειδικούς παιδαγωγούς, κ.α.) σε θέματα αυτισμού και συμπεριφοριστικής παρέμβασης. Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η ανάλυση των θεραπευτικών αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την πενταετή εφαρμογή του μοντέλου της Συμπεριφοριστικής Ανάλυσης για παιδιά με αυτισμό.

Προσεγγίσεις πρώιμης παρέμβασης για παιδιά με αυτισμό: Αποτελέσματα από μια μακροχρόνια έρευνα

Μαγιάτη Η., Howlin P.

Είναι πλέον ευρέως αποδεκτό πως η πρώιμη παρέμβαση για παι-

διά με αυτισμό μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά και έγκαιρα στην διευκόλυνση της ανάπτυξης και των διαδικασιών μάθησης του παιδιού και να περιορίσει, στο βαθμό που είναι δυνατόν, προβληματικές συμπεριφορές και δυσκολίες. Στην Αγγλία, τα περισσότερα παιδιά με αυτισμό παρακολουθούν εκλεκτικά εκπαιδευτικά προγράμματα προσχολικής αγωγής σε ειδικά σχολεία από την ηλικία των τριών ετών. Τα τελευταία ωστόσο χρόνια, ολοένα μεγαλύτερος αριθμός παιδιών ακολουθεί εντατικά κατ'οίκον εκπαιδευτικά προγράμματα βασισμένα σε συμπεριφοριστικές αρχές μάθησης (εφαρμοσμένη ανάλυση της συμπεριφοράς – applied behavior analysis), τα οποία έχουν ερευνηθεί και εφαρμοστεί ευρέως στις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά γίνονται όλο και περισσότερο δημοφιλή και στην Αγγλία.

Η παρουσίαση αυτή έχει δύο στόχους: α) να παρουσιάσει περιληπτικά τις παραπάνω δύο προσεγγίσεις πρώιμης παρέμβασης για παιδιά με αυτισμό, τις αρχές τους, τις μεθόδους διδασκαλίας, τις διαφορές και τις ομοιότητες τους και β) να παρουσιάσει τα αποτελέσματα της μακροχρόνιας έρευνας που διεξάγεται στο Τμήμα Ψυχολογίας του St. George's Hospital Medical School, η οποία σκοπό έχει να ερευνηθούν ανεξάρτητα, συστηματικά και συγκριτικά οι δύο αυτές προσεγγίσεις πρώιμης παρέμβασης. Στην έρευνα αυτή παρακολουθούνται εξελικτικά 47 παιδιά με αυτισμό ηλικίας 2-4½ ετών, τα οποία ακολουθούν είτε προσχολική αγωγή σε ειδικά σχολεία είτε συμπεριφοριστικά προγράμματα πρώιμης παρέμβασης στο σπίτι. Η πρόοδος τους αξιολογείται μετά από δύο χρόνια εκπαίδευσης σε διάφορους τομείς ανάπτυξης (γνωστικές, γλωσσικές ικανότητες, κοινωνικές ικανότητες, παιχνίδι κλπ.). Κατά την παρουσίαση, θα συζητηθούν τα αποτελέσματα της έρευνας σε σχέση με την οργάνωση της προσχολικής αγωγής για παιδιά με αυτισμό και την εφαρμογή ποιοτικών προγραμμάτων πρώιμης παρέμβασης στην Ελλάδα.

Όψεις της κοινωνικότητας μιας ομάδας εφήβων με νοητική καθυστέρηση

Μαρκαριάν Κ., Γενά Α.

Οι σχέσεις με τους συνομηλικούς συμβάλλουν σημαντικά τόσο στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη όσο και στη μάθηση. Στους στόχους, λοιπόν, της Ειδικής Αγωγής θα πρέπει να περιλαμβάνεται και η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, η οποία προϋποθέτει τη διερεύνηση της φύσης, της δομής και των τυχόν ιδιαιτεροτήτων του τρόπου κοινωνικοποίησης των ΑΜΕΑ. Στην παρούσα έρευνα εξετάζονται θέματα κοινωνικότητας των εφήβων με νοητική καθυστέρηση. Συγκεκριμένα, εξετάστηκαν: (α) τα χαρακτηριστικά των δημοφιλών, των απορριπτόμενων, των απομονωμένων και των εφήβων αντιφατικής κοινωνικής θέσης, (β) οι τρόποι και οι μορφές αλληλεπίδρασης που εμφανίζουν οι έφηβοι σε διαφορετικά πλαίσια (δηλ. σε οργανωμένες δραστηριότητες και στο διάλειμμα), (γ) η συμφωνία εκφρασμένων κοινωνικών επιλογών και πραγματικής συμπεριφοράς και (δ) έγινε η σύγκριση συνέντευξης και παρατήρησης ως μέσων συλλογής δεδομένων σε περιπτώσεις ατόμων με νοητική καθυστέρηση. Το

δείγμα συμπεριέλαβε 40 εφήβους με νοητική καθυστέρηση, οι οποίοι φοιτούν στο Ι.Π.Α.Π «ΘΕΟΤΟΚΟΣ». Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η κοινωνιομετρική δοκιμασία του Moreno (με κάποιες τροποποιήσεις), καθώς και η άμεση παρατήρηση. Από τα ευρήματα φαίνεται ότι οι αλληλεπιδράσεις των νοητικά καθυστερημένων εφήβων μεταξύ τους είναι ως επί το πλείστον θετικές σε όλα τα πλαίσια. Η συνέντευξη φαίνεται εξίσου αξιόπιστη με την παρατήρηση, αφού οι κοινωνικές επιλογές που εξέφρασαν τα παιδιά στη συνέντευξη είχαν συνέπεια με τις πραγματικές επιλογές τους, οι οποίες καταγράφηκαν κατά την παρατήρηση.

Ανάλυση της θεραπευτικής παρέμβασης ενός παιδιού με αυτισμό με άτυπη εξέλιξη: Μελέτη περίπτωσης

Πολυμέρου Κ., Γενά Α.

Συχνά, οι ιδιαιτερότητες που εμφανίζουν τα παιδιά με αυτισμό, τόσο εξ' αρχής, όσο και κατά την πορεία της θεραπευτικής τους παρέμβασης, καθιστούν την πρόγνωση τους ιδιαίτερα δύσκολη. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί και η εξέλιξη ενός 8χρονου αγοριού, που διαγνωστικά υπήρξε κλασική περίπτωση παιδιού με αυτισμό.

Η θεραπεία του ξεκίνησε με ψυχοπαιδαγωγικό πρόγραμμα βασισμένο στις αρχές της Εφαρμοσμένης Ανάλυσης της Συμπεριφοράς. Κατά την έναρξη της παρέμβασης, η κατανόηση και εκφορά του λόγου απουσίαζε παντελώς, ενώ παράλληλα υπήρχαν σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς, έντονη υπερκινητικότητα, διάσπαση προσοχής, ανυπακοή, έλλειψη κοινωνικών συναλλαγών και έντονες στερεοτυπίες. Τα δύο πρώτα χρόνια, παρά την εντατική θεραπεία, οι ρυθμοί μάθησης ήταν ιδιαίτερα αργοί. Στη συνέχεια, όμως, και ιδιαίτερα μετά την εκμάθηση χρήσης ηλεκτρονικού υπολογιστή, άρχισαν για πρώτη φορά να εμφανίζονται στοιχεία που δηλώνουν ιδιαίτερη έφεση και ευφυΐα σε κάποιους τομείς, όπως τα μαθηματικά και η απομνημόνευση πληροφοριών.

Η εξέλιξη του παιδιού αυτού σε ορισμένους τομείς, αλλά και οι συνεχείς ανάγκες που εξακολουθεί να έχει, ενισχύουν την πεποίθηση ότι οι στερεότυπες και απολυτοποιημένες αντιλήψεις για την πρόγνωση του αυτισμού δεν ισχύουν. Αντίθετα, το κάθε παιδί πρέπει να προσεγγίζεται με ιδιαίτερη ευαισθησία και επιμονή, όσο περιορισμένες και αν είναι αρχικά οι δεξιότητές του.

«Αυτονόητες μεταβλητές» και «κοινή λογική» στην πειραματική μελέτη της μνήμης και της αντίληψης

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Βελλή Θ.**

Συζητητής: **Βελλή Θ.**

Στο τέλος του 20ου αιώνα, η πειραματική μελέτη της μνήμης και της αντίληψης βρίσκεται σε αδιέξοδο και ως προς τους θεωρητι-

κούς προβληματισμούς και ως προς τα μεθοδολογικά ζητήματα. Τουλάχιστον αυτό καταθέτουν οι περισσότεροι ερευνητές των παραπάνω θεματικών σε διεθνή συνέδρια ή σε ογκώδεις εκδόσεις που αποτιμούν το έργο που επιτελέστηκε κατά τον περασμένο αιώνα και προβλέπουν ή προτείνουν τι «θα» ή «πρέπει» να συμβεί, τουλάχιστον, κατά τις πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα. Άσχετα με τις διάφορες θεωρητικές και μεθοδολογικές τάσεις που αναπτύσσονται γύρω από την παραπάνω προβληματική, το κοινό (και σε πολλές περιπτώσεις κεντρικό) ζήτημα που τίθεται είναι οι «παραλείψεις» που αφορούν «αυτονόητες μεταβλητές» ή και ερμηνείες που βασίζονται στην «κοινή επιστημονική λογική». Στόχος του συμποσίου είναι να παρουσιάσει πέντε παραδείγματα τέτοιου είδους «παραλείψεων» (τρία από τη μελέτη της μνήμης και δύο από τη μελέτη της οπτικής αντίληψης) και να προτείνει πειραματικά σχέδια αντιμετώπισής τους.

Γνωστικό σχήμα: Το εννοιολογικό κατασκευάσμα που δεν μετρήθηκε ποτέ

Πετρουλάκη Κ.

Η παρούσα ανακοίνωση πραγματεύεται ένα από τα πιο γνωστά εννοιολογικά κατασκευάσματα -το γνωστικό σχήμα- το οποίο εμφανίζεται πολύ συχνά στη βιβλιογραφία που μελετά τη μνήμη. Απροσδόκητη είναι η διαπίστωση ότι το γνωστικό σχήμα έχει χρησιμοποιηθεί -ως επί το πλείστον- με ερμηνευτικό τρόπο κάθε φορά που τα πειραματικά ευρήματα ήταν δυσερμήνευτα. Αυτό, ωστόσο, καθιστά αναμενόμενη τη σύγχυση που φαίνεται να υπάρχει για αυτό το εννοιολογικό κατασκευάσμα.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί τον εντοπισμό και την κριτική αξιολόγηση των βασικότερων μεθοδολογικών ανεπαρειών που υπάρχουν στη μελέτη του γνωστικού σχήματος, οι οποίες είναι:

- (α) η ανυπαρξία συστηματικής καταγραφής του περιεχομένου του σχήματος, με αποτέλεσμα τα στοιχεία που αποτελούν το πειραματικό υλικό να επιλέγονται με βάση την «κοινή λογική» του ερευνητή
- (β) η μέτρηση της σπουδαιότητας των στοιχείων για το σχήμα [χρησιμοποιούνται διαφορετικοί όροι (σχετικότητα, τυπικότητα, προσδοκία) για την περιγραφή του ίδιου εννοιολογικού κατασκευάσματος καθώς και ο ίδιος όρος για την περιγραφή διαφορετικών εννοιολογικών κατασκευασμάτων].

Τέλος, προτείνεται μια μέθοδος καταγραφής του περιεχομένου του σχήματος σκηνής και επινοείται ένας δείκτης προκειμένου να μετρηθεί, πέρα από την «κοινή λογική», η σπουδαιότητα των στοιχείων για το σχήμα στο οποίο ανήκουν.

Το «κοινωνικό» ως αυτονόητη μεταβλητή στη μελέτη μνήμης
Βελλή Θ.

Στόχος της ομιλίας είναι: α) να κάνει μία σύντομη αναφορά στα θεωρητικά πλαίσια και στις μεθόδους της εργαστηριακής πειρα-

ματικής μελέτης της μνήμης δίνοντας έμφαση στο έργο δύο πειραματικών ψυχολόγων, του H. Ebbinghaus και του F. Bartlett, β) να αξιολογήσει την προσφορά καθεμίας από τις παραπάνω μεθόδους ως προς την «παραγωγή» γνώσης αλλά και τη συχνότητα της χρήσης τους μέχρι σήμερα και γ) να επισημάνει τα «κενά» που έχουν δημιουργηθεί από την «υπερχρήση» της μίας (Ebbinghaus) και την «υποχρήση» (Bartlett) της άλλης. Τα «κενά» αυτά αφορούν μία σειρά φαινομένων τα οποία έχουν καταγραφεί και έχουν ερμηνευτεί χωρίς να μελετηθούν! Η ερμηνεία τους βασίζεται σε «ειρήσθω εν παράδω» αναφορές στον κοινωνικό παράγοντα / κοινωνικές μεταβλητές οι οποίες θεωρούνται αυτόνοτες.

Τέλος, προτείνονται πειραματικά σχέδια τα οποία κάνουν χρήση «κοινωνικών» ανεξάρτητων μεταβλητών σε σχέση με φαινόμενα των οποίων η μελέτη εκκρεμεί.

Η «κοινή λογική» της διαφοροποίησης αλφαβητικών συστημάτων στη μελέτη της επίκτητης αναγνωστικής ελλειμματικότητας

Αλεξανδράκος Ν.

Κατά τη βασική αναγνωστική λειτουργία, ένα ορθογραφικό ερέθισμα υπόκειται σε οπτική αντιληπτική πρόσληψη, αποκτά σημασιολογική (εφόσον είναι λέξη) και φωνολογική υπόσταση και εκφέρεται.

Η ανεπτυγμένη (skilled) αναγνωστική ικανότητα εμπλέκει τόσο τη λεξική αναγνώριση (ορθογραφική ανάγνωση) όσο και τη φωνολογική μετατροπή των γραφημάτων (φωνολογική ανάγνωση) του εκάστοτε υπό ανάγνωση γραμματικού συμπλέγματος, βάσει κυρίως του κριτηρίου της οικειότητας ενός αναγνώστη με αυτό.

Ευρήματα από μελέτες σε αλφαβητικά συστήματα πολλών γλωσσών δείχνουν, ότι διαταραχή μετά από νευρολογική βλάβη, η οποία ωθεί σε φωνολογική ανάγνωση, προσδίδει ένα αναγνωστικό προφίλ χωρίς τη δυνατότητα απόδοσης τη σωστής φωνολογίας σε λέξεις, η ορθογραφία των οποίων διαφοροποιείται φωνολογικά από την «κανονική» γραφοφωνημική αντιστοιχία. Το αποτέλεσμα είναι η καλύτερη αναγνωστική επίδοση σε λέξεις κανονικής γραφοφωνημικής αντιστοιχίας έναντι εξαιρέσιμων ως προς την πτυχή αυτή λέξεων και ορίζεται ως «επιφανειακή δυσλεξία».

Η κοινή λογική υπαγορεύει, ότι το ελληνικό αλφαβητικό σύστημα χαρακτηρίζεται από υψηλού βαθμού γραφοφωνημική αντιστοιχία ώστε δεν είναι δυνατή η αξιολόγηση ενδεχόμενου επιφανειακού δυσλεξικού αναγνωστικού προφίλ.

Η ερευνητική υπόθεση προτείνει τον πειραματικό χειρισμό των ορθογραφικών μεταβλητών της αναγνωστικής λειτουργίας και τη μέτρηση της ελλειμματικότητας που μπορεί αυτή δυνητικά να παρουσιάσει με σκοπό την αξιολόγηση της επιφανειακής δυσλεξίας στην ελληνική γλώσσα στο πλαίσιο των σχετικών θεωρητικών μοντέλων.

Οπτικές πλάνες και σταθερές: «αυτονόητες μεταβλητές» στη μελέτη της οδήγησης

Παπακωστόπουλος Β.

Την τελευταία δεκαετία, οι έρευνες σχετικά με το πρωταρχικό έργο της οδήγησης (τήρηση πλευρικής θέσης/ απόστασης από το προπορευόμενο όχημα) ακολουθούν το παράδειγμα της «λειτουργικής» ψυχοφυσικής, υποστηρίζοντας ότι η επίτευξη του πρωταρχικού έργου βασίζεται στην άμεση αντίληψη (Gibson) χωρίς τη μεσολάβηση οποιονδήποτε νοητικών διεργασιών. Η θέση αυτή δεν υποστηρίζεται από μια σειρά ευρημάτων που δείχνουν ότι α) οι έμπειροι, σε σχέση με τους άπειρους οδηγούς, αναπτύσσουν διαφορετικές στρατηγικές οπτικής εξερεύνησης του περιβάλλοντος και β) ότι η κατεύθυνση της υποκειμενικής εκτίμησης της θέσης του οχήματος ως προς τα άκρα του δρόμου (πλευρική θέση) εξαρτάται από την επίδραση του «πλαισίου» του οδικού περιβάλλοντος.

Στην παρούσα έρευνα, λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο η επίδραση του οδικού περιβάλλοντος αλλά και η επίδραση του περιβάλλοντος του οχήματος: Η κύρια υπόθεση είναι ότι η εκτίμηση της πλευρικής απόστασης επηρεάζεται από τα νοητά περιθώρια που λαμβάνει υπόψη ο οδηγός τόσο για τα ορατά άκρα του δρόμου (υποεκτίμηση πραγματικού διαθέσιμου χώρου) όσο και για τα ορατά άκρα του οχήματος (υπερεκτίμηση των πραγματικών ορίων του οχήματος) και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εσφαλμένη εκτίμηση της πλευρικής απόστασης όπως στην περίπτωση της πλάνης Müller-Lyer (η κατεύθυνση της φοράς των βελών οδηγεί στην υπερεκτίμηση/ υποεκτίμηση του μήκους δύο ίσων γραμμών) ενώ τα προπορευόμενα οχήματα βοηθούν στην εξέλιξη της πλάνης. Για τη διερεύνηση αυτής της υπόθεσης, το πρώτο πείραμα έχει ως στόχο την εξάλειψη της πλάνης, ελέγχοντας το βαθμό αβεβαιότητας στα μη-ορατά άκρα του οχήματος, ενώ το δεύτερο πείραμα, έχει ως στόχο την ενδυνάμωση της επίδρασης της πλάνης, ελέγχοντας την οπτική γωνία του προπορευόμενου οχήματος.

Το «αυτονόητο» στη μελέτη της αλληλεπίδρασης ανθρώπου-μηχανής

Ντιναπόγιας Α.

Από τη στιγμή που ο άνθρωπος άρχισε να αλληλεπιδρά ολοένα και περισσότερο με μηχανές, οι δείκτες που παρέχουν πληροφορίες για την κατάσταση του συστήματος στους χειριστές κάθε είδους αποτελούν αναγκαίο κομμάτι των συστημάτων που αποτελούνται από ανθρώπινα και μηχανικά στοιχεία. Οι σχεδιαστές των συστημάτων, ωστόσο, από τους πρώτους μηχανικούς που ανέλαβαν την κατασκευή αεροσκαφών μέχρι και τους σύγχρονους προγραμματιστές εφαρμογών λογιστικών πακέτων, για παράδειγμα, σχεδιάζουν την δι-επιφάνεια των δεικτών που διαμεσολαβούν μεταξύ της μηχανής και του χρήστη βάσει συνήθως της κοινής λογικής, υποθέτοντας ότι αφού οι ίδιοι κατανοούν τις ενδείξεις των κατά περίπτωση δεικτών, είναι

φυσικό ότι θα τις κατανοούν και όλοι οι πιθανοί χρήστες. Η παρούσα ομιλία χρησιμοποιεί το παράδειγμα του σχεδιασμού του πιλοτηρίου αεροσκαφών για να θέσει θεωρητικούς και μεθοδολογικούς προβληματισμούς σχετικά με τα ερωτήματα: Είναι κοινή η λογική της σκέψης ενός μηχανικού και ενός ιπτάμενου, ή ενός προγραμματιστή και ενός λογιστή; Μπορεί να θεωρηθεί δεδομένο ότι ο τρόπος με τον οποίο επεξεργάζεται και κατανοεί μια πληροφορία που αφορά προσανατολισμό ένας σχεδιαστής συστημάτων πλοήγησης είναι ο ίδιος μ' αυτόν οποιουδήποτε δυνητικού χρήστη οχήματος; Αν όχι, πώς θα μπορούσε να παρέμβει εδώ ένας κλάδος όπως η Εφαρμοσμένη Πειραματική Ψυχολογία προκειμένου, βέβαια, να μην προκαλέσει μεγαλύτερη σύγχυση αναιρώντας κατά περιπτώσεις την κοινή λογική στην προσπάθεια της αναζήτησης μιας περισσότερο κοινής λογικής;

Κλινικά και ερευνητικά δεδομένα για την κατάθλιψη σε παιδιά, εφήβους και νεαρούς ενήλικες

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Μπίμπου-Νάκου Ι.**

Συζητητής: **Μπίμπου-Νάκου Ι.**

Το προτεινόμενο συμπόσιο παρουσιάζει κλινικά και ερευνητικά δεδομένα σε σχέση με την κατάθλιψη σε παιδιά, εφήβους και νέους ενήλικες.

Το ενδιαφέρον για τη μελέτη της κατάθλιψης στα παιδιά και τους εφήβους αυξάνεται ολοένα και περισσότερο τα τελευταία χρόνια, με δεδομένο α) πως οι μελέτες για την κατάθλιψη άρχισαν συστηματικά από τη δεκαετία του 1970, και ιδιαίτερα μετά το 1980 (Fombonne, 1995) και β) την ασάφεια που επικρατεί σχετικά με τη φύση της κατάθλιψης στα παιδιά και στους εφήβους.

Η κ. Ψαρρά και οι συνεργάτες της παρουσιάζουν ερευνητικά δεδομένα από τη σύνδεση της κατάθλιψης με χαρακτηριστικά προσωπικότητας και το Νόημα Ζωής, όπως αξιολογείται από την υπαρξιακή θεωρία. Ο κ. Ζηλίκης συζητά τις κλινικές και θεωρητικές όψεις του προβληματισμού που αφορά τις σχέσεις της κατάθλιψης με τις διάφορες ψυχοπαθολογικές οργανώσεις, καθώς και τη σχέση πένθους-κατάθλιψης κατά την εφηβεία.

Η κ. Μόττη-Στεφανίδη, αναφέρεται στη σύνδεση της ψυχικής υγείας των γονέων με την αξιολόγηση της επάρκειας σε εφήβους, ενώ η κ. Μπίμπου συζητά τα αποτελέσματα μιας επιδημιολογικής μελέτης σε σχέση με την κατάθλιψη σε σχολικό πληθυσμό και προτείνει κριτικές προσεγγίσεις για την πληροφόρηση που παρέχουν αντίστοιχες μελέτες.

Οι κ. Γρηγορίου και Κλεφτάρας παρουσιάζουν τα ερευνητικά δεδομένα από οικογένειες ατόμων με ειδικές ανάγκες και τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν για την αντιμετώπιση των δυσκολιών τους και διερευνούν τη σύνδεση των στρατηγικών με πιθανή κατάθλιψη των γονέων.

Το «νόημα ζωής» ως χαρακτηριστικό προσωπικότητας και η σχέση του με την κατάθλιψη

Ψαρρά Ε., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Κλεφτάρας Γ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Καλαντζή-Αζίζι Α., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μενούσης Β., Πολεμικό Ναυτικό

Η ανάπτυξη της κατάθλιψης έχει συνδεθεί κατά καιρούς με διάφορα χαρακτηριστικά και διαστάσεις της προσωπικότητας. Μια διάσταση προσωπικότητας που δεν έχει μελετηθεί ιδιαίτερα σε σχέση με την κατάθλιψη είναι αυτή του "Νοήματος Ζωής" (που βασίζεται στην υπαρξιακή θεωρία του Frankl). Στόχοι αυτής της έρευνας ήταν: α) η διερεύνηση της σχέσης της κατάθλιψης με το νόημα ζωής αλλά και με ορισμένα δομικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και β) η μελέτη της θέσης του χαρακτηριστικού του "νοήματος ζωής" στο χώρο της προσωπικότητας.

Στην εν λόγω έρευνα συμμετείχαν 500 νεοσύλλεκτοι του Πολεμικού Ναυτικού στους οποίους χορηγήθηκαν: α) η Κλίμακα Προσωπικότητας 16PF, β) το Ερωτηματολόγιο για το Νόημα Ζωής και γ) το Ερωτηματολόγιο της Καταθλιπτικής Συμπυκτωμένης του Pichot. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν, σε γενικές γραμμές, τις υποθέσεις μας και δείχνουν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ α) του αντιλαμβανόμενου νοήματος ζωής και του βαθμού κατάθλιψης και, β) της κατάθλιψης και συγκεκριμένων χαρακτηριστικών προσωπικότητας. Ενδιαφέρον, επίσης, παρουσιάζουν και τα ευρήματα που συνδέουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά προσωπικότητας με το νόημα ζωής. Τα παραπάνω ευρήματα θα βοηθήσουν, πέρα από την βαθύτερη κατανόηση της κατάθλιψης, στην ανάπτυξη μεθόδων πρόληψης και αντιμετώπισής της.

Διαστάσεις πένθους-κατάθλιψης στην ψυχοπαθολογία της εφηβείας

Ζηλίκης Ν., Επίκ. Καθηγητής Παιδοψυχιατρικής, Υπηρεσία Παιδιού-Εφήβου, Γ΄ Ψυχιατρική Κλινική, Α.Π.Θ.

Το πένθος αποτελεί μια θεμελιώδη διάσταση του ψυχισμού και στην εφηβεία βρίσκεται στο επίκεντρο των διεργασιών που χαρακτηρίζουν αυτήν την αναπτυξιακή περίοδο. Αφορά ειδικότερα στους αποχωρισμούς και στην επανοργάνωση των επενδύσεων και των αντικειμενότροπων σχέσεων στην πορεία προς τη σύσταση του αυτόνομου υποκειμένου. Σε στενή σχέση με τις διεργασίες πένθους είναι και οι έννοιες της "καταθλιπτικότητας" και της κατάθλιψης (depressivity - depression) που κατέχουν σημαντική θέση τόσο στην ομαλή αναπτυξιακή πορεία όσο και στις παθολογικές εκφάνσεις της.

Στην κλινική, μια οδός προσέγγισης είναι εκείνη της διερεύνησης των σχέσεων της κατάθλιψης ή της αποτυχίας επεξεργασίας της "καταθλιπτικής θέσης" με τις διάφορες ψυχοπαθολογικές οργανώσεις. Μια άλλη, εξ ίσου ενδιαφέρουσα είναι εκείνη της παρατήρησης της ανάδυσσης διεργασιών που σχετίζονται με τον "άξονα πένθος - κατάθλιψη" στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία.

σία. Οι κλινικές και θεωρητικές όψεις αυτού του προβληματισμού συζητούνται και με αφορμή τις διαπιστώσεις από μια σχετική μελέτη σε πληθυσμό εφήβων ασθενών της Υπηρεσίας Παιδιού - Εφήβου της Γ' Ψυχιατρικής Κλινικής του Α.Π.Θ.

Προσδιορισμός καταθλιπτικών συμπτωμάτων σε παιδιά/εφήβους: Κριτική προσέγγιση και αξιολόγηση των επιδημιολογικών δεδομένων

Μπίμπου-Νάκου Ι., Επίκ. Καθηγήτρια Ψυχολογίας Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Α.Π.Θ.

Στη συγκεκριμένη παρουσίαση, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από τη διερεύνηση της καταθλιπτικής συμπτωματολογίας σε παιδιά και εφήβους (N=610, 10-17 χρόνων). Η διερεύνηση στηρίχθηκε στο Ερωτηματολόγιο Διάθεσης και Συναισθημάτων (Mood & Feelings Questionnaire, Angold & Costello). Από την μελέτη, ένα ποσοστό 11.5% των παιδιών/εφήβων αξιολογήθηκαν ως άτομα με υψηλή παρουσία καταθλιπτικής συμπτωματολογίας. Βρέθηκε πως οι περισσότερες από τις δηλώσεις που διακρίνουν τα παιδιά και τους εφήβους με υψηλή καταθλιπτική συμπτωματολογία αναπτυξιακά αφορούν ιδιαίτερα την υποτίμηση της επάρκειάς τους σε μια σειρά από περιοχές λειτουργικότητας. Επιπλέον, από τις διαφορές των δυο φύλων ως προς τις δηλώσεις του Ερωτηματολογίου, τα αποτελέσματα της μελέτης δείχνουν πως οι αρνητικές εκτιμήσεις για τον εαυτό σχετίζονται με την καταθλιπτική διάθεση και στα δυο φύλα, με τη διαφορά ότι στα αγόρια η αίσθηση αυταξίας θεωρείται σημαντική, ενώ στα κορίτσια συνδέεται με την αποδοχή από το περιβάλλον. Τα αποτελέσματα συζητούνται κριτικά ως προς τα επιστημονικά δεδομένα για την κατανόηση της κατάθλιψης σε παιδιά και εφήβους και ως προς την αξιολόγησή τους στο δημόσιο λόγο περί κατάθλιψης.

Διαταραχές του συναισθήματος μητέρων και εφήβων ανάλογα με το βαθμό επάρκειας των εφήβων

Μόττη-Στεφανίδη Φ., Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Θα παρουσιασθούν τα αποτελέσματα μιας μελέτης, η οποία αφορά στα ψυχολογικά προβλήματα που δηλώνουν οι γονείς εφήβων ότι αισθάνονται οι ίδιοι, στα ψυχολογικά προβλήματα που δηλώνουν ότι παρατηρούν στα παιδιά τους, και στα ψυχολογικά προβλήματα που τα ίδια τα παιδιά δηλώνουν ότι αισθάνονται. Εξετάστηκαν τρεις ομάδες εφήβων (N=198 έφηβοι, 13-16 ετών) και οι γονείς τους. Η μία ομάδα εφήβων είχε κατονομασθεί από τους καθηγητές τους ως ψυχολογικά επαρκείς, η δεύτερη ως λιγότερο επαρκείς και η τρίτη ομάδα αποτελούνταν από εφήβους, οι οποίοι είχαν παραπεμφθεί σε Παιδοψυχιατρική Κλινική για ψυχολογικά προβλήματα. Χορηγήθηκαν στους γονείς α) το ερωτηματολόγιο Παιδικής Συμπεριφοράς του Achenbach για γονείς (CBCL) και β) το ερωτηματολόγιο Γενικής Υγείας του

Goldberg (GHQ-28), και στους εφήβους το ερωτηματολόγιο Αυτοαναφοράς Εφήβων του Achenbach (YSR). Βρέθηκε ότι οι γονείς των ψυχολογικά επαρκών εφήβων δήλωναν οι ίδιοι λιγότερα ψυχολογικά συμπτώματα απ' ό,τι οι γονείς των δύο άλλων ομάδων. Επίσης, βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές συνάψεις μεταξύ των ψυχολογικών συμπτωμάτων που δήλωναν ότι αισθάνονται οι ίδιοι οι γονείς (σοβαρή κατάθλιψη, άγχος, αύπνια, σωματικά συμπτώματα), ανεξάρτητα της ομάδας στην οποία ανήκαν τα παιδιά τους, και αυτών που παρατηρούσαν στα παιδιά τους (προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης). Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν, μεταξύ άλλων, την ανάγκη εξέτασης της ψυχικής υγείας των γονέων που ζητούν τη βοήθεια των ειδικών για το παιδί τους.

Κατάθλιψη και στρατηγικές αντιμετώπισης προβλημάτων σε γονείς παιδιών με ειδικές ανάγκες

Γρηγορίου Φ., Κλεφτάρας Γ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Στην Ελλάδα η οικογένεια στην οποία υπάρχουν παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζει σε σχέση με άλλες χώρες σοβαρότερα προβλήματα και δυσκολίες τόσο σε ψυχολογικό και κοινωνικό επίπεδο όσο και σε οικονομικό. Αυτό κυρίως οφείλεται αφενός στην έλλειψη επαρκούς κοινωνικής και κρατικής στήριξης και αφετέρου στην απουσία οργανωμένου συστήματος υπηρεσιών που να στηρίζει τις οικογένειες στην κοινότητα. Με δεδομένες τις παραπάνω επισημάνσεις, οι στόχοι αυτής της έρευνας προσανατολίζονται στην α) διερεύνηση της ψυχικής υγείας των γονιών που έχουν παιδιά με ειδικές ανάγκες και κυρίως στη μελέτη της καταθλιπτικής συμπτωματολογίας τους β) στη μελέτη των στρατηγικών που χρησιμοποιούν οι γονείς για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα και τις δυσκολίες τους και γ) στη σχέση αυτών των στρατηγικών αντιμετώπισης με το επίπεδο κατάθλιψης που βιώνουν. Το Ερωτηματολόγιο της Καταθλιπτικής Συμπτωματολογίας του Pichot και το Ερωτηματολόγιο Στρατηγικών Αντιμετώπισης Προβλημάτων των Lazarus και Folkman δόθηκαν σε ένα δείγμα 100 περίπου γονιών με παιδιά που παρουσιάζουν σωματικές ή νοητικές δυσλειτουργίες. Τα αποτελέσματα της μελέτης καταδεικνύουν πως η κατάθλιψη των γονιών συνδέεται με τις στρατηγικές που οι ίδιοι χρησιμοποιούν προκειμένου να χειριστούν τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και συζητούνται στα πλαίσια μιας συμβουλευτικής διεργασίας με τις συγκεκριμένες οικογένειες.

Γραφοκινητικές δεξιότητες: Θεωρία, έρευνα και εφαρμογές

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Γρούσιος Γ.**

Συζητητής: **Βλάχος Φ.**

Οι γραφοκινητικές δεξιότητες (ΓΔ) αποτελούν σύνθετα επίκτητα αντιληπτικο-κινητικά σχέδια. Αποκτώνται με την εξάσκηση και

την εμπειρία και βασίζονται στην αρμονική συνεργασία αντιληπτικών, γνωστικών και κινητικών μηχανισμών για την απόδοσή τους. Η συνεχής εξάσκηση των δεξιοτήτων αυτών, ο κοινός τρόπος διδασκαλίας τους, καθώς και οι σύγχρονες τεχνικές καταγραφής και αξιολόγησής τους καθιστούν το επιστημονικό πεδίο έρευνας και μελέτης τους ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Στο συμπόσιο αυτό παρουσιάζονται τέσσερις εργασίες που διερευνούν τα ακόλουθα θέματα: τη γραφο-κινητική επίδοση παιδιών σε δοκιμασίες σχεδίου και γραφής, την επίδραση του φύλου, της ηλικίας και της προτίμησης χεριού στην εκδήλωση διαταραχών γραφής κατά την σχολική ηλικία, την επίδραση του ομόπλευρου ή ετερόπλευρου εντοπισμού ματιού-χεριού στην εκτέλεση των ΓΔ και τη χρήση του πηλίκου “μέγιστη-προς-μέση ταχύτητα” γραφής ως δείκτη μέτρησης της ομαλότητάς της. Τα δεδομένα που παρουσιάζονται στο συμπόσιο αυτό συνεισφέρουν τόσο στη βαθύτερη κατανόηση της διαδικασίας μάθησης, ελέγχου και εκτέλεσης των ΓΔ, όσο και στην εγκυρότερη και πιο αξιόπιστη αξιολόγησή τους.

Γραφή και σχέδιο στη σχολική ηλικία: μια συγκριτική μελέτη
Μπονιώτη Φ., Βλάχος Φ., Μεταλίδου Π.

Η γραφή και το σχέδιο είναι αντιληπτικοκινητικές δεξιότητες που αναπτύσσονται με τη διδασκαλία και την εξάσκηση. Ελέγχονται από εγκεφαλικά συστήματα που δεν επικαλύπτονται πλήρως, αν και έχουν πολλά κοινά στοιχεία, καθώς μοιράζονται την κοινή παραγωγική λειτουργία της κίνησης του χεριού. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση πιθανών συσχετίσεων των επιδόσεων των παιδιών σε δοκιμασίες που αφορούν το σχέδιο και τη γραφή. Το δείγμα αποτέλεσαν 82 μαθητές της Β', Δ' και ΣΤ' τάξης του δημοτικού, που εξετάστηκαν ατομικά με την προσαρμοσμένη στα ελληνικά, κλίμακα γραφής της συστοιχίας νευροψυχολογικών δοκιμασιών Luria - Nebraska καθώς και σε τέσσερα σχεδιαστικά έργα. Τα αποτελέσματα μας έδειξαν σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα σε συγκριμένα σχεδιαστικά έργα και στις δοκιμασίες γραφής και ορθογραφίας καθώς και αξιολογικές διαφοροποιήσεις ανάλογα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των παιδιών, όπως την ηλικία, το φύλο και την προτίμηση χεριού. Οι συσχετίσεις που διαπιστώθηκαν σχολιάζονται με βάση τα σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα για τη νευροβιολογική και γνωστική ανάπτυξη. Παράλληλα δίνονται ερεθίσματα για τη δυνατότητα αξιοποίησης τέτοιων συσχετίσεων με σκοπό την πρόωμη ανίχνευση δυσκολιών στη γραφή και τη μάθηση.

Επίδραση του φύλου και της προτίμησης χεριού στην εμφάνιση δυσκολιών γραφής στο σχολείο

Βλάχος Φ., Μπονιώτη Φ., Μεταλίδου Π.

Η γραφή είναι μια σύνθετη κινητική συμπεριφορά κατά την οποία η γλωσσική, η ψυχοκινητική και η μηχανική διεργασία αλληλεπιδρούν στενά με τις διαδικασίες της ωρίμανσης της ανάπτυξης και

της μάθησης. Τα τελευταία χρόνια αρκετές έρευνες έχουν ασχοληθεί με τη διερεύνηση των σοβαρών διαταραχών της γραφής και διαπιστώνουν ότι υψηλά ποσοστά μαθητών του δημοτικού σχολείου εμφανίζουν προβλήματα δυσγραφίας. Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε με σκοπό να μελετήσει την επίδραση του φύλου, της ηλικίας και της προτίμησης χεριού στην εμφάνιση δυσκολιών γραφής κατά την σχολική ηλικία. Το δείγμα αποτέλεσαν 182 μαθητές του δημοτικού σχολείου που είχαν εξισωθεί ως προς την ηλικία, το φύλο και την προτίμηση χεριού. Οι μαθητές εξετάστηκαν με την προσαρμοσμένη στα ελληνικά κλίμακα γραφής και συστοιχίας νευροψυχολογικών δοκιμασιών Luria - Nebraska. Η στατιστική ανάλυση έδειξε ότι αν και οι Μ.Ο. των επιδόσεων των αριστερόχειρων μαθητών ήταν σε όλες τις δοκιμασίες γραφής χαμηλότεροι απ' αυτούς των δεξιόχειρων η επίδραση της προτίμησης χεριού δεν ήταν στατιστικά σημαντική. Από την άλλη πλευρά η επίδραση του φύλου ήταν στατιστικά σημαντική στο σύνολο των δοκιμασιών γραφής και ιδιαίτερα στην καθ' υπαγόρευση, ενώ η ηλικία είχε σημαντική επίδραση στο σύνολο της γραφής στην καθ' υπαγόρευση και στην ορθογραφία. Τα αποτελέσματα μας σχολιάζονται με βάση τις σύγχρονες νευροφυσιολογικές θεωρίες για τη σχέση της προτίμησης χεριού και του φύλου με την εγκεφαλική οργάνωση και τη γνωστική ανάπτυξη.

Ο λόγος “μέγιστη - προς - μέση ταχύτητα γραφής” ως δείκτης της ομαλότητας γραφής

Γρούσιος Γ., Ζηκούλη Αργ., Καζάζη Ε.

Οι γραφοκινητικές δεξιότητες, ως αντιληπτικο-κινητικές δεξιότητες, αποκτώνται και αναπτύσσονται με την εξάσκηση και την εμπειρία. Στόχος κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος είναι όχι μόνο η γρήγορη αλλά και η ομαλή εκτέλεση των γραφοκινητικών δεξιοτήτων. Στη διεθνή βιβλιογραφία ο λόγος “μέγιστη-προς-μέση ταχύτητα” χρησιμοποιείται ως δείκτης μέτρησης της ομαλότητας μιας κίνησης. Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η μελέτη του λόγου “μέγιστη-προς-μέση ταχύτητα” στις γραφοκινητικές δεξιότητες. Το δείγμα αποτέλεσαν 60 παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας (αγόρια=30, κορίτσια=30). Τα παιδιά χωρίστηκαν σε δύο ομάδες: α) ομάδα νηπίων [(μ.ο. ηλικίας=5.93 έτη, τ.α=0.33), και β) ομάδα παιδιών Α' τάξης Δημοτικού [(μ.ο. ηλικίας=6.82 έτη, τ.α=0.28) (N=30/ομάδα). Η πειραματική διαδικασία περιελάμβανε την αντιγραφή μιας ψευδολέξης στην επιφάνεια ενός ψηφιοποιητή (A3 Wacom Intuos Digitizer). Βρέθηκε ότι ο λόγος “μέγιστη-προς-μέση ταχύτητα γραφής” διαφοροποιούνταν στατιστικά σημαντικά μεταξύ των δύο ομάδων τόσο στο σύνολο της ψευδολέξης όσο και σε κάθε γράμμα χωριστά ($p < 0.05$). Τα αποτελέσματα της παρούσας εργασίας, συμβατά με αυτά της διεθνούς βιβλιογραφίας α) υποδηλώνουν ότι ο λόγος “μέγιστη-προς-μέση ταχύτητα γραφής” είναι αντιστρόφως ανάλογος με το χρόνο εξάσκησης και εμπειρίας στην εκτέλεση γραφοκινητικών θεμάτων και β) προτείνουν τη διεύρυνση της χρήσης του λόγου “μέγιστη-προς-μέση ταχύτητα” στην αξιόπιστη μέτρηση της ομαλότητας της γραφοκινητικής συμπεριφοράς.

Άσκηση οπτικού ελέγχου στην εκτέλεση γραφοκινητικών δεξιοτήτων: επιδράσεις του ομόπλευρου και ετερόπλευρου εντοπισμού ματιού-χειριού

Σέμογλου Κ., Κόλλιας Ν., Αλευριάδου Αν.

Η σημασία του οπτικού ελέγχου στην εκτέλεση γραφοκινητικών δεξιοτήτων έχει τεκμηριωθεί επανειλημμένα στη διεθνή βιβλιογραφία. Ωστόσο, ελάχιστες είναι οι έρευνες που μελετούν το φαινόμενο του ομόπλευρου ή ετερόπλευρου εντοπισμού ματιού-χειριού στη γραφοκινητική συμπεριφορά. Η εργασία αυτή σχεδιάστηκε με στόχο τη μελέτη των επιδράσεων του ομόπλευρου και ετερόπλευρου εντοπισμού ματιού-χειριού στην εκτέλεση γραφοκινητικών δεξιοτήτων. Στην εργασία έλαβαν μέρος 24 δεξιόχειρα παιδιά της Α' Δημοτικού [(μ.ο. ηλικίας 6.91, τ.α. 0.27) (αγόρια=12 κορίτσια=12)]. Όλα τα άτομα υποβλήθηκαν στη δοκιμασία σκόπευσης για τον έλεγχο κυριαρχίας οφθαλμού και χωρίστηκαν σε δύο ομάδες: ομόπλευρου και ετερόπλευρου εντοπισμού ματιού-χειριού (N=12/ομάδα). Η πειραματική διαδικασία περιελάμβανε την αντιγραφή ενός λεκτικού και ενός μη-λεκτικού γραφοκινητικού θέματος στην επιφάνεια ενός ψηφιοποιητή (A3 Wacom Intuos Digitizer). Αξιολογήθηκαν οι μεταβλητές χρόνος κίνησης, μέση ταχύτητα και μέση πίεση γραφής. Βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων μόνο στην εκτέλεση της μη-λεκτικής δοκιμασίας και, συγκεκριμένα, στο χρόνο κίνησης ($t=2.064$, $p<0.05$). Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι η ομάδα των παιδιών με ομόπλευρο εντοπισμό ματιού-χειριού εκτέλεσε τη μη-λεκτική γραφοκινητική δοκιμασία σε πιο σύντομο χρόνο. Τα ευρήματα της παρούσας εργασίας α) ερμηνεύονται με βάση τις σύγχρονες θεωρητικές αντιλήψεις για το φαινόμενο της λειτουργικής εγκεφαλικής ασυμμετρίας και β) μελετώνται υπό το πρίσμα της σημασίας τους στην εκπαιδευτική πράξη.

Η σκέψη των παιδιών προσχολικής ηλικίας: σύγχρονες προσεγγίσεις

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Μαριδάκη-Κασσωτάκη Α.**

Συζητητής: **Μαριδάκη-Κασσωτάκη Α.**

Το Συμπόσιο αποσκοπεί στη διερεύνηση θεμάτων που σχετίζονται με την ανάπτυξη της σκέψης των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Δύο από τις εργασίες που παρουσιάζονται σ' αυτό αναφέρονται στο ρόλο των προγραμμάτων παρέμβασης στην ανάπτυξη της σκέψης των παιδιών. Συγκεκριμένα, στην εργασία των Ελ. Γωνίδα και Γρ. Κιοσέογλου διερευνάται η βελτίωση της ικανότητας λύσης προβλημάτων από παιδιά προσχολικής ηλικίας με τη βοήθεια προγραμμάτων μεταγνωστικής διαμεσολάβησης σε συνθήκες ατομικής και συνεργατικής μάθησης. Η εργασία των Αικ. Μαριδάκη-Κασσωτάκη και Μ. Μαλικιώση-Λοΐζου εξετάζει εάν η εφαρμογή προγράμματος παρέμβασης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, το οποίο αποσκοπεί στην ενίσχυση της ικανότητας αναγνώρισης και κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων, επιδρά θετικά στην ικανότητα των παιδιών να κατανοούν τη

σκέψη των άλλων. Οι υπόλοιπες τρεις εργασίες του Συμποσίου εστιάζονται σε θέματα που αφορούν στην ανάπτυξη της θεωρίας του νου. Η εργασία των Νικ. Μακρή και Δημ. Πνευματικού μελετά την ικανότητα των παιδιών να αποδίδουν ακριβείς αναπαραστάσεις της πραγματικότητας σε ανθρώπινους και μη ανθρώπινους δράστες. Η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στην ικανότητα κατανόησης προφορικών μηνυμάτων και τη θεωρία του νου παρουσιάζεται στην εργασία των Αικ. Αντωνοπούλου και Αικ. Μαριδάκη-Κασσωτάκη. Τέλος, η εργασία της Πλ. Μισαηλίδη εξετάζει τη σχέση ανάμεσα στη νοητική προσομοίωση και την ικανότητα των παιδιών να κατανοούν τους κανόνες εκδήλωσης συναισθηματικών καταστάσεων. Οι διαπιστώσεις που προκύπτουν από τις παραπάνω μελέτες διευρύνουν τις γνώσεις μας για την ανάπτυξη της σκέψης των παιδιών προσχολικής ηλικίας και έχουν εφαρμογές στην εκπαιδευτική πράξη.

Δουλεύοντας "μεταγνωστικά" με παιδιά προσχολικής ηλικίας: Επιδράσεις του ατομικού και του συνεργατικού πλαισίου μάθησης

Γωνίδα Ε., Κιοσέογλου Γ.

Στόχος της παρούσας ερευνητικής εργασίας ήταν η μελέτη της μεταγνωστικής διαμεσολάβησης κατά τη λύση προβλημάτων από παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η μεταγνωστική διαμεσολάβηση ελέγχθηκε σε 2 πλαίσια: (α) της ατομικής δραστηριότητας, και (β) της συνεργατικής δράσης κατά την επίλυση έργων λογικής σκέψης. Ειδικότερα, εφαρμόστηκαν δύο προγράμματα παρέμβασης με έμφαση στις μεταγνωστικές διεργασίες. Το πρώτο πρόγραμμα ήταν ένα ατομικό πρόγραμμα διδασκαλίας γνωστικών στρατηγικών, κυρίως, όμως, μεταγνωστικής διαμεσολάβησης από τη νηπιαγωγό κατά την επίλυση των έργων. Το δεύτερο πρόγραμμα, το οποίο εφαρμόστηκε στα ίδια έργα, οργανώθηκε σε συνθήκες συνεργατικής μάθησης (ομάδες 4 ατόμων) με τη μεταγνωστική διαμεσολάβηση της νηπιαγωγού. Η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων παρέμβασης ελέγχθηκε μέσω της σύγκρισης των επιδόσεων κάθε πειραματικής ομάδας πριν και μετά την εφαρμογή του προγράμματος, καθώς και με τη χρήση μιας ομάδας ελέγχου. Παρά τη νεαρή ηλικία των παιδιών και τη μικρή διάρκεια εφαρμογής των δύο προγραμμάτων παρέμβασης, οι επιδόσεις των παιδιών σε έργα λογικής σκέψης βελτιώθηκαν σημαντικά. Τα ευρήματα της έρευνας θα συζητηθούν ως προς τις δυνατότητες σχεδιασμού δραστηριοτήτων στην προσχολική ηλικία, οι οποίες μπορεί να διευκολύνουν την επίτευξη αλλά και την ανάπτυξη των μεταγνωστικών διεργασιών.

Η ανάπτυξη της ικανότητας κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων και ο ρόλος της στη θεωρία του νου

Μαριδάκη-Κασσωτάκη Α., Μαλικιώση-Λοΐζου Μ.

Η μελέτη της ικανότητας αναγνώρισης και κατανόησης των συναισθημάτων κατά την παιδική ηλικία βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των επιστημόνων τα τελευταία χρόνια. Οι

σχετικές μελέτες έχουν δείξει ότι παιδιά ηλικίας 4-7 ετών τα οποία είναι σε θέση να κατανοούν τα συναισθήματα τους καθώς και τα συναισθήματα των άλλων έχουν αναπτύξει και τη θεωρία του νου. Η παρούσα έρευνα αποσκοπούσε στο να εξετάσει εάν ένα πρόγραμμα παρέμβασης, το οποίο είχε σκοπό να βοηθήσει παιδιά ηλικίας 3-4 ετών να αναπτύξουν την ικανότητα αναγνώρισης και κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων και των δικών τους, βελτιώνει τις επιδόσεις τους στα έργα λανθασμένης πεποίθησης.

Στην έρευνα πήραν μέρος 60 νήπια που δεν είχαν αναπτύξει την παραπάνω ικανότητα και κατανεμήθηκαν τυχαία σε δύο ομάδες, στην πειραματική και την ομάδα ελέγχου. Η ικανότητα αναγνώρισης και κατανόησης των συναισθημάτων αναπτύχθηκε με μια σειρά ασκήσεων που ολοκληρώθηκαν σε διάστημα τεσσάρων μηνών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα νήπια της πειραματικής ομάδας είχαν καλύτερες επιδόσεις στα έργα λανθασμένης πεποίθησης από ό,τι τα νήπια της ομάδας ελέγχου. Οι εφαρμογές των αποτελεσμάτων στην εκπαιδευτική πράξη καθώς και η συμβολή τους στην έρευνα που εξετάζει τη σχέση ανάμεσα στη συναισθηματική και νοητική ανάπτυξη κατά την παιδική ηλικία σχολιάζονται στα πλαίσια της εισήγησης.

Οι πεποιθήσεις των παιδιών για τη διαμόρφωση της αναπαράστασης της πραγματικότητας από ανθρώπινους και μη ανθρώπινους δράστες

Μακρής Ν., Πνευματικός Δ.

Πολλοί ερευνητές υποθέτουν ότι τα παιδιά έχουν την τάση να αποδίδουν ανθρώπινα χαρακτηριστικά όπως, για παράδειγμα, ακριβή αναπαράσταση της πραγματικότητας σε μη ανθρώπινες υπάρξεις. Προκειμένου να διερευνηθεί η υπόθεση αυτή πραγματοποιήθηκε μία έρευνα στην οποία συμμετείχαν παιδιά ηλικίας 3,5 έως 8,5 χρόνων. Πιο συγκεκριμένα, στα πλαίσια της παρούσας έρευνας μελετήθηκε η τάση των παιδιών να αποδίδουν ή όχι ακριβή αναπαράσταση της πραγματικότητας σε ανθρώπινους και μη ανθρώπινους δράστες σε συνθήκες όπου (α) τα ίδια τα παιδιά διαμορφώνουν μία ακριβή αναπαράσταση για την πραγματικότητα και (β) σε συνθήκες όπου αυτά δεν διαμορφώνουν ακριβή αναπαράσταση της πραγματικότητας. Στις πειραματικές αυτές συνθήκες χρησιμοποιήθηκαν έργα τα οποία αποτελούν παραλλαγές των έργων «Λήψης προοπτικής 2» (Perspective taking 2) του Flavell. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα παιδιά από τα 5,5 χρόνια δεν αποδίδουν ακριβείς αναπαράστασεις της πραγματικότητας σε μη ανθρώπινους δράστες (πρώτη πειραματική συνθήκη) και, μάλιστα, ότι είναι σε θέση να αποδίδουν διαφορετική δράση – σε όρους της οπτικής αντίληψης – σε ορισμένους μη ανθρώπινους δράστες, όπως ο Θεός (δεύτερη πειραματική συνθήκη). Τα αποτελέσματα της έρευνας συζητούνται στα πλαίσια ενός επαναπροσδιορισμού της παιδικής τάσης ανθρωπομορφισμού. Επίσης, τα αποτελέσματα συζητούνται με αναφορά στις σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις στη θεωρία του νου.

Η θεωρία του νου και η ικανότητα κατανόησης λεκτικών μηνυμάτων

Αντωνοπούλου Α., Μαριδάκη-Κασσωτάκη Α.

Η ικανότητα κατανόησης της σκέψης των άλλων, η οποία είναι γνωστή ως θεωρία του νου, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της επικοινωνιακής συμπεριφοράς των ατόμων, επειδή καθιστά εφικτή την αντίληψη των προθέσεων, των σχεδίων και των πεποιθήσεων των άλλων. Για να είναι κάποιος καλός συνομιλητής πρέπει να κατανοεί το λόγο των άλλων και να ανταλλάσσεται τη σχέση ανάμεσα στα λόγια και την πρόθεση των ομιλητών. Με βάση τα παραπάνω, μπορεί να υποθέσει κανείς ότι τα παιδιά που έχουν αναπτύξει τη θεωρία του νου, είναι δυνατόν να διακρίνουν τη διαφορά ανάμεσα στην πρόθεση ενός ομιλητή και στο λόγο του στα πλαίσια μιας διαπροσωπικής επικοινωνίας. Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στο να ελέγξει την παραπάνω υπόθεση. Εκατόν είκοσι παιδιά ηλικίας 4-5 ετών αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας. Η αξιολόγηση της θεωρίας του νου έγινε με τα έργα λανθασμένης πεποίθησης. Από τα υποκείμενα ζητήθηκε ακόμη να ακούσουν διάφορα μηνύματα και να αποφανθούν για την πληρότητα του περιεχομένου τους με βάση συγκεκριμένες οδηγίες. Από την έρευνα προέκυψε ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στην ικανότητα απόδοσης λανθασμένων πεποιθήσεων και την ικανότητα κατανόησης λεκτικών μηνυμάτων από τα παιδιά. Τα αποτελέσματα της έρευνας ενισχύουν και διευρύνουν ευρήματα προγενέστερων μελετών σχετικά με τη θεωρία του νου και έχουν εφαρμογές στην εκπαιδευτική πράξη.

Νοητική προσομοίωση και κανόνες εκδήλωσης συναισθηματικών καταστάσεων

Μισαηλίδη Π.

Σύμφωνα με τη θεωρία της νοητικής προσομοίωσης, τα παιδιά (και οι ενήλικες) χρησιμοποιούν μια «ευρετική» προσομοίωση για να προβλέψουν ή να εξηγήσουν τη συμπεριφορά των άλλων. Κατά το υπόδειγμα αυτό, η συναγωγή συμπερασμάτων για τη συμπεριφορά άλλων ατόμων είναι κυρίως ζήτημα φανταστικής προβολής του εαυτού στην κατάσταση τους. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να μελετήσει τη σχέση ανάμεσα στη νοητική προσομοίωση και την κατανόηση των κανόνων εκδήλωσης συναισθηματικών καταστάσεων (πότε δηλαδή και πού τα πραγματικά συναισθήματα ενός ατόμου πρόκειται να εκδηλώνονται). Στην έρευνα συμμετείχαν 90 παιδιά ηλικίας 4 έως 6 ετών. Τα παιδιά άκουσαν ιστορίες για ήρωες σε κοινωνικές καταστάσεις όπου η εκδήλωση των πραγματικών τους συναισθημάτων θα επηδρούσε αρνητικά στους άλλους ή θα είχε ως αποτέλεσμα την αρνητική αξιολόγηση του εαυτού τους. Από τα μισά παιδιά ζητήθηκε να φανταστούν τον εαυτό τους στη θέση των ηρώων και να προβλέψουν στη συνέχεια αν αυτοί θα εκδήλωναν ή θα απέκρουσαν τα συναισθήματά τους. Τα υπόλοιπα έπρεπε απλά, χωρίς δηλαδή τη μεσολάβηση φανταστικής προβολής, να κάνουν προ-

βλέψεις για τις συναισθηματικές εκδηλώσεις των ηρώων. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι η παρότρυνση για φαντασική προβολή επέδρασε θετικά στις επιδόσεις των παιδιών ηλικίας 5 και 6 ετών μόνο. Σχολιάζεται η σημασία των ευρημάτων για το υπόδειγμα της νοητικής προσομοίωσης και την έρευνα για τις κοινωνικές επιπτώσεις της ανάπτυξης της θεωρίας του νου.

Παραβατικότητα και σχολείο: Ποια η απάντηση;

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Μπεζέ Α.**, Καθηγήτρια Α.Π.Θ.
Συζητητής: **Πανούσης Γ.**, Καθηγίτ. Παν. Αθηνών

Στο Συμπόσιο θα παρουσιαστούν τα στοιχεία ερευνών, γύρω από την παραβατικότητα μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που διεξήχθησαν στην Ελλάδα και στην Κύπρο. Τα στοιχεία αυτά αναλύονται ως προς το εύρος και τη φύση των παραβατικών πράξεων και συσχετίζονται με τη σχολική επίδοση των μαθητών.

Η συζήτηση αφορά την ψυχοκοινωνική διάσταση και σημασία των παραβατικών συμπεριφορών στο πλαίσιο του σχολείου καθώς και ποιες μπορούν ή επιβάλλονται να είναι οι απαντήσεις - παρεμβάσεις - αντιμετώπισεις εκ μέρους του εκπαιδευτικού φορέα.

- Μπεζέ Α.
- Παπαδόπουλος Μ.
- Πετρόπουλος Ν.

Τρομοκρατία και θρησκευτικός Φονταμενταλισμός

2ο Συμπόσιο Κλάδου Πολιτικής Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Οργανωτής / Πρόεδρος: **Ναυρίδης Κ.**
Συζητητής: **Ναυρίδης Κ.**
Κεντρικός ομιλητής: **Rosenberg S.**

Τρομοκρατία και πολιτική
Τσουκαλάς Κ.

Γυναίκες και θρησκευτικός φονταμενταλισμός
Καραμάνου Αν.

Από τις λατρευτικές οργανώσεις στον θρησκευτικό φονταμενταλισμό
Χαρίτου-Φατούρου Μ.

Σήμερα παρατηρείται μια επανεμφάνιση των λατρευτικών οργα-

νώσεων (Cults) και του θρησκευτικού φονταμενταλισμού. Και οι δύο τάσεις είχαν ακμάσει στις προ-βιομηχανικές κοινωνίες, όπου προσφέρονταν υπερφυσικές -μεταφυσικές λύσεις σε περιόδους προσωπικών και κοινοτικών κρίσεων.

Η αποτελεσματικότητά τους είχε μειωθεί αισθητά μετά από κοινωνικές και φιλοσοφικές επαναστάσεις, που αναζητούσαν καλύτερες και πιο πραγματιστικές λύσεις στα ανθρώπινα προβλήματα.

Η μελέτη βασίζεται σε ερευνητικά δεδομένα για: α) την προετοιμασία και εκπαίδευση νέων μελών σε λατρευτικές οργανώσεις και β) την ταυτότητα των αρχηγών και πρώην μελών. Αναλύει τα αίτια της επανεμφάνισης τέτοιων οργανώσεων και αναζητά παράλληλα αίτια και καταστάσεις στον θρησκευτικό φονταμενταλισμό

Ιδεολογική αναπαράσταση της τρομοκρατίας

Παπαστάμος Σ., Καθηγητής Πάντειο Παν.

Παρουσιάζονται ορισμένα ευρήματα μιας σειράς πειραματικών ερευνών πάνω στο φαινόμενο της τρομοκρατίας, έτσι όπως προσλαμβάνεται, κατανοείται και ερμηνεύεται από τα υποκείμενα -ενεργούς δέκτες και ιδεολογικά ουδόλως ανενεργά αντικείμενα έντεχνων ή μη επικοινωνιακών χειρισμών από την εγχώρια και διεθνή πολιτική εξουσία.

Συγκεκριμένα, εξετάζονται τόσο οι μονοσήμαντες όσο και οι αλληλεπιδραστικές επιπτώσεις παραμέτρων όπως η συναισθηματική φόρτιση, η πολιτική ένταξη, ο ιδεολογικός προσανατολισμός και η γνωστική επικέντρωση του ερευνητικού δείγματος, στα αποδιδόμενα αίτια μιας τρομοκρατικής ενέργειας, στον τρόπο με τον οποίο ορίζονται οι χαρακτηριστικές της ιδιότητες, στην επιχειρηματολογία που ενεργοποιείται υπέρ ή ενάντια σ' αυτήν, καθώς επίσης και ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζεται (σε ιδεολογικό και «πρακτικό» επίπεδο) η εκφορά του «παγκοσμιοποιημένου» εξουσιαστικού λόγου που οδηγεί στην (ψευδ:)αίσθηση ενός νομοτελειακού χαρακτήρα στον κηρυγμένο πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία.

Η διεθνής τρομοκρατία και η επιδράσεις της στην συμπεριφορά των πολιτών

Γαλάνης Γ., Θεολόγου Α., ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Με την κατασκευή ερωτηματολογίου σχετικά με τη διεθνή τρομοκρατία που περιλαμβάνει ερωτήσεις για το φόβο, την απειθαυγία, την ελπίδα, τα αίτια και την ασφάλεια που γεννά η διεθνής τρομοκρατία, επιδιώκουμε να αποκτήσουμε σχετικές πληροφορίες για το θέμα αυτό καθώς και τις πιθανές επιδράσεις στη στάση και στη συμπεριφορά του πληθυσμού του δείγματος. Το δείγμα (N 593) αποτελείται από γενικό πληθυσμό της πόλης των Ιωαννίνων.

Με την παρούσα ανακοίνωση θα γίνει παρουσίαση ανάλυση και ερμηνεία των πρώτων ευρημάτων.

ΜΜΕ και τρομοκρατία

Τσίμας Π.

Παιδαγωγική επικοινωνία: Η λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία στην εκπαίδευσηΟργανωτής/ Πρόεδρος: **Κοντάκος Α.**Συζητητής: **Πολεμικός Ν.**

Η μη-λεκτική επικοινωνία συνίσταται στη μεταβίβαση κάθε είδους μηνυμάτων μέσω του βλέμματος, των χειρονομιών, της στάσης και του προσανατολισμού του σώματος αλλά και των μη-λεκτικών φωνητικών εκφράσεων. Η μη-λεκτική επικοινωνία συνιστά ιδιαίτερα σημαντική ικανότητα επειδή φανερώνει κίνητρα και συναισθήματα για τα οποία ο άνθρωπος δεν έχει επίγνωση, κάτι το οποίο συνήθως δε συμβαίνει με τη λεκτική επικοινωνία. Ως εκ τούτου, η μη-λεκτική επικοινωνία θεωρείται πολύ πιο αξιόπιστη από τη λεκτική, ιδιαίτερα όταν τα λεκτικά και μη-λεκτικά μηνύματα είναι αντικρουόμενα. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της σχολικής τάξης η μη-λεκτική συμπεριφορά του εκπαιδευτικού μεταβιβάζει τις στάσεις και τα συναισθήματα του απέναντι στους μαθητές του επηρεάζοντας με αυτόν τον τρόπο τη μεταξύ τους αλληλεπιδραστική σχέση και συνακόλουθα τη μαθησιακή διαδικασία. Μολονότι εδώ και πολλά χρόνια αναγνωρίζεται ο ιδιαίτερος ρόλος της μη-λεκτικής επικοινωνίας στην εκπαιδευτική πράξη, ο αριθμός των σχετικών ερευνών είναι εξαιρετικά περιορισμένος και οι προσπάθειες αναβάθμισής της στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών παραμένει πλημμελής. Στο συμπόσιο αυτό παρουσιάζονται σύγχρονα ερευνητικά ευρήματα αλλά και θεωρητικές απόψεις σχετικά με τη μη-λεκτική συμπεριφορά των παιδαγωγών, με στόχο την ευαισθητοποίηση αλλά και τον προβληματισμό επιστημόνων του κλάδου στο καίριο αυτό ζήτημα. Πιο συγκεκριμένα, θα αναπτυχθούν τα παρακάτω θέματα: (α) Ο ρόλος της μη-λεκτικής συμπεριφοράς στην παιδαγωγική συμβουλευτική, (β) Η απτική μη-λεκτική συμπεριφορά στο νηπιαγωγείο, (γ) Νήπια με μη-λεκτικές μαθησιακές δυσκολίες, (δ) Η σημασιολογική ανάπτυξη των νηπίων: Δεδομένα από το Ερωτηματολόγιο Ανάπτυξης της Γλώσσας και θεωρητικοί προβληματισμοί, και (στ) Ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων ως στόχος των αναλυτικών προγραμμάτων και προγραμμάτων σπουδών της προσχολικής αγωγής (ε) Πρόγραμμα άσκησης προσληπτικών μη-λεκτικών δεξιοτήτων για εκπαιδευτικούς.

Ο ρόλος της μη λεκτικής συμπεριφοράς στην παιδαγωγική συμβουλευτική

Πολεμικός Ν.

Στις καθημερινές διαπροσωπικές τους σχέσεις και δραστηριότητες οι άνθρωποι γίνονται, συνειδητά ή ασυνειδητά, αποδέκτες και πομποί πλήθους μηνυμάτων μη λεκτικής επικοινωνίας. Τα

μηνύματα αυτά είναι διάχυτα και εκφράζουν κυρίως συναισθηματικές καταστάσεις. Όταν γίνονται αντιληπτά, επηρεάζουν τη συμπεριφορά του αποδέκτη, ο οποίος με τη σειρά του μπορεί να επηρεάσει τον πομπό.

Τα συναισθήματα που δεν εκφράζονται με λόγια αποτελούν ένα σπουδαίο συστατικό της ανθρώπινης συμπεριφοράς διότι εμφανίζονται με μεγάλη συχνότητα και αποτελούν τη μόνη λογική εναλλακτική επιλογή στη λεκτική επικοινωνία των συναισθημάτων. Η σωματική εκδήλωση των συναισθημάτων χαρακτηρίζεται από παγκοσμιότητα και μπορεί να γίνει αντιληπτή από άλλα άτομα. Εξ ορισμού, τα μη λεκτικά συναισθήματα είναι συγκινήσεις τις οποίες το άτομο δεν επιθυμεί να εκφράσει λεκτικά, κυρίως επειδή δεν θέλει να τα αποκαλύψει στους άλλους. Η έγκυρη αξιολόγησή τους θεωρείται βασική για την πληρέστερη κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Ο σύμβουλος πρέπει να αναγνωρίζει και να εκτιμά όχι μόνο το λεκτικό περιεχόμενο αλλά και τα μηνύματα που δεν ομολογούνται, αλλά εκτέμονται και διακινούνται ανάμεσα στον ίδιο και τον συμβουλευόμενο ώστε να μπορέσει να αναπτύξει μια καλύτερη επικοινωνιακή σχέση. Στην παρούσα εισήγηση θα αναφερθούν συγκεκριμένοι τρόποι συμπεριφοράς και θα αναλυθούν μη λεκτικά μηνύματα τα οποία, εφόσον αξιοποιηθούν κατάλληλα από τον σύμβουλο, θα βελτιώσουν ουσιαστικά την επικοινωνιακή σχέση με τον συμβουλευόμενο.

Συγκεκριμένα θα εξεταστούν, μεταξύ άλλων, η χειραψία (φορά της παλάμης, δύναμη του σφιγμένου, διάρκεια της χειραψίας κ.ά.), οι χειρονομίες, το φωνητικό στοιχείο της ομιλίας, η διαπροσωπική απόσταση (διευθέτηση του χώρου και του τρόπου που κάθονται τα άτομα), το βλέμμα και η αντίφαση μεταξύ λεκτικών και μη λεκτικών μηνυμάτων.

Η απτική μη-λεκτική συμπεριφορά στο νηπιαγωγείο

Σταμάτης Π.

Η μη-λεκτική συμπεριφορά αποτελεί βασική προϋπόθεση της θετικής παιδαγωγικής αλληλεπίδρασης στο νηπιαγωγείο.

Μέρος των εκφάνσεων της μη-λεκτικής συμπεριφοράς αποτελούν οι απτικές επαφές που αναπτύσσονται μεταξύ νηπιαγωγών και νηπίων ή νηπίων μεταξύ τους, ο ρόλων των οποίων εμπεριέχει σπουδαία παιδαγωγική αξία, εξαιτίας των φυσιοχημικών φαινομένων που οι απτικές συμπεριφορές περιλαμβάνουν.

Η εργασία μας που επικεντρώνεται στη μελέτη απτικών συμπεριφορών μεταξύ νηπίων αποσκοπεί στη διερεύνηση των συμπεριφορών αυτών και στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για παιδαγωγική αξιοποίηση.

Νήπια με μη λεκτικές μαθησιακές δυσκολίες

Σακελλαροπούλου Α.

Οι Μη Λεκτικές Μαθησιακές Δυσκολίες (ΜΛΜΔ) είναι λιγότερο γνωστές από τις λεκτικές. Αφορούν συνήθως σε αναπτυξιακές

δυσκολίες, οι οποίες επηρεάζουν την ακαδημαϊκή πρόοδο των παιδιών καθώς και την κοινωνική και συναισθηματική τους ανάπτυξη.

Τα άτομα με ΜΑΜΔ είναι συνήθως ευφυή. Ως νήπια μπορούν να αξιολογηθούν ως ταλαντούχα, εξαιτίας του ωρίμου λεξιλογίου τους, τις δεξιότητες μηχανικής απομνημόνευσης και τις εμφανείς αναγνωστικές τους ικανότητες.

Από την άλλη μεριά, όμως, τα νήπια αυτά παρουσιάζουν δυσκολία στην αλληλεπίδρασή τους με άλλα παιδιά, στην απόκτηση δεξιοτήτων αυτοεξυπηρέτησης, στον συντονισμό των κινήσεών τους και στην ικανότητα προσαρμογής τους. Οι ΜΑΜΔ περιλαμβάνουν επίσης οπτικές-χωροταξικές δυσκολίες, έλλειψη οργανωτικών δεξιοτήτων, δυσκολία στην εξαγωγή λογικών συμπερασμάτων, σημαντική δυσκολία στη μαθηματική λογική και περιορισμένη κοινωνική δραστηριότητα.

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να εξοικειώσει τους ενδιαφερόμενους εκπαιδευτικούς και γονείς με τις βασικές έννοιες των ΜΑΜΔ και να δώσει έμφαση σε πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές για την αναγνώριση παιδιών με ειδικές μη λεκτικές επικοινωνιακές ανάγκες, καθώς και σε κάποιες συστάσεις για την αντιμετώπισή τους προτείνοντας παράλληλα και μεθόδους παρέμβασης για τη μείωση του άγχους που βιώνουν καθημερινά αυτά τα άτομα.

Η σημασιολογική ανάπτυξη των νηπίων: Δεδομένα από το ερωτηματολόγιο ανάπτυξης της γλώσσας και θεωρητικοί προβληματισμοί

Παπαηλιού Χ., Τσαούσης Ι., Κάκουρος Ε.

Η ικανότητα των νηπίων να εκφέρουν λέξεις με νόημα συνιστά ένα ιδιαίτερα περίπλοκο αναπτυξιακό φαινόμενο. Επιπλέον, η καθυστέρηση στον τομέα αυτό της γλώσσας αποτελεί ένα από τα συχνότερα αναπτυξιακά προβλήματα της προσχολικής ηλικίας, το οποίο μάλιστα έχει διαπιστωθεί ότι συνδέεται στενά με μαθησιακές δυσκολίες αλλά και προβλήματα συμπεριφοράς αργότερα. Συνεπώς, η πρόωπη διάγνωση και παρέμβαση στις γλωσσικές διαταραχές είναι δυνατό να συνδράμει στην πρόληψη τόσο μαθησιακών δυσκολιών όσο και προβλημάτων κοινωνικής προσαρμογής. Η παρούσα εργασία παρουσιάζει δεδομένα που προέρχονται από τη διαδικασία στάθμισης στην ελληνική γλώσσα του Ερωτηματολογίου Ανάπτυξης της Γλώσσας (ΕΑΓ) (Language Development Survey) (Rescorla, 1989), το οποίο αποτελεί εργαλείο ανίχνευσης τυχόν καθυστέρησης στην ανάπτυξη του λεξιλογίου κατά το δεύτερο χρόνο της ζωής. Το ΕΑΓ συλλέγει τις εκτιμήσεις των γονέων για την ικανότητά των παιδιών τους να αποδίδουν λεκτικά συγκεκριμένες έννοιες της μητρικής τους γλώσσας. Με βάση τα δεδομένα αυτά συζητούνται τα θεωρητικά και μεθοδολογικά προβλήματα που συνδέονται με την απόδοση νοήματος από τους ενήλικες στις πρώιμες λεκτικές εκφράσεις των νηπίων καθώς και η εγκυρότητα των αναφορών των γονέων ως μέσο για την αξιολόγηση της σημασιολογικής ανάπτυξης.

Η καλλιέργεια των επικοινωνιακών δεξιοτήτων ως στόχος των προγραμμάτων σπουδών της προσχολικής αγωγής: Μια προσέγγιση μέσα από την ανάλυση των προγραμμάτων της νεοελληνικής / ελληνικής γλώσσας.

Κόνσολας Ε.

Σκοπός του αναλυτικού προγράμματος της προσχολικής εκπαίδευσης είναι η ολόπλευρη και η ισόρροπη ανάπτυξη των νηπίων. Στην κατεύθυνση αυτή συμβάλλει η διαμόρφωση ποικίλων επικοινωνιακών καταστάσεων, ώστε τα παιδιά να καλλιεργούν το λόγο τους για να μπορούν εξελικτικά να ακούν, να ομιλούν, να διαβάζουν και να γράφουν.

Τα μέχρι σήμερα προγράμματα σπουδών της προσχολικής εκπαίδευσης (Π.Δ. 486/1989 και Ε.Π.Π.Σ/2000) φαίνεται πως πορεύτηκαν στις συντεταγμένες του παραδοσιακού γνωσιοκεντρικού χαρακτήρα του σχολείου, με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η κριτική, δημιουργική και πρωτοβουλιακή δράση στη σχολική τάξη.

Το νέο διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών (Δ.Ε.Π.Σ., ΦΕΚ 1376, τ. Β/ 18-10-2001) και ιδιαίτερα εκείνο της ελληνικής γλώσσας, οικοδομεί εξελικτικά την επικοινωνία μέσα από ειδικές διαδικασίες μάθησης.

Βασικός στόχος της μελέτης αυτής είναι η προσέγγιση, η καταγραφή και η σύγκριση:

- των επικοινωνιακών ικανοτήτων που επιδιώκουν να καλλιεργήσουν τα αναλυτικά προγράμματα και τα προγράμματα σπουδών,
- των μεθοδολογικών υποδείξεων με τις οποίες θα μπορούσαν να αναπτυχθούν οι ικανότητες αυτές,
- των προτεινόμενων δραστηριοτήτων οι οποίες πλαισιώνουν τη διδασκαλία ώστε αποτελεσματικά να αναπτυχθούν οι επιδιωκόμενες επιδιωξεις,
- των αξιολογικών διαδικασιών που χρησιμοποιούνται για την κατάκτηση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων.

Αρχαιακό υλικό της μελέτης αποτελούν τα αναλυτικά προγράμματα και τα προγράμματα σπουδών της προσχολικής αγωγής καθώς και το βιβλίο δραστηριοτήτων του/της νηπιαγωγού.

Η μέθοδος που ακολουθείται στη διερεύνηση της μελέτης είναι η ανάλυση περιεχομένου, με τεχνική προσέγγισης τη φραστική ανάλυση και μονάδα μέτρησης την παράγραφο.

Η ανάλυση των στοιχείων οδηγούν στη διεξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αποτελεσματικότερη καλλιέργεια και ανάπτυξη της επικοινωνίας στη σχολική τάξη.

Πρόγραμμα άσκησης μη λεκτικών δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών με τη χρήση πολυμέσων

Κοντάκος Α., Αναπληρωτής Καθ. Παν. Αιγαίου

Η μη λεκτική συμπεριφορά αποτελεί καθοριστικό παράγοντα αποτελεσματικής διδακτικής επικοινωνίας. Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται το καινοτόμο πρόγραμμα άσκησης της αντιληπτι-

κής μη λεκτικής συμπεριφοράς με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή. Το εργαλείο αυτό αποτελεί μια περαιτέρω προσέγγιση του θέματος της μη λεκτικής επικοινωνίας και μια προσπάθεια εφαρμογής της θεωρίας. Ιδιαίτερα αποτελεί συμπλήρωμα του «Προγράμματος αξιολόγησης αντληητικών δεξιοτήτων εκπαιδευτικών» (Κοντάκος & Πολεμικός, 2002).

Με τη χρήση εικόνας, ήχου και κειμένου ο ενδιαφερόμενος οδηγείται βήμα προς βήμα μέσα στο πρόγραμμα. Ο ασκούμενος ερμηνεύει μη λεκτικά σήματα με διαρκή αυτόματη ανατροφοδότηση, με γραπτή ή/και προφορική διόρθωση ή επιβεβαίωση και σχολιασμό της αντίστοιχης ορθής απάντησης.

Το εργαλείο αυτό αποτελεί μέρος ενός ερευνητικού προγράμματος στο Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ. του Πανεπιστημίου Αιγαίου, το οποίο επιδιώκει τη συμβολή στην «εξυγίανση» των διδακτικών επικοινωνιακών συνθηκών.

Μεταγνωστικές δεξιότητες και στρατηγικές για την κατανόηση και παραγωγή κειμένων

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Μαρμαρινός Ι.**
Συζητητής: **Κωτσούλη Τ.**

Ο όρος μεταγνώση αναφέρεται αφενός στη γνώση για τη σκέψη αφετέρου στη ρύθμιση της σκέψης. Η γνώση για τη σκέψη αφορά στην ικανότητα να έχει κανείς επίγνωση των δικών του γνωσιακών διαδικασιών και περιέχει τη γνώση του πότε, πως και γιατί είναι αναγκαίο να εμπλέκεται σε διάφορες γνωσιακές δραστηριότητες. Η ρύθμιση της σκέψης αφορά στη χρήση των στρατηγικών που μας καθιστούν ικανούς να ελέγχουμε τις γνωσιακές μας προσπάθειες (Baker, 1991). Διάφορες έρευνες έχουν δείξει ότι η κατανόηση και η παραγωγή κειμένων είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την ύπαρξη μεταγνωσιακών στρατηγικών. Για το λόγο αυτό τα τελευταία χρόνια η μεταγνώση, και ιδιαίτερα η αυτορύθμιση, παίρνουν όλο και σημαντικότερη θέση στις θεωρίες για την αποτελεσματική και σκόπιμη μάθηση που λαμβάνει χώρα στο σχολείο (Boekaerts, 1996). Στόχος του συμποσίου είναι να παρουσιάσει ένα ευρύ φάσμα από ερευνητικές προσπάθειες στο χώρο της Γνωστικής Ψυχολογίας σχετικές με το ρόλο που διαδραματίζουν οι μεταγνωσιακές στρατηγικές στη διαδικασία κατανόησης και παραγωγής κειμένων από πλευράς παιδιών διαφορετικών ηλικιών. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη ανακοίνωση εστιάζει στη διερεύνηση της επίδρασης της γνωστικής και μεταγνωστικής παρέμβασης στην βελτίωση της ικανότητας για κατανόηση αφηγηματικών και επεξηγηματικών κειμένων από παιδιά προσχολικής ηλικίας. Στην δεύτερη ανακοίνωση παρουσιάζεται ένα πρωτότυπο περιβάλλον μάθησης που σκοπός του ήταν να διδαχθούν οι μαθητές τις στρατηγικές εκείνες που θα τους έδιναν τη δυνατότητα να αποκτήσουν τον έλεγχο της σκέψης τους και των διαδικασιών που χρησιμοποιούν κατά τη διαδικασία ανάγνωσης ενός κειμένου. Με την τρίτη ανακοίνωση επιχειρείται η διερεύνηση της φύσης των μεταγνωσιακών δεξιοτήτων που σχετίζονται με την παραγωγή περιληπτικών κειμένων από μαθητές της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Τέλος, η τέταρτη ανα-

κοίνωση αναφέρεται στην ικανότητα των παιδιών ηλικίας 6-10 ετών να ανιχνεύουν σε, διαφορετικής δομής εκφωνήματα, λάθη ως προς τη γραμματική συμφωνία υποκειμένου-κατηγορούμενου.

Κατανόηση αφηγηματικών και επεξηγηματικών κειμένων σε παιδιά προσχολικής ηλικίας: Ο ρόλος των γνωστικών παρεμβάσεων

Σφυρόερα Μ., Κάργα Μ., Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική ηλικία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η εξέταση του ρόλου της γνωστικής και μεταγνωστικής παρέμβασης στην βελτίωση της ικανότητας κατανόησης αφηγηματικών και επεξηγηματικών κειμένων από παιδιά προσχολικής ηλικίας. Συγκεκριμένα, εξετάζεται: α) η αποτελεσματικότητα της γνωστικής παρέμβασης -εξάσκησης σε έργα που απαιτούν την ενεργοποίηση συγκεκριμένων γνωστικών λειτουργιών οι οποίες εμπλέκονται στην κατανόηση κειμένων (οικοδόμηση της δομής του κειμένου, λογικές αναγωγές, δημιουργία υποθέσεων), β) η αποτελεσματικότητα της μεταγνωστικής παρέμβασης κατά την οποία ο ενήλικας αρχικά δηλώνει με τρόπο ρητό τους στόχους του έργου και περιγράφει τις γνωστικές λειτουργίες που θα ενεργοποιήσει (οικοδόμηση της δομής του κειμένου, λογικές αναγωγές, δημιουργία υποθέσεων) και στη συνέχεια ζητά από το κάθε παιδί να λεκτικοποιεί και το ίδιο τόσο τους στόχους όσο και τις χρησιμοποιούμενες στρατηγικές. Δύο ομάδες 20 παιδιών προσχολικής ηλικίας με ίδια αρχική επίδοση υποβάλλονται σε γνωστική και μεταγνωστική παρέμβαση αντίστοιχα και συγκρίνονται ως προς την τελική επίδοσή τους τόσο σε έργα ισόμορφα με αυτά στα οποία εξασκήθηκαν, όσο και σε έργα που απαιτούν μεταβίβαση γνωστικών στρατηγικών. Η βασική υπόθεση που ελέγχεται είναι αυτή της καλύτερης επίδοσης των παιδιών που υποβλήθηκαν σε μεταγνωστική παρέμβαση με σημαντική διαφορά στην αποτελεσματικότητα γνωστικής και μεταγνωστικής παρέμβασης κυρίως στα έργα μεταβίβασης. Τα πρώτα αποτελέσματα τείνουν να επιβεβαιώσουν αυτή την υπόθεση. Εντούτοις, ο ρόλος της γλώσσας, απαραίτητος κατά τη μεταγνωστική παρέμβαση, μοιάζει να αποτελεί εμπόδιο στη χρήση κάποιων στρατηγικών, δεδομένου ότι το ίδιο το έργο απαιτεί σε μεγάλο βαθμό χρήση της γλώσσας. Το αποτέλεσμα αυτό θέτει τα όρια των μεταγνωστικού τύπου παρεμβάσεων σε παιδιά προσχολικής ηλικίας (Bruner, 1983; Cebbe, 1998; Grangeat, 1997).

Περιβάλλον Μάθησης για την προώθηση των μεταγνωσιακών στρατηγικών που σχετίζονται με την κατανόηση κειμένων

Παπαδημητρίου Ε., Ρενζούλα Ε., Παλόγου Ε.

Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης
Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να συγκρίνει τις αλλαγές στις μεταγνωσιακές δεξιότητες που σχετίζονται με την κατανόηση και

μένων παιδιών που έχουν συμμετάσχει σε ένα πρωτότυπο περιβάλλον μάθησης σε σύγκριση με μια ομάδα ελέγχου. Το πειραματικό περιβάλλον μάθησης δίνει έμφαση στην προώθηση των μεταγνωσιακών στρατηγικών για τον έλεγχο της σκέψης που σχετίζεται με τη αποτελεσματική κατανόηση κειμένων διαφορετικών ειδών. Το δείγμα της έρευνας ήταν 50 παιδιά της Α τάξης Γυμνασίου. Τα μέσα για τη συλλογή των δεδομένων ήταν ένα ερωτηματολόγιο 15 ερωτήσεων. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η πειραματική διδακτική διαδικασία βοήθησε τα παιδιά της πειραματικής ομάδας να αποκτήσουν επίγνωση των μεταγνωσιακών στρατηγικών που σχετίζονται με την κατανόηση κειμένων και να τις ενεργοποιούν σε περίπτωση αποτυχίας στην κατανόηση.

Ο ρόλος των μεταγνωσιακών δεξιοτήτων στη διαδικασία σύνθεσης περιληπτικών κειμένων από μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Μαρμαρινός Ι., Παπαδημητρίου Ε., Κουρούδη Β., Παπαδοπούλου Α., Παληκάρη Ο., Φαλιά Ι., Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Διάφορες έρευνες έχουν δείξει ότι η σύνθεση περιληπτικών κειμένων είναι μια πολύπλοκη γνωστικο-γλωσσική διαδικασία κατά την οποία τα παιδιά όλων των ηλικιών, κυρίως όμως τα παιδιά μικρής ηλικίας, συναντούν σημαντικές δυσκολίες που, μεταξύ άλλων, οφείλονται στην απουσία μεταγνωσιακών δεξιοτήτων. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της φύσης των μεταγνωσιακών δεξιοτήτων των μαθητών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που σχετίζονται με την παραγωγή περιληπτικών κειμένων. Στην έρευνα συμμετείχαν 50 μαθητές της Α' τάξης Γυμνασίου από τους οποίους ζητήσαμε να συνθέσουν την περίληψη δύο κειμένων που ανήκαν σε διαφορετικό κειμενικό είδος (αφηγηματικό-επεξηγηματικό) και να μας πουν πώς σκέφτηκαν, για να το επιτύχουν. Η έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη, αλλά τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα παιδιά στην πλειονότητά τους συνθέτουν ατελείς περιλήψεις, των οποίων βασικό χαρακτηριστικό είναι η απουσία της κεντρικής ιδέας και των βασικών πληροφοριών του αρχικού κειμένου. Επίσης, δεν αναφέρουν καθόλου τα βήματα που ακολούθησαν για την σύνθεση των περιληπτικών τους κειμένων, γεγονός το οποίο αποδεικνύει την απουσία μεταγνωσιακών δεξιοτήτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δυσκολίες επιτείνονται στην περίπτωση του επεξηγηματικού κειμένου, αποτέλεσμα που συμφωνεί με τα ευρήματα συναφών ερευνών που, μεταξύ άλλων, δείχνουν ότι οι δυσκολίες που συναντούν οι μαθητές κατά τη διαδικασία παραγωγής περιληπτικών κειμένων εξαρτώνται και από το κειμενικό είδος όπου ανήκει το αρχικό κείμενο. Μια πιθανή εξήγηση αυτού του αποτελέσματος είναι το γεγονός ότι στο πλαίσιο του σχολείου τα παιδιά δεν διδάσκονται πώς να συνοψίζουν το νόημα ενός κειμένου. Για το σκοπό αυτό προτείνεται η παροχή συστηματικής βοήθειας από τον εκπαιδευτικό μέσω της χρήσης τεχνικών στήριξης για κάθε επιμέρους βήμα της διαδικασίας σύνθεσης περιλήψεων.

Η on-line ανίχνευση λαθών από νεαρά παιδιά σε μια δύσκολη επεξεργαστική περίπτωση

Διακογιώργη Κλ., Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Διάφορες έρευνες έχουν δείξει ότι η σύνθεση περιληπτικών κειμένων είναι μια πολύπλοκη γνωστικο-γλωσσική διαδικασία κατά την οποία τα παιδιά όλων των ηλικιών, κυρίως όμως τα παιδιά μικρής ηλικίας, συναντούν σημαντικές δυσκολίες που, μεταξύ άλλων, οφείλονται στην απουσία μεταγνωσιακών δεξιοτήτων. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της φύσης των μεταγνωσιακών δεξιοτήτων των μαθητών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που σχετίζονται με την παραγωγή περιληπτικών κειμένων. Στην έρευνα συμμετείχαν 50 μαθητές της Α' τάξης Γυμνασίου από τους οποίους ζητήσαμε να συνθέσουν την περίληψη δύο κειμένων που ανήκαν σε διαφορετικό κειμενικό είδος (αφηγηματικό-επεξηγηματικό) και να μας πουν πώς σκέφτηκαν, για να το επιτύχουν. Η έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη, αλλά τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα παιδιά στην πλειονότητά τους συνθέτουν ατελείς περιλήψεις, των οποίων βασικό χαρακτηριστικό είναι η απουσία της κεντρικής ιδέας και των βασικών πληροφοριών του αρχικού κειμένου. Επίσης, δεν αναφέρουν καθόλου τα βήματα που ακολούθησαν για την σύνθεση των περιληπτικών τους κειμένων, γεγονός το οποίο αποδεικνύει την απουσία μεταγνωσιακών δεξιοτήτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δυσκολίες επιτείνονται στην περίπτωση του επεξηγηματικού κειμένου, αποτέλεσμα που συμφωνεί με τα ευρήματα συναφών ερευνών που, μεταξύ άλλων, δείχνουν ότι οι δυσκολίες που συναντούν οι μαθητές κατά τη διαδικασία παραγωγής περιληπτικών κειμένων εξαρτώνται και από το κειμενικό είδος όπου ανήκει το αρχικό κείμενο. Μια πιθανή εξήγηση αυτού του αποτελέσματος είναι το γεγονός ότι στο πλαίσιο του σχολείου τα παιδιά δεν διδάσκονται πώς να συνοψίζουν το νόημα ενός κειμένου. Για το σκοπό αυτό προτείνεται η παροχή συστηματικής βοήθειας από τον εκπαιδευτικό μέσω της χρήσης τεχνικών στήριξης για κάθε επιμέρους βήμα της διαδικασίας σύνθεσης περιλήψεων.

Η ομαδικoαναλυτική προσέγγιση στη θεραπεία και την εκπαίδευση

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Ανοιχτό ψυχοθεραπευτικό κέντρο, Ινστιτούτο ομαδικής ανάλυσης Αθηνών, Παπαδάκης Θ., Κακούρη Α.**

Συζητητής: **Παπαδάκης Θ., Κακούρη Α.**

Αντικείμενο του Συμποσίου αυτού αποτελεί η παρουσίαση, τόσο του μοντέλου θεραπείας, ιδιαιτέρως των σοβαρών ψυχικών διαταραχών, όσο και εκπαίδευσης, στην ομαδική ανάλυση, στην Κοινωνικοθεραπεία και το Ψυχόδραμα, στην Θεραπεία Οικογένειας καθώς και στη Διαγνωστική Ψυχολογία, βασισμένου στις αρχές της ομαδικής ανάλυσης και του Κοινοτισμού. Μετά από είκοσι δύο χρόνια Θεραπευτικές και εκπαιδευτικές εμπειρίας στο ανοικτό Ψυχοθεραπευτικό Κέντρο και το Ινστιτού-

το ομαδικής ανάλυσης Αθηνών, έχει παρατηρηθεί ότι η προσέγγιση αυτή συμβάλλει στην ενίσχυση και ενδυνάμωση των λειτουργιών του ΕΓΩ, στη διεργασία της προσωπικής εξέλιξης και διαφοροποίησης, καθώς και στη συγκρότηση της ταυτότητας και της δομής, είτε αφορά σε κλινικό πληθυσμό είτε στη μετεκπαίδευση επαγγελματιών.

Η θεραπεία ασθενών με σοβαρές ψυχικές διαταραχές σε θεραπευτικοκοινωνικό πλαίσιο

Πιπεργιά Ι., Βασιλείου Ο., Κοσμάγιαννη Α., Καραποστόλη Ν., Τσέγκος Ι.

Παρουσιάζεται η δομή και η λειτουργία των Ψυχοθεραπευτικών Κοινοτήτων του ανοικτού Ψυχοθεραπευτικού Κέντρου (Καθημερινή, Δεκαπενθήμερη και Θερινή), οι οποίες συνιστούν ένα πρότυπο μοντέλο Θεραπευτικής Κοινότητας «Δημοκρατικού τύπου» και καλύπτουν όλο το φάσμα των ψυχοδυναμικών και κοινωνικοδυναμικών δραστηριοτήτων. Η κύρια θεραπευτική τους προσέγγιση έχει επηρεασθεί από τις αρχές της ομαδικής ανάλυσης και περιλαμβάνει Κοινωνικοθεραπευτικές Ομάδες, Ψυχοδράμα, Μεγάλες Ομάδες καθώς και μικρές Αναλυτικές Ομάδες. Μετά από είκοσι και πλέον χρόνια λειτουργίας διαπιστώθηκε ότι το δίκτυο των μικρών και μεγάλων ομάδων αποσκοπεί όχι μόνο στην κινητοποίηση του υγιούς μέρους του Εγώ αλλά και στην επαναδομητική διεργασία της προσωπικότητας.

Χαρακτηριστικά των θεραπευομένων στην καθημερινή ψυχοθεραπευτική κοινότητα του ανοικτού ψυχοθεραπευτικού κέντρου

Τζιότζιου Α., Κατσούρη Ι., Λίβας Δ., Αθητάκης Μ., Μοσχονάς Δ., Μαρκεζίνης Ε.

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας εικοσαετούς αναδρομικής μελέτης 816 θεραπευομένων στην Καθημερινή Ψυχοθεραπευτική Κοινότητα του ανοικτού Ψυχοθεραπευτικού Κέντρου. Η μελέτη εστιάζεται στα αποτελέσματα των συσχέτισεων των δημογραφικών (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, επάγγελμα, οικογενειακή κατάσταση, επάγγελμα πατέρα), διαγνωστικών (διάγνωση κατά DSM στον άξονα I, II, III, και πολυαξονική αξιολόγηση) και θεραπευτικών χαρακτηριστικών (ηλικία έναρξης νόσου, προηγούμενη νοσηλεία, φαρμακοθεραπεία, διάρκεια παραμονής στην ψυχοθεραπευτική κοινότητα, έκβαση της θεραπείας). Επίσης, παρουσιάζεται το τελικό στατιστικό προφίλ των χαρακτηριστικών του θεραπευομένου.

Ο κοινοτικός τρόπος εκπαίδευσης

Παπαδάκης Θ., Κακούρη Α., Μοράρου Ε., Τσέγκος Ι.

Παρουσιάζεται η δομή και η λειτουργία των τεσσάρων μετεκπαιδύσεων στην ομαδική ανάλυση, την Κοινωνικοθεραπεία και το

Ψυχοδράμα, τη Θεραπεία Οικογένειας και τη Διαγνωστική Ψυχολογία, οι οποίες λειτουργούν ως εκπαιδευτικές Κοινότητες. Σε συνεργασία με τις Θεραπευτικές Κοινότητες του ανοικτού Ψυχοθεραπευτικού Κέντρου, οι σπουδαστές έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν μία εκτεταμένη και πολύμορφη ψυχιατρική, ψυχολογική και ψυχοθεραπευτική κλινική εξάσκηση. Η εκπαίδευση στην εκπαιδευτική Κοινότητα περιλαμβάνει τις συνήθειες, για τα περισσότερα εδραιωμένα ινστιτούτα, απαιτήσεις όπως: Προσωπική θεραπεία (500 ώρες), Σεμινάρια θεωρίας (250 ώρες) εποπτεία (400 ώρες), Κλινική άσκηση (πλέον των 1500 ωρών), αλλά επιπλέον και Κοινωνικές δραστηριότητες όπως: Συναντήσεις Ευαισθησίας εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων, οργανωτικές Συναντήσεις, ομάδες Αυτοεκτίμησης, Συμπόσια κ.ά. Οι δραστηριότητες αυτές απαιτούν από τον σπουδαστή ενεργό και εμπρόσωπη συμμετοχή και του παρέχουν τη δυνατότητα άσκησης και εναλλαγής στους ρόλους ανηλικού-συνομιλήκου-ενηλικού.

Μετά από είκοσι δύο χρόνια εκπαιδευτικής εμπειρίας έχει παρατηρηθεί ότι η Κοινωνική προσέγγιση συμβάλλει όχι μόνο στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά κυρίως στη διεργασία της προσωπικής εξέλιξης και διαφοροποίησης, καθώς και στη συγκρότηση της επαγγελματικής ταυτότητας.

Η ομαδικoαναλυτική εποπτεία: Ένα νέο μοντέλο

Καραολίδου Μ., Θανασούλα Μ., Καραποστόλη Α., Κουνέλη Ε., Σκανδαλιάρη Θ., Τσέγκος Ι.

Η ομαδικoαναλυτική εποπτεία, διεμορφώθηκε από τον Ι.Κ. Τσέγκο (Τσέγκος 1984, 1986, 1993, 1995, 1999) και αποτελεί ένα πρωτότυπο σχήμα σε σχέση με την κλασική μέθοδο ομαδικής εποπτείας. Στη συγκεκριμένη μέθοδο, η εποπτεία γίνεται από την εποπτεύουσα ομάδα ως σύνολο και όχι αποκλειστικά από τον επόπτη-εκπαιδευτή. Ειδικότερα, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η ακολουθούμενη εποπτική διαδικασία, η οποία ελαχιστοποιεί τις αναστολές που συγκροτούνται από τις παρεγωγικές καταστάσεις, αποτέλεσμα των αποκλειστικών παρεμβάσεων ενός επόπτη-εκπαιδευτή (Τσέγκος 1995), και παράλληλα συμβάλλει στην εξέλιξη και διαφοροποίηση του εκπαιδευομένου, ενισχύοντας την αυτοεκτίμηση, την δημιουργικότητα και το σθένος του (Τσέγκος 1993). Επισημαίνεται, επίσης, ότι η ανωτέρω διαδικασία εποπτείας-μάθησης, συμβάλλει όχι μόνον στην απόκτηση γνώσεων και τεχνικών, αλλά, κυρίως στην απόκτηση επίγνωσης, μέσω του ομαδικoαναλυτικού πλαισίου λειτουργίας που αξιοποιεί τις δυνατότητες αλληλοδιαπλοκής τόσο του δικτύου επικοινωνιών και σχέσεων (matrix) του εποπτεύοντος πλαισίου, όσο και της εποπτεύουσας ομάδας. Η ανωτέρω προσέγγιση, η οποία αρχικά εφαρμόστηκε στην ομαδικoαναλυτική εκπαίδευση, απεδείχθη ιδιαίτερα εποδοτική και σε άλλες εκπαιδευσεις, κυρίως δε στην Ψυχολογική αξιολόγηση, όπου στον εκπαιδευόμενο δίδεται η δυνατότητα να αξιοποιήσει τη δυναμική της σχέσης εξεταστού-εξεταζομένου στην ανάλυση και σύνθεση των αποτελεσμάτων των δοκιμασιών. Τέλος παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μελέτης των πρωτοκόλλων εποπτείας ομά-

δων εκπαιδευομένων με διαφορετικό εποπτευόμενο υλικό (αναλυτικές και Κοινωνικοθεραπευτικές ομάδες, Θεραπεία Οικογένειας-Ζεύγους, Ψυχολογική αξιολόγηση), όπου μελετώνται συγκριτικά το είδος και η ποιότητα των καταγεγραμμένων συναισθημάτων των μελών των ανωτέρω ομάδων εποπτείας.

Η υπό εποπτεία κλινική άσκηση: Εξάσκηση σε μια πολυπαραγοντική θεραπευτική προσέγγιση

Καλιακάτσου Α., Κοκκινίδης Α., Λατσώνα Κ., Μοράρου Ε., Κακούρη Α.

Η υπό εποπτεία Κλινική άσκηση ως γνωστόν, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ολοκλήρωση μιας οποιασδήποτε ψυχοθεραπευτικής εκπαίδευσης.

Περιγράφεται η εφαρμογή ενός πολυπαραγοντικού θεραπευτικού σχήματος, το οποίο, μετά από είκοσι και πλέον εφαρμογές του, εδραίωνει την πεποίθηση ότι είναι ιδιαίτερος αποτελεσματικό για τις σοβαρές ψυχικές διαταραχές (ψυχώσεις, οριακές καταστάσεις κ.λ.π.), αλλά και εποικοδομητικό στην κλινική άσκηση των εκπαιδευομένων. Η εν λόγω προσέγγιση εντάσσει τον ταυτοποιημένο ασθενή σε ένα πολυπαραγοντικό θεραπευτικό σχήμα, το οποίο περιλαμβάνει Θεραπευτική Κοινότητα, ομαδο-αναλυτική ομάδα, Ψυχοδράμα, και Οικογενειακή Θεραπεία. Διαπιστώνεται ότι, μέσα της συμμετοχής στο ανωτέρω πολυπαραγοντικό θεραπευτικό σχήμα, δίδεται η δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο, όχι μόνο να κατανοήσει βιωματικά την ψυχοπαθολογία, αλλά και να αρχίσει να συνθέτει τις ατομικές με τις οικογενειακές δυναμικές, καθώς και με αυτές του οργανισμού ως συνόλου.

Εκπαιδευτική ψυχολογία

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Κολιάδης Ε.**
Συζητητής: **Κολιάδης Ε.**

Αυτοαναφορές φόβων των Ελλήνων μαθητών με το ελληνικό ερωτηματολόγιο φόβων για παιδιά

Mellon R., Κολιάδης Ε., Παρασκευόπουλος Θ., Πανεπιστήμιο Αθηνών – Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στην εισήγηση αυτή, θα παρουσιαστεί μια εμπειρική διερεύνηση του περιεχομένου, της έντασης, της εξάπλωσης και της δομής παραγόντων των φόβων των 3208 ελλήνων μαθητών ηλικίας 7 μέχρι 12 χρονών, καθώς και των ψυχομετρικών ιδιοτήτων των αυτοαναφορών φόβων στο Ελληνικό Ερωτηματολόγιο Φόβων για Παιδιά (FSSC-GR), η επίσημη ελληνική έκδοση του Fear Survey Schedule for Children-Revised (FSSC-R) του Thomas Ollendick. Αξιολογήσεις της εσωτερικής συνέπειας και της σταθερότητας στο χρόνο των αυτοαναφορών φόβων στο FSSC-GR ήταν παρόμοιες με αυτές του FSSC-R. Στην ανάλυση παραγόντων, μια λύση επτά παραγόντων παρείχε την καλύτερη προσαρμογή για την

δομή των φόβων των ελλήνων μαθητών. Η λύση αποτελείται από πέντε παράγοντες που έχουν παρατηρηθεί στο εξωτερικό (φόβοι για «Κίνδυνο / θάνατο», «Μικρά ζώα», «Το άγνωστο», «Αποτυχία / επίκριση», και «Ιατρικές καταστάσεις») συν δύο παράγοντες που δεν έχουν παρατηρηθεί στο εξωτερικό, «Αγοραφοβία / φόβοι ταξιδιού» και φόβοι για «Σχολικές επιδόσεις». Οι μέσοι όροι βαθμολογιών για την ένταση και την εξάπλωση των ελλήνων μαθητών ήταν εντυπωσιακά υψηλότεροι από αυτούς που έχουν παρατηρηθεί στις περισσότερες χώρες στο εξωτερικό με το FSSC-R. Όπως στο εξωτερικό, σχετικά με τα κορίτσια, τα αγόρια στην Ελλάδα ανέφεραν λιγότερους φόβους. Η σχέση μεταξύ ηλικίας και αυτοαναφερόμενων φόβων ήταν πολύπλοκη, και ερμηνεύεται σχετικά με αλλαγές στο σχολικό περιβάλλον με την αύξηση της ηλικίας.

Ο θεσμός της ενσωμάτωσης των μαθητών με μαθησιακά προβλήματα στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα

Πατσάλης Χ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Με στόχο τη διερεύνηση της ενσωματικής υπόστασης των μαθητών με μαθησιακά προβλήματα μέσα από την υποκειμενική τους εκτίμηση μεταφραζόμενη σε τιμές της γνωστικής, συναισθηματικής και της κοινωνικής ενσωμάτωσης, διεξήχθη έρευνα σε ένα δείγμα επιλεγέν με τυχαία αντιπροσωπευτική δειγματοληψία 968 μαθητών/τριών των τάξεων Δ', Ε', και ΣΤ' πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τη μαθητική δημογραφία αναδείχθηκαν προς σύγκριση τρεις ομάδες: α) Μαθητές χωρίς μαθησιακό πρόβλημα β) Μαθητές με μαθησιακό πρόβλημα που φοιτούν σε τμήματα ένταξης, και γ) Μαθητές με μαθησιακό πρόβλημα φοιτούντες μόνο στη συνήθη τάξη. Ως ερευνητικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε το FDI 4-6 (ερωτηματολόγιο διερεύνησης των διαστάσεων της ενσωμάτωσης μαθητών Δ', Ε', ΣΤ' τάξεων) του πανεπιστημίου του Freiburg, αφού ελέγχθηκαν ψυχομετρική αξιοπιστία, εγκυρότητα και η μεταφραστική του πιστότητα με τις ανάλογες ερευνητικές και στατιστικές μεθόδους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν: α) Την παρακάτω σχέση των ομάδων όλου του πληθυσμιακού φάσματος ως προς τη σχολική τους ενσωμάτωση και στις τρεις της διαστάσεις, β) αγόρια και κορίτσια δεν έδειξαν διαφορά ως προς το βαθμό ενσωμάτωσής τους, και γ) οι μαθητές όλων των ομάδων της ΣΤ' τάξης (Α, Β, Γ) εκτιμούν τον εαυτόν τους ως λιγότερο ενσωματωμένο ως προς τη συναισθηματική διάσταση της ενσωμάτωσης.

Οι απόψεις των δασκάλων για τη μοναξιά που νιώθουν τα παιδιά της σχολικής ηλικίας με μαθησιακές δυσκολίες ή ελαφρά νοητική υστέρηση

Παρασκευόπουλος Θ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η μοναξιά είναι ένα κοινό και ίσως παγκόσμιο συναίσθημα, που αφορά τα παιδιά, τους εφήβους και τους ενηλίκους. Όλοι οι άνθρωποι έχουν νιώσει ή μπορεί κάτω από ορισμένες συνθήκες να νιώσουν μοναξιά. Ιδιαίτερα τα παιδιά και περισσότερο τα παι-

διά με μαθησιακές δυσκολίες (Μ.Δ.) ή ελαφρά νοητική υστέρηση (Ε.Ν.Υ.), βιώνουν τη μοναξιά ως μίξη συναισθημάτων, όπως η ανία, η ντροπαλοσύνη, η έλλειψη κοινωνικής ικανοποίησης, η ανησυχία για την κοινωνική επάρκειά τους ή τη δημιουργία και διατήρηση των κοινωνικών σχέσεων.

Η απόρριψη από τους άλλους και η έλλειψη φίλων είναι συνήθως οι κυριότερες αιτίες για τα παιδιά που αισθάνονται μοναξιά. Σ' αυτά προστίθεται η δυσκολία για κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και οι πιέσεις από το ανταγωνιστικό σχολικό περιβάλλον.

Από τις έρευνες που έχουν γίνει κατά καιρούς, είναι προφανές ότι τα παιδιά με Μ.Δ. ή Ε.Ν.Υ. βιώνουν περισσότερη μοναξιά από τα υπόλοιπα παιδιά. Για να αντιμετωπίσουμε τη μοναξιά των παιδιών, όταν αυτή φαίνεται να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχική τους υγεία, καλό είναι οι γονείς και οι δάσκαλοι να γνωρίζουμε και να αποδεχόμαστε το παιδί, να το βοηθάμε να χτίσει την αυτοπεποίθησή του, να αναπτύξει κοινωνικές δεξιότητες και να μην ξεχνάμε ότι η μοναξιά δεν είναι πάντα πρόβλημα.

Αναγνωστική ικανότητα και προβλήματα προσοχής μαθητών σχολικής ηλικίας

Κουμπιάς Ε., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η θεωρητική και εμπειρική διερεύνηση και περιγραφή της σχέσης μεταξύ της αναγνωστικής ικανότητας και των προβλημάτων προσοχής σε ένα φυσιολογικό δείγμα 1293 μαθητών Γ' και Δ' τάξης του δημοτικού σχολείου. Ειδικότερα, διερευνήθηκε εάν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις και διαφορές μέσω των όρων αναγνωστικής ικανότητας και προβλημάτων προσοχής, απροσεξίας, υπερκινητικότητας - παρορμητικότητας των μαθητών. Επίσης, διερευνήθηκε και η προβλεπτική δυνατότητα μιας σειράς παραγόντων σε ότι αφορά στην ανωτέρω σχέση. Για τη διεξαγωγή της έρευνας και τη διερεύνηση των ερωτημάτων που τέθηκαν χρησιμοποιήθηκαν τέσσερα ερωτηματολόγια: α) το Τεστ Ανίχνευσης Αναγνωστικής Ικανότητας της Ε. Τάφα, β) το Ερωτηματολόγιο Προβλημάτων Συμπεριφοράς για Δασκάλους (TRF) του T.M. Achenbach, γ) ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο που περιελάμβανε κλίμακα μέτρησης του μορφωτικού επιπέδου των γονιών των μαθητών, και δ) η κλίμακα Προοδευτικών Τύπων του Raven. Από τη γενική θεώρηση των αποτελεσμάτων της έρευνας, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια ισχυρή αρνητική συσχέτιση μεταξύ της αναγνωστικής ικανότητας και των προβλημάτων προσοχής. Επίσης, σε ό,τι αφορά στην ανωτέρω σχέση με μεταβλητές «πρόβλεψης», ορισμένες από αυτές επιβεβαιώθηκαν ενώ άλλες όχι. Τα συμπεράσματα συζητούνται τόσο στο θεωρητικό πλαίσιο της σχέσης αναγνωστικής ικανότητας και προβλημάτων προσοχής, όσο και στο πλαίσιο δημογραφικών, εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών παραμέτρων. Η αποσαφήνιση της ανωτέρω σχέσης κρίνεται σημαντική για την εκπαιδευτική πράξη και μπορεί να μας παρέχει πολύτιμο υλικό στην κατάσχεση ψυχοπαιδαγωγικών προγραμμάτων.

Αυτοαντίληψη/ αυτοεκτίμηση των μαθητών με διαφορετικά διαπολιτισμικά χαρακτηριστικά

Βάρφη Β., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η αυτοαντίληψη και η αυτοεκτίμηση αποτελούν τις δύο όψεις της έννοιας του εαυτού. Αν και πολλές φορές οι δύο όροι χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν την ίδια έννοια, ωστόσο υπάρχει σαφής διαφοροποίηση μεταξύ τους. Η αυτοαντίληψη είναι η γνωστική πλευρά της έννοιας του εαυτού και δηλώνει την άποψη που έχει το άτομο για τον εαυτό του. Η αυτοεκτίμηση είναι η συναισθηματική πλευρά της έννοιας του εαυτού και δηλώνει τον τρόπο που το άτομο αξιολογεί τον εαυτό του. Σύμφωνα με τις θεωρητικές προσεγγίσεις τα παιδιά των αλλοδαπών μεταναστών παρουσιάζουν μειωμένη αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση, η οποία συνδέεται κυρίως με το διαφορετικό τρόπο ζωής και συμπεριφοράς τους και με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στη γλώσσα. Αυτές οι γλωσσικές και πολιτισμικές διαφορές των αλλοδαπών μαθητών επηρεάζουν επίσης την ένταξή τους στο σχολικό και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει την αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση των αλλοδαπών μαθητών που φοιτούν στις τρεις τελευταίες τάξεις (Δ', Ε', ΣΤ') του δημοτικού σχολείου, καθώς και να εξετάσει τις διαφορές που παρουσιάζουν οι αλλοδαποί μαθητές σε αυτούς τους τομείς, σε σχέση με τους γηγενείς συμμαθητές τους. Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την επίτευξη του ανωτέρω στόχου ήταν το *Ερωτηματολόγιο για την Αξιολόγηση της Αυτοαντίληψης και της Αυτοεκτίμησης (ΠΑΤΕΜ II)* και το *Ερωτηματολόγιο Προβληματικής Συμπεριφοράς για Δασκάλους (TRF)*.

Η επίδραση της μουσικής αυτοαντίληψης στην αυτοεκτίμηση και στην κοινωνική συμπεριφορά παιδιών σχολικής ηλικίας

Κολιάδη Α., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η παρούσα μελέτη διερευνά την επίδραση της μουσικής αυτοαντίληψης, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί εξελικτικά στην πορεία ανάπτυξης του παιδιού που έχει λάβει συστηματική μουσική αγωγή, σε συγκεκριμένους τομείς της προσωπικότητάς του:

α) αυτοεκτίμηση (σφαιρική άποψη που έχει κάποιος για την αξία του ως άτομο) και β) κοινωνική συμπεριφορά (κοινωνική αποδοχή και επιθετικότητα).

Η έρευνα διεξήχθη σε δείγμα 600 μαθητών Α', Β' και Γ' Γυμνασίου. Συγκεκριμένα, 300 μαθητές αποτέλεσαν την ερευνητική ομάδα και 300 μαθητές την ομάδα σύγκρισης. Η ερευνητική ομάδα συγκροτήθηκε με βάση το ερωτηματολόγιο Visroel, το οποίο αξιολογεί την αυτοαντίληψη του ατόμου για την ικανότητά του στη μουσική.

Η επίτευξη των στόχων της έρευνας, δηλαδή η αξιολόγηση της αυτοεκτίμησης των παιδιών, καθώς και των αυτοαντιλήψεων στους διάφορους τομείς της ζωής τους, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και ο τομέας της κοινωνικής αποδοχής από τους

συνομηλικούς, πραγματοποιήθηκε με τη χορήγηση του σταθμισμένου ερωτηματολογίου ΠΑΤΕΜ III της Μακρή-Μπότσαρη (ελληνική έκδοση του ερωτηματολογίου της Self-Perception Profile for Children της Harter). Επίσης, για την αξιολόγηση της επιθετικότητας χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο των Buss και Perry.

Η πιλοτική έρευνα, καθώς και η μερική ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των δεδομένων έχουν καταγράψει αξιόλογα συμπεράσματα αναφορικά με την επίδραση της μουσικής αυτοαντίληψης και κατ' επέκταση την επίδραση της μουσικής αγωγής στην προσωπικότητα του παιδιού.

Πρακτική άσκηση φοιτητών ψυχολογίας. Σύνδεση εκπαίδευσης και επαγγελματικής απασχόλησης

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Συγκολλίτου Ε.**

Συζητητής: **Συγκολλίτου Ε.**

Στόχος του Συμποσίου είναι η παρουσίαση της Πρακτικής Άσκησης των φοιτητών του Τμήματος Ψυχολογίας του Α.Π.Θ. η οποία επιτελείται στα πλαίσια ενός προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ. Θα γίνει παρουσίαση του τρόπου διενέργειας της Άσκησης σε δομές στις οποίες εφαρμόζεται τόσο η Κλινική, Κοινωνική και Σχολική Ψυχολογία όσο και η Γνωστική Ψυχολογία, και θα αναλυθεί ο τρόπος σύνδεσής της με την αγορά εργασίας. Τέλος, θα επιχειρηθεί μια κριτική του θεσμού από την πλευρά των ασκούμενων, με ταυτόχρονη παρουσίαση προτάσεων βελτίωσής του, ώστε η Πρακτική Άσκηση να επιτελεί τελικά το ρόλο για τον οποίο καθιερώθηκε στα Τμήματα Ψυχολογίας.

Άσκηση σε χώρους εφαρμογών κλινικής και σχολικής ψυχολογίας

Στογιαννίδου Α.

Πρακτική άσκηση και σύνδεση με την αγορά εργασίας σε δομές γνωστικής κατεύθυνσης

Πήτα Γ.

Η εμπειρία της πρακτικής άσκησης από την πλευρά των ασκούμενων. Κριτική και προτάσεις

Κωνσταντίνου Α.

Ψυχολογία και βιολογία 1: «Περί Συνείδησης»

Κλάδος Γνωστικής Ψυχολογίας

Οργανωτής / Πρόεδρος: **Σαμαρτζή Ρ.**

Συζητητής: **Βοσνιάδου Σ.**

Τα τελευταία χρόνια ένας ολοένα αυξανόμενος αριθμός επιστημόνων από διαφορετικά επιστημονικά πεδία έχει θέσει στο επί-

κεντρο του ενδιαφέροντός του τη συνείδηση σε μια προσπάθεια αποσαφήνισης του μυστηριώδη χαρακτήρα της. Το συμπόσιο συνίσταται σε ομιλίες από το χώρο της φιλοσοφίας, των νευροεπιστημών και της ψυχολογίας και στοχεύει στην ανόδευση του διεπιστημονικού χαρακτήρα της προσέγγισης του φαινομένου της συνείδησης. Η πρώτη ομιλία, από το χώρο της φιλοσοφίας, εστιάζει στην πρωτογενή και στη δευτερογενή συνείδηση και κυρίως, στο σημαντικό πρόβλημα της κατανόησης, το οποίο ανακύπτει κατά τη διερεύνηση της δευτερογενούς συνείδησης. Στη δεύτερη ομιλία, από το χώρο των νευροεπιστημών, θίγεται το ζήτημα της πρωτογενούς και της ανώτερης τάξης συνείδησης και παρουσιάζονται δεδομένα που συμβάλλουν στον εντοπισμό του βιολογικού υποβάθρου της συνείδησης ανώτερης τάξης. Η επόμενη τρεις ομιλίες από το χώρο της ψυχολογίας, πραγματεύονται αντιστοίχως (α) τις απαντήσεις της ψυχολογίας σε ερωτήματα σχετικά με τις μορφές, τα χαρακτηριστικά, και τις μεθόδους προσέγγισης της συνείδησης αλλά και τη σχέση της με τη συμπεριφορά, (β) τις προοπτικές και τις δυσκολίες που παρουσιάζονται στη μελέτη της σύνδεσης της συνείδησης με τη συγκίνηση και (γ) τα ερωτήματα που προκύπτουν από νευροψυχολογικές μελέτες της οπτικής αντίληψης σχετικά με το ζήτημα της συναίσθησης και της αντιληπτικής εμπειρίας.

Επίγνωση, κατανόηση και συνείδηση

Καργόπουλος Φ.

Η ενασχόληση με το λεγόμενο «δύσκολο» πρόβλημα της συνείδησης, με την γεφύρωση δηλαδή του εξηγητικού χάσματος μεταξύ νευροχημικών μηχανισμών και υποκειμενικής εμπειρίας, έχει επικεντρώσει το ενδιαφέρον των ερευνητών στην λεγόμενη πρωτογενή ή φαινομενική συνείδηση. Η δευτερογενής ή ανακλαστική συνείδηση, ως μορφή γνώσης (επίγνωση) θεωρήθηκε ως ευκολότερο πρόβλημα προσπελάσιμο ακόμα και με κλασικές υπολογιστικές μεθόδους. Μια πιο προσεκτική ανάλυση φανερώνει ότι στην δευτερογενή συνείδηση παρουσιάζεται ένα ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα της κατανόησης που δεν είναι ιδιαίτερα προσπελάσιμο με υπολογιστικές μεθόδους. Στόχος της παρουσίασης είναι να διερευνήσουμε αυτό το δεύτερο πρόβλημα. Σε ποιο βαθμό προκύπτει από παράδοξα αυτό-αναφοράς, σε ποιο βαθμό εξαρτάται από τις δυσκολίες που σχετίζονται με την πρωτογενή συνείδηση;

Αναζητώντας τη Συνείδηση: Σκέψεις ενός νευροεπιστήμονα

Κούβελας Η.

Η συνείδηση είναι χαρακτηριστικό του φυσικού κόσμου στον οποίο ζούμε και εκφράζεται με την λειτουργία του εγκεφάλου. Στην συνείδηση εντάσσεται η κατάσταση του να έχει κανείς επίγνωση των πραγμάτων μέσα στον κόσμο, να έχει νοητικές εικόνες του παρόντος. Πρόκειται για ό,τι χάρην συντομίας ονομάζουμε «πρωτογενή συνείδηση» και υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός

δεδομένων που υποστηρίζουν ότι αυτό το είδος της συνείδησης εκπορεύεται από τις λειτουργίες του εγκεφάλου. Αυτό όμως που χαρακτηρίζει τον άνθρωπο είναι η «συνείδηση ανώτερης τάξης», η οποία περιλαμβάνει την αναγνώριση από ένα σκεπτόμενο υποκείμενο των πράξεων και των συναισθημάτων του. Ενσαρκώνει ένα μοντέλο της προσωπικότητας στο παρελθόν το παρόν και το μέλλον. Η παλαιοανθρωπολογία μας παρέχει δεδομένα που υποστηρίζουν ότι η ικανότητα του ανθρώπου να αναγνωρίζει τον εαυτόν του στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον αναδύεται στο φυσικό κόσμο από την στιγμή που ο εγκέφαλος αποκτά ένα ορισμένο μέγεθος και εμφανίζονται ορισμένες εγκεφαλικές δομές όπως η περιοχή Broca.

Ψυχολογικές διαστάσεις της συνείδησης

Μακρής Ν.

Για πολλά χρόνια η Ψυχολογία μελέτησε την ανθρώπινη συμπεριφορά αγνοώντας τη συνείδηση καθώς φαινόταν (και συνεχίζει να φαίνεται) ως εξαιρετικά δύσκολο να παρατηρήσει και να μελετήσει κανείς τη συνειδητή υποκειμενική εμπειρία των άλλων. Ωστόσο, σήμερα, πολλοί θεωρητικοί επισημαίνουν ότι η συνείδηση αποτελεί μία αναμφισβήτητη διάσταση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και ότι η Ψυχολογία είναι μία από εκείνες τις επιστήμες, οι οποίες θα πρέπει να κατευθυνθούν προς την ανεύρεση απάντησης στα ερωτήματα, τα οποία σχετίζονται με τη συνείδηση. Η παρούσα ανακοίνωση εστιάζεται σε ορισμένα από τα ερωτήματα αυτά αλλά και στις απαντήσεις τις οποίες προτείνει η Ψυχολογία. Συγκεκριμένα, μεταξύ άλλων, συζητούνται τα ακόλουθα: τι σημαίνει ο όρος συνείδηση; Ποιες μέθοδοι χρησιμοποιούνται για τη μελέτη της συνείδησης; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της συνείδησης; Ποιες είναι οι μορφές της συνείδησης; Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν το περιεχόμενο της συνείδησης; Ποια είναι η σχέση μεταξύ συνείδησης και συμπεριφοράς;

Η μελέτη της συγκίνησης στη θεωρία περί συνείδησης

Ντάβου Μ.

Η μελέτη της συνείδησης προϋποθέτει την κατανόηση της δράσης των συγκινήσεων. Μια από τις επικρατέστερες απόψεις περί της σχέσης της συγκίνησης με τη συνείδηση είναι ότι η πρώτη «χρωματίζει» τα διάφορα επίπεδα της συνείδησης, ακολουθώντας βασικές αρχές που αναδύονται από την έρευνα της βιολογικής βάσης της συγκίνησης. Στην εισήγηση αυτή θα υποστηριχθεί ότι παρά την αρκετά σαφή έως τώρα κατανόηση των βιολογικών παραμέτρων της συγκίνησης, που εν μέρει ορίζουν και τη σχέση της με τη συνείδηση, η μελέτη της συγκίνησης στον άνθρωπο είναι ένα εξαιρετικά σύνθετο και πολύπλοκο φαινόμενο, το οποίο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αλληλεπίδραση βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικο-πολιτισμικών παραγόντων. Οι αλληλεπιδράσεις αυτές δημιουργούν δυσκολίες και θέτουν περιορισμούς στην ίδια τη μελέτη της συγκίνησης και

κατ' επέκταση και στη μελέτη του τρόπου με τον οποίο συνδέονται η συγκίνηση με τη συνείδηση.

Οπτική αντίληψη χωρίς συναίσθηση (awareness): Τα Robot μπορούν. Ο άνθρωπος;

Βελλή Θ.

Με τη ραγδαία ανάπτυξη των Γνωστικών Επιστημών, στο τέλος του 20ου αιώνα, ως μία νέα θεωρητική και μεθοδολογική προοπτική στη μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς, ο ορισμός των διαφόρων πεδίων μελέτης της Γνωστικής Ψυχολογίας έχει αλλάξει. Στη θεματική της Οπτικής Αντίληψης πειραματικοί γνωστικοί ψυχολόγοι όπως ο Stephen Palmer (MIT) και ο Julian Hochberg (Columbia) ορίζουν αυτό το πεδίο μελέτης ως τη «διαδικασία απόκτησης γνώσης του περιβάλλοντος (αντικείμενα και γεγονότα) μέσα από πληροφορίες σχετικά με το φως το οποίο αυτά (αντικείμενα και γεγονότα) εκπέμπουν ή αντανακλούν». Αυτό που «λείπει» από τον παραπάνω ορισμό είναι αναφορά στη συναίσθηση (awareness) και στην αντιληπτική εμπειρία (experience). Η παρούσα ομιλία παραθέτει τη μελέτη δύο φαινομένων από τη νευροψυχολογική προσέγγιση της οπτικής αντίληψης: το φαινόμενο της «Τυφλής Όρασης» (Blindsight) και το φαινόμενο της «Πρωσοπαγνωσίας» (Prosopagnosia) και τη μελέτη δύο φαινομένων από τη γνωστική προσέγγιση: το φαινόμενο της «Αντιληπτικής Άμυνας» (Perceptual Defense) και το φαινόμενο της «Αντίληψης κάτω από το Κατώφλι» (Subliminal Perception) και στοχεύει στην ανάπτυξη προβληματισμού ως προς τα θεωρητικά αλλά κυρίως ως προς τα μεθοδολογικά ερωτήματα που τίθενται. Παράδειγμα του θεωρητικού προβληματισμού θα αποτελέσει η «Υπόθεση των δύο Συστημάτων Οπτικής Αντίληψης» του νευροψυχολόγου Lawrence Weiskrantz ενώ παράδειγμα μεθοδολογικού προβληματισμού θα αποτελέσει ο διάλογος μεταξύ των γνωστικών ψυχολόγων Anthony Marcel από τη μία και John Cheesman και συνεργατών από την άλλη ως προς το «αντικειμενικό και υποκειμενικό κατώφλι» συναίσθησης στην οπτική αντίληψη.

Πολιτισμική - Ιστορική Ψυχολογία: δυνατότητες και προοπτικές Οργανωτής/ Πρόεδρος: Δαφερμάκης Μ., Μαρβάκης Α., Πολάκης Γ.

Συζητητής: Δαφερμάκης Μ.

Το τελευταίο διάστημα παρατηρείται αυξημένο ενδιαφέρον για την Πολιτισμική-Ιστορική Ψυχολογία. Αυτό το ενδιαφέρον αποτελεί έκφραση της αναζήτησης εναλλακτικών προσεγγίσεων που θα συμβάλλουν στην υπέρβαση της κρίσης της Ψυχολογίας και θα παρέχουν την δυνατότητα κριτικής αντιμετώπισης των προβλημάτων και των προκλήσεων της σύγχρονης κοινωνίας. Στο συμπόσιο θα επιχειρηθεί η ανάδειξη της θεωρητικής και μεθοδολογικής γονιμότητας της πολιτισμικο-ιστορικής προσέγγισης στην Ψυχολογία στο παράδειγμα τριών διαφορετικών θεματι-

κών πεδίων. Η πρώτη παρουσίαση (Μ. Δαφερμάκης) αναφέρεται στην εμφάνιση της εν λόγω προσέγγισης, αναδεικνύοντας έτσι την αναγκαιότητα διερεύνησης του κοινωνικο-ιστορικού πλαισίου για την κατανόηση της δημιουργικότητας στην ψυχολογική επιστήμη. Η δεύτερη (Α. Μαρβάκης) παρουσιάζει αναπτυξιακές-ψυχολογικές προϋποθέσεις συγκρότησης των εθνικών προσανατολισμών. Ενδιαφέρεται δηλαδή για την διαδικασία διαμόρφωσης της εικόνας του κόσμου και της εικόνας για τον κόσμο που αποκτά το υποκείμενο. Στην τρίτη παρουσίαση (Γ. Πολάκης) τίθεται το πρόβλημα του μετασχηματισμού των εκπαιδευτικών πρακτικών μέσω διαδικασιών επιμόρφωσης τους, επιχειρώντας να ανακαλύψει διαμεσολαβητικούς κρίκους που συνδέουν τις ατομικές πρακτικές με το κοινωνικό πλαίσιο.

Ψυχολογία της επιστημονικής δημιουργικότητας (μελέτη περίπτωσης: η εμφάνιση της πολιτισμικής-ιστορικής θεωρίας του Vygotsky)

Δαφερμάκης Μ., Διδάσκων (Π.Δ.407/80) Παν/μιου Κρήτης

Ένας από πιο ενδιαφέροντες, αλλά λιγότερο αναπτυγμένους κλάδους της σύγχρονης έρευνας είναι η Ψυχολογία της δημιουργικότητας. Αρχικά, σ' αυτόν τον τομέα επικρατούσε η γνωστική κατεύθυνση με την χαρακτηριστική γι' αυτήν τάση μελέτης των διανοητικών ικανοτήτων των επιστημόνων, καλλιτεχνών, κλπ. Η δεύτερη κατεύθυνση έρευνας συνδέεται με την αναλυτική προσέγγιση επιμέρους στοιχείων της προσωπικότητας των υποκειμένων που ασχολούνται με δημιουργική δραστηριότητα. Ανοικτό παραμένει το ζήτημα της διάκρισης διαφορετικών τύπων δημιουργικότητας σε συνάρτηση με το γενικότερο ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο και της συνθετικής διερεύνησης της προσωπικότητας του δημιουργού. Στη εισήγηση επιχειρείται η παρουσίαση της διαδικασίας εμφάνισης της πολιτισμικής-ιστορικής θεωρίας του L. Vygotsky ως παράδειγμα παραγωγής νέας επιστημονικής γνώσης. Η κατανόηση της εμφάνισης της εν λόγω θεωρίας προϋποθέτει τουλάχιστον την διερεύνηση του επιπέδου ιστορικής ανάπτυξης της εκάστοτε κοινωνίας, της ανάπτυξης της επιστήμης, του τύπου προσωπικότητας του εν λόγω ερευνητή, κλπ..

Ο άσπρος ελέφαντας και άλλα εθνικά ζώα. Αναπτυξιακές-ψυχολογικές προϋποθέσεις εθνικών προσανατολισμών

Μαρβάκης Α., Επικ. Καθ. Παν/μίο Κρήτης

Η παρουσίαση θα αναφερθεί επιγραμματικά στις διάφορες κατευθύνσεις της επιστημονικής (ψυχολογικής) έρευνας σχετικά με την συγκρότηση των εθνικών προσανατολισμών. Μια κατεύθυνση στηρίζεται στη χρήση διχοτομικών σχημάτων όπως π.χ. (κανονική) "εθνική συνείδηση" και (αποκλίνων) "εθνικισμός". Μια άλλη προσέγγιση επικεντρώνεται στην ανάπτυξη του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται και κατανοούν την κοινωνία. Στην παρουσίαση αυτής της κατεύθυνσης γίνεται αναφορά σε κλασικές έρευνες - όπως αυτές του Piaget και των Piaget &

Weil. Η πρόταση του L. Vygotsky σχετικά με την σημασία των αφηρημένων εννοιών αποτελεί την αφετηρία για την ιδέα της Γερμανικής Κριτικής Ψυχολογίας, ότι η πράξη/δράση των υποκειμένων δεν μπορεί να περιοριστεί στη λειτουργία της μέσα σε κοινωνικές συγκυρίες αλληλόδρασης, δηλ. δεν επαρκεί η "συνεργατική-κοινωνική διαμεσολάβηση" για την πλήρη κατανόηση της δράσης. Η αμοιβαιότητα (reciprocity) που δημιουργείται μέσα στην εκάστοτε κοινωνική συγκυρία είναι μόνο ένα αναγκαίο, αλλά όχι και επαρκές, οντογενετικό επίπεδο ανάπτυξης προκειμένου να κατανοηθεί η διαμόρφωση των ενδιαφερόντων και της υπευθυνότητας στους νέους. Η συγκρότηση των συγκεκριμένων υποκειμένων πραγματοποιείται κατά την ένταξή τους σε μια ιστορικά, γεωπολιτικά "επιμέρους" κοινωνία.

Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μετασχηματισμός των ατομικών πρακτικών τους

Πολάκης Γ., Δάσκαλος

Η κοινωνία της πληροφορίας έφερε στην επιφάνεια με μεγαλύτερη ένταση την ανάγκη να μετασχηματιστούν οι πρακτικές του/της εκπαιδευτικού και να λειτουργήσει διαφορετικά: από πομπός γνώσεων σε οργανωτή μαθησιακών καταστάσεων που προωθούν την αυτενέργεια των μαθητών. Εκπρόσωποι δύο διαφορετικών προσεγγίσεων επιχειρούν να απαντήσουν στις εμφανιζόμενες δυσκολίες: α) Η πρώτη εστιάζει στο εργαλείο, ενδιαφέρεται για την μετάδοση των αναγκαίων δεξιοτήτων χρήσης (στη συγκεκριμένη περίπτωση του Η/Υ) και δίνει έμφαση στα οργανωτικά διοικητικά μοντέλα που θα «διανέμουν», «επιβάλλουν» και θα «διαχειριστούν» την καινοτομία. β) Η δεύτερη εστιάζει σε εκείνες τις γνώσεις του/της εκπαιδευτικού, εκείνες τις αντιλήψεις και νοοτροπίες τους/της, οι οποίες υποστηρίζουν τις εκπαιδευτικές πρακτικές. Έτσι αναπαράγεται και από τις δύο προσεγγίσεις με νέα μορφή ένα παλιό δίλημμα: αντικειμενισμός (μακροπροσεγγίσεις) – υποκειμενισμός (μικροπροσεγγίσεις). Το πλαίσιο της ιστορικοπολιτισμικής σχολής παρέχει τα αναγκαία εννοιολογικά εργαλεία, ώστε να προσεγγίσουμε το πρόβλημα του μετασχηματισμού των εκπαιδευτικών πρακτικών σ' ένα διαφορετικό πλαίσιο. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της διερεύνησης διαμεσολαβητικών κρίκων που συνδέουν τις ατομικές πρακτικές των εκπαιδευτικών με το εκάστοτε ιστορικό, γεωπολιτικό κοινωνικό πλαίσιο.

Οι αντιλήψεις για τον εαυτό και η σχέση τους με παράγοντες επίδοσης, κινήτρων, άγχους και μοντέλων προσκόλλησης

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Συγκολίτου Ε.

Συζητητής: Λεονταρή Α.

Κατ' αρχάς θα παρουσιαστούν τρεις έρευνες σχετικά με τις αντιλήψεις για τον εαυτό και τη σχέση τους με παράγοντες όπως

είναι η σχολική επίδοση, τα κίνητρα και το άγχος. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη διερευνά τη σχολική επίδοση ως συνάρτηση της σχέσης μεταξύ λανθανουσών θεωριών για τη νοημοσύνη και της αυτοαντίληψης ακαδημαϊκής ικανότητας. Τα αποτελέσματα της έρευνας σχολιάζονται σε σχέση με τις δυνατότητες εφαρμογής τους στο σχολικό πλαίσιο. Η δεύτερη μελετά τη σχέση μεταξύ αυτοαντίληψης, άγχους και σχολικής επίδοσης και διαπιστώνει συσχέτιση ανάμεσα στη σχολική επίδοση και την αυτοαντίληψη σχολικής ικανότητας, ενώ το άγχος φάνηκε να επηρεάζει θετικά τη σχολική επίδοση σε ένα στατιστικά οριακό επίπεδο. Η τρίτη μελετά τις δεξιότητες αυτορρύθμισης της γνωστικής συμπεριφοράς μαθητών δημοτικού κατά τη λύση προβλημάτων. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η αυτορρύθμιση της δράσης κατά τη λύση προβλημάτων λειτουργεί μέσα σε ένα πλέγμα αλληλεπίδρασης παραγόντων επίδοσης, μεταγνώσης και κινήτρων. Στη συνέχεια θα δοθούν τα δεδομένα μιας έρευνας στόχος της οποίας ήταν η εξέταση της σχέσης μεταξύ της έννοιας του εαυτού και των ενεργών μοντέλων εργασίας της προσκόλλησης κατά τα πρώτα χρόνια της ενήλικης ζωής. Συγκεκριμένα, εξετάζεται η σύνδεση των διαφορετικών τύπων προσκόλλησης (ασφαλής, αποφευκτικός, έμμονος, φοβικός) με τις συγκεκριμένες αυτοαντίληψεις ικανοτήτων των ατόμων. Τα αποτελέσματα δείχνουν διαφοροποίηση των τεσσάρων τύπων προσκόλλησης και ως προς τις στρατηγικές αντιμετώπισης στρεσογόνων καταστάσεων.

Λανθάνουσες θεωρίες για τη νοημοσύνη, αυτό-αντίληψη ακαδημαϊκής ικανότητας και σχολική επίδοση

Γωνίδα Ε., Τμήμα Ψυχολογίας, Α.Π.Θ.

Κιοσέογλου Γ., Τμήμα Ψυχολογίας, Α.Π.Θ.

Λεονταρή Α., Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη διερεύνηση της σχολικής επίδοσης ως συνάρτηση της σχέσης μεταξύ των λανθανουσών θεωριών για τη νοημοσύνη και της αυτο-αντίληψης ακαδημαϊκής ικανότητας. Οι λανθάνουσες θεωρίες για τη νοημοσύνη αποτελούν σημαντικό παράγοντα στη μελέτη της σχέσης της σχολικής επίδοσης με την αυτο-αντίληψη ακαδημαϊκής ικανότητας (βλ. Hong, Chiu, & Dweck, 1995). Στην έρευνα συμμετείχαν 232 μαθητές και μαθήτριες Ε' και ΣΤ' Δημοτικού, οι οποίοι κλήθηκαν να συμπληρώσουν την κλίμακα της αυτο-αντίληψης σχολικής ικανότητας της Harter (1982/2001, μετ.) και την κλίμακα των 3 ερωτήσεων των Henderson, Dweck, & Chiu (1992) για τη μέτρηση των λανθανουσών θεωριών για τη νοημοσύνη. Ως σχολική επίδοση υπολογίστηκε ο μέσος όρος της επίδοσης στα μαθήματα της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Οι αναλύσεις των δεδομένων επικεντρώνονται (α) στη διερεύνηση του προτύπου των σχέσεων μεταξύ των 3 εμπλεκόμενων μεταβλητών, και (β) στη μελέτη της επίδοσης ομάδων μαθητών με διαφορετικό προφίλ ως προς τις θεωρίες νοημοσύνης και την ακαδημαϊκή αυτο-αντίληψη. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα συζητηθούν σε σχέση με τις δυνατότητες εφαρμογής τους στο σχολικό πλαίσιο.

Αυτοαντίληψη, άγχος και σχολική επίδοση. Μια μελέτη σε εφήβους

Συγκολίτου Ε., Σαβούρδου Ειρ., Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στην αυτοαντίληψη, το άγχος και τη σχολική επίδοση. Οι υποθέσεις που διατυπώθηκαν ήταν α) ότι η αυτοαντίληψη, τόσο οι επιμέρους διαστάσεις της όσο και η σφαιρική αυτοαξία, επιδρούν στη σχολική επίδοση. Θετικότερη αυτοαντίληψη οδηγεί σε υψηλότερη σχολική επίδοση. β) ότι το άγχος επιδρά στη σχολική επίδοση. Περισσότερο άγχος οδηγεί σε καλύτερη σχολική επίδοση, και γ) ότι υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ της αυτοαντίληψης σχολικής ικανότητας και του άγχους. Το δείγμα αποτέλεσαν 425 υποκείμενα, 202 αγόρια και 223 κορίτσια, μαθητές και μαθήτριες της Β' και Γ' Γυμνασίου και της Α', Β' και Γ' Λυκείου, ηλικίας 13 ως 18 ετών, επτά δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων. Για τη μέτρηση των υπό εξέταση μεταβλητών χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς, η Κλίμακα Αυτοαντίληψης για Εφήβους της Harter (1988) για τη μέτρηση της αυτοαντίληψης και η Κλίμακα Άγχους των Spielberger, Gorsuch & Lushene (1970) για τη μέτρηση του άγχους. Η σχολική επίδοση εκτιμήθηκε με βάση το μέσο όρο της βαθμολογίας που πέτυχαν οι μαθητές κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στη σχολική επίδοση και την αυτοαντίληψη σχολικής ικανότητας, ενώ το άγχος φάνηκε να επηρεάζει θετικά τη σχολική επίδοση σε ένα στατιστικά οριακό επίπεδο.

Μηχανισμοί αυτορρύθμισης κατά τη λύση προβλημάτων. Η χρήση τους από μαθητές Δημοτικού και η σχέση τους με παράγοντες επίδοσης, κινήτρων και αυτοαντίληψης

Δερμιτζάκη Ειρ., Κιοσέογλου Γ., Μαυρίδου, Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η παρούσα έρευνα μελετά τις δεξιότητες αυτορρύθμισης της γνωστικής συμπεριφοράς μαθητών δημοτικού κατά τη λύση προβλημάτων οι οποίες φαίνεται ότι συνδέονται με την ποιότητα της μάθησης και την επίτευξη. Οι στόχοι της έρευνας ήταν α) να διερευνηθούν οι μηχανισμοί αυτορρύθμισης που χρησιμοποιούν συχνότερα οι μαθητές της Β' δημοτικού κατά τη λύση προβλημάτων ανάλογα με την επίδοση και τα κίνητρά τους και β) τη σχέση των μηχανισμών αυτών με το επίπεδο της ακαδημαϊκής αυτοαντίληψης των μαθητών αλλά και με τις μεταγνωστικές τους εμπειρίες μετά από την παραγόμενη λύση. Κατά την πρώτη φάση συλλογής δεδομένων, 312 μαθητές Β' δημοτικού, μέσου ΚΟΙΕ, έλυσαν ασκήσεις γλώσσας και μαθηματικών ανάλογες με αυτές του αναλυτικού τους προγράμματος και απάντησαν στο Ερωτηματολόγιο του Προσανατολισμού προς το Στόχο Μάθησης για παιδιά Β' δημοτικού. Για τη δεύτερη φάση συλλογής δεδομένων, επιλέχθηκαν 28 παιδιά από το σύνολο του δείγματος τα οποία εντάχθηκαν σε τέσσερις διαφορετικές ομάδες με κριτήρια την επίδοσή τους στο τεστ

σχολικών ασκήσεων (χαμηλή/υψηλή επίδοση) και το συνδυασμό των δυο τύπων προσανατολισμού τους προς το στόχο μάθησης (χαμηλός/υψηλός προσανατολισμός στη μάθηση ή/και προσανατολισμός στο εγώ). Ο σκοπός αυτής της επιλογής ήταν να ελεγχθεί αν η χρήση μηχανισμών αυτορρύθμισης από τα παιδιά διαφοροποιείται ανάλογα με την επίδοσή τους και τον προσανατολισμό τους προς το στόχο μάθησης. Οι επιλεγθέντες μαθητές εξετάστηκαν ατομικά. Κατά τη φάση αυτή, αξιολογήθηκε η ακαδημαϊκή αυτοαντίληψη του κάθε μαθητή και βιντεοσκοπήθηκαν οι προσπάθειές του να ολοκληρώσει ένα έργο κατασκευής. Σε μια δομημένη φόρμα καταγράφονταν ο βαθμός χρήσης συγκεκριμένων μηχανισμών αυτορρύθμισης της δράσης, όπως π.χ. ο σχεδιασμός της πορείας λύσης και η προσαρμογή των στόχων δράσης. Μετά το τέλος της προσπάθειας, καταγράφονταν οι μεταγνωστικές εμπειρίες του παιδιού και η αξιολόγησή του ως προς την τελική κατασκευή. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η αυτορρύθμιση της δράσης κατά τη λύση προβλημάτων λειτουργεί μέσα σε ένα πλέγμα αλληλεπίδρασης παραγόντων επίδοσης, μεταγνώσης και κινήτρων.

Σχέση μεταξύ της έννοιας του εαυτού, των στρατηγικών αντιμετώπισης στρεσογόνων συναισθηματικών καταστάσεων και της προσκόλλησης, κατά τα πρώτα χρόνια της ενήλικης ζωής
Δασκάλου Β., Συγκολίτου Ευθ. Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η εξέταση της σχέσης μεταξύ της έννοιας του εαυτού και των ενεργών μοντέλων εργασίας της προσκόλλησης κατά τα πρώτα χρόνια της ενήλικης ζωής. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζεται η σύνδεση των διαφορετικών τύπων προσκόλλησης (ασφαλής, αποφευκτική, έμμομη, φοβική προσκόλληση) με τις επιμέρους αυτοαντιλήψεις ικανοτήτων των ατόμων. Σύμφωνα με τις υποθέσεις μας τα άτομα με ασφαλή προσκόλληση διαφοροποιούνται από τα άτομα με ασφαλή προσκόλληση ως προς τις θετικές αυτοαντιλήψεις τους και ως προς τις στρατηγικές που ακολουθούν για την επίλυση στρεσογόνων συναισθηματικών καταστάσεων. Το δείγμα αποτέλεσαν 120 άτομα 18-20 ετών και 23-25 ετών. Τα ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς που χρησιμοποιήθηκαν ήταν: (α) η Κλίμακα Μέτρησης της Έννοιας του Εαυτού TSCS:2 (Fitts & Warren, 1996), (β) το Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης Σχέσεων Προσκόλλησης (RSQ, Bartholomew & Griffin, 1994), (γ) η Κλίμακα Μέτρησης των Στενών Διαπροσωπικών Σχέσεων (ECL, Brennan, Clark & Shaver, 1998), και (δ) το Ερωτηματολόγιο Τρόπων Αντιμετώπισης Προβλημάτων (COPE, Carver & Scheier, 1989). Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων δείχνουν ότι ο ασφαλής και αποφευκτικός τύπος προσκόλλησης διαφοροποιούνται από τους λοιπούς ανασφαλής τύπους και χαρακτηρίζονται από υψηλότερο επίπεδο αυτοεκτίμησης και θετικότερες αυτοαντιλήψεις των ικανοτήτων τους. Διαφοροποίηση των τεσσάρων τύπων προσκόλλησης εμφανίζεται και ως προς τις στρατηγικές που ακολουθούν τα άτομα στην αντιμετώπιση στρεσογόνων καταστάσεων.

Η παρέμβαση της επιστήμης στην εκπαίδευση της οικογένειας: Σχολές γονέων – Εμπειρίες, αποτελέσματα (1962-2003)

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Παππά Β.**
 Συζητητής: **Ρήγα Α.**

Οι Σχολές Γονέων, ως το πιο γνωστό σχήμα εκπαίδευσης της οικογένειας, άρχισαν να λειτουργούν στην Ελλάδα το 1962 με πρωτοβουλία της Μαρίας Χουρδάκη, ψυχολόγου και Επίτιμου Προέδρου του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Κατά τη διάρκεια των 40 χρόνων λειτουργίας που συμπληρώθηκαν το 2002 από την ίδρυσή τους, οι Σχολές Γονέων συνέβαλαν σημαντικά στην πρόληψη και την προαγωγή της ψυχικής υγείας του παιδιού, αλλά και όλων των μελών της οικογένειας. Στο συμπόσιο θα παρουσιαστούν πέντε εργασίες από συνεργάτες των Σχολών Γονέων και μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής του Πανελληνίου Συνδέσμου Σχολών Γονέων. Η Β. Μπουκουβάλα θα παρουσιάσει τη μεθοδολογία που ακολουθείται στις Σχολές Γονέων και θα αναλύσει το "Εξελικτικό Σύστημα" της κ. Χουρδάκη. Η Α. Γιώτσα θα αναφερθεί στην εμπειρία της σε Σχολές Γονέων και θα παρουσιάσει εφαρμογές προγραμμάτων που έλαβαν χώρα στο Ν. Αττικής. Η Ε. Μανათού θα παρουσιάσει εμπειρική μελέτη σχετικά με την ενθαρρυντική ή αποθαρρυντική οικογενειακή ατμόσφαιρα γονέων και τη σημασία συμμετοχής τους σε Σχολές Γονέων. Η Β. Παππά θα αναφερθεί στην εκπαίδευση των εκπαιδευτών-συντονιστών Σχολών Γονέων και θα παρουσιάσει το προφίλ του εκπαιδευτή-συντονιστή. Η Α.-Β. Ρήγα θα παρουσιάσει το Κέντρο Στήριξης του Θεσμού του Γάμου Δήμου Ρεθύμνης και θα αναφερθεί στη συμβολή του νεοσύστατου αυτού Κέντρου στην ψυχοκοινωνική παρέμβαση.

Το σύστημα εργασίας στις Σχολές Γονέων-μεθοδολογία. Το "Εξελικτικό Σύστημα"

Μπουκουβάλα Β., Επιστημονική Επιτροπή Σχολών Γονέων Ελλάδας, Πανελληνίος Σύνδεσμος Σχολών Γονέων

Σκοπός των Σχολών Γονέων είναι η στήριξη της οικογένειας και η προστασία της ψυχικής υγείας του παιδιού, αλλά και όλων των μελών της οικογενειακής ομάδας. Οι Σχολές Γονέων, θεωρώντας ότι οι γονείς είναι "αναντικατάστατοι" παιδαγωγοί του παιδιού τους, στοχεύουν κυρίως στην πρόληψη. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται το σύστημα της Μ. Χουρδάκη, που εφαρμόζεται στις Σχολές Γονέων και το οποίο ονομάστηκε - και με την έγκριση της "Διεθνούς Ομοσπονδίας για την Εκπαίδευση των Γονέων (F.I.E.P.)" - "Εξελικτικό". Το "Εξελικτικό Σύστημα" στηρίζεται στις δύο βασικές αρχές της F.I.E.P.: α) στην ενημέρωση-πληροφόρηση (information) του γονέα σχετικά με θέματα εξελικτικής και οικογενειακής ψυχολογίας και β) στη διαφοροποίηση-διαμόρφωση της στάσης και της συμπεριφοράς του ώστε να ανταποκριθεί στη θετική εξέλιξη του παιδιού του (formation). Η μεθοδολογία των Σχολών Γονέων ακολουθεί το

σύστημα εργασίας με ομάδες (groupwork) των 15 περίπου ατόμων. Την ευθύνη της ομάδας αναλαμβάνει ένας ειδικός ψυχικής υγείας ο οποίος ακολουθεί τις αρχές, τη φιλοσοφία και τον τρόπο εργασίας του "Εξελικτικού Συστήματος".

Σχολές Γονέων. Εφαρμογές και αποτελέσματα

Γιώτσα Α., Επιστημονική Επιτροπή Σχολών Γονέων Ελλάδας, Πανελλήνιος Σύνδεσμος Σχολών Γονέων

Η παρούσα ομιλία εστιάζεται στις εφαρμογές του Εξελικτικού Συστήματος των Σχολών Γονέων σε διαφορετικά πολιτιστικά περιβάλλοντα. Παρουσιάζονται τα στάδια εξέλιξης των ομάδων, η δυναμική της ομάδας και τα αποτελέσματα των εφαρμογών του "Εξελικτικού Συστήματος" σε Σχολές Γονέων της περιοχής των Αθηνών και της Νέας Μάκρης Αττικής.

Η ενθαρρυντική vs. αποθαρρυντική οικογενειακή ατμόσφαιρα γονέων και η σημασία συμμετοχής τους στις Σχολές Γονέων

Μανατού Ε., Παππά Β.

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας συγκριτικής πιλοτικής μελέτης δύο ομάδων γονέων, οι οποίοι συμμετέχουν ή όχι σε Σχολές Γονέων. Οι ομάδες αυτές, ενώ παρουσιάζουν αναλογίες ως προς την ηλικία, το φύλο, το επάγγελμα, διαφέρουν ως προς την ενθαρρυντική ή αποθαρρυντική οικογενειακή ατμόσφαιρα μέσα στην οποία οι ίδιοι ενηλικιώθηκαν (family of origin), όπως επίσης και το κατά πόσον οι ίδιοι είναι ενθαρρυντικοί ή αποθαρρυντικοί προς τα παιδιά τους. Τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με τη σημασία συμμετοχής σε Σχολές Γονέων, καθώς και σε σχέση με ανάλογες μελέτες.

Προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτών-συντονιστών Σχολών Γονέων. Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του συντονιστή

Παππά Β., Επιστημονική Επιτροπή Σχολών Γονέων Ελλάδας, Πανελλήνιος Σύνδεσμος Σχολών Γονέων

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι η παρουσίαση των προγραμμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτών-συντονιστών Σχολών Γονέων, τα οποία οργανώνει η Επιστημονική Επιτροπή του Πανελληνίου Συνδέσμου Σχολών Γονέων από το 1999. Τα συγκεκριμένα προγράμματα απευθύνονται σε ειδικούς ψυχικής υγείας (ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς) οι οποίοι εκπαιδεύονται στο σύστημα εργασίας των Σχολών Γονέων ("Εξελικτικό Σύστημα" της κ. Χουρδάκη). Το "Εξελικτικό Σύστημα" περιλαμβάνει τον τρόπο διαπραγμάτευσης θεμάτων εξελικτικής και οικογενειακής ψυχολογίας, καθώς και θέματα δυναμικής της ομάδας. Ο εκπαιδευτής-συντονιστής Σχολών Γονέων παρέχει στους γονείς γνώσεις όσον αφορά την αποτελεσματική άσκηση του ρόλου τους και συμβάλλει στην ουσιαστική διαφοροποίηση της στάσης και της συμπεριφοράς των γονέων, αλλά και όλων των μελών της οικογενειακής ομάδας. Στην

παρούσα εισήγηση γίνεται επίσης αναφορά στο προφίλ του συντονιστή, καθώς και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του.

Οικογένεια και ψυχοκοινωνική παρέμβαση: η περίπτωση του Κέντρου στήριξης του θεσμού του Γάμου Δήμου Ρεθύμνης

Ρήγα Α., Καθηγήτρια Κοινωνικής-Κλινικής Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης

Η ίδρυση του Δημοτικού Κέντρου Στήριξης του θεσμού του Γάμου του Δήμου Ρεθύμνης αποτελεί μια νέα δομή κοινωνικής παρέμβασης για όλη την περιφέρεια της Κρήτης. Δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία της δημοτικής αρχής της πόλης και αποσκοπεί στην ενημέρωση, πρόληψη και ψυχοκοινωνική παρέμβαση, τόσο μεταξύ του ζεύγους, όσο και μεταξύ όλων των μελών της οικογένειας σε κρίση για τη σταθεροποίηση των σχέσεων και την ενδυνάμωση των δεσμών μεταξύ των μελών της οικογένειας. Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζονται οι στόχοι και οι σκοποί του νεοϊδρυθέντος αυτού Κέντρου.

Συστηματική μακροχρόνια ψυχοθεραπεία: παρουσίαση περιστατικών

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Μπαφίτη Τ.
Συζητητής: Ανδρουτσοπούλου Α.

Οι ομιλητές θα παρουσιάσουν τη θεραπευτική πορεία περιστατικών τους και μέσα από την ανάλυση θα επεξεργαστούν σημαντικές παραμέτρους της ψυχοθεραπευτικής διεργασίας στο πλαίσιο της συστημικής προσέγγισης: η σχέση θεραπευτή - θεραπευόμενου, ο ρόλος του θεραπευτή, η αξιοποίηση συγκεκριμένων τεχνικών στη θεραπευτική διαδικασία, η σημασία της αναγνώρισης και διαπραγμάτευσης των συναισθημάτων μέσα και έξω από το θεραπευτικό πλαίσιο, κ.ά. Οι παρουσιάσεις αυτές θα αποτελέσουν το ερέθισμα για να συζητηθούν με τους παρευρισκόμενους θέματα που αφορούν στην θεραπευτική αλλαγή και στην αποτελεσματικότητα της ψυχοθεραπείας.

Ποιος μιλάει τώρα; Η εσωτερίκευση της γονεϊκής φωνής και η θεραπευτική πρόσκληση σε διάλογο

Ανδρουτσοπούλου Α.

Ελάχιστα συνειδητοποιούμε όλοι μας το βαθμό που εσωτερικεύουμε τις 'φωνές' σημαντικών προσώπων. Μέσα από την παρουσίαση περιστατικού θα δούμε πώς, όταν οι 'φωνές' που κυριαρχούν είναι επικριτικές, καταπιεστικές ή απαισιόδοξες, ο θεραπευτής μπορεί να βοηθήσει το θεραπευόμενο να αναγνωρίσει και θετικές ή πιο αισιόδοξες 'φωνές' μέσα του, και έτσι να προκληθεί ένας δημιουργικός, θεραπευτικός εσωτερικός διάλογος.

Τελετουργίες και ψυχαναγκασμοί ως μοχλός αλλαγής του οικογενειακού συστήματος

Αντωνίου Γ.

Στην παρουσίαση διατυπώνεται η σχέση μεταξύ των συμπτωμάτων **ιδεοψυχαναγκαστικής διαταραχής** ενός μέλους μιας οικογένειας (του πρώτου παιδιού) και της ακαμψίας του οικογενειακού του συστήματος.

Η εξέλιξη των συμπτωμάτων λειτουργεί ως μοχλός αλλαγής ολόκληρου του οικογενειακού συστήματος, ενώ η εμπλοκή στην θεραπευτική διαδικασία όλων των μελών και κυρίως η προσωπική θεραπεία της μητέρας οδηγεί στην αλλαγή των οικογενειακών δυναμικών και επιτρέπει στον Ι.Ρ. να απεγκλωβιστεί από τις δυσλειτουργικές δομές της οικογένειας και να απελευθερωθεί από τα συμπτώματα.

Ηρώ: μια πορεία από την αδιαφοροποίητη οικογένεια που καταθλίβει προς τη διαφοροποίηση και την αυτονομία

Κίσσας Γ., Μπαφίτη Τ.

Το θέμα της εισήγησης αυτής είναι η σύντομη περιγραφή της ψυχοθεραπείας, συστημικού τύπου, μιας νέας γυναίκας με καταθλιπτικά κυρίως συμπτώματα στα πλαίσια μιας δυσθυμίας νευρωτικής μορφής.

Η Ηρώ συμμετείχε σε ατομική, κατ' αρχήν, και ύστερα ομαδική θεραπευτική διαδικασία, συνολικά πέντε ετών. Στην παρουσίαση τονίζονται μερικά χαρακτηριστικά σημεία αυτής της μακρόχρονης ψυχοθεραπευτικής πορείας.

Η έμφαση δίνεται, κατά πρώτον, στη σχέση των καταθλιπτικών της συμπτωμάτων με το συνολικό οικογενειακό πλαίσιο, και κατά δεύτερον, στις διαδοχικές φάσεις-αλλαγές που πέρασε η Ηρώ στα πέντε αυτά χρόνια.

Μπορώ να θυμώσω; Πώς ένα συναίσθημα διαφοροποιεί και «δίνει» υγεία

Μπαφίτη Τ., Κίσσας Γ.

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζονται οι κυριότερες φάσεις από την θεραπευτική διαδικασία, αρχικά ατομικά και μετά σε ομάδα συστημικής προσέγγισης, του Φώτη με διάγνωση παρανοϊκή ψύχωση.

Είναι μια πορεία εσωτερικής αναδιοργάνωσης ενός ανθρώπου προερχόμενου από ένα εξαιρετικά επιβαρυντικό, «πρωτόγονο» οικογενειακό περιβάλλον, που μέσα από συνδέσεις, συνειδητοποιήσεις και έντονα συναισθηματικά βιώματα, διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα μέλη αλλά και τους κώδικες της οικογένειάς του, διαμορφώνει τη δική του ξεχωριστή, ευέλικτη, «υγιή» αντίληψη εαυτού και χαράζει τον δικό του δρόμο.

Από το «μεγάλο» σπίτι στο «μικρό»: Ανατρέποντας τις κοινωνικές συμβάσεις μέσα στη θεραπεία

Οικονόμου Ε.

Στόχος της σύγχρονης συστημικής θεραπευτικής παρέμβασης είναι η ανάπτυξη μιας κριτικής στάσης απέναντι σε οικογενειακούς αλλά και απέναντι σε κοινωνικούς μύθους που εγκλωβίζουν και περιορίζουν. Ένας τέτοιος κοινωνικός μύθος – μη λειτουργικός για τη σύγχρονη πραγματικότητα – σχετίζεται με τα κριτήρια επιλογής συντρόφου. Μέσα από τη σύνδεση με τη θεωρία και μέσω της χρήσης ζωγραφικών τεστ διαμορφώνονται οι υποθέσεις και οι θεραπευτικοί στόχοι στο περιστατικό που θα παρουσιαστεί.

Σχολικές δυσκολίες: Θέματα εντοπισμού διάγνωσης και εκπαιδευτικής παρέμβασης

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Τζουριάδου Μ., Καθηγ. Α.Π.Θ.

Συζητητής: Τζουριάδου Μ.

Οι σχολικές δυσκολίες σχετίζονται με προβλήματα μάθησης, επίδοσης και συμπεριφοράς τα οποία γίνονται κυρίως εμφανή στο σχολικό πλαίσιο. Τα προβλήματα μπορεί να αφορούν είτε σε ατομικά χαρακτηριστικά των παιδιών είτε στην αλληλεπίδραση παιδιού – σχολείου. Σύμφωνα με διεθνείς έρευνες το ποσοστό των σχολικών δυσκολιών ανέρχεται στο 20-30% των παιδιών σχολικής ηλικίας. Στο πλαίσιο του συμποσίου θα παρουσιαστούν: α) κριτήρια εντοπισμού και διάγνωσης (L.D.D.I, Detroit test μαθησιακής ικανότητας, C.A.T των Thorndike et al.), καθώς και άτυπα εργαλεία που διαμορφώθηκαν για την ανίχνευση και διάγνωση προβλημάτων β) προσαρμογή προγραμμάτων εκπαιδευτικής παρέμβασης, όπως η προσαρμογή του γνωστικού και μεταγνωστικού «training» των Lauth & Schlotke – Lindamood Phoneme Sequencing Program for Reading Spelling and Speech καθώς και άτυπα προγράμματα για τη γλώσσα και τα μαθηματικά.

Προσαρμογή κριτηρίων εντοπισμού και διάγνωσης μαθησιακών δυσκολιών

Τζουριάδου Μ., Μπάρμπας Γ., ομάδα μεταπτυχιακών φοιτητών

Γνωστική και μεταγνωστική εξάσκηση σε παιδιά με σχολικές δυσκολίες

Μαναβόπουλος Κ.

Προβλήματα λόγου και εφαρμογή προγράμματος παρέμβασης σε παιδιά γλωσσικών μειονοτήτων

Σταγιόπουλος Π.

- Μπάρμπας Γ.
- Κυδωνιάτου Ε.

Educational and professional issues of psychologists of the Southern and South Eastern Mediteranean countries

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Μανθούλη Μ.**
Συζητητής: **Efklides A., Papadakis T.**

In the recent years is an effort by the Member Countries of EFPA to work on a Diploma which will require common quantity and quality of studies for the psychologists of the European countries, as well as common criteria for their license. Such a Diploma will facilitate European psychologists to move and work within the European Countries.

In this Round Table a discussion will take place on the University studies, the criteria for the Post Graduate studies, and the requirements for the license of the profession.

An emphasis will be given on the conditions of professional practice and job availability.

- *Georgas J.*
- *Hadjipavliou M.*
- *Mertan B.*
- *Sachin M.*
- *Tympano M.*
- *Manthouli M.*

Γνωστική Ψυχολογία και Βιολογία 2: «Περί γνωστικών διεργασιών»

Κλάδος Γνωστικής Ψυχολογίας

Οργανωτής / Πρόεδρος: **Ντάβου Μ.**
Συζητητής: **Βελλή Θ.**
Κεντρικός Ομιλητής: **Plunkett K.**

Στόχος του συμποσίου είναι να παρουσιαστούν νέα δεδομένα σχετικά με τις γνωστικές διεργασίες, τα οποία προέκυψαν από ερευνητικές και θεωρητικές ανταλλαγές ανάμεσα στις επιστήμες της βιολογίας και της γνωστικής ψυχολογίας, και ιδιαίτερα ανάμεσα στους τομείς της γενετικής, των νευροεπιστημών, και της γνωσιακής επιστήμης. Οι ερευνητικές αυτές ανταλλαγές και συνεργασίες παρουσιάζονται στην πρώτη ομιλία, η οποία μας εισάγει στο επιστημονικό πεδίο της γνωσιακής νευροεπιστήμης, όπως προέκυψε από τη συνεργασία της γνωστικής ψυχολογίας, της πληροφορικής και των νευροεπιστημών. Η δεύτερη ομιλία πραγματεύεται το ζήτημα του γενετικού προσδιορισμού της γλωσσικής γνώσης, εντοπίζοντας προβλήματα και προοπτικές στην έρευνα της γλώσσας, ενώ η τρίτη παρουσιάζει ένα μοντέλο της δηλωτικής μνήμης μέσω του οσφρητικού συστήματος, το οποίο αναδεικνύει την ιδιότητα της μνήμης αυτής να δημιουργεί υποθέσεις για στοιχεία στα οποία τα άτομα δεν έχουν εκτεθεί μαζί, αλλά τα οποία είναι έμμεσα συνδεδεμένα. Τέλος, η τέταρτη εισήγηση πραγματεύεται την έννοια της χρονικής συνειδητό-

τητας και παρουσιάζει στοιχεία για την εγκεφαλική δραστηριότητα που την πλαισιώνει.

Από τη γνωστική επιστήμη στη γνωσιακή νευροεπιστήμη
Βοσνιάδου Σ.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να σκιαγραφήσω τη μετάβαση από την πρώτη περίοδο της Γνωσιακής Επιστήμης, η οποία βασίστηκε κυρίως στη συνεργασία της Γνωστικής Ψυχολογίας με την Πληροφορική, στη δεύτερη περίοδο της Γνωσιακής Επιστήμης η οποία χαρακτηρίζεται από την έμφαση στη συνεργασία της Γνωστικής Ψυχολογίας με τις Νευροεπιστήμες και την ανάπτυξη του χώρου που σήμερα είναι γνωστός ως Γνωσιακή Νευροεπιστήμη.

Βιολογικές παράμετροι της ανάπτυξης της γλώσσας
Κατή Δ.

Η συζήτηση για το ρόλο βιολογικών παραμέτρων στην ψυχολογική ανάπτυξη επανήλθε στο προσκήνιο μετά τη μακρά «σκοτεινή» περίοδο του μηχαβιορισμού μέσω των εξελίξεων στη γλωσσολογία που επέφερε η θεωρία του Τσόμκι. Τότε εγκαθιδρύθηκαν δύο θεμελιακές για τις επιστήμες του γνωσιακού ιδέες: ότι ο νους απαρτίζεται από αυτόνομα γνωσιακά υποσυστήματα, των οποίων η δομή προδιαγράφεται γενετικά. Υποτέθηκε μάλιστα πιο συγκεκριμένα ένας εξειδικευμένος βιολογικός μηχανισμός που προκαθορίζει την αφηρημένη γνώση που κατέχουν οι ομιλητές για τη γλώσσα τους. Η θέση αυτή μπορεί ωστόσο σήμερα να θεωρηθεί προβληματική από δύο σκοπίες. Καταρχήν είναι πολύ συζητήσιμα τα συγκεκριμένα επιχειρήματα που έχουν χρησιμοποιηθεί υπέρ του γενετικού προσδιορισμού της γλωσσικής γνώσης (όπως η ύπαρξη αφηρημένων καθολικών περιορισμών στη δομή της γλώσσας, η ιδέα μιας κρίσιμης περιόδου για τη μάθησή της και η ανακάλυψη ενός γονιδίου της γραμματικής). Επιπλέον, η θέση αυτή συρρικνώνει τον βιολογικό παράγοντα στο γονιδίωμα, με μια γενικότερη μάλιστα συλλογιστική που αποκλείει την αναζήτηση άλλων βιολογικών παραμέτρων στη γένεση της γλώσσας (π.χ. του ρόλου της ανατομίας του ακουστικού και αρθρωτικού συστήματος στην ανάπτυξη φωνολογικών συστημάτων και ικανοτήτων).

Σύγχρονες προκλήσεις στην έρευνα της μνήμης
Οικονόμου Α.

Η μνήμη αποτελεί μια θεμελιώδη ιδιότητα της διαδικασίας επεξεργασίας πληροφοριών από τον εγκέφαλο και η αποθήκευσή της είναι αναπόσπαστο τμήμα αυτής της διαδικασίας. Οι μηχανισμοί της επεξεργασίας πληροφοριών υποστηρίζονται από λειτουργικά και ανατομικά διαφορετικές εγκεφαλικές περιοχές. Ένας από αυτούς τους μηχανισμούς, ο μηχανισμός της δηλωτι-

κής μνήμης, εξαρτάται αποκλειστικά από το σύστημα του ιππόκαμπου. Το οσφρητικό σύστημα προσφέρει ένα καλό μοντέλο για τη μελέτη του μηχανισμού της δηλωτικής μνήμης λόγω της μικρής μεταβολής του φυλογονικά από τα τρωκτικά στον άνθρωπο, παρέχοντας έτσι τη δυνατότητα διερεύνησης της δηλωτικής μνήμης σε διαφορετικά είδη ζώων καθώς και της κατανόησης της λειτουργίας του ιππόκαμπου λόγω της άμεσης οδού της οσφρητικής-ιπποκαμπίου σύνδεσης. Σύμφωνα με τους Cohen & Eichenbaum, ο ιππόκαμπος παίζει πρωταρχικό ρόλο στην κωδικοποίηση των σχέσεων μεταξύ των στοιχείων της μνήμης και την υποστήριξη της οργάνωσης του μνημονικού δικτύου. Μια ουσιαστική ιδιότητα αυτού του δικτύου είναι η ικανότητα δημιουργίας υποθέσεων, δηλαδή επαγωγικής εξαγωγής συμπερασμάτων για στοιχεία στα οποία το άτομο δεν έχει εκτεθεί ποτέ άμεσα μαζί αλλά τα οποία είναι έμμεσα συνδεδεμένα μεταξύ τους. Αυτή η ευελιξία της έκφρασης της μνήμης αποτελεί ένα βασικό χαρακτηριστικό της δηλωτικής μνήμης. Δύο πειράματα σε ποντίκια έχουν καταδείξει διαφορετικές πτυχές της επαγωγικής εξαγωγής συμπερασμάτων κάνοντας χρήση οσφρητικών ερεθισμάτων. Και στα δύο πειράματα, τα φυσιολογικά ποντίκια επέδειξαν την ικανότητα απόκτησης σύνθετων οσφρητικών γνωσιακών δομών και εξέφρασαν τις οσφρητικές μήμες τους με ευελιξία και επαγωγική λογική. Στα ποντίκια με βλάβη ή αποσύνδεση του ιππόκαμπου, η εκμάθηση ζευγαριών οσμών επιτεύχθηκε αλλά χωρίς την δημιουργία μιας οργανωμένης αντιπροσωπείας των σχέσεων μεταξύ των οσφρητικών ερεθισμάτων. Τα ποντίκια αυτά κατόρθωσαν να μάθουν ζευγάρια οσμών ακόμα και κάτω από συνθήκες ασάφειας. Δεν κατόρθωσαν όμως να αποκριθούν σε συνθήκες όπου έπρεπε να κάνουν μια καινούρια σύνδεση μεταξύ των ερεθισμάτων βάσει της αντιπροσωπείας των προηγούμενων εμπειριών. Η ευελιξία της έκφρασης των σχέσεων μεταξύ των στοιχείων ενός δομημένου γνωσιακού δικτύου αποτελεί το κεντρικό στοιχείο της δηλωτικής μνήμης για όλες τις αισθητήριες οδούς και σε όλα τα θηλαστικά.

Η χρονική συνειδητότητα: Μια νευροφαινομενολογική προσέγγιση

Σαμαρτζή Ρ.

Η έννοια της χρονικής συνειδητότητας αναφέρεται στην ικανότητα ενός συστήματος, φυσικού ή τεχνητού, να αντιλαμβάνεται και να διαχειρίζεται συνειδητά ένα χρονικό γεγονός, συνδέοντάς το με άλλα χρονικά γεγονότα. Σε επίπεδο φαινομενολογίας, η χρονική συνειδητότητα μπορεί να περιγραφεί ως φαινόμενο με δομή «κέντρο-περιφέρεια», στην οποία τη θέση του κέντρου καταλαμβάνει το τώρα και στην περιφέρεια εκτείνεται το παρελθόν και το μέλλον. Τα όρια μεταξύ κέντρου και περιφέρειας δεν είναι ευδιάκριτα, ενώ μεταξύ πυρήνα και περιφέρειας υπάρχει συνεχής ώσμωση. Σε επίπεδο νευροφυσιολογίας, μελέτες που εξετάζουν τη νευρο-βιολογική βάση της χρονικής συνειδητότητας, συγκλίνουν στη λειτουργία ενός μη γραμμικού εγκεφάλου, του οποίου, η διαχείριση της έννοιας της χρονικότητας αποτελεί

ένα μη γραμμικό υποσύστημα. Επισημαίνεται ειδικότερα το γεγονός ότι η εγκεφαλική δραστηριότητα που υποστηρίζει τη γνωστική διαδικασία δεν είναι μόνο διανεμημένη στο χώρο, αλλά και σε ένα εκτεταμένο χρόνο, ο οποίος, επιπλέον, δεν μπορεί να συμπυκνωθεί κάτω από ορισμένα κλάσματα του δευτερολέπτου, κάτω δηλαδή από την απαιτούμενη διάρκεια ενσωμάτωσης στο σύστημα στοιχειωδών γεγονότων, όπως η εικονική μνήμη, η στιγμιαία αντίληψη, κ.ά.

Οι φιλοδοξίες των εφήβων στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, ο επαγγελματικός προσανατολισμός και ο ρόλος του σχολείου

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Βιτσιλάκη Χ.**

Συζητητής: **Βιτσιλάκη Χ.**

Το νέο διεθνές περιβάλλον που διαμορφώνεται με την ελεύθερη διακίνηση αγαθών και υπηρεσιών αλλάζει ριζικά τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες των νέων που θα ενταχθούν και θα λειτουργήσουν στο περιβάλλον αυτό. Όμως, πρόσφατες μελέτες δείχνουν ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα των περισσότερων χωρών, όπως αυτό της Ελλάδος, παραμένουν προσανατολισμένα σε «παραδοσιακές» προδιαγραφές, διαδικασίες και αποτελέσματα, αδυνατώντας έτσι να προετοιμάσουν τους νέους για ένταξη στην παγκοσμιοποιημένη αγορά εργασίας. Το Συμπόσιο αυτό, αφενός μεν θα πραγματευθεί τις συνθήκες και προϋποθέσεις που δημιουργεί η παγκοσμιοποίηση για την εθνική δημόσια εκπαίδευση και τη σχέση της με την απασχόληση, και αφετέρου θα παρουσιάσει δεδομένα από εμπειρικές μελέτες σχετικά με το βαθμό που το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και η σύγχρονη ελληνική οικογένεια προετοιμάζει τους νέους/νέες, ούτως ώστε να καταστούν ικανοί/ές να αντιμετωπίσουν τα νέα γνωστικά, επαγγελματικά και κοινωνικο-οικονομικά περιβάλλοντα της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας.

Γονεϊκές προσδοκίες, ενδο-οικογενειακές σχέσεις και διαμόρφωση των φιλοδοξιών των εφήβων. Η περίπτωση των μαθητών γυμνασίου - λυκείου στην περιοχή των Δωδεκανήσων
Βιτσιλάκη Χ., Αναπληρώτρια καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Μια πληθώρα παλαιότερων (Rosen, 1956, 1959 και 1962. Kluckhohn & Strodtbeck, 1961. Bernstein, 1971. Banks & Finlayson, 1973), αλλά και νεότερων ερευνών (Cooper κ.ά., 1983. Dornbusch κ.ά., 1987. Felson & Zielinski, 1989. Brown & Mann, 1990. Dawson, 1991) τόνισαν το ρόλο, αφενός των «οικογενειακών αξιών» και, αφετέρου, των «κινήτρων επιτυχίας» που δίδονται από την οικογένεια, πάνω στη σχολική επιτυχία και στον εκπαιδευτικό προσανατολισμό του κάθε παιδιού. Η παρούσα εισήγηση θα διαπραγματευθεί την επίδραση που έχουν οι σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα στην οικογένεια, τα

κίνητρα επιτυχίας που δίνονται από τους γονείς και οι απαιτήσεις που προβάλλουν οι τελευταίοι για υψηλές σχολικές επιδόσεις πάνω στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές φιλοδοξίες των μαθητών γυμνασίου και λυκείου. Οι παραπάνω σχέσεις θα μελετηθούν παράλληλα με άλλες «σχολικές μεταβλητές» που αντανακλούν τους ευρύτερους κοινωνικο-και ιδεολογικούς οικονομικούς μετασχηματισμούς της ελληνικής κοινωνίας. Πραγματολογικό υλικό αντλήθηκε από διαχρονική έρευνα (1995 – 2002) που πραγματοποιήθηκε σε γυμνάσια και λύκεια των Δωδεκανήσων.

Επαγγέλματα στον αστερισμό της παγκοσμιοποίησης: Προς μια νέα πραγματικότητα;

Χιωτάκης Ι., Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η συζήτηση σήμερα για την απασχόληση και το επάγγελμα γίνεται κάτω από αρκετά δυσόιωνες προοπτικές. Υπάρχει μια δομική και διαρθρωτική ανεργία, τα ποσοστά ανέργων, ετεροαπασχολουμένων και υποαπασχολουμένων αυξάνονται, ενώ σταθερές απασχολήσεις και «επαγγέλματα ζωής» περιορίζονται ή απειλούνται να μετασχηματιστούν κατά ένα μέρος σε άτυπες και περιόδικές (υπο)ετεροαπασχολήσεις. Είναι λογικό λοιπόν να βρίσκονται στο προσκήνιο θεωρητικές διαπιστώσεις σχετικά με το επικείμενο «τέλος της εργασίας» ή την «κατάργηση» και τη «βραζιλιανοποίηση» του καταμερισμού εργασίας.

Στη βάση αυτή, η εισήγηση επικεντρώνεται στις παραπάνω οικονομικές και κοινωνικές ανακατατάξεις και τις επιπτώσεις τους στην έννοια της εργασίας και τα επιστημονικά επαγγέλματα (professions).

Η επίδραση της έμμισης απασχόλησης στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές φιλοδοξίες των εφήβων. Η περίπτωση των μαθητών γυμνασίου-λυκείου στην περιοχή των Δωδεκανήσων

Γουβιάς Δ., Διδάσκων ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Μια πρώτη περιδιάβαση στο άγονο έδαφος της βιβλιογραφίας για την παιδική εργασία στην Ελλάδα, οδηγεί τον ερευνητή στο αρχικό συμπέρασμα ότι στη χώρα μας το φαινόμενο είναι ανύπαρκτο! Πώς μπορούμε άραγε να εξηγήσουμε τη διάσταση αυτή μεταξύ κοινωνικής πραγματικότητας και επιστημονικής καταγραφής και διερεύνησης;

Εν τέλει, άσχετα από το αν στη χώρα μας δεν υπάρχει κοινωνικό πρόβλημα εργασίας ανηλίκων ή εάν απλώς το αγνοούμε, αυτό που προκύπτει ως αναγκαίο είναι η συστηματική επιστημονική τεκμηρίωση της κοινωνικής πραγματικότητας αναφορικά με τη έκταση και το είδος της έμμισης απασχόλησης παιδιών και εφήβων σήμερα.

Η παρούσα εισήγηση, που βασίζεται σε διαχρονικό ερευνητικό πρόγραμμα που διεξήχθη στη Δωδεκάνησο τα τελευταία πέντε χρόνια, θα θέξει διάφορες διαστάσεις της διαδικασίας κοινωνικοποίησης των μαθητών γυμνασίου και λυκείου. Η βασική θεωρητι-

κή προβληματική, που εδώ αναπτύσσεται αποσκοπεί στην καταγραφή και επεξήγηση της σχέσης μεταξύ κοινωνικο-οικονομικής και οικογενειακής προέλευσης των μαθητών και έμμισης εργασίας, κατά τη διάρκεια των σπουδών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και η σχέση της έμμισης αυτής παραγωγικής απασχόλησης με τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προοπτικές των υπό εξέταση μαθητών.

Αναδιάρθρωση της παραγωγής και εκπαιδευτικό σύστημα

Αλεξίου Θ., Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη

Οι σχετικές συζητήσεις για το περιεχόμενο της εκπαίδευσης σε συνθήκες αναδιάρθρωσης της παραγωγής (“ευέλικτη εξειδίκευση”, “μεταφορντισμός” κ.λπ.) υπαγορεύουν ένα άλλο πλαίσιο λειτουργίας στο εκπαιδευτικό σύστημα καθώς αυτό καλείται να προσαρμοστεί στις νέες ανάγκες. Αποτέλεσμα αυτής της προσαρμογής είναι η σχετικοποίηση και η υποβάθμιση σταθερών δομών επαγγελματικής εκπαίδευσης προς όφελος άτυπων δομών (συνεχιζόμενη κατάρτιση, δια βίου εκπαίδευση κ.ά.) Στην ανακοίνωσή μας αυτή θα εξετάσουμε κριτικά: α) τον χαρακτήρα των αλλαγών στην παραγωγή, β) τη σχέση της εκπαίδευσης με την απασχόληση, και γ) τη φιλοσοφία των προτεινόμενων αλλαγών στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση.

Δυσλεξία και οφθαλμοκίνηση αίτια - πρόγνωση - διάγνωση - αντιμετώπιση

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Παυλίδης Γ.

Συζητητής: Κολιάδης Ε.

Τα κύρια συμπτώματα της δυσλεξίας είναι η υπερβολική δυσκολία στην ορθογραφία, στην ανάγνωση, στον γραπτό λόγο και ιδιαιτέρως στην μεταφορά των ιδεών από τη σκέψη στον γραπτό λόγο. Μολονότι τα αίτια της είναι κυρίως νευρολογικά και κληρονομικά, όμως λόγω έλλειψης γνώσης, η διάγνωσή της διεθνώς γίνεται δια της μεθόδου της εις άτοπον απαγωγής, κυρίως με ψυχο-εκπαιδευτικά κριτήρια, άρα με καθυστέρηση 1.5 - 2 ετών, διότι το παιδί πρέπει ήδη να υστερεί σημαντικά στην γραφή και στην ανάγνωση.

Ερωτηματολόγιο (Παυλίδης 2003) Εκτενές ερωτηματολόγιο για την ακριβή και έγκαιρη ανίχνευση μαθησιακών δυσκολιών και δυσλεξίας. Καμία από τις ερωτήσεις δεν είχε σχέση με φωνολογία ή με γλώσσα και αποδείχθηκαν κλινικά λίαν εύστοχες. Πρόσφατη ερευνητική αξιολόγηση της αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου στο Brunel University της Αγγλίας οδήγησε σε διδακτορικό (Tzivinikou, 2002) και έδειξε μία εξαιρετικά υψηλή συσχέτιση (96.3%) μεταξύ της κανονικής διάγνωσης της δυσλεξίας και της αντίστοιχης ‘διάγνωσης’ που αποκλειστικά βασίστηκε στο ερωτηματολόγιό μου.

Το συμπόσιο αποτελείται από τις παρακάτω 3 παρουσιάσεις:

1. Το Τεστ της οφθαλμοκίνησης είναι ένα αντικειμενικό και βιολογικό τεστ το οποίο αντικειμενικά και με ακρίβεια καταγράφει τη λειτουργία και τη δυσλειτουργία του εγκεφάλου και όχι της όρασης. Επειδή, η δυσλεξία είναι νευρολογική κατάσταση όπως και τα άλλα νευρολογικά προβλήματα, αντικατοπτρίζεται έγκαιρα στην οφθαλμοκίνηση. Το βιολογικό τεστ της οφθαλμοκίνησης (γνωστό ως τεστ Παυλίδης), επειδή δεν βασίζεται στην ανάγνωση ή την γραφή επιτυγχάνει την πρόγνωση της δυσλεξίας από την προσχολική ηλικία, βελτιώνοντας σημαντικά την σχολική επίδοση αλλά και την ψυχολογική ισορροπία των δυσλεξικών.

2. Διαφορές Μεταξύ Ελλήνων & Αγγλόφωνων Δυσλεξικών στα Είδη των Ορθογραφικών Λαθών. Όπως αποδεικνύεται από τα αποτελέσματα μιας άλλης έρευνάς μας με την Δρ. Β. Γιαννούλη σε Πανεπιστήμιο της Αγγλίας, είναι τόσο σημαντικές οι διαφορές μεταξύ των αγγλόφωνων και των ελλήνων δυσλεξικών στα είδη των ορθογραφικών λαθών, ώστε μπορούν να διαχωρισθούν οι δύο ομάδες με ακρίβεια 98.3%. Οι Έλληνες δυσλεξικοί έκαναν σημαντικά περισσότερα οπτικά λάθη (66.8% σε αντίθεση με το 14.0% των Αγγλόφωνων $p < .000$), όμως έκαναν πολύ λιγότερα φωνολογικά λάθη (11. 0%) σε αντίθεση με τους Αγγλόφωνους (85.4%, $p < .000$), και τελικά έκαναν σημαντικά περισσότερα γραμματικά λάθη (22.2%) από τους Αγγλόφωνους (0.1%, $p < .000$). Στην πράξη δύο παράγοντες καθορίζουν κυρίως την αξία μιας θεωρίας, δηλαδή αν αυτή: 1. Περιγράφει την πραγματικότητα, και 2. Την προβλέπει. Η φωνολογική θεωρία ούτε πρόβλεψε ούτε υποστηρίζεται από τα περισσότερα από τα υπάρχοντα ερευνητικά δεδομένα αλλά αντίθετα αυτά επιβεβαιώνουν την θεωρία της Νευρο-διαδοχής & Οφθαλμοκίνησης (Pavlidis 1981, 1990, 2003). Η θεωρία μας υποστηρίζεται επίσης και από όλα τα πρόσφατα νευρολογικά ευρήματα που αφορούν το οπτικό σύστημα των δυσλεξικών, κλπ, και προβλέπει - ικανοποιεί και τα 14 κριτήρια αξιολόγησης μιας θεωρίας (ακρίβεια 100%), σε αντίθεση με τη φωνολογική θεωρία που προβλέπει μόλις 4 από τα 14 κριτήρια (Pavlidis & Giannouli, 2003).

3. Η Μέθοδος Πολυμέσων για την αντιμετώπιση της δυσλεξίας που ανέπτυξε ο γράφων με τη συνεργασία 6 Ευρωπαϊκών χωρών, έχει ως μέγιστο πλεονέκτημα την εξατομίκευση, η οποία επιτρέπει την αποτελεσματική αντιμετώπιση του κάθε παιδιού σύμφωνα με τις δικές του ανάγκες και δυνατότητες. Όπως αποδεικνύεται από τα αποτελέσματα της έρευνάς μας με την Κα Β. Κατανά στο Πανεπιστήμιο Brunel της Αγγλίας (2001), 5-6 μήνες εκπαίδευση βελτιώνει σημαντικότερα την ορθογραφία των δυσλεξικών.

Η προσέγγιση στην ψυχαναλυτική ψυχοθεραπεία: διαφορές και ομοιότητες κλασικής, λακανικής, σχεσιακής και δι- υποκειμενικής προσέγγισης.

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Χριστοπούλου Α.**

Συζητητής: **Συνοδινού Κ.**

Το συμπόσιο αφορά στις διαφορετικές προσεγγίσεις στα πλαίσια της ψυχαναλυτικής ψυχοθεραπείας σήμερα. Τέσσερις ψυχο-

θεραπευτές διαφορετικού προσανατολισμού –και συγκεκριμένα Κλασικής, Λακανικής, Σχεσιακής (relational) και Δι-υποκειμενικής (intersubjective) προσέγγισης- θα παρουσιάσουν την εκτίμηση, τον τρόπο κατανόησης και τα κλινικά τους σχόλια πάνω στην ίδια περίπτωση, την οποία έχουν προηγουμένως εξετάσει ο καθένας ανεξάρτητα.

Θα ακολουθήσει συζήτηση σχετικά με ομοιότητες και διαφορές των σύγχρονων διαφορετικών προσεγγίσεων της ψυχαναλυτικής ψυχοθεραπείας τόσο σε θεωρητικό όσο και σε κλινικό επίπεδο.

Κανελλοπούλου Α.

Μορντό Α.

Ορφανός Σ.

Χριστοπούλου Α.

Πρόγνωση, διάγνωση της δυσλεξίας και της διάσπασης προσοχής με την οφθαλμοκίνηση

Παυλίδης Γ., Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Η οφθαλμοκίνηση και η ανάγνωση αναπτύσσονται παράλληλα και η οφθαλμοκίνηση αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη μέθοδο μελέτης των συστατικών της ανάγνωσης, ιδιαιτέρως διότι κατά την διάρκειά της ο έλεγχος της οφθαλμοκίνησης γίνεται ασυνείδητα. Η οφθαλμοκίνηση αντικατοπτρίζει τον τρόπο λειτουργίας ή δυσλειτουργίας του εγκεφάλου και δεν έχει σχέση με την ποιότητα της όρασης, γι' αυτό σχεδόν όλα τα νευρολογικά προβλήματα σε όλες τις εκφράσεις τους (π.χ. Πολλαπλή Σκλήρυνση, Μυασθένεια, Σχιζοφρένεια, Πάρκινσον, AIDS, κλπ) αντανακλώνται από τα πρώιμα στάδια τους στην οφθαλμοκίνηση. Η δυσλεξία καθώς και η διάσπαση της προσοχής είναι νευρολογικές καταστάσεις, συνεπώς και αυτές καθρεπτίζονται στην οφθαλμοκίνηση. Επιπλέον, οποιαδήποτε αλλαγή στη λειτουργία του εγκεφάλου, έστω και προσωρινή, συνοδεύεται από αλλαγές στην οφθαλμοκίνηση (π.χ. κατανάλωση αλκοόλ, επίδραση ουσιών εξάρτησης, κόπωση, κλπ). Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η δυνατότητα της πρόγνωσης καθώς και η αξιοπιστία της οφθαλμοκίνησης σε συνδυασμό πάντοτε με την αυτόματη καταγραφή και ανάλυση του φωτο-ηλεκτρονικού συστήματός μου [χρησιμοποιείται από τα γνωστά πανεπιστήμια Harvard, Boston, Penn State, Columbia, κλπ], καθιστούν την οφθαλμοκίνηση την μέθοδο επιλογής, επειδή παρέχει ακριβή διαφορική διάγνωση μεταξύ δυσλεξικών, άλλων αναγνωστών καθώς και παιδιών με διάσπαση προσοχής και παρορμητικότητα.

ΣΧΕΣΗ ΟΦΘΑΛΜΟΚΙΝΗΣΗΣ, ΔΥΣΛΕΞΙΑΣ & ΔΙΑΣΠΑΣΗΣ ΠΡΟΣΟΧΗΣ Οι δυσλεξικοί παρουσιάζουν πολύ περισσότερες εσφαλμένες οφθαλμοκινήσεις κατά την διάρκεια της ανάγνωσης αλλά και των μη-αναγνωστικών δοκιμασιών, τόσο από τους κανονικούς αναγνώστες αλλά ακόμη και από τους μη-δυσλεξικούς μαθητές της ίδιας ηλικίας, με παρόμοια εκπαιδευτικά προβλήματα. Πολλές διεθνείς έρευνες, καθώς και οι δικές μας στην Αγγλία, ΗΠΑ και στην Ελλάδα έδειξαν ότι το τεστ της οφθαλμοκίνησης με υψηλότερο ποσοστό ακρίβειας διαγιγνώσκει-διαχωρίζει τους δυσλεξικούς από τους

μη-δυσλεξικούς αναγνώστες, οι οποίοι σιωπηλά παρακολουθούν ένα αργά κινούμενο φωτεινό σημείο καθώς και άλλα φωτεινά ερεθίσματα, τα οποία απομυμούνται την διαδικασία της ανάγνωσης, όπου αντικαθίστανται οι λέξεις με φωτεινά σημεία. Παρομοίως, τα άτομα με διάσπαση προσοχής και παρορμητικότητα παρουσιάζουν εσφαλμένη οφθαλμοκίνηση τόσο κατά τη διάρκεια των παρακολουθητικών όσο και των σακκαδικών κινήσεων. Με τον γνωστό καθηγητή K. Conners (1990, βλ. Pavlidis 1990), έχοντας ως βάση μόνον τα ερευνητικά ευρήματα για τη λανθασμένη οφθαλμοκίνηση των δυσλεξικών (Pavlidis, 1978, 1981, 1985, 1990, 2003), προβλέψαμε με ακρίβεια ότι το οπτικό τους σύστημα διαφέρει δομικά από αυτό των κανονικών αναγνώστων. Επιληθεύθηκε η θεωρία μας μερικά χρόνια αργότερα από πειραματικά νευρο-φυσιολογικά ευρήματα ερευνητών του Πανεπιστημίου Harvard, κλπ. Υπάρχει μια ευρεία αποδοχή της ύπαρξης της λανθασμένης οφθαλμοκίνησης των δυσλεξικών κατά την ανάγνωση και πέρα από αυτή, όμως η σχέση ανάμεσα στη λανθασμένη οφθαλμοκίνηση και στη δυσλεξία συχνά παρανοείται και διχάζεται. Μερικοί δεν κατανοούν ότι δυσλεξία και οφθαλμοκίνηση δεν είναι αναγκαίο να έχουν μια σχέση αίτιου και αιτιατού, αλλά είτε έχουν κοινά νευρολογικά αίτια ή είναι επιφαινόμενα μιας ανεξάρτητης όμως παράλληλης δυσλειτουργίας κέντρων του εγκεφάλου. Η αποσαφήνιση της σχέσης μεταξύ οφθαλμοκίνησης, δυσλεξίας και διάσπασης προσοχής ίσως οδηγήσει σε νέες και αποτελεσματικότερες μεθόδους αντιμετώπισής τους. ΠΡΟΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΥΣΛΕΞΙΑΣ Η δυσλεξία συνήθως είναι νευρολογική και κληρονομική, άρα υπάρχει από τη γέννα. Γι' αυτό είναι δυνατόν να γίνει πρόγνωση της δυσλεξίας στην προσχολική ηλικία με βιολογικά τεστ που δεν βασίζονται στην ανάγνωση ή στην γραφή, όπως είναι το τεστ της οφθαλμοκίνησης (Γνωστό ως Τεστ Παυλίδη). Οι έρευνες του Dr Jost στην Τσεχία κατέδειξαν ότι το τεστ μας της οφθαλμοκίνησης ήταν το ακριβέστερο όλων των τεστ που χρησιμοποιήθηκαν, αφού προηγήθηκε με υψηλή ακρίβεια (91.5%) σε ηλικία 6 ετών ποια παιδιά θα αναπτύξουν μαθησιακά προβλήματα σε ηλικία 8 ετών. Η πρόγνωση είναι ο στόχος, διότι όχι μόνον επιτρέπει την αξιοποίηση της πλαστικότητας του νεανικού εγκεφάλου αλλά και σχεδόν απαλλάσσει το παιδί από τα σημαντικά και καταστροφικά δευτερογενή ψυχολογικά προβλήματα. Η διαγνωστική και θεραπευτική αξία της οφθαλμοκίνησης είναι αποδεδειγμένη, γι' αυτό και χρησιμοποιείται στην ιατρική αλλά όλο και περισσότερο και στην ψυχολογία και στην εκπαίδευση.

Τι μας λένε τα είδη των ορθογραφικών λαθών για τα αίτια & την αντιμετώπιση της δυσλεξίας. Γιατί μπορούν να ξεχωρίσουν με ακρίβεια τους Έλληνες και τους αγγλόφωνους δυσλεξικούς

Γιαννούλη Β., Ph.D., ΚΔΑΥ Κοζάνης

Παυλίδης Γ., Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Hershey Medical College, Penn State University, Hersey, USA

Η έρευνα για την δυσλεξία έχει γίνει κατεξοχήν στην Αγγλική γλώσσα και έχει επικεντρωθεί περισσότερο στον τομέα της ανά-

γνωσης και λιγότερο στην ορθογραφία. Αυτός ο ερευνητικός περιορισμός έχει οδηγήσει σε παραπλανητικές θεωρητικές θέσεις όσο αναφορά τις πιθανές αιτίες της δυσλεξίας. Το γεγονός ότι οι δυσλεξικοί κάνουν περισσότερα ακουστικά λάθη στα Αγγλικά, οδήγησε στην εσφαλμένη θεωρία ότι η αιτία της δυσλεξίας ήταν η έλλειψη φωνολογικής ενημερότητας. Σύμφωνα με την φωνολογική θεωρία τα δυσλεξικά παιδιά αντιμετωπίζουν παρόμοιες φωνολογικές αναγνωστικές + ορθογραφικές δυσκολίες ανεξάρτητα από την φωνολογική δομή της γλώσσας τους. Η θεωρία όμως αυτή έχει σοβαρά αμφισβητηθεί-απορριφθεί από τα ερευνητικά δεδομένα πέραν της Αγγλικής γλώσσας (Wimmer et al. 1996, Cossu et al. 1995, Wydei & Butterworth 1999, Pavlidis & Giannouli 2002, Katana 2001).

Η θεωρία του Καθηγητή Παυλίδη της Νευρο-αλληλοδιαδοχής & Οφθαλμοκίνησης υποστηρίζει ότι οι διαφορετικές γλωσσικές δομές παράγουν διαφορετικά είδη και συχνότητες ορθογραφικών λαθών και όχι το βιολογικό αίτιο της δυσλεξίας. Επιπλέον έχει βρεθεί ότι η φωνολογική διαφάνεια [= σταθερή αντιστοιχία γραφημάτων και φωνημάτων] μιας γλώσσας (όπως η Ελληνική, η Γερμανική ή η Γαπωνέζικη) επηρεάζει σημαντικά και καθορίζει τα είδη των αναγνωστικών και των ορθογραφικών λαθών που κάνουν - σε σχέση πάντοτε με γλώσσες των οποίων η ορθογραφική δομή είναι αδιαφανής, π.χ. Αγγλική. Ο σκοπός αυτής της έρευνας ήταν η διερεύνηση των ποιοτικών και ποσοτικών διαφορών στα ορθογραφικά λάθη μεταξύ Αγγλόφωνων και των Ελλήνων δυσλεξικών και των αιτιών που τα προκαλούν.

ΔΕΙΓΜΑ Εκατό δέκα έξη (116) δυσλεξικοί πήραν μέρος. Οι 58 Έλληνες - δυσλεξικοί ταυτίστηκαν ως προς την ηλικία, ευφυΐα, φύλλο, κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον, κλπ, με 58 Αγγλόφωνους δυσλεξικούς από τις ΗΠΑ. Η μόνη ανεξάρτητη μεταβλητή που διαφοροποιούσε τις 2 ομάδες των δυσλεξικών ήταν η γλώσσα που μιλούσαν, Ελληνική ή Αγγλική. Τόσο οι Έλληνες όσο και οι Αμερικανοί δυσλεξικοί είχαν διαγνωσθεί από τον Καθηγητή Παυλίδη με τα ίδια αυστηρά και ποσοτικοποιημένα κριτήρια, διεθνούς παραδοχής.

ΤΕΣΤΣ Ορθογραφικό τέστ 50 λέξεων δόθηκε και στις 2 ομάδες. Στους Αγγλόφωνους δυσλεξικούς δόθηκε το WRAT, ενώ στους Έλληνες δόθηκε μια παρόμοια λίστα λέξεων σταθμισμένη τοπικά. Τα ορθογραφικά λάθη και των 2 ομάδων κατηγοριοποιήθηκαν & αναλύθηκαν σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση Παυλίδη σε 3 κατεχοχόν κατηγορίες λαθών (οπτικά, ακουστικά, γραμματικά) και στις 30 υποκατηγορίες αυτών (αντικαταστάσεις, παραλείψεις, προσθήκες, επαναλήψεις, αντιστροφές, κλπ.).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Οι 2 ομάδες έκαναν παρόμοιο ποσοστό λαθών, αλλά διέφεραν σημαντικά στα είδη των λαθών τους. Οι Αγγλόφωνοι δυσλεξικοί έκαναν στατιστικά σημαντικά περισσότερα ακουστικά ορθογραφικά λάθη από τους Έλληνες, ενώ αντίθετως οι Έλληνες δυσλεξικοί έκαναν σημαντικά περισσότερα οπτικά και γραμματικά λάθη. Ειδικότερα, οι Αγγλόφωνοι δυσλεξικοί έκαναν περισσότερα ακουστικά λάθη (85.4%) από τους Έλληνες δυσλεξικούς (11.0%), ενώ αντίθετως οι Έλληνες δυσλεξικοί έκαναν σημαντικά περισσότερα οπτικά (66.8%) & γραμματικά (22.2%) λάθη από τους Αγγλόφωνους δυσλεξικούς

[οπτικά (14.0%) & γραμματικά (0.1%)]. Όσο αφορά τις υποκατηγορίες των ορθογραφικών τους λαθών οι Αγγλόφωνοι δυσλεξικοί παρουσίασαν μεγαλύτερο ποσοστό παραλείψεων (72.5%) & προσθέσεων (26.2%) από τους Έλληνες με παραλείψεις (13.4%) & προσθέσεις (1.03%). Σε αντίθεση, οι Έλληνες δυσλεξικοί είχαν μεγαλύτερο ποσοστό αντικαταστάσεων (71.7%).

Τέλος, 2 Discriminant αναλύσεις έγιναν με σκοπό τον διαχωρισμό των δυσλεξικών παιδιών με μοναδικό κριτήριο τα είδη των ορθογραφικών λαθών τους στις 3 κυρίως κατηγορίες (οπτικά, ακουστικά, γραμματικά). Η πρώτη ανάλυση έδειξε ότι οι 2 ομάδες των δυσλεξικών διαχωρίζονται με ακρίβεια 98,3%. Η δεύτερη ανάλυση έδειξε ότι οι 2 ομάδες των δυσλεξικών διαχωρίζονται με βάση πρώτα το ποσοστό των αντικαταστάσεων, μετά των προσθέσεων και τέλος με των αντιστροφών. Η κατηγοριοποίηση και ο διαχωρισμός έγινε με ποσοστό ακρίβειας 100% για τους Άγγλους και 96.6% για τους Έλληνες. Το συνολικό ποσοστό ακριβούς διαχωρισμού των 2 ομάδων ήταν υψηλότερο 98.3%. **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ** Οι τόσο σημαντικές ποιοτικές διαφορές (στα είδη των ορθογραφικών λαθών) μεταξύ των Αγγλόφωνων & των Ελλήνων δυσλεξικών απορρίπτουν την φωνολογική θεωρία, διότι είναι ακριβώς αντίθετες από την πρόβλεψή της, δηλαδή ότι δεν θα υπήρχαν διαφορές μεταξύ των δύο γλωσσών. Σε φωνολογικά 'ανώμαλες' γλώσσες, όπως είναι η Αγγλική, οι δυσλεξικοί κάνουν πολύ περισσότερα ακουστικά λάθη, ενώ αντίθετως στην φωνολογικά ομαλή Ελληνική γλώσσα, οι δυσλεξικοί κάνουν κυρίως οπτικά λάθη. Τα αποτελέσματα είναι σύμφωνα με τις προβλέψεις της θεωρίας Παυλίδης της Νευρο-αλληλοδιαδοχής & Οφθαλμοκίνησης, η ορθότητα της οποίας υποστηρίζεται και από όλα τα νευρολογικά ευρήματα, π.χ. της ανώτερης κατασκευής του οπτικού συστήματος των δυσλεξικών.

Οι σημαντικές διαφορές μεταξύ των 2 γλωσσών υπαγορεύουν διαφορετικά διαγνωστικά κριτήρια αλλά και διαφορετικές μεθόδους αντιμετώπισης για τους Έλληνες δυσλεξικούς. Σίγουρα, οι μέθοδοι αντιμετώπισης που αναπτύχθηκαν για την Αγγλική γλώσσα δεν είναι ευθείες εφαρμόσιμες στους Έλληνες δυσλεξικούς.

Μέθοδος αντιμετώπισης πολυμέσων Παυλίδης: Βελτιώνει σημαντικά την ορθογραφία των δυσλεξικών

Κατανά Β., Παυλίδης Γ., Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη & Brunel University, England

Η Μέθοδος Πολυμέσων Παυλίδης (ΜΠΠ) είναι το αποτέλεσμα πολύχρονων ερευνών του στην Αγγλία, ΗΠΑ και Ελλάδα και βασίζεται στην χρησιμοποίηση της γνώσης του τρόπου λειτουργίας του εγκεφάλου και στις σύγχρονες ψυχο-εκπαιδευτικές αρχές της μάθησης, στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι Η/Υ, αλλά και στην προηγμένη τεχνολογία των ηλεκτρονικών και των πολυμέσων (multimedia), επιτυγχάνοντας σημαντικά πιο γρήγορη και αποτελεσματικότερη μάθηση. Η τελική μορφή της αναπτύχθηκε με τη συνεργασία 6 Ευρωπαϊκών χωρών (Αγγλία, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα και Σουηδία). Το μέγιστο πλεονέκτημα της ΜΠΠ είναι η εξατομίκευση, η

οποία επιτρέπει την αποτελεσματική αντιμετώπιση του κάθε παιδιού σύμφωνα με τις προσωπικές του δυνατότητες, ανάγκες & ρυθμούς. Είναι γνωστό ότι η ορθογραφία αποτελεί ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα των δυσλεξικών.

Αξιολογήθηκε η αποτελεσματικότητα της μεθόδου στην ποσοτική και ποιοτική βελτίωση δυσλεξικών μαθητών στα λάθη της ορθογραφίας. Τα λάθη τους ταξινομήθηκαν σε 3 κατηγορίες (γραμματικά, οπτικά και ακουστικά λάθη) και 30 υποκατηγορίες (ιδιαίτερα χαρακτηριστική για τους Έλληνες δυσλεξικούς είναι η κατηγορία της παράλειψης τόνων, η οποία δεν υπάρχει στις Αγγλοσαξονικές γλώσσες).

Συμμετέχοντες: Συμμετείχαν 20 παιδιά (4 κορίτσια και 16 αγόρια, Μ.Ο.=9,5 ετών). Όλα τα παιδιά είχαν διαγνωσθεί ως δυσλεξικοί, στο Κέντρο Δυσλεξίας και Ευφυΐας, στη Θεσ/νίκη.

Μεθοδολογία: 1η Αξιολόγηση: Πριν ξεκινήσει το πρόγραμμα αντιμετώπισης, τα παιδιά αξιολογήθηκαν στην ορθογραφία σε κείμενο καθ' υπαγόρευση (αντίστοιχο της ηλικίας τους), καθώς και στην αυτοσχέδια ορθογραφία. Τα λάθη τους αναλύθηκαν σύμφωνα με το προαναφερθέν σύστημα κατηγοριοποίησης. 2η Αξιολόγηση: Αμέσως μετά την ολοκλήρωση μέρους του προγράμματος αντιμετώπισης, η ορθογραφική επίδοση των παιδιών επαναξιολογήθηκε, όπως και προηγουμένως.

Αντιμετώπιση: Μεταξύ των δύο αξιολογήσεων, τα παιδιά συμμετείχαν στο πρόγραμμα αντιμετώπισης με τη ΜΠΠ. Η ακρίβης και λεπτομερής διάγνωση που επιτυγχάνεται και με το Τεστ Οφθαλμοκίνησης, τα αποτελέσματα του οποίου καθοδήγησαν με ακρίβεια την εξατομικευμένη αντιμετώπιση σύμφωνα με τις προσωπικές αδυναμίες και ικανότητες του κάθε παιδιού. Η κάθε επίσκεψη διαρκούσε 30 λεπτά, για 1-2 φορές την εβδομάδα, επί 5-6 μήνες. Η ΜΠΠ έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζεται στο μεταβαλλόμενο εκπαιδευτικό προφίλ του κάθε μαθητή και κατά τον αρχικό σχεδιασμό αλλά και ενδιάμεσως, σύμφωνα με την πρόοδο και τις δυνατότητες του κάθε παιδιού.

Αποτελέσματα: Η στατιστική ανάλυση κατέδειξε σημαντική βελτίωση στην επίδοση των παιδιών στην ορθογραφία, καλύπτοντας τις εξής κατηγορίες των ορθογραφικών λαθών:

	ΠΟΣΟΣΤΟ ΛΑΘΩΝ		
Κατηγορίες λαθών	ΠΡΙΝ	ΜΕΤΑ	p<
ΣΥΝΟΛΟ ΛΑΘΩΝ	147	28	0,000
Τονισμός	76	8	0,000

Συμπεράσματα: Τα αποτελέσματα ήταν ιδιαίτερως ενθαρρυντικά. Στο πολύ σύντομο χρονικό διάστημα της αντιμετώπισης των μόλις 5-6 μηνών, βελτιώθηκε σημαντικά η ορθογραφία των παιδιών. Δηλαδή, η πρόοδος των δυσλεξικών παιδιών ήταν 10 φορές ταχύτερη από την κανονική - σχολική τους πρόοδο. Μάλιστα στον τονισμό βελτιώθηκαν ακόμη περισσότερο. Η τόσο σημαντική βελτίωσή τους επιβεβαιώθηκε και από το οικογενειακό τους περιβάλλον. Τα αποτελέσματα την καθιστούν την πλέον αποτελεσματική μέθοδο που αναφέρεται στην διεθνή βιβλιογραφία. Τα θετικά ποσοτικοποιημένα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τόσο τις θετικές προβλέψεις των έμπειρων εκπαιδευτικών

(Lynch και Pavlidis, 1997, 2000), όσο και τα από ετών γνωστά θετικά κλινικά αποτελέσματα της PMM για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών και της Δυσλεξίας.

Θέματα αξιολόγησης στην οργανωτική ψυχολογία: Εξελίξεις και τάσεις

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Νικολάου Ι.**

Συζητητής: **Σταλίκας Α.**

Ο κλάδος της Οργανωτικής Ψυχολογίας αποτελεί έναν από τους νεότερους κλάδους της Ψυχολογίας στον ελληνικό χώρο. Η ψυχομετρική αξιολόγηση στα πλαίσια της Οργανωτικής Ψυχολογίας αποτελεί μια προτεραιότητα του κλάδου. Σ' αυτό το συμπόσιο θα παρουσιαστούν τέσσερις ερευνητικές και εφαρμοσμένες εξελίξεις και τάσεις που έχουν ιδιαίτερη σημασία για την ανάπτυξη και εξέλιξη της αξιολόγησης στην οργανωτική ψυχολογία. Η παρουσίαση των Γαλανάκη, Σταλίκας και Fitzpatrick θα εστιαστεί στο ρόλο που μπορούν να παίξουν τα θετικά συναισθήματα στο εργασιακό χώρο και στους τρόπους μέτρησης και αξιολόγησής τους. Η παρουσίαση των Δημητριάδου και Σταλίκας έχει σκοπό να περιγράψει την διαδικασία μετάφρασης και προσαρμογής στην ελληνική γλώσσα της κλίμακας αξιολόγησης της απόδοσης Organizational Citizenship Behavior (OCB) των Podsakoff, Mackenzie, Moorman & Fetter (1990), να αναλύσει τα αποτελέσματα της διαδικασίας αυτής και να θέσει πιθανά μελλοντικά ερευνητικά ερωτήματα σχετικά με το θέμα. Η παρουσίαση των Τσελιαγκού – Κουιμπζή θα εστιαστεί και θα περιγράψει μοντέλα αξιολόγησης προγραμμάτων, ενώ η παρουσίαση των Μουστάκη και Κωστοπούλου θα επικεντρωθεί σε δύο νεότερες μεθόδους επιλογής και αξιολόγησης προσωπικού, αυτών των κέντρων αξιολόγησης και της αξιολόγησης 360 μοιρών.

Ο ρόλος των θετικών συναισθημάτων στην οργανωτική ψυχολογία και στο εργασιακό πλαίσιο

Γαλανάκης Μ., Σταλίκας Α.

Μια από τις πιο πρόσφατες και επαναστατικές θεωρίες στον χώρο της Positive Psychology είναι η θεωρία των θετικών συναισθημάτων. Η θεωρία αυτή έρχεται να στρέψει το ενδιαφέρον των ερευνητών στα αποτελέσματα που μπορούν να έχουν τα θετικά συναισθήματα στην ψυχική υγεία του ανθρώπου σε αντιδιαστολή με τα αρνητικά συναισθήματα, τα οποία είχαν αποτελέσει το κυρίαρχο θέμα της πλειοψηφίας των ερευνών μέχρι σήμερα. Η Fredrickson διαχωρίζει τα συναισθήματα από την συναισθηματική διάθεση και μιλάει για συγκεκριμένα θετικά συναισθήματα (αγάπη, ενδιαφέρον, χαρά, ευχαρίστηση και περηφάνια) τα οποία έχουν συγκεκριμένη δράση. Ο κύριος μηχανισμός με τον οποίο επιδρούν τα θετικά συναισθήματα στην ψυχική υγεία και στην συμπεριφορά του ατόμου είναι αυτός της διεύρυνσης (Broadening). Η διεύρυνση σε συνδυασμό με το Upward Spiral

και την Undoing Hypothesis (κύρια στοιχεία της Θεωρίας των Θετικών Συναισθημάτων) οδηγούν σε συνέπειες που ενδεχομένως να ενδιαφέρουν τον κλάδο της οργανωτικής ψυχολογίας τόσο όσον αφορά το μείζον θέμα της παραγωγικότητας όσο και σχετικά με θέματα εργασιακής δυσλειτουργίας και εργασιακών προβλημάτων. Στα πλαίσια του παραπάνω θέματος θα αναφερθούν τα κυριότερα στοιχεία της Θεωρίας των Θετικών Συναισθημάτων της Fredrickson (1998) καθώς και νεότερα ευρήματα της ίδιας ερευνήτριας και άλλων ερευνητών και θα επιχειρηθεί μια πρώτη προσέγγιση με ποικίλα οργανωτικά θέματα. Επιπλέον θα παρουσιαστούν ευρήματα μιας πρόσφατης έρευνας (2002) τα οποία αποδεικνύουν την επίδραση των θετικών συναισθημάτων στην ομαδική αποτελεσματικότητα. Τέλος η ομιλία θα προσπαθήσει να δώσει νέες ερευνητικές κατευθύνσεις και ιδέες σχετικά με το πως τα πλεονεκτήματα των θετικών συναισθημάτων, όπως αυτά περιγράφονται από την Fredrickson, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν περαιτέρω από τον κλάδο της Οργανωτικής Ψυχολογίας.

Κλίμακα organizational citizenship behavior (OCB): Μετάφραση και προσαρμογή στην ελληνική γλώσσα

Δημητριάδου Δ., Σταλίκας Α.

Ο σκοπός της παρουσίασης είναι να περιγράψει την διαδικασία μετάφρασης και προσαρμογής της κλίμακας Organizational Citizenship Behavior (OCB) των Podsakoff, Mackenzie, Moorman & Fetter (1990) στην ελληνική γλώσσα, να αναλύσει τα αποτελέσματα της διαδικασίας αυτής και να θέσει πιθανά μελλοντικά ερευνητικά ερωτήματα σχετικά με το θέμα.

Η κλίμακα Organizational Citizenship Behavior (OCB) μεταφράστηκε στην ελληνική γλώσσα με βάση την διαδικασία της αντίστροφης ανεξάρτητης μετάφρασης για να διασφαλιστεί η γλωσσική αντιστοιχία μεταξύ του αγγλικού και του ελληνικού ερωτηματολογίου.

Κατόπιν, η ελληνική κλίμακα Organizational Citizenship Behavior (OCB) συμπληρώθηκε δύο φορές σε χρονική απόσταση 15-20 ημερών από 334 εργαζόμενους σε 23 ελληνικές και πολυεθνικές ιδιωτικές επιχειρήσεις με ποικίλους τομείς δραστηριοποίησης στην Ελλάδα.

Προκειμένου να διαπιστωθεί η παρουσία και η σταθερότητα των παραγόντων της αγγλικής κλίμακας OCB στην ελληνική κλίμακα OCB χρησιμοποιήθηκαν οι στατιστικές μέθοδοι της ανάλυσης προτάσεων και της ανάλυσης παραγόντων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το μοντέλο των πέντε παραγόντων του Organizational Citizenship Behavior (OCB), όπως αυτό περιγράφεται από τον Organ (1988) και μετράται από την κλίμακα των Podsakoff et al. (1990), ισχύει για την ελληνική κλίμακα με λίγες διαφορές. Τα αποτελέσματα της έρευνας συζητούνται στα πλαίσια διαπολιτιστικών διαφορών.

Σε ότι αφορά την εγκυρότητα, η ελληνική κλίμακα Organizational Citizenship Behavior (OCB) χαρακτηρίζεται από καλή αξιοπιστία επαναληπτικών μετρήσεων και εσωτερικής συνέπειας. Υπάρχουν

επίσης ψυχομετρικές ενδείξεις επαρκούς συγκλίνουσας και αποκλίνουσας εγκυρότητας.

Τέλος γίνονται προτάσεις για πιθανή μελλοντική έρευνα με βάση την κλίμακα Organizational Citizenship Behavior (OCB).

Αξιολόγηση προγραμμάτων

Κουμπιζή Ε., Τσελιαγκού Ν., Σταλίκας Α.

Η Αξιολόγηση Προγραμμάτων αποτελεί, θα μπορούσαμε να πούμε, έναν νέο επιστημονικό κλάδο. Είναι, ουσιαστικά, μια συλλογή μεθόδων, καθηκόντων και ικανοτήτων απαραίτητων για τον καθορισμό του αν και κατά πόσο μια υπηρεσία (ένα πρόγραμμα) είναι χρήσιμη και κατάλληλη για την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών, εφαρμόζεται όπως είχε οριστεί ή έχει αρνητικές συνέπειες.

Η παρούσα εργασία ασχολείται σε ένα πρώτο επίπεδο με τη θεωρητική επισκόπηση του τομέα «Αξιολόγηση Προγραμμάτων». Στόχος είναι η συνοπτική παρουσίαση και ανάλυση των κυριότερων εφαρμογών της αξιολόγησης, των θεωρητικών μοντέλων που αναπτύχθηκαν στη διάρκεια της εξέλιξης του τομέα αυτού καθώς και των περιορισμών και προβλημάτων που θα συναντήσει το πιθανός αξιολογητής.

Κυρίως όμως η εργασία αυτή πραγματεύεται την ίδια την εφαρμογή μιας αξιολόγησης προτείνοντας τρόπους και δίνοντας στον αναγνώστη την ευκαιρία να δει όλα τα βήματα που απαιτούνται.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, προτείνεται ένας οδηγός, ένα εγχειρίδιο ίσως, για την εφαρμογή δύο συγκεκριμένων ειδών αξιολόγησης – της διαμορφωτικής αξιολόγησης (formative evaluation) και της τελικής αξιολόγησης (summative evaluation).

Κέντρα αξιολόγησης και αξιολόγηση 360Α: χρήσεις και καταχρήσεις

Μουστάκη Μ., Κωστοπούλου Ε., Σταλίκας Α.

Αυτές οι δύο μέθοδοι χρησιμοποιούνται συχνά από πολλούς οργανισμούς τόσο στις ΗΠΑ όσο και στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Στην Ελλάδα ωστόσο, αυτές οι αξιολογήσεις δεν είναι ακόμα τόσο δημοφιλή: αν και θεωρούνται έγκυρες και αξιόπιστες μέθοδοι επιλογής και αξιολόγησης αντίστοιχα, χρησιμοποιούνται από ένα πολύ μικρό ποσοστό των οργανισμών. Παράλληλα, έρευνες σχετικά με τη χρήση των μεθόδων έδειξαν τα προβλήματα που ανακύπτουν κατά την χρήση αυτών των τεχνικών.

Σ' αυτή τη παρουσίαση θα αναφερθούμε σε παράγοντες σχετικούς με την κατασκευή και εφαρμογή των μεθόδων, και θα εστιάσουμε στο θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζονται, και στη διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί για να λειτουργήσουν αποτελεσματικά. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί και στους επιμέρους παράγοντες που έχει βρεθεί ότι επηρεάζουν την εννοιολογική εγκυρότητα τους καθώς και στους τρόπους βελτίωσής

τους. Επιπλέον, θα αναφερθούν συνοπτικά και θεματικές όπως η ιστορική αναδρομή των μεθόδων, οι συνθετικές χρήσεις τους, και οι διαστάσεις που αξιολογούνται.

Διερεύνηση των κοινών ψυχοθεραπευτικών παραγόντων στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία: Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Νέστορος Ι.

Συζητητής: Καλαϊτζάκη Ε.

Στα πλαίσια του Οργανωμένου Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Κλινική Ψυχολογία του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, έξι (6) μεταπτυχιακοί φοιτητές, ειδικευόμενοι στην Κλινική Ψυχολογία, ολοκλήρωσαν διπλωματική εργασία (Master of Science) με θέμα τους κοινούς ψυχοθεραπευτικούς παράγοντες στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία. Η προσέγγιση των κοινών παραγόντων αποτελεί ένα από τα κυρίαρχα ρεύματα της συνθετικής ψυχοθεραπείας, σύμφωνα με την οποία υποστηρίζεται ότι υπάρχει ένας αριθμός στοιχείων (κοινών παραγόντων) που εντοπίζονται στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία και συμβάλλουν ουσιαστικά στην επιτυχημένη έκβασή της.

Οι κοινοί ψυχοθεραπευτικοί παράγοντες που μελετήθηκαν ήταν: 1) Η θεραπευτική σχέση, 2) Η μείωση του άγχους και της έντασης, 3) Αλλαγή του γνωστικού πλαισίου, 4) Η πειθώ και υποβολή, 5) Η ταύτιση με το θεραπευτή και 6) Ο αυτοέλεγχος και αυτονομία. Το υλικό της μελέτης αποτελείται από τις 18 συνεδρίες μίας θεραπευόμενης.

Οι ερευνητές είχαν στη διάθεσή τους τόσο το βίντεο, ώστε να μπορούν να μελετήσουν και τη μη λεκτική επικοινωνία, όσο και το πλήρες κείμενο των λεκτικών αλληλεπιδράσεων θεραπευτή - θεραπευόμενης.

Στα πλαίσια του συμποσίου παρουσιάζεται η μεθοδολογική προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε, η οποία βασίζεται σε ένα σύνολο αρχών, γνωστών ως ο Κατάλογος του Ρεθύμνου. Ειδικότερα θέματα μεθοδολογίας, όπως η ανάλυση βιντεοσκοπημένων συνεδριών μίας μελέτης περίπτωσης (single case study) που υποβλήθηκε σε ατομικού τύπου ψυχοθεραπεία με το Συνθετικό Μοντέλο Ψυχοθεραπείας και η διερεύνηση των κοινών ψυχοθεραπευτικών παραγόντων από εξωτερικούς παρατηρητές – κριτές, αναλύονται και σχολιάζονται.

Τέλος, γίνεται αναφορά στην συγκεκριμένη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε σε κάθε διπλωματική εργασία, σε σχέση με τις υπό μελέτη μεταβλητές και τις ερευνητικές υποθέσεις και γίνεται συζήτηση για τα ειδικά προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά τον μεθοδολογικό σχεδιασμό, την στατιστική ανάλυση των δεδομένων και την ερμηνεία των αποτελεσμάτων.

Συμπεραίνεται ότι, όλοι οι κοινοί ψυχοθεραπευτικοί παράγοντες συμβάλλουν στην καλή έκβαση της ψυχοθεραπείας και ότι υπάρχει σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Η μεθοδολογία έρευνας της θεραπευτικής συμμαχίας

Χαλκιαδάκη Α.

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας που πραγματοποιήθηκε για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Κλινική Ψυχολογία, ήταν η μελέτη της εγκαθίδρυσης της θεραπευτικής συμμαχίας σε σχέση με την ποιότητα των ψυχοθεραπευτικών συνεδριών σε μία θεραπευόμενη, η οποία αντιμετώπιστηκε θεραπευτικά με το Συνθετικό μοντέλο ψυχοθεραπείας. Στα πλαίσια του συμποσίου παρουσιάζεται η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε, όσον αφορά στην ανάλυση βιντεοσκοπημένων συνεδριών μίας μελέτης περίπτωσης (single case study) και την αξιολόγηση των υπό μελέτη μεταβλητών από εξωτερικούς παρατηρητές - κριτές. Γίνεται συζήτηση σχετικά με τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της συγκεκριμένης μεθοδολογίας και τη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων. Επίσης, παρουσιάζονται τα εργαλεία αξιολόγησης που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των ψυχοθεραπευτικών συνεδριών (ελληνική έκδοση του Ερωτηματολογίου Αξιολόγησης της Ψυχοθεραπευτικής Συνεδρίας) και την αξιολόγηση της θεραπευτικής συμμαχίας (ελληνική έκδοση της Κλίμακας της Καλιφόρνια για κριτές και της Κλίμακας της Συνεργασίας Θεραπευτή-Θεραπευόμενου) και άλλα σχετικά θέματα μεθοδολογίας, όπως ο έλεγχος των ψυχομετρικών ιδιοτήτων τους και η μελέτη της αξιοπιστίας μεταξύ των κριτών (interrater reliability). Τέλος, παρουσιάζονται τα στατιστικά κριτήρια που επιλέχθηκαν για τη διερεύνηση των υποθέσεων της έρευνας και γίνεται συζήτηση για την καταλληλότητα και την επάρκειά τους.

Η μεθοδολογία έρευνας της μείωσης του άγχους και της έντασης

Κουτσιούτη Π.

Ο στόχος της έρευνας που διεξήχθη για την ολοκλήρωση διπλωματικής εργασίας και την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Κλινική ψυχολογία ήταν η διερεύνηση του κοινού ψυχοθεραπευτικού παράγοντα της μείωσης του άγχους στα πλαίσια της συνθετικής ψυχοθεραπείας ατομικού τύπου.

Δεδομένης της απουσίας εργαλείων αξιολόγησης της υπό μελέτης μεταβλητής από εξωτερικούς κριτές, για τη διερεύνηση των υποθέσεων της έρευνας δημιουργήθηκε «Η Κλίμακα Εκτίμησης του Άγχους από Εξωτερικούς Παρατηρητές» και «Ο Κατάλογος Καταγραφής Συμπεριφορών Άγχους ανά Χρονική Περίοδο». Τα εργαλεία αυτά παρουσιάζονται και συζητούνται σε σχέση με τα πλεονεκτήματα που προσφέρουν (σφαιρική αξιολόγηση των παρατηρήσιμων και μη πρατηρήσιμων εκδηλώσεων του άγχους) και γίνεται αναφορά στον τρόπο αξιολόγησης των ψυχομετρικών τους ιδιοτήτων. Τέλος, παρουσιάζονται τα στατιστικά κριτήρια που εφαρμόστηκαν για τον έλεγχο της υπόθεσης της μείωσης του άγχους της θεραπευόμενης ως αποτέλεσμα της ψυχοθεραπευτικής παρέμβασης που ακολουθήθηκε.

Η μεθοδολογία έρευνας της αλλαγής του γνωστικού πλαισίου

Νικολάκη Ε.

Για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Κλινική Ψυχολογία, πραγματοποιήθηκε διπλωματική εργασία με θέμα την αλλαγή του γνωστικού πλαισίου μίας θεραπευόμενης κατά τη διάρκεια της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας που πραγματοποιήθηκε με το Συνθετικό μοντέλο ψυχοθεραπείας. Συγκεκριμένα, για την παρούσα διπλωματική εργασία, γίνεται συζήτηση για το πρόβλημα εντοπισμού κατάλληλων ερευνητικών εργαλείων και παρουσιάζεται η ελληνική έκδοση της κλίμακας «Γνώσεις, Δεξιότητες και Συμπεριφορά του Πελάτη στη Γνωστική Θεραπεία» και του «Συστήματος Αξιολόγησης των Επιπέδων των Αντιληπτικών Διαδικασιών του Πελάτη». Τέλος παρουσιάζεται ο τρόπος μελέτης των ψυχομετρικών ιδιοτήτων των εργαλείων αξιολόγησης και τα στατιστικά κριτήρια που εφαρμόστηκαν για την διερεύνηση των υποθέσεων της έρευνας.

Η μεθοδολογία έρευνας της πειθούς και της υποβολής

Βακάκη Β.

Στα πλαίσια του συμποσίου παρουσιάζεται η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε για την πραγματοποίηση έρευνας με θέμα την πειθώ και την υποβολή στα πλαίσια της ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας Συνθετικού τύπου. Η έρευνα αυτή διεξήχθη στα πλαίσια διπλωματικής εργασίας για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Κλινική ψυχολογία. Ειδικότερα, γίνεται συζήτηση σχετικά με την επάρκεια σχετικών εργαλείων αξιολόγησης τόσο στη διεθνή, όσο και στην ελληνική βιβλιογραφία και παρουσιάζεται η δημιουργία ενός κωδικοποιημένου συστήματος αξιολόγησης των τεχνικών του θεραπευτή και ιδιαίτερα εκείνων που στοχεύουν στην πειθώ ή/και την υποβολή του θεραπευομένου. Επίσης, γίνεται αναφορά στην επιλογή ειδικών κριτηρίων εκτίμησης της αξιοπιστίας μεταξύ των κριτών, τα οποία εφαρμόζονται στην περίπτωση κατηγορικών δεδομένων. Τέλος, παρουσιάζονται τα στατιστικά κριτήρια που επιλέχθηκαν για την ανάλυση των κατηγορικών δεδομένων και γίνεται συζήτηση για τη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων.

Η μεθοδολογία έρευνας της ταύτισης του θεραπευομένου με το θεραπευτή του

Κοσμίδου Ρ.

Στην συγκεκριμένη ερευνητική εργασία παρουσιάζεται η διαδικασία δημιουργίας του ερευνητικού εργαλείου για τη μελέτη του κοινού ψυχοθεραπευτικού παράγοντα της ταύτισης («Ερωτηματολόγιο για την Ταύτιση του Θεραπευόμενου με το Θεραπευτή του») και ο έλεγχος των ψυχομετρικών του ιδιοτήτων (εκτίμηση αξιοπιστίας μεταξύ των κριτών, κ.άλ.). Παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της δημιουργίας νέων ερευνητικών εργαλείων, οι μεθοδολογικές δυσκολίες της μελέτης του συγκεκριμένου παράγοντα και ο τρόπος επίλυσής τους. Τέλος, παρουσιάζεται η

επιλογή των στατιστικών κριτηρίων για τον έλεγχο της υπόθεσης της αύξησης της ταύτισης της θεραπευόμενης με το θεραπευτή της σε σχέση με την ποιότητα της ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας.

Η μεθοδολογία έρευνας της αυτονομίας και του αυτοελέγχου Σταύρου Ε.

Στην παρούσα μελέτη διερευνήθηκε η απόκτηση αυτόνομης-ανεξάρτητης στάσης και συμπεριφοράς και η παράλληλη μείωση των δυσλειτουργικών συμπεριφορών εξάρτησης, εντός και εκτός της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας, μίας θεραπευόμενης, η οποία υποβάλλονταν σε θεωρητική ψυχοθεραπεία ατομικού τύπου. Παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο βασίστηκε ο έλεγχος των υποθέσεων (Θεωρία Διαπροσωπικού Οκταγώνου) και η επιλογή των σχετικών εργαλείων αξιολόγησης («Παρατήρηση της Συμπεριφοράς Συσχέτισης» και «Παρατήρηση της Συμπεριφοράς Συσχέτισης του θεραπευόμενου με το θεραπευτή»). Γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην τροποποίηση των ερευνητικών εργαλείων για τον έλεγχο των υποθέσεων της έρευνας και στην εκτίμηση των ψυχομετρικών τους ιδιοτήτων.

Κοινωνική ψυχολογία: ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις σε ομάδες και άτομα

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Ρήγα Α.**
Συζητητής: **Mellon R.**

Η ψυχοκοινωνική παρέμβαση στοχεύει στην κατανόηση ενός κοινωνικού προβλήματος το οποίο διερευνάται με σκοπό την επίλυσή του μέσα από την έρευνα – δράση και τη διατύπωση προτάσεων προς εφαρμογή προκειμένου για τη μείωση ή και την εξάλειψη του προβλήματος. Η ψυχοκοινωνική παρέμβαση αποτελεί σήμερα μια σημαντική πρακτική που εφαρμόζεται από φορείς πρόληψης και οργανισμούς στήριξης ομάδων και ατόμων που παρουσιάζουν ιδιαίτερα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά. Εν προκειμένω θα συζητηθεί η πρακτική αυτή διαδικασία της ψυχοκοινωνικής παρέμβασης μέσω της έρευνας δράσης σε κοινωνικά προβλήματα που φορούν τόσο τον χώρο της πρόληψης των ναρκωτικών και τις προοπτικές που ανοίγει η ψυχοκοινωνική παρέμβαση στα κέντρα πρόληψης, όσο και σε θέματα που άπτονται της επεμβάσεως στο ανθρώπινο σώμα και της αυτοεικόνας.

Προοπτικές Πρόληψης και Ψυχοκοινωνικής Παρέμβασης σε άτομα και ομάδες που κάνουν χρήση τοξικών Ουσιών Ρήγα Α.

Η μελέτη της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας των χρηστών τοξικών ουσιών συνίσταται στην ανάγκη για ποιοτική εμβάθυνση μέσω εξειδικευμένων προγραμμάτων ψυχοκοινωνικής παρέμβασης και πρόληψης.

Ο απώτερος σκοπός της πρόληψης είναι η εκμάθηση της ορθολογικής πράξης αντί της συγκινησιακής πράξης, που εκτελείται κάτω από συναισθηματική φόρτιση, ή της παραδοσιακής πράξης, στην οποία προσφεύγει κανείς από συνήθεια. Έχει διαπιστωθεί ότι η χρήση της ουσίας αποτελεί το κρίσιμο σημείο αναφοράς στο οποίο εδραιώνονται τα γεγονότα στο λόγο των χρηστών. Αυτή επιτρέπει συνήθως τη δημιουργία ιδιαίτερων αναμνήσεων από διάφορες συναντήσεις, εξόδους... που θα περνούσαν διαφορετικά απαρατήρητες. Ο λόγος των δρώντων προσώπων (χρηστών) για το ναρκωτικό, τη χρήση, τον εαυτό, τους άλλους χρήστες και τον κοινωνικό κόσμο μπορεί να δια φωτίσει την κομβική θέση που κατέχει το ναρκωτικό στην εσωτερική δόμηση της πραγματικότητας, την όποια διατηρούν οι χρήστες προκειμένου να αντιληφθούν τον κόσμο και να προσανατολιστούν μέσα σ' αυτόν, δημιουργώντας τις δικές τους σχέσεις εσωτερικού περιβάλλοντος και ατομικού συλλογικού. Ο λόγος για την ουσία δεν παύει να είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτικός όσον αφορά στη χρήση ως φαινόμενο της ταυτότητας.

Βασικές αρχές πρόληψης του προβλήματος των εξαρτήσεων: περίπτωση ΟΚΑΝΑ

Σφακιανάκης Γ.

Στα κέντρα πρόληψης αποτελεσματική παρέμβαση δε συνίσταται σε μια απλή «πλύση εγκεφάλου» σε επίπεδο απόψεων και ιδεών, με τον τρόπο που συχνά το επιχειρούν οι εκστρατείες κατά των ναρκωτικών, αλλά απαιτεί αναστοχασμό εκ μέρους των ατόμων, κατανόηση του πώς, γιατί και από ποιες πηγές και εμπειρίες τα άτομα πιστεύουν αυτά που πιστεύουν και συμπεριφέρονται κατά αυτόν τον τρόπο. Στη σύγχρονη κοινωνία το πρόβλημα της χρήσης ουσιών είναι δείγμα μιας βαθύτερης κρίσης κοινωνικών και ηθικών αξιών, που μας αφορά όλους.

Απόψεις εφήβων μαθητών Α' και Γ' Λυκείου σχετικά με τα ναρκωτικά, ειδικότερα για το χασίς

Ρήγα Α., Σμυρνάκη Μ.

Περιλαμβάνονται ερευνητικά δεδομένα και βιβλιογραφικές αναφορές γύρω από τα βασικά θέματα που σχετίζονται με τις απόψεις εφήβων μαθητών λυκείου για το χασίς, με σκοπό να βοηθηθεί το έργο της πρόληψης της χρήσης και κατάχρησης ψυχοτρόπων ουσιών κατά τη διάρκεια της τόσο σημαντικής για την μετέπειτα εξέλιξη του ατόμου εφηβικής ηλικίας.

Ιδανικός Εαυτός και Αυτο-Εικόνα: ο Ενδοκοινωνικός μας Νάρκισσος

Χαραλαμπίδης Τ.

Στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα ο Εαυτός ταλανίζεται ανάμεσα στα προσωπικά «θέλω» και την ανάγκη ακολουθίας των

τάσεων της εποχής, τάσεων που επιβάλλουν ένα αποκαρδιωτικό «status quo» αναγκών και επιθυμιών.

Συγχρονίζονται οι ανάγκες με τις επιθυμίες, τα «θέλω» με το «κοινωνικό φαίνοσθαι», σε ένα σύμπλεγμα ναρκισσιστικών επιταγών. Μέσω της ψυχοκοινωνικής παρέμβασης επιχειρείτε μια εν τω βάθει προσέγγιση του προβλήματος τόσο για την κατανόηση όσο και για την πληρέστερη αντιμετώπισή του.

Women's issues

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Manthouli M.**

Συζητητής: **Manthouli M.**

The symposium is focusing on the results of studies about matters which concern women's population. The presenting subjects will cover discussions on: recent studies of women's brain, maternal employment and the consequences on their child's development, similarities and differences between females and males concerning the expression, of the emotion of anger, issues from women's dialogue in bicomunal contacts and the similarities and differences between men and women, concerning their therapy outcome after a successful participation in a Group Analytic psychotherapy set up.

The participants are Academic psychologists from southern and south-eastern Mediterenian countries.

Women and child rearing issues

Mertan B.

The goal of the present study is twofold: First to establish whether the Turkish Cypriot family environment indeed encourages different childcare practices. Second, to explore whether maternal employment status in a Turkish Cypriot sample and the mother's related behavior towards the child influences the child's development. Mothers of 80 children varying between the ages of 12 and 36 months, responded to the questionnaire which was comprised of three sections: The demographic information section, the "Baby's Day Test" section, and the State - Trait Anxiety Inventory section. The findings of the study are discussed in terms of an interactional model of child development at early ages and the mother's behavior.

No permission to cross: Cypriot women's dialogue beyond the walls

Hadjipavlou M.

The paper is focusing on resolution and bicomunal contacts and concentrates on women's dialogue and differences between women's and men's narratives about the conflict and about co-existence.

Women and anger

Sachin N.

The presentation will be reporting the results of two studies. The sample in one study is composed of 319 females and 432 males. The age range is between 14-50. The sample of the second study includes 352 females and 267 males between the ages of 16-62. It will be a report on the comparison between the females and males regarding how they experience the emotion of anger, in terms of physical symptoms leading to anger, related thoughts, anger related behavior and interpersonal anger.

Women and Neurosciences

Tympano M.

The paper is presenting a short history of modern neuropsychology, as well as, the new discoveries of women's brain. The differences and similarities between women's and men's brain will be discussed.

Women in therapy

Manthouli M.

The paper is focusing on the differences and similarities between male and female clinical population concerning the therapeutic changes as they appear in the MMPI and Rorschach Test - Retest profiles. There will be an emphasis on the demographic, diagnostic and therapeutic outcome of patients who have participated in a Group Analytic Psychotherapy Context: Psychotherapeutic Community and/or Group Analytic groups of an Open Psychotherapy Unit and/or private offices.

The agenda for gender studies research in Greece

Vitsilaki C.

This brief presentation intends to outline the key issues which emerge from the relevant scientific literature and research on women's issues in Greece for two reasons: (1) firstly so as to assess the degree to which the Greek literature touches upon the same issues and in the same manner as the international and particularly the English speaking research, or if it puts forth a different problematic regarding the position of women in the society. (2) Secondly, so as to pinpoint the most important areas of research which to date remain to be addressed and expounded upon. The major points of this "state of the research" briefing are: (1) that Greek researchers have up to now dealt with a much more restricted manner with the numerous aspects of gender inequality, and (2) that the issues which are today necessary to be researched are primarily in the areas of leadership and power positions in the labour market and in politics and the newly

emergent forms of inequality such as the access to and use of the new information and communication technologies.

Cultural capital and experience of female-ness

Xanthacou Y., Lerounis C.

The historian J A Whitehouse has claimed that there are two constants that determine the value of women in any given society.

a. The need for women's re-productive capacity. In scarcely populated countries, so the argument goes, women are more highly regarded because their reproductive ability is something desirable.

b. The need for women as productive units i.e. as workers. Though this theory sounds reasonable, and directly applicable, its interpretative validity is severely limited not only by specific historical examples but also what I have termed cultural capital, in this case a positive accumulated experience of female-ness which plays a principal part in raising the esteem in which women are held. As applied to contemporary society, it appears to ignore one of the most important commodities in early technological societies: experience both individual and social. This is not to say that the theory propounded by Whitehouse is not a very strong one indeed, simply that their are limits to the ways and extent to which it can be applied.

Gender Equality: towards an inclusive democracy

Katsali I.

The aim of promoting equality in civil life relates to the question of the full enjoyment of human rights and fundamental freedoms by both women and men, regardless of race or ethnic origin, religion or belief, disability, age or sexual orientation. It also relates to strengthening and furthering the development of the enforcement mechanisms of the equal treatment legislation, together with better awareness of the training on equality rights of women. Actions will include training on equality legislation for the legal professions as well as informing NGOs on this legislation. Moreover, particular attention needs to be paid to women who are subject to multiple discriminations (such as migrant women or women with disabilities, older women, women at risk of social exclusion) or who face violence and/or sexual exploitation.

Η προβληματική της παθογένεσης ορισμένων διαταραχών της παιδικής ηλικίας

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Κάκουρος Ε.**

Συζητητής: **Κάκουρος Ε.**

Οι προσπάθειες προσδιορισμού της αιτιολογίας των ψυχικών διαταραχών βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος όσων ασχολούνται με την ψυχική υγεία. Τόσο η ταξινόμηση όσο και η

θεραπευτική αντιμετώπιση των ψυχικών διαταραχών επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τις εκτιμήσεις των ειδικών σε ό,τι αφορά την πιθανολογούμενη διαδικασία παθογένεσής τους. Στόχος του συμποσίου αυτού είναι η παρουσίαση ενός νέου προβληματισμού σχετικά με την παθογένεση ενός φάσματος διαταραχών της παιδικής ηλικίας. Υιοθετούμε την άποψη πως σε αρκετές περιπτώσεις ψυχικών διαταραχών, τον πυρήνα του προβλήματος αποτελούν οι δυσλειτουργικές αντιλήψεις του ατόμου. Για την κατανόηση της επίδρασης των δυσλειτουργικών αντιλήψεων στην εκδήλωση ψυχικών διαταραχών παρουσιάζονται οι Αγχώδεις Διαταραχές. Τα συμπτώματα διαφορετικών Διαταραχών Άγχους συχνά αλληλοεπικαλύπτονται σε βαθμό που καθιστούν την έννοια της συννοσηρότητας δυσλειτουργική. Τα άτομα που πληρούν τα κριτήρια διάγνωσης για κάποια Αγχώδη Διαταραχή διέπονται συνήθως από ένα κοινό χαρακτηριστικό: την υιοθέτηση απόλυτων και ανελαστικών αντιλήψεων στις οποίες εμμένουν και οι οποίες δυσκολεύουν την προσαρμογή τους στις απαιτήσεις της καθημερινής ζωής. Κατά την εκτίμησή μας, τα συμπτώματα των Διαταραχών Άγχους αποτελούν εκδηλώσεις μιας γενικευμένης διαταραχής της αντίληψης των καθημερινών εμπειριών και βιωμάτων του ατόμου. Ερευνητικά δεδομένα που αποκαλύπτουν διαφορές στη συχνότητα και τον τρόπο εκδήλωσης των Διαταραχών Άγχους σε αγόρια και κορίτσια ενισχύουν την άποψη αυτή.

Το φαινόμενο της συννοσηρότητας στην ψυχοπαθολογία και η επίδραση του στη διαμόρφωση διαγνωσικών κριτηρίων *Παπαηλιού Χ.*

Η έννοια της συννοσηρότητας αναφέρεται στην συνεμφάνιση δύο ή περισσότερων διαταραχών. Πολλοί ειδικοί υποστηρίζουν πως ο όρος αυτός έχει καθιερωθεί λόγω της αδυναμίας των υπάρχοντων συστημάτων ταξινόμησης να οριοθετήσουν με σαφήνεια τα διαγνωστικά κριτήρια κάθε διαταραχής. Άλλοι υποστηρίζουν πως η συνεμφάνιση διάφορων συμπτωμάτων μπορεί να αντανάκλα διαφορετικούς τρόπους εκδήλωσης κάποιας διαταραχής. Σε κάθε περίπτωση, ο τρόπος με τον οποίο ο εκάστοτε ειδικός αντιλαμβάνεται τα αίτια της συννοσηρότητας επηρεάζει σημαντικά τόσο τη διαγνωστική όσο και τη θεραπευτική του προσπάθεια. Στη δική μας προσέγγιση εκτιμούμε πως στις περισσότερες τουλάχιστον περιπτώσεις κάποιες διαταραχές μπορεί να συνεμφανίζονται επειδή οφείλονται στους ίδιους αιτιολογικούς παράγοντες ή μπορεί απλά μια διαταραχή να αποτελεί την πρώιμη εκδήλωση κάποιας άλλης. Γι' αυτό θεωρούμε ιδιαίτερα σημαντική την προσπάθεια του ειδικού να κατανοήσει τη διαδικασία της επιγένεσης των προβλημάτων.

Η παρουσίαση περίπτωσης ενός αγοριού έξι ετών με ιδεοψυχαναγκαστική διαταραχή

Καραμπά Ο.

Σύμφωνα με το DSM-IV, τα βασικά συμπτώματα της ιδεοψυχαναγκαστικής διαταραχής είναι οι επαναλαμβανόμενες ιδεοληψίες

και οι ψυχαναγκασμοί με τους οποίους το άτομο ασχολείται καθημερινά σε βαθμό που παρακλύεται η λειτουργικότητά του. Η αιτιολογία της διαταραχής αυτής δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς. Η περίπτωση που θα παρουσιάσουμε, αφορά σε ένα αγόρι έξι ετών, το οποίο ενοχλείται ιδιαίτερα από τις μυρωδιές του περιβάλλοντος, που παραπονιέται ότι του προκαλούν εμετό. Για το λόγο αυτό, συχνά αρνείται να πάει στο σχολείο. Για να εξουδετερώνει τις μυρωδιές θέλει να κρατάει πάντοτε στην τσέπη του ένα κομμάτι ψωμί. Αν αυτό δεν είναι εφικτό, νοιώθει ανασφαλής, κλαίει σπαραχτικά και παρουσιάζει αποδιοργανωμένη συμπεριφορά. Παράλληλα, το παιδί αυτό θέλει να βρίσκονται όλα σε τάξη και σε περιόδους έντασης εμφανίζει τικ και στοιχεία τραυλισμού. Συζητείται η αιτιολογία της εμφάνισης της διαταραχής, οι μέθοδοι θεραπευτικής αντιμετώπισης και η έκβαση της περίπτωσης.

Ο ρόλος του φύλου στην εκδήλωση και εξέλιξη ορισμένων ψυχικών διαταραχών

Μανιαδάκη Κ.

Οι μελέτες για τη διερεύνηση της αιτιολογίας της μεγαλύτερης συχνότητας εμφάνισης των διαταραχών άγχους και συναισθηματος στο γυναικείο πληθυσμό, αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα της σημασίας ορισμένων κοινωνικών αντιλήψεων για την εκδήλωση ψυχοπαθολογίας. Είναι ευρέως αποδεκτό ότι ορισμένες μορφές συμπεριφοράς είναι περισσότερο αποδεκτές όταν εκδηλώνονται από αγόρια σε σχέση με τα κορίτσια. Για παράδειγμα, η εκδήλωση θυμού, επιθετικότητας, διεκδικητικότητας, θεωρούνται χαρακτηριστικές των αγοριών ενώ στα κορίτσια ενθαρρύνεται συνήθως η συμβιβαστική διάθεση, η υποχωρητικότητα, η συγκράτηση ενδεχόμενων επιθετικών τάσεων. Επομένως, συχνά τα κορίτσια κοινωνικοποιούνται με στόχο τη μείωση της εμφάνισης αυτών των μη αποδεκτών μορφών συμπεριφοράς. Η υιοθέτηση και εσωτερίκευση των αντιλήψεων αυτών από τα κορίτσια ενδέχεται να διευκολύνει την μεταστροφή των απαγορευμένων τάσεων προς τον ίδιο τους τον εαυτό και να διαμορφώνει ένα πλαίσιο λειτουργίας γόνιμο για τη συχνότερη εμφάνιση συμπτωμάτων άγχους και κατάθλιψης.

Η επίδραση των αντιλήψεων στην εκδήλωση παθολογικής συμπεριφοράς: σκέψεις για τη θεραπευτική αντιμετώπιση *Κάκουρος Ε.*

Οι προσπάθειες προσδιορισμού της αιτιολογίας των ψυχικών διαταραχών βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος όσων ασχολούνται με την ψυχική υγεία. Ο ρόλος της προσωπικότητας του κάθε ατόμου και των αντιλήψεών με τις οποίες ο καθένας αντιμετωπίζει τον εαυτό του και τον κόσμο είναι κεντρικής σημασίας ως ενδιάμεσος – ρυθμιστικός παράγοντας μεταξύ των βιολογικών προδιαθέσεων και των περιβαλλοντικών παραγόντων οι οποίοι σχετίζονται με την εκδήλωση ορισμένων μορφών παθολο-

γικής συμπεριφοράς. Κατά την εκτίμησή μας, τα συμπτώματα των Διαταραχών Άγχους αποτελούν εκδηλώσεις μιας γενικευμένης διαταραχής της αντίληψης των καθημερινών εμπειριών και βιωμάτων του ατόμου. Στα πλαίσια αυτής της συλλογιστικής πιστεύουμε πως περισσότερο αποτελεσματικές είναι οι θεραπευτικές τεχνικές οι οποίες εστιάζουν στην τροποποίηση των δυσλειτουργικών αντιλήψεων μέσα από γνωσιακές – συμπεριφορικές προσεγγίσεις.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΛΟΓΟΥ ΠΑΙΔΙΩΝ

Θεωρία του Νου και κανόνηση προτάσεων που εξαρτώνται από γεγονотικά και μη γεγονотικά ρήματα σε παιδιά με σύνδρομο Williams

Σταυρακάκη Σ.

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων που περιγράφονται ως Θεωρία του Νου (ΘτΝ) (Wimmer & Perner, 1983) και την κατανόηση συμπληρωματικών προτάσεων που εξαρτώνται από γεγονотικά (π.χ. *ξέρω*) και μη γεγονотικά (π.χ. *νομίζω*) ρήματα σε παιδιά με σύνδρομο Williams. Το σύνδρομο Williams είναι μια εξαιρετικά σπάνια γενετική διαταραχή (Greenberg, 1990) που χαρακτηρίζεται από αποσύνδεση μεταξύ γλωσσικών και άλλων γνωστικών ικανοτήτων, αφού η γλωσσική ανάπτυξη υπερέχει άλλων γνωστικών ικανοτήτων (Bellugi κ.ά. 1999). Τα δύο πρώτα πειράματα αξιολόγησαν την ανάπτυξη της ΘτΝ χρησιμοποιώντας καθήκοντα ψευδούς πεποίθησης (*false belief tasks*) και εξήγησης της δράσης (*explanation of action tasks*) (Tager-Flusberg & Sullivan, 1994, 2000), ενώ το τρίτο πείραμα έλεγξε την ικανότητα των παιδιών να αξιολογήσουν ως αληθές ή ψευδές το περιεχόμενο των συμπληρωματικών προτάσεων που εξαρτώνται από γεγονотικά και μη γεγονотικά ρήματα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η επίδοση στα καθήκοντα ΘτΝ δεν ήταν απόλυτα επιτυχής, ενώ προβλήματα παρουσιάστηκαν και στην κατανόηση συμπληρωματικών προτάσεων που εξαρτώνται από μη γεγονотικά ρήματα. Ωστόσο, καλύτερη επίδοση σημειώθηκε στην κατανόηση γεγονотικών δομών. Τα αποτελέσματα αυτά ερμηνεύονται στο πλαίσιο μιας προσέγγισης κατά την οποία ορισμένες μόνο πλευρές της γλωσσικής ανάπτυξης μπορούν να προβλεφθούν από την ανάπτυξη ικανοτήτων που συνδέονται με τη ΘτΝ.

Από την άρνηση στην ανταπόκριση. Η περίπτωση ενός παιδιού με εκλεκτική αλαλία

Καίλα Μ., Αρχοντάκης Μ.

Η φοίτηση στο δημοτικό σχολείο παιδιών με σοβαρά και πολύπλοκα προβλήματα, όπως στην περίπτωση της εκλεκτικής αλαλίας, αποτελεί μια δύσκολη υπόθεση τόσο για τα ίδια τα παιδιά και τους γονείς τους, όσο και για τους εκπαιδευτικούς. Υπόθεση που γίνεται ακόμη δυσκολότερη όταν η αντιμετώπιση τέτοιων προβλημάτων στο χώρο του σχολείου δεν συνδυάζεται με την αναγκαία ψυχοθεραπευτική παρέμβαση.

Στην παρούσα εισήγηση θα μας απασχολήσει η παρουσίαση

μιας ανάλογης περίπτωσης και η πορεία που ακολουθήσαμε για να την αντιμετωπίσει στο Τμήμα Ένταξης ενός δημοτικού σχολείου της Αθήνας. Θα αναφερθούμε στην περίπτωση μιας μαθήτριας η οποία από την έναρξη της φοίτησης στο σχολείο αρνήθηκε επίμονα να μιλήσει στους δασκάλους και τους συμμαθητές της, παρόλο που μιλούσε στο στενό κύκλο της οικογένειάς της. Με χαρακτηριστικό τρόπο, σκύβοντας το κεφάλι, κλείνοντας τα μάτια και κρύβοντας το πρόσωπο στα χέρια της, απέκλειε καθέναν που προσπαθούσε να την πλησιάσει. Ανάλογη ήταν η συμπεριφορά της και προς τους ειδικούς που ασχολήθηκαν με την αντιμετώπιση και τη θεραπεία των προβλημάτων της. Η παρέμβασή μας στο σχολείο περιελάμβανε τη συστηματική εμπλοκή και παρουσία των γονιών της μαθήτριας (και ιδιαίτερα του πατέρα) στη μαθησιακή διαδικασία και μια σειρά από ενέργειες και δραστηριότητες οι οποίες αποσκοπούσαν στη δημιουργία περιβάλλοντος επικοινωνίας. Έμφαση δώσαμε κατά τον τρίτο χρόνο φοίτησής της στην εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής. Μέσα από τη διαδικασία που ακολουθήσαμε, στην οποία η συγκεκριμένη μαθήτρια με διστακτικότητα ανταποκρίθηκε, πραγματοποιήσαμε τα πρώτα δειλά, αλλά θετικά βήματα επικοινωνίας.

Κατανόηση πρότασης από παιδιά με Εξελικτική Δυσφασία και σύνδρομο Williams: μια συγκριτική προσέγγιση

Σταυρακάκη Σ.

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι ο έλεγχος της κατανόησης πρότασης στην Εξελικτική Δυσφασία και σύνδρομο Williams. Η Εξελικτική Δυσφασία χαρακτηρίζεται από αναπτυξιακά προβλήματα λόγου ενώ παράλληλα η νοημοσύνη βρίσκεται σε φυσιολογικό επίπεδο. Αντίθετα, στο σύνδρομο Williams οι γλωσσικές ικανότητες παραμένουν καλές παρά τη νοητική υστέρηση που χαρακτηρίζει το σύνδρομο (Bellugi κ.ά. 1999). Ένα σημαντικό ερώτημα αφορά στο αν οι γλωσσικές ικανότητες των παιδιών με Εξελικτική Δυσφασία και σύνδρομο Williams είναι διαφορετικές και σε ποιο βαθμό (Karmiloff-Smith 1998).

Εξετάζουμε το παραπάνω ερώτημα με βάση πειραματικά δεδομένα από παιδιά με Εξελικτική Δυσφασία και σύνδρομο Williams που είναι φυσικοί ομιλητές της Νέας Ελληνικής. Το πειραματικό υλικό αποτελούνταν από τις ακόλουθες δομές: απλές μεταβατικές προτάσεις με σειρά Υποκειμένο-Ρήμα-Αντικείμενο (ΥΡΑ), δίπτυχες υποκειμένου με σειρά ΥΡΑ, δομές εστίασης με σειρά ΑΡΥ, δίπτυχες προτάσεις αντικείμενου με σειρά ΑΡΥ και δομές παθητικής φωνής. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως τα παιδιά με Εξελικτική Δυσφασία έχουν προβλήματα στην ερμηνεία προτά-

σεων με μη κανονική σειρά όρων ενώ τα παιδιά με σύνδρομο Williams παρουσίασαν υψηλή επίδοση και στις προτάσεις με μη κανονική σειρά όρων. Τα παραπάνω δεδομένα ερμηνεύονται στο πλαίσιο της προσέγγισης που θεωρεί πως τα προβλήματα γλώσσας σε τομείς όπως η σύνταξη είναι σχετικά ανεξάρτητα από τη γενικότερη νοητική ανάπτυξη.

Ο μεταφορικός λόγος στην γλωσσική αλληλεπίδραση τυφλών και βλεπόντων

Καραγιάννη Π., υπ. διδάκτωρ ειδικής αγωγής, Ζώνιου-Σιδέρη Α., Αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Τμήμα Εκπαίδευσης και αγωγής στην Προσχολική Ηλικία- Τ.Ε.Α.Π.Η.

Η μεταφορά ως γλωσσικό φαινόμενο έχει μακρά ιστορία στο χώρο της γλωσσολογίας, της φιλοσοφίας και της ψυχολογίας. Βασικό στόχο της παρούσας εισήγησης αποτελεί, η παρουσίαση δεδομένων γλωσσικής αλληλεπίδρασης σε μια σχολική τάξη με εστίαση στο μεταφορικό λόγο που παράγεται, κατά τη διδασκαλία και τη μάθηση.

Διερευνάται ο μεταφορικός λόγος στην σχολική κοινότητα των τυφλών, δηλαδή οι τρόποι με τους οποίους χρησιμοποιείται η γλώσσα για να δημιουργήσει κοινή γνώση και κατανόηση.

Η συλλογή του υλικού έγινε εθνογραφικά, οι εκπαιδευτικοί διάλογοι που θα παρουσιαστούν, μαγνητοφωνήθηκαν και αναλύθηκαν με τις μεθόδους των ποιοτικών ερευνών.

Η ανάγνωση στην προσχολική και πρωτοσχολική εκπαίδευση κωφών και βαρήκων παιδιών σε ειδικά νηπιαγωγεία και τάξεις προβαθμίδας: Οι απόψεις, οι εμπειρίες και οι πρακτικές των ειδικών εκπαιδευτικών

Ντεροπούλου-Ντέρου Ε., υπ. διδάκτωρ ειδικής αγωγής, Ζώνιου-Σιδέρη Α., Αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία

Η εισήγηση αναφέρεται σε πανελλαδική έρευνα που πραγματοποιήθηκε από 1.11.2001 έως 30.6.2002 σε όλα τα ειδικά δημόσια νηπιαγωγεία και τάξεις κωφών και βαρήκων σε όλη την ελληνική επικράτεια και απευθύνεται σε ειδικούς νηπιαγωγούς και δασκάλους της προβαθμίδας των ειδικών σχολείων κωφών και βαρήκων.

Η ερευνητική αυτή προσπάθεια παρέχει τη δυνατότητα συγκέντρωσης πληροφοριών, εμπειριών και πρακτικών που αφορούν την πρώτη ανάγνωση των κωφών παιδιών και ειδικότερα την επαγγελματική προετοιμασία και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ως προς τη διδασκαλία της πρώτης ανάγνωσης, τις θέσεις και τις απόψεις των εκπαιδευτικών ως προς τις μεθόδους διδασκαλίας της ανάγνωσης και τη καταγραφή οργανωτικών αναγκών ή μεθοδολογικών δυσκολιών που σχετίζονται με τη διδασκαλία της ανάγνωσης σε κωφά παιδιά στη προσχολική και πρωτοσχολική εκπαίδευση.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στη συγκεκριμένη έρευνα το δείγμα είναι

απόλυτο καθώς συμμετέχουν όλοι οι ειδικοί νηπιαγωγοί και δάσκαλοι της προβαθμίδας των σχολείων κωφών κατά τη συγκεκριμένη περίοδο. Επίσης ο αριθμός των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών στην έρευνα είναι περιορισμένος, γεγονός που παρέχει και τη δυνατότητα ποιοτικής ανάλυσης των δεδομένων.

Η έρευνα χρησιμοποιεί ως μεθοδολογικό εργαλείο το ερωτηματολόγιο και τη συνέντευξη με την παρουσία του ερευνητή σε όλα τα ειδικά σχολεία κωφών.

Κατανόηση προτάσεων από νοηκώς καθυστερημένα και τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά: ο ρόλος των συντακτικών σχέσεων.

Σταυρούση Π., Ευκλείδη Α., Νατσόπουλος Δ.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της ύπαρξης διαφορών μεταξύ νοηκώς καθυστερημένων και τυπικώς αναπτυσσόμενων παιδιών ως προς την κατανόηση έξι συντακτικών τύπων προτάσεων της ελληνικής γλώσσας που προκύπτουν από το συνδυασμό των βασικών όρων της πρότασης (Υποκείμενο, Αντικείμενο, Ρήμα). Ειδικότερα, οι δύο ομάδες συγκρίθηκαν ως προς τις επιδόσεις τους στην κατανόηση προτάσεων -αναστρέψιμων και μη αναστρέψιμων σημασιολογικά- με πρώτο συντακτικό-θεματικό όρο το Υποκείμενο (ΥΠΑ, ΥΑΡ) το Αντικείμενο (ΑΠΥ, ΑΥΡ) και το Ρήμα (ΡΥΑ, ΡΑΥ). Στην έρευνα συμμετείχαν 45 νοηκώς καθυστερημένα (μη οργανικής αιτιολογίας) και 45 τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά νοητικής ηλικίας 3-6:8 ετών. Οι δύο ομάδες εξισώθηκαν ως προς τη λεκτική τους ικανότητα. Οι συμμετέχοντες εξετάστηκαν σε μια συστοιχία 72 απλών καταφατικών, ενεργητικών προτάσεων που αποτελούσαν παραδείγματα των έξι συντακτικών τύπων. Η προφορική παρουσίαση κάθε πρότασης συνοδεύεται από τρεις εικόνες που αναπαριστούσαν τη σημασία της αντίστοιχης πρότασης (ορθή εικόνα, λανθασμένη και ουδέτερη). Η τεχνολόγηση της κάθε πρότασης περιελάμβανε και επιλογή εικόνας. Τα αποτελέσματα συζητούνται υπό το πρίσμα των σύγχρονων υποθέσεων της Εξελικτικής Θεωρίας και της Θεωρίας της Διαφοράς. Ειδικότερα, συζητείται η ομοιότητα ή η διαφορά που χαρακτηρίζει τις δύο ομάδες ως προς το εξελικτικό πρότυπο που εμφανίζουν στη συντακτική κατανόηση με βάση τις επιδόσεις τους στα γλωσσικά έργα.

ΚΙΝΗΤΡΑ – ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ – ΕΥ ΖΗΝ

Διαπολιτισμική έρευνα μεταξύ Ελλήνων και Άγγλων νέων σε σχέση με τα πιστεύω τους με την υγεία και το κάπνισμα
Αντωνίου Α., Warburton D.

Η παρούσα διαπολιτισμική (cross-cultural) εργασία ερεύνησε τις συνέπειες παραγόντων όπως τα πιστεύω για την υγεία, το κοινωνικό περιβάλλον (οικογένεια), την εξάρτηση, την εικόνα για τον εαυτό και την πολιτική υπέρ ή κατά του καπνίσματος στην καπνιστική συμπεριφορά Ελλήνων και Άγγλων νέων. Ερωτηματολόγιο,

που περιείχε 64 ερωτήσεις, διανεμήθηκε σε 70 Άγγλους και 92 Έλληνες συμμετέχοντες, αφού προηγήθηκε πιλοτική μελέτη του ερωτηματολογίου. Μέρος του ερωτηματολογίου προέρχεται από ένα ήδη τυποποιημένο ερωτηματολόγιο (Etter et al., 2000) και εμπλουτίστηκε από την έρευνα της Goddard (1990) 'Γιατί καπνίζουν τα παιδιά'. Η πειραματική υπόθεση (experimental hypothesis), βασισμένη σε προηγούμενες εμπειρικές μελέτες, προέβλεψε ότι θα υπήρχαν διαφορές μεταξύ των δύο αυτών εθνικών ομάδων, όσον αφορά τις παραπάνω παραμέτρους. Τα αποτελέσματα της έρευνας πρότειναν ότι οι διαφορές στα πιστεύω για την υγεία, την εξάρτηση, το γονικό πρότυπο, η εικόνα του εαυτού και οι καπνιστικές ή αντικαπνιστικές πολιτικές επηρεάστηκαν από κοινωνικοπολιτισμικούς παράγοντες (socio-cultural factors), που φάνηκε να είναι ικανοί στο να έχουν επίδραση στην καπνιστική συμπεριφορά των νέων. Επομένως, η πειραματική υπόθεση επιβεβαιώθηκε στους περισσότερους τομείς από τα ευρήματα της έρευνας, τα οποία συμφωνούν και στηρίζουν ευρήματα παλιότερων ερευνών σε αυτό τον τομέα. Όμως, εξ αιτίας της μεγάλης έκτασης της έρευνας και του γεγονότος ότι ο συγκεκριμένος διαπολιτισμικός τομέας δεν έχει ευρέως ερευνηθεί, δεν δύναται η γενικοποίηση των ευρημάτων. Μελλοντική έρευνα και επανεξέταση πάνω στον τομέα αυτό θα ήταν απαραίτητη.

Zeigarnik Effect: Μύθος ή πραγματικότητα

Πετρουλάκης Ν., Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου ε.π.

Το Zeigarnik effect, διατυπώθηκε από τη σοβιετική ψυχολόγο Bluma Vulforma Zeigarnik, το 1927 και αναφέρεται στην ψυχική ένταση, που δημιουργείται στο άτομο, εξαιτίας της διακοπής μιας υπό εκτέλεση δραστηριότητας. Το γεγονός ή η κατάσταση που αιφνιδώς διακόπηκαν, εξαιτίας της συναισθηματικής ή φυσιολογικής έντασης, που δημιουργήθηκε διατηρούνται περισσότερο στη μνήμη. Η επιθυμία να ολοκληρώσουμε ένα έργο, που έχουμε ήδη αρχίσει, για να αρχίσουμε την εκτέλεση ενός άλλου, είναι μια ψυχολογική ανάγκη. Επομένως η μη συμπλήρωση του διακοπέντος έργου είναι μια κατάσταση που αντιτίθεται προς το ΕΓΩ μας και τον αυτοσεβασμό μας. Γι' αυτό το λόγο παραμένει η επιθυμία της συμπλήρωσης και το διακοπέν έργο διατηρείται στη μνήμη, για να μας θυμίζει την υποχρέωση να το συμπληρώσουμε. Το Zeigarnik effect, αρχή της Μορφολογικής Ψυχολογίας (Gestalt) έτυχε αντικείμενο έρευνας, τόσο από ψυχολόγους και παιδαγωγούς, όσο και από ψυχιάτρους. Διατυπώθηκαν διάφορες απόψεις, όσον αφορά την αλήθεια του ψυχολογικού αυτού γεγονότος. Το πρόβλημα δεν έχει ακόμη λυθεί και έχει ανάγκη περαιτέρω μελέτης, εφόσον έχουν σημειωθεί αρκετές περιπτώσεις, μη επαλήθευσής του.

Ερευνήσαμε το θέμα της ανάπλασης των δραστηριοτήτων που διακόπηκαν και εκείνων που δεν διακόπηκαν. Οι δραστηριότητες παρουσιάζονταν η μία ύστερα από την άλλη σε ομάδες υποκειμένων και ήταν διαφορετικές τόσο ως προς το περιεχόμενο, όσο και στο βαθμό δυσκολίας. Τα υποκείμενα ήταν ελεύθερα να περατώσουν το ήμισυ του όλου αριθμού των έργων και αμέσως

παρουσιάζονταν μια άλλη δραστηριότητα. Το έργο που διακόπηκε παρέμενε μέχρι τέλους ανεκτέλεστο. Τα υποκείμενα δεν γνώριζαν το λόγο της διακοπής.

Χρησιμοποιήθηκαν 6 ομάδες με 142 συνολικώς υποκείμενα, που έπρεπε να απαντήσουν σε μια σειρά 20 ερωτήσεων. Κάθε ερώτηση αποτελούσε και ένα έργο, που έπρεπε να εκτελέσει το υποκείμενο σε διάστημα ολίγων λεπτών. Τα υποκείμενα ειδοποιούσαν ότι οι απαντήσεις θα έδειχναν πόσο είχαν αναπτύξει τις πνευματικές τους ικανότητες και τούτο για να δημιουργηθεί ατμόσφαιρα αυτοσεβασμού (ego-oriented).

Ως υποκείμενα χρησιμοποιήσαμε φοιτητές και φοιτήτριες ηλικίας 19-26 ετών και παιδιά δημοτικών σχολείων – αγόρια και κορίτσια, ηλικίας 12 ετών (Στ τάξης). Ο απαιτούμενος χρόνος για την πλήρη εκτέλεση κάθε έργου κυμαινόταν από 1 λεπτό μέχρι 3 αναλόγως της δυνατότητας και της ηλικίας των υποκειμένων. Η εντολή της διακοπής δινόταν συνήθως μετά 10-15 δευτερόλεπτα. Το σημαντικότερο αποτέλεσμα της έρευνάς μας είναι ότι το Zeigarnik effect δε συναντάται πάντοτε. Τα διακοπέντα έργα δεν αναπλάθονται συχνότερα. Αυτό φαίνεται από το αντίστροφο Zeigarnik effect, στις περισσότερες των περιπτώσεών μας. Τα υποκείμενά μας βρίσκονταν πάντοτε σε κατάσταση αυτοσεβασμού (ego-oriented) με διαφορετικό βαθμό έντασης από ομάδα σε ομάδα. Έτσι συμφωνήσαμε με τις απόψεις τόσο της Rosenzweig όσο και του Glikman, ότι η διάθεση του ατόμου μπροστά σε κάθε δραστηριότητα ορίζει την επαλήθευση ή όχι του Zeigarnik effect.

Κοινωνικο-Ιστορικές και Πολιτισμικές Διαστάσεις της Ψυχολογίας της Παρώθησης και οι Συνεπαγωγές της

Πουρκός Μ., Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Σχολή Επιστημών της Αγωγής, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης

Η παρώθηση ως όρος και ως ιδιαίτερο αντικείμενο επιστημονικού ενδιαφέροντος και έρευνας ξεκίνησε στην ψυχολογία σχετικά πρόσφατα και συγκεκριμένα στο χρονικό διάστημα μεταξύ των δύο παγκόσμιων πολέμων.

Τι ήταν όμως αυτό που έκανε τους ψυχολόγους να αναπτύξουν έναν ολόκληρο ξεχωριστό τομέα επιστημονικού ενδιαφέροντος που τον ονόμασαν Ψυχολογία της Παρώθησης ή Ψυχολογία των Κινήτρων; Ποια είναι η φύση των κατηγοριών και παραγώγων της παρώθησης (π.χ. κίνητρα, ανάγκες, ορμές, ελαττήρια, συγκινήσεις, ενδιαφέροντα κ.ά.) που είναι σήμερα ανάμεσα μας πολύ δημοφιλή και που πραγματεύεται κάθε βασικό εγχειρίδιο ψυχολογίας; Ποιο είναι το νόημα ή η χρήση τους και κατά πόσο οι κατηγορίες αυτές συνιστούν φυσικά είδη;

Στην ανακοίνωση αυτή πραγματευόμαστε τα πιο πάνω ερωτήματα εξετάζοντας τους κοινωνικο-ιστορικούς και πολιτισμικούς λόγους ανάπτυξης της έννοιας των κινήτρων και των παραδοχών της Ψυχολογίας της Παρώθησης. Παρουσιάζουμε τους πρώτους ερευνητές σ' αυτό το γνωστικό πεδίο μελέτης μαζί με τα πρωτοποριακά τους έργα, καθώς και τους επιστημονικούς

στόχους που είχαν θέσει στο αντικείμενο της Ψυχολογίας της Παρώθησης. Εξετάζουμε επίσης τη σχέση που μπορεί να έχει η Ψυχολογία της Παρώθησης με το κοινωνικό σύστημα των θεσμοθετημένων του δομών, ρόλων και πρακτικών, καθώς και τις συνέπειές της στην καθημερινή δραστηριότητα των ανθρώπων, αλλά και τις συνεπαγωγές της στο είδος της γνώσης και του πολιτισμού που αναπτύσσεται από τη συστηματική της εφαρμογή σε διάφορους τομείς (εκπαίδευση, εργασία κ.ά.).

Προσωπικότητα, κοινωνικές συγκρίσεις και υποκειμενική ευημερία

Κοκκινάκη Φ., Π. Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Πατρών, Χαραλαμπίδης Μ., School of Psychology, University of Exeter

Η έννοια της υποκειμενικής ευημερίας αφορά το πώς ένα άτομο αξιολογεί συνολικά τη ζωή του. Μια τέτοια αξιολόγηση μπορεί έχει γνωστικό χαρακτήρα (π.χ. επαγγελματική ικανοποίηση, ικανοποίηση από τις προσωπικές σχέσεις) ή να καθορίζεται από τη συχνότητα με την οποία το άτομο βιώνει θετικά ή αρνητικά συναισθήματα. Διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις συσχετίζουν την υποκειμενική ευημερία με συγκεκριμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων, με χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, καθώς και με την ικανοποίηση από επιμέρους τομείς της ζωής τους. Η παρούσα έρευνα εξετάζει μια σειρά από υποθέσεις σχετικά με τους παράγοντες και τις διαδικασίες που επηρεάζουν την υποκειμενική ευημερία. Στην έρευνα συμμετείχαν 282 άτομα. Σύμφωνα και με προηγούμενα ευρήματα, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι στην πρόβλεψη της υποκειμενικής ευημερίας σημαντικό ρόλο παίζει η προσωπικότητα των ατόμων, και ειδικότερα τα χαρακτηριστικά της εξωστρέφειας και του νευρωτισμού. Τα αποτελέσματα δείχνουν επίσης ότι η υποκειμενική ευημερία δε βασίζεται σε μια απλή προσθετική διαδικασία της ικανοποίησης από επιμέρους τομείς της ζωής. Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος των κοινωνικών συγκρίσεων, και ειδικότερα η κατεύθυνση των κοινωνικών συγκρίσεων (συγκρίσεις προς τα άνω ή προς τα κάτω), στις οποίες προβαίνουν τα άτομα προκειμένου να αξιολογήσουν τη ζωή τους. Τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με πρόσφατα θεωρητικά μοντέλα και υποδεικνύουν την ανάγκη μιας συνολικής θεώρησης της υποκειμενικής ευημερίας.

Βιώματα ανθρώπων της τρίτης ηλικίας: Πρόβλημα αποξένωσης και μη ικανοποίησης από τις συνθήκες ζωής;

Κυπριωτάκη Μ., Παλιεράκη Σ.

Οι συνεχείς αλλαγές, με γοργούς ρυθμούς, στους τρόπους και συνθήκες ζωής που επιβάλλει ο σύγχρονος ηλεκτρονικός πολιτισμός, οδηγούν σε αδυναμία τον άνθρωπο να τις παρακολουθεί και να προσαρμόζεται αντίστοιχα. Η πρόοδος και οι μεταβολές σε διάφορους τομείς βρίσκονται πέραν από τις ικανότητες του πνεύματος του ανθρώπου να τις συλλάβει. Το φαινόμενο αυτό συνεπάγεται ολοένα και περισσότερο, εξαιτίας της ραγδαίας και

συνεχούς εξέλιξης της τεχνολογίας, σοβαρές επιπτώσεις στην ψυχική και σωματική υγεία του ανθρώπου. Είναι εμφανή τα προβλήματα που προκύπτουν σε όλες τις ηλικίες, περισσότερο, όμως, στην παιδική και γεροντική (τρίτη) ηλικία.

Στην έρευνά μας, με ερωτηματολόγιο που απευθύνεται στους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας και των δύο φύλων, προσπαθούμε να προσεγγίσουμε συστηματικά τον ψυχικό κόσμο και τα βιώματα των ανθρώπων της κατηγορίας αυτής.

Γίνεται αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας, ο σχολιασμός και η ερμηνεία τους και καταλήγουμε σε προτάσεις τρόπων στήριξης και συμβουλευτικής για μια ποιοτική αναβάθμιση της ζωής των ανθρώπων της τρίτης ηλικίας.

Ανεργία και ψυχολογικό ευ-ζην

Μακρή-Μπότσαρη Ε.

Η παραμονή εκτός ενεργού εργασιακής ζωής συνιστά τραυματική εμπειρία για το άτομο. Ο αποκλεισμός από την παραγωγική διαδικασία και τη συμμετοχή στις ευκαιρίες δημιουργεί στο άτομο ανασφάλεια και αβεβαιότητα για το μέλλον που συχνά το οδηγούν σε απελπισία και αποδιοργανωτική συμπεριφορά, εξαιτίας της αντικειμενικής αδυναμίας του να εκπληρώσει στόχους ζωής. Η μελέτη εξετάζει τις επιπτώσεις της ανεργίας στο ψυχολογικό ευ ζην του ατόμου. Οι υποθέσεις της μελέτης ελέγχθηκαν με ένα δείγμα 300 ενηλίκων, από τους οποίους οι 151 ήταν άνεργοι και οι 149 εργαζόμενοι. Ως δείκτες του ψυχολογικού ευ ζην χρησιμοποιήθηκαν η κατάθλιψη, το άγχος, η μοναξιά, η αυτοεκτίμηση και η ικανοποίηση από τη ζωή. Τα ευρήματα της μελέτης δείχνουν ότι η ανεργία αποτελεί παράγοντα κινδύνου για το ψυχολογικό ευ ζην του ατόμου. Συγκεκριμένα, οι άνεργοι αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, χαμηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης και μικρότερη ικανοποίηση από τη ζωή. Επιπλέον, τα ευρήματα της μελέτης φανερώνουν ότι το μέγεθος των επιδράσεων της ανεργίας στο ψυχολογικό ευ ζην επηρεάζεται από παράγοντες, όπως είναι το φύλο, η οικογενειακή κατάσταση και το μορφωτικό επίπεδο. Οι αλληλεπιδράσεις αυτές προσφέρονται για ενδιαφέρουσες ερμηνείες, όχι μόνο σε ψυχολογικό και σε πολιτισμικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο κοινωνικής παρέμβασης και πολιτικής.

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Τα χαρακτηριστικά ζωής και χαρακτηριστικά προσωπικότητας, ως παράγοντες πρόβλεψης των τριών διαστάσεων του Συνδρόμου επαγγελματικής Κόπωσης των εκπαιδευτικών
Μούζουρα Ε., Υπ. διδάκτωρ Σχολικής - Εξελικτικής Ψυχολογίας στο Α.Π.Θ. Διευθύντρια Γυμνασίου - Τάξεων Ενιαίου Λυκείου Ν. Αγιονερίου Κιλκίς

Μετά από τρεις δεκαετίες περίπου από τον εντοπισμό και απομόνωση του συνδρόμου της επαγγελματικής κόπωσης από

συγγενικές παθογενείς καταστάσεις όπως το στρες, η κατάθλιψη και άλλες εκδηλώσεις αρνητικής επίδρασης, η μελέτη του συνδρόμου φαίνεται να παίρνει νέα πορεία. Ένα από τα σημαντικότερα αναπάντητα ερευνητικά ερωτήματα και θέμα θεωρητικών αντιπαραθέσεων αφορά τους παράγοντες εκείνους που μπορούν πραγματικά να προβλέψουν τις τρεις διαστάσεις του συνδρόμου της επαγγελματικής κόπωσης των εκπαιδευτικών χωριστά.. Αντιπαραθεση, που στην εποχή μας μπορεί να ταξινομηθεί σε τρεις βασικές θεωρητικές ομάδες.

Η μελέτη αυτή, που αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης έρευνας, παρέχει μια εμπειρική απάντηση στη θεωρητική αντιπαραθεση σχετικά με το ρόλο των χαρακτηριστικών ζωής (συνθηκών) και χαρακτηριστικών προσωπικότητας, ως παράγοντες πρόβλεψης καθεμιάς χωριστά από τις τρεις διαστάσεις που συνθέτουν το σύνδρομο της επαγγελματικής κόπωσης των εκπαιδευτικών.

Το δείγμα μας απετέλεσαν 363 εκπαιδευτικοί Β/θμιας Εκπ/σης από όλα σχεδόν τα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας. Ως εργαλεία μέτρησης χρησιμοποιήθηκαν μια ομάδα ερωτηματολογίων που διερευνούν δημογραφικά στοιχεία, το σύνδρομο της επαγγελματικής κόπωσης των εκπαιδευτικών, γενική υγεία και τρόπους αντιμετώπισης δύσκολων επαγγελματικών καταστάσεων (ως παράγοντες ελέγχου), χαρακτηριστικά ζωής (παράγοντες επαγγελματικής έντασης και γεγονότα της ζωής) και χαρακτηριστικά προσωπικότητας (αυτοεκτίμηση, ενσυναίσθηση, προσωπικότητα και εστίαση ελέγχου).

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι καθεμία από τις τρεις διαστάσεις του συνδρόμου, παρόλη την κοινή τους ρίζα ακολουθεί διαφορετική πορεία, αφού επηρεάζονται διαφορετικά από τα χαρακτηριστικά τόσο της ζωής, όσο και της προσωπικότητας. Έτσι, προάγεται μια ερευνητική απάντηση στη σχετική θεωρητική αντιπαραθεση, που δείχνει ότι και οι τρεις βασικές θεωρητικές απόψεις περιέχουν ψήγματα αλήθειας.

Η πρόληψη ατυχημάτων στο εργασιακό περιβάλλον. Διερευνώντας τις νοητικές αναπαραστάσεις ομάδων εργαζομένων σε σχέση με την προσωπική τους ευθύνη και την ευθύνη άλλων σε θέματα ασφάλειας

Δασκολιά Μ.

Βασικές διαστάσεις ενός συστήματος πρόληψης των ατυχημάτων σ' ένα εργασιακό χώρο αποτελούν η λήψη, η προώθηση και η εφαρμογή των κατάλληλων μέτρων ασφάλειας για το χώρο αυτό. Για μεγάλο διάστημα, η καθιέρωση ενός τέτοιου συστήματος περιλάμβανε παρεμβάσεις σε τεχνολογικό κυρίως επίπεδο (αγορά κι εγκατάσταση κατάλληλου εξοπλισμού). Τις τελευταίες δεκαετίες, όμως, υποστηρίζεται ιδιαίτερα η άποψη ότι ουσιαστική προϋπόθεση για την επιτυχημένη λειτουργία ενός συστήματος πρόληψης εργασιακών ατυχημάτων είναι η ανάπτυξη της προσωπικής και συλλογικής υπευθυνότητας σε θέματα εργασιακής ασφάλειας. Το ενδιαφέρον μετακινείται, λοιπόν, προς τις ανθρώπινες διεργασίες σε ατομικό, κοινωνικό και οργανωσιακό επίπεδο, και στη δυνατότητα διαμόρφωσης

ενός θετικού κλίματος για την προώθηση των λαμβανομένων μέτρων ασφάλειας.

Η έρευνα που παρουσιάζεται διενεργήθηκε σε μια μονάδα της βαριάς βιομηχανίας στη Μεγάλη Βρετανία. Με τη χρήση της Άσκησης Πολλαπλής Ταξινόμησης εξετάστηκαν οι νοητικές αναπαραστάσεις τριών ομάδων εργαζομένων σε σχέση με μία σειρά μέτρων για την ασφάλειά τους. Εκθέτουμε το γενικό σκεπτικό που καθοδήγησε το σχεδιασμό της έρευνας, αναφέρουμε τις βασικές επιλογές μας σε μεθοδολογικό επίπεδο και παρουσιάζουμε και σχολιάζουμε τα αποτελέσματα της έρευνας σε σχέση με ένα από τα βασικά ερωτήματα που τέθηκαν: πού αποδίδουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα την ευθύνη (προσωπική ή άλλη) για την εφαρμογή των λαμβανομένων μέτρων.

Εργασιακές αξίες, κίνητρα και επιδόσεις των εκπαιδευτικών στα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης

Παυλάκος Ν.

Επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης και πηγές εργασιακού στρες των Ελλήνων εκπαιδευτικών

Αντωνοδημητράκης Π., Αντωνίου Α.Σ., Λάνης Γ., Ξένου Μ.

Το σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης αν και σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με το εργασιακό στρες έχει πλέον αναδειχθεί σε αυτόνομο σύνδρομο με τις δικές του συγκεκριμένες παραμέτρους. Κατά τα τελευταία χρόνια, έχουν πραγματοποιηθεί αξιόλογες ερευνητικές προσπάθειες με αντικείμενο την επαγγελματική εξουθένωση καθώς έχει διαπιστωθεί ότι μπορεί να ερμηνεύσει ένα ευρύ φάσμα φορτισμένων καταστάσεων που λαμβάνουν χώρα στο σύνολο σχεδόν των εργασιακών χώρων. Διεθνείς βιβλιογραφικές πηγές αναφέρουν ότι οι εκπαιδευτικοί υπηρετούν ένα από τα πιο αγχογόνα επαγγέλματα. Σε μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Μ. Βρετανία και την Αυστραλία, οι εκπαιδευτικοί χαρακτηρίσαν το επάγγελμά τους από αγχογόνο έως πολύ αγχογόνο. Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν 517 εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (288 άνδρες και 229 γυναίκες). Με σκοπό την ανίχνευση του εργασιακού στρες και της επαγγελματικής εξουθένωσης των εκπαιδευτικών χορηγήθηκαν η κλίμακα εργασιακού στρες εκπαιδευτικών (Αντωνίου, 1998) και το Maslach Burnout Inventory (MBI). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι κυριότεροι παράγοντες εργασιακού στρες για τους εκπαιδευτικούς αφορούσαν στα θέματα πειθαρχίας των μαθητών, την έλλειψη μέσων και υλικοτεχνικής υποδομής και το μειωμένο κύρος του επαγγέλματός τους. Τέλος, όσον αφορά στην επαγγελματική εξουθένωση, σημείωσαν χαμηλές τιμές στα προσωπικά επιτεύγματα και τον βαθμό αποπροσωποποίησης ενώ ο βαθμός συναισθηματικής τους εξάντλησης κυμαινόταν σε μέτρια επίπεδα.

Η επίδραση της επαγγελματικής εξουθένωσης στους δείκτες γενικής υγείας των εργαζομένων

Ξένου Μ., Αντωνίου Α.Σ., Λάνης Γ.

Η επαγγελματική εξουθένωση είναι μια σταθερή, αρνητική, συσχετιζόμενη με την εργασία, πνευματική κατάσταση φυσιολογικών ατόμων η οποία πρωταρχικά χαρακτηρίζεται από εξάντληση και συνοδεύεται από αρνητικό στρες, αίσθηση μειωμένης αποτελεσματικότητας, μειωμένο κίνητρο και ανάπτυξη δυσλειτουρικών στάσεων και συμπεριφορών στην εργασία. Η παρούσα μελέτη διερευνά την ύπαρξη σχέσης μεταξύ επαγγελματικής εξουθένωσης και δημογραφικών χαρακτηριστικών ή/και προσωπικών συνθηκών (κάπνισμα, ποτό). Ερευνάται επίσης η σχέση της επαγγελματικής εξουθένωσης με τις στρατηγικές αντιμετώπισης του στρες και την γενική κατάσταση υγείας. Το δείγμα της έρευνας είναι τυχαίο και αφορά σε 132 άτομα που εργάζονταν σε δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς στην περιοχή της Αθήνας. Η επαγγελματική εξουθένωση μετρήθηκε με το ερωτηματολόγιο της Maslach (MBI - GS), οι στρατηγικές αντιμετώπισης του στρες με το ερωτηματολόγιο των Lazarus & Folkman, ενώ η κατάσταση υγείας με το General Health Questionnaire-12. Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά και οι προσωπικές συνθήκες δεν βρέθηκε να συσχετίζονται με την επαγγελματική εξουθένωση. Αναφορικά με τις στρατηγικές αντιμετώπισης βρέθηκε θετική συσχέτιση των προσανατολισμένων στο πρόβλημα στρατηγικών με την διάσταση της αποτελεσματικότητας, ενώ για τις στρατηγικές προσανατολισμένες στο συναίσθημα διαπιστώθηκε η ύπαρξη σχέσης και στις τρεις διαστάσεις. Τέλος, επισημάνθηκε η ύπαρξη σχέσης μεταξύ δεικτών γενικής υγείας και επαγγελματικής εξουθένωσης (θετική συνάφεια με εξάντληση και κινισμό και αρνητική με αποτελεσματικότητα).

Εργασιακό στρες και τρόποι διαχείρισής του από χρήστες ηλεκτρονικού υπολογιστή

Κινδύνη Α., Αντωνίου Α.Σ.

Βασικός σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τα επίπεδα εργασιακού στρες, κατάθλιψης και άγχους που βιώνουν οι χρήστες ηλεκτρονικών υπολογιστών (H/Y) καθώς και να επισημάνει τους τρόπους αντιμετώπισης που χρησιμοποιούν συχνότερα κατά των στρεσογόνων καταστάσεων. Η συστηματική εισαγωγή των H/Y στο εργασιακό περιβάλλον την τελευταία δεκαετία, έχει αποδειχθεί ως σοβαρή πηγή εργασιακού στρες. Το δείγμα αποτέλεσαν 214 άτομα που εργάζονταν σε ιδιωτικούς και δημόσιους οργανισμούς στην περιοχή της Αθήνας. Για τη συλλογή του ερευνητικού υλικού χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο αποτελούμενο από τέσσερις επιμέρους κλίμακες: α) το Crown & Crisp Experimental Index, β) το COPE του C. Carver, γ) μια αυτοσχέδια κλίμακα εργασιακού στρες (Αντωνίου & Κινδύνη, 2000) και δ) μια κλίμακα δημογραφικών στοιχείων. Το συγκεκριμένο δείγμα έκρινε ότι οι περισσότερο στρεσογόνοι παράγοντες γι αυτούς ήταν οι χρονικές προθεσμίες και ο υπερβολικός όγκος

εργασίας, οι ασαφείς εργασιακές προοπτικές και η γενικότερη ανασφάλεια για μελλοντική εργασία. Από τις στρατηγικές αντιμετώπισης του στρες, περισσότερο συχνά χρησιμοποιούσαν τη δραστηριοποίηση για βελτίωση της κατάστασης, την αυτοκριτική, την αναζήτηση της κατάλληλης τακτικής και την αποδοχή της πραγματικότητας. Όσον αφορά στην κλίμακα άγχους-κατάθλιψης, οι άντρες εμφανίζονται σε υψηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με τις γυναίκες, οι οποίες παρουσιάζουν ισχυρότερη τάση αυτοκαταστροφής και καταφεύγουν συχνότερα σε αναζήτηση συναισθηματικής και συμβουλευτικής υποστήριξης.

ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Συμπεριφορά και αυτοαντίληψη μαθητών με χαμηλή σχολική επίδοση

Γιαβρίμης Π., Χατζηχρήστου Χ.

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση διαστάσεων της συμπεριφοράς και της αυτοαντίληψης των μαθητών με χαμηλή επίδοση σε σύγκριση με τους μαθητές με μέση και υψηλή επίδοση. Το δείγμα αποτέλεσαν 227 μαθητές της Ε' τάξης Δημοτικών σχολείων του Λεκανοπεδίου Αττικής, οι οποίοι είχαν ταξινομηθεί, με βάση δεδομένα που συλλέχθηκαν σχετικά με τη σχολική επίδοση, σε τρεις ομάδες σχολικής επίδοσης (χαμηλή, μέση, υψηλή). Για την αξιολόγηση των συγκεκριμένων διαστάσεων χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα ερωτηματολόγια: α) το ερωτηματολόγιο Εκπαιδευτικών για την Αξιολόγηση της Συμπεριφοράς των Μαθητών του Connors' (Connors' Teacher Rating Scale) και β) το ερωτηματολόγιο Αυτοαντίληψης (Self Description Questionnaire) του Marsh. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι μαθητές με χαμηλή επίδοση παρουσιάζουν συχνότερα διαπροσωπικά προβλήματα, δυσκολίες στις δεξιότητες που σχετίζονται με τη μάθηση, μεγαλύτερη διάσπαση προσοχής και είναι πιο υπερκινητικοί. Όσον αφορά τις διαστάσεις της αυτοαντίληψης οι μαθητές με χαμηλή επίδοση έχουν τη χαμηλότερη αντίληψη για τη σχολική τους ικανότητα, την εξωτερική εμφάνιση και τις σωματικές τους ικανότητες και θεωρούν, επίσης, ότι έχουν δυσκολίες στις σχέσεις τόσο με τους συνομήλικους τους, όσο και με τους γονείς τους. Γίνεται συζήτηση της σπουδαιότητας των αποτελεσμάτων για το σχεδιασμό και την εφαρμογή υποστηρικτικών προγραμμάτων στο σχολείο.

Gender Aspects of Giftedness: Female Adolescent Able Underachievers

Fischer C., Καθηγήτρια Ψυχολογικής Φροντίδας Νέων, ASTKO / Staatliches Schulamt Konstanz, Γερμανία

Often gifted children become underachievers because of socialization, the curriculum or a lack in knowledge about high ability at school. Unfortunately the signs of underachievement and overachievement seem to be similar. Furthermore we can

find gender differences in the behavior of female and male underachievers. When reaching puberty girls especially seem to have difficulties in affirming and showing their special abilities. Because of their strong desire to be accepted amongst their peer-group they suppress their talents. Self - confidence and self - esteem of these girls can be trained by a special supporting program, based on creative writing, which influence positively even achievement at school.

In my presentation I intend to report the following subjects:

1. Reasons and signs of underachievement
2. Gender aspects of underachievement
3. The Supporting - Program

Γνωστικές συναισθηματικές και κοινωνικές διαστάσεις της σχολικής ετοιμότητας

Ματή-Ζήση Ε.

Η έρευνα είχε ως σκοπό την ανίχνευση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας όσον αφορά στις παραμέτρους που συγκροτούν τη σχολική ετοιμότητα των μαθητών πριν την είσοδό τους στην επίσημη εκπαίδευση (Α' Δημοτικού). Απώτερος στόχος ήταν η διατύπωση τεκμηριωμένων προτάσεων που αφορούν α) στον εμπλουτισμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων προσχολικής εκπαίδευσης, β) στην αξιολόγηση της ετοιμότητας για μάθηση των μαθητών πριν από τη φοίτησή τους στο Δημοτικό σχολείο και κατ' επέκταση πριν από την ένταξή τους σε τάξεις υποδοχής ή φροντιστηριακά τμήματα, γ) στην αντισταθμιστική αγωγή και δ) στην αποφυγή της σχολικής αποτυχίας. Η υπόθεση ήταν ότι οι προσδοκίες των εκπαιδευτικών για τους μαθητές κάθε τάξης θα ήταν ανάλογες με τις αναπτυξιακές ιδιότητες κάθε ηλικίας σε σχέση με τη βιολογική ωρίμανση, τη νοημοσύνη, τους γνωστικούς μηχανισμούς, τη συναισθηματική εξέλιξη και την ηθική-κατανόηση των κοινωνικών κανόνων. Το ερωτηματολόγιο που συντάχθηκε για το σκοπό αυτό συμπλήρωσαν 540 εν ενεργεία εκπαιδευτικοί και των δύο φύλων (νηπιαγωγοί και δάσκαλοι). Από τις αναλύσεις διακρίθηκαν φάνηκαν ενδιαφέρουσες πτυχές ενός θέματος που αντιμετωπίζεται ως αυτονόητο και δε φαίνεται να έχει απασχολήσει σε βάθος την εκπαιδευτική κοινότητα. Η παραγοντική ανάλυση επιβεβαίωσε τις υποθέσεις της έρευνας. Θα συζητηθούν οι γενικότερες επιπτώσεις των αποτελεσμάτων αυτών.

Η διερεύνηση του μαθησιακού προφίλ παιδιών προσχολικής ηλικίας

Ράλλη Α., Κέντρο Ανάπτυξης του Παιδιού, Εκπαιδ. Ζηρίδη, Μαριδάκη-Κασσωτάκη Αικ., Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Παρά το γεγονός ότι η προσχολική εκπαίδευση θεωρείται πολύ σημαντική για τη μετέπειτα σχολική εξέλιξη του ατόμου, στον ελληνικό χώρο παρατηρείται σημαντική έλλειψη μέσων αξιολόγησης των δεξιοτήτων των νηπίων στους διάφορους τομείς δραστη-

ριοτήτων που περιλαμβάνει το αναλυτικό πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου. Στην κάλυψη του κενού αυτού επιδιώκει να συμβάλει η προσαρμογή στα ελληνικά δεδομένα της κλίμακας Infant Index των Lindsay & Desforges (1997) που αφορά στην αξιολόγηση από τον/την νηπιαγωγό των δεξιοτήτων παιδιών προσχολικής ηλικίας. Για το σκοπό αυτό πραγματοποιήσαμε σχετική έρευνα, η οποία αποσκοπούσε στο να προσδιορίσει με τη βοήθεια της παραπάνω κλίμακας το μαθησιακό προφίλ των παιδιών προσχολικής ηλικίας σε διάφορους τομείς (γλωσσικό, προμαθηματικό, κοινωνικοσυναισθηματικό κλπ). Συγκεκριμένα, ζητήσαμε από νηπιαγωγούς που είχαν την ευθύνη προσχολικής αγωγής 350 νηπίων, τα οποία φοιτούσαν σε δημόσια και ιδιωτικά Νηπιαγωγεία σε περιοχές της Αττικής και της Κρήτης να συμπληρώσουν την παραπάνω κλίμακα για καθένα από τα παιδιά αυτά. Από την ανάλυση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν προέκυψε το μαθησιακό «προφίλ» των νηπίων και εντοπίστηκαν οι τομείς ανάπτυξης στους οποίους είχαν τις υψηλότερες επιδόσεις, καθώς και εκείνοι στους οποίους αντιμετώπιζαν ειδικές δυσκολίες. Διερευνήθηκε, ακόμη, η επίδραση που έχουν στη διαφοροποίηση της επίδοσης των νηπίων το φύλο τους, το είδος του νηπιαγωγείου στο οποίο φοιτούσαν (δημόσιο, ιδιωτικό) και η περιοχή προέλευσής τους. Τα κυριότερα συμπεράσματα που θα προκύψουν από την έρευνα αυτή, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη, θα αποτελέσουν το περιεχόμενο της ανακοίνωσής μας.

Από τις προσδοκίες σχολικής επίδοσης και την αποδιδόμενη σπουδαιότητα των μαθησιακών αντικειμένων στη σχολική επίδοση και την εκπαιδευτική επιλογή

Στεφάνου Γ., Κέντρο Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού

Η παρούσα έρευνα αποσκοπούσε στη διερεύνηση των επιδράσεων (α) των προσδοκίων ετήσιας σχολικής επίδοσης στα Μαθηματικά, στα Αρχαία Ελληνικά, στη Φυσική και στη Γλώσσα και (β) της σπουδαιότητας των συγκεκριμένων μαθημάτων (ως προς την καλή επίδοση, το ενδιαφέρον, τη χρησιμότητα για τους μελλοντικούς στόχους και το κόστος ενασχόλησης) στην ετήσια επίδοση στη Α' Λυκείου και στην επιλογή κατεύθυνσης (θεωρητική ή θετική ή τεχνολογική) στη Β' Λυκείου. Όλοι οι συμμετέχοντες (270 μαθητές και μαθήτριες της Α' Λυκείου), στα μισά του πρώτου σχολικού τετραμήνου, συμπλήρωσαν τις κλίμακες των προσδοκίων της ετήσιας επίδοσής τους στα συγκεκριμένα μαθήματα και της σπουδαιότητας αυτών. Από το αρχείο του κάθε Σχολείου διαπιστώθηκε η ετήσια επίδοση των μαθητών στην Α' τάξη και η εκπαιδευτική επιλογή στη Β' τάξη. Βρέθηκε ότι: (α) οι προσδοκίες επίδοσης και η σπουδαιότητα των μαθημάτων συντέλεσαν σημαντικά στην ετήσια επίδοση και στην εκπαιδευτική επιλογή και (β) Οι προσδοκίες επίδοσης, συγκριτικά με την σπουδαιότητα των μαθημάτων, ήταν σημαντικότερος διαμορφωτικός παράγοντας της επίδοσης, ενώ η σχέση ήταν αντίστροφη στην περίπτωση της εκπαιδευτικής επιλογής. Μάλιστα, η σπουδαιότητα των μαθημάτων ως τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς στόχους ήταν ο ισχυρότερος συντελεστής της εκπαιδευτικής επιλογής. Τα αποτελέσματα συζητούνται ως προς τις εκπαιδευτικές εφαρμογές τους και τη μελλοντική έρευνα.

Δεξιότητες αναλυτικής επικοινωνίας και τρόποι μάθησης σε παιδιά σχολικής ηλικίας

Ζενάκου Ε., Κουβαβά Σ., Αντωνοπούλου Α.

Η αποτελεσματική επικοινωνία μέσα στην τάξη προϋποθέτει την ικανότητα των μαθητών να αναλύουν, να ερμηνεύουν, να κατανοούν και να αξιολογούν τις πληροφορίες που δέχονται στα πλαίσια ποικίλων διαπροσωπικών επαφών με τους δασκάλους, τους συμμαθητές τους κ.λ.π. (αναλυτική επικοινωνία – referential communication). Αυτού του είδους η επικοινωνία φαίνεται να αποτελεί σημαντικό μέρος της διαδικασίας μάθησης. Όσο πιο ικανός είναι ο μαθητής να ελέγχει την επικοινωνία του στην τάξη μέσα από μια δυναμική εναλλαγή ρόλων ακροατή – ομιλητή τόσο πιο αποτελεσματικά μαθαίνει. Οι τρόποι με τους οποίους ο κάθε μαθητής προσλαμβάνει καινούργιες πληροφορίες διαφέρουν. Τίθενται λοιπόν τα ακόλουθα ερωτήματα. Υπάρχει κάποιος τρόπος μάθησης που βοηθά περισσότερο στην αποτελεσματική επικοινωνία; Διαφέρει ο τρόπος που επικοινωνούν οι μαθητές μέσα στην τάξη ανάλογα με τους ατομικούς τρόπους μάθησής τους; Η παρούσα έρευνα στοχεύει στο να απαντήσει στα παραπάνω ερωτήματα μελετώντας τη σχέση που τυχόν υπάρχει ανάμεσα στις δεξιότητες επικοινωνίας του ομιλητή και του ακροατή και τους τρόπους μάθησης των μαθητών. Ογδόντα παιδιά ηλικίας 9 και 10 ετών αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας μας. Οι δεξιότητες ομιλητή και ακροατή αξιολογήθηκαν με τη χρήση σύντομων προφορικών μηνυμάτων και εικονικών ερεθισμάτων (Referential Communication Test). Οι τρόποι μάθησης διερευνήθηκαν με τη χρήση σχετικού ερωτηματολογίου (LSA) και το διαχωρισμό των μαθητών σε παρορμητικούς και στοχαστικούς (Matching Figure Test). Τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στους τρόπους μάθησης και τον τρόπο επικοινωνίας των μαθητών. Τα αποτελέσματα συζητούνται, ερμηνεύονται και συνδέονται με την εκπαιδευτική πράξη. Τέλος, η έρευνα προτείνει μεθόδους που ενθαρρύνουν την επικοινωνία μέσα στη τάξη και αναδεικνύουν τους τρόπους με τους οποίους οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα.

Ανατροφοδοτική Μάθηση

Πολυχρονόπουλος Π.

Η μάθηση λειτουργεί ανατροφοδοτικά, όταν η διδασκαλία παρέχει στον μαθητή την δυνατότητα να δράσει επί του γνωστικού αντικειμένου/υλικού, και συνεπώς στοχεύει να το επαληθεύσει. Επίσης όταν ο μαθητής παρωθείται να δράσει δια του υλικού αυτού, ώστε να καταστεί δυνατόν να επιδράσει επί αυτού η νέα γνώση, με συνέπεια να μάθει/να μορφωθεί.

Η μάθηση επιτυγχάνεται δια διαδοχικών προσεγγίσεων του υπό μάθησιν αντικειμένου, είτε στοχαστικώς είτε εμπειρικώς: 1. Ο αρχικός στοχασμός προσάγει προς μία προκαταρκτική (επιφανειακή) κατανόηση του αντικειμένου. 2. Η αρχική εφαρμογή/δοκιμή οδηγεί τον μαθητή στην διάρθρωση των παρατηρηθέντων λαθών. 3. Ο ανα-στοχασμός που ακολουθεί, εδρα-

ζόμενος στην αποκτηθείσα επίγνωση, οδηγεί σε βαθύτερη κατανόηση του αντικειμένου (έναντι της της επιφανειακής) και «παρουσιάζεται» πλέον ανα-συγκροτημένος στον νου του. 4. Η μετέπειτα δοκιμαστική εφαρμογή οδηγεί τον μαθητή να ανα-σκειάσει τις παρανοήσεις του, να καλύψει τις ατέλειες, να στοχαστεί εκ νέου κ.ο.κ. 5. Οι επάλληλοι κύκλοι/φάσεις της μάθησης συνεχίζονται έως ότου γνωρίσει πλήρως και αποκτήσει επί-γνωση της γνώσεώς του.

Το συμπέρασμά μας είναι ότι η μάθηση δεν γίνεται με επιφοίτηση ούτε με μετακένωση, αλλά με διανοητικά και διαπραξιακά ενεργήματα. Ο μαθητής μαθαίνει δρώντας, ήτοι ενεργοποιώντας όλο το γνωστικό και συνειδησιακό του σύμπαν. όλες τις δυνάμεις του (βουλησιακές, διαισθητικές, διανοητικές, κινητικές, κ.λπ.) όλες τις αισθήσεις του (όραση, αφή, ακοή κ.λπ.) και όλα τα μέλη του σώματός του (γλώσσα, χέρια κ.λπ.).

Η ελληνική οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας: ενδοοικογενειακές σχέσεις και σχολική προσαρμογή μαθητών ΣΤ' Δημοτικού

Δαβίδ-Σπανοπούλου Α., Γκαρή Μ., Μυλωνάς Κ.

Μελετάται η οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας, σε σύγκριση με άλλες δομές οικογένειας όπως η οικογένεια διπλού εισοδήματος, και η οικογένεια μονού εισοδήματος του συζύγου, ως προς το βαθμό της συναισθηματικής εγγύτητας και επαφής με συγγενικά πρόσωπα της στενής και ευρύτερης δομής της οικογένειας, καθώς και ως προς τη σχολική προσαρμογή παιδιών δημοτικού σχολείου. Στην έρευνα συμμετείχαν αρχικά 922 μαθητές Ε' τάξης δημοτικού έως Β' τάξης γυμνασίου που φοιτούσαν σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία της Αθήνας. 183 μαθητές βρέθηκε ότι προέρχονται από οικογένειες διπλής σταδιοδρομίας, με τη βοήθεια συγκεκριμένης διαδικασίας καθορισμού διαφορικών ομάδων. 240 από τους 922 μαθητές (ΣΤ' δημοτικού) συμπλήρωσαν αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο σχετικά με τη συναισθηματική εγγύτητα και επαφή, καθώς και ερωτηματολόγιο σχετικά με τη σχολική προσαρμογή των Power & Cotterell (1979). Τα δεδομένα συναισθηματικής εγγύτητας και επαφής με πρόσωπα της οικογένειας, όπως δηλώθηκαν από τους μαθητές, αναλύθηκαν με τη μέθοδο της πολυδιάστατης γεωμετρικής βαθμονόμησης ομοιοτήτων. Στην οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας, σε σύγκριση με άλλες οικογενειακές δομές, φάνηκε να διαφοροποιείται ο βαθμός συναισθηματικής εγγύτητας και επαφής των μαθητών προς τα πρόσωπα της στενής πυρηνικής οικογενειακής δομής (πατέρας, μητέρα, αδέρφια), σε σύγκριση με πρόσωπα της εκτεταμένης οικογενειακής δομής (παπούς, γιαγιά, θείοι-ες, ξαδέλφια). Οι μαθητές οικογένειας διπλής σταδιοδρομίας, σε σύγκριση με τους μαθητές οικογένειας διπλού εισοδήματος, φαίνεται να παρουσιάζουν χαμηλή βαθμολογία στη Γενική ικανοποίηση από το σχολείο (ύλη μαθημάτων, μέθοδος διδασκαλίας), στην Κοινωνική ικανοποίηση (διαπροσωπικές σχέσεις με συνομηλικούς, εκπαιδευτικούς), καθώς και στο συνολικό δείκτη σχολικής προσαρμογής.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ

Το άγχος των γονέων με παιδιά με αυτισμό

Κορακάκη Κ., Ματσόπουλος Α.

Έχει υποστηριχθεί ότι η παρουσία παιδιού με αυτισμό στην οικογένεια αλλάζει την οικογενειακή δυναμική και ίσως αποτελεί πηγή άγχους για τους γονείς (Koegel et al., 1992, Sanders & Morgan, 1997). Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει αν και κατά πόσο διαφοροποιείται το επίπεδο άγχους που βιώνουν οι γονείς παιδιών με αυτισμό από το επίπεδο άγχους που βιώνουν οι γονείς παιδιών χωρίς κάποια διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 40 γονείς (είκοσι εκ των οποίων είχαν παιδιά με αυτισμό και είκοσι είχαν παιδιά με φυσιολογική ανάπτυξη). Οι δύο ομάδες γονέων εξομοιώθηκαν σε βασικά χαρακτηριστικά όπως: περιοχή μόνιμης κατοικίας, ηλικία παιδιού και φύλο παιδιού. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν ένα δημογραφικό ερωτηματολόγιο και το Parenting Stress Index (PSI) (Δείκτης Γονεϊκού Στρες) (Abidin, 1995), μεταφρασμένο στην Ελληνική γλώσσα. Τα συμπεράσματα, τα οποία προκύπτουν από την ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων, συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση της δυναμικής οικογενειών με αυτιστικά παιδιά και υποβοηθούν την άσκηση συμβουλευτικού έργου στο επίπεδο οικογένειας και εκπαίδευσης των παιδιών.

Παρεμβάσεις σε κρίσιμες καταστάσεις στα πλαίσια του σχολείου. Μία πρώτη προσπάθεια διερεύνησης των απόψεων ελλήνων μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών

Μαύρου Ε., Μαύρου Σ., Ψάλλη Α.

Το σχολείο είναι ένας χώρος όπου συχνά εκδηλώνονται καταστάσεις κρίσης (όπως ο θάνατος ενός μαθητή/τριας ή μέλους του προσωπικού, βία συμβάντα και επικίνδυνα καιρικά φαινόμενα), ο αντίκτυπος των οποίων στη σχολική κοινότητα είναι σημαντικός. Το σχολείο οφείλει να έχει προετοιμαστεί κατάλληλα έτσι ώστε να υπάρξει άμεση, συστηματική και οργανωμένη αντίδραση σε τέτοιες κρίσιμες καταστάσεις, αλλά και στην εκδήλωση βίαιων επεισοδίων, ο αριθμός των οποίων γνωρίζει αύξηση τα τελευταία χρόνια. Στην Ελλάδα η συζήτηση προς αυτήν την κατεύθυνση δεν έχει σχεδόν ακόμη ξεκινήσει.

Με την παρούσα έρευνα επιχειρείται μια πρώτη διερεύνηση των απόψεων μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών σχετικά με κρίσιμα γεγονότα που συμβαίνουν στα πλαίσια του ελληνικού σχολείου, καθώς και των αναγκών και των προτάσεων τους πάνω στο ζήτημα αυτό. Για να επιτευχθεί ο στόχος της έρευνας κατασκευάστηκαν δύο ερωτηματολόγια (βασισμένα σε αμερικάνικη βιβλιογραφία), τα οποία μοιράστηκαν σε 167 μαθητές/τριες και 57 εκπαιδευτικούς σχολείων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στη Θεσσαλονίκη. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν την ανάγκη δημιουργίας ενός συστηματικού και περιεκτικού σχεδίου αντιμετώπισης κρίσιμων καταστάσεων στα πλαίσια του σχολείου και

της διενέργειας ερευνών πάνω σε αυτό το θέμα, λαμβάνοντας υπόψη τη σχετική εμπειρία άλλων χωρών.

Τα προβλήματα συμπεριφοράς και οι συναισθηματικές διαταραχές των παιδιών στο δημοτικό σχολείο: Μία διαγνωστική πρόταση με βάση διεθνή συμπεράσματα

Παπακυριακόπουλος Χ.

Ο τίτλος αφορά στην εκπόνηση της διδακτορικής μου διατριβής στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου με αντικείμενο την καλύτερη διάγνωση της ψυχοπαθολογικής συμπεριφοράς των παιδιών στο σχολικό χώρο. Η ψυχοπαθολογική συμπεριφορά των παιδιών έχει αρχίσει να αναγνωρίζεται την τελευταία δεκαετία από τους επιστήμονες ως ένα φαινόμενο με πολυεπίπεδα αίτια. Πάραυτα, πολύ λίγες είναι οι ερευνητικές προσπάθειες που ενσωματώνουν πολυπαραγοντικές διαγνωστικές μεθόδους σε ανάλογο ερευνητικό σχεδιασμό.

Έτσι, ιδιαίτερα στην Ελλάδα, ελλείπουν οι προσπάθειες διαγνωστικής αξιολόγησης των προβλημάτων μέσα στο σχολικό χώρο με τα πιο σύγχρονα και σύνθετα εγχειρίδια και ψυχομετρικά τεστ. Αφού στάθμισα τη μετάφραση του πιο ευρέως διαδεδομένου και σύνθετου ψυχομετρικού τεστ Teacher Report Form του Achenbach στην Ελλάδα, προχώρησα στη συλλογή των στοιχείων της έρευνας. Αρχικά 850 παιδιά πέρασαν από ένα αρχικό διαγνωστικό στάδιο, και έπειτα 250 παιδιά 8-12 ετών από αυτά, από 10 σχολεία της Αθήνας, συνέχισαν την κλινική διαγνωστική αξιολόγηση σε μεταβλητές ενός πολυεπίπεδου σχεδιασμού. Τα αποτελέσματα της έρευνας και ο προβληματισμός που προκύπτει από αυτά είναι ενδιαφέροντα για τη διεθνή θεωρητική συγκρισιμότητα και ιδιαίτερα χρήσιμα για την ελληνική πραγματικότητα ως οδηγός για έναν δημιουργικό προβληματισμό.

Αναπαραστασιακές διαστάσεις της παιδικής κακοποίησης: Αντίληψη διάδοσης, αξιολόγησης και κοινωνικής αποδοχής καταστάσεων παιδικής κακοποίησης-παραμέλησης

Τσοχατζή Μ., Κορδούτης Π.

Ο κοινός ορισμός της παιδικής κακοποίησης-παραμέλησης (καπα) επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες. Η παιδική καπα, αποτελεί ζώσα κοινωνική αναπαράσταση στοιχειοθετούμενη από την αντίληψη του πόσο συχνή (Διάδοση), επιβλαβής (Αξιολόγηση) και αποδεκτή (Κοινωνική Ανοχή) είναι. Ενδέχεται να θεωρούνται περισσότερο επιβλαβείς και λιγότερο συχνές και αποδεκτές καταστάσεις που συνιστούν σωματική ή σεξουαλική κακοποίηση, επιπλέον αναμένεται να θεωρείται η ψυχολογική καπα περισσότερο συχνή και αποδεκτή και λιγότερο επιβλαβής. Σε 200 φοιτητές τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης, δόθηκε ερωτηματολόγιο με 35 επεισόδια (περιγραφές πιθανών ενδοοικογενειακών καταστάσεων καπα) και τα βαθμολόγησαν στις 3 διαστάσεις. Περισσότερο συχνές και κοινωνικά αποδεκτές (Δ, ΚΑα), αλλά λιγότερο επιβλαβείς (Αβ), θεωρήθηκαν καταστάσεις που αποτελούν ψυχολογική καπα. Περισσότερο επιβλαβείς (Αα) θεωρήθηκαν κατα-

στάσεις που αποτελούν σεξουαλική, ψυχολογική, σωματική κακοποίηση, εκπαιδευτική παραμέληση και κυρίως οι συνδυασμοί αυτών. Αντίστοιχα, λιγότερο αποδεκτές (ΚΑΒ) θεωρήθηκαν καταστάσεις σεξουαλικής και σωματικής κακοποίησης, ιατρικής παραμέλησης και εκμετάλλευσης εργασίας. Οι τρεις διαστάσεις διαφέρουν στατιστικά μεταξύ τους για κάθε επεισόδιο και τις χαρακτηρίζει η σχέση: $\Delta < A > KA$. Διαφορές φύλου έδειξαν ότι οι γυναίκες θεωρούν τις καταστάσεις περισσότερο συχνές και επιβλαβείς και λιγότερο αποδεκτές. Η πρόληψη, διάγνωση και θεραπεία-παρέμβαση της παιδικής κα-πα, εξαρτάται από την αντίληψή της δια των διαστάσεων αυτών. Έτσι η ψυχολογική κα-πα και οι συνέπειες της συνήθως δεν αντιμετωπίζονται με συστηματικό τρόπο, ενώ η σεξουαλική και η σωματική κακοποίηση δε γίνονται αντιληπτές στο βαθμό που πραγματικά συμβαίνουν, καθώς αντιτίθενται προς τις κοινωνικές νόρμες.

Αυτισμός και εγκεφαλική παράλυση: μια απόπειρα διδακτικής προσέγγισης

Μαυροπούλου Σ., Κωνσταντινίδου Ε.

Η σύνθετη φύση του αυτισμού σε συνδυασμό με την σπαστική τετραπληγία συνιστούν μία ιδιαίτερη πρόκληση για έναν ειδικό παιδαγωγό. Αξίζει να σημειωθεί ότι η σχετική βιβλιογραφία είναι εξαιρετικά περιορισμένη, γεγονός που ίσως εξηγείται από τη χαμηλή συχνότητα εμφάνισης τέτοιας αναπηρίας σε άτομα με αυτισμό. Ωστόσο, η ανάγκη για εξατομικευμένη διδασκαλία παραμένει. Η αξιολόγηση ενός παιδιού με αυτισμό και εγκεφαλική παράλυση ανέδειξε τρεις περιοχές αδυναμιών: κατανόηση λόγου, κοινωνικές δεξιότητες και γνωστικές ικανότητες. Στα πλαίσια αυτών των περιοχών επιλέχθηκαν πέντε διδακτικοί στόχοι, που αφορούσαν στην κατανόηση των εντολών «πάρε», «δώσε», «βάλε», «βγάλε» και «βάλε το ίδιο». Για τον σκοπό αυτό σχεδιάστηκαν τρεις δραστηριότητες με στοιχεία του συμπεριφορισμού και της δομημένης διδασκαλίας. Οι διδακτικοί στόχοι της παρέμβασης ήταν: (α) η σταδιακή αύξηση των σωστών αντιδράσεων του παιδιού σε όλες τις εντολές, και β) η σταδιακή χρήση χαμηλότερου επιπέδου βοήθειας. Σε όλες τις δραστηριότητες παρατηρήθηκε σταδιακή αύξηση των σωστών αντιδράσεων στις τέσσερις εντολές που δίνονταν στο παιδί. Επίσης, είναι αξιοσημείωτη η σταδιακά αυξανόμενη χρήση του χαμηλότερου επιπέδου βοήθειας για τις σωστές αντιδράσεις σε όλες τις εντολές. Αν και αυτή η έρευνα ήταν μελέτη περίπτωσης, ωστόσο τα ευρήματα υποδηλώνουν την καταλληλότητα στοιχείων του συμπεριφορισμού και της δομημένης εκπαίδευσης στην αγωγή ατόμων με αυτισμό και εγκεφαλική παράλυση.

Θυματοποίηση παιδιών στα Ελληνικά σχολεία: Μορφές, συνέπειες και συνέπειες.

Φακίνος Μ., Χαλκιά Δ., Ακριβός Δ.

Λίγες μελέτες έχουν διερευνήσει τις συναισθηματικές συνέπειες της θυματοποίησης από συνομηλίκους (φαινόμενο «bullying») ή

ενήλικες στο σχολικό περιβάλλον σύμφωνα με τα διαγνωστικά κριτήρια του μετα-τραυματικού συνδρόμου. Η παρούσα μελέτη, μέρος διαπολιτιστικής μελέτης (Ελλάδα και ΗΠΑ), χρησιμοποίησε την κλίμακα Επισκόπηση Σχολικής Αποξένωσης και Τραύματος (Student Alienation and Trauma Survey-SATS) και κατέγραψε την χειρότερη σχολική εμπειρία σχετιζόμενη με εκπαιδευτικούς, άλλους ενήλικες, ή συμμαθητές/ριες, σε δείγμα 103 ατόμων (44 αγόρια και 59 κορίτσια, φοιτητές/ριες του πανεπιστημίου La Verne Αθήνας, άνω των 20 ετών, μεσο-ανώτερης/ανώτερης οικογενειακής οικονομικής τάξης).

Η χειρότερη σχολική εμπειρία βρέθηκε να σχετίζεται συχνότερα με ενήλικα εκπαιδευτικό, άλλο παιδί, γυναίκα, συνέβη σε δημόσιο και ιδιωτικό σχολείο, πιο συχνά στην 3η, 1η Γυμνασίου, και μετά την αποφοίτηση, και συνιστούσε κυρίως ψυχολογική θυματοποίηση (ντροπιασμα, πείραγμα/φωνές, δυσφήμιση, απειλή βόμβας), αλλά και σωματική βία (χαμηλού και μέτριου βαθμού), με σημαντικά συμπτώματα στις 5 από τις 7 υποκλίμακες SATS. Τέλος, 7% του δείγματος περιέγραψε ακόλουθα συμπτώματα σύμφωνα του Συνδρόμου Μετα-Τραυματικής Διαταραχής. Τα ευρήματα συγκρίνονται με αντίστοιχα προηγούμενων ερευνών στην Ελλάδα και ερμηνεύονται σε σχέση με τις επικρατούσες στάσεις για την κακοποίηση και θυματοποίηση στο σχολείο. Η μελέτη καταλήγει με προτάσεις αντιμετώπισης από έμπειρο ειδικό ψυχικής υγείας, και πρόληψης με στόχο ένα ψυχολογικά υγιέστερο σχολικό περιβάλλον.

ΣΤΑΣΕΙΣ – ΡΟΛΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Αντιλήψεις υποψήφιων ψυχολόγων και εκπαιδευτικών για το ρόλο του σχολικού ψυχολόγου

Πούλου Μ., Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Π.Τ.Δ.Ε.

Η μελέτη των προσωπικών θεωριών των υποψήφιων ψυχολόγων και εκπαιδευτικών για το ρόλο του σχολικού ψυχολόγου έχει καθοριστική σημασία τόσο για την επαγγελματική ανέλιξη των δύο αυτών λειτουργιών, όσο και για τον καθορισμό και τη διεύρυνση του ρόλου της σχολικής ψυχολογίας. Η εργασία αυτή επιχειρεί να εκμαιεύσει τις αντιλήψεις και τα συναισθήματα 50 υποψήφιων ψυχολόγων και 59 υποψήφιων δασκάλων αναφορικά με το ρόλο, τις επιδιώξεις και τις συνθήκες άσκησης του επαγγέλματος του σχολικού ψυχολόγου. Η ανάλυση περιεχομένου των μεταφορικών εικόνων που χρησιμοποιήσαν οι φοιτητές για να αποδώσουν τις απόψεις τους για το ρόλο του σχολικού ψυχολόγου, φανέρωσε ότι ο σχολικός ψυχολόγος είτε αποτελεί ενεργό είτε αποστασιοποιημένο μέλος της σχολικής κοινότητας κατέχει ηγετικό ρόλο σε σχέση με το εκπαιδευτικό προσωπικό. Τόσο οι υποψήφιοι ψυχολόγοι όσο και οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί συμπέραναν ότι οι επιδιώξεις του σχολικού ψυχολόγου, όσο και των μελών της σχολικής κοινότητας αναφέρονται στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη και αντιμετώπιση των προβλημάτων των μαθητών, καθώς και στη διευκόλυνση του έργου των εκπαιδευτικών. Οι συνθήκες δράσης του χαρακτηρίζονται από διαρκή μεταβλη-

τότητα, ενώ προκαλούν στους φοιτητές έντονο προβληματισμό και ποικιλία συναισθημάτων. Η ανάδειξη των αντιλήψεων των υποψήφιων ψυχολόγων και δασκάλων, μέσω της χρήσης μεταφορικών εικόνων, θεμελιώνει ένα στοχαστικοκριτικό τρόπο προσδιορισμού του επαγγέλματος του σχολικού ψυχολόγου. Τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης συζητούνται σε σχέση με τη διεύρυνση του ρόλου του σχολικού ψυχολόγου, τον καθορισμό της επαγγελματικής ταυτότητας των σχολικών ψυχολόγων και των δασκάλων και τα προγράμματα κατάρτισης των δύο αυτών λειτουργιών.

Αναστοχαστική περίσκεψη για εννοιολογική αλλαγή των εκπαιδευτικών

Ιωαννίδου-Κουτσελίνη Μ., Αν. Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Τμήμα Επιστημών της Αγωγής

Σκοπός του προγράμματος ήταν να αλλάξει τα πιστεύω, τις αντιλήψεις και τις τεχνικές των εκπαιδευτικών προδημοτικής και των πρώτων τάξεων της δημοτικής εκπαίδευσης σχετικά με το Αναλυτικό Πρόγραμμα, τη Διδασκαλία, τους Προβληματικούς και Χαμηλής Επίδοσης μαθητές.

Τα ερωτήματα της έρευνας: 1. Πώς μπορούμε να επιτύχουμε Ενωσιο-λογική Αλλαγή των εκπαιδευτικών μέσα σε συγκεκριμένο συγκεκριμένο ούτως ώστε να ανταποκρίνονται αποτελεσματικότερα στις ανάγκες όλων των μαθητών; 2. Πώς μπορούμε να υποστηρίξουμε μια συν-παθητική-ευρετική διδασκαλία-μάθηση των εκπαιδευτικών.

3. Πώς η εννοιολογική αλλαγή των εκπαιδευτικών σε συγκεκριμένα θέματα-προβλήματα του χώρου στον οποίο εργάζονται επηρεάζει την επικοινωνία τους με τους μαθητές τους.

Το Θεωρητικό Πλαίσιο του προγράμματος διαμορφώνεται με βάση τις επιστημολογικές παραδοχές που προκύπτουν: α) από τη δουλειά του Habermas (1972) σχετικά με το Χειραφετικό – Προσωπικής Ανάπτυξης Ενδιαφέρον για μάθηση, όπως αυτό αντιπαραβάλλεται με το Εργαλειακό-θετικιστικό, β) τη φαινομενογραφική προσέγγιση της εννοιολογικής αλλαγής σε συγκεκριμένο συγκεκριμένο (Marton 1981, 1984, 1993) και γ) στην Κριτική Παιδαγωγική Θεωρία και ιδιαίτερα στην έμφασή της στην καλυτέρευση των κοινωνικών συνθηκών επικοινωνίας, συμμετοχής και δράσης μέσα από την Έρευνα Δράσης.

Η Μεθοδολογία της έρευνας είναι η μεθοδολογία της Έρευνας Δράσης. Δείγμα της έρευνας είναι 25 εκπαιδευτικοί προδημοτικής εκπαίδευσης και 15 εκπαιδευτικοί της πρώτης τάξης του δημοτικού σχολείου οι οποίοι συμμετείχαν εθελοντικά στην έρευνα με σκοπό να βελτιώσουν την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά προβλήματα των μαθητών και του σχολείου τους.

Ένα επιτυχημένο επιμορφωτικό σεμινάριο: Μετά τι; Διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση

Κακανά Δ., Επίκουρος Καθηγήτρια, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο

Θεσσαλίας, Ιωαννίδης Χ., Λέκτορας, Τμήμα Διδακτικής της Τεχνολογίας και Ψηφιακών Συστημάτων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Αναγνωρίζεται πλέον ευρύτατα η αναγκαιότητα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ιδιαίτερα σε θέματα παιδαγωγικής πράξης. Είναι επίσης γνωστό ότι σεμινάρια σε ορισμένο τόπο και χρόνο που απαιτούν τη φυσική παρουσία του εκπαιδευτικού, θέτουν κοινωνικά και οικονομικά εμπόδια που συχνά αναστέλλουν το αποτέλεσμα. Η σύγχρονη δικτυακή τεχνολογία παρέχει τη δυνατότητα υπέρβασης των εμποδίων αυτών, ενώ μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διαρκή επιμόρφωση και στήριξη του παιδαγωγικού και διδακτικού έργου των εκπαιδευτικών.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών της Α/βάθμιας Εκπαίδευσης για την αναγκαιότητα της επιμόρφωσης, το περιεχόμενό της, το χώρο και το χρόνο υλοποίησής της με έμφαση στις απόψεις τους για τη χρήση Νέων Τεχνολογιών για την συνεχή επιμόρφωσή τους και τη στήριξη του έργου τους. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 300 περίπου εκπαιδευτικοί οι οποίοι απάντησαν σε ανώνυμο ερωτηματολόγιο κατά τη διάρκεια επιμορφωτικού σεμιναρίου. Προηγήθηκε πιλοτική μελέτη σε 110 εκπαιδευτικούς της περιοχής του Πειραιά οι οποίοι μόλις είχαν ολοκληρώσει ένα μακράς διάρκειας σεμινάριο. Τα αποτελέσματα της πιλοτικής μελέτης έδειξαν ότι: α) το 80% των ερωτηθέντων θεωρούσαν αναγκαία τη στήριξη του εκπαιδευτικού τους έργου και τη συνέχιση της επιμόρφωσής τους ακόμη και μετά την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης επιμορφωτικής διαδικασίας, β) το 90% από αυτούς θεωρούσαν αναγκαία την επιμόρφωση/στήριξη τους σε θέματα εκπαιδευτικής πρακτικής ενώ το 53% σε θεωρητικά θέματα, γ) το 75% θεωρούσαν πολύ χρήσιμη την γενική πληροφόρησή τους (αποτελέσματα ερευνών, συνέδρια κ.ά.) αλλά και την επικοινωνία τους με συναδέλφους και ειδικούς, και δ) το 90% θεωρούσαν ότι οι Νέες Τεχνολογίες μπορούν να είναι ένα αποτελεσματικό μέσο για την επίτευξη των παραπάνω στόχων.

Κριτήρια επιλογής μετεκπαιδευμένων της κατεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του Μαρασλείου Διδασκαλείου Δημοτικής Εκπαίδευσης και Ψυχολογικές επιδράσεις από την πρώτη επαφή τους με το χώρο της ειδικής εκπαίδευσης

Ζούκης Ν., Υπ. διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αιγαίου, Ζέλιος Γ., Υπ. διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Βούκανου Μ., Υπ. διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αιγαίου

Στον ελληνικό χώρο και στο πεδίο της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών που πρόκειται να εργαστούν σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και τα Τμήματα Ένταξης αναπτύχθηκαν – αναπτύσσονται δύο μοντέλα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών.

Α' Μοντέλο (1969 – έως σήμερα)

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών εντάσσεται στο πλαίσιο της επιμόρφωσης – μετεκπαίδευσής τους. (Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης και άλλα Διδασκαλεία)

Β' Μοντέλο (1993 – έως σήμερα)

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών εντάσσεται στο πλαίσιο τετραετούς φοίτησης σε αυτόνομο Παιδαγωγικό Τμήμα (Τμήμα Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας)

Είναι κοινή η διαπίστωση ότι το επάγγελμα του εκπαιδευτικού στο γενικό σχολείο είναι ιδιαίτερα ψυχοφθόρο, πολύ περισσότερο βέβαια, ισχύει αυτή η διαπίστωση για τους εκπαιδευτικούς που εργάζονται στο χώρο της ειδικής εκπαίδευσης.

Η ερευνητική ομάδα εκκινώντας απ' αυτή τη βασική παραδοχή προσπάθησε να διερευνήσει:

- Με ποια κριτήρια οι εκπαιδευτικοί επιλέγουν την κατεύθυνση ειδικής αγωγής στη μετεκπαίδευσή τους και
- Να καταγράψει τις πρώτες ψυχολογικές επιδράσεις των μετεκπαιδευόμενων από την πρώτη επαφή τους με την εκπαιδευτική πραγματικότητα στο χώρο της ειδικής εκπαίδευσης

Για τους σκοπούς αυτούς, σε μια πρώτης τάξης πιλοτική έρευνα:

- Διερεύνησε με τη μέθοδο της ημιδομημένης συνέντευξης τα κριτήρια τριάντα τριών (33) εκπαιδευτικών που εισήχθησαν για φοίτηση στην κατεύθυνση Ειδικής Αγωγής στο Μ.Δ.Δ.Ε. κατά τα ακαδημαϊκά έτη 1999-2001 και
- κατέγραψε τις πρώτες ψυχολογικές επιδράσεις τους με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου στο πλαίσιο αξιολόγησης προγράμματος που παρακολούθησαν στο β' εξάμηνο της φοίτησης τους, που είχε ως στόχους την πρώτη επαφή- γνωριμία με όλους τους τύπους και τις κατηγορίες των Σχολικών Μονάδων και Προγραμμάτων Ειδικής Εκπαίδευσης (Ειδικά Σχολεία για παιδιά με νοητική καθυστέρηση, Ειδικά Σχολεία για τυφλά και αμβλύωπα παιδιά, (Ειδικά Σχολεία για παιδιά με κινητικά προβλήματα, (Ειδικά Σχολεία για κωφά και βαρήκοα παιδιά - Τμήματα Ένταξης και Προγράμματα Συνεκπαίδευσης)

Στη συνέχεια επιχειρήσε να ομαδοποιήσει τα ευρήματα και να τα ερμηνεύσει με ψυχολογικούς όρους.

Προδοκίες των εκπαιδευτικών που ασχολούνται με την περιβαλλοντική εκπαίδευση από την επιμόρφωση Δασκολιά Μ.

Τόσο η βασική εκπαίδευση όσο και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.) αναγνωρίζονται διεθνώς ως σημαντικές στρατηγικές για την ανάπτυξη και την προώθηση της Π.Ε. στο σχολείο. Ειδικά στην Ελλάδα, η ενδο-υπηρεσιακή επιμόρφωση συνεχίζει ν' αποτελεί για την πλειοψηφία των εν ενεργεία εκπαιδευτικών που ασχολούνται ή ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με την Π.Ε., τη μόνη ίσως δυνατότητα τυπικής εκπαίδευσης που τους παρέχεται, προκειμένου να προετοιμαστούν για το ρόλο τους σ' αυτή. Ποιες είναι, όμως, οι προσδοκίες των ιδίων των εκπαιδευτικών για την επιμόρφωση;

Σ' ένα πανελλήνιο δείγμα 580 εκπαιδευτικών που ασχολούνται με την Π.Ε. ζητήθηκε μέσω ερωτηματολογίου να προσδιορίσουν το βαθμό στον οποίο θεωρούν σημαντικό να τους παρέχει η επιμόρφωση μία σειρά από συγκεκριμένες μαθησιακές ή άλλες εμπειρίες. Ο κατάλογος με τις αναφερόμενες επιμορφωτικές δυνατότητες είχε προκύψει από ποιοτική έρευνα που διενεργήθηκε σε προηγούμενη φάση της έρευνας. Για την οργάνωση και συστηματικοποίηση του συνόλου των δεδομένων υπολογίστηκαν κατανομές συχνοτήτων και δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς. Στη συνέχεια, εφαρμόστηκε παραγοντική ανάλυση (principal components analysis), με σκοπό τη σύνοψη του αριθμού των χρησιμοποιούμενων μεταβλητών και την αναζήτηση μιας λανθάνουσας εσωτερικής δομής στα δεδομένα. Συζητούνται τόσο οι προτιμήσεις των εκπαιδευτικών για συγκεκριμένες μαθησιακές δυνατότητες όσο και η προκύπτουσα παραγοντική δομή.

Ο παράγοντας φύλο και ο ρόλος του σχολείου στις ιδεολογίες των εκπαιδευτικών

Φρόση Λ., Δεληγιάννη-Κουιμπζί Β.

Στην εισήγηση θα παρουσιαστούν ερευνητικά ευρήματα σχετικά με τις ιδεολογίες που αναπτύσσουν οι εκπαιδευτικοί για τα φύλα. Τα ευρήματα αυτά προέκυψαν στο πλαίσιο ευρύτερης έρευνας με θέμα τους εκπαιδευτικούς σε 'διαδικασία αλλαγής' στην οποία συμμετείχαν καθηγητές και καθηγήτριες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που πήραν μέρος σε συζητήσεις σε ομοιογενείς ως προς το φύλο ομάδες εστίασης. Οι ιδεολογίες που εντοπίστηκαν αφορούν:

α) στην αιτιολόγηση της ανισότητας των φύλων, που παρατηρείται στον εκπαιδευτικό, αλλά και στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο, και

β) στο ρόλο του σχολείου, ως θεσμού, και των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση της ανισότητας των φύλων.

Οι εκπαιδευτικοί ασκούν ένα είδος ελέγχου στο επίσημο περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος, αλλά και στη μη εκφρασμένη επίσημη συνθήκη προγράμματος, το «κρυφό πρόγραμμα». Οι αντιλήψεις και τα πιστεύω τους για τους ανθρώπους και τα φύλα είναι πιθανό να αντανακλώνται στις επαγγελματικές τους πρακτικές και να αποτελούν προσλαμβάνουσες παραστάσεις για τους μαθητές και τις μαθήτριές τους. Πρόκειται για πεποιθήσεις που μπορούν να αναπτυχθούν σε ιδεολογίες, δίκτυα δηλαδή από πιστεύω και αξίες για τα φύλα, το ρόλο του σχολείου, αλλά και των ιδίων των εκπαιδευτικών, παρουσιάζουν ισχυρή αντίσταση στην αλλαγή.

Η αποκάλυψη των ιδεολογιών μπορεί να φωτίσει και να βοηθήσει στην ερμηνεία των πεποιθήσεων και των πρακτικών των εκπαιδευτικών απέναντι στα φύλα, και να οριοθετηθεί την περιοχή προς την οποία πρέπει να στοχεύουν οι προσπάθειες για αλλαγή.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η διακοπή της υποχρεωτικής φοίτησης: Ένα πρόγραμμα πρόληψης στο δημοτικό σχολείο

Σοφιανίδου Ε., σχολική ψυχολόγος, διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών

Η μη ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο, που σχετίζεται με ποικίλους παράγοντες όπως είναι η κοινωνικοοικονομική τάξη, τα χαρακτηριστικά της οικογένειας, τα ατομικά χαρακτηριστικά και σχολικοί ή εκπαιδευτικοί παράγοντες. Τα άτομα που διακόπτουν την υποχρεωτική φοίτηση αντιμετωπίζουν προβλήματα επαγγελματικής αποκατάστασης και οικονομικές, ψυχολογικές και κοινωνικές δυσκολίες. Στην ανακοίνωση αυτή θα γίνει παρουσίαση ενός προγράμματος πρόληψης της διακοπής της υποχρεωτικής φοίτησης, το οποίο εφαρμόστηκε σε μαθητές Στ' Δημοτικού. Οι μαθητές αυτοί φοιτούσαν κατά τη διάρκεια του προγράμματος σε σχολεία της Αττικής με υψηλό ποσοστό μαθητικής διαρροής. Το συνολικό δείγμα αποτελούσαν 513 μαθητές και μαθήτριες. 249 μαθητές/τριες αποτελούσαν την πειραματική ομάδα και 264 την ομάδα ελέγχου. Θα γίνει περιγραφή των φάσεων της έρευνας (προκαταρκτική και κυρίως έρευνα), των βασικών στοιχείων του προγράμματος πρόληψης και των αποτελεσμάτων. Θα συζητηθούν οι διαφορές που βρέθηκαν πριν και μετά την εφαρμογή του προγράμματος καθώς και μεταξύ των δύο ομάδων (πειραματικής ομάδας και ομάδας ελέγχου) ως προς παράγοντες που σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία έχουν σχέση με τη διακοπή της υποχρεωτικής φοίτησης (βαθμολογία, αυτοαντίληψη, κίνητρα για σχολική μάθηση, σχολική προσαρμογή, οργάνωση μελέτης, αριθμός απουσιών, προσδοκίες για μελλοντική εκπαίδευση, στάση των μαθητών προς το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς).

Απόψεις και εκτιμήσεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την υποστήριξη μαθητών με πένθος και για αγωγή περί θανάτου στο σχολικό πλαίσιο

Ρουμπή Ν., Χατζηχρήστου Χ. Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των αντιλήψεων και των στάσεων των εκπαιδευτικών απέναντι στο παιδικό πένθος, καθώς και κατά πόσο νιώθουν επαρκείς να αναλάβουν υποστηρικτικό ρόλο για τα παιδιά που βιώνουν απώλεια μέλους της οικογένειάς τους. Συμμετείχαν 173 εκπαιδευτικοί (107 δάσκαλοι και 66 καθηγητές γυμνασίων) από 35 σχολεία της Αθήνας. Χορηγήθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο με βάση σχετική βιβλιογραφία.

Από την παραγοντική ανάλυση που έγινε στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου προέκυψαν παράγοντες σχετικά με τις γνώσεις των εκπαιδευτικών για τη φύση του παιδικού πένθους, τις εκτιμήσεις για την επάρκειά τους στην αντιμετώπιση τέτοιων

περιστατικών και τις αντιδράσεις τους σε περιπτώσεις μαθητών που βιώνουν απώλεια.

Επιπλέον έγινε έλεγχος για τυχόν διαφοροποιήσεις των συμμετεχόντων ως προς τις ανεξάρτητες μεταβλητές φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, σπουδές, βαθμίδα εκπαίδευσης, εμπειρία θανάτου οικείου προσώπου, εμπειρία μαθητών με θάνατο μέλους της οικογένειάς τους.

Από τα ευρήματα προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί κατανοούν -όχι όμως πάντοτε σε όλο τους το εύρος- τις επιπτώσεις που προκαλούνται στα παιδιά από το θάνατο μέλους της οικογένειάς τους και κρίνουν αναγκαία την παρέμβασή τους. Όμως, η έλλειψη γνώσεων τους καθιστά επιφυλακτικούς στην ανάληψη πρωτοβουλιών. Τέλος, εκφράζουν την επιθυμία τους για περαιτέρω επιμόρφωση σε συνεργασία με ψυχολόγους.

Στάσεις και Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών για το Διαζύγιο και την Προσαρμογή των Παιδιών Χωρισμένων Γονέων

Καρίτσα Β., Χατζηχρήστου Χ., Γκαρή Α. Μυλωνάς Κ., Γιαβρίμης Π.

Η παρούσα έρευνα διερευνά τις στάσεις και τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για το διαζύγιο και την προσαρμογή των παιδιών μετά το χωρισμό των γονέων τους. Αποτελεί μέρος ευρύτερης μελέτης σχετικά με τις κοινωνικο-ψυχολογικές παραμέτρους του διαζυγίου και των ποικίλων μορφών οικογένειας γενικότερα. Η διερεύνηση του διαζυγίου γίνεται σε επίπεδο "μακροσυστήματος", δηλαδή σε σχέση με τις γενικότερες αντιλήψεις και στάσεις για θέματα οικογενειακής ζωής και σχέσεων στην οικογένεια. Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων κατασκευάστηκε στο Κέντρο Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας του Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Διερευνά, επίσης, τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τις δυσκολίες των διαζευγμένων μητέρων και το ρόλο των "σημαντικών άλλων" στην προσαρμογή των παιδιών χωρισμένων γονέων. Το δείγμα αποτελείται από 234 εκπαιδευτικούς, 172 Α' βαθμιας εκπαίδευσης και 62 Β' βαθμιας. Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών εξετάζονται ως προς τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία υπηρετούν, τον τόπο κατοικίας τους, την ηλικία και την οικογενειακή τους κατάσταση. Από την ανάλυση παραγόντων προέκυψαν οι εξής επτά παράγοντες: 1) αντικοινωνική συμπεριφορά, 2) αξιολόγηση του διαζυγίου, 3) κοινωνική προσαρμογή, 4) υποστήριξη εκπαιδευτικών, 5) ευθύνη γονέων, 6) δυσκολίες για τη μητέρα, και 7) νέοι σύντροφοι γονέων. Φαίνεται ότι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών διαφοροποιούνται ως προς το φύλο, με τις γυναίκες να εκφράζουν θετικότερη στάση προς το ενδεχόμενο ενός διαζυγίου, να συμφωνούν περισσότερο ότι οι ευθύνες του διαζυγίου βαραινούν και τους δύο γονείς και να αντιλαμβάνονται περισσότερα προβλήματα στα παιδιά από την παρουσία νέων συντρόφων στους γονείς. Τα ευρήματα συζητούνται σε σχέση με την εφαρμογή αποτελεσματικών παρεμβατικών προγραμμάτων στη σχολική κοινότητα

Στάσεις και Αντιλήψεις Μαθητών για το Διαζύγιο και την Προσαρμογή των Παιδιών μετά το Χωρισμό των Γονέων
Τσιόβουλου Α., Χατζηχρήστου Χ., Γκαρή Α., Μυλωνάς Κ., Γιαβρίμης Π.

Η παρούσα έρευνα διερευνά τις στάσεις και αντιλήψεις μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά στο διαζύγιο και την προσαρμογή των παιδιών μετά το χωρισμό των γονέων. Αποτελεί μέρος ευρύτερης μελέτης σχετικά με τις κοινωνικο-ψυχολογικές παραμέτρους του διαζυγίου, η οποία εκπονείται στο Κέντρο Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας του Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το δείγμα αποτελείται από 381 μαθητές Δημοτικού και 453 μαθητές Γυμνασίου-Λυκείου, από την Αθήνα και επαρχιακές πόλεις της Ελλάδας. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες των μαθητών των δύο σχολικών βαθμίδων. Περιλαμβάνει 41 ερωτήσεις και αποτελείται από τις ακόλουθες θεματικές ενότητες: στάσεις μαθητών για τις αιτίες και τις επιπτώσεις του διαζυγίου, απόψεις μαθητών για την προσαρμογή των παιδιών μετά το διαζύγιο, αντιλήψεις μαθητών για το ρόλο και τις δυσκολίες των χωρισμένων μητέρων, και απόψεις μαθητών για τη συμπεριφορά των «σημαντικών άλλων» προς τα παιδιά χωρισμένων γονέων. Με τη μέθοδο της ανάλυσης παραγόντων, μέσω της μεθόδου των κυρίων συνιστωσών, αναδείχθηκαν οκτώ (8) παράγοντες για τους μαθητές Δημοτικού και οκτώ (8) διαφορετικοί παράγοντες για τους μαθητές Γυμνασίου-Λυκείου. Τα αποτελέσματα και οι διαφορές εξετάστηκαν ως προς την οικογενειακή κατάσταση των μαθητών (μαθητές πυρηνικών οικογενειών-μαθητές χωρισμένων γονέων), το φύλο και τον τόπο μόνιμης κατοικίας. Φαίνεται ότι τα αγόρια εφηβικής ηλικίας και οι μαθητές που ζουν σε επαρχιακές-αγροτικές περιοχές είναι περισσότερο επιφυλακτικοί απέναντι στην αναγκαιότητα του διαζυγίου, απ'ό,τι τα κορίτσια και οι μαθητές αστικών περιοχών. Επίσης, οι μαθητές διαζευγμένων γονέων δείχνουν να αξιολογούν το διαζύγιο περισσότερο θετικά, σε σύγκριση με τους μαθητές που προέρχονται από πυρηνικές οικογένειες. Δίνεται έμφαση στη σπουδαιότητα των αποτελεσμάτων αυτών για το σχεδιασμό και την εφαρμογή αποτελεσματικών προγραμμάτων πρωτογενούς και δευτερογενούς πρόληψης στο σχολικό περιβάλλον, στοχεύοντας στη στήριξη των μαθητών που προέρχονται από μονογονεϊκές οικογένειες και συμβάλλοντας στην αλλαγή των αρνητικών στάσεων των μαθητών σχετικά με το διαζύγιο.

Πώς επηρεάζει η αποδοχή των παιδιών (δημοφιλή και απορριπτά) από την ομάδα των συμμαθητών τους την αυτοεκτίμησή τους και την εμφάνιση προβλημάτων προσαρμογής
Αμανάκη Ε., Κορηλάκη Α., Χλουβιεράκης Γ.

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι διττός: να εξετάσει πώς επηρεάζει η αποδοχή των παιδιών (δημοφιλή και απορριπτά) από την ομάδα των συμμαθητών τους α) το επίπεδο τόσο της

γενικής αυτοεκτίμησης όσο και των επιμέρους τομέων αυτοεκτίμησης (σχολική ικανότητα, σχέσεις με τους συνομηλίκους, σωματική ικανότητα, σχέσεις με τη μητέρα) και β) την εμφάνιση προβλημάτων προσαρμογής, τόσο διαπροσωπικής (επιθετικότητα, παραβατικότητα, αταξινόμητα συμπτώματα) όσο και ενδοπροσωπικής (άγχος-δυσθυμία-ψυχαναγκασμός, μοναχικότητα-βραδυψυχισμός, ψυχοσωματικές διαταραχές). Μελετήθηκαν 369 παιδιά της 1ης τάξης Δημοτικού με κοινωνιομετρικό τεστ για να εντοπιστούν τα δημοφιλή (n=42) και τα απορριπτά (n=40) της κάθε τάξης. Η αυτοεκτίμησή τους μετρήθηκε με το «Πώς αντιλαμβάνομαι τον εαυτό μου Ι» (Μακρή-Μπότσαρη, 2001). Για την μέτρηση της εμφάνισης προβλημάτων προσαρμογής δόθηκε στους δασκάλους να συμπληρώσουν το «Ερωτηματολόγιο Διαπροσωπικής και Ενδο-Προσωπικής Προσαρμογής (ΕΔΕΠ)» (Παρασκευόπουλος & Γιαννίτσας, 1999). Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων κατέδειξε την ύπαρξη στατιστικά σημαντικών διαφορών μεταξύ των δημοφιλών και των απορριπτέων παιδιών τόσο όσον αφορά στην γενική και την ανά τομέα αυτοεκτίμησή τους όσο και στην εμφάνιση προβλημάτων προσαρμογής. Διαφορές παρατηρήθηκαν και ανάμεσα στα δύο φύλα.

Προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολικό περιβάλλον: Αιτιολογία και προτάσεις για εκπαιδευτική παρέμβαση
Διδασκάλου Ε.

Την τελευταία δεκαετία έχει υπάρξει μια αύξηση των ψυχολογικών προβλημάτων και των προβλημάτων συμπεριφοράς που εκδηλώνουν οι μαθητές στο σχολικό περιβάλλον σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες και το φαινόμενο αυτό έχει προκαλέσει έντονη ανησυχία και προβληματισμό στον εκπαιδευτικό κόσμο. Ως αποτέλεσμα αυτής της ανησυχίας, η οργάνωση της συμπεριφοράς των μαθητών στο σχολικό περιβάλλον και η αντιμετώπιση των προβλημάτων που εκδηλώνουν, έχουν αποτελέσει αντικείμενο μελέτης σε επίπεδο της επίσημης πολιτείας και στόχο της εκπαιδευτικής πολιτικής αρκετών κρατών και έχουν οδηγήσει στο σχεδιασμό και εφαρμογή μεθόδων πρόληψης και μοντέλων αντιμετώπισης του προβλήματος.

Στη χώρα μας στερούμαστε σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα σχετικά με τη συμπεριφορά των μαθητών και τα προβλήματα που εκδηλώνουν στον ψυχολογικό και κοινωνικό τομέα τα οποία θα μπορούσαν να συμβάλλουν στο σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας ξεκάθαρης και συντονισμένης εκπαιδευτικής πολιτικής. Για το σκοπό αυτό διεξήχθη μια μεγάλη κλίμακας έρευνα στην οποία συμμετείχαν περισσότεροι από 600 εκπαιδευτικοί της α'/θμιας εκπαίδευσης στο κέντρο και την ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας.

Η παρουσίαση περιλαμβάνει ένα μέρος των δεδομένων τα οποία αναφέρονται στην εξέλιξη της συμπεριφοράς των μαθητών, τις αιτίες των ψυχολογικών / συμπεριφοράς προβλημάτων που εκδηλώνουν και τις προτάσεις των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους. Συγκεκριμένα, τα ευρήματα προτείνουν ότι η συμπεριφορά των μαθητών του Δημοτικού Σχολεί-

ου έχει γίνει πιο πολύπλοκη και πιο δύσκολη ως προς την αντιμετώπιση της τα τελευταία 5-10 χρόνια. Αυτή η πολυπλοκότητα και δυσκολία είναι πιο εμφανείς εκτός τάξεων – στον αύλειο χώρο- και πιο έκδηλη στα αγόρια παρά στα κορίτσια. Οι εκπαιδευτικοί υπογραμμίζουν 3 βασικούς λόγους αιτιολογίας των προβλημάτων των μαθητών οι οποίοι αναφέρονται σε: α) ψυχολογικά προβλήματα ή οργανικές ανεπάρκειες των μαθητών, β) προβλήματα μέσα στην οικογένεια και γ) κοινωνικά αίτια. Για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του προβλήματος οι εκπαιδευτικοί προτείνουν: α) τη στελέχωση των σχολείων με ειδικούς ψυχολόγους και παιδαγωγούς, β) την ανάπτυξη πιο ενεργής συμμετοχής και συνεργασίας γονιών και σχολείου και γ) τη βελτίωση της μαθησιακής επίδοσης των μαθητών.

Γενική πολιτική εναντίον της βίας στο σχολείο: Εμπειρία από πρόγραμμα πρόληψης και αντιμετώπισης
Δοανίδου Μ., Ξενάκη Φ.

Με τον όρο *βία στο σχολείο* αποδίδεται στα ελληνικά ο αγγλικός *school bullying*, που αναφέρεται στην ειδική χρήση βίας, σκόπιμη και συχνά επαναλαμβανόμενη που ασκείται από ένα παιδί ή μια ομάδα παιδιών εναντίον ενός ή περισσότερων παιδιών. εργασία αυτή περιγράφει το πρόγραμμα εναντίον της βίας στο σχολείο που εφαρμόζεται εδώ και 7 σχολικές χρονιές σε ιδιωτικό σχολείο στην περιοχή της Αθήνας. Αναφέρονται τα ευρήματα της έρευνας που έγινε για την αρχική διερεύνηση του προβλήματος χρησιμοποιώντας το ανώνυμο ερωτηματολόγιο του Olweus που δόθηκε σε 152 παιδιά της Α και 154 παιδιά της Γ γυμνασίου. Επίσης περιγράφεται η Γενική Πολιτική Εναντίον της Βίας στο Σχολείο που ακολουθείται. Το πρόγραμμα αυτό κινείται σε δύο παράλληλους άξονες: στον άξονα της πρόληψης και σε αυτόν της αντιμετώπισης που λειτουργούν συνδυαστικά. Θα αναφερθούν αναλυτικά οι επιμέρους ενέργειες και δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται από το σχολείο οι οποίες έχουν ως στόχο την μείωση των περιστατικών βίας στο σχολείο και την γενικότερη αλλαγή κλίματος και νοοτροπίας της σχολικής κοινότητας σχετικά με το πρόβλημα αυτό.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

**Μια διδακτική παρέμβαση για την ανάπτυξη της αποκλίνο-
σας σκέψης σε μαθητές Ε' και Στ' τάξης δημοτικού σχολείου
με τη βοήθεια του Η/Υ**

Μύτη Σ., Πτυχιούχος Π.Τ.Δ.Ε., Κανάκης Ι., καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε.,
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Έρευνες δείχνουν ότι το ελληνικό δημοτικό σχολείο εξακολουθεί να προωθεί την αναπαραγωγή της γνώσης και τη συγκλίνουσα σκέψη. Οι ευκαιρίες που δίνονται στους μαθητές να εκφράσουν παράτολμες ιδέες και να αναπτύξουν τη δημιουργικότητα, τη φαντασία και την αποκλίνουσα νόησή τους φαίνεται να είναι

από ελάχιστες ως μηδαμινές. Με στόχο να διερευνησουμε πώς θα μπορούσαν μαθητές της Ε' και Στ' τάξης δημοτικών σχολείων με τη χρήση του Κειμενογράφου, της Ζωγραφικής και της Αριθμομηχανής του Η/Υ να φτάσουν σε δημιουργικές επινοήσεις και πρωτότυπες ιδέες, αναθέσαμε σε διμελείς ομάδες μαθητών με αφετηρία οκτώ «ανοικτές» δραστηριότητες να ζωγραφίσουν, να διατυπώσουν προβλήματα και να τα λύσουν, να συντάξουν εικονο-ιστορίες, να συνδυάσουν εικόνες, για να δημιουργήσουν μια δική τους ιστορία, να φανταστούν και να γράψουν ένα διάλογο ανάμεσα σε ένα σκύλο και μια γάτα. Η ανταπόκριση των μαθητών υπήρξε εντυπωσιακή. Τα αποτελέσματα της διδακτικής παρέμβασης θα παρουσιαστούν στην ανακοίνωση.

Η σχέση του ψυχολογικού κλίματος της τάξης και της μεθόδου εκπαίδευσης με την εφαρμογή ενός προγράμματος Η/Υ
Παρασκευά Φ., Κολιάδης Ε., Πανάικας Π., Κουμπιάς Ε., Παπαγιάννη Κ.

Η προβληματική της παρούσας μελέτης βασίστηκε στη διεθνή έρευνα και βιβλιογραφία σύμφωνα με την οποία επισημαίνεται ότι το ψυχολογικό κλίμα ενός μαθησιακού περιβάλλοντος εκπαιδευτής π.χ. της σχολικής τάξης (συναισθηματικό, κοινωνικό, εργασιακό) σχετίζεται με την επίδοση, επειδή αυτό ενισχύει την αυτό-εκτίμηση των μαθητών και διευκολύνει την εμπλοκή τους στις διαδικασίες της μάθησης κ.λπ. Επίσης, λόγω της ποικιλομορφίας των μεθόδων μάθησης και εκπαίδευσης, έχουν διαπιστωθεί αρκετά προβλήματα στην απόκτηση συγκεκριμένων δεξιοτήτων και τεχνικών, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η χρήση αναβαθμισμένων τεχνολογικών προϊόντων και κυρίως εκπαιδευτικών λογισμικών. Με τη μελέτη αυτή επιχειρούμε να διερευνήσουμε διαφορετικές μορφές μάθησης (νοηματική-προσληπτική, ανακαλυπτική, παρατήρηση & μίμηση προτύπων), μέσα από ένα πρόγραμμα εκμάθησης Η/Υ, οι οποίες είναι δυνατόν να συσχετιστούν με τη διαμόρφωση του ψυχολογικού κλίματος της τάξης. Η ερευνητική μελέτη διεξήχθη σε 58 μαθητές του 3ου Εσπ. Ενιαίου Λυκείου της περιφέρειας Αττικής. Από τη μερική ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των δεδομένων αναμένεται να εκτιμηθεί η πλέον κατάλληλη μέθοδος μάθησης και εκπαίδευσης στη χρήση ενός προγράμματος Η/Υ.

Υπολογιστές και κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού προσχολικής ηλικίας

Μάντζιου Τ., Πετρογιάννης Κ., Παπακωνσταντίνου Π.

Αν και οι Η/Υ άρχισαν να εισάγονται στα προσχολικά πλαίσια από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 (κυρίως στις ΗΠΑ), και ενώ είναι γεγονός πως η βιομηχανία εκπαιδευτικού και συναφούς λογισμικού στοχεύει όλο και περισσότερο στον πληθυσμό πολύ μικρής ηλικίας (κάτω των 6 ετών), ελάχιστες έρευνες έχουν διεξαχθεί μέχρι σήμερα που να επικεντρώνονται στις επιπτώσεις των Η/Υ στην ανάπτυξη των μικρών παιδιών.

Το θέμα έχει δημιουργήσει πληθώρα αντιπαραθέσεων μεταξύ

εξελικτικών ψυχολόγων και παιδαγωγών, με υποστηρικτές και επικριτές που έχουν πλούσια επιχειρηματολογία βασιζόμενοι σε θεωρητικές θέσεις και προσεγγίσεις αλλά και ευρήματα από τη σχετική εμπειρική έρευνα, και από τις δύο πλευρές. Το μεγαλύτερο μέρος της διαμάχης αφορά τις εξειδικευμένες ανάγκες των μικρών παιδιών αλλά και το αν η τεχνολογία μπορεί να τις ενισχύσει, λαμβάνοντας υπόψη παραμέτρους όπως η ηλικία έναρξης και η διάρκεια ενασχόλησης με τον Η/Υ, ο τύπος και το περιεχόμενο των προγραμμάτων, ο τρόπος παρουσιάσής τους, το πλαίσιο χρήσης τους κτλ. Στόχος του ζετούς ερευνητικού αυτού προγράμματος είναι η μελέτη των κοινωνικο-συναισθηματικών παραμέτρων ανάπτυξης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας που έχουν εμπειρία χρήσης Η/Υ και διαφόρων τύπων εκπαιδευτικού λογισμικού. Θα μελετηθεί επίσης η παιδαγωγική παρέμβαση του εκπαιδευτικού προσωπικού στην εφαρμογή και προώθηση της σύγχρονης τεχνολογίας σε προσχολικό θεσμικό περιβάλλον. Τα δεδομένα θα συμβάλουν στην επεξεργασία ενός θεωρητικού ερμηνευτικού πλαισίου καταγραφής και επιλογής των αναπτυξιακά κατάλληλων λογισμικών προσχολικής ηλικίας.

Στάσεις μαθητών και εκπαιδευτικών απέναντι στις νέες τεχνολογίες στην εκπαίδευση

Ρούσσοσ Π., University of Indianapolis

Η ανακοίνωση παρουσιάζει τα ευρήματα που προέκυψαν από την πρόσφατη μελέτη των στάσεων ελλήνων μαθητών και εκπαιδευτικών απέναντι στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ). Η παρούσα εργασία εντάσσεται στα πλαίσια της Έρευνας για τη Μακροχρόνια Αξιολόγηση των Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση (Project for the Longitudinal Assessment of New Information Technologies in Education – PLANIT). Το PLANIT είναι μια ερευνητική προσπάθεια δεκατριών χωρών από την Αμερική, την Ευρώπη και την Ασία κατά την οποία επιδιώκεται η μελέτη των τάσεων που εμφανίζουν οι στάσεις εκπαιδευτικών και μαθητών όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης απέναντι στις νέες τεχνολογίες καθώς και των διαφορών και των ομοιοτήτων μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν.

Η ανακοίνωση χωρίζεται σε δύο μέρη: το πρώτο εστιάζει στην προσαρμογή των πέντε ερωτηματολογίων στάσεων που χρησιμοποιούνται σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες, ενώ στο δεύτερο παρουσιάζονται συνοπτικά τα πρώτα αποτελέσματα από τον ελληνικό πληθυσμό και συζητούνται υπό το πρίσμα αντίστοιχων πρόσφατων ερευνών στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Αντιλήψεις των σπουδαστών στην κατασκευή και επικύρωση προγραμμάτων για Η.Υ.

Δαγδλέλης Β., Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Η διδασκαλία του προγραμματισμού, όπως και η διδασκαλία άλλων αντικειμένων από τις θετικές επιστήμες, χαρακτηρίζεται

από δυσλειτουργίες: οι σπουδαστές δείχνουν συχνά να μη κατανοούν βασικές έννοιες, σε ένα υψηλό ποσοστό δεν επιλύουν προβλήματα και εμφανίζουν ένα επίσης υψηλό ποσοστό αποτυχίας στις εξετάσεις.

Οι σχετικές έρευνες που πραγματοποιούνται για τη διερεύνηση του διδακτικού αυτού προβλήματος, συχνά αποπειράονται να εντοπίσουν τις αντιλήψεις των μαθητών ή σπουδαστών, δηλαδή γνώσεις (υποτιθέμενες ή πραγματικές) των σπουδαστών οι οποίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν την πηγή, την αιτία των φαινομένων αυτών.

Στην εργασία προτείνουμε την παρουσίαση ενός ιεραρχικού μοντέλου για την κατασκευή και την επικύρωση προγραμμάτων για Η.Υ. μέσα στο οποίο μπορούν να ενταχθούν οι αντιλήψεις των σπουδαστών, όπως τουλάχιστον αυτές εκφράζονται κατά τη διαδικασία επίλυσης συγκεκριμένων προγραμματιστικών προβλημάτων.

Το μοντέλο αυτό παρουσιάζει μια ιεραρχία μεθόδων οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή (περιγραφή προδιαγραφών και κατασκευή) όπως και για την επικύρωση προγραμμάτων. Τα επίπεδα της ιεραρχίας αυτής αντιστοιχούν σε διαφορετικές οπτικές γωνίες από τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί ο προγραμματισμός και ανιχνεύονται και μέσα στην ίδια την κοινότητα των (επιστημόνων) πληροφορικών.

Τα πειραματικά μας δεδομένα δείχνουν το προτεινόμενο μοντέλο καλύπτει το σύνολο των μεθόδων που χρησιμοποιούν οι σπουδαστές και ότι οι μέθοδοι των σπουδαστών είναι λογικά συνεπείς, δηλαδή ότι υιοθετούν το ίδιο επίπεδο εργασίας σε όλες τις περιπτώσεις. Τα δεδομένα λοιπόν ενισχύουν την ερευνητική υπόθεση των αντιλήψεων και επιπλέον μας δίνουν μια λεπτομερή εικόνα των αντιλήψεων αυτών.

Ψυχο-λογικές παρεμβάσεις στη μικρή οθόνη: Η περίπτωση των εκπομπών ψυχαγωγικού χαρακτήρα

Παλαιολόγου Α., κλινική ψυχολόγος και επίκουρη καθηγήτρια του Τομέα Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Τικταπανίδου Α., υπ. διδάκτωρ στο Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Οι "νέου" τύπου εκπομπές ψυχαγωγικού χαρακτήρα, γνωστές και ως reality τηλε-παιχνίδια, φαίνεται να συνιστούν εξελισσόμενο φαινόμενο στα σύγχρονα Μ.Μ.Ε και ειδικότερα στην τηλεόραση. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των εν λόγω εκπομπών αποτελεί η προσπάθεια ανάπτυξης μιας ιδιαίτερης και πιο «προσωπικής» σχέσης με τον τηλεθεατή, ενώ παράλληλα, επιχειρείται η έκθεση περισσότερων προσωπικών προβλημάτων στα βλέμματα του κοινού.

Παρά τις έντονες αντιδράσεις ακόμα και καταγγελίες, τηλεθεατών, οργανισμών, φορέων και επαγγελματιών σωματείων για το περιεχόμενο και την ποιότητα των εκπομπών αυτών, το ενδιαφέρον του ευρύτερου τηλεοπτικού κοινού διατηρείται αμείωτο και αυτό αντανάκλαται στα υψηλά νούμερα τηλεθέασης, επιβεβαιώνοντας την ανάγκη διερεύνησης του φαινομένου.

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να σκιαγραφήσει το προφίλ των ατόμων εκείνων που καθίστανται παθητικοί ή ενεργητικοί δέκτες των εκπομπών καθώς και τις επιρροές των τελευταίων στην προσωπική τους ζωή. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αίσθηση αυτο-αποτελεσματικότητας και ικανότητας χειρισμού προβληματικών καταστάσεων της καθημερινής ζωής των δεκτών παρόμοιων εκπομπών. Επισημαίνονται οι επικίνδυνες ψυχο-“λογικές” προσεγγίσεις, που οι εκπομπές χρησιμοποιούν, για την ερμηνεία της ανθρώπινης συμπεριφοράς και προτείνονται δυνατότητες παρέμβασης.

Η παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων και η επίδρασή της στο δεκτικό λεξιλόγιο παιδιών ηλικίας 5.5-6.5 ετών *Οικονομίδης Β.*

Στην εργασία αυτή εξετάζουμε την επίδραση που ασκεί η παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων από παιδιά ηλικίας 5:5 - 6:6 ετών στο μέγεθος και τη σύσταση κατά γραμματικές κατηγορίες του δεκτικού λεξιλογίου τους (του συνόλου των λέξεων που κατανοούν). Το δείγμα της έρευνάς μας συγκροτήθηκε με τη μέθοδο της αναλογικά στρωματοποιημένης δειγματοληψίας από 168 νήπια (τα οποία κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας φοιτούσαν σε δημόσια Νηπιαγωγεία των Νομών Ρεθύμνης και Χανίων) και από τους γονείς τους. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν δύο ερευνητικά εργαλεία: α) ένα τεστ δεκτικού λεξιλογίου, στο οποίο υποβλήθηκαν τα 168 νήπια, και β) ένα ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου, το οποίο συμπληρώθηκε από τους γονείς των νηπίων. Οι στατιστικές αναλύσεις των ερευνητικών δεδομένων ανιχνεύουν την επίδραση που ασκούν στο δεκτικό λεξιλόγιο παιδιών ηλικίας 5:5 - 6:5 η διάρκεια του χρόνου παρακολούθησης και το είδος των τηλεοπτικών προγραμμάτων που παρακολουθούν τα παιδιά αυτά. Εξετάζεται, επίσης, η επίδραση των μεταβλητών: φύλο του παιδιού, γεωγραφική περιοχή μόνιμης κατοικίας και μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Με βάση τα συμπεράσματα που προκύπτουν, διατυπώνονται προτάσεις σχετικές με τον εμπλουτισμό του δεκτικού λεξιλογίου των νηπίων μέσα από την παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων.

ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ Ι

Η χρήση στην Οικογενειακή Συστημική Θεραπεία των τεχνικών παρέμβασης της θετικής σημασιολόγησης της παράδοξης παρέμβασης και των κυκλικών ερωτήσεων και η σχέση τους με την εμφάνιση ενδοσυνεδριακών φαινομένων
Μπούσουλας Κ., υπ. διδάκτωρ, Σταλίκας Α., Αναπληρωτής Καθηγητής, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Σε αυτήν την ανακοίνωση θα παρουσιάσουμε πως και σε ποιο βαθμό χρησιμοποιούνται στην Συστημική Οικογενειακή Θεραπεία οι ακόλουθες τεχνικές θεραπευτικής παρέμβασης. Παράδοση παρέμβαση.

Εδώ ο θεραπευτής εκπέμπει το παράδοξο μήνυμα με το να πάρει τελειώς απρόσμενη, παράδοξη θέση για κάποιο από τα θέματα που η οικογένεια φέρνει, η και με το να δώσει μια παράδοξη οδηγία που αν η οικογένεια την ακολουθήσει θα εισπραχθεί το αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που φαινόταν ότι η οικογένεια σκόπευε.

Οι κυκλικές ερωτήσεις:

Οι «κυκλικές ερωτήσεις» είναι μια τεχνική παρέμβασης, σύμφωνα με την οποία ο θεραπευτής αναλαμβάνει να ρωτήσει την ίδια ερώτηση στον ενδεικνυόμενο ασθενή (δηλαδή το άτομο που η οικογένεια υποδεικνύει ως ασθενή) όσο και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας που είναι παρόντα. Ο σκοπός αυτών των ερωτήσεων είναι τόσο η διερεύνηση του συστήματος όσο και η εισαγωγή πληροφοριών στο σύστημα-οικογένεια.

Η θετική σημασιολόγηση:

Η «θετική σημασιολόγηση» μπορεί να οριστεί σαν μια αλλαγή θέασης κάποιου συμπτώματος, την οποία αλλαγή εισάγει ο θεραπευτής στο υπό θεραπεία σύστημα. Ο σκοπός αυτής της παρέμβασης είναι να δει η οικογένεια το σύμπτωμα από μια νέα θετική σκοπιά και έτσι να μειωθεί το άγχος, και να απεμπλακεί η οικογένεια από το αδιέξοδο που φέρνει η επικέντρωση στο σύμπτωμα.

Επίσης θα παρουσιάσουμε την πιθανή σχέση ανάμεσα στην χρήση τους και την εμφάνιση ενδοσυνεδριακών φαινομένων και την συνολική σχέση τους με τα θετικά θεραπευτικά αποτελέσματα. Ως ενδοσυνεδριακά φαινόμενα ορίζουμε τις αλλαγές κατά την διάρκεια της συνεδρίας, στην συμπεριφορά ή την συναισθηματική διάθεση η στο πώς κατανοεί τον εαυτό του η την κατάσταση που ζει ο θεραπευόμενος. Ακόμα θα παρουσιάσουμε πια συγκεκριμένα ενδοσυνεδριακά φαινόμενα εμφανίζονται και υπό ποιες συνθήκες. Για τα ανωτέρω θέματα θα παρουσιάσουμε τι έχει γίνει έως σήμερα σε ερευνητικό επίπεδο και τι ακόμα μένει να διερευνηθεί.

Αναζήτηση βοήθειας και αναγνώριση ψυχοκοινωνικών προβλημάτων σε έναν αθηναϊκό Δήμο

Ευθυμίου Κ., Κаланτζή-Αζίζι Α., Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς, Αθήνα

Η παρούσα εργασία αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης επιτόπιας έρευνας που πραγματοποιήθηκε πριν την έναρξη παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε έναν αθηναϊκό Δήμο, έτσι ώστε η παροχή αυτή να στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών των κατοίκων της περιοχής.

Η ευρύτερη έρευνα αποσκοπούσε στην εκτίμηση (α) των ψυχολογικών αναγκών της κοινότητας, δηλαδή του προσδιορισμού του μεγέθους των ψυχικών διαταραχών, (β) της γνώμης των κατοίκων απέναντι στην ψυχική διαταραχή, (γ) της στάσης απέναντι στην αναζήτηση βοήθειας για πιθανό ψυχολογικό τους πρόβλημα και (δ) του επιπέδου της ευαισθησίας τους και της ενημερότητάς τους (awareness) απέναντι στα υπάρχοντα τοπικά ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

Η τελευταία παράμετρος αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας ανακοίνωσης. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται η μεθοδολογία και τα αποτελέσματα γύρω από τη στάση για αναζήτηση βοήθειας (Help seeking) των κατοίκων για πιθανό ψυχολογικό τους πρόβλημα και η εκτίμηση του επιπέδου ευαισθησίας και ενημερότητας (awareness).

Αξιολόγηση της Εμπλοκής στη Ψυχοθεραπευτική διαδικασία

Παττακού-Παρασύρη Β., Hawkins J. P., Νέστορος Ν.Ι.

Παρά το γεγονός ότι έχουν εξελιχθεί τα διάφορα μοντέλα και τεχνικές ψυχοθεραπείας εξακολουθεί να υφίσταται το πρόβλημα της πρόωρης διακοπής της θεραπείας.

Στην παρούσα μελέτη γίνεται προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα εργαλείο αξιολόγησης της εμπλοκής του θεραπευομένου στη ψυχοθεραπευτική διαδικασία πριν ακόμα αυτή ξεκινήσει.

Για το σκοπό αυτό δημιουργήσαμε μια κλίμακα που καλύπτει θεματικές ενότητες όπως: χαρακτηριστικά προσωπικότητας του υποψήφιου για ψυχοθεραπεία, σχέση και στάση οικογενειακού και φιλικού περιβάλλοντος τόσο με τον υποψήφιο για ψυχοθεραπεία όσο και με την ψυχοθεραπεία, προσδοκίες και πίστη του υποψήφιου στη ψυχοθεραπεία όπως και προηγούμενη σχέση του με την ψυχοθεραπεία.

Η κλίμακα που δημιουργήσαμε χορηγήθηκε σε 117 άτομα με διάφορα προβλήματα ψυχοπαθολογίας που ήταν υποψήφιοι για ατομική ψυχοθεραπεία Συνθετικού τύπου. Όλοι οι ασθενείς ξεκίνησαν ψυχοθεραπεία με τον ίδιο ψυχοθεραπευτή.

Τα αποτελέσματα έδειξαν να υπάρχει συμφωνία στην αξιολόγηση θεραπευτή και θεραπευομένου όσον αφορά την εμπλοκή του στη ψυχοθεραπευτική διαδικασία, κατά 83,7%.

Θα συζητηθεί τόσο η κλίμακα, όσο και οι παράγοντες που βρέθηκε ότι διευκολύνουν ή δυσχεραίνουν την εμπλοκή στη ψυχοθεραπευτική διαδικασία. Η κατανόηση των παραγόντων αυτών ίσως κάνει τη ψυχοθεραπεία πιο αποτελεσματική και να μειώσει την πρόωρη διακοπή της.

Εφαρμογή της μεθόδου Delphi Poll για τη διερεύνηση του ρόλου των θετικών συναισθημάτων στην ψυχοθεραπεία

Μερτίκα Α., Μπούτρη Α., Σταλάκας Α.

Στο χώρο της έρευνας στην ψυχοθεραπεία ο ρόλος των θετικών συναισθημάτων έχει παραμείνει σε μεγάλο βαθμό αδιερεύνητος. Στόχος αυτής της εργασίας είναι η παρουσίαση της μεθόδου Delphi Poll (Gordon, T.J., and Helmer, O. (1964). *Report on a long-range forecasting study*. Santa Monica, CA: The RAND Corporation, P-2982), όπως αυτή χρησιμοποιήθηκε στη διαδικασία διαμόρφωσης μιας θεωρίας για τα θετικά συναισθήματα στην ψυχοθεραπεία (theory building). Πρόκειται για μια φαινομενολογική μεθοδολογία που στηρίζεται στον συστηματικό τρόπο συγκέντρωσης και ανάλυσης απόψεων, γνώσεων και εμπειριών διακεκριμένων επιστημόνων πάνω στο προς διερεύνηση θέμα.

Η μεθοδολογία του Delphi Poll η οποία έχει χρησιμοποιηθεί εκτενώς στο χώρο της πρόβλεψης και της αξιολόγησης μεγάλων συστημάτων και οργανισμών εφαρμόζεται για πρώτη φορά στον τομέα της ψυχοθεραπείας. Η μέθοδος αυτή θεωρήθηκε ιδανική για τη διερεύνηση ενός χώρου όπου δεν έχουν αποκρυσταλλωθεί ακόμη σαφείς θεωρητικές προσεγγίσεις, όπως είναι τα θετικά συναισθήματα στην ψυχοθεραπεία. Οι ειδικοί που συμμετέχουν καλούνται αρχικά να απαντήσουν σε ορισμένα ερωτήματα που τίθενται από τους ερευνητές. Σταδιακά, και μέσα από μια συστηματική ανταλλαγή απόψεων, που συντονίζεται από τους ερευνητές οι ειδικοί εντοπίζουν κάποια κεντρικά σημεία που συγκεντρώνουν την αποδοχή τους. Τελικά, τα σημεία αυτά θα αποτελέσουν την βάση για τη διαμόρφωση μιας θεωρίας για τον ρόλο των θετικών συναισθημάτων στην ψυχοθεραπεία.

Οικογενειακή θεραπεία εστιασμένη στη λύση

Παπαδιώτη Β., Softas-Nall L.

Το μοντέλο οικογενειακής θεραπείας εστιασμένο στη λύση είναι από τα νεότερα μοντέλα οικογενειακής θεραπείας, με κύριους εκπρόσωπους τον deShazer και Bill O' Hanlon.

Βασικό χαρακτηριστικό της προσέγγισης αυτής είναι ότι ο θεραπευτής αντί να εστιάζει στο πρόβλημα, όπως τα προηγούμενα θεωρητικά μοντέλα, εστιάζει στις λύσεις και στις εξαιρέσεις. Οι εξαιρέσεις αποτελούν πετυχημένες προσπάθειες για την επίλυση του προβλήματος, στις οποίες όμως δεν έχει δοθεί σημασία. Η στροφή στις θετικές κατευθύνσεις δίνει ελπίδα και ενθαρρύνει το άτομο ή την οικογένεια να βρούνε λύσεις.

Στη θεραπευτική διαδικασία, ο θεραπευτής, μέσα από συνεχείς ερωτήσεις που εστιάζουν στα θετικά σημεία και στις μικρές αλλαγές που έχουν γίνει, κινητοποιεί τη διαδικασία της αλλαγής και ανασύρει από την σκιά τα θετικά στοιχεία και τα «εφόδια» της οικογένειας του ατόμου. Χρησιμοποιούνται ειδικές τεχνικές παρέμβασης οι οποίες βασίζονται κυρίως στη χρήση της γλώσσας.

Πώς παρουσιάζεται η ψυχοθεραπεία στον τύπο τα έτη 1991 και 2001

Ευθυμίου Φ., Κόλλια Α., Σακελλαρίου Δ., Σκορδιάλλου Μ., Σταλάκας Α., Συνοδινού Κ.

Σκοπός της ερευνητικής αυτής μελέτης είναι η διερεύνηση του τρόπου του τρόπου που παρουσιάζεται η ψυχοθεραπεία στον ελληνικό ημερήσιο Τύπο. Θεωρούμε τον Τύπο ως ένα από τα κύρια μέσα ενημέρωσης, για τη διαμόρφωση της αναπαράστασης του κοινού για την ψυχοθεραπεία, η οποία είναι βασική μεταβλητή για το είδος της θεραπευτικής σχέσης και της εξέλιξης της θεραπευτικής διαδικασίας. Για το σκοπό αυτό συγκεντρώθηκαν άρθρα που αφορούν την ψυχοθεραπεία από τα κυριακάτικα φύλλα πέντε εφημερίδων μεγάλης κυκλοφορίας (Το Βήμα, Καθημερινή, Ελευθεροτυπία, Τα Νέα, Έθνος) των ετών

1991 και 2001. Η απόσταση των δέκα ετών μας δίνει τη δυνατότητα να δούμε αν υπάρχει διαφοροποίηση της εικόνας της ψυχοθεραπείας όσο περισσότερο εδραιώνεται η ψυχολογία ως επιστήμη στην Ελλάδα. Τα άρθρα υποβλήθηκαν σε ποσοτική και ποιοτική ανάλυση περιεχομένου. Τα αποτελέσματα ερμηνεύτηκαν σε σχέση με τέσσερις κεντρικούς άξονες, την εικόνα της ψυχοθεραπείας, την εικόνα του θεραπευτή και του θεραπευόμενου, και τη στάση των άρθρων προς αυτά (θετική, αρνητική, ουδέτερη).

Η αντίδραση εκπαιδευόμενων ψυχοθεραπευτών στο κλάμα του πελάτη, εξεταζόμενη σε τρεις φάσεις τη ψυχοθεραπείας (αρχή, μέση και τέλος)

Γεωργιάδου Π., Σταλίκας Α.

Η έρευνα για την εκπαίδευση νέων ψυχοθεραπευτών έχει επικεντρωθεί σε δυο τομείς:

Είτε σε συγκεκριμένους τομείς όπως για παράδειγμα ο βαθμός αυτό-επάρκειας, είτε στην αλλαγή συγκεκριμένων τεχνικών κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους και το πόσο αποτελεσματικές είναι αυτές οι τεχνικές. Ο στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει την αντίδραση νέων θεραπευτών σε μια συγκεκριμένη στιγμή της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας, την ώρα που ο πελάτης κλαίει. Ένας δεύτερος στόχος ήταν να εξεταστεί αν και κατά πόσο οι αντιδράσεις αυτές αλλάζουν σε τρεις φάσεις της ψυχοθεραπείας, κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους. Η κλίμακα της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας του Vanderbilt Ινστιτούτου (Vanderbilt Psychotherapy Process Research Scale-VPPS) χρησιμοποιήθηκε για να εξετάσει τις αντιδράσεις και το θεραπευτικό στυλ των εκπαιδευόμενων στις τρεις φάσεις της θεραπείας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι αυτό που κάνουν οι θεραπευτές δεν αλλάζει σημαντικά κατά τη διάρκεια των τριών φάσεων της θεραπείας. Ταυτόχρονα βρέθηκε ότι το κύριο χαρακτηριστικό της αντίδρασης τους ήταν η έκφραση κατανόησης και ενσυναίσθησης στο βίωμα του πελάτη. Συνέπειες των αποτελεσμάτων στον τομέα της εκπαίδευσης των ψυχοθεραπευτών θα συζητηθούν.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΥΓΕΙΑΣ

Βελτίωση της ποιότητας ζωής ασθενών με άσθμα: Σύγκριση γνωστικής συμπεριφορικής θεραπείας και θεραπείας Gestalt
Διαμαντίδου Κ., Χαρίτου-Φατούρου Μ., Γαβρανίδου Μ., Τμήμα Ψυχολογίας, Α.Π.Θ.

Η παρούσα μελέτη αφορά τη σύγκριση της αποτελεσματικότητας δύο μορφών βραχείας ομαδικής ψυχοθεραπείας στην ενίσχυση της ποιότητας ζωής ατόμων που πάσχουν από βρογχικό άσθμα. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 42 ασθενείς με μέτριο και βαρύ άσθμα, ηλικίας 23 έως 60 ετών που χωρίστηκαν σε τρεις ισάριθμες ομάδες. Στην πρώτη εφαρμόστηκε Γνωστική

Συμπεριφορική θεραπεία, στη δεύτερη θεραπεία Gestalt και η ομάδα ελέγχου ακολούθησε μόνο ιατροφαρμακευτική θεραπεία. Η ποιότητα ζωής αξιολογήθηκε με το «Asthma Quality of Life Questionnaire» που περιλαμβάνει τέσσερις υποκλίμακες ανάλογα με τους τομείς επίδρασης του άσματος: σωματική κατάσταση, συναισθηματική διάθεση, κοινωνική ζωή και ενδιαφέροντα. Για την εκτίμηση της επίδρασης των παρεμβάσεων χρησιμοποιήθηκαν επαναληπτικές μετρήσεις: πριν την παρέμβαση, στο τέλος της παρέμβασης και στην επανεξέταση. Από τις αναλύσεις διακύμανσης και τον έλεγχο απλών κύριων επιδράσεων που εφαρμόστηκαν, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική βελτίωση στο τέλος της παρέμβασης και στην επανεξέταση μόνο στην ομάδα με Θεραπεία Gestalt για όλες τις υποκλίμακες. Ενώ τα άτομα που ακολούθησαν Γνωστική Συμπεριφορική θεραπεία παρουσίασαν βελτίωση σε στατιστικά σημαντικά επίπεδα μόνο στη συναισθηματική τους διάθεση.

Παράγοντες που επιδρούν στην ποιότητα ζωής στο Διαβήτη τύπου 1

Πήτα Ρ., Κιοσέογλου Γ., Φωτακοπούλου Ο., Ρόικου Κ., Ζαφείρη Μ., Σίμιος Γ., Διδάγγελος Τ., Κουκουρίκου Μ., Καραμήτσος Δ.

Στόχος της έρευνας ήταν να αξιολογηθεί η ποιότητα ζωής σε σχέση με τις διατροφικές συνήθειες, τη ρύθμιση και την υπογλυκαιμία (βασικό μειονέκτημα της θεραπείας) και την κατάθλιψη σε άτομα με διαβήτη τύπου 1. Συμμετείχαν 60 άτομα με Μ.Ο. ηλικίας 29.68 (εύρος 18-55) και διάρκεια νόσου 14.09 (εύρος 3-36) έτη. Χορηγήθηκαν: το QOLIE-89 για την αξιολόγηση της ποιότητας ζωής, τα EAT-26 και EDI για τη διερεύνηση των διατροφικών συνηθειών και της εικόνας του σώματος, το BDI-II για την κατάθλιψη, καθώς και μία ημιδομημένη κλινική συνέντευξη για την εκτίμηση της αντίληψης, της συχνότητας υπογλυκαιμιών και της γενικότερης ρύθμισης. Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι η αντίληψη, η συχνότητα υπογλυκαιμιών και η ρύθμιση των επιπέδων γλυκόζης συνδέεται με παραμέτρους της ποιότητας ζωής. Επίσης, τόσο η καταθλιπτική συμπτωματολογία όσο και οι διατροφικές συνήθειες των ασθενών φαίνεται να συνδέονται με τη συνολική ποιότητα ζωής όπως αυτή εκτιμήθηκε με το QOLIE-89. Η συγκεκριμένη μελέτη εντάσσεται στο πλαίσιο ενός ευρύτερου ερευνητικού προγράμματος του Διαβητολογικού Κέντρου του Ιπποκρατείου Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με το Τμήμα Ψυχολογίας ΑΠΘ που αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ασθενών με διαβήτη.

Ο ρόλος του εκτελεστικού ελέγχου στη διαμόρφωση γνωστικών στρατηγικών με βάση τις νοητικές παραστάσεις: Ευρήματα από τη σκλήρυνση κατά πλάκας

Κανελλοπούλου Μ., Richardson J., Brunel University, U.K.

Η χρήση νοητικών παραστάσεων στις διαδικασίες μνήμης-μάθησης προϋποθέτει δεξιότητες μεταγωγής που καθορίζονται από

τις δομές εκτελεστικού ελέγχου καθώς επίσης και από μη-γνωστικούς κινητήριους μηχανισμούς όπως η ετοιμότητα, η διάθεση και οι προσδοκίες. Η υπόθεση που διατυπώνεται εδώ είναι ότι η αποτελεσματικότητα των στρατηγικών απεικονιστικής εμφανίζεται μειωμένη σε νευρολογικούς ασθενείς που εμφανίζουν προβλήματα εκτελεστικού ελέγχου με συμπτώματα τύπου « Συνδρόμου Μετωπιαίου Λοβού», καθώς επίσης και διαταραχές του συγκινησιακού. Το δείγμα της παρούσας μελέτης αποτέλεσαν πενήντα Βρετανοί ασθενείς με σκλήρυνση κατά πλάκας, που επιλέχθηκαν με βάση επίσημα επιδημιολογικά στοιχεία. Στο πλαίσιο τριών διαφορετικών δοκιμασιών, οι σαφείς οδηγίες για τη χρήση στρατηγικής διευκόλυναν την ανάκληση. Οι προτεινόμενες από τον ερευνητή αναπαραστάσεις ήταν σημαντικά πιο αποδοτικές από αυτές που διαμορφώθηκαν από τους ίδιους τους συμμετέχοντες ενώ οι συσχετισμοί χρήσης-στρατηγικής με την ικανότητα μεταφοράς μάθησης και τα ατομικά ποσοστά κατάθλιψης ήταν χαμηλοί. Ο δείκτης εκτελεστικού ελέγχου παρουσίασε σημαντική συσχέτιση μόνο με τη χρήση της « μεθόδου των τόπων» σε δοκιμασία ελεύθερης ανάκλησης, γεγονός που τον καθιστά καθοριστικό ως παράγοντα στη χρήση πολύπλοκων στρατηγικών.

Σύγκριση ενδοπροσωπικών και εξωπροσωπικού ελέγχου σε ογκολογικούς ασθενείς του Ιατρείου πόνου του Γ.Ν. Πατησίων Παξινός Ι.

Σκοπός: Η αίσθηση του προσωπικού ελέγχου που έχουν γυναίκες και άνδρες ασθενείς οι οποίοι πάσχουν από κακοήγη νεοπλασία. Υλικό- Μέθοδος: Το δείγμα αποτελείται από 115 ασθενείς οι οποίοι προσήλθαν στην Μονάδα Πόνου του ΓΝ Πατησίων εξαιτίας πόνου ο οποίος προήρχετο από κακοήγη νεοπλασία. Στους ασθενείς δόθηκε το ερωτηματολόγιο αίσθησης ελέγχου των Wallston & Devellis. Ευρήματα: Οι γυναίκες ασθενείς παρουσιάζουν μεγαλύτερο εξωπροσωπικό έλεγχο συγκριτικά με τους άνδρες. Παρατηρείται στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ φύλου και ενδοπροσωπικού ελέγχου στο σύνολο του δείγματος.

Έκφραση συναισθημάτων και υγεία: Νιώθουν καλύτερα όσοι εκφράζουν περισσότερο;

Παναγοπούλου Ε., PhD Stan Maes, PhD, Τμήμα Ψυχολογίας Υγείας, Πανεπιστήμιο Leiden Ολλανδίας

Η έρευνα που αφορά τη σχέση της έκφρασης των συναισθημάτων με την υγεία, έχει εστιαστεί κυρίως σε υγιείς πληθυσμούς σε μία προσπάθεια να εντοπιστεί αν τα άτομα που καταπιέζουν τα συναισθήματα τους παρουσιάζουν συμπτώματα ασθένειας. Οι γνώσεις μας για το αν ασθενείς που εκφράζουν τα συναισθήματα τους παρουσιάζουν βελτίωση της υγείας τους παραμένουν περιορισμένες. Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται ερευνητικά αποτελέσματα που αφορούν στο συγκεκριμένο ερώτημα. Τα αποτελέσματα προέρχονται από μία μετα-ανάλυση όλων των δημοσιευμένων εργασιών που μελέτησαν τη σχέση

έκφρασης των συναισθημάτων σε ασθενείς και βελτίωσης της υγείας. Η μετα-ανάλυση έδειξε ότι ασθενείς που καταπιέζουν τα συναισθήματά τους παρουσιάζουν περισσότερες δυσκολίες προσαρμογής στην ασθένειά τους ($r=0.11$, $p<.001$). Παράλληλα στην ανακοίνωση παρουσιάζονται αποτελέσματα από μια διαχρονική έρευνα μελέτης της επίδρασης της έκφρασης των συναισθημάτων σε ασθενείς που υποβάλλονται σε εγχείρηση ανοιχτής καρδιάς. Η έρευνα σε 151 ασθενείς που υποβλήθηκαν σε εγχείρηση bypass, έδειξε ότι ασθενείς που προεγχειρητικά εξέφρασαν τα συναισθήματα τους σχετικά με την επικείμενη εγχείρηση βίωσαν λιγότερο προεγχειρητικό άγχος και χρειάστηκαν λιγότερη ποσότητα αναισθητικού ($p<.01$).

Αντίληψη ελέγχου και στρατηγικές αντιμετώπισης σε ασθενείς με ρευματοειδή αρθρίτιδα και η σχέση τους με την ψυχολογική δυσφορία

Βασιλάκη Ε., Ρούσση Π.

Μελέτες προσαρμογής στο στρες της χρόνιας πάθησης υποστηρίζουν τη σχετική αποτελεσματικότητα της αντίληψης ελέγχου και των στρατηγικών αντιμετώπισης ανάλογα με τα ειδικά χαρακτηριστικά της ασθένειας. Οι ασθενείς που έχουν την ικανότητα να αντιλαμβάνονται αυτά τα χαρακτηριστικά και να αντιδρούν κατάλληλα φαίνονται καλύτερα προσαρμοσμένοι. Δείγμα 102 ασθενών με ρευματοειδή αρθρίτιδα εξετάστηκε ως προς την αντίληψη ελέγχου, την αντιμετώπιση και το συναίσθημα, αναφορικά με την πορεία της νόσου και τα καθημερινά συμπτώματα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: (1) Η αντίληψη προσωπικού ελέγχου της νόσου σχετίζεται με θετικό συναίσθημα, (2) Η αντίληψη δευτερογενούς ελέγχου μέσω γιατρού και οικείων, όπως και η αντίληψη αναπληρωματικού ελέγχου πάνω σε συμπτώματα, συναισθήματα και περιθαλψη, σχετίζονται με θετικό συναίσθημα και χαμηλή δυσφορία, (3) Από τις στρατηγικές αντιμετώπισης, η αποφυγή και η αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης σχετίζονται με δυσφορία, και (4) Ο προσωπικός έλεγχος της νόσου σχετίζεται με την ενεργητική επίλυση και τη θετική επανεκτίμηση, ενώ ο προσωπικός έλεγχος των συμπτωμάτων σχετίζεται αρνητικά με τις στρατηγικές αποφυγής. Τέλος, βρέθηκαν ατομικές διαφορές στην αντίληψη και στην αντιμετώπιση που αποδίδονται στην ικανότητα διάκρισης και συσχετίζονται με τα επίπεδα δυσφορίας. Τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με την ποιοτική ανάλυση των ατομικών τρόπων που αναφέρουν αυθόρμητα οι ασθενείς στις ανοικτές ερωτήσεις.

Ομάδες Ποιότητας Ζωής Χρόνιων Ψυχιατρικών Ασθενών σε Πλαίσιο Αποκατάστασης

Τζινιέρη-Κοκκώση Μ., Τριανταφύλλου Ε., Λορεντζάτου Δ.Α., Τομαράς Β, Χριστοδούλου Γ.

Στο πλαίσιο προγραμμάτων αποκατάστασης που υλοποιούνται στο χώρο του Κέντρου Επαγγελματικής Προεργασίας (ΚΕΠ) της

Ψυχιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, λειτουργούν ομάδες υποστηρικτικού-εκπαιδευτικού τύπου, με στόχο την ευαισθητοποίηση των ασθενών σε θέματα Ποιότητας Ζωής. Οι ομάδες αυτές διαπραγματεύονται θέματα που αφορούν την ποιότητα ζωής και χρησιμοποιούν ως βάση το ερωτηματολόγιο Ποιότητας Ζωής WHOQOL-100 του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας. Η θεραπευτική αυτή παρέμβαση, με την ευρεία έννοια του όρου, αποσκοπεί στην κινητοποίηση του χρόνιου ψυχικά πάσχοντος του οποίου η ποιότητα ζωής έχει υποβαθμιστεί, ώστε να αναχαιτιστεί η υποβάθμισή της. Η χρονική διάρκεια της παρέμβασης είναι 6-8 μήνες και περιλαμβάνει εβδομαδιαίες συνεδρίες διάρκειας 1 ώρας. Οι συνεδρίες διεξάγονται στο πλαίσιο συντονισμένων συζητήσεων με βάση τη μέθοδο των "ομάδων εντοπισμένης συζήτησης" (focus group approach). Κατά τη διάρκεια των συνεδριών τα μέλη της ομάδας επεξεργάζονται τα θέματα του ερωτηματολογίου WHOQOL-100, προτείνουν νέα θέματα με βάση τις προσωπικές τους ανάγκες και εμπειρίες και επεξεργάζονται τρόπους βελτίωσης της ποιότητας ζωής τους. Τα θέματα καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα περιεχομένου που περιλαμβάνει: α) την σωματική υγεία, β) την ψυχολογική ευεξία, γ) την αυτονομία, δ) τις κοινωνικές σχέσεις, ε) τις συνθήκες διαβίωσης και το περιβάλλον, καθώς και στ)τα πνευματικά και πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Οι συνεδρίες συνοδεύονται από εποπτικό υλικό.

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

Οι διαδικασίες παραγωγής και χρήσης διδακτικού υλικού στο γλωσσικό μάθημα και η επίδραση τους στον προσανατολισμό της παρακίνησης των μαθητών και στην παραγωγή γραπτού λόγου

Σαλβαράς Γ., Επικ. Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε-ΕΚΠΑ, Τσαρούχα Β., μεταπτυχ. Ειδικής Παιδαγωγικής, υπ. διδάκτωρ, Αβανίδη Α., μεταπτυχ. Ειδικής Παιδαγωγικής, υπ. διδάκτωρ

Εξετάζονται οι διαδικασίες παραγωγής και χρήσης διδακτικού υλικού, η γραμμική/προσθετική και η δομική ανακυκλωτική. Καθεμιά τους διακατέχεται από διαφορετικές αντιλήψεις για τη γνωστική δομή, τη διδακτική εργασία, τη λεκτική επικοινωνία, την αξιολόγηση, την απόδοση των μαθητών, το χειρισμό των λαθών τους κτλ. Οι διαδικασίες παραγωγής και χρήσης διδακτικού υλικού παρουσιάζονται με τη μορφή διδακτικών παραδειγμάτων. Αναπτύσσονται η θεωρία επίτευξης στόχου για την εξήγηση του προσανατολισμού της παρακίνησης των μαθητών και η ικανότητα παραγωγής γραπτού λόγου. Κατασκευάζονται μεθοδολογικά εργαλεία (ερωτηματολόγιο και τεστ) για τη μέτρησή τους. Εφαρμόζονται πειραματικά οι διαδικασίες παραγωγής και χρήσης διδακτικού υλικού και εκτιμάται η επίδρασή τους. Ελέγχονται οι διαφορές που προκύπτουν από την εφαρμογή των διαδικασιών πριν και μετά τη διδακτική παρέμβαση.

Βρέθηκε ότι η γραμμική/προσθετική διαδικασία να επηρεάζει αρνητικά τόσο τον προσανατολισμό της παρακίνησης των μαθητών όσο και την ικανότητα παραγωγής γραπτού λόγου. Αντίθετα

η δομική διαδικασία φαίνεται να επιφέρει θετικές αλλαγές. Ιδιαίτερα ενθαρρυντικό εύρημα είναι η θετική επίδραση της στους μαθητές με προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς. Τα ευρήματα ενισχύουν την τάση για την εφαρμογή τους.

Η σχέση της χωρικής δόμησης και της γραφικής ικανότητας παιδιών προσχολικής ηλικίας

Μπεζέ Α., Ρεκαλίδου Γ.

Η πρώτη προσέγγιση της γραφής από το παιδί της προσχολικής ηλικίας προσελκύει το αυξανόμενο ενδιαφέρον των ερευνητών. Όμως, μέχρι σήμερα οι ικανότητες που συνεισφέρουν στην γραφοκινητική ικανότητα των παιδιών έχουν διερευνηθεί μερικώς, ενώ μεταξύ των πιθανών προϋποθέσεων για την κατάκτηση της γραφής αναφέρεται και η χωρική δόμηση.

Η συγκεκριμένη έρευνα εξετάζει: α) τον βαθμό κατάρκτησης της χωρικής δόμησης από τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, β) τον βαθμό κατάρκτησης της γραφικής τους ικανότητας και γ) τη σχέση μεταξύ της χωρικής δόμησης και της γραφικής τους ικανότητας. Το δείγμα της έρευνας απαρτίζεται από 93 παιδιά 5 – 6 ετών τα οποία προέρχονται από Νηπιαγωγεία του Δήμου Αλεξανδρούπολης. Οι δοκιμασίες που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση της χωρικής δόμησης ήταν:

1. Τετράγωνα της Κλίμακας Νοημοσύνης του Wechsler (WPPSI-R)
2. Συναρμολόγηση των Αντικειμένων του Wechsler (WPPSI-R)

Οι δοκιμασίες που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση της γραφικής ικανότητας ήταν:

1. Κώδικας της Κλίμακας Νοημοσύνης του Wechsler για παιδιά (Wechsler Intelligence Scale of Children-WISC)
2. Δοκιμασία των Διάστικτων Γραμμών της M. Stambak
3. Γεωμετρικά Σχήματα της Κλίμακας Νοημοσύνης του για την Προσχολική και Πρώτη Σχολική Ηλικία (Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence - WPPSI-R)
4. Κλίμακα Γραφικής Ικανότητας των Α. Μπεζέ και Γ. Ρεκαλίδου.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει υψηλή συνάφεια μεταξύ των χωρικών και των γραφικών ικανοτήτων. Ειδικότερα, οι χωρικές ικανότητες φαίνεται να σχετίζονται με τη γραφική ικανότητα σε επίπεδο γραφικής αναπαραγωγής συμβόλων και γραμμάτων.

Μελέτη των σχέσεων της φωνολογικής ενημερότητας των παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, με την απόκτηση της γραφής

Σκουτίδα Α., Τάνταρος Σ., Π. Τ. Ν., Πανεπιστήμιο Πατρών

Στόχο της ανακοίνωσης αποτελεί η παρουσίαση των πρώτων αποτελεσμάτων έρευνας που διεξάγεται στα νηπιαγωγεία της Πάτρας, για τη σχέση της φωνολογικής ενημερότητας με την

απόκτηση της γραφής από παιδιά προσχολικής ηλικίας και πρώτης τάξης του Δημοτικού. Η έρευνα που παρουσιάζεται εστιάζει στο κατά πόσο η ικανότητα του παιδιού ηλικίας 5-6 χρονών να αναλύει φωνολογικά μια λέξη αποτελεί κριτήριο-ένδειξη του αναπτυξιακού του σταδίου αναφορικά με τη γραφή. Επιμέρους στόχοι που εξετάζονται: α) Μελέτη των γνώσεων του παιδιού σχετικά με τη γραφή, πριν τη διδασκαλία της και β) ο ρόλος της εσωτερικής δομής της μητρικής γλώσσας στην οποία εξετάζεται το παιδί στην απόκτηση της γραφής. Τα παιδιά (N= 45 νήπια και 45 παιδιά Α' δημοτικού) υποβλήθηκαν σε δοκιμασία επινοημένης γραφής κατά την αρχή της σχολικής χρονιάς, προκειμένου να διαπιστωθεί το εξελικτικό στάδιο που βρίσκονται στην απόκτηση της γραφής. Τα παιδιά πέρασαν από ατομική συνέντευξη δύο φορές στη διάρκεια δυο συνεχόμενων ημερών, διάρκειας 20 λεπτών. Κατά την δεύτερη ημέρα, τα παιδιά, μέσα από διαφορετικές προφορικές δραστηριότητες, σχετικές με την παρουσίαση εικονογραφημένων και γραμμένων λέξεων, προκειμένου να διερευνηθεί το επίπεδο της φωνολογικής τους ενημερότητας.

Ανάπτυξη περιεχομένου και θεματικής συνέχειας στο γραπτό λόγο μαθητών δημοτικού

Δημάκος Ι., Ρεσβάνη Β.

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η μελέτη της ανάπτυξης των δεξιοτήτων του γραπτού λόγου από μαθητές τριών τάξεων του δημοτικού σχολείου. Αν και η διεθνής βιβλιογραφία είναι αρκετά πλούσια σε ότι αφορά την ανάπτυξη του γραπτού λόγου, λίγα στοιχεία είναι γνωστά για τις γραπτές δεξιότητες των Ελλήνων μαθητών από τη σκοπιά της Ψυχολογίας του γραπτού λόγου. Στα πλαίσια της εργασίας, συλλέξαμε εκθέσεις μαθητών που φοιτούσαν στην δευτέρα (Β'), την τετάρτη (Δ'), και έκτη (ΣΤ') τάξη σχολείων της Πάτρας. Οι εκθέσεις ήταν περιγραφικού τύπου. Στους μαθητές δόθηκε μια εικόνα παιδιών που έπαιζαν ένα ομαδικό παιχνίδι και τους ζητήθηκε να την περιγράψουν στο γραπτό τους κείμενο. Η ανάλυση των κειμένων έγινε με τη μέθοδο των μονάδων ιδεών σε δυο άξονες: περιεχόμενο και θεματική συνέχεια. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι μαθητές των Β' και Δ' τάξεων συνέταξαν μικρότερα σε μέγεθος κείμενα, απλά, και χωρίς πλήρη θεματική συνέχεια σε αντίθεση με τους συμμαθητές τους της ΣΤ' τάξης, των οποίων τα κείμενα ήταν πλουσιότερα σε περιεχόμενα και πληρέστερα στη θεματική και νοηματική συνέχειά τους. Τέλος, στην εργασία προτείνονται τρόποι βελτίωσης της διδασκαλίας της γραπτής έκφρασης σε όλες τις τάξεις του σχολείου με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία και τα ερευνητικά πορίσματα.

Σχέση «ελέγχου του Εγώ» και «Ανθεκτικότητας του Εγώ» με την επίδοση στο γραπτό λόγο

Βενιανάκη Κ.

Στην έρευνα που διεξήχθη το σχολικό έτος 2001-2002 διερευνήθηκε η σχέση του Ελέγχου του Εγώ (ego-control) και της Ανθε-

κτικότητας του Εγώ (ego-resiliency) (Block, 1980)- θεωρητικές δομές που συνδέονται με τη συναισθηματική προσαρμογή και με γνωστικές, συναισθηματικές διεργασίες, που επηρεάζουν τη σχολική επίδοση (Robins, R., & John, O., Caspi, A., & Moffitt, T., Stouthamer-Loeber, M., 1996).

Για το σκοπό της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η τροποποιημένη έκδοση του τεστ προσωπικότητας "Καλιφόρνια Q-Sort για παιδιά" (CCQ) στην κοινή νεοελληνική γλώσσα « Common-Language Q-Set» (CLQ). (Το ερωτηματολόγιο CCQ έχει μεταφραστεί και χρησιμοποιηθεί για ερευνητικούς σκοπούς από τους Φ. Μόττη-Στεφανίδη, Η. Μπεζεβέγκη, Ν. Γιαννίτσα, Α. Καββαδά, / Τμήμα Ψυχολογίας Παν. Αθηνών). Η τροποποιημένη έκδοση στην κοινή νεοελληνική γλώσσα του τεστ «Καλιφόρνια Q-sort» μεταφράστηκε και χορηγήθηκε σε 19 δασκάλους, ώστε να περιγράψουν τα γνωστικά, συναισθηματικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά 90 μαθητών τους που γνώριζαν πολύ καλά, ηλικίας 9-12 χρόνων. Τα χαρακτηριστικά αυτά αντανακλούν τα επίπεδα του Ελέγχου του Εγώ και της Ανθεκτικότητας του Εγώ. Από την ανάλυση παραγόντων με τη μέθοδο των κύριων συνιστωσών, προέκυψαν τρεις τύποι μαθητών με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Τύπος I: μαθητές με υψηλή ανθεκτικότητα του Εγώ και μέτριο επίπεδο ελέγχου του Εγώ.

Τύπος II: μαθητές με υπερβολικό έλεγχο του Εγώ.

Τύπος III: μαθητές με έλλειψη ελέγχου του Εγώ.

Θα συζητηθούν τα αποτελέσματα και πώς συσχετίζονται οι τρεις τύποι με την επίδοση στο γραπτό λόγο.

Διερεύνηση της επίδρασης της γονεϊκής αυτο-αποτελεσματικότητας στην απόκτηση της γραφής από παιδιά προσχολικής ηλικίας

Αποστόλου Ζ., Τάνταρος Σπ., Π.Τ.Ν. Πανεπιστήμιο Πατρών

Στη σχετική βιβλιογραφία, οι «αυτο-αποτελεσματικοί» γονείς, όσοι δηλαδή αξιολογούν τους εαυτούς τους θετικά, ξέρουν τι πρέπει να κάνουν έτσι ώστε να γίνουν οι πρώτοι δάσκαλοι των παιδιών τους και να επηρεάσουν τη σχολική τους προσαρμογή και επιτυχία. Παράλληλα, ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά προσχολικής ηλικίας κατακτούν τη γραφή, αποτελεί μια σημαντική όψη της γενικότερης προετοιμασίας τους για τη συστηματική σχολική διδασκαλία. Στην ανακοίνωση αυτή παρουσιάζονται τα πρώτα αποτελέσματα έρευνας που στοχεύει στη διερεύνηση της επίδρασης της αυτο-αποτελεσματικότητας (self-efficacy) των μητέρων (όπως αυτή περιγράφεται από τις ίδιες) ως «πρώτων δασκάλων» των παιδιών τους στην κατάκτηση της γραφής. Για τη μελέτη της γονεϊκής αυτο-αποτελεσματικότητας κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο, με βάση το σχετικό υλικό που συναντά κανείς στη βιβλιογραφία (Bandura, A., 1986, Coleman, P. & Karraker, K., 1997, Coleman, P. & Karraker, K., 2000, Johnston, C. & Mash, E., 1989, Reed, R. & Jones, K. & Walker, J. & Hoover-Dempsey, K. 2000). Το ερωτηματολόγιο αυτό χορηγήθηκε σε μητέρες παιδιών (N = 150) που φοιτούν σε δημόσια Νηπιαγωγεία της Πάτρας. Στη συνέχεια, οι απαντήσεις συσχετί-

στηκαν με τα αποτελέσματα δοκιμασιών επισημασμένης γραφής στις οποίες υποβλήθηκαν τα παιδιά, προκειμένου να προσδιοριστεί το αναπτυξιακό στάδιο στο οποίο βρίσκονταν στην πορεία τους για την απόκτηση της γραφής.

Διαχρονική έρευνα για τη σχέση φωνολογικής συνειδητοποίησης και εκμάθησης του γραπτού λόγου

Μπεζέ Α., Ζαρούλη Ε., Σιαμάτρα Χ.

Πρόκειται για τη διερεύνηση του επιπέδου φωνολογικής συνειδητοποίησης 26 παιδιών ηλικίας 4 χρονών και 9 μηνών έως 5 χρονών και 11 μηνών. Τα ίδια παιδιά εξετάστηκαν ένα χρόνο μετά (όταν ήταν πλέον μαθητές της Α' Δημοτικού) τόσο για τον, εκ νέου, προσδιορισμό του επιπέδου φωνολογικής συνειδητοποίησης όσο και για την επίδοση στην ανάγνωση και τη γραφή. Τα αποτελέσματα της έρευνας αφορούν:

Α) τη σχέση μεταξύ επιπέδου φωνολογικής συνειδητοποίησης και τις δυσκολίες κατά:

1. την ανάγνωση,
2. την αντιγραφή,
3. την καθ' υπαγόρευση γραφή, και
4. τη γραπτή έκφραση,

Β) την ανάλυση της μορφής αυτών των δυσκολιών, και

Γ) τον συσχετισμό της μορφής αυτών των δυσκολιών με τους συνηθέστερους ήχους της ελληνικής γλώσσας (φθόγγους, διφθόγγους, διπλά σύμφωνα και συμφωνικά συμπλέγματα) όπως αυτοί έχουν καταγραφεί για να χρησιμοποιηθούν στο εκπαιδευτικό υλικό Πινακωτή.

ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΕΑΥΤΟΥ

Πώς άραγε να με βλέπουν οι άλλοι; Κοινωνικό άγχος και δημόσια αυτο-εικόνα

Βασιλόπουλος Σ., Εργαστήριο Σχεσιοδυναμικής Παιδαγωγικής και Συμβουλευτικής, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Πατρών

Έχει προταθεί πως πληροφορίες για τη σωματική δραστηριότητα του ατόμου με Κοινωνικό Άγχος επηρεάζουν την αυτό-αντίληψη του καθώς και τις αρνητικές σκέψεις που ο ίδιος κάνει [Clark, D.M., & Wells, A. (1995). A cognitive model of social phobia. Στο R.G. Heimberg, M.R. Liebowitz, D.A. Hope & F.R. Schneier (Eds.), *Social phobia: diagnosis, assessment and treatment* (σσ. 69-93). New York: Guilford Press.]. Η παρούσα έρευνα μελέτησε τις επιπτώσεις που έχει στο άγχος και στις γνωσιακές διαδικασίες των ατόμων με κοινωνικό άγχος η πληροφόρησή τους για τη δραστηριότητα του αυτόνομου νευρικού συστήματος κατά τη διάρκεια μιας στρεσογόνου κατάστασης. Για το λόγο αυτό, ζητήθηκε από φοιτητές πανεπιστημίου, με υψηλή ή χαμηλή βαθμολογία σε μια κλίμακα κοινωνικού άγχους, να δώσουν δύο βιντεοσκοπημένες ομιλίες. Οι φοιτητές είχαν τη δυνατότητα, κατά τη διάρκεια της κάθε ομιλίας, να παρακολουθούν την

πορεία των καρδιακών παλμών τους στην οθόνη ενός Η/Υ. Στην πραγματικότητα, το πρόγραμμα του Η/Υ ήταν προσχεδιασμένο έτσι ώστε να εμφανίζει είτε σταθερούς είτε σταδιακά αυξανόμενους καρδιακούς παλμούς σε όλα τα άτομα ανεξαιρέτως. Σε συμφωνία με τις ερευνητικές υποθέσεις, τα άτομα με υψηλό κοινωνικό άγχος που είδαν τους καρδιακούς ρυθμούς να επιταχύνονται ανέφεραν υψηλότερο άγχος, αυξημένη φυσιολογική δραστηριότητα και βαθμολόγησαν χειρότερα τη συμπεριφορά τους κατά τη διάρκεια της ομιλίας. Ακολουθεί συζήτηση των επιπτώσεων των ευρημάτων στη γνωσιακή θεραπεία των ατόμων με κοινωνικό άγχος/φοβία.

Αλλαγές στην αυτοαντίληψη των παιδιών κατά τη μετάβασή τους από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο

Σωτηρίου Α., Ζαφειροπούλου Μ., Εργαστήριο Εξελικτικής Ψυχολογίας και Ψυχοπαθολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Στόχος της έρευνας ήταν να διερευνήσει τις αλλαγές που παρατηρούνται στην έννοια του εαυτού των παιδιών κατά τη μετάβασή τους από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο. Επίσης, στόχος της έρευνας ήταν να εξετάσει τη σχέση της έννοιας του εαυτού με την προσαρμογή των μαθητών στο δημοτικό σχολείο. Για τους σκοπούς αυτούς εκπονήθηκε ένα διαχρονικό ερευνητικό σχέδιο το οποίο πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια δύο σχολικών ετών. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 336 παιδιά. Για την αξιολόγηση της έννοιας του εαυτού χρησιμοποιήθηκε η Pictorial Perceived Competence Scale for Young Children (Harter & Pike, 1984) η οποία απαντήθηκε ως ατομική συνέντευξη. Η προσαρμογή των μαθητών στο σχολείο εκτιμήθηκε με βάση την ανταπόκριση των παιδιών στις ακαδημαϊκές, συμπεριφορικές και κοινωνικο-συναισθηματικές απαιτήσεις του σχολείου με βάση ειδικά ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν τα ίδια τα παιδιά, οι δάσκαλοι και οι συμμαθητές τους. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η έννοια του εαυτού κατά την περίοδο αυτή παρουσιάζει σχετική σταθερότητα ως προς τη δομή της, ενώ το επίπεδο των αυτοαναφορών παρουσιάζει κάμψη. Από την ανάλυση διαδρομών βρέθηκε ότι η προσαρμογή των μαθητών στο σχολείο σχετίζεται, κυρίως, με τις γνωστικές συνιστώσες της έννοιας του εαυτού.

Πιλοτική έρευνα για τη συσχέτιση του άγχους των φοιτητών ως προς την προσωπικότητα, την ιδιосуγκρασία και την αυτοαντίληψή τους

Ρούση Χ., Ζαφειροπούλου Μ., Εργαστήριο Εξελικτικής Ψυχολογίας και Ψυχοπαθολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ένα σημείο εκκίνησης για τον ορισμό του άγχους που προτείνεται από τη διεθνή βιβλιογραφία οδηγεί στη διάκριση του περιβαλλοντικού (ή καταστασιακού) άγχους και αυτού που ανάγεται

σε βιολογική προδιάθεση του οργανισμού. Ανάμεσα στα άλλα έχει δοθεί έμφαση στην πολυπαραγοντική θεώρησή του σε σχέση με την προσωπικότητα και πιο τελευταία με την ιδιοσυγκρασία και την αυτοαντίληψη. Σε δείγμα σαράντα φοιτητών των Παιδαγωγικών Τμημάτων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, χορηγήθηκαν τέσσερα ερωτηματολόγια (για την αξιολόγηση του καταστασιακού/ χαρακτηριστικού άγχους, της προσωπικότητας, της ιδιοσυγκρασίας και της αυτοαντίληψης αντίστοιχα) σε δύο επαναληπτικές μετρήσεις με χρονική απόσταση τριών μηνών, πριν και κατά την διάρκεια της εξεταστικής περιόδου. Μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας επιχειρείται η πολυπαραγοντική θεώρηση του άγχους καθώς και η εξέταση ορισμένων πτυχών που αφορούν στην αξιοπιστία και στην εγκυρότητα των χορηγηθέντων ερωτηματολογίων.

Έννοια του εαυτού και δομή της κοινωνίας

Παναγιωτοπούλου Π.

Έχει αποδειχτεί ότι τα κοινωνικο-πολιτιστικά περιβάλλοντα στα οποία εντάσσεται το άτομο διαμορφώνουν την έννοια του εαυτού και δομούν το περιεχόμενό της. Συνεπώς, η σχέση ανάμεσα στην πολυπλοκότητα της δομής της κοινωνίας (κοινωνικο-πολιτιστικού περιβάλλοντος) και στη δομή της έννοιας του εαυτού είναι ένα ζήτημα που απαιτεί διερεύνηση. Συγκεκριμένα, στην παρούσα έρευνα διερευνάται το ερώτημα: ποιοι κοινωνικοί ρόλοι - κοινωνικές ταυτότητες κυριαρχούν στην έννοια του εαυτού. Ταυτόχρονα διερευνάται, με συγκεκριμένες παραμέτρους, πόσο αυστηρή ή χαλαρή είναι η δομή της κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν και δραστηριοποιούνται τα άτομα. Το δείγμα αποτελείται από 132 φοιτητές με μέσο όρο ηλικίας 25 έτη και 150 μη φοιτητές με μέσο όρο ηλικίας τα 37 έτη. Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των κοινωνικών ρόλων που συνθέτουν την έννοια του εαυτού κατηγοριοποιούνται κατά τρόπο συστηματικό και για τις δύο ομάδες του δείγματος. Τα ευρήματα συνδέονται επίσης με το βαθμό αυστηρότητας της ελληνικής κοινωνίας.

Δημώδης αντίληψη του εαυτού: Μία πιλοτική διαπολιτισμική μελέτη σε μαθητές 11-14 ετών στα Ιωάννινα και στο Lecce της Ιταλίας

Τσάκαλης Π., υπ. διδάκτωρ Παιδαγωγικής Ψυχολογίας, Π.Τ.Δ.Ε. Ιωαννίνων

Η παρούσα πιλοτική μελέτη εστιάζει το ενδιαφέρον της στις αναπαραστάσεις 250 περίπου Ελλήνων και Ιταλών μαθητών ηλικίας 11-14 ετών σχετικά με την εικόνα που έχουν για τα χαρακτηριστικά και τις διαστάσεις του εαυτού τους. Στόχος είναι να μελετηθούν τυχόν κανονικότητες (ομοιότητες και διαφορές) στις αντιλήψεις των παιδιών, που θα επέτρεπαν το σχηματισμό ενός πλέγματος στήριξης μιας δημόσιας θεωρίας για τον εαυτό. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποδίδεται στη δομή της αυτοεικόνας, τη

σύγκριση του ατομικού αυτοσχήματος μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων και τις ενδεχόμενες επιδράσεις των διαφορετικών πολιτισμικών πλαισίων.

Η εικόνα που διαμορφώνει το άτομο για τον εαυτό του είναι ένα αμάλγαμα ενδοσκοπήσεων και αξιολογήσεων της εικόνας που προβάλλουν οι άλλοι για το άτομο, φιλτραρισμένη μέσα από τα ιδανικά και τους νόμους της ιδιαίτερης κοινωνικής και πολιτισμικής του θέσης, κάτω πάντα από τους εγγενείς βιολογικούς περιορισμούς του ανθρώπινου εγκεφάλου. Η βαθιά μελέτη της αντίληψης του εαυτού μπορεί να συμβάλει στην εξακρίβωση των βασικών δεικτών οικοδόμησης μιας ισχυρής αυτοεικόνας, εξασφαλίζοντας έτσι τις προϋποθέσεις υγιούς ατομικής ανάπτυξης και δράσης.

Τα παραπάνω μπορούν ακόμη να αποτελέσουν αφορμή για την ενίσχυση της ψυχολογικής και παιδαγωγικής προληπτικής-θεραπευτικής παρέμβασης, για την προώθηση της υγιούς και ολόπλευρης ανάπτυξης της προσωπικότητας των μαθητών καθώς και για την κατάρτιση ορθών κριτηρίων για την πληρέστερη εκπαίδευση των ειδικών για τη βέλτιστη εκτέλεση του έργου τους.

Ενδοπολιτισμικές διαφοροποιήσεις των σημασιοδοτικών συστημάτων αξιολόγησης της έννοιας του εαυτού και πιθανά μεθοδολογικά προβλήματα των κλιμάκων μέτρησης της αυτοαντίληψης σε εφαρμοσμένα πεδία της ψυχολογικής έρευνας Σταματοπούλου Δ.

Το άρθρο αυτό διερευνά ενδεχόμενους στη χρήση ψυχομετρικών μέσων ως μεθοδολογικών εργαλείων έρευνας σε εφαρμοσμένα πεδία ψυχολογικής μελέτης. Ειδικότερα, εξετάζονται πιθανοί περιορισμοί στην έρευνα της Παιδαγωγικής - Σχολής Ψυχολογίας σε σχέση με την χρησιμοποίηση κλιμάκων μέτρησης της αυτοαξιολόγησης της αυτοαντίληψης και της αυτοεκτίμησης. Η παραδοσιακή κριτική των ερωτηματολογίων αξιολόγησης της έρευνας του εαυτού αναγνωρίζει την ανάγκη ψυχομετρικών μέσων που συνοδεύονται από περισσότερα τυπικά δεδομένα (δείγματα στάθμισης στην κατανομή των τιμών καθώς και διάφορους δείκτες αξιοπιστίας και εγκυρότητας). Τέτοιες προσεγγίσεις προϋποθέτουν σχετική πολιτισμική ομοιογένεια (inter & intra) των σημασιοδοτικών συστημάτων στις αυτό-αναφορές καθώς και στην ερμηνεία των κλιμάκων και των εννοιολογικών κατασκευών που αυτές αξιολογούν. Ακόμα, δείχνουν μικρή ευαισθησία σε πολιτισμικές διαφοροποιήσεις που αφορούν τα εκάστοτε σημασιοδοτικά πλαίσια κοινωνικής αλληλοεπίδρασης, τα είδη κοινωνικότητας που προτάσσονται και τα αξιακά συστήματα που διαφαίνονται να συγκροτούν την βάση της αξιολόγησης της έννοιας του εαυτού. Τα αποτελέσματα της έρευνας που θα παρουσιαστεί δείχνουν ότι υπάρχει σημαντική ενδοπολιτισμική διαφοροποίηση στην σημασιοδότηση της εννοιολογικής κατασκευής, στην συγκρότηση καθώς και στην αξιολόγηση της έννοιας του εαυτού, έτσι ώστε να τίθεται υπό ερώτηση η εννοιολογική και παραγοντική εγκυρότητα ψυχομετρικών μέσων όταν

αυτά εφαρμοστούν αδιακρίτως. Προτείνεται μια πιο «ευαίσθητη» χρήση των κλιμάκων μέτρησης της αυτοαντίληψης και παράλληλη ανάλυση των διαδικασιών συγκρότησης του εαυτού σε σχέση με τα αξιακά συστήματα που αναδύονται στα εκάστοτε πολιτισμικά πεδία έρευνας.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ

Παράγοντες που επηρεάζουν την εμφάνιση της επιλόχειας κατάθλιψης στις πρωτοτόκες

Μωραΐτου Μ., Τμήμα Μαιευτικής, ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης,
Σταλίκας Α., Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Η επιλόχεια κατάθλιψη είναι μία σύνθετη και πολύπλοκη διαταραχή που παρεμβαίνει στην ψυχολογική κατάσταση της λεχαιδίας και που έχει σημαντικές αρνητικές ενδο- και δια-προσωπικές συνέπειες. Η επιλόχεια κατάθλιψη εμφανίζεται μέχρι και σε ποσοστό 26% των λεχαιδών. Για το 60% των γυναικών αυτών είναι το πρώτο τους καταθλιπτικό επεισόδιο και ο κίνδυνος εκδήλωσης της είναι σχεδόν διπλάσιος για τις πρωτοτόκες. Δεδομένου ότι η επιλόχεια κατάθλιψη είναι μία σοβαρή ασθένεια που τείνει να υποδιαγνώσκεται, είναι εξαιρετικής σημασίας η πρόληπτική αναγνώριση της. Στόχος αυτής της έρευνας μας είναι ο εντοπισμός εκείνων των παραγόντων που συνδέονται με την εμφάνιση της επιλόχειας κατάθλιψης. Πιο συγκεκριμένα εξετάζονται η σχέση των δημογραφικών και μαιευτικών παραγόντων στην εμφάνιση της επιλόχειας κατάθλιψης σε πρωτοτόκες Ελληνίδες.

Το δείγμα αποτελείται από 125 πρωτοτόκες γυναίκες. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται σε σχέση με αυτά της παγκόσμιας βιβλιογραφίας και εξάγονται συμπεράσματα που αφορούν τη πρόληψη, παρέμβαση και εκπαίδευση των επαγγελματιών υγείας.

Γονεϊκό στρες: Παράγοντας πρόκλησης διαταραχών συμπεριφοράς στο παιδί. Κωνσταντίνου Κ., Ψάλτη Α.: Η χρήση της σωματικής τιμωρίας και άλλων μεθόδων πειθαρχίας στην ελληνική οικογένεια. Απόψεις μαθητών/τριών και φοιτητών/τριών

Μιχαηλίδη Μ., Ασημένιος Α.

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθεί την ύπαρξη δυσλειτουργικών μοντέλων γονεϊκής συμπεριφοράς τα οποία μπορούν να οδηγήσουν στην ανάπτυξη συναισθηματικών προβλημάτων και προβλημάτων συμπεριφοράς στα παιδιά.

Ο έγκαιρος εντοπισμός στρεσογόνων παραγόντων στο σύστημα γονιού-παιδιού και οι προσπάθειες επέμβασης στοχεύουν στην μείωση του στρες και κατ'επέκταση της συχνότητας και της έντασης των διαταραχών των συναισθημάτων και της συμπεριφοράς των παιδιών.

Για την αξιολόγηση και ανάλυση των στρεσογόνων παραγόντων θα εξεταστούν τρεις κύριες πηγές στρες:

- α) Τα χαρακτηριστικά των παιδιών
- β) Τα χαρακτηριστικά των γονιών
- γ) Το οικογενειακό πλαίσιο και μαζί στρεσογόνα γεγονότα της ζωής.

Η μελέτη θα χρησιμοποιήσει το ελληνικό P.S.I (Parenting Stress Index)

Οι συμμετέχοντες θα είναι γονείς παιδιών του δημοτικού σχολείου, τυχαία επιλεγμένοι (μητέρες και πατέρες), από διάφορα σχολεία της πρωτεύουσας της Κύπρου, Λευκωσίας.

Οικογένεια με παιδί με ειδικές ανάγκες

Αντζακλή Ε.

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται οι απόψεις, οι στάσεις, τα συναισθήματα και οι δεξιότητες αντιμετώπισης, σε σχέση με την προσαρμογή, των ετών 20 λειτουργικών οικογενειών με παιδιά με ειδικές ανάγκες. Μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με ολόκληρη την οικογένεια διερευνώνται οι απόψεις, οι στάσεις, τα συναισθήματα και οι δεξιότητες αντιμετώπισης των πατέρων, των μητέρων και των αδελφών σε σχέση με την ειδική ανάγκη, την πορεία της προσαρμογής, τις πηγές άγχους, τις προσωπικές ανάγκες, το στηρικτικό δίκτυο της οικογένειας καθώς και την κοινωνική συναλλαγή. Τα ευρήματα αυτά αποτελούν μέρος ευρύτερης έρευνας που μελετά την προσαρμοστική λειτουργία της οικογένειας που έχει παιδί με ειδικές ανάγκες.

Ψυχοκοινωνικές και δικαστικές-ψυχοπαθολογικές παράμετροι στο σύνδρομο της μοχθηρής μητέρας σχετιζόμενες με διαζύγιο

Αντωνιάδης Γ., ΤΕΙ Πάτρας Τμήμα Λογοθεραπείας
Μεσσίνη Α., ΤΕΙ Πάτρας Τμήμα Λογοθεραπείας & Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Πάτρας
Μπίρης Α., ΚΔΑΥ Λάρισας & Γενικό Νοσοκομείο Λάρισας

Ο όρος «σύνδρομο μοχθηρής μητέρας σχετιζόμενο με διαζύγιο» (divorce-related malicious mother syndrome) (Turkat, 1995) περιγράφει συμπεριφορές που σχετίζονται με τις σχέσεις των γονέων σε διαζύγια υψηλής σύγκρουσης. Συγκεκριμένα, ο όρος αναφέρεται σε ενέργειες του γονέα που έχει νόμιμα την επιμέλεια και που αποσκοπούν στην αποξένωση του/των παιδιού/ων από τον γονέα που δεν έχει την επιμέλεια. Το παραπάνω σύνδρομο θεωρείται ότι δεν οφείλεται ειδικά σε κάποια άλλη ψυχική διαταραχή, αν και μπορεί να συνυπάρχει με άλλες ψυχικές διαταραχές. Επίσης, το σύνδρομο δεν αφορά μόνο στη μητέρα, αλλά γενικότερα σε όποιον γονέα κατά περίπτωση ασκεί την γονεϊκή επιμέλεια. Στην παρούσα μελέτη ανασκοπείται η σχετική με το προαναφερόμενο σύνδρομο βιβλιογραφία και παρουσιάζονται επιδημιολογικά στοιχεία στον πληθυσμό των διαζευγμένων οικογενειών. Επίσης εξετάζονται οι βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις του συνδρόμου στην ψυχική υγεία των ούτως ή άλλως ψυχολογικά επιβαρημένων παιδιών

διαζευγμένων οικογενειών. Τέλος, εξετάζονται πιθανοί τρόποι ανάσχεσης του φαινομένου με τη συμμετοχή των εμπλεκόμενων (γονέων, κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων, δικαστικών κλπ) καθώς και τρόποι ψυχολογικής παρέμβασης ώστε να αμβλυθούν οι επιπτώσεις στο γονέα-στόχο και στο/α παιδί/παιδιά.

Συμβουλευτική και Κοινωνική Εργασία σε Θέματα κακοποίησης των γυναικών και γενικότερα αντιμετώπισης της βίας μέσα στην οικογένεια. (Η εμπειρία του Γραφείου Ισότητας και του Ξενώνα Κακοποιημένων Γυναικών του Δήμου Αθηναίων)
Γιωτοπούλου Ι., Κεφαλοπούλου Μ., Μπούρη Γ.

Συμβουλευτική και Κοινωνική Εργασία σε θέματα κακοποίησης των γυναικών και γενικότερα αντιμετώπισης της βίας μέσα στην οικογένεια. (Η εμπειρία του Γραφείου Ισότητας και του Ξενώνα Κακοποιημένων Γυναικών του Δήμου Αθηναίων).

Η συμβουλευτική πρακτική και η κοινωνική εργασία σε θέματα κακοποίησης των γυναικών και γενικότερα αντιμετώπισης της βίας μέσα στην οικογένεια αποτελεί την βάση τόσο για την μελέτη του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών μέσα στην οικογένεια όσο και για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του προβλήματος στα πλαίσια της σύγχρονης ελληνικής πραγματικότητας.

Η επαφή με τις γυναίκες που απευθύνονται στο Γραφείο Ισότητας και στον Ξενώνα Κακοποιημένων Γυναικών του Δήμου Αθηναίων απαιτεί την διαρκή ενασχόληση των εξειδικευμένων επιστημόνων τόσο με τις διαφορετικές μορφές της κακοποίησης (λεκτική, οικονομική, σωματική ή σεξουαλική) όσο και με τις διαφορετικές μορφές στήριξης (κοινωνική εργασία και συμβουλευτική) ώστε να ενημερωθούν για τις υπηρεσίες όπου μπορούν να αποταθούν, να φιλοξενηθούν αν χρειασθεί στον Ξενώνα μας, να πάρουν τις κατάλληλες για εκείνες αποφάσεις και να κάνουν μια καινούργια αρχή στη ζωή τους.

Σωματική κακοποίηση στη βρεφική ηλικία: Αποτελέσματα έρευνας που πραγματοποιήθηκε στο Π.Γ.Ν. Ρόδου
*Κλαδάκη Μ., Υποψήφια διδάκτορας, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Τηλιακός Μ., Ειδικευόμενος γιατρός, Γ.Π.Ν.Ρόδου
Χατζηριαντινίου Μ., Κοινωνική λειτουργός, Γ.Π.Ν.Ρόδου
Παπαντωνίου Ν., Επιμελητής Β' Γ.Π.Ν.Ρόδου*

Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού με τον όρο κακοποίηση περιγράφεται ένα φαινόμενο κατά το οποίο ένας ή περισσότεροι ενήλικες προκαλούν ή επιτρέπουν να προκληθούν στο μικρό παιδί σωματικές κακώσεις ή συνθήκες στέρησης τέτοιες, ώστε συχνά να επιφέρουν στο ίδιο σοβαρές διαταραχές σωματικής, νοητικής, συναισθηματικής, ή κοινωνικής μορφής, ακόμα και το θάνατο.

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Γ.Π.Ν. Ρόδου από 1-1-2001 έως και 31-12-2001 και αφορά όλες τις περιπτώσεις βρεφών από 2 μηνών έως 2,5 ετών

που παρουσιάστηκαν σαν επείγοντα περιστατικά και εξετάστηκαν από γιατρούς του Νοσοκομείου κατά την παραπάνω περίοδο. Συγκεκριμένα μελετήθηκαν 429 περιστατικά τα οποία περιγράφονται αναλυτικά στην έρευνα: Ονοματεπώνυμο,

Τόπος κατοικίας,

Ημερομηνία παρουσίασης του περιστατικού στο νοσοκομείο,

Διάγνωση και

Θεραπεία.

(Σημειώνεται ότι για λόγους δεοντολογίας δεν θα γνωστοποιηθούν τα ονοματεπώνυμα των βρεφών).

Στην έρευνα γίνεται εκτενής μελέτη των περιστατικών εκείνων που το ιστορικό πρόκλησης βλαβών στα βρέφη ήταν αντιφατικό και δημιουργούσε υποψία κακοποίησης. Ενδείξεις φυσικής κακοποίησης θεωρήθηκαν οι τραυματισμοί που δεν ταίριαζαν στο στάδιο ανάπτυξης του παιδιού (όπως μώλωπες σε βρέφη), προσπάθεια απόκρυψης τραυματισμών, ανεξήγητα εγκαύματα ή σκελετικοί τραυματισμοί, επαναλαμβανόμενοι τραυματισμοί κ.α.

Η πατρική λειτουργία και η συμβολή της στην εκδήλωση ψυχοπαθολογικών φαινομένων στην παιδική και εφηβική ηλικία: Σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα και κλινικές περιπτώσεις
Κουρκούτας Η., Επίκουρος Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης

Στην εργασία μας ορίζουμε εν συντομία την *πατρική λειτουργία* και την *προβληματική* της: ποιες μορφές και είδη πατρικής λειτουργίας μπορούν να θεωρηθούν ως επιβλαβείς, ελλειπτικές ή παθογενετικές, πως μπορούν αυτές οι λειτουργίες να αξιολογηθούν και να συσχετισθούν με την συνολική ανάπτυξη του παιδιού, με τρόπο επιστημονικά αποδεκτό και σαφή. Στη συνέχεια αναφερόμαστε σε έγκυρα ερευνητικά δεδομένα που συσχετίζουν την πατρική παρουσία /λειτουργία με την εκδήλωση ψυχοπαθολογικών καταστάσεων (*συναισθηματικών και συμπεριφορικών διαταραχών*) στη παιδική και εφηβική ηλικία. Ολοκληρώνουμε την εργασία μας με μία σειρά σύντομων κλινικών αναφορών (από παιδιά, εφήβους και οικογένειες σε συμβουλευτική ή ψυχοθεραπεία), στοχεύοντας να παρουσιάσουμε την *δυναμική της πατρικής μορφής* σε όλες τις διαστάσεις της και το πώς αυτή συσχετίζεται με τη δυναμική του ζεύγους, την αναπτυξιακή πορεία του παιδιού και γενικότερα την λειτουργία και την *ομοιοδυναμική* (Rosen) της οικογένειας.

ΨΥΧΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ 1

Χρήση του Baron-I:YV σε δείγμα Ελλήνων μαθητών για τη μέτρηση της Συναισθηματικής Νοημοσύνης

Δουδωνή Ε., Norah Frederickson

Frederickson N. University College London

Η Συναισθηματική Νοημοσύνη είναι μια έννοια που τα τελευταία χρόνια έχει προκαλέσει αυξανόμενο ενδιαφέρον λόγω της υπό-

θσης ότι μπορεί να προδιαγράψει την επιτυχία στη ζωή. Εισαγωγικά, παρουσιάζονται τα διάφορα μοντέλα Συναισθηματικής Νοημοσύνης που έχουν αναπτυχθεί και συζητούνται προτεινόμενοι τρόποι μέτρησής της. Οι περισσότερες σχετικές δοκιμασίες έχουν σχεδιαστεί για ενήλικες, ενώ πολύ λίγες είναι εκείνες που έχουν σχεδιαστεί για να μετρούν τη Συναισθηματική Νοημοσύνη των παιδιών. Από αυτές, εκείνη που έχει επαρκώς σταθμιστεί σε μεγάλο δείγμα πληθυσμού και σε διαφορετικές γλώσσες είναι το BarOn Emotional Quotient Inventory: Youth Version (BarOn & Parker, 2000). Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να ελέγξει την εγκυρότητα της προαναφερθείσας δοκιμασίας στον ελληνικό πληθυσμό. Το δείγμα αποτελείται από 156 μαθητές Δημοτικού (τάξεις Γ', Δ' και Στ') στους οποίους δόθηκε η δοκιμασία BarOn EQi:YV σε ελληνική απόδοση. Παράλληλα, δόθηκαν ερωτηματολόγια στους γονείς (Achenbach CBCL – Child Behavior Checklist), ζητώντας τους να αξιολογήσουν τη συμπεριφορά των μαθητών αυτών. Οι μαθητές τέλος αξιολογήθηκαν ως προς την κοινωνική τους αποδοχή από τους συμμαθητές τους με την κλίμακα SIS (Social Inclusion Survey). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι δείκτες συνάφειας μεταξύ των υποκλιμάκων της δοκιμασίας είναι παρόμοιοι με αυτούς προηγούμενων ερευνών σε Η.Π.Α. και Καναδά. Επιπρόσθετα, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ αφενός της αποδοχής των παιδιών από τους συμμαθητές τους, όπως φάνηκε στο SIS, και αφετέρου της επίδοσής τους στις υποδοκιμασίες διαπροσωπικών σχέσεων και διαχείρισης ψυχοπιεστικών παραγόντων, καθώς και της συνολικής βαθμολογίας στη δοκιμασία BarOn EQi:YV. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της κλίμακας CBCL δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις.

Ψυχομετρικές ιδιότητες της ελληνικής εκδοχής του ερωτηματολογίου ποιότητας ζωής WHOQOL-BREF του παγκόσμιου οργανισμού υγείας

Τζινιέρη-Κοκκώση Μ., Τριανταφύλλου Ε., Μαυρέας Β., Τυπάλδου Μ., Χριστοδούλου Γ.

Ο σκοπός της μελέτης ήταν η διερεύνηση των ψυχομετρικών ιδιοτήτων του ερωτηματολογίου ποιότητας ζωής WHOQOL-BREF του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ). Το WHOQOL-BREF αποτελεί τη σύντομη μορφή του ερωτηματολογίου WHOQOL-100 (100 ερωτήσεων) και είναι ένα εύχρηστο διαπολιτισμικό εργαλείο 26 λημμάτων. Η πιλοτική μορφή που χρησιμοποιήθηκε σε αυτή τη μελέτη, περιλαμβάνει 4 επιπλέον λήμματα τα οποία έχουν προκύψει από την προσαρμογή του στο ελληνικό πολιτισμικό και γλωσσικό πλαίσιο, και συμπεριλαμβάνονται στην ελληνική εκδοχή. Η πιλοτική μορφή δόθηκε σε ένα σύνολο 425 ατόμων εκ των οποίων 60 ήταν χρόνιοι ψυχωσικοί ασθενείς σε πλαίσιο αποκατάστασης, 139 υπερτασικοί ασθενείς, 49 καρκινοπαθείς, 46 γυναίκες με καρκίνο του μαστού, 37 αλκοολικοί και 27 καταθλιπτικοί ψυχιατρικοί ασθενείς καθώς και 67 υγιή άτομα. Εκτός από το WHOQOL-BREF χορηγήθηκαν η Κλίμακα Ικανοποίησης Ζωής (LSI) και το Ερωτηματολόγιο Γενικής Υγείας (GHQ-28). Πραγμα-

τοποιήθηκε μια χορήγηση στο σύνολο του δείγματος, ενώ μια δεύτερη πραγματοποιήθηκε στο δείγμα των υγιών για τον έλεγχο της αξιοπιστίας επανελέγχου, καθώς και στο δείγμα των ψυχωσικών μετά την αποκαταστασιακή παρέμβαση για τον έλεγχο της ευαισθησίας στην αλλαγή. Η στατιστική ανάλυση περιλαμβάνει: έλεγχο της δομής του ερωτηματολογίου με τη μέθοδο της επιβεβαιωτικής ανάλυσης παραγόντων, διακριτική εγκυρότητα, συγκλίνοσα εγκυρότητα, έλεγχο της εσωτερικής συνάφειας, αξιοπιστία επανελέγχου, ευαισθησία στην αλλαγή και εγκυρότητα της εννοιολογικής κατασκευής. Ενδεικτικά αναφέρονται τα κάτωθι αποτελέσματα: α) ως προς την επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων ο δείκτης CFI είχε τιμή 0,981 υποδεικνύοντας καλή εφαρμογή του μοντέλου β) η τιμή του συντελεστή alpha του Cronbach ήταν 0,89 υποδηλώνοντας καλή εσωτερική συνάφεια, γ) η τιμή της δοκιμασίας T-test ήταν 4,399, έδειξε καλής διακριτικής εγκυρότητας μεταξύ υγιών και ασθενών, και δ) ως προς την επαχορήγηση του ερωτηματολογίου στο υποσύνολο των υγιών, η τιμή του συντελεστή *r* κατά Pearson ήταν 0,78 υποδηλώνοντας την αξιοπιστία του οργάνου. Το ερωτηματολόγιο είναι ένα έγκυρο και αξιόπιστο εργαλείο, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στον ευρύτερο χώρο της υγείας.

Τεστ Συναισθηματικής Νοημοσύνης (TESYN). Ανάπτυξη και ψυχομετρικά χαρακτηριστικά

Τσαούσης Ι., Καπελιώτη Β.

Σε αυτή την έρευνα παρουσιάζεται η ανάπτυξη και η δημιουργία ενός τεστ που μετρά τη συναισθηματική νοημοσύνη σύμφωνα με το θεωρητικό μοντέλο που προτείνουν οι Salovey & Mayer (1997). Το TESYN (Τεστ Συναισθηματικής Νοημοσύνης) περιλαμβάνει τέσσερις υποκλίμακες που μετρούν αντίστοιχα με το θεωρητικό μοντέλο χαρακτηριστικά του εννοιολογικού κατασκευάσματος της συναισθηματικής νοημοσύνης. Πιο συγκεκριμένα μετρούν α) την ικανότητα έκφρασης, β) ελέγχου, γ) χρήσης, και δ) κατανόησης των συναισθημάτων (ενσυναίσθηση). Η δημιουργία των στοιχείων του τεστ βασίστηκε τόσο σε λογικές (rational) όσο και παραγοντικές (factorial) ψυχομετρικές τεχνικές. Η τελική μορφή του τεστ περιλαμβάνει 91 στοιχεία, που στο σύνολό τους μετρούν την γενική ικανότητα του ατόμου να διαχειρίζεται το συναίσθημά του. Η στάθμιση του ερωτηματολογίου στηρίχθηκε σε περισσότερο από 2000 άτομα από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, ενώ υπάρχουν ξεχωριστές νόρμες για τα δύο φύλα, για εργαζομένους, για φοιτητές αλλά και για το γενικό πληθυσμό. Τα αποτελέσματα υποστηρίζουν ικανοποιητικούς στατιστικούς δείκτες (π.χ. αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής, αξιοπιστία επαναληπτικής χορήγησης, παραγοντική δομή, συγχρονική εγκυρότητα, συγκλίνοσα και αποκλίνοσα εγκυρότητα, κτλ.) γεγονός που καταδεικνύει το TESYN ως ένα αξιόπιστο και έγκυρο τεστ μέτρησης της συναισθηματικής νοημοσύνης. Επιπρόσθετα, τεκμηριώνει ερευνητικά την ύπαρξη της έννοιας της συναισθηματικής νοημοσύνης καθώς και την άμεση σύνδεσή της με συμπεριφορά του ατόμου στην καθημερινή του αλληλεπίδραση.

Η προσαρμογή και στάθμιση του ερωτηματολογίου Συναισθηματικής Νοημοσύνης του Baron

Κουμουνδούρου Γ., Μαριδάκη-Κασσωτάκη Α.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η προσαρμογή στην ελληνική πραγματικότητα και η στάθμιση του Ερωτηματολογίου Συναισθηματικής Νοημοσύνης (EQ-i) του BarOn (1999). Η στάθμιση του ερωτηματολογίου έγινε σε πληθυσμό 500 φοιτητών ηλικίας 19-22 ετών, οι οποίοι προέρχονταν από διαφορετικές περιοχές της χώρας. Οι παράγοντες: Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη, Διαπροσωπική Νοημοσύνη, Προσαρμοστικότητα, Διαχείριση Άγχους και Γενική Διάθεση, οι οποίοι προκύπτουν από τις 15 επιμέρους διαστάσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης που αξιολογεί το παραπάνω ερωτηματολόγιο, συσχετίστηκαν με τους παράγοντες C (Συναισθηματική Αστάθεια-Σταθερότητα) O (Αυτοπεποίθηση-Τάση για Ενοχή) και Q4 (Υποταγή-Ανεξαρτησία) που υπάρχουν στο Ερωτηματολόγιο των 16 Παραγόντων 16PF προκειμένου να ελεγχθεί εάν η μεταξύ τους συνάφεια, η οποία έχει διαπιστωθεί σε πληθυσμό άλλων χωρών, ισχύει στον ίδιο βαθμό και για τον ελληνικό πληθυσμό. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας βρίσκεται σε εξέλιξη. Τα συμπεράσματα που αναφέρονται στην αξιοπιστία και εγκυρότητα του ερωτηματολογίου και στη συσχέτισή του με το Ερωτηματολόγιο των 16 Παραγόντων 16PF θα παρουσιασθούν στο πλαίσιο της εισήγησής μας.

Μία πρώτη μελέτη των σχέσεων κατανόησης των συναισθημάτων των Ελληνόπουλων και της συναισθηματικής τους νοημοσύνης

Ματσόπουλος Α., Κορηλάκη Κ.

Η συναισθηματική νοημοσύνη είναι ένα θέμα που έχει λάβει αρκετή προσοχή από σχολικούς ψυχολόγους και ερευνητές ιδιαίτερα τα τελευταία επτά χρόνια (Goleman, 1995). Αυτό το νεοσύστατο ενδιαφέρον, αντιπροσωπεύει μια αλλαγή και ένα προσανατολισμό στην σημασία των συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών που για αρκετά χρόνια τα εκπαιδευτικά συστήματα αγνοούσαν.

Η παρούσα έρευνα είχε σαν σκοπό να εξερευνήσει τις σχέσεις μεταξύ της ικανότητας αναγνώρισης συναισθημάτων των παιδιών δημοτικού σχολείου και της συναισθηματικής τους νοημοσύνης καθώς και να διερευνήσει την ικανότητα των παιδιών να κατανοήσουν απλά συναισθήματα με τη βοήθεια φωτογραφιών ή σύνθετα συναισθήματα από διήγηση μικρών ιστοριών. Επίσης, η σχέση μεταξύ ενσυναίσθησης και συναισθηματικής νοημοσύνης διερευνήθηκε στο συγκεκριμένο δείγμα. Διαμέσου του ελέγχου των παραπάνω σχέσεων, η εγκυρότητα ενός νέου για τα ελληνικά δεδομένα ερωτηματολογίου για τη Συναισθηματική Νοημοσύνη δοκιμάστηκε. Διάφορα συμπεράσματα εξάγονται και εφαρμογές των ευρημάτων παρατίθενται για εκπαιδευτικούς, σχολικούς ψυχολόγους και γονείς. Εν όψει των ευρημάτων της παρούσας έρευνας, προκαταρκτικές ιδέες συζητούνται ως αφορά την εισαγωγή στο αναλυτικό πρόγραμμα προγραμμάτων για την ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης.

Μετρώντας την έννοια της κουλτούρας των οργανισμών: το "ερωτηματολόγιο οργανωτικής κουλτούρας"

Ξενικού Α.

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η προκαταρκτική προσαρμογή στα ελληνικά του 'Organizational Culture Inventory' (OCI) των Cooke και Lafferty και η εξέταση των ψυχομετρικών ιδιοτήτων (αξιοπιστία - εγκυρότητα) του νέου ερωτηματολογίου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι τέσσερις ανωτέρου επιπέδου υποκλίμακες του 'Ερωτηματολογίου Οργανωτικής Κουλτούρας' (ΕΟΚ) έχουν υψηλούς δείκτες αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας και ότι οι δώδεκα υποκλίμακες του ερωτηματολογίου έχουν αποδεκτούς δείκτες εσωτερικής συνέπειας εκτός από την υποκλίμακα της 'Αντιδραστικότητας'. Όσον αφορά την εγκυρότητα του ΕΟΚ, πρώτον, η παραγοντική ανάλυση των δεδομένων έδειξε την εγκυρότητα της εννοιολογικής κατασκευής και δεύτερον, οι συσχετίσεις των ανωτέρου επιπέδου υποκλιμάκων του ερωτηματολογίου με την ικανοποίηση από την εργασία έδειξαν την εγκυρότητα ως προς το κριτήριο. Η προσαρμογή ενός ψυχομετρικά άριτου ερωτηματολογίου μέτρησης της οργανωτικής κουλτούρας, όπως το OCI, στα ελληνικά δίνει την δυνατότητα αξιολόγησης της κουλτούρας ελληνικών οργανισμών και χρησιμοποίησης ελληνικών δειγμάτων για την μελέτη της έννοιας της οργανωτικής κουλτούρας και της επίδρασης που ασκεί στους οργανισμούς.

ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΕΣ – ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Ενδοπροσωπική και εξωπροσωπική προσαρμογή παιδιών με προβλήματα όρασης

Γιαννίτσας Ν., Καθηγητής Ψυχολογίας Δημητράκη Δ., Γεωργαντή Α., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η έρευνα αυτή αναφέρεται στην ενδοπροσωπική και διαπροσωπική προσαρμογή παιδιών με τύφλωση και έχει ως σκοπό να διερευνήσει τα ακόλουθα ερωτήματα:

- α) Υπάρχει διαφορά μεταξύ τυφλών και ακουόντων παιδιών ως προς τα σύνδρομα ενδοπροσωπικής προσαρμογής (άγχος – δυσθυμία – ψυχαναγκασμός, μοναχικότητα – βραδυψυχισμός, ψυχοσωματικές διαταραχές);
 - β) Υπάρχει διαφορά μεταξύ τυφλών και ακουόντων παιδιών ως προς τα σύνδρομα διαπροσωπικής προσαρμογής (επιθετικότητα, παραβατικότητα);
 - γ) Υπάρχει διαφορά ως προς την σοβαρότητα εκδήλωσης των συμπτωμάτων μεταξύ τυφλών και ακουόντων παιδιών;
 - δ) Υπάρχει διαφορά ως προς την συχνότητα εμφάνισης των συνδρόμων ενδοπροσωπικής και διαπροσωπικής προσαρμογής μεταξύ τυφλών και ακουόντων παιδιών;
- Υποθέτουμε ότι η ύπαρξη τύφλωσης επηρεάζει αρνητικά την ενδοπροσωπική και διαπροσωπική προσαρμογή των παιδιών και τα διαφοροποιεί ως προς τα παραπάνω σύνδρομα από τον γενικό πληθυσμό.

Για την συλλογή των ερευνητικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το *Ερωτηματολόγιο Δια-προσωπικής και Ενδο-προσωπικής Προσαρμογής* (Παρασκευόπουλος, Ι.Ν., Γιαννίτσας, Ν. Δ., 1999), το οποίο συμπληρώθηκε από τους γονείς και δασκάλους των παιδιών που φοιτούν σε Δημοτικά Σχολεία Τυφλών καθώς από τους δασκάλους παιδιών που φοιτούν σε Δημοτικά Σχολεία της περιοχής των Αθηνών. Η συλλογή στοιχείων από διαφορετικούς αξιολογητές μας επιτρέπει να έχουμε συγκριτικά δεδομένα για την συμπεριφορά των 80 συνολικά παιδιών, ηλικίας 6 – 15 ετών, που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας. Η στατιστική ανάλυση βρίσκεται στο στάδιο της επεξεργασίας των δεδομένων. Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας μπορούν να δια φωτίσουν τον σχεδιασμό κατάλληλου προγράμματος διορθωτικής – θεραπευτικής παρέμβασης.

Ψυχολογικές και άλλες εμπειρίες των Κωφών στην εργασία τους *Χατζηκακού Κ., Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Οι ευκαιρίες πρόσβασης των ατόμων με ακουστική απώλεια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι περιορισμένες (Hadjikakou, 2000). Η πλειοψηφία των Κωφών εργάζεται σε εργοστάσια ή σε χειρωνακτικές εργασίες, οι προϊστάμενοί τους είναι ακούοντες και έχουν λιγότερες πιθανότητες ανέλιξης απ' ό,τι οι ακούοντες (Schein και Delk, 1974). Ο στόχος της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει τη συναισθηματική κατάσταση των Κωφών στον εργασιακό τους χώρο, το βαθμό ικανοποίησής τους από την εργασία τους, καθώς και τις σχέσεις τους με τους συναδέλφους τους. Για το σκοπό της έρευνάς μας πραγματοποιήθηκαν ομαδικές συνεντεύξεις (focus groups) με Κωφούς που χρησιμοποιούν διαφορετικό τρόπο επικοινωνίας (Ελληνική Νοηματική Γλώσσα ή Ελληνικά), που έχουν διαφορετικό βαθμό ακουστικής απώλειας και που εργάζονται σε διαφορετικό τομέα εργασίας (ιδιωτικό, δημόσιο, Συνεργατική Εταιρεία Κωφών). Τα αποτελέσματα φανέρωσαν την έλλειψη αναγνώρισης της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας και τη γενική απογοήτευση των Κωφών από τον εργασιακό τους χώρο (ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα). Ταυτόχρονα, οι Κωφοί που εργάζονται στη Συνεργατική Εταιρεία Κωφών ανάμεσα στα άλλα περιέγραψαν διάφορα οικονομικά προβλήματα. Τέλος, έγιναν εισηγήσεις απ' όλους για τη βελτίωση των συνθηκών στην εργασία τους. Οι εισηγήσεις αυτές μπορεί να αξιοποιηθούν από ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς, ώστε να μειωθεί η συναισθηματική πίεση που αισθάνονται οι Κωφοί στο χώρο εργασίας τους.

Μελέτη της Διαταραχής του Αναπτυξιακού Κινητικού Συντονισμού (Developmental Coordination Disorder) σε μικρούς μαθητές

Παπαγεωργίου Μ., Ζαφειροπούλου Μ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η Αναπτυξιακή Διαταραχή του Συντονισμού των Κινήσεων χαρακτηρίζεται από έντονα προβλήματα στον συντονισμό των κινήσεων των παιδιών. Σύμφωνα όμως με τη σχετική βιβλιογραφία η

διαταραχή αυτή συνοδεύεται και από άλλες σημαντικές δυσκολίες στο γνωστικό και συναισθηματικό τομέα, καθώς επίσης και στη γενικότερη συμπεριφορά του παιδιού. Η παρούσα μελέτη στοχεύει στην κατ' αρχήν καταγραφή του ποσοστού της διαταραχής που ανιχνεύεται στους μικρούς μαθητές των δημοτικών σχολείων του Βόλου.

Στόχοι μας επίσης είναι η διερεύνηση του συσχετισμού της διαταραχής με μειωμένη αυτο-εκτίμηση, της σύνδεσής της με το φύλο του παιδιού και με τον τύπο πλευρώσής του (αριστεροχειρία-δεξιχειρία), η επαλήθευση της άποψης ότι τα παιδιά με την συγκεκριμένη διαταραχή παρουσιάζουν συχνά μαθησιακές δυσκολίες και, τέλος, ο εντοπισμός του καταλληλότερου προσώπου για έγκαιρη και έγκυρη διάγνωση (δάσκαλος ή ο γυμναστής). Το δείγμα μας αποτέλεσαν 2000 περίπου μαθητές των Β και Γ τάξεων των 32 Δημοτικών Σχολείων της πόλης του Βόλου, στους οποίους χορηγήθηκε το Movement Assessment Battery for Children (M-ABC test) για την ανίχνευση της Αναπτυξιακής Διαταραχής του Συντονισμού των Κινήσεων.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας βρίσκεται σε εξέλιξη.

Σχέση του οικογενειακού περιβάλλοντος με την εμφάνιση κινητικής αδεξιότητας σε παιδιά ηλικίας 4-8 ετών *Καραμπατζάκη Ζ.*

Η μελέτη αυτή διερευνά την ύπαρξη σχέσης ανάμεσα στην επίδραση του οικογενειακού περιβάλλοντος και την εμφάνιση κινητικής αδεξιότητας σε παιδιά ηλικίας 4-8 ετών.

Η έρευνα διεξήχθη κατά το σχολικό έτος 2000-2001. Το δείγμα μας αποτέλεσαν 50 παιδιά 4-8 ετών από σχολεία της Ηπείρου και της ευρύτερης περιοχής των Αθηνών. Ως ερευνητικά εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν: (i) ένα ειδικό τεστ ελέγχου της κινητικότητας με το οποίο εξετάστηκαν όλα τα παιδιά, (ii) ένα ερωτηματολόγιο το οποίο απευθύνονταν στους γονείς και (iii) ημιδομημένες συνεντεύξεις με τους γονείς και τα παιδιά.

Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι: (i) υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του παράγοντα οικογένεια με την ψυχοκινητική ανάπτυξη των παιδιών και (ii) παράγοντες που σχετίζονται με πιθανή δυσλειτουργία του οικογενειακού περιβάλλοντος συμβάλλουν σημαντικά στην εμφάνιση συμπτωμάτων κινητικής αδεξιότητας σε παιδιά ηλικίας 4-8 ετών.

Τα ευρήματα αυτά, τα οποία συμφωνούν με εκείνα άλλων σχετικών ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί σε διεθνές επίπεδο, θεωρούνται σημαντικά επειδή συμβάλλουν στη διερεύνηση της αιτιολογίας εμφάνισης του συνδρόμου της κινητικής αδεξιότητας.

Απόψεις σχετικά με τις ικανότητες των κωφών ατόμων: Παθολογική ή πολιτισμική προσέγγιση;

Νικολαράιζη Μ., Μακρή Μ.

Η κώφωση αποτελεί μια ιδιαιτερότητα που αντιμετωπίζεται είτε ως παθολογική κατάσταση είτε ως πολιτισμική διαφορά. Στόχος

αυτής της έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι αντιλήψεις ακούοντων και κωφών ατόμων απέναντι στην κώφωση. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν 90 άτομα ηλικίας 18 έως 30 ετών. Για τη συλλογή των δεδομένων δόθηκε ένα ερωτηματολόγιο με 20 ερωτήσεις που διερευνούν τις απόψεις ακούοντων και κωφών ατόμων σε θέματα καθημερινών, επαγγελματικών, ακαδημαϊκών, επικοινωνιακών και νοητικών ικανοτήτων των κωφών ατόμων. Η περιγραφική ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας έδειξε ότι οι ακούοντες και κωφοί συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται διαφορετικά τις ικανότητες των κωφών ατόμων. Οι ακούοντες, αν και προσπαθούν να κατανοήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κωφών ατόμων, δυσκολεύονται να αποδεσμευτούν από τις αντιλήψεις που επικρατούν και κρίνουν τους κωφούς με βασικό κριτήριο την ακουστική τους απώλεια. Ο πληθυσμός των κωφών, επίσης, έχει διαφορετικές απόψεις σχετικά με τις ικανότητες των κωφών ατόμων, καθώς οι Κωφοί αναγνωρίζουν το ρόλο της ελληνικής νοηματικής γλώσσας και τη δική τους ταυτότητα, ενώ η βαρήκοοι αμφισβητούν το ρόλο της ελληνικής νοηματικής γλώσσας και υιοθετούν μία πιο ακουοκεντρική προσέγγιση σε όλα τα θέματα. Η συζήτηση των ευρημάτων αναλύει τους πιθανούς παράγοντες που επηρεάζουν και ωθούν στη διαφοροποίηση των απόψεων σχετικά με τις ικανότητες των κωφών ατόμων καθώς και τις διαστάσεις αυτής της διαφοροποίησης.

Ενδοπροσωπική και εξωπροσωπική προσαρμογή παιδιών με κώφωση

Γιαννίτσας Ν.Δ., Γεωργαντή Α.Α., Δημητράκη Δ.Ν.

Η έρευνα αυτή αναφέρεται στην ενδοπροσωπική και διαπροσωπική προσαρμογή παιδιών με κώφωση και έχει ως σκοπό να διερευνήσει τα ακόλουθα ερωτήματα:

- α) Υπάρχει διαφορά μεταξύ κωφών και ακούοντων παιδιών ως προς τα σύνδρομα ενδοπροσωπικής προσαρμογής (άγχος – δυσθυμία – ψυχαναγκασμός, μοναχικότητα – βραδυψυχισμός, ψυχοσωματικές διαταραχές);
- β) Υπάρχει διαφορά μεταξύ κωφών και ακούοντων παιδιών ως προς τα σύνδρομα διαπροσωπικής προσαρμογής (επιθετικότητα, παραβατικότητα);
- γ) Υπάρχει διαφορά ως προς την σοβαρότητα εκδήλωσης των συμπτωμάτων μεταξύ κωφών και ακούοντων παιδιών;
- δ) Υπάρχει διαφορά ως προς την συχνότητα εμφάνισης των συνδρόμων ενδοπροσωπικής και διαπροσωπικής προσαρμογής μεταξύ κωφών και ακούοντων παιδιών;

Υποθέτουμε ότι η ύπαρξη κώφωσης επηρεάζει αρνητικά την ενδοπροσωπική και διαπροσωπική προσαρμογή των παιδιών και τα διαφοροποιεί ως προς τα παραπάνω σύνδρομα από τον γενικό πληθυσμό.

Για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το *Ερωτηματολόγιο Δια-προσωπικής και Ενδο-προσωπικής Προσαρμογής* (Παρασκευόπουλος, Ι.Ν., Γιαννίτσας, Ν. Δ., 1999), το οποίο συμπληρώθηκε από τους γονείς και δασκάλους των παιδιών που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο Κωφών Αργυρούπολης καθώς από

τους δασκάλους παιδιών που φοιτούν σε Δημοτικά Σχολεία της περιοχής των Αθηνών. Η συλλογή στοιχείων από διαφορετικούς αξιολογητές μας επιτρέπει να έχουμε συγκριτικά δεδομένα για την συμπεριφορά των 80 συνολικά παιδιών, ηλικίας 6 – 15 ετών, που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας. Η στατιστική ανάλυση βρίσκεται στο στάδιο της επεξεργασίας των δεδομένων.

Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας μπορούν να διαφωτίσουν τον σχεδιασμό κατάλληλου προγράμματος διορθωτικής – θεραπευτικής παρέμβασης.

Ενδοπροσωπική και εξωπροσωπική προσαρμογή παιδιών με εγκεφαλική παράλυση

Βάρβογλη Λ., Γιαννίτσας Ν., Γεωργαντή Α.

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι να μελετήσει την ενδοπροσωπική και εξωπροσωπική προσαρμογή παιδιών με εγκεφαλική παράλυση. Η συλλογή των ερευνητικών δεδομένων έγινε με βάση το *Ερωτηματολόγιο Δια-προσωπικής και Ενδο-προσωπικής Προσαρμογής* (ΕΔΕΠ), (Παρασκευόπουλος, Ι.Ν., Γιαννίτσας, Ν. Δ., 1999). Το ΕΔΕΠ αποτελείται από 110 ερωτήσεις και αξιοποιεί την προβληματική συμπεριφορά των παιδιών όλων των ηλικιών, από την νηπιακή έως και την εφηβική ηλικία. Συμπληρώθηκε από το δάσκαλο/α των παιδιών και το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 99 μαθητές και μαθήτριες (49 αγόρια και 50 κορίτσια), εκ των οποίων 35 με εγκεφαλική παράλυση (ΕΠ) σε ειδικό σχολείο και 64 χωρίς ΕΠ σε κανονικό σχολείο, ηλικίας 5-19 ετών.

Τα ερωτήματα της έρευνας είναι:

- α) Υπάρχουν διαφορές σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο των γονιών των παιδιών με και χωρίς ΕΠ και τα σύνδρομα του ΕΔΕΠ;
 - β) Η κινητικότητα σχετίζεται με την ύπαρξη προβλημάτων ενδοπροσωπικής και εξωπροσωπικής προσαρμογής;
 - γ) Η νοητική στέρηση σχετίζεται με την ύπαρξη προβλημάτων ενδοπροσωπικής και εξωπροσωπικής προσαρμογής;
 - δ) Η λεκτική /μη λεκτική επικοινωνία σχετίζεται με την ύπαρξη προβλημάτων ενδοπροσωπικής και εξωπροσωπικής προσαρμογής;
 - ε) Η ύπαρξη αδελφών σχετίζεται με την ύπαρξη προβλημάτων ενδοπροσωπικής και εξωπροσωπικής προσαρμογής;
- Η αξιολόγηση των δεδομένων της έρευνας γίνεται με σκοπό να σχεδιαστεί το κατάλληλο πρόγραμμα διορθωτικής – θεραπευτικής παρέμβασης για να βοηθηθεί το παιδί να απαλλαγεί από τις ανεπιθύμητες μορφές προβληματικής συμπεριφοράς.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Η Παιδαγωγική-Διδακτική και Ψυχολογική θεώρηση της οργάνωσης του μαθήματος της φιλοσοφίας στη μέση εκπαίδευση, βάση των αναλυτικών προγραμμάτων

Ματθαίουπουλος Π., Κόνσολας Μ.

Η Φιλοσοφία συνιστά την κατανόηση των αρχών που διέπουν το ανθρώπινο πνεύμα, εκφράζοντας παράλληλα την προσπάθεια

του ανθρώπου για εξεύρεση του νοήματος της αντικειμενικής αλήθειας, υιοθετώντας μια δυναμική θεώρηση των ανθρώπινων αναζητήσεων αναφορικά με τον κόσμο και τη ζωή.

Κάτω απ' αυτό το πρίσμα η παρούσα έρευνα αναζητά το κατά πόσο το μάθημα της Φιλοσοφίας, όπως υπαγορεύεται και εφαρμόζεται με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα (Α.Π), - Πρόγραμμα Σπουδών - ανταποκρίνεται στις παιδαγωγικές, στις διδακτικές και ψυχολογικές του δυνατότητες.

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει παράλληλα τα παιδαγωγικά και ψυχολογικά κριτήρια που επηρεάζουν τη διαμόρφωση και τη λειτουργικότητα του μαθήματος στο λύκειο, μέσα από την αξιοποίηση των πληροφοριών εκείνων με τις οποίες οργανώνεται και λειτουργεί το μάθημα στη Μέση Εκπαίδευση.

Προσδοκώμενο αποτέλεσμα αποτελεί η απάντηση στα εξής επιμέρους προβλήματα:

- Οργανώνεται το μάθημα της Φιλοσοφίας με τρόπο τέτοιο, ώστε να πραγματώνεται η αρμονική σχέση μεταξύ των σκοπών, του περιεχομένου μάθησης, διδακτικών οδηγιών και αξιολόγησης, όπως η οργάνωση του Α.Π απαιτεί;
- Ποια παιδαγωγικά κριτήρια επηρέασαν και σε ποιο βαθμό την αποτελεσματικότητα της οργάνωσης του μαθήματος της Φιλοσοφίας.
- Ποια ψυχολογικά κριτήρια κρίθηκαν απαραίτητα για την οργάνωση του μαθήματος;

Για την υλοποίηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η «ανάλυση περιεχομένου» η οποία επιτρέπει τη συστηματική κατηγοριοποίηση, ταξινόμηση και ποιοτική ανάλυση των πληροφοριών που προκύπτουν από γραπτά κείμενα, μιας και επιτρέπει την κατανόηση των όρων και του περιεχομένου των Α.Π ως πληροφοριακού υλικού, δηλωτικού της οργάνωσης του μαθήματος της Φιλοσοφίας.

Τα αποτελέσματα της παραπάνω προσέγγισης καταδεικνύουν, ότι η συνάρτηση της οργάνωσης του μαθήματος της Φιλοσοφίας με την Παιδαγωγική και την Ψυχολογία θα μπορούσε να ήταν περισσότερο τεκμηριωμένη και ουσιαστική.

Η δυσαρμονία και η έλλειψη συστηματικής οργάνωσης των δομικών στοιχείων του Α.Π του μαθήματος επιβεβαιώνεται με την απουσία της αξιολόγησης. Η ταύτιση της αξιολόγησης με τις εξετάσεις των μαθητών μαρτυρεί, ότι το Α.Π δεν αποβλέπει τόσο στην υλοποίηση των σκοπών και στόχων όσο στη διαμόρφωση μιας διαδικασίας, που να εξυπηρετεί τις ανάγκες του εξεταστικού συστήματος.

Προσαρμογή και αξιολόγηση της Δυαδικής Θεωρίας Μάθησης του R.R. Sears στη διδακτική της Φυσικής Αγωγής. Σκέψεις και επιστημονικές σχέσεις σχετικά με το ρόλο του εκπαιδευτικού Κυριακού Φ.

Επιχειρώντας να αξιοποιήσει συνδυαστικά και να συγκεράσει σε μία ενιαία θεωρία επιστημονικές θέσεις κι ερευνητικά συμπεράσματα φαινομενικά αντικρουόμενων ψυχολογικών τάσεων και

οπτικών (Συμπεριφορισμός, Ψυχανάλυση, Κοινωνική Ψυχολογία), ο R.R. Sears πρότεινε (1951) το δικό του, κλασικό πλέον, θεωρητικό πλαίσιο για την προσωπικότητα και την κοινωνική συμπεριφορά. Πέρα, όμως, από την αναμφισβήτητη συμβολή της θεωρίας του στο χώρο της Ψυχολογίας, ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποκτά η προσπάθεια διεπιστημονικής θεώρησης κι εφαρμογής της και σε άλλους επιστημονικούς χώρους, όπως είναι για παράδειγμα οι επιστήμες της Αγωγής και ειδικότερα, η Διδακτική.

Στην παρούσα ανακοίνωση επιχειρείται να αναδειχθεί η καταλληλότητα και η χρησιμότητα εφαρμογής της «δυαδικής θεωρίας μάθησης» στη διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής. Αρχικά, γίνεται μια περιεκτική παρουσίαση των κεντρικών σημείων κι εννοιών της θεωρίας και μια σύντομη αναφορά στους βασικούς σκοπούς, τις αρχές και τους παράγοντες της Φυσικής Αγωγής. Στη συνέχεια, εξετάζεται αναλυτικά ο ρόλος του εκπαιδευτικού της Φυσικής Αγωγής πάνω στους άξονες που θέτει η διδακτική προσρμογή και αξιοποίηση της θεωρίας. Ειδικότερα, συζητούνται οι δυνατότητες που παρέχει η σχέση δυναμικής αλληλεπίδρασης του εκπαιδευτικού με το μαθητή, ο ρόλος των προσωπικών στάσεων και προσδοκιών του εκπαιδευτικού για την επίδοση του μαθητή και το είδος των σημαντικών αποφάσεων που απαιτούνται να ληφθούν κατά το σχεδιασμό της διδασκαλίας του μαθήματος.

Καθημερινές και επιστημονικές έννοιες στη θεωρία του Vygotsky. Η σχέση τους με τη Ζώνη της Εγγύτερης Ανάπτυξης

Καρασαββίδης Η.

Η παρούσα εργασία εστιάζεται στην κοινωνικοπολιτισμική ψυχολογία και πιο συγκεκριμένα στο έργο του πιο γνωστού εκπαιδευτικού και ιδρυτή της σχολής αυτής: του Lev Semenovitch Vygotsky. Η εργασία στοχεύει στη διασάφηση μιας κεντρικής έννοιας της θεωρίας του Vygotsky, της έννοιας της Ζώνης της Εγγύτερης Ανάπτυξης (ΖΕΑ). Η ΖΕΑ αποτελεί τη δημοφιλέστερη έννοια του όλου θεωρητικού πλαισίου που αναπτύχθηκε από το Vygotsky και η πρόσληψη της στη διεθνή βιβλιογραφία έχει συντελεστεί με ποικίλους τρόπους, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο. Εντούτοις, καθότι ως γνωστόν το έργο του Vygotsky χαρακτηρίζεται από κενά, ασάφειες και αντιφάσεις, η σχέση της ΖΕΑ με άλλες βασικές έννοιες, όπως π.χ. τις καθημερινές και επιστημονικές έννοιες, δεν είναι επαρκώς προσδιορισμένη. Σημειωτέον ότι οι σύγχρονες ερμηνείες του έργου του Vygotsky δεν έδωσαν την απαιτούμενη σημασία σε αυτό το ζήτημα. Η παρούσα εργασία επιδιώκει να καλύψει μερικώς αυτό το κενό αποσκοπώντας (α) στον προσδιορισμό της έννοιας της ΖΕΑ σε σχέση με την όλη θεωρία γνωστικής ανάπτυξης που προτείνεται από το Vygotsky και (β) στη διερεύνηση της σχέσης της ΖΕΑ με το σχηματισμό εννοιών και τη μετάβαση από τις καθημερινές στις επιστημονικές έννοιες. Στη βάση των παραπάνω εξάγεται σειρά συμπερασμάτων-προτάσεων για τη διδασκα-

λία-μάθηση γνωστικών αντικειμένων του Αναλυτικού Προγράμματος.

Μάθηση μέσω αυτοερωτήσης

Παπαγεωργίου Π., Πανεπιστήμιο Κύπρου

Ο Wong (1985) ταξινομήσε τις μεθόδους διδασκαλίας μέσω αυτοερωτήσης σε τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις: στη θεωρητική προσέγγιση της Ενεργούς Επεξεργασίας, στη θεωρητική προσέγγιση των Γνωστικών Σχημάτων και, τέλος, στη Μεταγνωστική θεωρητική προσέγγιση. Η συγκεκριμένη έρευνα εξέτασε την επίδραση του συνδυασμού της θεωρητικής προσέγγισης των Γνωστικών Σχημάτων και της Μεταγνωστικής θεωρητικής προσέγγισης στην κατανόηση κειμένου και στη μετακατανόηση. Τριάντα δύο μαθητές πέμπτης τάξης δημοτικού σχολείου κατανομήθηκαν σε δύο ομάδες και, αφού εξετάστηκαν προπαραστασιακά με ένα εργαλείο μέτρησης της κατανόησης και ένα εργαλείο μέτρησης της μετακατανόησης, διαπιστώθηκε η μη ύπαρξη στατιστικά σημαντικών διαφορών μεταξύ τους στις δύο αυτές μεταβλητές. Στη συνέχεια, η πειραματική ομάδα (ομάδα αυτοερωτήσης) έλαβε μέρος σε μια παρεμβατική μέθοδο που προωθούσε τη χρήση της αυτοερωτήσης κατά τη ανάγνωση-όπως περιγράφεται από τη Μεταγνωστική θεωρητική προσέγγιση και τη θεωρητική προσέγγιση των Γνωστικών Σχημάτων, ενώ η ομάδα ελέγχου ακολούθησε την παραδοσιακή προσέγγιση στη διδασκαλία κειμένου. Τα μεταπαραστασιακά αποτελέσματα έδειξαν υπεροχή της πειραματικής ομάδας έναντι της ομάδας ελέγχου στις μετρήσεις της κατανόησης και της μετακατανόησης και, επιπλέον, παρατηρήθηκε αύξηση της συσχέτισης ανάμεσα στις δύο αυτές μεταβλητές στα μέλη της πειραματικής ομάδας. Τα αποτελέσματα αυτά υποστηρίζουν τα ευεργετικά αποτελέσματα του συνδυασμού των δύο θεωρητικών προσεγγίσεων στη διδασκαλία της αυτοερωτήσης στην αύξηση της κατανόησης κειμένου και της μετακατανόησης, καθώς και στη σχέση ανάμεσά τους.

Οι λέξεις της καθημερινής ζωής στο πλαίσιο των Φυσικών Επιστημών. Μια έρευνα σε μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Χατζή Μ., Κόκκοτας Π.

Με την παρούσα έρευνα εστιάζουμε το ενδιαφέρον μας στα χαρακτηριστικά της γλώσσας των Φυσικών Επιστημών και πιο συγκεκριμένα στις λέξεις της καθημερινής ζωής που χρησιμοποιούνται και στο πλαίσιο της Επιστήμης. Ειδικότερα, στηρίζομενοι σε ελάχιστες μόνο έρευνες που έχουν γίνει σε διεθνές επίπεδο στον τομέα αυτό (Gardner 1972, Cassels και Johnstone 1985, Meyerson et al. 1991, Pickersgill & Lock 1991, Marsall et al. 1991, Kokkotas et al. 1997, Farrel & Ventura 1998) και οι οποίες έχουν αναδείξει ότι πολλά από τα προβλήματα που αφορούν την κατανόηση των μαθητών στο μάθημα των Φ.Ε προκύπτουν όχι μόνο από τις τεχνικές/επιστημονικές λέξεις (technical words) αλλά και από τις μη τεχνικές/επιστημονικές λέξεις (non-technical words), προσπαθούμε να διε-

ρευνήσουμε κατά πόσο οι Έλληνες μαθητές ηλικίας 11-12 ετών κατανοούν ένα συγκεκριμένο αριθμό λέξεων τόσο στο πλαίσιο της καθημερινής ζωής όσο και στο πλαίσιο των Φ.Ε.

Το δείγμα της έρευνάς μας αποτελούν μαθητές 6 τμημάτων της Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου από διάφορες περιοχές της Αθήνας. Το μεθοδολογικό εργαλείο μας αποτελεί ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής το οποίο εξετάζει την κατανόηση 15 μη τεχνικών λέξεων από τους μαθητές σε τρία διαφορετικά πλαίσια (συνώνυμη-επιστημονικό πλαίσιο-μη επιστημονικό πλαίσιο) Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι:

- οι μαθητές δεν κατανοούν πολλές λέξεις και συχνά συγχέουν τις λέξεις με άλλες
- μόνο για λίγες λέξεις η απόδοση είναι ικανοποιητική και στα τρία πλαίσια
- υπάρχει μια τάση οι μαθητές να συγχέουν λέξεις που ανήκουν στον ίδιο ή σε παρόμοιο σημασιολογικό τομέα.

Οι βασικές αρχές των αναλυτικών προγραμμάτων για τις μαθησιακές δυσκολίες σε μαθητές δημοτικού: Μια προσέγγιση μέσα από το γλωσσικό μάθημα

Ζόγλου Ε., Πέτρα Ι.

Στα αναλυτικά προγράμματα εντοπίζονται ορισμένα χαρακτηριστικά: Σκοπός για το σχεδιασμό, την οργάνωση και το περιεχόμενο της μάθησης.

Τα προγράμματα αυτά έχουν σχεδιαστεί με σκοπό να οργανώσουν το περιεχόμενο της διδασκαλίας ύλης ενός μαθήματος, ώστε να οδηγηθούν τα παιδιά στην αποτελεσματικότερη μάθηση με τον καλύτερο τρόπο.

Στόχος αυτής της προσέγγισης είναι η μελέτη και η σύγκριση των αναλυτικών προγραμμάτων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μέσω αυτής θα διερευνηθούν οι αναφορές που σχετίζονται με τις μαθησιακές δυσκολίες. Θα καταγραφούν, επίσης, και θα αναφερθούν οι μεθοδολογικές υποδείξεις που έχουν σχέση με τους μαθητές που εμφανίζουν μαθησιακές δυσκολίες (Οι μαθησιακές δυσκολίες αποτελούν διαταραχή στην ικανότητα ανάγνωσης, γραφής και αριθμητικής). Το αρχαιακό υλικό της μελέτης θα αποτελέσουν τα αναλυτικά προγράμματα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και τα βιβλία του δασκάλου.

Η έρευνα αυτή θα υλοποιηθεί με μονάδα μέτρησης την ανάλυση περιεχομένου.

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Στοιχεία λειτουργίας της Συμβουλευτικής-Ψυχολογικής Υπηρεσίας της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας

Γεωργακοπούλου Α., Γεωργουλιάς Γ., Παρασκευοπούλου Ξ., Κυριακοπούλου Ε.

Στη μελέτη αυτή παρουσιάζονται στοιχεία από τη λειτουργία της Συμβουλευτικής-Ψυχολογικής Υπηρεσίας της Φιλεκπαιδευτικής

Εταιρείας. Γίνεται αναφορά στο πλαίσιο λειτουργίας, τις αρχές επικοινωνίας με μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς και τη διαδικασία παραπομπών στην Υπηρεσία. Παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία που αφορούν στον αριθμό των παραπομπών στην Υπηρεσία κατά τα τελευταία δύο σχολικά έτη ανά φύλο και σχολική βαθμίδα, καθώς και ως προς το πρόσωπο που παραπέμπει και το είδος της παραπομπής. Από τη μελέτη των στοιχείων προκύπτει ότι η συχνότητα παραπομπής των αγοριών είναι μεγαλύτερη από ό,τι των κοριτσιών. Επίσης, ιδιαίτερα στις μικρές ηλικίες, συνηθέστερες είναι οι παραπομπές για θέματα που αφορούν σε μαθησιακές δυσκολίες και σε προβλήματα στη συμπεριφορά, υπάρχουν αρκετές παραπομπές σχετικές με γεγονότα ζωής (χωρισμός, θάνατος), ενώ, ιδιαίτερα στους μαθητές Λυκείου γίνονται αρκετές παραπομπές για θέματα άγχους. Ως προς το ποιος παραπέμπει στην Υπηρεσία, παρατηρείται ότι η οικογένεια (συνηθέστερα η μητέρα), το σχολείο και η οικογένεια σε συνεργασία με το σχολείο είναι οι κύριοι φορείς παραπομπής των μαθητών στη Συμβουλευτική-Ψυχολογική Υπηρεσία, ενώ, στις μεγαλύτερες ηλικίες, αρκετά παιδιά προσέρχονται στην Υπηρεσία με δική τους πρωτοβουλία και ζητούν συμβουλευτική. Τα παραπάνω ευρήματα συζητούνται υπό το πρίσμα της αναγκαιότητας ενθάρρυνσης της συνεργασίας γονέων - σχολείου και τη διαμόρφωση προγραμμάτων προληπτικής ψυχικής υγείας των μαθητών.

Αξιολόγηση εκπαιδευτικής παρέμβασης από ειδικούς σε μαθητές Β/θμιας Εκπαίδευσης

Κούτρας Β., Ηλιοπούλου Α., Θώμος Σ., Κομνηνού Κ., Φείδη Ε., Συμβουλευτικός Σταθμός Καταπολέμησης Ναρκωτικών Νομού Ιωαννίνων (Σ.Σ.Κ.Ν.Ν.Ι.)

Πρόγραμμα συμβουλευτικής παρέμβασης από ειδικούς στο χώρο του σχολείου οργανώθηκε από το Σ.Σ.Κ.Ν.Ν.Ι. στα πλαίσια των προγραμμάτων πρωτογενούς πρόληψης. Κατά τη διάρκεια της συμβουλευτικής δόθηκε η ευκαιρία να εκφραστούν αιτήματα για ψυχολογική βοήθεια τα οποία μέχρι τότε δεν είχαν τεθεί σε κάποιο άλλο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας. Τα αιτήματα αυτά αφορούσαν δυσκολίες/προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην οικογένεια, στις διαπροσωπικές τους σχέσεις, στο χώρο του σχολείου, δυσάρεστα συναισθήματα, αγχώδεις διαταραχές, χαμηλή αυτοεκτίμηση, δυσκολίες στη λήψη αποφάσεων, προβλήματα συμπεριφοράς, χρήση ουσιών. Η αξιολόγηση, η οποία έγινε με ανώνυμο ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου, έδειξε ότι οι μαθητές στη συντριπτική τους πλειοψηφία είναι ευχαριστημένοι από τη βοήθεια που έλαβαν από τη συμβουλευτική. Η συμβουλευτική φάνηκε ιδιαίτερα βοηθητική στη βελτίωση των σχέσεων στην οικογένεια, των σχέσεων με τους φίλους-παρέες, της σχέσης με το σχολείο, στο χειρισμό δυσάρεστων συναισθημάτων και του άγχους, στη λήψη σημαντικών αποφάσεων, στο χειρισμό δύσκολων καταστάσεων καθώς και στη βελτίωση της εικόνας του εαυτού τους.

Διερεύνηση αναγκών για παροχή συμβουλευτικής σε φοιτητές του Παν/μιου Μακεδονίας

Ζαχαροπούλου Α., Διαμαντίδου Κ.: Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Στόχος της έρευνας ήταν να διερευνηθεί ο βαθμός στον οποίο οι φοιτητές/τριες των πρώτων ετών συναντούν προβλήματα και δυσκολίες στην προσαρμογή τους στη φοιτητική ζωή και στην αντιμετώπιση των απαιτήσεων των σπουδών τους. Στην έρευνα πήραν μέρος 120 φοιτητές /τριες και η δειγματοληψία ήταν τυχαία κατά στρώματα (σχολή φοίτησης). Για την κατασκευή του σχετικού ερωτηματολογίου διεξήχθησαν δύο ομάδες εστίασης και ακολούθησε ανάλυση περιεχομένου του υλικού που προέκυψε, από όπου αντλήθηκαν τα θέματα / ερωτήσεις. Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου αποτελείται από κλειστές ερωτήσεις που φορούν προβλήματα / δυσκολίες σχετικά με τις σπουδές τους και τη πανεπιστημιακή τους ζωή, ενώ το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει ερωτήσεις που αφορούν δυσκολίες που συναντούν στην καθημερινή, κοινωνική και προσωπική τους ζωή. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι περισσότεροι/ες συναντούν δυσκολίες σε θέματα που αφορούν την οργάνωση της μελέτης, την προετοιμασία για τις εξετάσεις και την πληροφόρηση για τη μελλοντική επαγγελματική τους σταδιοδρομία, ενώ στην προσωπική ζωή τους σε μεγαλύτερο βαθμό αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη διαχείριση των οικονομικών τους και του ελεύθερου χρόνου τους. Ακόμη, το σύνολο σχεδόν των φοιτητών/τριων θεωρούν απαραίτητη την παροχή συμβουλευτικής στο Πανεπιστήμιο, ιδιαίτερα για ζητήματα σπουδών και επαγγελματικού προσανατολισμού.

Θεωρητική ανάλυση και πιλοτική εφαρμογή εργαλείων αξιολόγησης στη συμβουλευτική σταδιοδρομίας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση: Η περίπτωση του γραφείου διασύνδεσης του Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης

Καρυανού Κ., Κώστογλου Β.

Οι τελευταίες εξελίξεις των ερευνών στον τομέα της Συμβουλευτικής Σταδιοδρομίας αφορούν μοντέλα προσέγγισης των ενδιαφερομένων με βασικό άξονα το συνολικό σχεδιασμό επαγγελματικής και προσωπικής ζωής. Ταυτόχρονα, οι απαιτήσεις ενός διαρκώς μεταβαλλόμενου εργασιακού περιβάλλοντος παραπέμπουν σε μια δυναμική, δια βίου διαδικασία, στην οποία καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η συνεχής ανάπτυξη δεξιοτήτων, τόσο από την πλευρά του συμβουλευόμενου, όσο και από την πλευρά του Συμβούλου. Σε μία τέτοια πραγματικότητα, ιδιαίτερα σημαντική για την προσπάθεια ανάπτυξης πιο αποτελεσματικών υπηρεσιών Συμβουλευτικής Σταδιοδρομίας είναι η εφαρμογή μίας σειράς από εργαλεία και διαδικασίες αξιολόγησης. Η παρούσα ανακοίνωση περιγράφει την εμπειρία του Γραφείου Διασύνδεσης του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης σε σχέση με την πιλοτική εφαρμογή του τεστ προσωπικότητας 16 PF σε τυχαίο δείγμα σπουδαστών και αποφοίτων του Ιδρύματος. Τα αποτελέσματα της εκτίμησης των μεμονωμένων χαρακτηριστικών προσω-

πικότητας των χρηστών, αλλά και των σημαντικών συνδυασμών τους, σε σχέση με τον κλάδο σπουδών τους, το φύλο και την ηλικία τους παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Τα ίδια αποτελέσματα, με βάση τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων του δείγματος, σηματοδοτούν την αφετηρία μιας συζήτησης για την εφαρμογή των εργαλείων εκτίμησης της προσωπικότητας ως δεικτών: 1) ακαδημαϊκής επίδοσης των φοιτητών, 2) δεξιοτήτων χρηστών στην προσέγγιση της Αγοράς, 3) πιθανών εμποδίων στην αναζήτηση απασχόλησης, και 4) αυτογνωσίας.

Πρόγραμμα Ευαισθητοποίησης Εθελοντών στο Π.Ι.Κ.ΠΑ.

Πεντέλης (Πρόγραμμα Προσωρινής Φιλοξενίας Παιδιών) σε θέματα ανάπτυξης παιδιών βρεφικής και νηπιακής ηλικίας
Τσιλία Α.Μ., Σχολική και Κλινική Ψυχολόγος, Σιώпка Ε., Επισκέπτρια Υγείας

Στο Π.Ι.Κ.ΠΑ. Πεντέλης φιλοξενούνται παιδιά ηλικίας 0 έως 6-7 ετών. Το Πρόγραμμα Ευαισθητοποίησης Εθελοντών σε θέματα ανάπτυξης παιδιών βρεφικής και νηπιακής ηλικίας απευθύνεται στα μέλη των εθελοντικών ομάδων που ασκούν έργο σε συνεργασία με το Φορέα μας. Στόχος του Προγράμματος είναι η αξιοποίηση του διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού με σκοπό την πρόληψη συναισθηματικών προβλημάτων και προβλημάτων συμπεριφοράς των παιδιών που μεγαλώνουν μακριά από τις οικογένειές τους. Κατά τη διάρκεια του Προγράμματος αναπτύσσονται θέματα σχετικά με την καθημερινή φροντίδα, τη γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού, την αλληλεπίδραση γονεϊκής φιγούρας και παιδιού, τα απαραίτητα στοιχεία μιας αρκετά καλής γονεϊκής φροντίδας, τις παιδικές φοβίες και επιθετικότητας, τις σχέσεις προσωπικού-εθελοντών.

Το πρόγραμμα εφαρμόζεται ξεχωριστά σε κάθε εθελοντική ομάδα και περιλαμβάνει επτά συναντήσεις, οι οποίες γίνονται σε εβδομαδιαία βάση. Χορηγούνται δύο αυτοσχέδια ερωτηματολόγια: Ερωτηματολόγιο ικανοποίησης από την εθελοντική εργασία και Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης του Προγράμματος.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι το Πρόγραμμα μπορεί να αλλάξει τις θεωρήσεις, τις γνώσεις και δεξιότητες των εθελοντών, καθιστώντας τους ικανούς να βελτιώσουν την ανάπτυξη των παιδιών. Απώτερος σκοπός είναι επίσης η διαμόρφωση ενός πρωτοκόλλου συνεργασίας Φορέα-Εθελοντικών Ομάδων, όπου θα περιγράφονται οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα όλων των εμπλεκόμενων ομάδων.

ΔΥΣΛΕΞΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΚΤΗΣΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Νευροψυχολογική διερεύνηση υποτύπων δυσλεξίας στην ελληνική γλώσσα

Καραπέτσας Β.Α., Βούλγαρη Δ.Κ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η παρούσα εργασία θα μπορούσε να συνοψιστεί στο ακόλουθο ερώτημα: Είναι η δυσλεξία διαταραχή με παγκόσμια νευροανα-

τομική βάση ή συνιστά διαφορετική διαταραχή, ανάλογα με τον τύπο της ορθογραφίας μιας γλώσσας; Οι Paulesu et al. (2001) κατέληξαν στην εξής απάντηση: Η δυσλεξία έχει παγκόσμια βάση στον εγκέφαλο, αν και η εκδήλωσή της στην αναγνωστική συμπεριφορά είναι λιγότερο σοβαρή σε μια «διαφανή» (transparent) ορθογραφία (με αντιστοιχία γραφήματος-φωνήματος). Στο πλαίσιο αυτό, και υπό το πρίσμα της γνωστικής νευροψυχολογίας, διερευνούμε την εκδήλωση συγκεκριμένων υποτύπων που έχουν αναγνωριστεί στη διεθνή βιβλιογραφία, στην ελληνική γλώσσα, σε μια ορθογραφία πολύ «διαφανή» και ομαλή. Μελετούμε αν πράγματι ένα έλλειμμα στη φωνολογική επεξεργασία είναι παγκόσμιο φαινόμενο στη δυσλεξία, που προκαλεί ακαδημαϊκά προβλήματα τόσο σε «διαφανείς» (π.χ. ελληνική, ιταλική, ισπανική) όσο και «αδιαφανείς» γλώσσες (π.χ. αγγλική), ωστόσο με μικρότερη επίδραση στις πρώτες. Στην έρευνά μας, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη, συμμετέχουν μαθητές των τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου, οι οποίοι υποβάλλονται σε δοκιμασίες ανίχνευσης των αναγνωστικών οδών, συγκεκριμένα στην ανάγνωση ψευδολέξεων και λέξεων με κριτήρια α. βαθμό απεικονισμότητας μιας λέξης (συγκεκριμένη-αφηρημένη) β. επίδραση του μέρους του λόγου (ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα και λειτουργικές λέξεις) και γ. επίδραση συχνότητας μιας λέξης. Στα παιδιά όπου θα εντοπιστούν ενδείξεις υποτύπων δυσλεξίας, και σε μια ομάδα ελέγχου, θα χορηγηθεί ατομικά η Κλίμακα Νοημοσύνης για Παιδιά του Wechsler (WISC-III), ώστε να σχηματιστεί το ολοκληρωμένο προφίλ της νοημοσύνης τους. Στη συνέχεια, θα εφαρμοστούν τα οπτικά προκλητά δυναμικά (VEPs), μέθοδος που έχει χρησιμοποιηθεί συχνά για τη διερεύνηση μαθησιακών διαταραχών όπως η δυσλεξία. Τα αποτελέσματά μας ελπίζουμε να προσφέρουν συμπληρωματικές πληροφορίες στη διάγνωση και διάκριση των υποτύπων δυσλεξίας στα δεδομένα της ελληνικής γλώσσας.

Η επίδραση της διδασκαλίας προγράμματος φωνολογικής επίγνωσης σε παιδιά με δυσκολίες στο γραπτό λόγο

Αναστασίου Δ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η συγκριτική αξιολόγηση ενός διδακτικού προγράμματος φωνολογικής επίγνωσης και αλφαβητικής κατανόησης και ενός άλλου προγράμματος που στηριζόταν σε ολικές μεθόδους και μεταγνωστικές στρατηγικές διδασκαλίας του γραπτού λόγου σε παιδιά 7-12 χρόνων με δυσκολίες στο γραπτό λόγο.

Και τα δύο προγράμματα περιελάμβαναν 60 περίπου συνεδρίες σε διάρκεια 15 εβδομάδων. Το πρόγραμμα «φωνολογικής επίγνωσης» εφαρμόστηκε σε 17 παιδιά και το «ολικό-μεταγνωστικό» πρόγραμμα σε 11 παιδιά. Και οι δύο ομάδες ήταν εξισωμένες ως προς την ηλικία, το αναγνωστικό και ορθογραφικό επίπεδο, το IQ, και είχαν το ίδιο περίπου προφίλ στο Αθηνά Τεστ. Επίσης, καθορίστηκαν δύο ομάδες ελέγχου. Μία ομάδα 11 παιδιών μικρότερης ηλικίας με περίπου ίδιο μέσο αναγνωστικό, ορθογραφικό επίπεδο, IQ και προφίλ στο Αθηνά Τεστ με τις δύο

προαναφερόμενες, στην οποία δεν προσφέρθηκε καμιά ειδική εκπαίδευση στο γραπτό λόγο. Μία ομάδα 11 παιδιών (ίδια μέσης ηλικίας, IQ και προφίλ στο *ΑθηνάΤεστ* αλλά ανώτερης αναγνωστικής και ορθογραφικής ικανότητας, η οποία έτυχε ειδικής εκπαίδευσης στα μαθηματικά.

Τα ευρήματα αναλύονται κυρίως σε σχέση με την επίδραση που άσκησε ο διαφορετικός προσανατολισμός των δύο προγραμμαμάτων του γραπτού λόγου πάνω στην αναγνωστική και ορθογραφική ικανότητα/ δεξιότητα.

Επιμονή του ελλείμματος της φωνολογικής επίγνωσης στην εκδήλωση δυσκολιών στη χρήση του γραπτού λόγου

Κωτούλας Β., Παντελιάδου Σ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας – Τμήμα Ειδικής Αγωγής

Το έλλειμμα φωνολογικής επίγνωσης και η σχέση με τις δυσκολίες στο γραπτό λόγο έχει καταγραφεί διεθνώς τόσο σε μαθητές δημοτικού όσο και σε ενήλικες. Οι έρευνες αυτές όμως έχουν ως γλώσσα αναφοράς κυρίως την αγγλική γλώσσα (Bruck, 1992 (ηλικίες 19-27 ετών), Pennington, Van Orden, Smith, Green & Haith, 1990 (Μ.Ο. ηλικιών 25,6 & 30,9 έτη)) ενώ από την ελληνική γλώσσα υφίστανται δεδομένα που αφορούν σε μαθητές των τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου (Κωτούλας, 2001 & 2002, Παντελιάδου, 2001).

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η αναζήτηση της σχέσης μεταξύ των δυσκολιών στο χειρισμό του γραπτού λόγου και στη φωνολογική επίγνωση ακόμη και μετά την εκμάθηση και χρήση του μηχανισμού της γραφής και της ανάγνωσης.

Η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα αναζητήθηκε μέσα από δύο έρευνες. Στην πρώτη έρευνα συμμετείχαν 90 παιδιά που φοιτούσαν στις δύο τελευταίες τάξεις του δημοτικού σχολείου, τα μισά από τα οποία είχαν εκδηλώσει δυσκολίες στο χειρισμό του γραπτού λόγου και είχαν φοιτήσει σε τμήμα ένταξης δημοτικού σχολείου. Τα παιδιά αυτά φοιτούσαν σε σχολεία της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και της Καρδίτσας. Στη δεύτερη έρευνα συμμετείχαν 20 ενήλικες – ηλικίας μέχρι 40 ετών – οι μισοί από τους οποίους είχαν εκδηλώσει δυσκολίες στο χειρισμό του γραπτού λόγου κατά τη φοίτησή τους στο σχολείο.

Και στις δύο έρευνες η φωνολογική επίγνωση αξιολογήθηκε μέσα από ποικιλία δραστηριοτήτων: διάκριση αρχικής και διάκριση τελικής συλλαβής ως παρήχηση και ομοιοκαταληξία, διάκριση αρχικού και τελικού φωνήματος, σύνθεση φωνημάτων σε λέξεις και ανάλυση λέξεων σε φωνήματα, αφαίρεση / πρόσθεση αρχικού, τελικού και μέσου φωνήματος, και αντιστροφή φωνημάτων. Οι δυσκολίες στο χειρισμό του γραπτού λόγου αξιολογήθηκαν στην ανάγνωση (αποκωδικοποίηση και κατανόηση) και στην ορθογραφία.

Αναζητήθηκαν οι διαφορές στις επιδόσεις των συμμετεχόντων ανάλογα με το αν είχαν εκδηλώσει ή όχι δυσκολίες στο χειρισμό του γραπτού λόγου στο χειρισμό όλων των πρωτοκόλλων συλλογής. Επίσης αναζητήθηκαν οι ομοιότητες μεταξύ των επιδόσεων στις διαφορετικές ηλικιακές ομάδες.

Τα αποτελέσματα σχολιάζονται κυρίως α) στην κατεύθυνση της κατανόησης της εκδήλωσης των δυσκολιών στη χρήση του γραπτού λόγου, β) στο πλαίσιο του προβληματισμού για το αν η φωνολογική επίγνωση αποτελεί προαπαιτούμενο της κατάκτησης του μηχανισμού της γραφής και της ανάγνωσης ή προϊόν αυτής της κατάκτησης.

Ποσοτικές και ποιοτικές διαφορές στα είδη των ορθογραφικών λαθών μεταξύ δυσλεξικών και παιδιών με ελαφρά νοητική καθυστέρηση

Παυλίδης Θ.Γ., Γούλα Μ.

Η ανάγνωση και η ορθογραφία είναι από τις σημαντικότερες μαθησιακές δυσκολίες που τα ελαφρά διανοητικά καθυστερημένα (Ε.Ν.Κ.) και τα δυσλεκτικά παιδιά αντιμετωπίζουν καθημερινά στο σχολείο. Η υπάρχουσα αντίληψη είναι ότι τα εκπαιδευτικά προβλήματα των δυσλεξικών και των ΕΝΚ παιδιών είναι παρόμοια και συνεπώς δεν θα μπορούσαν να ξεχωρισθούν οι 2 ομάδες με εκπαιδευτικά τεστ. Ο στόχος αυτής της μελέτης ήταν να διερευνηθεί εάν υπάρχουν σημαντικές ποσοτικές ή/και ποιοτικές διαφορές στα λάθη ορθογραφίας, στην ταχύτητα ανάγνωσης και στο προφίλ του IQ μεταξύ των ελαφρά διανοητικά καθυστερημένων (Ε.Ν.Κ.) και των δυσλεκτικών παιδιών της ίδιας ηλικίας. *ΔΕΙΓΜΑ Ογδόντα (80) παιδιά συμμετείχαν σε αυτήν την μελέτη. Σαράντα ήταν δυσλεκτικοί (4 κορίτσια, 36 αγόρια, με τη μέση ηλικία 11,2 χρονών) και σαράντα ήταν Ε.Ν.Κ. (4 κορίτσια, 36 αγόρια, με τη μέση ηλικία 11,6 χρονών). Όλοι οι συμμετέχοντες διαγνώστηκαν από τον καθηγητή στο Κέντρο Δυσλεξίας & Ευφυΐας στη Θεσσαλονίκη.*

ΤΕΣΤΣ Οι δύο ομάδες έγραψαν ένα υπαγορευμένο κείμενο κατάλληλο για την ηλικία τους. Τα ορθογραφικά τους λάθη ταξινομήθηκαν σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση Παυλίδη, η οποία περιλαμβάνει 3 κύριες κατηγορίες (οπτικά, γραμματικά και φωνητικά) και 30 υποκατηγορίες. Οι συμμετέχοντες διάβασαν επίσης ένα κείμενο κατάλληλο για την ηλικία τους και ένα δεύτερο κείμενο κατά δύο έτη ευκολότερο. Υπολογίστηκε η ταχύτητα ανάγνωσής τους. Τέλος, το λεκτικό και πρακτικό τους IQ, αναλύθηκε, με τον κλασικό καθώς επίσης και με ένα νέο αποκαλυπτικό τρόπο.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Το ολικό ποσοστό λαθών των δύο ομάδων ήταν παρόμοιο. Τουναντίον, διέφεραν στατιστικά σημαντικά στα είδη των λαθών που έκαναν. Οι δυσλεξικοί π.χ., έκαναν σημαντικά περισσότερα γραμματικά λάθη 45.04% οι ΕΝΚ 15,74% ($P < 0.000$), ενώ αντίθετως οι Ε.Ν.Κ. έκαναν σημαντικά περισσότερα οπτικά λάθη 53,35% έναντι των 19.8% των δυσλεξικών ($P < 0.000$). Επιπλέον, η διαφορά τους στην ταχύτητα ανάγνωσης είναι στατιστικά σημαντική και απροσδόκητα υπέρ των Ε.Ν.Κ. [85 έναντι 53 λέξεων ανά λεπτό των δυσλεξικών, $P < 0,000$, μολονότι οι συνομήλικοί τους δυσλεκτικοί ήταν κατά 5 έτη και 3 μήνες ανώτερης νοητικής ηλικίας! Αυτό δείχνει ότι οι δυσλεκτικοί έχουν πολύ σοβαρότερο πρόβλημα στην ανάγνωση ακόμη και από παιδιά με ΕΝΚ. Οι μη αναμενόμενες διαφορές μεταξύ

των δύο ομάδων υπερβαίνουν τα όρια της ανάγνωσης και της ορθογραφίας, καθώς τα αποτελέσματα του I.Q. τους σε ορισμένα υποτέστ διαφέρουν σημαντικά, "υπέρ" των παιδιών με Ε.Ν.Κ., π.χ. στην κωδικοποίηση, στο digit span και στο λεξιλόγιο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ Οι δυσλεξικοί και οι ΕΝΚ διαφέρουν σημαντικά ως προς τα είδη των ορθογραφικών τους λαθών και ως προς την ταχύτητα ανάγνωσης. Ο συνδυασμός αυτών των διαφορετικών ψυχο-εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων μπορεί να διευκολύνει την ανάπτυξη διαφοροποιημένων διαγνωστικών και θεραπευτικών μεθόδων για τους Ε.Ν.Κ. και για τους δυσλεξικούς.

Οι δυσλεκτικοί χαμηλού κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου υστερούν σημαντικά των δυσλεκτικών υψηλού, στη σχολική επίδοση, συμπεριφορά και στην ψυχοκοινωνική τους προσαρμογή
Γούλα Μ., Παυλίδης Γ.

Τα κύρια συμπτώματα της δυσλεξίας και των μαθησιακών δυσκολιών είναι η υπερβολική δυσκολία στην ανάγνωση, στην ορθογραφία και στη μεταφορά της σκέψης τους στον γραπτό λόγο. Είναι επίσης διεθνώς γνωστό ότι το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας επηρεάζει σημαντικά την σχολική επίδοση του παιδιού. Οι υψηλότερου επιπέδου έχουν καλύτερη επίδοση. Όμως, δεν ερευνήθηκε η επιρροή του κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου στην προσωπικότητα, στην συμπεριφορά και στο εκπαιδευτικό προφίλ των Ελλήνων δυσλεξικών, καθώς και αν παρουσιάζουν διαφορετικά στοιχεία της προσωπικότητάς τους στο σχολείο και στο σπίτι.

Συμμετέχοντες: Σύμφωνα με την μόρφωση των γονέων, το επάγγελμα και το εισόδημα τους, τα 50 δυσλεξικά παιδιά χωρίστηκαν σε 2 ομάδες κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου:

1. Υψηλού, 25 δυσλεξικοί (20 αγόρια, 5 κορίτσια, μέσης ηλικίας = 10,24 χρονών).
2. Χαμηλού, 25 δυσλεξικοί (20 αγόρια, 5 κορίτσια, μέσης ηλικίας = 10,32 χρονών).

Όλα τα παιδιά είχαν διαγνωσθεί από τον καθηγητή στο Κέντρο Δυσλεξίας & Ευφίας, της Θεσσαλονίκης.

— **Αποτελέσματα:** Οι δυσλεξικοί μαθητές χαμηλού κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου υστερούσαν σημαντικά των αντιστοίχων υψηλού επιπέδου στη σχολική συμπεριφορά και επίδοση ($p < 0,000$), στη συναισθηματική τους κατάσταση ($p < 0,003$), στην ψυχο-κοινωνική συμπεριφορά ($p < 0,000$), και στην συμπεριφορά τους στο σπίτι και στο σχολείο ($p < 0,000$).

— **Συμπεράσματα:** Οι αρνητικές περιβαλλοντικές και κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες χειροτερεύουν όχι μόνο τα μαθησιακά προβλήματα των δυσλεξικών αλλά και την ψυχική τους ισορροπία, την αυτοεκτίμηση και την κοινωνική τους προσαρμογή. Ασχέτως όμως κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου η συμπεριφορά των Ελλήνων δυσλεξικών είναι καλύτερη στο σπίτι παρά στο σχολείο.

Συνεπώς, η ανάγκη ψυχο-κοινωνικής υποστήριξης είναι πολύ μεγαλύτερη για τους δυσλεξικούς που προέρχονται από χαμη-

λότερο κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, οι οποίοι έχουν και τη μεγαλύτερη ανάγκη, γι' αυτό πρέπει να τους παρασχεθούν περισσότερες υπηρεσίες.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΥΓΕΙΑΣ

Ιδιοπαθείς φλεγμονώδεις νόσοι του εντέρου. Σωματικοί και ψυχολογικοί παράγοντες

Παπαντωνίου Ν., Επιμελητής Β' Γ.Π.Ν.Ρόδου, Υπ. Διδάκτορας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Κλαδάκη Μ., Υποψήφια διδάκτορας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Οι ιδιοπαθείς φλεγμονώδεις νόσοι του εντέρου εισέρχονται στον 21ο αι. με πολλά ερωτηματικά και με την ιδιότητα μιας, από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της σύγχρονης ιατρικής. Η ελκώδης κολίτιδα και η νόσος του Crohn, οι οποίες περιλαμβάνονται κάτω από το τίτλο 'ιδιοπαθείς φλεγμονώδεις εντερικές νόσοι (ΙΦΕΝ)' αποτελούν χρόνιες παθήσεις άγνωστης αιτιολογίας με αβέβαιη πορεία, σημαντική νοσηρότητα και θνησιμότητα.

Ελκώδης κολίτιδα: Σύμφωνα με τη πρώτη συστηματική υποστήριξη της ψυχοσωματικής αιτιολογίας της πάθησης, υπάρχει ένας χαρακτηριστικός τύπος προσωπικότητας που είναι προδιατεθειμένος στην εκδήλωση της ελκώδους κολίτιδας. Υποστηρίζεται δηλαδή ότι άτομα συναισθηματικά ανώριμα, εξαρτημένα, με παθητική συμπεριφορά, ιδιαίτερα ευαίσθητα σε καταστάσεις αποχωρισμού από αγαπημένα πρόσωπα, μπορεί κάτω από επίμονο άγχος να παρουσιάσουν ελκώδη κολίτιδα

Νόσος του Crohn: Σχετικά με τη νόσο του Crohn, δυο σημαντικές μελέτες δείχνουν σαφή συσχέτιση μεταξύ της νόσου και α) της κατάθλιψης β) του άγχους και γ) των καταστάσεων πανικού. Οι συσχετίσεις αυτές μπορεί να αποτελούν ενδείξεις αιτιολογικής συσχέτισης. Ανεξάρτητα όμως από αυτό, η αναγνώριση και η θεραπευτική αντιμετώπιση των ψυχικών αυτών διαταραχών έχουν πολύ μεγάλη σημασία στον χειρισμό του συνόλου των κλινικών προβλημάτων των ασθενών.

Ο ρόλος των παρεισφρητικών ιδεών και του νοήματος ζωής στην προσαρμογή των ασθενών με καρκίνο του μαστού

Κολοκοτρώνη Φ., Αναγνωστόπουλος Φ., Χριστοπούλου Α.

Σκοπός της έρευνάς μας ήταν να εξετάσουμε τη σχέση των Παρεισφρητικών Ιδεών, της Συναισθηματικής Εκφραστικότητας και του Υπαρξιακού Νοήματος, με την Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή και την Ψυχική Υγεία σε γυναίκες με καρκίνο του μαστού. Μέθοδος. Το δείγμα μας αποτελούνταν από 107 γυναίκες με καρκίνο του μαστού, που είχαν ολοκληρώσει τη θεραπεία τους. Η μέση ηλικία τους ήταν 58,49. Η πλειοψηφία (60,7%) είχε διαγνωστεί τα τελευταία 5 χρόνια και το μεγαλύτερο μέρος (94,9%) βρισκόταν στα στάδια 0, I και II. Τις γυναίκες συναντήσαμε σε Δημόσιο Αντικαρκινικό Νοσοκομείο, το οποίο επισκέπτονταν για τον καθορισμένο ετήσιο επανέλεγχο. Χορηγήσαμε την Κλίμακα Επί-

δρασης Γεγονότων (Horowitz, 1979), για να μετρήσουμε τις παρεμφερητικές ιδέες, την Κλίμακα Συναισθηματικής Εκφραστικότητας (Kring, 1994), την Κλίμακα Αντίληψης Ζωής (Reker, 1992), για να μετρήσουμε το υπαρξιακό νόημα, την Κλίμακα Αντιμετώπισης της Ασθένειας (Watson, 1994), για να εκτιμήσουμε τους τύπους γνωστικής αντιμετώπισης και την Κλίμακα SF-36 (Ware, 1992), για να μετρήσουμε την ψυχοκοινωνική προσαρμογή και την ψυχική υγεία. Αποτελέσματα. Οι ανάλυσεις πολλαπλής παλινδρόμησης ανέδειξαν ως προβλεπτικούς παράγοντες της προσαρμογής και της ψυχικής υγείας τις παρεμφερητικές ιδέες (Beta= -0.437, $p < 0.001$) και το υπαρξιακό νόημα (Beta= -0.405, $p < 0.001$). Το μοντέλο αυτό ερμήνευε το 44% της διακύμανσης της προσαρμογής. Συγκεκριμένα οι γυναίκες που ανέφεραν συχνότερες παρεμφερητικές ιδέες φάνηκε να έχουν κακή προσαρμογή και ψυχική υγεία. Αντίθετα οι γυναίκες που είχαν υπαρξιακό νόημα είχαν καλύτερη ψυχοκοινωνική προσαρμογή και ψυχική υγεία. Συμπεράσματα. Με βάση τα αποτελέσματά μας μπορούμε να προτείνουμε ψυχοθεραπευτικές παρεμβάσεις υπαρξιακής προσέγγισης για την αντιμετώπιση της ψυχολογικής και υπαρξιακής κρίσης που αποδίδονται στον καρκίνο μαστού.

Διαχρονική μελέτη αξιολόγησης μετάβασης χρόνιων ψυχιατρικών νοσηλευμένων από το Ψ.Μ.Θ. σε στεγαστικές δομές στην κοινότητα

Ζήση Α., Παπαδοπούλου Μ., Παντελή Χ.

Στα πλαίσια του Ψυχαργός, Φάση Α', 109 ψυχιατρικοί νοσηλευόμενοι προετοιμάστηκαν σε τμήματα χρόνιων του Ψ.Ν.Θ, προκειμένου να μεταβούν σε στεγαστικές δομές (Ξενώνες και οικτροφεία) στην κοινότητα: Θεσσαλονίκη, Χαλκιδική και Καβάλα. Η παρούσα μελέτη, εφαρμόζοντας διαχρονικό ερευνητικό σχέδιο επαναλαμβανόμενων μετρήσεων, παρακολούθησε με τρόπο συστηματικό την πορεία μετάβασης των νοσηλευόμενων από το ψυχιατρείο στην κοινότητα. Οι αξιολογήσεις που διεξήχθησαν από μέλη του προσωπικού αφορούν περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των δομών και δείκτες θεραπευτικού αποτελέσματος, όπως ψυχοπαθολογία, λειτουργικότητα και ποιότητα ζωής. Τέσσερις χρόνοι αξιολογήθηκαν: πριν τη φάση της παρέμβασης μέσα στο ψυχιατρείο, μετά το πέρας της παρέμβασης μέσα στο ψυχιατρείο, τρεις μήνες μετά στις κοινοτικές δομές και έξι μήνες μετά στις κοινοτικές δομές. Τα ευρήματα αυτής της μελέτης παρουσιάζονται προκειμένου να εντοπιστούν οι ενδεχόμενες αλλαγές και το περιεχόμενό τους ως αποτέλεσμα της μετάβασης από την ιδρυματικού τύπου περίθαλψη στην κοινοτική προσανατολισμένη.

Οι αναπαραστάσεις της νόσου σε ασθενείς με καρκίνο του μαστού: συγκριτική μελέτη

Σπανέα Ε., Αναγνωστόπουλος Φ.

Οι αναπαραστάσεις της ασθένειας περιλαμβάνουν τις πεποιθήσεις, γνώμες και απόψεις που αναπτύσσει κάθε άτομο για την

ταυτότητα, τα αίτια, τις συνέπειες, την θεραπευσιμότητα και την διάρκεια μίας ασθένειας. Οι γνωστικές αυτές αναπαραστάσεις θεωρείται ότι επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο το άτομο θα αντιμετωπίσει την ασθένειά του. Σκοπός της παρούσης έρευνας είναι να προσδιορίσει το περιεχόμενο και την δομή των αναπαραστάσεων της ασθένειας σε γυναίκες με καρκίνο του μαστού και να εξετάσει κατά πόσο οι αναπαραστάσεις αυτές διαφοροποιούνται από τις αντίστοιχες αναπαραστάσεις υγιών γυναικών και γυναικών με καλοήθεις παθήσεις του μαστού. **Μέθοδος.** Εφαρμόζοντας την μέθοδο της τυχαίας δειγματοληψίας, επιλέξαμε 252 γυναίκες που επισκέπτονταν για προληπτικό έλεγχο τα εξωτερικά ιατρεία Δημοσίου Ογκολογικού Νοσοκομείου. Το δείγμα μας αποτελείται από 105 γυναίκες που έπασχαν από καρκίνο του μαστού. Η μέση ηλικία τους ήταν 55.8 χρόνια και η διάμεσος τιμή του χρόνου από τη διάγνωση ήταν τα 4 έτη. Την ομάδα ελέγχου αποτελούσαν 94 υγιείς γυναίκες που προέβαιναν σε εξετάσεις για καθαρά προληπτικούς λόγους και 53 γυναίκες που είχαν εμφανίσει καλοήθεις παθήσεις μαστού. Χορηγήσαμε στα τρία αυτά δείγματα ερωτηματολόγιο, το οποίο έχει στηριχθεί σε σταθμισμένα ερωτηματολόγια αναπαραστάσεων (Weinman et al., 1996). Παράλληλα συλλέξαμε πληροφορίες για τα δημογραφικά στοιχεία (π.χ. επίπεδο εκπαίδευσης, οικονομικό επίπεδο, ηλικία κ.α.). Αποτελέσματα. Οι υγιείς γυναίκες υπερτονίζουν την σοβαρότητα της νόσου (δηλαδή ότι είναι μια ασθένεια χρόνια, επώδυνη και εξαντλητική, με άστατη πορεία και με μεγαλύτερες πιθανότητες υποτροπής και επιδείνωσης), ενώ εμφανίζουν μεγαλύτερο σκορ στην σοβαρότητα των οργανικών, συναισθηματικών και κοινωνικών συνεπειών που η νόσος επιφέρει στην καθημερινή ζωή του ατόμου. Το δείγμα των υγιών αποδίδει μεγαλύτερη έμφαση στην δυνατότητα ελέγχου του πάσχοντος στην πορεία και θεραπεία της ασθένειας.

Κοινωνικο-γνωστικοί παράγοντες που σχετίζονται με τον προληπτικό έλεγχο

Καλαβανά Θ.

Η έρευνα αυτή χρησιμοποιεί δυο κοινωνικό - γνωστικά μοντέλα (το μοντέλο των «Πεποιθήσεων σχετικά με την υγεία» και την «Κλίμακα Σημείου Ελέγχου για την Υγεία») για να εξετάσει την συμπεριφορά Κυπρίων γυναικών που σχετίζονται με την πρόληψη του καρκίνου του τραχήλου της μήτρας. Στόχος της έρευνας είναι να επιστημονήσει τις πεποιθήσεις που είτε ενθαρρύνουν είτε αποθαρρύνουν τις γυναίκες να κάνουν Τεστ Παπανικολάου. Χρησιμοποιήθηκε δείγμα 400 γυναικών οι μισές από τις οποίες ήταν φοιτήτριες και οι υπόλοιπες οι μητέρες τους. Το κάθε ζεύγος των υποκειμένων συμπλήρωσε ερωτηματολόγιο που στόχο είχε να ποσοτικοποιήσει τις πεποιθήσεις τους σε παράγοντες όπως: η υποκειμενική ευπάθεια στην ασθένεια, η προσωπική αντίληψη σχετικά με την σοβαρότητα της, τα οφέλη που θεωρεί πως έχει κάνοντας το Τεστ και τα εμπόδια που υπάρχουν στα να κάνει το Τεστ, καθώς και δημογραφικές ή ψυχοκοινωνικές μεταβλητές όπως η γνώση της ασθένειας και η οικογενειακή κατάσταση. Μ' ένα δεύτερο

ερωτηματολόγιο εξετάστηκε το Σημείο Ελέγχου των υποκειμένων (εσωτερικό, εξωτερική τύχη, και εξωτερικοί σημαντικοί άλλοι) ως προς τη συμπεριφορά αυτή. Τα προκαταρκτικά αποτελέσματα δείχνουν ότι οι πεποιθήσεις των ατόμων είναι σε θέση να προβλέψουν τη συμπεριφορά τους. Συγκεκριμένα, στην έρευνα φάνηκε ότι τα υποκειμενικά εμπόδια που υπάρχουν στο να προχωρήσει μια γυναίκα να κάνει Τεστ Παπανικολάου ήταν βασικοί παράγοντες για την ετοιμότητα της γυναίκας να ζητήσει ιατρική βοήθεια. Με βάση τα αποτελέσματα κατασκευάστηκε και ελέγχθηκε Δομικό Μοντέλο Εξισώσεων (Structure Equation Model) που περιγράφει τις σχέσεις μεταξύ των διαπλεκόμενων μεταβλητών.

Ποιότητα Ζωής: Σύγκριση των αντιλήψεων ψυχολογικών και ογκολογικών ασθενών

Παξινός Ι.

Ψυχοκοινωνικοί παράγοντες πρόβλεψης του αντιληπτού κινδύνου προσβολής από καρκίνο μαστού

Βλαβιανού Μ., Αναγνωστόπουλος Φ., Καραδήμας, Ε., Καλαντζή-Αζίζι Α.

Έρευνες έχουν δείξει, ότι η απόκλιση μεταξύ πραγματικού και αντιληπτού κινδύνου προσβολής από καρκίνο μαστού μπορεί να επηρεάσει την εφαρμογή προληπτικών μέτρων (π.χ μοστογραφία) (Skinner, 1998). Σειρά ερευνών έχουν επίσης καταδείξει ότι ο αντιληπτός κίνδυνος εμφάνισης καρκίνου σχετίζεται με παράγοντες όπως η ηλικία, το οικογενειακό ιστορικό και η υιοθέτηση ανθυγιεινών συμπεριφορών όπως το κάπνισμα (Black, 1995. Drossaert, 1996), αλλά και με ψυχολογικούς παράγοντες, όπως το αντιληπτικό στίλ του ατόμου (Miller, 1995).

Ο σκοπός της έρευνας ήταν να μελετήσει τους παράγοντες που επηρεάζουν την απόκλιση μεταξύ πραγματικού και αντιληπτού κινδύνου προσβολής από καρκίνο μαστού σε υγιείς γυναίκες. Το δείγμα απετέλεσαν 162 υγιείς γυναίκες που προσήλθαν για προληπτικές εξετάσεις στην Κλινική Μαστού ενός δημόσιου ογκολογικού νοσοκομείου των Αθηνών. Η διάμεσος τιμή της ηλικίας των γυναικών ήταν τα 55 έτη, η πλειοψηφία αυτών (67,7%) ήταν έγγαμες και το μορφωτικό τους επίπεδο ήταν στο μεγαλύτερο ποσοστό (45,1%) αυτό του γυμνασίου / λυκείου. Στις γυναίκες χορηγήθηκαν ένα ερωτηματολόγιο γενικών πληροφοριών καθώς και το ερωτηματολόγιο μέτρησης του αντιληπτικού στίλ (αποστροφή ή προσήλωση της σκέψης και της προσοχής στα προβλήματα υγείας).

Στην ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή την απόκλιση μεταξύ πραγματικού και αντιληπτού κινδύνου προσβολής από καρκίνο μαστού και ανεξάρτητες μεταβλητές το αντιληπτικό στίλ, την ηλικία και το οικογενειακό ιστορικό, προέκυψε ότι οι γυναίκες που προσηλώνουν τη σκέψη και την προσοχή τους στο πρόβλημα υγείας χαρακτηρίζονται από αυξημένο αντιληπτό κίνδυνο.

Εφόσον λοιπόν το αντιληπτικό στίλ των υγιών γυναικών που

προσηλώνουν τη σκέψη και την προσοχή τους στο πρόβλημα υγείας προβλέπει αυξημένο αντιληπτό κίνδυνο προσβολής από καρκίνο μαστού, ο οποίος σύμφωνα με τη βιβλιογραφία οδηγεί σε μειωμένη προληπτική συμπεριφορά, το εύρημα αυτό μπορεί να μας οδηγήσει στον σχεδιασμό παρεμβάσεων. Οι παρεμβάσεις αυτές θα στοχεύουν στη μείωση της απόκλισης μεταξύ πραγματικού και αντιληπτού κινδύνου προσβολής από καρκίνο μαστού, κάτι το οποίο θα συνεπάγεται την αύξηση της προληπτικής συμπεριφοράς και την πιθανότητα έγκαιρης διάγνωσης του καρκίνου μαστού.

ΨΥΧΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ 2

Ποιοτικές και Ποσοτικές Έρευνες: Η συμβολή της πληροφορικής τεχνολογίας στη διαδικασία συλλογής ερευνητικών δεδομένων

Εμβάλωτης Α., Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων – Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 η συμμετοχή των προσωπικών ηλεκτρονικών υπολογιστών στη διαδικασία συλλογής, επεξεργασίας και ανάλυσης ερευνητικών δεδομένων ενισχύεται συνεχώς. Η μείωση του κόστους αρχικής επένδυσης, ο υψηλός δείκτης απόσβεσης και η διάχυση της τεχνογνωσίας, επέτρεψαν και στους κοινωνικούς ερευνητές να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους. Η υποστήριξη των διαδικασιών συλλογής ερευνητικών δεδομένων με τη βοήθεια των Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών, επιχειρείται με τεχνικές και διαδικασίες οι οποίες στη βιβλιογραφία αναφέρονται ως Computer Assisted DATA Collection (CADAC), Computer Assisted Survey Information Collection (CASIC), και Computer Assisted Interviewing (CAI). Οι νεότερες τεχνολογικές προτάσεις αντιπαρατίθενται στις κλασικές χαρτογραφικές (paper-and-pen) μεθόδους.

Η ανάπτυξη της προβληματικής αναφορικά με τις μη-συμβατικές μεθόδους συλλογής δεδομένων ξεκίνησε από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Οι τηλεφωνικές συνεντεύξεις με τη βοήθεια ηλεκτρονικών υπολογιστών ήταν ήδη διαδεδομένες στις αρχές της δεκαετίας του '70, όταν εισήχθησαν στην Ευρώπη. Μέχρι τότε "απομακρυσμένες" συνεντεύξεις και ερευνητικά σχέδια (projects), επιχειρούνταν με τη βοήθεια των ταχυδρομικών υπηρεσιών. Όταν οι φορητοί ηλεκτρονικοί μικροϋπολογιστές παρουσιάστηκαν στην αγορά της πληροφορικής, αναπτύχθηκε η εφαρμογή τεχνικών για τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με τη βοήθεια υπολογιστών (Computer Assisted Personal Interviewing – CAPI) και στην Ευρώπη.

Βασικό χαρακτηριστικό όλων των παραπάνω μη συμβατικών τεχνολογικών προτάσεων αποτελεί το γεγονός της αλληλεπίδρασης ερευνητή - ερωτώμενου με τη διαμεσολάβηση του μικροϋπολογιστή. Οι ερωτήσεις παρουσιάζονται σε "σελίδες εργασίας" και οι απαντήσεις "εισάγονται" απευθείας από τον ερευνητή ή τον ερωτώμενο. Στην περίπτωση εισαγωγής των δεδομένων - απαντήσεων από τον ερωτώμενο, ένα ενσωματωμένο πρόγραμμα ηλεκτρονικής βοήθειας με απαντήσεις σε πιθα-

νά ερωτήματα, είναι στη διάθεσή του. Η αλληλεπιδραστικότητα δεν περιορίζεται στην παροχή τεχνικής βοήθειας, αλλά αναφέρεται και στην κατάργηση των γραμμικών αναφορών ενός τυπικού ερωτηματολογίου. Η διάταξη των ερωτήσεων και οι επιλογές του ερωτώμενου λειτουργούν δυναμικά, αναδιατάσσοντας την τυπική μορφή ενός συμβατικού ερωτηματολογίου.

Στα πλαίσια της εισήγησης πρόκειται να επιχειρηθεί με τη βοήθεια μιας σειράς μελετών περίπτωσης, η κριτική παρουσίαση των δυνατοτήτων που παρέχουν νέες τεχνικές συλλογής ερευνητικών δεδομένων, βασισμένες στις προτάσεις της πληροφορικής τεχνολογίας.

Κατασκευή και στάθμιση του Τεστ Πλευρικότητας

Σταύρου Σ.Λ., Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών-Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Το Τεστ Πλευρικότητας κατασκευάστηκε στο Εργαστήριο Ειδικής και Θεραπευτικής Αγωγής (ΕΡ.Ε.Θ.Α.) του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με σκοπό την ανίχνευση της επικρατέστερης πλευράς του σώματος παιδιών ηλικίας 4-8 ετών. Η πλευρική προτίμηση αφορά σε τέσσερα μέλη του σώματος, ήτοι: χέρι, πόδι, μάτι και αυτί.

Το υλικό του τεστ αποτελείται: (i) από το έντυπο υλικό στο οποίο περιγράφονται αναλυτικά οι επιμέρους δοκιμασίες, τα αντικείμενα που χρησιμοποιούνται κατά την εφαρμογή των δοκιμασιών, η διαδικασία εφαρμογής και αξιολόγησης κάθε δοκιμασίας και οι ψυχομετρικές αναλύσεις της στάθμισης του τεστ, (ii) τα φύλλα αξιολόγησης, τα οποία καλούνται να συμπληρώσουν τα παιδιά, (iii) το πρωτόκολλο καταγραφής της βαθμολόγησης και (iv) τα αντικείμενα, τα οποία καλούνται να χειριστούν τα παιδιά.

Το τεστ σταθμίστηκε σε αντιπροσωπευτικό δείγμα 540 μαθητών ηλικίας 4-8 ετών στην περιοχή της Ηπείρου και της ευρύτερης περιοχής των Αθηνών.

Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε διαφορές μεταξύ των παιδιών διαφορετικής ηλικίας αναφορικά με την ανάπτυξη της σταθερής προτίμησης σε μια από τις πλευρές του σώματός τους.

1. Boston Diagnostic Aphasia Examination, 2. Boston Naming Test, 3. Pyramids and Palm Trees

Τσάνταλη Ε., Ευκλείδη Α., Πήτα Ρ., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Ψυχολογίας

Το Boston Diagnostic Aphasia Examination (BDAE) των Goodglass and Kaplan, (1983) αποτελείται από 28 υποδοκιμασίες που εξετάζουν την αφασική γλωσσική διεργασία στις παρακάτω διαστάσεις: την ακουστική κατανόηση, την προφορική ικανότητα, το ρυθμό και το τραγούδι, την ικανότητα επανάληψης, την ικανότητα κατονομασίας και την αναγνωστική κατανόηση.

Το Boston Naming Test (Kaplan, Goodglass, Weintraub, Segal, 1983) είναι μια δοκιμασία λεκτικής κατονομασίας που αποτελείται από 60 εικόνες ερεθίσματα για κατονομασία, ταξινομημένα κατά σειρά ευκολίας από την εύκολη στην πιο δύσκολη. Η κάθε

εικόνα παρουσιάζεται στους συμμετέχοντες για 20 δευτερόλεπτα και αν δεν την κατονομάσουν παρουσιάζονται πρώτα σημασιολογικά και ύστερα φωνολογικά βοηθήματα, ώστε να διευκολυνθεί ο συμμετέχων. Το Pyramids and Palm Trees καταρχήν αποτελεί μια μη-λεκτική δοκιμασία και αποτελείται από 52 ασπρόμαυρα σχεδιάσματα εικόνων, όπου ζητείται από το συμμετέχοντα να επιλέξει ένα από δυο επιπρόσθετα σχεδιάσματα αντικειμένων που συνδέονται σημασιολογικά με το σχεδιάσμα-στόχο. Η δοκιμασία μπορεί να παρουσιαστεί και με πέντε άλλες εκδοχές, όπως με τρεις γραπτές λέξεις και σε πολλαπλό συνδυασμό των εικόνων και των γραπτών και προφορικών λέξεων.

PALPA (Psycholinguistic Assessment of Language Processing in Aphasia). Ψυχογλωσσική εκτίμηση της Γλωσσικής διεργασίας στην Αφασία των Kay, Lesser & Coltheart, 1992

Τσάνταλη Ε., Ευκλείδη Α., Πήτα Ρ., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Ψυχολογίας

Το PALPA (Psycholinguistic Assessments of Language Processing in Aphasia) είναι μια συστοιχία Ψυχογλωσσικής εκτίμησης της Γλωσσικής διεργασίας στην Αφασία των Kay, Lesser and Coltheart, 1992. Αποτελείται από εξήντα υποδοκιμασίες που αποσκοπούν στην εκτίμηση της γλώσσας των αφασικών και καλύπτει όλους τους τομείς της γλωσσικής διεργασίας, παραγωγή κατανόηση ανάγνωση, γραφή. Στη συγκεκριμένη παρουσίαση επιχειρείται η παρουσίαση των γλωσσικών υποδοκιμασιών που σχετίζονται με τη σημασιολογία και η προσαρμογή τους που έγινε στα ελληνικά δεδομένα με βάση το ελληνικό συντακτικό και γραμματική τόσο με βάση την παραδοσιακή τους μορφή όσο και με βάση την ηλεκτρονική τους μορφή με touch screen, ώστε να είναι άμεση η εκτίμηση της γλώσσας των αφασικών.

Νευροψυχολογική αξιολόγηση ασθενών με άνοια και αφασία μέσω της συστοιχίας Burns "Brief Inventory of Communication and Cognition"

Πήτα Ρ., Αρετούλη Ε., Λουκοπούλου Ε., Κιοσέογλου Γ., Κάζης Α.

Η συστοιχία «Brief Inventory of Communication and Cognition» (Burns, 1997) αποτελεί ένα αξιόπιστο νευροψυχολογικό εργαλείο αξιολόγησης γνωστικών και επικοινωνιακών λειτουργιών το οποίο τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να χρησιμοποιείται σε ελληνικό πληθυσμό. Περιλαμβάνει τρία αυτόνομα πρωτόκολλα εξέτασης αυτών των λειτουργιών σε συσχέτιση με τις υπεύθυνες εγκεφαλικές περιοχές του αριστερού ημισφαιρίου (ΑΗ), του δεξιού ημισφαιρίου (ΔΗ) καθώς και της σύνθετης νευροπαθολογίας (ΣΝΠ) των δύο ημισφαιρίων. Οι επιμέρους υποκλίμακες είναι για το ΑΗ: ακουστική κατανόηση, κατονομασία, ανάγνωση, γραφή και αριθμητικός υπολογισμός, για το ΔΗ: ανίχνευση και αναγνώριση, οπτικο-χωρικές δεξιότητες, προσώδια και αφηρημένη γλώσσα και για τη ΣΝΠ: προσανατολισμός και μνήμη γεγονότων, ακουστική προσοχή και μνήμη, οπτική αντίληψη, οπτική προσοχή και μνήμη.

Εκτός από λεπτομερή αξιολόγηση και διαφοροδιάγνωση η συστοιχία Burns παρέχει τη δυνατότητα σχεδιασμού γνωστικής παρέμβασης ανάλογα με τον εντοπισμό της βλάβης στους ασθενείς. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η παρουσίαση και αξιολόγηση της συστοιχίας σε 50 ανοϊκούς και 50 αφασικούς ασθενείς ως ένα ευαίσθητο εργαλείο διαφοροδιάγνωσης. Η συγκεκριμένη μελέτη εντάσσεται στο πλαίσιο ενός ευρύτερου ερευνητικού προγράμματος της Γ' Νευρολογικής Κλινικής του ΓΠΝΘ Παπανικολάου σε συνεργασία με το Τμήμα Ψυχολογίας ΑΠΘ που αποσκοπεί στην παροχή ενός προγράμματος παρέμβασης γνωστικών λειτουργιών για αυτούς τους ασθενείς.

Διαπολιτισμική μελέτη της «Κλίμακας Γενικών Ικανοτήτων για Ενήλικες» (General Ability Measure for Adults – GAMA) στην Ελλάδα: Πιλοτικά αποτελέσματα σε άτομα μέσης – μεγάλης ηλικίας και σχέση με μνημονικές λειτουργίες

Μπάρδος Α., Οικονόμου Α., Ζερβούλη Α., Μερμίγκη Π., Τουπαλή Β.

Η «Κλίμακα Γενικών Ικανοτήτων για Ενήλικες» (GAMA: Naglieri & Bardos, 1997) είναι μια σταθμισμένη κλίμακα για άτομα από 18-96 ετών, η οποία παρέχει μια εκτίμηση νοητικών ικανοτήτων μέσω μη λεκτικού περιεχομένου. Η κλίμακα GAMA έχει τη δυνατότητα εφαρμογής σε διαφορετικές πολιτισμικές και γλωσσικές ομάδες, έχει υψηλό συντελεστή συνάφειας με το WAIS-III, μπορεί να χορηγηθεί ατομικά ή σε ομάδες και διαρκεί 25 λεπτά. Τα χαρακτηριστικά αυτά την καθιστούν χρήσιμη για αξιολογήσεις ενηλίκων που απαιτούν ένα σύντομο αλλά έγκυρο και αξιόπιστο εργαλείο. Στην Ελλάδα, μια πιλοτική έρευνα σε ένα δείγμα νεαρών ατόμων έδειξε παρόμοιες επιδόσεις του Ελληνικού και Αμερικάνικου δείγματος (Πετρογιάννης, Μπαρδός, Crawford & Politikos, 2001). Στην παρούσα μελέτη, εξετάστηκαν οι επιδόσεις 120 ατόμων μέσης-μεγάλης ηλικίας στην κλίμακα GAMA και σε κλίμακες λεκτικής μνήμης από μια Ελληνική προσαρμογή του Wechsler Memory Scale-III. Παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα μιας σύγκρισης των σταθμισμένων τιμών του GAMA με αυτές του αμερικάνικου δείγματος στάθμισης, εξισώνοντας προηγουμένως τα δύο δείγματα ως προς την ηλικία, το φύλο και το μορφωτικό τους επίπεδο. Επίσης παρουσιάζουμε τη σχέση των τιμών του GAMA με αυτές κλιμάκων του WMS-III. Τα δεδομένα αποτελούν μια πρώτη προσπάθεια ανάπτυξης κλινικών-ερευνητικών εργαλείων για την αξιολόγηση των νοητικών λειτουργιών ατόμων μεσαίας-μεγάλης ηλικίας στην Ελλάδα.

ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ II

Θεραπεία μίας νεαρής γυναίκας με διάγνωση «μείζονα καταθλιπτική διαταραχή και ιστορικό ψυχωσικών επεισοδίων» (παρουσίαση περιστατικού)

Καλλινικάκης Γ.

Στην ανακοίνωση αυτή παρουσιάζονται οι φάσεις της θεραπευτικής παρέμβασης που ακολουθήθηκε σε συνδυασμό με ήπια

φαρμακευτική αγωγή στη θεραπεία μιας νεαρής γυναίκας με Μείζονα Καταθλιπτική Διαταραχή και ιστορικό ψυχωσικών επεισοδίων, με βάση το θεραπευτικό μοντέλο που πρότεινε ο ψυχίατρος Α. Τ. Beck και άλλοι κλινικοί και ερευνητές για την αντιμετώπιση της κατάθλιψης.

Στα πλαίσια των αρχών του συνεργατικού εμπειρισμού που διέπει το μοντέλο εφαρμόστηκαν τρόποι καταγραφής σε ημερολόγιο και δόθηκε βάρος στη δουλειά που η ασθενής συμφώνησε να πραγματοποιεί στα διαστήματα ανάμεσα στις συνεδρίες, (π.χ: ποιες ώρες ή σε ποιες καταστάσεις η διάθεσή της είναι κακή) με κύριο στόχο την αύξηση του ρυθμού θετικής ενίσχυσης. Έμφαση δίδεται στις τεχνικές που αφορούν την πρόκληση και καταγραφή των δυσλειτουργικών σκέψεων και στην προσπάθεια αντικατάστασής τους με πιο λειτουργικές. Σχολιάζεται η σημασία του τρόπου με τον οποίο η ασθενής μπόρεσε να ερμηνεύσει σημαντικά γεγονότα της ζωής της και πως επαναδιαπραγματεύθηκε στη θεραπεία το μερίδιο της δικής της ευθύνης για γεγονότα-ορόσημα. Τέλος αναπτύσσεται η παρέμβαση αναφορικά με την ανάπτυξη τρόπων αντιμετώπισης των ψυχωσικών επεισοδίων και η μέσω πιθανών σεναρίων ανάδειξη στρατηγικών διαχείρισης επερχόμενων πιθανών ψυχοπρεστικών γεγονότων και καταστάσεων.

Στην ανακοίνωση αυτή παρουσιάζονται οι φάσεις της θεραπευτικής παρέμβασης που ακολουθήθηκε σε συνδυασμό με ήπια φαρμακευτική αγωγή στη θεραπεία μιας νεαρής γυναίκας με Μείζονα Καταθλιπτική Διαταραχή και ιστορικό ψυχωσικών επεισοδίων, με βάση το θεραπευτικό μοντέλο που πρότεινε ο ψυχίατρος Α. Τ. Beck και άλλοι κλινικοί και ερευνητές για την αντιμετώπιση της κατάθλιψης.

Στα πλαίσια των αρχών του συνεργατικού εμπειρισμού που διέπει το μοντέλο εφαρμόστηκαν τρόποι καταγραφής σε ημερολόγιο και δόθηκε βάρος στη δουλειά που η ασθενής συμφώνησε να πραγματοποιεί στα διαστήματα ανάμεσα στις συνεδρίες, (π.χ: ποιες ώρες ή σε ποιες καταστάσεις η διάθεσή της είναι κακή) με κύριο στόχο την αύξηση του ρυθμού θετικής ενίσχυσης. Έμφαση δίδεται στις τεχνικές που αφορούν την πρόκληση και καταγραφή των δυσλειτουργικών σκέψεων και στην προσπάθεια αντικατάστασής τους με πιο λειτουργικές. Σχολιάζεται η σημασία του τρόπου με τον οποίο η ασθενής μπόρεσε να ερμηνεύσει σημαντικά γεγονότα της ζωής της και πως επαναδιαπραγματεύθηκε στη θεραπεία το μερίδιο της δικής της ευθύνης για γεγονότα-ορόσημα. Τέλος αναπτύσσεται η παρέμβαση αναφορικά με την ανάπτυξη τρόπων αντιμετώπισης των ψυχωσικών επεισοδίων και η μέσω πιθανών σεναρίων ανάδειξη στρατηγικών διαχείρισης επερχόμενων πιθανών ψυχοπρεστικών γεγονότων και καταστάσεων.

Ψυχοθεραπευτική αντιμετώπιση σε περιστατικό με αυτοκτονική συμπεριφορά

Μαλιδέλης Δ., Παπαδόπουλος Π., Παναγιούλιας Ε., Νταϊλιάνης Κ., Τυχόπουλος Γ.

Το Κ.Ψ.Υ. Περιστερίου δημιουργήθηκε το 1990 και δέχεται όλο το φάσμα των ψυχικών διαταραχών.

Στο πλαίσιο των κλινικών δραστηριοτήτων του Κ.Ψ.Υ. έχει αναπτυχθεί ψυχοδυναμική εκτίμηση* και ψυχοδυναμική ψυχοθεραπεία σε περιστατικά με σοβαρές διαταραχές της προσωπικότητας**.

Στην εν λόγω εργασία συζητείται η διάγνωση και θεραπευτική παρέμβαση ψυχοδυναμικού τύπου σε ασθενείς με ιστορικό από απόπειρες αυτοκτονίας και διαταραχή της προσωπικότητας. Παρουσίαση περιστατικού: διαγνωστικές εντυπώσεις και περιγραφή του τροποποιημένου μοντέλου ψυχοδυναμικής ψυχοθεραπείας.

Διαφορές ανάμεσα στη θεωρούμενη και στην πραγματική ανάγκη για υποστήριξη σε φοιτητές του Α.Π.Θ.

Χρηστίδης Δ., Κωνσταντινίδου Α., Γαγλής Γ.

Συγκρίθηκε η θεωρούμενη ανάγκη με τη δηλωμένη ανάγκη, ως προς το είδος των προβλημάτων για τα οποία θα πρέπει να προσφέρει υποστήριξη ένα πανεπιστημιακό συμβουλευτικό κέντρο. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 1711 φοιτητές από 32 τμήματα του Α.Π.Θ., άνδρες (46%) και γυναίκες (54%), ηλικίας από 18 έως 36 ετών (μ.δ.: 21,05 ± 2,04). Οι απαντήσεις τους κωδικοποιήθηκαν και ταξινομήθηκαν σε 11 κατηγορίες και 85 υποκατηγορίες προβλημάτων.

Γενικώς οι εξαρτήσεις, τα σεξουαλικά και τα σωματικά προβλήματα υπερτιμήθηκαν ως θεωρούμενη ανάγκη προς αντιμετώπιση από έναν συμβουλευτικό σταθμό, ενώ αντίστοιχα υποτιμήθηκαν οι δυσκολίες προσαρμογής και τα προσωπικά-ψυχολογικά προβλήματα, όπως φάνηκε από τις πραγματικές δηλώσεις.

Ειδικότερα, οι άντρες φάνηκε να υπερεκτιμούν την εμφάνιση γυναικολογικών προβλημάτων, ενώ οι ίδιοι δηλώνουν συχνότερες δυσκολίες κοινωνικής φύσης. Οι γυναίκες, από την άλλη, θεώρησαν τις σεξουαλικές δυσκολίες και τις εξαρτήσεις ως ιδιαίτερα σημαντικές, ενώ στην πραγματικότητα τους απασχολούσαν συχνότερα οι ψυχοφυσιολογικές διαταραχές.

Οι πρωτοετείς υποτίμησαν τα προβλήματα προσαρμογής που αντιμετωπίζουν, ενώ οι μεγαλύτεροι φοιτητές υποτίμησαν τα συναισθηματικά. Τέλος το επίπεδο μόρφωσης των γονιών, ο τόπος προέλευσης και οι συνθήκες κατοίκησης των φοιτητών δεν φάνηκε να επηρεάζουν σημαντικά τις απόψεις τους αυτές.

Θεατρικό παιχνίδι και στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων

Κουδικέλη Φ.

Το θεατρικό παιχνίδι είναι μια παιγνιώδης δραστηριότητα, η οποία βασίζεται στην ανάγκη των παιδιών να αποδεσμεύσουν το συναισθημά τους, μέσα από γλωσσικά, σωματικά, τεχνικά και υλικά μέσα έκφρασης.

Πρόκειται για μια ομαδική δραστηριότητα, που στηρίζεται σε τεχνικές αυτοσχεδιασμού και αναπαράστασης με μίμηση, με στόχο την ψυχαγωγία και επικοινωνία των μελών της ομάδας, μέσα από συναισθήματα, λεκτική και μη λεκτική έκφραση,

φαντασία και συνεργασία. Το παιδί ανακαλύπτει και εκφράζει τις δημιουργικές του ικανότητες, εκφράζει ενδόμυχες καταστάσεις και προβλήματα και τελικά απολαμβάνει μέσα από τη σύμβαση του παιχνιδιού την αλλαγή της πραγματικότητας.

Η αντιμετώπιση των αγχογόνων καταστάσεων / coping είναι η διαδικασία, όπου το άτομο προσπαθεί να χειριστεί καταστάσεις εσωτερικές ή εξωτερικές, που το ίδιο θεωρεί ότι θέτουν σε δοκιμασία ή υπερβαίνουν τις δυνάμεις του.

Οι τρόποι με τους οποίους επιδρούν τα διάφορα αγχογόνα γεγονότα στην ψυχική και σωματική υγεία των παιδιών σε σχέση με πολλούς και ποικίλους παράγοντες που εμπλέκονται σ' αυτές τις διαδικασίες, έχουν ερευνηθεί και τεκμηριωθεί επιστημονικά εδώ και δεκαετίες. Επίσης η σπουδαιότητα της συναισθηματικής έκφρασης μέσα από βιωματικές, παιγνιώδεις διαδικασίες όπως και ο πολύ σημαντικός ρόλος του παιχνιδιού γενικότερα έχει παρουσιαστεί από διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις. Παρόλα αυτά, από ερευνητική σκοπιά, υπάρχει έλλειψη εργασιών που να διερευνούν τη σπουδαιότητα του θεατρικού παιχνιδιού και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να συνδεθεί με τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων στα παιδιά.

Η παρούσα έρευνα μελετά κατά πόσο μέσα από το θεατρικό παιχνίδι στα πλαίσια του σχολείου τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων (Σ.Α.Α.Κ.) τις οποίες να χρησιμοποιήσουν στην υπόλοιπη ζωή τους, εν αντιθέσει με τα παιδιά που δεν βιώνουν την εμπειρία του θεατρικού παιχνιδιού στα πλαίσια του σχολείου.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από παιδιά δημοτικών σχολείων της Αθήνας, που συμπεριλαμβάνεται στο πρόγραμμά τους το θεατρικό παιχνίδι και από παιδιά σχολείων που δεν συμπεριλαμβάνεται. Χρησιμοποιούμε ως μέθοδο έρευνας την έρευνα δράσης και για την αξιολόγηση των Σ.Α.Α.Κ. χρησιμοποιούμε την «Κλίμακα Στρατηγικής Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων Παιδιών και Εφήβων» (Μπεζεβέγκης, 1996).

Η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων βρίσκεται σε εξέλιξη.

Συμπεριφορισμός, διαζύγιο και παιδικό βιβλίο

Αναγνώστου Ε., Μίσιου Μ., Τσιβουράκη Α.

Σ' αυτήν την παρουσίαση εξετάζουμε πώς μπορεί να δημιουργηθεί κάποιο παιδαγωγικό υλικό ικανό να αντιμετωπίσει μερικά από τα προβλήματα που απορρέουν από ένα διαζύγιο και αφορούν παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, το οποίο στηρίζεται στις βασικές αρχές του συμπεριφορισμού. Ειδικότερα, θα παρουσιάσουμε τα προβλήματα που προκαλούνται από το διαζύγιο, όπως η επιθετικότητα, η άρνηση, η σύγχυση, η εριστικότητα και επιπλέον τη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι ενήλικοι να εξηγήσουν τη νέα κατάσταση σε παιδιά αυτής της ηλικίας. Στη συνέχεια θα απομονώσουμε τις έννοιες του θετικού και αρνητικού ενισχυτή από τις αρχές τους συμπεριφορισμού και θα τις εντάξουμε στο μοτίβο του παιδαγωγικού υλικού, του παραμυθιού μας. Τέλος, με συγκεκριμένες αναφορές και αποσπάσματα από το εν λόγω παραμύθι θα δείξουμε πως εφαρμόσαμε τις αρχές αυτές

στη δύσκολη για τα παιδιά εμπειρία του διαζυγίου. Αισιοδοξούμε να δείξουμε ότι η δημιουργία ενός τέτοιου εργαλείου για τη συγγραφή ενός παιδαγωγικού υλικού είναι κάτι εφικτό για τους ενήλικους, δάσκαλους, παιδαγωγούς και γονείς, κάτι που ούτως ή άλλως δεν είναι πρωτότυπο μια και εφαρμόζεται πολύ συχνά στην τάξη αλλά και το σπίτι, ίσως όμως όχι τόσο συνειδητά.

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

Μορφωτικά και κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των χρηστών ναρκωτικών που ζητούν βοήθεια από τις θεραπευτικές κοινότητες στην Ελλάδα

Σπητιάνου Α., Λέκτορας, Γαρεφαλλάκη Ν., φοιτήτρια, Δούγια Α., φοιτήτρια, Καρπουχτής Κ., φοιτητής, Κουζέλης Α., φοιτητής

Στο πλαίσιο δύο πανεπιστημιακών μαθημάτων του Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, το ακαδημαϊκό Έτος 2001-2002, είχαμε τη δυνατότητα να προσεγγίσουμε την οργάνωση της θεραπευτικής κοινότητας "Θάκη" και των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που παρέχονται σε αυτή.

Μας δόθηκε έτσι το έναυσμα, στη νέα μας μελέτη, να παρακολουθήσουμε το θέμα πανελλαδικά, πιο συστηματικά και όσο το δυνατό σφαιρικότερα. Το χρονικό διάστημα που καλύπτει η έρευνα, τα αποτελέσματα της οποίας θα επιθυμούσαμε να ανακοινώσουμε στο Συνέδριό σας, εκτείνεται από το 1994 έως το 2001.

Κατ' αρχάς συλλέχθηκαν τα στοιχεία από την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, των ερευνών και των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων που υλοποιούνται στην Ελλάδα από κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς, αρμόδιους για τα ναρκωτικά.

Κατά δεύτερον, οι παράμετροι τις οποίες εξετάζουμε στην μελέτη μας αυτή αφορούν την ηλικία των χρηστών που ζητούν θεραπευτική στήριξη, το φύλο τους, το εκπαιδευτικό τους επίπεδο, την εργασιακή τους κατάσταση και την παρούσα συνθήκη διαβίωσης καθώς και την περιοχή κατοικίας τους, δίνοντας πάντα ιδιαίτερη έμφαση στην μορφωτική τους κατάσταση.

Η έρευνα αποσκοπεί στο να αναδείξει τα μορφωτικά κυρίως αλλά και τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των χρηστών ναρκωτικών και να συμβάλει έτσι τόσο στην πρόληψη, κατά την διάρκεια της σχολικής φοίτησης, όσο και στην αντιμετώπιση μέρους του προβλήματος, με προτάσεις για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, στο πλαίσιο των θεραπευτικών κοινοτήτων.

Επίδραση της μεθαδόνης στις γνωστικές λειτουργίες: Ηλεκτροφυσιολογικά ευρήματα

Βαλλιανότου Ν. Γ., Νέστορος Ι.Ν., Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η μεθαδόνη αποτελεί το περισσότερο διαδεδομένο φαρμακευτικό σκεύασμα στην θεραπεία ατόμων με εξάρτηση στα οπιοειδή. Ο τρόπος με τον οποίο η μεθαδόνη επηρεάζει το επίπεδο των

γνωστικών λειτουργιών δεν είναι απόλυτα γνωστός, αφού σχετικά λίγες έρευνες έχουν δημοσιευθεί έως τώρα. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζουμε τα ηλεκτροφυσιολογικά ευρήματα από την αξιολόγηση ενός ατόμου το οποίο παρακολουθεί θεραπευτικό πρόγραμμα του ΟΚΑΝΑ με καθημερινή χορήγηση μεθαδόνης. Η αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο των Γνωστικών Προκλητών Δυναμικών με επανειλημμένες μετρήσεις από τον Ιούνιο έως και τον Σεπτέμβριο του 2002, πριν και μετά την χορήγηση μεθαδόνης. Οι περιοχές στις οποίες είχαν τοποθετηθεί τα ηλεκτρόδια ήταν οι FP1, T3, T5 και F8 και το άτομο αφού αρχικά αξιολογήθηκε με την χορήγηση του παράδοξου ερεθίσματος στη συνέχεια έλαβε την οδηγία να ακολουθήσει ένα νοητικό πρότυπο σύμφωνα με το οποίο έπρεπε να πιάσει τον μοχλό. Αξιολογήθηκε το ύψος και ο λανθάνων χρόνος της κυματομορφής P300. Από την ανάλυση των κυματομορφών προέκυψε ότι η μείωση του ύψους των κυματομορφών P300 και η αύξηση του λανθάνοντος χρόνου αυτών ήταν τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά στην μετά την χορήγηση της μεθαδόνης καταγραφή. Το άτομο, αν και εμφάνιζε σαφώς βελτιωμένη κλινική και νευροφυσιολογική εικόνα στα επίπεδα άγχους, αντιμετώπιζε δυσκολίες στην δημιουργία και διατήρηση ενός συγκεκριμένου νοητικού προτύπου. Οι επιπτώσεις των πάρα πάνω ευρημάτων για την αιτιολογία και θεραπεία της εξάρτησης από οπιοειδή θα συζητηθούν.

Αλλαγές στην εγκεφαλική δραστηριότητα μετά από χρήση κοκαΐνης: μοντέλο γένεσης ψυχωσικών συμπτωμάτων

Νέστορος, Ι.Ν. και Βαλλιανότου, Ν.Γ. Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η εγκεφαλική δραστηριότητα όπως αυτή καταγράφεται με την μέθοδο των Γνωστικών Προκλητών Δυναμικών, είναι γνωστό ότι επηρεάζεται από διάφορες ουσίες που δρουν διεγερτικά ή κατασταλτικά στο Κεντρικό Νευρικό Σύστημα. Στην παρούσα μελέτη αξιολογήθηκε ο λανθάνων χρόνος και το εύρος της κυματομορφής P300 με καταγραφές από τέσσερις εγκεφαλικές περιοχές. Το άτομο είχε κάνει χρήση μεγάλης ποσότητας (μισό γραμμάριο σε έξι ενδοφλέβιες δόσεις) κοκαΐνης την προηγούμενη ημέρα της καταγραφής. Οι υψηλές δόσεις κοκαΐνης αποτελούν γνωστό μοντέλο Ψύχωσης. Η έκλυση της κυματομορφής P300 έγινε με την τυπική διαδικασία της χορήγησης παράδοξου ακουστικού ερεθίσματος, συχνότητας 2000 Hz καθώς και με την εντολή δημιουργίας συγκεκριμένου νοητικού προτύπου το οποίο έπρεπε να ακολουθεί. Και στις δύο διαδικασίες παρατηρήθηκε αρχικά υψηλή διεγερση στην περιοχή του προμετωπιαίου λοβού (FP1) η οποία όμως σταδιακά μειώθηκε. Αντίθετα η περιοχή του αμυγδαλοειδούς πυρήνα (F8) διατήρησε έως το τέλος την υψηλή διεγερση που είχε εμφανίσει από την αρχή. Συμπεραίνουμε ότι η υψηλή διεγερση του μεταιχμιακού συστήματος από την κοκαΐνη διατηρείται για μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα από εκείνη του προμετωπιαίου νεοφλοιού και ότι η αδυναμία του τελευταίου να διατηρήσει την αρχικά υψηλή του διεγερση ίσως αποτελεί μοντέλο για την κατανόηση των ψυχωσεων.

Οικογένεια και τοξικομανείς

Τσαρουχά Β.

Σκοπός αυτής της έρευνας ήταν να μελετήσει τα χαρακτηριστικά του οικογενειακού περιβάλλοντος και τις πρακτικές ανατροφής, σε τοξικομανείς (άντρες και γυναίκες). Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των οικογενειών των τοξικομανών έδειξαν ότι το 1/3 των τοξικομανών δεν έχει μεγαλώσει σε σταθερό οικογενειακό περιβάλλον κατά την παιδική του ηλικία. Η ποιότητα του γονικού ρόλου μελετήθηκε χωριστά για τον πατέρα και για την μητέρα. Εκτιμήθηκαν τρεις διαστάσεις του ρόλου (απόρριψη, συναισθηματική ζεστασιά, υπερπροστασία), με βάση τις αναμνήσεις από τον τρόπο ανατροφής. Άντρες και γυναίκες τοξικομανείς (n=68) συγκρίθηκαν με ομάδα ελέγχου (n=89), ως προς τις απαντήσεις τους στο EMBU. Ο τρόπος που ανατράφηκαν οι τοξικομανείς διαφέρει σημαντικά από αυτόν της ομάδας ελέγχου. Οι τοξικομανείς εκτιμούν ότι οι γονείς τους ήταν απορριπτικοί και χωρίς συναισθηματική ζεστασιά. Η στάση του πατέρα και της μητέρας φαίνεται να είναι εξίσου σημαντική. Στις γυναίκες τοξικομανείς η έλλειψη συναισθηματικής ζεστασιάς από την μητέρα είναι ακόμη μεγαλύτερη από αυτή των αντρών. Τα αποτελέσματα της έρευνας ενισχύουν τις ενδείξεις ότι οι νέοι που εμπλέκονται σε κατάχρηση ουσιών διαφέρουν από αυτούς που δεν εμπλέκονται, πολύ πριν την έναρξη της χρήσης ουσιών.

Χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, επιδημιολογικά στοιχεία, παράγοντες ιδιοσυγκρασίας και δεξιότητων επίλυσης προβλημάτων σε φοιτητικό πληθυσμό

Χαρίλα Ν., Κаланτζή-Αζίζι Α., Συμβουλευτικό Κέντρο για Φοιτητές Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η μετεφηβεία (18-24) είναι μια μεταβατική εξελικτική φάση όπου το άτομο ολοκληρώνει την διαδικασία διαμόρφωσης ψυχολογικής ταυτότητας, καθώς και ανεξαρτητοποίησης από το οικογενειακό περιβάλλον. Ο μετέφηβος, πιο κοντά στην ενηλικίωση πλέον, μαθαίνει να επιλύει τις συγκρούσεις του με τρόπο λειτουργικό και αποτελεσματικό, έτσι ώστε να μην κάνει κακό στον εαυτό του ή και στους άλλους, να επιλύει προβλήματα της καθημερινής ζωής, καθώς και να δημιουργεί σταθερές και ζεστές διαπροσωπικές σχέσεις, αναλαμβάνοντας τις ευθύνες των πράξεών του.

Έρευνες σε εφηβικό πληθυσμό (13-18 χρονών) έχουν δείξει πως έφηβοι που δεν καταφέρνουν να επιλύουν τις ενδοψυχικές τους συγκρούσεις, καταφεύγουν σε διάφορες δυσλειτουργικές ψυχικές καταστάσεις (άγχος, κατάθλιψη κ.α.) ή συμπεριφορές, μία από τις οποίες μπορεί να είναι η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών. Μελέτες σε μαθητές Γ' Γυμνασίου και Γ' Λυκείου έχουν δείξει πως η χρήση οινόπνευματων συνδέεται με αρκετούς παράγοντες, μεταξύ των οποίων είναι οι σχέσεις με γονείς, η ύπαρξη αλκοολισμού στους γονείς, καθώς και οι σχέσεις με την εκπαιδευτική διαδικασία (απουσίες, αποβολές).

Η παρούσα έρευνα είναι κατ' αρχήν επιδημιολογική- διερευνά

την έκταση χρήσης ουσιών, καθώς επίσης και των παραγόντων που σχετίζονται με την χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών σε φοιτητικό πληθυσμό στην Ελλάδα. Επίσης εξετάζει την σχέση χρήσης και α) ιδιοσυγκρασίας, β) ικανότητας επίλυσης καθημερινών προβλημάτων. Επίσης, συνεξετάζεται η σχέση χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών με παράγοντες όπως, οικογενειακή κατάσταση, μορφωτικό και οικονομικό οικογενειακό επίπεδο, ενδιαφέροντα, εργασία, φίλιες.

Το δείγμα της έρευνας είναι τυχαίο και ανέρχεται στους /στις 986 φοιτητές/τριες όλων σχεδόν των σχολών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η επεξεργασία της ψυχικής δυσφορίας ως «περιεχόμενο» των προγραμμάτων πρόληψης και αγωγής υγείας

Κασσιπίδου Ζ., Τσιλιβίγκου Μ.

Ο κεντρικός προβληματισμός που θα τεθεί στην συγκεκριμένη παρουσίαση αφορά τους λόγους που έχουν καταστήσει «αναγκαία» τα ποικίλα προγράμματα Αγωγής Υγείας που εφαρμόζονται στον ελληνικό χώρο τα τελευταία χρόνια. Θα κατατεθούν σκέψεις για τη λειτουργία τους ως περιεχόμενα (νέα βαρέλια) της ψυχικής δυσφορίας (παλιό κρασί).

Θα αξιοποιηθούν διαπιστώσεις και ερωτηματικά που προέρχονται από εποπτικές συνεργασίες του Κέντρου Εκπαίδευσης για την Πρόληψη της Χρήσης Ναρκωτικών και την Προαγωγή της Υγείας του Ε.Π.Ι.Ψ.Υ. σε συνεργασία με το Ο.Κ.Α.Ν.Α., από επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στο χώρο της πρόληψης. Συγκεκριμένα θα διερευνηθούν οι δυσκολίες γονέων και εκπαιδευτικών που αξιοποιούν τις υπηρεσίες των προγραμμάτων, στην προσπάθειά τους να προσδιορίσουν το ρόλο τους τόσο σε θεσμικό όσο και σε προσωπικό επίπεδο.

Θα αναδειχθούν οι περιορισμοί αλλά και οι δυνατότητες των προγραμμάτων πρόληψης και αγωγής υγείας να ανταποκριθούν στο αίτημα κατανόησης, επεξεργασίας (ζύμωσης) και αντιμετώπισης της ψυχικής δυσφορίας, η οποία στις μέρες μας λαμβάνει ενίοτε τη μορφή κοινωνικού προβλήματος.

Χρήση «Φαρμακοδιέγερσης» από φοιτητές για βελτίωση αθλητικών επιδόσεων: Συγκριτική ευρωπαϊκή μελέτη

Παπαδόπουλος Φ., Χαραλαμποπούλου Α., Μπελεχρή Μ., Δεσούπρης Ν., Φραγκάκης Κ., Πετρίδου Ε.

Στόχος της έρευνας ήταν η εκτίμηση του μεγέθους του προβλήματος χρήσης φαρμακευτικών ουσιών από φοιτητές διαφόρων επιστημονικών κατευθύνσεων για τη βελτίωση των αθλητικών επιδόσεων καθώς και η μελέτη των παραγόντων που προδιαθέτουν στην ανάπτυξη τέτοιων συμπεριφορών. Σε 2650 φοιτητές-πέντε Ευρωπαϊκών χωρών και του Ισραήλ διανεμήθηκε προκωδικοποιημένο και προτυπωμένο. ανώνυμο ερωτηματολόγιο.

Από τους 2173 φοιτητές, που ανέφεραν συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες, 68 (2.6%) έκαναν χρήση τουλάχιστον μιας

φαρμακευτικής ουσίας την οποία ελάμβαναν κυρίως για αύξηση μυϊκής μάζας και προμηθεύονταν κατά κύριο λόγο μόνοι τους ή μετά από την παρότρυνση κάποιου συνομηλίκου. Το ποσοστό αυτό ήταν παρόμοιο στις χώρες που συμμετείχαν στη μελέτη. Βρέθηκε ότι η χρήση φαρμακευτικών ουσιών αυξάνει με την ηλικία και η αναλογία της είναι διπλάσια στους άνδρες συγκριτικά με τις γυναίκες (4,4% έναντι 1,9% αντίστοιχα), πιθανόν λόγω της αυξημένης ενασχόλησης των πρώτων με τις αθλητικές δραστηριότητες που αποσκοπούν στην αύξηση της μυϊκής μάζας. Οι φοιτητές βιοϊατρικών σχολών ανέφεραν χρήση φαρμακευτικών ουσιών σε μικρότερο βαθμό, (ενδεχομένως επειδή προστατεύονται από τις ειδικές τους γνώσεις κινδύνους) σε σύγκριση με εκείνους που παρακολουθούν μη βιοϊατρικές επιστήμες. Εξάλλου ο υψηλός δείκτης μάζας σώματος σχετιζόταν με αυξημένη συχνότητα χρήσης ουσιών.

Τέλος, ισχυρή ήταν και η συσχέτιση της χρήσης των ουσιών για βελτίωση αθλητικών επιδόσεων με τη χρήση απλών συμπληρωμάτων διατροφής, αλλά και άλλων ψυχοτρόπων ουσιών, όπως κάπνισμα, καφές και αλκοόλ, δηλαδή με ουσίες, που εν μέρει σκιαγραφούν τη ριψοκίνδυνη συμπεριφορά.

Συμπερασματικά, η χρήση ουσιών ανάμεσα σε νέους δεν είναι ασυνήθιστη και αποτελεί σημαντικό πρόβλημα δημόσιας υγείας, δεδομένης της αυξημένης συμμετοχής τους σε αθλητικές δραστηριότητες ερασιτεχνικού χαρακτήρα.

Υπάρχουν στοιχεία ότι η επιρροή των συνομηλίκων, η έλλειψη ενημέρωσης για τους κινδύνους καθώς και η χρήση άλλων ψυχοτρόπων ουσιών πιθανόν να αυξάνουν τον κίνδυνο έναρξης χρήσης φαρμακευτικών ουσιών για βελτίωση των αθλητικών επιδόσεων.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Συγκριτικά αποτελέσματα της κινητικής ικανότητας νηπίων από τη Θράκη, τη Μακεδονία και την Πελοπόννησο

Καμπάς Α., Βενετσάνου Φ., Κελαράκη Δ., Ξανθή Π.

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η σύγκριση των επιδόσεων νηπίων από τη Θράκη και την Πελοπόννησο στα τεστ της δέσμης «Κομνηνή-Motor Assessment Tool for Preschool Children». Το δείγμα αποτέλεσαν 128 παιδιά από τη Θράκη (63 αγόρια και 65 κορίτσια) 102 παιδιά από τη Μακεδονία (46 αγόρια και 56 κορίτσια), και 130 παιδιά από την Πελοπόννησο (64 αγόρια και 66 κορίτσια) ηλικίας 4-6 ετών που φοιτούσαν σε Δημόσια Νηπιαγωγεία κατά το σχολικό έτος 2001-2002. Για τη μέτρηση της κινητικής ικανότητας χρησιμοποιήθηκε η δέσμη Κομνηνή-MATPC η οποία περιλαμβάνει 13 τεστ και αξιολογεί έναν σημαντικό αριθμό κινητικών ικανοτήτων. Η εγκυρότητα, αξιοπιστία και αντικειμενικότητα της δέσμης είναι 0.57, 0.85 και 0.83 αντίστοιχα. Η δέσμη MATPC έχει τη δυνατότητα χρησιμοποίησης τεσσάρων δεικτών: του δείκτη επίδοσης αδρής κινητικής ικανότητας, λεπτής κινητικής ικανότητας, συναρμογής ματιών-χεριών και συνολικής επίδοσης. Για τη σύγκριση των επι-

δόσεων των παιδιών από τη Θράκη, τη Μακεδονία και την Πελοπόννησο χρησιμοποιήθηκε η παραγοντική ανάλυση των αντιστοιχιών (correspondence analysis). Από τα αποτελέσματα αυτής της ανάλυσης δεν βρέθηκαν διαφορές στις επιδόσεις των παιδιών από τις τρεις περιοχές της Ελλάδας. Το παραπάνω εύρημα αποτελεί βέβαιη ένδειξη καταλληλότητας της δέσμης MATPC, για χρήση στα Ελληνικά Νηπιαγωγεία.

Οι στάσεις των παιδιών παιδικής ηλικίας προς τον κοινωνικό, ψυχολογικό χαρακτήρα των διατροφικών τους συνθηκών

Μπαρμποπούλου Δ., Λουμάκου Μ., Κορδούτης Π.

Στα πλαίσια έρευνας για τους κοινωνιο-ψυχολογικούς παράγοντες που επιδρούν στις διατροφικές συνήθειες των παιδιών σχολικής ηλικίας εξετάστηκαν οι στάσεις τους έναντι των συνδυασμών τροφίμων που αποτελούν τα καθημερινά τους γεύματα. Το δείγμα αποτελούνταν από 778 παιδιά (8-10 ετών), από δημοτικά σχολεία της ευρύτερης περιοχής των Αθηνών επιλεγμένα έτσι ώστε να περιορίζεται τυχόν μεροληψία λόγω κοινωνικής προέλευσης. Τα παιδιά περιέγραψαν τη σύνθεση των καθημερινών τους γευμάτων, εκφράζοντας τις στάσεις τους έναντι αυτών σε ημιδομημένες συνεντεύξεις και κλειστές ερωτήσεις. Δύο κριτές αξιολόγησαν τις απαντήσεις ως προς τα γεύματα με βάση αριστοί κοινωνικές ψυχολογικές διαστάσεις περιγραφικές γευμάτων (απλό-σύνθετο, επεξεργασμένο-πρωτόλειο, μακράς-βραχείας διάρκειας, ευμάσητο-δυσμάσητο, εύχαπτο-δύσχαπτο, παραδοσιακό-μοντέρνο, κοινωνικά ελκυστικό-μη ελκυστικό, καθημερινό-γιορτινό, τακτικό-έκτακτο, ανιαρό-διεγερτικό στη γεύση). Ελέγχθηκε η συμφωνία των κριτών. Ακολούθησε ανάλυση παραγόντων επί των αξιολογήσεων των γευμάτων ώστε να εντοπιστούν οι ελάχιστες υποβόσκουσες διαστάσεις ικανές να περιγράψουν από κοινωνική ψυχολογική σκοπιά παιδικά γεύματα. Με βάση τις προκύψασες διαστάσεις χαρακτηρίστηκαν-βαθμολογήθηκαν τα γεύματα και μετρήθηκε η στάση των παιδιών έναντι τους.

Διαπιστώθηκε ότι έχουν θετικότερες στάσεις έναντι γευμάτων που χαρακτηρίζονταν περισσότερο ως κοινωνικά ελκυστικά, μοντέρνα και εύκολα στην κατανάλωση. Τα αποτελέσματα αποκαλύπτουν ποια διάσταση των γευμάτων, ως κοινωνικών ψυχολογικών γεγονότων, είναι σημαντικότερη για την εδραίωση θετικών-αρνητικών στάσεων έναντι διατροφικών εθμών στη σχολική ηλικία.

Δόμηση της εικόνας του σώματος σε παιδιά ηλικίας 4-8 ετών δια μέσου της τροποποιημένης μορφής της κλίμακας Witkin

Σαρρής Δ., Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών-Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη της προοδευτικής δόμησης της εικόνας του σώματος σε παιδιά προσχολικής ηλικίας και πρώτης σχολικής ηλικίας (4-8 ετών).

Στην έρευνα συμμετείχαν 80 παιδιά ηλικίας 4-8 ετών στην περιοχή της Ηπείρου.

Ως ερευνητικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε το "σχέδιο του ανθρώπου" και ως κλίμακα μέτρησης χρησιμοποιήθηκε μια τροποποιημένη μορφή της κλίμακας Witkin.

Η κλίμακα αυτή μετρά το "σχέδιο του ανθρώπου" σε τρία επίπεδα, ήτοι: σε επίπεδο περιγράμματος, σε επίπεδο λεπτομερειών και σε επίπεδο αναγνώρισης του φύλου.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δύο φάσεις:

Στην πρώτη φάση δόθηκε στα παιδιά η εντολή να σχεδιάσουν έναν άντρα ή μια γυναίκα ή ένα μικρό αγόρι ή ένα μικρό κορίτσι. Στη δεύτερη φάση δόθηκε η εξής εντολή: όσα παιδιά σχεδίασαν στην πρώτη φάση έναν άντρα ή ένα μικρό αγόρι να σχεδιάσουν στη φάση αυτή μια γυναίκα ή ένα μικρό κορίτσι, ενώ όσα παιδιά σχεδίασαν στην πρώτη φάση μια γυναίκα ή ένα μικρό κορίτσι, να σχεδιάσουν σε αυτή τη φάση έναν άντρα ή ένα μικρό αγόρι.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά σχεδιάζουν τη φιγούρα του ανθρώπου με περισσότερες λεπτομέρειες και σαφή στοιχεία αναγνώρισης του φύλου. Διαφορές βρέθηκαν επίσης μεταξύ των σχεδίων αγοριών και κοριτσιών.

Κοινωνικοί στόχοι παιδιών διαφορετικής δημοτικότητας. Αναπαράστασεις για την ποιότητα της φιλίας τους

Μπαρμπούτη Ξ., Συγκολλίτου Ε., Τμήμα Ψυχολογίας Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν ο εντοπισμός υποομάδων απορριπτόμενων από το κοινωνικό τους περιβάλλον παιδιών και η εξέταση της κοινωνικής προσαρμογής τους στις στενές φιλικές τους σχέσεις. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζονται οι αναπαραστάσεις των παιδιών αυτών για την ποιότητα των στενών φιλικών τους σχέσεων καθώς και οι κοινωνικοί στόχοι τους οποίους θέτουν για τη διατήρηση των σχέσεων. Οι υποθέσεις που διατυπώθηκαν ήταν α) ότι μεταξύ των απορριπτόμενων παιδιών και εκείνων μέσης και υψηλής δημοτικότητας διαφέρουν τόσο οι αναπαραστάσεις για την ποιότητα των στενών μακρόχρονων φιλικών τους σχέσεων όσο και οι στόχοι που υιοθετούν κατά την επίλυση συγκρούσεων, β) ότι οι διαφορές στις αναπαραστάσεις σχετίζονται με τους διαφορετικούς στόχους και γ) ότι το μέγεθος του δικτύου των φιλικών σχέσεων και η ικανοποίηση από αυτές διαφοροποιείται ανάλογα με τη δημοτικότητα και τη συμπεριφορά των παιδιών στην τάξη. Το δείγμα αποτέλεσαν 603 παιδιά της Ε' και ΣΤ' Τάξης δέκα δημόσιων σχολείων της Θεσσαλονίκης. Για την εξέταση των μεταβλητών της έρευνας χρησιμοποιήθηκε α) Ερωτηματολόγιο για τις ποιοτικές διαστάσεις της φιλικής σχέσης, β) Κλίμακες διαβάθμισης της δημοτικότητας, γ) Διαδικασία κοινωνιομετρικών κατονομασιών των φίλων και δ) Ερωτηματολόγιο με εναλλακτικούς στόχους σε υποθετικές ιστορίες σύγκρουσης. Οι στατιστικές αναλύσεις, διακύμανσης (ANOVA), πολλαπλής ανάλυσης διακύμανσης (MANOVA) και ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ², επαλήθευσαν τις υποθέσεις και οδή-

γούν στη διατύπωση της θέσης ότι η απόρριψη από τους συνομηλικούς σε συνδυασμό με δυσπροσαρμοστικές συμπεριφορές μπορούν να επηρεάσουν τις υποκειμενικές αντιλήψεις των παιδιών για τον κοινωνικό τους κόσμο.

«Μία συνταγή για αλλαγή»: Η χρήση των εννοιολογικών χάρτων ως το εργαλείο διάγνωσης των γνώσεων και στάσεων των παιδιών στο θέμα του φαγητού γενικά, της μαγειρικής και των διατροφικών τους συνηθειών σε σχέση με την υγεία και την κουλτούρα τους ειδικότερα

Παρά-Πέτρου Ε.

Η μελέτη που θα παρουσιάσω έχει υιοθετήσει τον εποικοδομισμό (constructivism) και τη θεωρία μάθησης για εννοιολογική αλλαγή (conceptual change learning) δίνοντας έμφαση στο σημαντικό ρόλο των ιδεών που προϋπάρχουν στα παιδιά και επηρεάζουν τη μαθησιακή διαδικασία. Οι εννοιολογικοί χάρτες (concept maps) ήταν το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη διερεύνηση των γνώσεων και στάσεων των παιδιών στο θέμα του φαγητού γενικά, της μαγειρικής και των διατροφικών τους συνηθειών σε σχέση με την υγεία και την κουλτούρα τους ειδικότερα. Οι χάρτες εννοιών ήταν το κλειδί για τη διάγνωση των ιδεών αυτών των παιδιών πριν και μετά από ένα ενιαίο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που "παρενέβη" (intervened) στη συνήθη σχολική ρουτίνα των παιδιών με στόχο την "αγωγή σίτισης". Το πρόγραμμα αυτό που ονομάζεται *Focus on Food* είναι μέρος μιας Βρετανικής εκπαιδευτικής εκστρατείας του Royal Society of Arts (RSA) που έχει σαν στόχο την αναδόμηση του Αναλυτικού Προγράμματος στην Αγγλία και Ουαλία και να συμπεριληφθεί η μαγειρική ως μια σημαντική πτυχή της "αγωγής σίτισης" των παιδιών στο δημοτικό σχολείο.

Η αναπαράσταση του αριθμού σε παιδιά προσχολικής ηλικίας και σε ενήλικες με σύνδρομο Down

Τσούρτου Β., Χατζηρόδου Δ., Θέου Κ., Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στόχος της μελέτης είναι η ανίχνευση διαφορών μεταξύ παιδιών προσχολικής ηλικίας και απόμων με σύνδρομο Down ως προς την αναπαράσταση του αριθμού. Το δείγμα αποτελείται από δύο ομάδες (5 υποκείμενα τυπικής ανάπτυξης και 5 με σύνδρομο Down). Η νοητική ηλικία των τυπικά αναπτυσσόμενων παιδιών προσχολικής ηλικίας κυμαινόταν από 3,5 έως 4,5 έτη. Αντίστοιχα η νοητική ηλικία των απόμων με σύνδρομο Down ήταν 3 έως 5 έτη (η χρονολογική τους ηλικία κυμαινόταν από 20 έως 35 ετών).

Η ερευνητική διαδικασία για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας πραγματοποιήθηκε σε νηπιαγωγείο της Αθήνας, ενώ για τα άτομα με σύνδρομο Down πραγματοποιήθηκε στο σπίτι τους. Χρησιμοποιήθηκαν 10 μικροί ξύλινοι κύβοι μπλε χρώματος. Στη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας, προσπαθήσαμε να έχουμε όσο το δυνατό λιγότερη λεκτική παρέμβαση εκ μέρους των

ερευνητριών (π.χ. «τι βλέπεις;» αντί για «πόσους κύβους βλέπεις;»). Τα υποκείμενα απεικόνιζαν στο χαρτί αυτό που έβλεπαν. Μελετήθηκε η επάρκεια των υποκειμένων στις εξής αριθμητικές ικανότητες: αντίληψη του πλήθους, κατανόηση – λεκτική ευχέρεια ποσοτικών εννοιών, λεκτική αναπαράσταση της πληθικότητας, γραφική αναπαράσταση του πλήθους και είδος αναπαράστασης (συμβολική, εικονογραφική, ιδιοσυγκρασιακή κ.τ.λ.), μέτρηση και είδος απαρίθμησης (αν υπάρχει, δηλ. με χρήση δακτύλων, λεκτική απαρίθμηση, ένα-προς-ένα αντιστοιχία κ.τ.λ.), αναπαράσταση αριθμητικών ενεργειών (πρόσθεσης - αφαίρεσης) και της έννοιας του μηδενός.

Μία διαπολιτισμική και νατουραλιστική μελέτη πάνω στη μίμηση έκφρασης προσώπου στην αυθόρμητη επικοινωνία βρεφών-γονέων

Κοκκινάκη Θ., Τμήμα Ψυχολογίας Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η νατουραλιστική, διαπολιτισμική και διαχρονική μελέτη της μίμησης έκφρασης προσώπου στην πρώιμη αλληλεπίδραση των αγοριών και των κοριτσιών με τους πατέρες και τις μητέρες τους, από το 2ο έως το 6ο μήνα της ζωής των βρεφών, με υποκείμενα από την Ελλάδα και τη Σκοτία (N=90). Η μικροανάλυση και η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έδειξαν ότι: α) τα περισσότερα βασικά χαρακτηριστικά της μίμησης, δηλαδή, η συχνότητα, η δομή, τα είδη εκφράσεων προσώπου, κάποιες διάρκειες και η αναπτυξιακή πορεία των μίμησεων εκφράσεων προσώπου διαφέρουν μεταξύ των δύο χωρών και/ή μεταξύ των αλληλεπιδράσεων των γονέων με τα αγόρια και τα κορίτσια, β) Η μιμητική κατεύθυνση και τα συναισθήματα που συνοδεύουν την βρεφική και τη γονεοκή μίμηση δεν διαφέρουν σε σχέση με τη χώρα και το βρεφικό φύλο. Κανένα από τα παραπάνω βασικά χαρακτηριστικά της μίμησης δεν διαφέρει σε σχέση με το γονεοκό φύλο, και γ) η βρεφική και γονεοκή μίμηση εκφράσεων προσώπου συνοδεύεται από "ταίριασμα" των συναισθημάτων ενδιαφέροντος και χαράς ή συνδυασμό ενδιαφέροντος-χαράς των δύο επικοινωνιακών συντρόφων. Τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με θεωρίες διαπολιτισμικής διαφοροποίησης μη-λεκτικών μορφών επικοινωνίας αλλά κυρίως μέσα στα πλαίσια της θεωρίας της έμφυτης διύποκειμενικότητας.

ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Οι αντιλήψεις των παιδιών προσχολικής ηλικίας για το σχήμα της γης

Κωστοπούλου Π., μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΠΤΠΕ Πανεπιστήμιο Κρήτης

Μανωλίτσης Γ., Λέκτορας ΠΤΠΕ Παν. Κρήτης

Σκοπός της έρευνάς μας είναι να εξετάσουμε τις αντιλήψεις των παιδιών προσχολικής ηλικίας για το σχήμα της γης. Οι υποθέσεις που διατυπώσαμε ήταν οι εξής: α) Τα παιδιά που αντιλα-

βάνονται τη γη ως σφαίρα θα αναπαριστούν τη γη στο ιχνογράφημα τους ως κύκλο. β) Τα παιδιά ηλικίας 4 ετών θα διαφέρουν σημαντικά ως προς τις αντιλήψεις τους για το σχήμα της γης από τα παιδιά ηλικίας 5 ετών.

Το δείγμα συγκροτήθηκε τυχαία από 100 παιδιά ηλικίας 4-6 ετών (43 αγόρια, 57 κορίτσια). Οι αντιλήψεις των παιδιών για το σχήμα της γης εξετάστηκαν με μία ημι-δομημένη συνέντευξη και ένα ιχνογράφημα.

Τα αποτελέσματά μας έδειξαν ότι 52 παιδιά αντιλαμβάνονται το σχήμα της γης ως σφαίρα και ταυτόχρονα την ιχνογραφούν ως κύκλο. Παρατηρήσαμε, όμως, ότι 24 παιδιά ενώ δείχνουν να αντιλαμβάνονται τη γη ως σφαίρα δεν την ιχνογραφούν ως κύκλο. Επίσης, επαληθεύτηκε η υπόθεσή μας ότι τα παιδιά 5 ετών διαφέρουν σημαντικά ως προς τις αντιλήψεις τους για το σχήμα της γης από τα παιδιά των 4 ετών. Τα παιδιά ηλικίας 5 ετών μπορούν σε αρκετές περιπτώσεις να κατανοούν και να ερμηνεύουν το φαινόμενο της σφαιρικότητας της γης με όρους επιστημονικά αποδεκτούς.

Η επίδραση γλωσσικών παραγόντων στην ικανότητα επίλυσης μαθηματικών προβλημάτων κατά την σχολική ηλικία

Χιονίδου-Μοσκοφόγλου Μ., Μαριδάκη-Κασσωτάκη Α.

Πρόσφατες έρευνες έχουν δείξει ότι η ικανότητα των παιδιών να κατανοούν τις γλωσσικές απαιτήσεις των γνωστικών έργων, που χρησιμοποιήθηκαν από τον Piaget για τη μελέτη της σκέψης των παιδιών, επηρεάζει τις επιδόσεις τους στα έργα αυτά. Έχοντας ως αφετηρία την παραπάνω διαπίστωση, προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην αναγνωστική ικανότητα και την ικανότητα λύσης μαθηματικών προβλημάτων από παιδιά σχολικής ηλικίας. Εξετάσαμε επίσης αν η χρήση επεξηγηματικών λέξεων που διευκολύνουν την κατανόηση των προβλημάτων συμβάλλει στη λύση τους. Στην έρευνα πήραν μέρος 82 μαθητές, ηλικίας 6-7 ετών, από τους οποίους ζητήθηκε να συμπληρώσουν ένα τεστ αξιολόγησης της αναγνωστικής ικανότητας και να λύσουν προβλήματα προσθετικού τύπου – αλλαγής. Τα προβλήματα αυτά είχαν ως άγνωστο την αρχική κατάσταση (K1) και ως γνωστά δεδομένα το μετασχηματισμό (M) και την τελική κατάσταση (K2). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στις αναγνωστικές επιδόσεις των παιδιών και την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων. Βρέθηκε, ακόμη, ότι οι επιδόσεις των παιδιών βελτιώνονται, όταν η γλωσσική διατύπωση του προβλήματος εμπεριέχει επεξηγηματικές λέξεις, οι οποίες διευκολύνουν την κατανόησή του. Τέλος, η ανάλυση των λύσεων των προβλημάτων έδειξε ότι αρκετοί μαθητές υπολογίζουν, νοερά ή με αριθμητική πράξη, τη ζητούμενη τιμή του αγνώστου (K1: αρχική κατάσταση) και χρησιμοποιώντας την ως δεδομένο, κάνουν την αντίστροφη πράξη από αυτή που πρέπει να γίνει και βρίσκουν ως αποτέλεσμα το δεδομένο (K2: τελική κατάσταση). Στην εισήγηση σχολιάζονται, ακόμη, οι εφαρμογές των αποτελεσμάτων της έρευνας στην εκπαιδευτική πράξη.

Αριθμητικές δεξιότητες σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας

Τσούρτου Β., Βαρβαντάκη, Ε.

Η μελέτη πραγματοποιήθηκε με παιδιά προ-σχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας σε δημόσιο νηπιαγωγείο και δημοτικό σχολείο Κρητικής επαρχίας. Πραγματοποιήθηκαν δύο μετρήσεις στα ίδια υποκείμενα: οι πρώτες μετρήσεις έγιναν πριν τη συστηματική διδασκαλία της προς μελέτη αριθμητικής έννοιας, και οι επαναληπτικές μετρήσεις έγιναν μετά τη διδασκαλία (δηλ. μετά από δύο μήνες). Ο βαθμός γονεϊκής ενίσχυσης των παιδιών σε αριθμητικές δραστηριότητες ελέγχθηκε με ερωτηματολόγιο. Τα παιδιά εξετάστηκαν στη γραφική αναπαράσταση του πλήθους μικρών (1-4) και μεγάλων (5 και άνω) αριθμητικών συνόλων (αντικειμένων), στη χρήση αριθμητικών συμβόλων, στην πρόσθεση / αφαίρεση, και στην κατά προσέγγιση μέτρηση. Τα ερεθίσματα της έρευνας ήταν κούκλες. Τα παιδιά μπορούσαν να παίρνουν κάθε φορά όσες κούκλες ήθελαν και να τις τοποθετούν μέσα ή έξω από ένα κουκλόσπιτο, βάσει ενός σεναρίου από την καθημερινή ζωή τους (π.χ. γίνεται ένα πάρτι, ή μία οικογενειακή συγκέντρωση, ή κάποιοι φεύγουν για δουλειές κλπ).

Συγκρίνονται οι αριθμητικές δεξιότητες μεταξύ των ηλικιακών ομάδων του δείματός μας, και οι επιδόσεις των παιδιών πριν και μετά τη διδακτική προσέγγιση. Τα ευρήματα της μελέτης συγκρίνονται με ευρήματα σχετικών ερευνών που έχουν γίνει με παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Εκτιμάται ο ρόλος των πραγματολογικών στοιχείων και η σημασία της διδακτικής προσέγγισης στην εκμάθηση αριθμητικών εννοιών.

Αναπαράσταση εντατικών ποσοτήτων με τη μορφή λόγου και τη μορφή κλάσματος

Δεσλή Δ., Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Μία εντατική ποσότητα περιγράφει την πολλαπλασιαστική σχέση ανάμεσα σε δύο ποσότητες και, ως εκ τούτου, μπορεί να αποδοθεί είτε με την μαθηματική έννοια του λόγου (π.χ., πορτοκαλάδα που γίνεται με 1 μπουκάλι συμπυκνωμένο χυμό πορτοκαλιού και 2 μπουκάλια νερό) ή με την μαθηματική έννοια του κλάσματος (π.χ., πορτοκαλάδα που γίνεται με 1/3 συμπυκνωμένο χυμό πορτοκαλιού και 2/3 νερό). Η διατήρηση του λόγου ή του κλάσματος στην εντατική ποσότητα εκτιμάται ότι ενεργοποιεί διαφορετικά γνωστικά σχήματα: η έννοια του λόγου συνδέεται με το γνωστικό σχήμα της μιας-προς-πολλές αντιστοίχισης που αφορά σχέσεις μέρους-μέρους ανάμεσα σε εκατοντάδες ποσότητες, ενώ η έννοια του κλάσματος συνδέεται πιο συχνά με το σχήμα της ισόποσης διανομής που αφορά σχέσεις μέρους-όλου. Στην παρούσα εργασία εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται τις πολλαπλασιαστικές σχέσεις που υπάρχουν σε μία εντατική ποσότητα όταν αυτή περιγράφεται με μορφή λόγου ή κλάσματος και οι

οποίες άρρηκτα συνδέονται με τη σχέση ανάμεσα στο μέρος και το όλο. Για το σκοπό αυτό ζητήθηκε από 120 παιδιά ηλικίας από 8 έως 10 χρόνων να συνθέσουν από μία εντατική ποσότητα μεγαλύτερες ποσότητες διατηρώντας την ποιότητα της εντατικής ποσότητας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα 8-χρονα και 9-χρονα παιδιά είχαν καλύτερη επίδοση όταν η εντατική ποσότητα παρουσιαζόταν ως λόγος παρά όταν παρουσιαζόταν ως κλάσμα. Τα μεγαλύτερα παιδιά δεν επηρεάζονταν από τον τρόπο παρουσίασης. Ωστόσο υπήρχαν διαφοροποιήσεις στις στρατηγικές επίλυσης: τα μικρότερα παιδιά προτιμούσαν στρατηγικές βασισμένες στη διαίσησή τους ή στρατηγικές προσθετικού τύπου, ενώ τα μεγαλύτερα παιδιά χρησιμοποιούσαν κυρίως πολλαπλασιαστικές διαδικασίες υπολογίζοντας την τιμή της μονάδας.

Οι Νοητικές Αναπαραστάσεις των μαθητών της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης για την παραγωγή, διάδοση και αντίληψη του Ήχου

Τζελέτης Χ., Βοσνιάδου Σ.

Σκοπός της εργασίας είναι να ερευνηθεί:

- τις νοητικές αναπαραστάσεις που σχηματίζουν οι μαθητές/τριες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης για τον ήχο (παραγωγή, διάδοση και αντίληψη)
- την εξέλιξη αυτών των νοητικών αναπαραστάσεων σε σχέση με την ηλικία των μαθητών και το επίπεδό τους και να συγκρίνει,
- τις εικονικές αναπαραστάσεις (νοητικές εικόνες) των μαθητών για την παραγωγή, διάδοση και αντίληψη του ήχου με τις προτασιακές αναπαραστάσεις για τα ίδια φαινόμενα.

Η υποβαλλόμενη εργασία αποτελεί μέρος έρευνας η οποία σχεδιάστηκε και πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στη «Βασική και Εφαρμοσμένη Γνωστική Επιστήμη».

Μεθοδολογικά, για τις ανάγκες της έρευνας κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο το οποίο περιλαμβάνει ερωτήσεις ανοικτού τύπου και ερωτήσεις στις οποίες ζητείται από τους μαθητές να απεικονίσουν τις απόψεις τους. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 75 μαθητές Σχολείων της Αθήνας (25 μαθητές Δημοτικού, 25 μαθητές Γυμνασίου και σε 25 μαθητές του Μουσικού Γυμνασίου. Η επιλογή αυτών των τμημάτων έγινε με βάση την ηλικία (το δείγμα περιλαμβάνει μαθητές ηλικίας 10 έως 15 ετών) και το επίπεδο (αρχάριοι και ειδικοί- Experts).

Σε συμφωνία με προηγούμενες έρευνες της Βοσνιάδου (1994) διαπιστώσαμε ότι οι αναπαραστάσεις των μαθητών -και για την έννοια του ήχου, επηρεάζονται περισσότερο από τις καθημερινές εμπειρίες τους (αρχικές αναπαραστάσεις) και όχι τόσο από το επιστημονικό πρότυπο. Τέλος τα ευρήματά μας στις περισσότερες περιπτώσεις συγκλίνουν με ευρήματα ανάλογων ερευνών σε διεθνές επίπεδο (Watt & Russell, 1990 και (Asoko, Leach & Scott 1992).

Οι πρακτικές συμβολικής αναπαράστασης στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων για την κατασκευή των επιστημονικών γνώσεων στην προσχολική ηλικία

Τάνταρος Σ., Κολιόπουλος Δ., Παπανδρέου Μ., Ραβάνης Κ., Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Πατρών

Το πλήθος των συμβολικών κωδίκων οι οποίοι συνδέονται με τις νέες τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, επιβάλλει στο παιδί την κατάκτηση μιας ποικιλίας συμβολικών συστημάτων που βασίζονται στην εικόνα. Είναι απαραίτητο να γνωρίσουμε πώς τα παιδιά κατανοούν και χρησιμοποιούν αυτά τα συμβολικά συστήματα, πολύ περισσότερο που, γενικά, αυτά δεν αποτελούν σχολικά αντικείμενα διδασκαλίας. Το ενδιαφέρον των παιδιών για τη λειτουργική μάθηση των παραδοσιακών συμβολικών κωδίκων (γραφή και αριθμητική) βασίζεται, κατά ένα μεγάλο μέρος, από την πλευρά τους, στη δυναμική χρήση αυτών των συστημάτων ως γνωστικών οργάνων. Σε αυτό το πλαίσιο, με ερέθισμα μια πειραματική κατάσταση για τη μελέτη της συγκρότησης των εννοιών «βύθιση/επίπλευση» των σωμάτων, επιχειρήθηκε μια πρώτη μελέτη των τρόπων με τους οποίους παιδιά προσχολικής ηλικίας (N=20), χωρίς ακόμη να είναι κάτοχοι του γραπτού κώδικα, αλλά όντας σε μια εξελικτική διαδικασία οικειοποίησής του, επιχειρούν ή όχι να σημειώσουν στοιχεία της πειραματικής διαδικασίας «προκειμένου να θυμούνται» και «προκειμένου να μπορούν να πουν μετά στον/στην συμμαθητή/τρια τους, τι κάνανε». Τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν μια δυσκολία των παιδιών να προχωρήσουν ελεύθερα στη διαδικασία σημειώσεων, ενώ βασικός κώδικας μοιάζει να είναι η ζωγραφική αναπαράσταση της διαδικασίας, με μια τάση να διαφανούν επιλογές που θα μπορούσαν να αντιπροσωπεύουν πιθανές εξελικτικές φάσεις.

Μελέτη για την έννοια της μοριακής δομής της ύλης μέσω εικονικών και πραξιακών αναπαραστάσεων

Φωτεινός Ν., Χατζηγεωργίου Γ., Νερούλιδη Ν.

The primary objective of this study was to investigate whether sensori-motor experiences can help young students aged 9-10 years to construct a mental model involving a relationship between the speed of the molecules of a substance and its temperature. The sample consisted of 86 children who were randomly assigned to two groups. The children of the first group were presented with photographs and animated pictures regarding the motion of "little balls" - the molecules - in various contexts while the children of the other group participated in activities regarding the same contexts. For the assessment of children's understanding six tasks involving visual material (photographs and animated pictures) were used. This procedure took place one week after the treatment and four weeks later. The significant difference found through a *t*-test between the two groups on both occasions as well as the correlation coefficients between the scores on the two tests for both groups and the

effect sizes provide support for the effectiveness of the treatment based on sensori-motor activities as far as the development of the aforementioned relationship is concerned. Certainly further research is needed to confirm whether these findings can be generalised over to other populations and other science concepts.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ – ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ο ρόλος του ψυχολόγου στην Ελληνική Αστυνομία

Θεοδώρου Β.Ν.

Σε μια γρήγορα μεταβαλλόμενη κοινωνική πραγματικότητα το αστυνομικό τμήμα παραμένει στην συνείδηση αρκετών πολιτών σταθερό σημείο αναφοράς για βοήθεια, ιδιαίτερα στα στενά όρια μιας συνοικίας.

Η ενημέρωση, διαμεσολάβηση, η ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη, η αρωγή στα προβλήματά του ή απλά η επιδίωξη να μιλήσει για το πρόβλημα του στις «αρχές», είναι λόγοι για τους οποίους ο πολίτης συχνά επισκέπτεται το αστυνομικό τμήμα της περιοχής του. Οι παραπάνω λόγοι αναγκάζουν τους αστυνομικούς να προσπαθούν, χωρίς να διαθέτουν το κατάλληλο επιστημονικό υπόβαθρο και τον απαραίτητο διαθέσιμο χρόνο, να ικανοποιήσουν τον πολίτη, υπερβαίνοντας ή επικαλύπτοντας το αστυνομικό έργο.

Παράλληλα ενημέρωση, υποστήριξη και συμβουλευτική, σε προσωπικό και επαγγελματικό επίπεδο, χρειάζεται το ίδιο το αστυνομικό προσωπικό.

Για το λόγο αυτό νέοι θεσμοί και προγράμματα αναπτύσσονται από την ΕΛ.ΑΣ. με στόχο την αποτελεσματικότερη εφαρμογή του νόμου και την πρόληψη της παραβατικότητας. Ένα από αυτά είναι το πιλοτικό πρόγραμμα στελέχωσης με ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς των αστυνομικών τμημάτων, στο οποίο θα αναφερθούμε στην εισήγηση αυτή. Τα στοιχεία που θα παρουσιασθούν αφορούν στην εφαρμογή του προγράμματος στο αστυνομικό τμήμα Κολωνού κατά το έτος 2001 και θα γίνει μια αποτίμηση της αποτελεσματικότητας του θεσμού. Τέλος θα παρουσιασθεί ο ρόλος του ψυχολόγου στην αστυνομία, όπως αυτός διεθνώς καταγράφεται και όπως οφείλει να καθιερωθεί μελλοντικά και στην χώρα μας.

Παιδιά ως αυτόπτες μάρτυρες εγκλημάτων: ψυχολογικές διεργασίες και παράγοντες που επηρεάζουν την ακρίβεια της κατάθεσης του ανήλικου μάρτυρα

Βερεσή Μ.

Η προσοχή, η αντίληψη, η μνήμη, το κίνητρο, η σχέση του προς τον θύτη και τέλος η συναισθηματική σύγχυση ενός αυτόπτη μάρτυρα εγκλήματος ή ενός θύματος είναι δυνατό να επηρεάσουν σημαντικά την ακρίβεια της μαρτυρικής του κατάθεσης. Ειδικά στις περιπτώσεις ανήλικων μαρτύρων, επιπρόσθετοι

παράγοντες περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων: (1) την ένταση και έκταση της προσοχής τους, (2) την δυσκολία (ειδικά σε μικρές ηλικίες) να διακρίνουν το "αληθινό" από το "φανταστικό", (3) την μειωμένη τους ικανότητα στην περιγραφή γεγονότων και καταστάσεων, (4) την αυξημένη ευαισθησία τους σε καθοδηγητικές ερωτήσεις, (5) την ευαισθησία τους στην εξουσιαστική θέση του εξεταστή, (6) την επιρροή του οικογενειακού περιβάλλοντος. Η παρούσα ανακοίνωση αποτελεί μια ανασκόπηση ενός σημαντικού αριθμού ερευνών που έχουν ασχοληθεί με ερωτήματα όπως τα ακόλουθα: Πόσα εξωτερικά ερεθίσματα μπορούν να αποτυπωθούν στη βραχυχρόνια μνήμη ενός παιδιού και πόσα από αυτά μεταφέρονται στην μακροχρόνια μνήμη; Πόσες αλλοιώσεις και παραποιήσεις υφίστανται οι παραστάσεις που έχουν ήδη αποτυπωθεί; Πώς εξασθενεί η αναμνηστικότητα με την πάροδο του χρόνου; Πώς συμπληρώνονται τα κενά μνήμης ενός παιδιού; Ποιες ψυχολογικές παράμετροι διαφοροποιούν το παιδί που είναι ταυτόχρονα αυτόπτης μάρτυρας και θύμα του εγκλήματος; Πώς επιδρούν στις διανοητικές διεργασίες του παιδιού ερωτήσεις καθοδηγητικού χαρακτήρα; Πώς επιδρούν στην ψυχολογία του παιδιού ο τρόπος εξέτασης και το είδος του εξεταστή;

Η στάση των ατόμων ηλικίας 20-26 ετών απέναντι σε αποφυλακισμένα άτομα: Μία εμπειρική μελέτη της προκατάληψης Καρυτινού Σ.

Η έρευνα αυτή στηρίχθηκε μεθοδολογικά στην χορήγηση ενός ερωτηματολογίου πάνω σε θέματα κοινωνικής επανένταξης του αποφυλακισμένου ατόμου και αποσκοπεί στην μελέτη της κοινωνικής αναπαράστασης του. Για αυτό το λόγο χρησιμοποιήθηκε το θεωρητικό υπόβαθρο των στερεοτύπων, των προκαταλήψεων, των κοινωνικών αναπαραστάσεων και γενικότερα ο ευρύτερος τομέας της κοινωνικής ψυχολογίας, κοινωνιολογίας και της εγκληματολογίας πάνω σε κοινωνικές στάσεις και πρόσληψη κοινωνική είτε ατόμων [διατομικά] είτε ομάδων [διομαδικά].

Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε περιλαμβάνει περίπου 300 ερωτηματολόγια, τα οποία ήταν διαφοροποιημένα ως προς το κείμενο το οποίο το δείγμα έπρεπε να διαβάσει και το οποίο στην πρώτη συνθήκη εξέταζε τις μεταβλητές μικρή εγκληματικότητα (όχι υποτροπή) μικρή ποινή και στην 2η συνθήκη τις μεταβλητές μεγάλη εγκληματικότητα (μεγάλη ποινή/υποτροπή). Τα υποκείμενα έπρεπε να απαντήσουν σε ερωτήσεις που σχετίζονται με θέματα, γενικότερα και ειδικότερα, κοινωνικής αποκατάστασης. Το δείγμα μας από δημογραφική άποψη αναφέρθηκε σε Άτομα ηλικίας 20 έως 26 ετών με μορφωτικό επίπεδο Πανεπιστημίου και Λυκείου, κυρίως.

Η έρευνα αυτή αναλύθηκε στα αποτελέσματα της με την μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου και με στοιχεία περιγραφικής στατιστικής [ποσοστιαίες κεντρικές συχνότητες, κεντρικές τιμές].

Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν τις αρχικές μας υποθέσεις, οι οποίες διατυπώθηκαν με απαγωγικό τρόπο, «και οι οποίες υπέθεταν ότι το αποφυλακισμένο Άτομο θα αντιμετωπίσει προβλήματα κοινωνικής αποδοχής μετά την αποφυλάκιση του τόσο σε εργα-

σιακό, κοινωνικό, οικονομικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο σχέσεων [οικογένειας, φίλων, συγγενών, ιερωτικών σχέσεων] και εαυτού [πως νιώθει το ίδιο το άτομο (ενδοατομικότητα)].

Η κοινωνιοψυχολογική διάρθρωση της κοινωνικής πραγματικότητας, έτσι όπως προτάθηκε μέσα από τα τέσσερα επίπεδα του DOISE [1984]: ενδοατομικό, διατομικό, διομαδικό και ιδεολογικό, όπως και η θεωρία των κοινωνικών αποδόσεων [Κλέυ κ.λ.π.] μαζί με την θεωρία του ετικεταρίσματος [labelling theory] του ΛΕΜΕΡΤ, στηρίζουν την δομή σύλληψης αυτής της εργασίας. Το θεωρητικό πλέγμα της κοινωνικής αντίδρασης στην εγκληματολογία αποδεικνύει την κοινωνική απόρριψη που θα πρέπει να είναι προετοιμασμένο ένα αποφυλακισμένο άτομο να αντιμετωπίσει με την λήξη της αποφυλάκισής του.

Κοινωνικός αποκλεισμός – Κοινωνική συνηγορία

Καίλα Μ., Βλάσσης Ν., Σαμούρης Α.

Σκοπός της έρευνας είναι η μελέτη των στοιχείων που συνυφαίνουν τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού αποκλεισμού ή της κοινωνικής συνηγορίας σε άτομα τα οποία έχουν κατά το παρελθόν εκδηλώσει παραβατικότητα ή βρίσκονται στις παρυφές της διαφορετικότητας και επιδιώκουν την κοινωνική τους επανένταξη.

Ειδικότερα, αναλύεται το πρωτογενές υλικό που αντλήθηκε με τη διαδικασία συνεντεύξεων και αφορά άτομα τα οποία εκδήλωσαν παραβατική συμπεριφορά και οδηγήθηκαν ενώπιον της δικαιοσύνης. Εξετάζεται η στάση τους, η αντιμετώπισή τους από τον κοινωνικό περίγυρο, το περιβάλλον εργασίας τους, τις Δημόσιες Υπηρεσίες, ώστε να καταδειχθεί ο βαθμός δυσκολίας στην προσπάθειά τους για κοινωνική επανένταξη, η οποία σχετίζεται με τη συμμετοχή τους στην εργασία και σε κάθε άλλη μορφή κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής εκδήλωσης ή δραστηριότητας.

Η έρευνα περιλαμβάνει άτομα τα οποία είναι υπόδικοι, έχουν καταδικαστεί ή έχουν εκτίσει την ποινή τους, άνδρες και γυναίκες, διαφόρων κοινωνικών ομάδων και αλλοδαπούς. Με την ανάλυση του υλικού επιχειρείται η προσέγγιση:

- (α) του ποσοστού των ατόμων του δείγματος που συναντά προβλήματα, κυρίως στο χώρο της εργασίας,
- (β) του βαθμού ευαισθητοποίησης της κοινωνίας και των φορέων στην προσπάθεια για κοινωνική επανένταξη,
- (γ) του βαθμού εξάλειψης του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού.

Στρατηγικές διαχείρισης κρίσεων: Ο ρόλος του ιατροδικαστικού ψυχολόγου στην κλινική αξιολόγηση της επικινδυνότητας και την αντιμετώπιση της κρίσης

Βερσή Μ.

Ως 'κρίση' χαρακτηρίζεται η δυσχερής συγκινησιακή κατάσταση που προκαλείται όταν το άτομο αντιλαμβάνεται και ερμηνεύει μία εμπειρία του ως εξαιρετικά δύσκολη, τόσο ώστε να πιστεύει

ότι οι δυνατότητες του για επίλυση δέν επαρκούν. Μία κρίση: (α) χαρακτηρίζεται από σχετικά μικρή διάρκεια με δυναμικό όμως χρόνιων επιπτώσεων, (β) δημιουργεί έντονες συναισθηματικές και γνωστικές αλλαγές στο άτομο και (γ) περιέχει κίνδυνο για το ίδιο το άτομο η και για άλλα άτομα στο άμεσο περιβάλλον του. Στις περισσότερες προσωπικές η διαπροσωπικές κρίσεις υπάρχουν περιθώρια επίλυσης. Κρίσεις των οποίων τα συμπτώματα δεν αντιμετωπίζονται κατάλληλα συχνά εξελίσσονται επικίνδυνα με χειρίστη έκβαση την αυτοκτονία η την ανθρωποκτονία. Η αντιμετώπιση των κρίσεων είναι κατ' εξοχήν αντικείμενο του ειδικού ιατροδικαστικού ψυχολόγου. Το πρώτο μέρος του διαχειριστικού πλάνου είναι μία πολυεπίπεδη κλινική αξιολόγηση του προβλήματος η οποία, μεταξύ άλλων περιλαμβάνει: (α) την διεκρίνιση των στρεσογόνων αφορμών και πιθανών αιτιών της κρίσης, (β) τον βαθμό της επικινδυνότητας, (γ) την αξιολόγηση κινήτρων για επίλυση, και (δ) την αξιολόγηση της δυνατότητας ταχείας επαναφοράς του ατόμου σε συναισθηματική σταθερότητα. Το δεύτερο μέρος του διαχειριστικού πλάνου αποτελεί η ενεργητική αντιμετώπιση, η μέθοδος της οποίας εξαρτάται από την κατάσταση των συναισθηματικών και γνωστικών λειτουργιών του ατόμου σε κρίση και την στάση του (παθητική η ενεργητική) στη διαχείριση της κρίσης του.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

Η διδακτική αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών στα Μαθηματικά με βάση τη διάγνωση και την εκπαιδευτική αξιολόγηση.

Περικλειδάκης Γ., Υπ. Διδάκτωρ Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης

Τις τελευταίες δεκαετίες υπάρχει έντονο ερευνητικό ενδιαφέρον για ένα σημαντικό ποσοστό μαθητών (6-8%), οι οποίοι αν και έχουν φυσιολογική νοημοσύνη, προέρχονται από ένα κανονικό περιβάλλον, έχουν τις ίδιες ευκαιρίες σχολικής μάθησης με τους συμμαθητές τους και δεν παρουσιάζουν αισθητηριακά ή σοβαρά συναισθηματικά προβλήματα, αποτυγχάνουν συστηματικά στα Μαθηματικά.

Αιτίες των διαταραχών στη μάθηση των παιδιών αυτών θεωρούνται δυσλειτουργίες ή ιδιαιτερότητες βασικών ψυχολογικών λειτουργιών ή του κεντρικού νευρικού τους συστήματος. Οι διαταραχές αυτές στη μάθηση έχουν γίνει γνωστές με τον όρο: (Ειδικές) Μαθησιακές Δυσκολίες.

Ο όρος δυσαριθμσία αναφέρεται στην περίπτωση σοβαρών δυσκολιών στη μάθηση και χρήση των Μαθηματικών και οριοθετεί μία από τις οντότητες του πεδίου των Ειδικών Μαθησιακών Δυσκολιών, διακριτή από τις υπόλοιπες. Η Αναπτυξιακή Δυσαριθμσία αρκετά συχνά συνυπάρχει με άλλες μαθησιακές δυσκολίες (π.χ. δυσλεξία) και πιο σπάνια εμφανίζεται ως δυσκολίες μόνο στα Μαθηματικά. Σύμφωνα με την πλειονότητα των ερευνητών του πεδίου των Μαθησιακών Δυσκολιών Δυσλεξία και Δυσαριθμσία είναι δύο διακριτά σύνδρομα.

Όπως σ' όλες τις περιπτώσεις ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών

έτσι και στην περίπτωση της αναπτυξιακής δυσαριθμσίας η έγκαιρη και έγκυρη διάγνωση αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση. Μέσω των διαγνωστικών τεστ μπορούν να αντληθούν σημαντικές πληροφορίες για τις δυνατότητες και τις αδυναμίες του κάθε μαθητή και για το γνωστικό του ύψος, οι οποίες θα βοηθήσουν τον εκπαιδευτικό στην εξατομίκευση της διδασκαλίας του και στη δημιουργία του καταλληλότερου μαθησιακού υποστηρικτικού περιβάλλοντος. Ο σχεδιασμός προγραμμάτων αντιμετώπισης πρέπει να γίνεται με αξιόπιστη εκπαιδευτική αξιολόγηση, που θα συνδέεται άμεσα με τη διδακτική παρέμβαση. Η σύνδεση αξιολόγησης και διδασκαλίας προϋποθέτει τη χρησιμοποίηση διαδικασιών ανεπίσημης ή μη τυποποιημένης αξιολόγησης.

Διαγνωστική αξιολόγηση μαθησιακών δυσκολιών σε παιδιά σχολικής ηλικίας

Ζεργιώτης Α., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η αξιολόγηση των μαθησιακών δυσκολιών σε μαθητές Δημοτικού είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, αφού αποτελεί τη βάση για την κατάρτιση και την προσαρμογή εξατομικευμένων προγραμμάτων αντιμετώπισης των δυσκολιών αυτών ή της αιτιολογημένης παραπομπής των παιδιών σε πιστοποιημένη διαγνωστική μονάδα. Στην έρευνα αυτή, που έγινε στα πλαίσια προγράμματος κοινωνικής μέριμνας του Δήμου Αργυρούπολης, παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα της αξιολόγησης μαθησιακών δυσκολιών σε μαθητές Δημοτικών Σχολείων, οι οποίες έγιναν με πρωτοβουλία των γονέων. Σαν εργαλείο αξιολόγησης των μαθησιακών δυσκολιών χρησιμοποιήθηκε το Αθηνά Τεστ Διάγνωσης Δυσκολιών Μάθησης.

Η παρούσα εργασία διερευνά επίσης κατά πόσο η ευαισθητοποίηση και η κινητοποίηση των γονέων των μαθητών για τη διενέργεια της αξιολόγησης, δικαιολογείται από τα ευρήματα και την εξέταση των αποτελεσμάτων.

Ανάπτυξη της ικανότητας επίλυσης κοινωνικών και συναισθηματικών προβλημάτων σε παιδιά με και χωρίς ειδικές δυσκολίες μάθησης

Γουδήρας Δ., Αγαλιώτης Ι.

Η αύξηση των προβλημάτων της συναισθηματικής και της κοινωνικής συμπεριφοράς των μαθητών στα σχολεία, τόσο της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δημιουργεί την επιτακτική ανάγκη για τη συστηματική ψυχολογική και παιδαγωγική στήριξη των μαθητών με κατάλληλες μεθόδους, τεχνικές και

στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης, ώστε αυτοί να αναπτύξουν κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες αναγκαίες για την αντιμετώπιση προβλημάτων της καθημερινής σχολικής και κοινωνικής ζωής. Μεταξύ αυτών των δεξιοτήτων περιλαμβάνονται: η αναγνώριση και διαχείριση συναισθημάτων, η κατανόηση

της θέσης, του ρόλου και των στάσεων των άλλων, η επίλυση συναισθηματικών συγκρούσεων με κοινωνικά αποδεκτό τρόπο και γενικά η προσαρμογή στις απαιτήσεις της κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης. Η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων που αφορούν στην κοινωνική και συναισθηματική συμπεριφορά συνιστά, εξάλλου, αναγκαία προϋπόθεση της διαδικασίας της σχολικής, κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης και έχει ιδιαίτερη σημασία για ομάδες του πληθυσμού, οι οποίες εμφανίζουν δυσκολίες κοινωνικής προσαρμογής, όπως τα άτομα με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες. Από το άλλο μέρος, η κατάρτιση ειδικών προγραμμάτων για την ενίσχυση της κοινωνικής και συναισθηματικής μάθησης, προϋποθέτει την επίσημανση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι μαθητές κατά τις διαδικασίες μάθησης. Στην παρούσα έρευνα επιδιώκεται η συγκριτική μελέτη παιδιών με και χωρίς ειδικές μαθησιακές δυσκολίες ως προς την ικανότητα επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων. Για αυτόν τον σκοπό 3 ιστορίες που αναφέρονται σε κοινωνικά προβλήματα της καθημερινής ζωής παρουσιάστηκαν, σε παράλληλη εικονιστική και λεκτική-κειμενική μορφή, σε 25 παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και σε 25 παιδιά με τυπική ανάπτυξη που φοιτούσαν στην Ε' και Στ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Με βάση τα στάδια επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων που προτείνονται από τους M. Elias, J. Zins, R. Weissberg & Associates (1997) ζητήθηκε από τους μαθητές του δείγματος: α) να αναγνωρίσουν το πρόβλημα, β) να περιγράψουν το στόχο μιας πιθανής διαδικασίας επίλυσης, γ) να προτείνουν εναλλακτικές λύσεις για την επίτευξη του στόχου, δ) να προβλέψουν τις επιπτώσεις των διαφόρων λύσεων, ε) να δηλώσουν ποια λύση προτιμούν και στ) να επισημάνουν τα εμπόδια που είναι πιθανό να προκύψουν. Τα αποτελέσματα αναλύονται ποιοτικά και ποσοτικά και συζητούνται ως προς τα ειδικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζει η κάθε μία από τις δύο ομάδες παιδιών, ως προς τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ τους στα στάδια της διαδικασίας επίλυσης, καθώς και ως προς τις διδακτικές ενέργειες που πρέπει να υλοποιηθούν, ώστε να ενισχυθεί η κοινωνική και συναισθηματική μάθηση, στα πλαίσια τόσο της γενικής όσο και της ειδικής εκπαίδευσης.

Μαθησιακές δυσκολίες και κοινωνική διάκριση στο σχολείο: ιδεολογία και πραγματικότητα

Παπακωνσταντίνου Π., Παπακωνσταντίνου Α.Α.

Οι «μαθησιακές δυσκολίες» συνιστούν μια σχολική ρωγή στον ενιαίο χαρακτήρα του εκπαιδευτικού συστήματος η οποία γίνεται ολοένα και πιο ευδιάκριτη και οργανική. Η υποχρεωτική εκπαίδευση, μέσα από μια προνοιακή προσέγγιση, ιδρύει και λειτουργεί τις Ειδικές Τάξεις που η σταδιακή τους ανάπτυξη προβληματίζει το σχολείο καθώς αυτό παραπέμπει όλο και πιο συχνά μαθητές στις Τάξεις αυτές.

Η καθημερινότητα και κυρίως οι ασάφειες στον ορισμό των μαθησιακών δυσκολιών προσανατόλισαν σε μια ερευνητική προ-

σέγγιση τεκμηρίωσης των αναπαραστάσεων που διέπουν τη σκοπιά αλλά ασφαλώς και τις παιδαγωγικές πρακτικές των εκπαιδευτικών που «στέλνουν παιδιά» στις Ειδικές Τάξεις.

Η έρευνα οργανώθηκε με βάση το ποιοτικό πρότυπο ψυχοπαιδαγωγικής έρευνας, με συνεντεύξεις και θεματική ανάλυση περιεχομένου σε εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Τα πορίσματά της έδωσαν ένα περίγραμμα των οργανικών προβλημάτων που χαρακτηρίζουν τη θεσμική λειτουργία των σχολείων καθώς η ύπαρξη και λειτουργία των Ειδικών Τάξεων συνιστά αποενοχοποιητικό προκάλυμμα για τους εκπαιδευτικούς και εφησυχαστικό άλλοθι για το σύστημα.

Έτσι οι μαθησιακές δυσκολίες, ως μια απροσδιόριστη έννοια, αναδεικνύονται σε ιδεολογικό νεφέλωμα που όχι μόνο συσκοτίζει και επικαλύπτει τα πραγματικά προβλήματα λειτουργίας του σχολείου, αλλά, με το δάσκαλο στο παρασκήνιο, η ευθύνη για την «εμφάνισή τους» βαρύνει τους μαθητές και το περιβάλλον τους.

Μαθησιακές δυσκολίες και παιδική παραβατικότητα. Αντιλήψεις πρωτοδιδασκόντων εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Δροσινού Μ.

Η έρευνα σκοπεύει να ανιχνεύσει αρχικές πάγιες αντιλήψεις, εκπαιδευτικές νοηματοδοτήσεις, κοινωνιοψυχολογικές σημασίες σε πρωτοδιδασκόντες εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τις μαθησιακές δυσκολίες και τη Παιδική Παραβατικότητα.

Η έρευνα εξετάζει τις αντιληπτικές και ψυχολογικά σημαντικές τοποθετήσεις σε μια σειρά μαθησιακών δυσκολιών που αποτυπώνονται σε μαθητές με νοητική ανεπάρκεια, νοητική ανωριμότητα, προβλήματα όρασης, προβλήματα ακοής, νευρολογικά προβλήματα, ορθοπεδικά προβλήματα, προβλήματα υγείας, προβλήματα λόγου και ομιλίας, δυσλεξία, δυσγραφία, δυσαναγνώσια, δυσαριθμωσία, αυτισμό, διάχυτες εξελικτικές διαταραχές, σύνθετες γνωστικές συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες και προβλήματα παραβατικής συμπεριφοράς.

Το δείγμα N=184, αποτελείται από 21 Θεολόγους (ΠΕ01), 75 Φιλολόγους (ΠΕ02), 19 Μαθηματικούς (ΠΕ03), 38 Φυσικούς (ΠΕ04), 15 Τεχνολόγους (ΠΕ17) και 16 Φυσικής Αγωγής (ΠΕ11). Στη μεθοδολογία χρησιμοποιήθηκε αρχικά ένα ερωτηματολόγιο (20 ερωτήσεων) στο οποίο ο εκπαιδευτικός απαντούσε γραπτά μέχρι 10 λέξεις και ακολουθούσε δίωρη διεξοδική συζήτηση εστιασμένη στις μαθησιακές δυσκολίες και τη παιδική παραβατικότητα.

Στα αποτελέσματα φάνηκε ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν θετική αντιληπτική στάση απέναντι στο πρόβλημα των μαθησιακών δυσκολιών. Αρκετοί δηλώνουν ότι υπάρχει κάποια μορφή μαθησιακής δυσκολίας που τους ενδιαφέρει περισσότερο και θα ήταν διατεθειμένοι να συμμετέχουν σε μια εκπαιδευτική προσπάθεια παρέμβασης μετά από την κατάλληλη εξειδίκευση. Στην πλειοψηφία τους πιστεύουν ότι στις περιπτώσεις, που δεν αντιμετωπί-

ζονται έγκαιρα τα μαθησιακά προβλήματα μπορούν να στοιχειοθετήσουν δομές παιδικής παραβατικότητας.

Προβλεπτική εγκυρότητα αυτόματης ανίχνευσης μαθησιακών δυσκολιών με το λογισμικό εΜαΔύς σε μαθητές Α' Γυμνασίου
Πρωτόπαπας Α., Σκαλούμπακας Χ., Νικολόπουλος Δ.

Το λογισμικό εΜαΔύς είναι μια εφαρμογή αυτόματης αξιολόγησης γνωστικών και αισθητηριακών δεικτών με έμφαση σε στοιχεία που απαρτίζουν το τυπικό προφίλ της ειδικής μαθησιακής δυσκολίας στο γραπτό λόγο. Περιλαμβάνει οκτώ ασκήσεις σε μορφή παιχνιδιών, με στόχο την ανίχνευση πιθανών μαθησιακών δυσκολιών (μ.δ.) για την παραπομπή προς αξιολόγηση από εξειδικευμένο προσωπικό. Στην πρώτη δοκιμαστική εφαρμογή χρησιμοποιήθηκε ως εξωτερικό κριτήριο εντοπισμού μ.δ. η κρίση αρμοδίων επαγγελματιών, βασισμένη σε συστοιχία δοκιμασιών κλινικής αξιολόγησης που περιλαμβάνει: ανάγνωση και επανάληψη ψευδολέξεων, ανάγνωση και ορθογραφία λέξεων και κειμένου, κατανόηση κειμένου, διάκριση και απομόνωση φωνημάτων, μνήμη αριθμών, αριθμητική και μη λεκτική νοημοσύνη. Τα στοιχεία από 137 μαθητές Α' Γυμνασίου έδειξαν ότι οι αυτοματοποιημένες μετρήσεις βρίσκονται σε κλινικά και στατιστικά σημαντική συνάφεια με τις αντίστοιχες μετρήσεις της κλινικής αξιολόγησης. Η αξιοπιστία μεταξύ δύο κριτών για τον εντοπισμό μ.δ. ήταν 85%. Η διακριτική ανάλυση έδειξε επιτυχία 92% στον εντοπισμό μ.δ. από τις μετρήσεις του λογισμικού για τους 116 μαθητές για τους οποίους υπήρξε εξαρχής συμφωνία των κριτών. Συμπεριλαμβάνοντας και τους υπόλοιπους μαθητές, μετά από συμφωνία των κριτών, το ποσοστό επιτυχούς ταξινόμησης του λογισμικού ήταν 80%. Συνεπώς, η ψυχομετρική επάρκεια του λογισμικού εΜαΔύς κρίνεται ικανοποιητική. Ως εκ τούτου, η αυτοματοποιημένη ανίχνευση μ.δ. αποτελεί μια ρεαλιστική προοπτική για σχολεία χωρίς καταρτισμένους εκπαιδευτικούς σε περιοχές μακριά από ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες.

Συζητήσεις γονέων που έχουν παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες και διαταραχές λόγου (στάσεις, συναισθήματα, προσδοκίες)

Κοκολοδημητράκη Α., Τραγάκη Ε., Ξυδά Ε.

Η παρούσα εργασία αφορά στις συζητήσεις που έγιναν με γονείς που προσήλθαν στο Συμβουλευτικό Κέντρο έχοντας σαν αίτημα την αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών και διαταραχών λόγου των παιδιών τους.

Στα παιδιά αυτά έγινε διάγνωση και βρίσκονται σε πρόγραμμα αποκατάστασης. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με ημιδομημένη συνέντευξη σε 20 γονείς. Οι συζητήσεις αυτές με τους γονείς έγιναν ενώ τα παιδιά τους ήταν στο θεραπευτικό πρόγραμμα του Κέντρου με στόχο:

α) τη διερεύνηση των στάσεων και συναισθημάτων των γονιών για τη συγκεκριμένη δυσκολία των παιδιών τους και

β) τη διερεύνηση των προσδοκιών που έχουν για την περαιτέρω ψυχοκοινωνική εξέλιξη των παιδιών τους και πώς αυτές εμπλέκονται σε σχέση με το θεραπευτικό πρόγραμμα που ακολουθούν τα παιδιά τους στο Κέντρο.

Γνωρίζοντας τη σημαντικότητα του ρόλου που διαδραματίζει η οικογένεια στη διαμόρφωση της εικόνας εαυτού του παιδιού, θεωρούμε ότι η επεξεργασία των παραπάνω στοιχείων συντελεί στην αναζήτηση θεραπευτικών προσεγγίσεων που εντάσσουν τις μαθησιακές δυσκολίες και διαταραχές λόγου του παιδιού σε μια ολιστική θεραπευτική αντιμετώπιση που δεν εστιάζει αποκλειστικά στο σύμπτωμα του παιδιού αλλά θεωρεί απαραίτητη τη γονεϊκή εμπλοκή.

Θα αξιολογηθεί χωριστά οι γονείς που τα παιδιά τους έχουν μαθησιακές δυσκολίες από εκείνους που τα παιδιά τους έχουν διαταραχές λόγου.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Εξεικονίζοντας τον Εθνικό Εαυτό: Γνώσεις και Στάσεις Δεκάχρονων Ελληνοκυπρίων Παιδιών απέναντι στην Εθνικότητα
Φιλίππου Σ., υπ. διδάκτωρ, University of Cambridge

Η εργασία αυτή παρουσιάζει τα ευρήματα έρευνας της οποίας στόχος ήταν να διαγνώσει τις στάσεις Ελληνοκυπρίων παιδιών ηλικίας 9-10 χρονών προς διάφορους λαούς. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν το Δεκέμβριο του 2000 με ερωτηματολόγια που δόθηκαν σε 140 παιδιά από τέσσερα σχολεία της επαρχίας Λάρνακας στην Κύπρο και με ομαδικές συνεντεύξεις εστίασεως από δείγμα των παιδιών αυτών. Τα παιδιά κλήθηκαν να ανταποκριθούν σε ερωτήσεις αξιολόγησης και ιεράρχησης των λαών και να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους. Τα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα αναλύθηκαν με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS 10.0 και του πακέτου Atlas.ti αντίστοιχα.

Η ανάλυση των δεδομένων κατέδειξε τον προκατειλημμένο και στερεότυπο τρόπο με τον οποίο τα παιδιά εκφράζουν τις γνώσεις και στάσεις τους προς άλλους λαούς. Ερμηνεύοντας τα αποτελέσματα με βάση τη θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων, ο εικονικός πυρήνας της κοινωνικής αναπαραστάσης των άλλων λαών στα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα σχηματίζει ένα δίπολο στα θετικά και αρνητικά άκρα του οποίου βρίσκονται οι Έλληνες και οι Τούρκοι αντίστοιχα. Στο ενδιάμεσο βρίσκονται οι άλλοι λαοί, οι οποίοι ιεραρχούνται από τα παιδιά με βάση μια σειρά από κριτήρια, τα οποία επίσης κινούνται σε αντιθετικά συνεχή. Υποστηρίζεται με αυτό τον τρόπο ότι η εθνική ταυτότητα οικοδομείται αντιθετικά και δυϊκά από τα παιδιά, όπως και η κοινωνική κατηγορία του φύλου (Lloyd & Duneen, 1992), παρόλο που αποτελεί μια πιο πολύπλοκη και πολυδιάστατη κοινωνική κατηγορία. Η εργασία επιχειρεί τέλος, μια περαιτέρω επεξήγηση των αποτελεσμάτων αυτών με βάση ευρήματα της γνωστικής και εξελικτικής ψυχολογίας για τη συγκεκριμένη ηλικία των παιδιών.

Προσανατολισμός επιστροφής, αλλαγή ιθαγένειας και συλλογική ταυτότητα στους Έλληνες της Γερμανίας: Στάσεις και αλλαγές στάσεων ως αποτέλεσμα της ικανοποίησης από τη ζωή
Αυγερίδης Χ.

Έχουν περάσει περισσότερα από 40 χρόνια από την υπογραφή της διακρατικής συνθήκης μεταξύ Γερμανίας και Ελλάδας με σκοπό την προσέλκυση εργατικού δυναμικού. Σήμερα βρίσκονται περίπου 400.000 Έλληνες στη Γερμανία και πολλοί από αυτούς αποτελούν την δεύτερη και την τρίτη γενιά μεταναστών. Η παρούσα έρευνα έχει σκοπό να εξετάσει τη στάση των Ελλήνων της Γερμανίας, και ειδικά της δεύτερης γενιάς μεταναστών, αναφορικά με την απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε επιλεγμένες πόλεις της Γερμανίας που διαφέρουν ως προς το είδος της παρεχόμενης εκπαίδευσης και σε δείγμα 264 ατόμων. Εξετάζονται έννοιες όπως ο *προσανατολισμός επιστροφής* καθώς και το θέμα της *ιδιαιτέρως συλλογικής ταυτότητας* των Ελλήνων της Γερμανίας. Θα παρουσιαστούν τα εμπειρικά δεδομένα της έρευνας και θα επιχειρηθεί η θεωρητική σύνδεση των παραπάνω εννοιών με την βαθμολογία των συμμετεχόντων στην έρευνα σε κλίμακα που μετρά την *ικανοποίηση από τη ζωή*.

Η «διά του λόγου» κατασκευή της ελληνικής εθνικής ταυτότητας και των εθνικών «άλλων» στις συζητήσεις νέων από την Ελλάδα για τον πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία
Μπάκα Α.

Στη διάρκεια του πολέμου στη Γιουγκοσλαβία (1999), τόσο η κοινή γνώμη όσο και η πλειοψηφία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην Ελλάδα στράφηκαν εναντίον του πολέμου και του NATO και υποστήριξαν τη Γιουγκοσλαβία ως δικαίως αμυνόμενη. Στάση που παρουσιάστηκε ως εντελώς αντίθετη από αυτή που κράτησε η υπόλοιπη Ευρώπη. Στην παρούσα ανακοίνωση μελετάται πώς νέοι από την Ελλάδα, ένα χρόνο μετά (2000), διαμορφώνουν το λόγο για τους πρωταγωνιστές αυτής της σύγκρουσης, την τηλεόραση, τους Γιουγκοσλάβους, τους Αμερικανούς και το NATO, τους υπόλοιπους Ευρωπαίους και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιδιώκοντας να παρουσιάσουν και να ασκήσουν κριτική στα πραγματικά γεγονότα και να κάνουν αιτιακές αποδόσεις στους φορείς δράσης τους, οι ομιλητές αντιμετωπίζουν το δίλημμα να θεωρηθεί ο λόγος τους εθνικιστικός λόγος. Στην προσπάθειά τους να αποποιηθούν την εθνικιστική ιδιότητα αντλούν από το λόγο για την ελληνική εθνική ταυτότητα, διαχωρίζοντας τον εθνικισμό από αυτή ως μη ορθολογικό και αντιπαραθέτοντας μια ελληνική εθνική ταυτότητα που χαρακτηρίζεται από ορθολογισμό, δικαιοσύνη, υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και ως απειλούμενη. Ταυτόχρονα αποδίδουν στους υπόλοιπους Ευρωπαίους και Αμερικανούς εθνικές ταυτότητες που χαρακτηρίζονται από την έλλειψη ορθολογισμού και δικαιοσύνης, από επιθετικότητα καθώς και ως ευάλωτων στην προπαγάνδα των ΜΜΕ.

Αναπτυξιακές αλλαγές στις αναπαραστάσεις εθνικών μειονοτήτων

Κορηλάκη Ν.Α., Χλουβεράκης Γ.

Σκοπός της μελέτης είναι να εξετάσει τις αναπτυξιακές αλλαγές που παρατηρούνται στο σχηματισμό των κοινωνικών αναπαραστάσεων για μειονοτικές ομάδες από την παιδική έως την εφηβική ηλικία. Πιο συγκεκριμένα, στη μελέτη αυτή εξετάζονται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που αποδίδουν τα μέλη της κυρίαρχης ομάδας - στην περίπτωση μας αυτής των Ελλήνων, τόσο στην ομάδα τους, όσο και στα μέλη της εξω-ομάδας, δηλαδή του μειονοτικού πληθυσμού - που στη μελέτη μας επιλέχθηκε να είναι αυτός των Αλβανών, και αντίστροφα. Πρόκειται για μία συγχρονική μελέτη στην οποία έλαβαν μέρος παιδιά και έφηβοι ηλικίας από 6 έως 17 ετών. Στο δείγμα επιδόθηκε μία επτάβαθμη κλίμακα μέτρησης στην οποία κλήθηκε να αξιολογήσει μία σειρά χαρακτηριστικών που σχετίζονται με την εξωτερική εμφάνιση, το χαρακτήρα, την κοινωνική συμπεριφορά, τις προτιμήσεις και τη σχολική επίδοση τόσο των ελληνοπαίδων όσο και των αλβανοπαίδων. Μια απλούστερη μορφή της ίδιας κλίμακας δόθηκε στις μικρές ηλικίες. Τα πρώτα αποτελέσματα της μελέτης δείχνουν ότι στις ηλικίες των 6 και 7 ετών τόσο οι ελληνοπαίδες, όσο και οι αλβανόπαίδες, αξιολογούν με παρόμοιο τρόπο τους Έλληνες και τους Αλβανούς. Έντονες διαφορές, εις βάρος των μελών της εξω-ομάδας, παρατηρούνται από τη μέση παιδική ηλικία, οι οποίες και διατηρούνται κατά την εφηβική ηλικία. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρημα ότι τα παιδιά που παρακολουθούσαν πολυπολιτισμικά σχολεία, αν και εξακολουθούν να αξιολογούν θετικότερα την ενδο-ομάδα τους, η διαφορά με την εξω-ομάδα, αν και σημαντική, ήταν λιγότερο έντονη.

Η αναπαράσταση της πατρίδας από τους μαθητές του δημοτικού σχολείου

Μελίστα Α., Δασκάλα - Ψυχολόγος, υπ. διδάκτωρ Κοινωνικής Ψυχολογίας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι ο εντοπισμός των στοιχείων που συνθέτουν την αναπαράσταση που έχουν οι μαθητές του δημοτικού σχολείου για την πατρίδα τους, καθώς και η διερεύνηση των σχέσεων που έχουν αυτά τα στοιχεία με την ελληνική εθνική ταυτότητα. Στην έρευνα συμμετέχουν 247 μαθητές (αγόρια και κορίτσια/ Έλληνες και αλλοδαποί) ηλικίας 11 - 12 ετών, που φοιτούν σε σχολεία της Αθήνας. Για τη συλλογή δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του ελεύθερου συσχετισμού, σύμφωνα με την οποία ζητήθηκε από τα παιδιά να γράψουν τις τρεις πρώτες λέξεις που τους έρχονταν στο μυαλό διαβάζοντας τη λέξη «πατρίδα». Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με το στατιστικό πρόγραμμα tri-deux και χρησιμοποιήθηκε η παραγοντική ανάλυση αντιστοιχιών. Τα αποτελέσματα της έρευνας, τα οποία συζητιούνται υπό το πρίσμα των ευρύτερων κοινωνιο - ψυχολογικών διαστάσεων της εθνικής ταυτότητας, έδειξαν ότι το περιεχόμενο της αναπαράστασης της πατρίδας οικοδομείται γύρω

από τρεις θεμελιώδεις άξονες: το χώρο, τα συναισθήματα προς την πατρίδα και την ιστορία. Επίσης, εξετάζονται και οι διαφοροποιήσεις στην αναπαράσταση της πατρίδας ανάλογα με την εθνική καταγωγή των μαθητών.

Ψυχολογική προσαρμογή και ψυχοσωματική υγεία μεταναστών

Ντάλλα Μ., Καραδήμας Ε.Χ.

Η ψυχολογική προσαρμογή μεταναστών αφορά μια σειρά εσωτερικών διεργασιών που έχουν ως αποτέλεσμα μεταβολές στις αξίες, στις στάσεις, την ταυτότητα του ατόμου. Οι μεταβολές αυτές, καθώς και οι απαιτήσεις του καινούριου περιβάλλοντος αποτελούν συχνά καταστάσεις, οι οποίες δημιουργούν άγχος και έχουν ως συνέπεια ψυχοπαθολογικές και ψυχοσωματικές αντιδράσεις. Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να διερευνηθεί τη σχέση ανάμεσα σε διάφορους παράγοντες, όπως τις τακτικές προσαρμογής μεταναστών, το χρόνο παραμονής στην Ελλάδα, την οικογενειακή κατάσταση και την ψυχική υγεία των μεταναστών. Για τη διερεύνηση των τακτικών προσαρμογής μεταναστών χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Τακτικών Προσαρμογής (Berry, 1984), ενώ για τη διερεύνηση ορισμένων δεικτών ψυχικής υγείας (π.χ., άγχους, κατάθλιψης, κοινωνικής δυσλειτουργίας) χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα «State-Trait Anxiety Inventory» (STAI, Spielberger, 1983), καθώς και το Ερωτηματολόγιο Γενικής Υγείας (General Health Questionnaire, GHQ-28). Στην έρευνα συμμετείχαν 120 μετανάστες από τις πρώην χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, ηλικίας άνω των 18 ετών και για σύγκριση χρησιμοποιήθηκε ομάδα ελέγχου (N=200) από Έλληνες γηγενείς. Κατά την παρουσίαση θα συζητηθούν οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των δεικτών ψυχικής υγείας, της χώρας προέλευσης, των τακτικών προσαρμογής μεταναστών στην Ελλάδα, της οικογενειακής κατάστασης, του χρόνου παραμονής στην Ελλάδα, καθώς και οι διαφορές μεταξύ γηγενών και μεταναστών.

Ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της τοπικής ιστορίας: η γνωριμία των παιδιών με την τοπική ιστορία και η συμβολή της στη διαμόρφωση της ιστορικής συνείδησης

Ναχόπουλος Ν., Ξανθάκου Γ.

Τις γνώσεις που αφορούν την τοπική Ιστορία το παιδί τις προσλαμβάνει κατά κύριο μέρος μέσα από τις καθημερινές σχέσεις, τη συμμετοχή σε διάφορες εκδηλώσεις, τα ταξίδια, τις εκδρομές, τα βιβλία και λιγότερο μέσα στο σχολείο. Οι γνώσεις αυτές που επηρεάζουν και διαμορφώνουν την ιστορική συνείδηση του παιδιού χρειάζεται να δοθούν κατά τρόπο ουσιαστικό και ωφέλιμο, γιατί η διαμόρφωση της ιστορικής συνείδησης περνά μέσα και από την τοπική Ιστορία.

Η διδασκαλία της θεωρείται στοιχείο προοδευτικό στην εκπαίδευση. Μπορεί όμως να λειτουργήσει ανασταλτικά στις περιπτώσεις εκείνες που δοθεί υπερβολική έμφαση ή επιβαρυνθεί με

προκαταλήψεις, (κοινωνικές, φυλετικές, εθνικές κ.ά.). Η διδασκαλία της τοπικής Ιστορίας οφείλει να κινείται με δημοκρατικό προσανατολισμό, ώστε να καλλιεργεί την κριτική σκέψη και να αποδυναμώνει το τοπικιστικό πνεύμα.

Μέσα από το δημοκρατικό της προσανατολισμό μπορεί να καλλιεργήσει την αγάπη του παιδιού για τον τόπο του αλλά και το σεβασμό για τον τόπο των άλλων και παράλληλα να συμβάλλει στην ειρηνική και φιλική συμβίωση των λαών. Το σύγχρονο ελληνικό σχολείο θα ωφεληθεί αν αξιοποιήσει το ενδιαφέρον των δασκάλων και των μαθητών για την τοπική ιστορική κληρονομιά.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Οι πεποιθήσεις των παιδιών 3 έως 8 χρόνων για τον υποκειμενικό χαρακτήρα της σκέψης

Πνευματικός Δ., Α.Π.Θ., Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης,

Μακρής Ν., Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Είναι γνωστό ότι τα νήπια αναγνωρίζουν τη σκέψη ως ανθρώπινο κυρίως χαρακτηριστικό και ως μια σημαντική, νοητική δραστηριότητα. Ωστόσο, ελάχιστες πληροφορίες υπάρχουν για το κατά πόσο τα νήπια κατανοούν τον υποκειμενικό χαρακτήρα της σκέψης. Στην παρούσα έρευνα διερευνήθηκαν οι πεποιθήσεις των παιδιών από 3 έως 8 χρόνων για το κατά πόσο άνθρωποι και μη άνθρωποι δράστες έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στο περιεχόμενο της σκέψης κάποιου άλλου. Στους συμμετέχοντες ζητήθηκε να εκτιμήσουν αν άνθρωποι και μη άνθρωποι δράστες, όπως για παράδειγμα, αρκούδα, δέντρο, μητέρα, Θεός, κ.ά., έχουν πρόσβαση στο περιεχόμενο της σκέψης κάποιου άλλου (π.χ. ενός παιδιού) και να αιτιολογήσουν την απάντησή τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: α) μετά τα 5 χρόνια τα νήπια κατανοούν τον υποκειμενικό χαρακτήρα της σκέψης και β) στην ίδια ηλικία τα νήπια διακρίνουν τους δράστες ως προς την ικανότητα πρόσβασης στη σκέψη του άλλου. Τα αποτελέσματα της έρευνας συζητούνται με αναφορά στις σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις στη θεωρία του νου και στα πλαίσια ενός επαναπροσδιορισμού του νηπιακού εγχεκντρισμού.

Η ανάπτυξη της ικανότητας των παιδιών να διακρίνουν υποθέσεις από προτιμήσεις

Ιωαννίδης Χ., Πανεπιστήμιο Πειραιά

Διακίδου Ε. Α., Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στη μελέτη αυτή διερευνάται η ικανότητα των μαθητών Δευτέρας και Έκτης τάξης του Δημοτικού να κατανοούν ότι οι υποθέσεις είναι πεποιθήσεις των οποίων η ορθότητα μπορεί να ελεγχθεί με εμπειρικές μεθόδους και να τις διαφοροποιούν από τις προτιμήσεις. Μελετήθηκε επίσης η πιθανή επίδραση των προσωπικών πεποιθήσεων και προτιμήσεων των μαθητών στην ανάπτυξη

ξη της ικανότητας αυτής. Με τη μέθοδο της δομημένης συνέντευξης εξετάστηκαν 30 μαθητές 7-8 χρόνων και ισάριθμοι μαθητές 11-12 χρόνων. Στους μαθητές παρουσιάστηκαν οκτώ διαφορετικές καταστάσεις. Η καθεμία αναφερόταν σε δύο πρόσωπα που υποτίθεται πως εξέφραζαν δύο αντιτιθέμενες πεποιθήσεις, που μπορούν να ελεγχθούν (υποθέσεις) ή προτιμήσεις. Οι τέσσερις από τις καταστάσεις αυτές αφορούσαν σε διαφωνίες σε πεποιθήσεις και οι άλλες τέσσερις σε προτιμήσεις. Το αντικείμενο της υποτιθέμενης διαφωνίας είχε επιλεγεί έτσι ώστε στις μισές περιπτώσεις οι ερωτώμενοι μαθητές να έχουν πεποιθήσεις ή προτιμήσεις που να συμπίπτουν με τις πεποιθήσεις ή τις προτιμήσεις του ενός προσώπου, ενώ στις υπόλοιπες περιπτώσεις οι μαθητές δεν είχαν κάποια σχετική θέση. Οι μαθητές καλούνταν να απαντήσουν αν και με ποιο τρόπο είναι δυνατόν να αποφασίσουμε κάθε φορά ποιο από τα δύο πρόσωπα έχει δίκαιο. Η ανάλυση των απαντήσεων έδειξε ότι οι μικρότεροι μαθητές δεν διέκριναν υποθέσεις από προτιμήσεις και πρότειναν υποκειμενικού χαρακτήρα ελέγχους για την αξιολόγηση της ορθότητάς τους. Οι μεγαλύτεροι μαθητές ήταν περισσότερο ικανοί να κάνουν την παραπάνω διάκριση και πρότειναν αντικειμενικές μεθόδους ελέγχου μόνο των υποθέσεων. Οι επιπτώσεις για την ανάπτυξη της επιστημονικής σκέψης και τη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών θα συζητηθούν.

Θεωρία του Νου και γλωσσική ανάπτυξη κατά την προσχολική ηλικία

Παπαδόπουλος Ν., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τα τελευταία είκοσι χρόνια, η «Θεωρία του νου», έχει αποσπασεί το ενδιαφέρον των ειδικών που ασχολούνται με τα αίτια του αυτισμού. Με βάση αυτή τη θεωρία, υποστηρίζεται, ότι μπορούν να ανιχνευθούν και να ερμηνευθούν τα αίτια που προκαλούν τις ανεπάρκειες του αυτισμού. Το ενδιαφέρον για τη θεωρία αυτή, τα τελευταία δέκα χρόνια, έχει επεκταθεί στα παιδιά με φυσιολογική ανάπτυξη και έχει προκαλέσει πλήθος ερευνών. Σε πολλές από αυτές τις έρευνες έχει διαπιστωθεί σχέση μεταξύ της θεωρίας του νου και της γλωσσικής ανάπτυξης. Η παρούσα έρευνα μελετά τη σχέση μεταξύ των ικανοτήτων θεωρίας του νου και της γλωσσικής ανάπτυξης κατά την προσχολική ηλικία. Το δείγμα αποτελούν 60 νήπια, 3,5 έως 5,6 ετών, που φοιτούν σε παιδικούς σταθμούς της ευρύτερης περιφέρειας, του λεκανοπεδίου Αττικής. Για την αξιολόγηση των ικανοτήτων θεωρίας του νου χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις (4) δοκιμασίες που έχουν ειδικές κατασκευασθεί για την αξιολόγηση της θεωρίας του νου και ονομάζονται *τεστ εσφαλμένης αντίληψης*, ενώ για την διερεύνηση των γλωσσικών ικανοτήτων χρησιμοποιήθηκαν δύο ψυχολογικές (2) δοκιμασίες: Η πρώτη, η κλίμακα *British Picture Vocabulary Scale*, γνωστή με τα αρχικά *B.P.V.S.*, αξιολογεί την ικανότητα να λεξιλογική αναγνώριση εικόνων, ενώ στη δεύτερη, τα νήπια καλούνται να αφηγηθούν μια ιστορία με βάση, συγκεκριμένο, εικονογραφημένο υλικό. Τα αποτελέσματα συζητούνται μέσα σε ένα πλαίσιο πιθανής χρήσης τους ως προγνω-

στικά "σήματα" της ανάπτυξης ειδικών νοητικών και γλωσσικών ικανοτήτων.

Το συμβολικό παιχνίδι και η γλωσσική του πραγμάτωση: Η μορφή και η λειτουργία των λεκτικών πράξεων κατά τη συνομιλική διαπραγμάτευση του πλαισίου.

Γεωργαλίδου Μ., Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Ένα από τα κυρίαρχα ζητήματα στο χώρο της επιστήμης της γλωσσολογίας είναι η διαδικασία της γλωσσικής κατάκτησης και η φύση της παιδικής γλώσσας σε διάφορα εξελικτικά της στάδια. Ενώ η γενετική προσέγγιση τονίζει τη βιολογική πλευρά της ενεργοποίησης των γλωσσικών δομών, η θεώρηση της παιδικής γλώσσας από τη σκοπιά της *Πραγματολογίας* και της *Ανάλυσης Λόγου* τονίζει τη λειτουργική σχέση των γλωσσικών δομών με τα περιβάλλοντα της εκφοράς τους (Ervin-Tripp & Mitchell-Kernan 1977, Ochs & Schieffelin 1979, Andersen-Slosberg 1990). Σε αυτό το πλαίσιο, εξετάζεται η χρήση της γλώσσας, και συγκεκριμένα των κατευθυντικών δηλωτικών εκφορών, κατά το συμβολικό παιχνίδι παιδιών της ηλικίας του νηπιαγωγείου. Η ανάλυση βασίζεται σε απομαγνητοφωνημένες φυσικές συνομιλίες. Το συμβολικό παιχνίδι, το οποίο αποτελεί κυρίαρχο είδος παιχνιδιού κατά τη νηπιακή ηλικία, πραγματώνεται μέσω ιδιαίτερης συνομιλικής διαπραγμάτευσης. (Garvey & Kramer 1989, Hall, Frank & Ellison 1994, Sawyer 1993). Πολλαπλά σενάρια, προϊόντα της προσωπικής εκδοχής των παιδιών για τη δόμηση της δράσης, αποτελούν την αφετηρία συνομιλικών επεισοδίων μέσα από τα οποία διαμορφώνεται, έστω και προσωρινά, το πλαίσιο του παιχνιδιού (Sawyer 1993). Σε αυτή την παρουσίαση θα δειξουμε ότι: 1) Στις συνομιλίες που σαν αντικείμενο έχουν τον καθορισμό του σεναρίου με βάση το οποίο θα εξελιχθεί το συμβολικό παιχνίδι, οι δηλώσεις με τις οποίες επιχειρείται να οριοθετηθεί το πλαίσιο έχουν έντονα κατευθυντικό χαρακτήρα. 2) Εκφράζονται κυρίως μέσα από την προβολή μιας υποθετικής πραγματικότητας σε μελλοντικό χρόνο, για τη δήλωση της οποίας επιστρατεύεται παρελθοντικός χρόνος ο οποίος δηλώνει την απόσταση του φανταστικού σεναρίου από την πραγματικότητα, όπως για παράδειγμα: «*Λέει, θα παντρευτήκαμε.*», «*Εσύ θα ήσουν η μασέλα δίπλα στο Μουσταφά.*». 3) Η χρήση των γλωσσικών δομών από τα παιδιά συνδέεται στενά με το ενδο- και εξω-συνομιλικό πλαίσιο εξέλιξης της δράσης (Γεωργαλίδου 2000).

Αβάσταχτη και ευεργετική μοναξιά, «είμαι μόνος», μοναχικότητα: Γνωρίζουν τα παιδιά τι είναι;

Γαλανάκη Ε.

Στόχος της έρευνας αυτής – που αποτελεί μέρος ενός ερευνητικού προγράμματος για τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά σχολικής ηλικίας αντιλαμβάνονται τη μοναξιά – είναι να διαπιστώσει: α) κατά πόσον τα παιδιά διακρίνουν τη μοναξιά από την κατά-

σταση «είμαι μόνος», β) το βαθμό στον οποίο αντιλαμβάνονται τη μοναξιά ως επιλογή («μοναχικότητα») και γ) το βαθμό στον οποίο κατανοούν τις θετικές λειτουργίες της μοναξιάς. Το δείγμα αποτέλεσαν 180 παιδιά Β', Δ' και Στ' δημοτικού που εξετάστηκαν με ατομική συνέντευξη και 758 παιδιά Ε' και Στ' δημοτικού που έγραψαν μια ιστορία για τη μοναξιά, από την περιοχή Αθηνών-Πειραιά. Τα ευρήματα, που αναλύθηκαν με τη μέθοδο ποιοτικής ανάλυσης του Strauss (1987), έδειξαν ότι ένα μεγάλο ποσοστό παιδιών διακρίνει τη μοναξιά από το «είμαι μόνος» και αποδίδει τη διάκριση αυτή σε μια ποικιλία λόγων. Επίσης, ένα αξιοσημείωτο ποσοστό παιδιών κατανοεί ότι υπάρχουν άνθρωποι που επιλέγουν να είναι μόνοι και αναφέρει κατηγορίες τέτοιων ανθρώπων. Τέλος, ένα μέτριο ποσοστό παιδιών αναγνωρίζει τις πιθανές θετικές λειτουργίες της μοναξιάς και αναφέρει έναν αριθμό από αυτές. Εντοπίζονται στατιστικές σημαντικές διαφορές ηλικίας ως προς τις αντιλήψεις των παιδιών. Τα ευρήματα αυτά ερμηνεύονται με βάση παλαιότερες ψυχαναλυτικές, αλλά και πρόσφατες θεωρητικές προσεγγίσεις της μοναξιάς, καθώς και σε συσχέτιση με πρόσφατα ερευνητικά ευρήματα γενικά για τη μοναξιά των παιδιών. Ας σημειωθεί ότι ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται και διακρίνουν τις παραπάνω έννοιες έχει ερευνηθεί ελάχιστα μέχρι σήμερα.

Θεωρία του Νου: Ένας δυναμικά εμπλεκόμενος παράγοντας κατά την ανίχνευση του αισιόδοξου προφίλ του προσχολικού παιδιού

Θάνου Α., Κουζιώκα Β., Ζαφειροπούλου Μ., Εργαστήριο Εξελικτικής Ψυχολογίας και Ψυχοπαθολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η ερευνητική αυτή μελέτη έχει ως στόχο την αξιολόγηση της εμπλοκής της θεωρίας του νου κατά την ανίχνευση του τρόπου ερμηνείας των γεγονότων από τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας μέσα από την γλωσσική επικοινωνία. Ειδικότερα αξιολογείται ο τρόπος χρήσης των λέξεων *ξέρω* και *νομίζω* ως αντιπροσωπευτικών εννοιών της πεποίθησης και της αβεβαιότητας. Το δείγμα μας είναι 45 παιδιά 4 – 5 ετών από αστικό περιβάλλον. Ως μεθοδολογικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε μια ημιτελής ιστορία η ολοκλήρωση της οποίας από τα παιδιά είναι ενδεικτική της δυναμικότητας του ρόλου της θεωρίας του νου κατά την γλωσσική επικοινωνία μέσα από συγκεκριμένες έννοιες. Κριτήρια αξιολόγησης του ρόλου αυτού αποτελούν: α) η αντιπαράθεση της σκέψης με την πραγματικότητα, β) η ανάπτυξη της αντιθετικότητας της έννοιας *νομίζω* και γ) η χρήση των λέξεων *ίσως* και *πρέπει* ως δεικτών της αβεβαιότητας και της πεποίθησης. Η επεξεργασία των δεδομένων είναι σε εξέλιξη. Οι πρώτες ενδείξεις συνηγορούν στην δυναμικότητα του ρόλου της θεωρίας του νου στην έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων, καταλυτική για την ανίχνευση της αισιοδοξίας ή της απαισιοδοξίας των παιδιών.

ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΟΧΗΣ – ΥΠΕΡΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Θεωρητική προσέγγιση της συννοσηρότητας σε παιδιά με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής - Υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ) και Αναγνωστικών Δυσκολιών

Αγαπητού Π., υπ. διδάκτωρ, Βούλαρη Κ., υπ. διδάκτωρ, Καραπέτσας Α., Καθηγητής Παιδ. Τμήματος Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Το έντονο επιστημονικό ενδιαφέρον της συννοσηρότητας των αναπτυξιακών διαταραχών, δικαιολογείται διότι αφ' ενός μεν επηρεάζει την ασφαλή και έγκυρη διάγνωση, αφ' ετέρου την αποτελεσματική αντιμετώπιση των διαταραχών. Η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής -Υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ) είναι η μοναδική διαταραχή που εμφανίζει τα μεγαλύτερα ποσοστά συννοσηρότητας, τα οποία φθάνουν στο 30-50% σε κλινικό και ακαδημαϊκό δείγμα. Τα συμπεριφοριστικά ελλείμματα που συνδέονται με τη ΔΕΠ-Υ, περιλαμβάνουν μεταξύ των άλλων, μια ανικανότητα συγκέντρωσης προσοχής, παρορμητικότητα στην απάντηση και μειωμένη λειτουργική μνήμη, επηρεάζοντας πλήθος δοκιμασιών συμπεριλαμβανομένων της φωνολογικής ενημερότητας και της κατανόησης. Τα πολλά κοινά χαρακτηριστικά αυτών των διαταραχών υποδηλώνουν ότι αντανακλούν μια γενικότερη αδυναμία εγκεφαλικής δομής και λειτουργίας. Αυτή έχει αναφερθεί ως Άτυπη Εγκεφαλική Ανάπτυξη και μπορεί να είναι μια λειτουργία τόσο γενετικών όσο και περιβαλλοντικών παραγόντων, καθώς και της αλληλεπίδρασής τους και αναφέρεται στην πιο γενικευμένη δυσλειτουργία, στη δομή και ενεργοποίηση του εγκεφάλου, που αποτελούν τη βάση αυτών των διαταραχών.

Στάσεις, Γνώσεις & Αντιλήψεις των Νηπιαγωγών για Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής με ή χωρίς Υπερκινητικότητα (Δ.Ε.Π./Υ.): Μια Πρώτη Προσέγγιση στον Ελληνικό Χώρο.

Καραγρηγορίου Ε., Ματσόπουλος, Α.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονος προβληματισμός στη χώρα μας για τη διάγνωση και αντιμετώπιση παιδιών με ελλειμματική προσοχή με ή χωρίς υπερκινητικότητα (Δ.Ε.Π./Υ.). Ωστόσο, σε αυτή την κατηγορία παιδιών προσχολικής ηλικίας είναι ιδιαίτερα δύσκολο να γίνει διαφορική διάγνωση σχετικά με το αν το παιδί έχει γνήσια χαρακτηριστικά Δ.Ε.Π./Υ. ή αν απλά είναι ζωηρό ή αν έχει προβλήματα συμπεριφοράς (Eisert, 1992, Καλαντζή-Azizi, 1998). Επιπλέον, παρατηρείται ένα κενό στην ελληνική βιβλιογραφία όσον αφορά τις γνώσεις και τις στάσεις των νηπιαγωγών για αυτή τη διαταραχή, το οποίο προσπαθεί, σε ένα μικρό βαθμό, να καλύψει η παρούσα έρευνα. Αυτή, λοιπόν, η έρευνα αποσκοπεί στη διερεύνηση των στάσεων, των γνώσεων και των αντιλήψεων των νηπιαγωγών σχετικά με παιδιά προσχολικής ηλικίας με Δ.Ε.Π./Υ. Βάσει ερωτηματολογίου και με συνολικό δείγμα 147 νηπιαγωγούς από αστικές

περιοχές βρέθηκε, ανάμεσα σε άλλα, ότι οι έμπειροι νηπιαγωγοί δεν είχαν τις αναγκαίες γνώσεις όσον αφορά τα χαρακτηριστικά της Δ.Ε.Π./Υ. και δεν γνώριζαν κατάλληλες παιδαγωγικές μεθόδους για την εκπαίδευση παιδιών με Δ.Ε.Π./Υ. Αντίθετα, οι άπειροι νηπιαγωγοί υπερτερούσαν σημαντικά σε γνώσεις σχετικά με την παραπάνω διαταραχή. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι τόσο οι έμπειροι όσο και οι άπειροι νηπιαγωγοί θεωρούν άκρως αναγκαία την περαιτέρω επιμόρφωση σε θέματα σχετικά με τη Δ.Ε.Π./Υ. Εν κατακλείδι, αναφέρονται μερικές πρακτικές εφαρμογές των ευρημάτων της έρευνας για εκπαιδευτικούς, σχολικούς ψυχολόγους και σχολικούς συμβούλους.

Το επίπεδο αυτοεκτίμησης σε παιδιά ηλικίας 4-8 ετών με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητας(ΔΕΠ-Υ)
Ζουρντζής Ε., Αγγελή Κ., Καλατζή-Αζίζι Α.

Η ΔΕΠ-Υ αποτελεί μία από τις συχνές διαταραχές της ανάπτυξης κατά την παιδική ηλικία. Σύμφωνα με το διαγνωστικό εγχειρίδιο DSM-IV (American Psychiatric Association, 2000) το ποσοστό των παιδιών με ΔΕΠ-Υ κυμαίνεται στο 3-5% του συνόλου του παιδικού πληθυσμού. Στην παρούσα έρευνα διερευνήθηκε αφενός η συχνότητα της πιθανότητας εμφάνισης της ΔΕΠ-Υ και αφετέρου η σχέση της διαταραχής με την αυτοεκτίμηση σε μη-κλινικό δείγμα 308 παιδιών, ηλικίας 4-8 ετών που φοιτούν σε κανονικό νηπιαγωγείο και δημοτικό σχολείο, από αστικές και επαρχιακές περιοχές της Ελλάδας. Οι εκπαιδευτικοί των παιδιών συμπλήρωσαν το Τεστ Ανίχνευσης της ΔΕΠ-Υ (*Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Test*) (Gilliam, 1995) και την Κλίμακα Αξιολόγησης του Επιπέδου Αυτοεκτίμησης (*Behavioral Academic Self-Esteem*) (Coopersmith & Gilberts, 1982) με την οποία αξιολογήθηκε το επίπεδο αυτοεκτίμησης καθώς και οι επιμέρους παράγοντές της (ανάληψη πρωτοβουλιών, κοινωνική προσαρμογή, αντίδραση στην επιτυχία-αποτυχία, αποδοχή από τους συνομήλικους και αυτοπεποίθηση). Διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά με αυξημένη πιθανότητα εμφάνισης ΔΕΠ-Υ παρουσιάζουν συχνότερα χαμηλότερο επίπεδο αυτοεκτίμησης σε σχέση με τους συνομήλικούς τους. Επιπλέον, από τα πρωτογενή χαρακτηριστικά της ΔΕΠ-Υ, η υπερκινητικότητα φαίνεται ότι επηρεάζει λιγότερο το επίπεδο της αυτοεκτίμησης σε σχέση με την παρορμητικότητα και την απροσεξία.

Νευροψυχολογική αξιολόγηση και δυσλειτουργία των μετωπιαίων δραστηριοτήτων: Δυσκολίες μνήμης και προσοχής σε παιδιά με προβλήματα μάθησης/ προσοχής
Βάρβογλη Α.

Σκοπός: Σύμφωνα με τους Gornstein et al (1989), Benezra και Douglas (1990) τα παιδιά με δυσκολίες μάθησης και συμπεριφοράς συχνά επιδεικνύουν σημάδια «δυσλειτουργίας των μετωπιαίων δραστηριοτήτων», όπως μειωμένη διατήρηση της προσοχής και ευαισθησία στην παρεμβολή άλλων ερεθισμάτων και δυσκο-

λίες στην ενοποίηση, προγραμματισμό και οργάνωση των πληροφοριών (Shue & Douglas, 1992). Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να μελετηθεί η σχέση των λειτουργιών της προσοχής όπως αυτές μετριοούνται από το τεστ CPT και την ικανότητα του παιδιού στη σύνθετη λεκτική μάθηση. Πιο συγκεκριμένα, μελετήθηκε η σχέση ανάμεσα στην παρατεταμένη προσοχή, την αναχίτηση αντίδρασης και τη λεκτική μάθηση σε παιδιά με προβλήματα μάθησης/προσοχής.

Μέθοδος: Εβδομήντα εννέα παιδιά, 54 αγόρια και 25 κορίτσια (74 δεξιόχειρες και 5 αριστερόχειρες), που εξετάστηκαν στην πανεπιστημιακή κλινική του Children's Hospital της ιατρικής σχολής του Harvard, με διάφορες δυσκολίες μάθησης και συμπεριφοράς επιλέχθηκαν γι' αυτή την έρευνα. Χρησιμοποιήθηκαν τα τεστ: WISC-III, California Verbal Learning Test -Children's Version (CVLT-C), Continuous Performance Test (CPT), και το Conner's Rating Scales (για δασκάλους και γονείς).

Ευρήματα: Υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στα ερωτηματολόγια συμπεριφοράς που συμπληρώνουν οι δάσκαλοι και οι γονείς, ειδικά στον τομέα της υπερκινητικότητας. Οι ανησυχίες των δασκάλων στον τομέα της έλλειψης προσοχής είχαν σημαντική συσχέτιση με υποεπρότητες του τεστ CPT. Ενδιαφέροντα αποτελέσματα έδειξε η τάση προς συσχέτιση ανάμεσα στο τεστ λεκτικής μάθησης και υποεπρότητες του τεστ CPT.

Η αιτιολογία και αντιμετώπιση της διασπαστικής συμπεριφοράς των παιδιών σύμφωνα με τις απόψεις των γονέων τους
Μανιαδάκη Κ., Κάκουρος Ε.

Όταν κάποιο παιδί αντιμετωπίζει προβλήματα συμπεριφοράς, οι γονείς δίνουν συνήθως τη δική τους ερμηνεία σχετικά με την αιτιολογία τους και έχουν τις δικές τους απόψεις για τον καλύτερο τρόπο αντιμετώπισής τους. Αυτές οι ερμηνείες όμως συχνά δεν συμφωνούν με τις επιστημονικές απόψεις.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των αντιλήψεων των γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για την αιτιολογία και αντιμετώπιση των Διαταραχών Διασπαστικής Συμπεριφοράς. 634 μητέρες και πατέρες συμπλήρωσαν μία προσαρμογή του "Parental Account of the Causes of Childhood Problems Questionnaire" (Sonuga-Barke & Balding, 1993) και το "Strengths and Difficulties Questionnaire" (Goodman, 1997).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το φύλο του γονέα και του παιδιού επηρεάζουν σημαντικά τις παραπάνω αντιλήψεις. Για παράδειγμα, διαπιστώθηκε ότι η διασπαστική συμπεριφορά των κοριτσιών αποδίδεται συχνότερα σε οργανικά αίτια ($F=8.13, p<.01$) ενώ η αντίστοιχη συμπεριφορά των αγοριών σε περιβαλλοντικές επιδράσεις ($F=10.96, p<.001$). Επιπλέον, η υιοθέτηση αυστηρών μεθόδων πειθαρχίας θεωρείται ως αποτελεσματικότερη για τα αγόρια ($t=3.30, p=.001$) ενώ οι μητέρες, σε σχέση με τους πατέρες, θεωρούν συχνότερα ότι η προσέγγιση του παιδιού είναι αποτελεσματικότερη για την αντιμετώπιση αυτών των δυσκολιών ($t=-2.51, p=.01$).

Στη βάση των αποτελεσμάτων αυτών συζητείται ο ρόλος των

γονεϊκών αντιλήψεων για την έκβαση της διασπαστικής συμπεριφοράς των παιδιών καθώς και η σημασία τροποποίησης των δυσλειτουργικών αντιλήψεων στα πλαίσια ενός θεραπευτικού προγράμματος για την αντιμετώπιση της συμπεριφοράς αυτής.

Το υπερκινητικό παιδί – Ένταξη και προσαρμογή στο σχολείο Καθηγήτριας Χ.

Η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί στην παρουσίαση της παραπάνω εισήγησης είναι η εξής:

Η εργασία θα χωριστεί σε δυο μέρη. Στο 1ο μέρος θα γίνει γενική επισκόπηση του θέματος, ενώ στο 2ο μέρος θα γίνει ανάλυση του θέματος όσον αφορά στην αιτία που το προκαλεί, στη διάγνωση, στη θεραπεία και στον τρόπο αντιμετώπισής του από γονείς, δασκάλους και συμμαθητές.

Μπορεί τα άτομα με υπερκινητικό σύνδρομο να ανήκουν σε κατηγορία με ειδικές ανάγκες, όμως έχει αποδειχθεί ότι η ένταξη τους επιτυγχάνεται ευκολότερα όχι μέσα από ειδικά σχολεία, αλλά με τη φοίτηση τους σε γενικά σχολεία.

Η διαταραχή ελλειμματικής προσοχής-υπερκινητικότητα είναι μια αναπτυξιακή διαταραχή για την οποία, δυστυχώς, υπάρχει στην Ελλάδα ελλιπής πληροφόρηση τόσο ως προς τα πρωτογενή συμπτώματα της όσο και ως προς τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν αυτά τα παιδιά, όπως μαθησιακές δυσκολίες και προβλήματα συμπεριφοράς. Το υπερκινητικό παιδί είναι ένα παιδί «δύσκολο» που δείχνει να μην μπορεί να ζήσει μέσα σ' έναν κόσμο φτιαγμένο με κανόνες, το χειρότερο όμως όλων είναι ότι το περιβάλλον αυτού του παιδιού, σχολικό και κοινωνικό, αντιδρά αρνητικά απέναντί του, πράγμα που το κάνει ακόμα πιο αντιδραστικό και δύσκολο στη συμπεριφορά του.

Στο 2ο μέρος της εισήγησης θα δούμε τι προκαλεί τη διαταραχή, πώς την αναγνωρίζουμε, πώς θεραπεύεται. Μαθαίνουμε να ξεχωρίζουμε το σκαλοπάτι της κοινωνικοποίησης που είναι η οικογένεια και συνεχίζοντας στο επόμενο που είναι το σχολείο. Οι γονείς πρέπει να δουν το πρόβλημα, να το δεχτούν και στη συνέχεια να μάθουν όχι μόνο να ζουν μ' αυτό αλλά και να στηρίξουν το παιδί ώστε να μπορέσει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του.

Ο τρόπος για να επιτευχθούν αυτά είναι η λεπτομερέστατη ενημέρωση των γονέων ως προς το πρόβλημα για την αντιμετώπιση του, το επόμενο βήμα, σημαντικότερο για την ψυχική ανάπτυξη του παιδιού, είναι η ένταξη στο σχολικό περιβάλλον. Αφού γίνει η ενημέρωση των δασκάλων ότι κάποιο παιδί πάσχει από σύνδρομο ελλειμματικής προσοχής-υπερκινητικότητας στην συνέχεια ο δάσκαλος οφείλει να ενημερωθεί για τις παιδαγωγικές στρατηγικές με τις οποίες θα μπορέσει να στηρίξει το παιδί αυτό και να ακολουθήσει διδακτικές μεθόδους που θα το βοηθήσουν να ενταχθεί στην κοινωνική ομάδα που λέγεται σχολείο. Κλειδί για την επιτυχία είναι η άριστη σχέση γονέα-δασκάλου. Μια σχέση που η σημασία της αναδεικνύεται μέσα από μια συνέντευξη που πήρε ένα περιοδικό από τη Sandra Rief.

Τέλος, θα συγκεντρωθούν και θα παρατεθούν στοιχεία από

εκπαιδευτικούς που έχουν στην τάξη τους παιδιά με υπερκινητικό σύνδρομο και θα μοιραστούν τις εμπειρίες τους.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η ελληνική οικογένεια. Ομοιότητες και διαφορές με την οικογένεια στην Ολλανδία, τη Χιλή και το Πακιστάν

Γιώτσα Α., Τμήμα ΦΠΨ, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η παρούσα έρευνα στοχεύει να διερευνήσει πως η δομή και η λειτουργία της οικογένειας συνδέονται με ψυχολογικές μεταβλητές και ποια είναι η συνάφεια ανάμεσα σε πολιτισμικά στοιχεία και ψυχολογικές μεταβλητές, όπως είναι η εικόνα του εαυτού, χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, οικουμενικές αξίες, οικογενειακές αξίες και η συναισθηματική απόσταση από άλλα άτομα. Η έρευνα έλαβε χώρα στην Ελλάδα, την Ολλανδία, τη Χιλή και το Πακιστάν. Για την επιλογή των πολιτιστικών ομάδων χρησιμοποιήσαμε την πολιτιστική διάσταση συλλογικότητα/ατομικισμός. Τα δεδομένα θα αναλυθούν σε δύο επίπεδα: για κάθε πολιτισμό ξεχωριστά (emic approach) και διαπολιτιστικά (etic approach). Τα συμπεράσματα που θα προκύψουν για κάθε κοινωνία (indigenous approach) θα παρουσιάσουν τη διαμόρφωση των ψυχολογικών μεταβλητών της οικογένειας σε ένα συγκεκριμένο πολιτιστικό πλαίσιο. Η διαπολιτιστική σύγκριση θα εντοπίσει τις ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών και θα διευκολύνει την ερμηνεία για τη σημασία που έχει κάθε μεταβλητή σε κάθε κοινωνία ξεχωριστά.

Η Χρήση της Σωματικής Τιμωρίας και Άλλων Μεθόδων Πειθαρχίας στην Ελληνική Οικογένεια. Απόψεις Μαθητών/τριών & Φοιτητών/τριών

Κωνσταντίνου Κ., Ψάλη Α., ΑΠΘ

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια διερεύνησης των τρόπων πειθαρχίας - και ειδικότερα της σωματικής τιμωρίας - που χρησιμοποιεί η σύγχρονη Ελληνική οικογένεια, έτσι όπως προκύπτουν μέσα από τις απόψεις μαθητών/τριών και φοιτητών/τριών. Η μελέτη διεξήχθη στα πλαίσια μιας ευρύτερης, παγκόσμιας έρευνας σχετικά με τη χρήση σωματικής τιμωρίας σε παιδιά, η οποία ξεκίνησε από μια ομάδα ερευνητών του Εθνικού Κέντρου Μελέτης της Σωματικής Ποινής και των Εναλλακτικών Τρόπων Τιμωρίας (NCSCPA) με έδρα τη Φιλαδέλφεια των ΗΠΑ. Το Ερωτηματολόγιο Πειθαρχίας (μεταφρασμένο στα Ελληνικά), που κατασκευάστηκε από την ερευνητική ομάδα της παγκόσμιας έρευνας, μοιράστηκε σε 91 μαθητές/τριες Γυμνασίου & Λυκείου και σε 241 φοιτητές/τριες Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Θεσσαλονίκης. Μέσα από την παρουσίαση των αποτελεσμάτων θα επιχειρήσουμε να δείξουμε:

- την ύπαρξη σχέσης μεταξύ χαρακτηριστικών όπως η μόρφωση των γονέων και η οικονομική κατάσταση της οικογένειας και της χρήσης σωματικής τιμωρίας

- την ύπαρξη διαφορών μεταξύ αγοριών και κοριτσιών όσον αφορά στη συχνότητα και τη σοβαρότητα των σωματικών τιμωριών που δέχονται, αλλά και στις αντιλήψεις τους σχετικά με τη χρησιμότητα της σωματικής τιμωρίας στην ανατροφή των παιδιών και
- την επίδραση της ηλικίας στις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τη χρήση και τη χρησιμότητα της σωματικής τιμωρίας ως μέσου πειθαρχίας.

Η ποιότητα ζωής του ηλικιωμένου ατόμου στην Ελληνική οικογένεια Νόβα-Καλτσούνη Χ.

Τα προβλήματα που σήμερα αντιμετωπίζει ένα ηλικιωμένο άτομο είναι πολλά και σύνθετα. Δεν είναι μόνο προβλήματα υγείας, οικονομικά, αλλά είναι επίσης προβλήματα ψυχοκοινωνικά (σχέσεις με την οικογένεια, κοινωνική απομόνωση). Οι συνθήκες οικογενειακής ζωής, δηλαδή οι συνθήκες διαβίωσης και οι σχέσεις με τα μέλη της οικογένειας, παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην ικανοποίηση που οι ηλικιωμένοι παίρνουν από τη ζωή και ειδικότερα στην επιτάχυνση του γήρατος.

Κατά τα τελευταία χρόνια ο ηλικιωμένος στερείται ολοένα και περισσότερο βασικών συναισθηματικών ικανοποιήσεων που είναι απαραίτητες για τη φυσική, πνευματική και κοινωνική του λειτουργία και επιβίωση. Οι συναισθηματικοί δεσμοί της οικογένειας είναι σε παρακμή, ιδιαίτερα στις αναπτυγμένες βιομηχανικά κοινωνίες, είτε γιατί αλλάζει η σύνθεση της οικογένειας (προωθούνται νέες μορφές οργάνωσης του ιδιωτικού βίου π.χ. μονογονεϊκές οικογένειες) είτε γιατί αλλάζει η νοοτροπία. Ζούμε σε έναν κόσμο, στον οποίο οι ηλικιωμένοι καθώς και άτομα με ιδιαίτερες και ανάγκες δεν χωράνε. Ζούμε σε έναν κόσμο όπου η γήρανση αντιμετωπίζεται σχεδόν ως νόσος και όχι ως φυσιολογική κατάσταση, όπως είναι στην πραγματικότητα.

Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι να ερευνήσει την ποιότητα ζωής μιας μερίδας ηλικιωμένων στην Ελλάδα και ειδικότερα τις σχέσεις των ατόμων αυτών με την οικογένειά τους.

Ειδικότερα εξετάζονται:

- Το επίπεδο επικοινωνίας των ηλικιωμένων ατόμων με τα παιδιά και τις οικογένειές τους
- Η οικονομική τους ανεξαρτησία/εξάρτηση
- Τα ενδιαφέροντα και οι δραστηριότητές τους
- Η στάση τους απέναντι στη ζωή

Στην έρευνα πήραν μέρος 150 άτομα από 3 ΚΑΠΗ της Πάτρας και 5 των Αθηνών.

Τρόποι συναλλαγής των Ελληνίδων γιαγιάδων με την οικογένεια της κόρης τους

Παγοροπούλου Α., Παπαγεωργίου Β.

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας ήταν να διερευνηθεί τον τρόπο συναλλαγής των ελληνίδων γιαγιάδων με την οικογένεια της κόρης τους.

Η έρευνα διεξήχθη με τη συμμετοχή 100 ατόμων, 50 ζευγαριών εκ των οποίων τα 35 ήταν μητέρες – κόρες και τα 15 πεθερές – νύφες. Το ερωτηματολόγιο που χορηγήθηκε στα ζευγάρια του δείγματος ήταν αυτοσχέδιο.

Μελετήθηκαν: α) οι κατηγορίες που εκπροσωπούν την πλειοψηφία των ελληνίδων γιαγιάδων, β) οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ των εκτιμήσεων της κόρης για τη μητέρα της και της τελευταίας για τον εαυτό της και γ) κατά πόσο διαφοροποιείται η σχέση μητέρας – κόρης και πεθεράς – νύφης.

Όσον αφορά τα παραπάνω, βρέθηκε ότι η ελληνίδα γιαγιά είχε μεγαλύτερη εκπροσώπηση κατά σειρά στις κατηγορίες της «εμπλεκόμενης» (involved), της «επιζητούσης την οικογενειακή της θαλπωρή» (fun-seeker) και της «υποκατάστατη γονέα» (suprogate). Επίσης βρέθηκε ότι η εκτίμηση της κόρης για τη μητέρα της σχεδόν συμπίπτει με αυτό που η ίδια πιστεύει για τον εαυτό της. Ένα ακόμα ενδιαφέρον εύρημα που προέκυψε είναι ότι δεν εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στη σχέση μητέρας – κόρης και πεθεράς – νύφης.

Εντοπισμός διαφορετικών δομών της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας: οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας και σχολική αυτοαντίληψη μαθητών γυμνασίου

Δούδαλη Α., Μυλωνάς Κ., Γκαρή Αικ.

Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν ο εντοπισμός οικογενειών διπλής σταδιοδρομίας σε σχέση με άλλες δομές οικογένειας και η συναφειακή προσέγγιση της σχολικής αυτοαντίληψης μαθητών γυμνασίου. Ο εντοπισμός της οικογένειας διπλής σταδιοδρομίας ως διαφορετικής ομάδας, σε σύγκριση και με άλλες οικογένειες, στην έρευνα αυτή, πραγματοποιείται με βάση μια σειρά κριτηρίων και το συνδυασμό τους μέσω ενός αλγορίθμου. Το αρχικό δείγμα ήταν 922 μαθητές. Τα κριτήρια εντοπισμού που χρησιμοποιήθηκαν είναι η επαγγελματική ικανοποίηση των δύο συζύγων, το εισόδημα των συζύγων, το μορφωτικό τους επίπεδο και, το επάγγελμά τους, όπως αυτά είχαν δηλωθεί από τους 688 μαθητές του συνολικού δείγματος. Με βάση αυτά, μέσω αλγοριθμικής διαδικασίας και μέσω στατιστικών ελέγχων, καταλήξαμε σε 183 οικογένειες διπλής σταδιοδρομίας. Εντοπίστηκαν επίσης, με βάση απλούς συνδυασμούς των κριτηρίων και άλλες δομές οικογένειας όπως διπλού εισοδήματος (N=243), οικογένειες με τον σύζυγο να σταδιοδρομεί και τη σύζυγο να εργάζεται (N=200), κ.ά. Για τη μέτρηση της σχολικής αυτοαντίληψης χρησιμοποιήθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο 26 ερωτήσεων αυτοαναφοράς βασισμένο σε παλαιότερες έρευνες με ελληνες μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το οποίο συμπληρώθηκε από 233 μαθητές Β' τάξης ιδιωτικών κυρίως γυμνασίων της περιοχής πρωτεύουσας. Μέσω ανάλυσης παραγόντων προκύπτουν τέσσερις παράγοντες σχολικής αυτοαντίληψης: «ιδανική αυτοαντίληψη στο σχολικό πλαίσιο», «Πραγματική αυτοαντίληψη και σχολική επιτυχία», και «Σχολική αυτοαντίληψη και πνευματική καλλιέργεια», «Αυτοαντίληψη και συμπεριφορά στο σχολείο». Ο παράγοντας «Σχολική αυτοαντίληψη και πνευματική καλλιέρ-

γεια» για τους μαθητές οικογένειας διπλής σταδιοδρομίας εμφανίζεται να διαφέρει σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο, σε σύγκριση με τους μαθητές οικογένειας διπλού εισοδήματος, οι οποίοι αντιλαμβάνονται λιγότερο την ανάγκη πνευματικής καλλιέργειας στον εαυτό τους.

Η επιτυχημένη οικογένεια. Απόψεις σπουδαστών ΤΕΙ

Πρελορέντζου, Ε., Παξινός Ι.

Σε σπουδαστές του ΤΕΙ Αθήνας ζητήθηκε να περιγράψουν τι θεωρούν ως «επιτυχημένη οικογένεια» οι απαντήσεις τους αξιολογήθηκαν σε συμφωνία με την κλίμακα Family environmental scale. Η επεξεργασία των δεδομένων και τα συμπεράσματα είναι σε εξέλιξη.

ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ

Οι στρατηγικές ανάγνωσης μονόγλωσσων και δίγλωσσων μαθητών

Χυτήρη, Έ.-Φ.

Η ανακοίνωση αναφέρεται σε μια έρευνα η οποία σύγκρινε τις στρατηγικές ανάγνωσης μονόγλωσσων και δίγλωσσων μαθητών της Β' και Γ' δημοτικού. Συγκεκριμένα, η έρευνα εστιάστηκε στην προφορική ανάγνωση και χρησιμοποίησε τη μέθοδο της καταγραφής και ταξινόμησης αναγνωστικών λαθών (γραφονολογικά, συντακτικά, σημασιολογικά) για να εντοπίσει τις κυριότερες στρατηγικές των μαθητών. Επίσης, χρησιμοποίησε κείμενα διαφορετικού βαθμού δυσκολίας ώστε να μελετηθεί την ικανότητα των αναγνωστών να προσαρμόσουν τις στρατηγικές τους στο βαθμό δυσκολίας του κειμένου.

Στην μελέτη πήραν μέρος 40 μαθητές-20 από την Β' και 20 από την Γ' δημοτικού. Οι μισοί μαθητές είχαν την ελληνική σαν μητρική και οι άλλοι μισοί σαν δεύτερη γλώσσα. Σε όλους τους μαθητές δόθηκαν προκαταρκτικά τεστ νοητικής ικανότητας (Raven), λεξιλογίου (Αθηνά τεστ), γραφο-φωνολογικής ενημερότητας (Αθηνά τεστ) και αναγνωστικού λεξιλογίου. Για τους σκοπούς της έρευνας δημιουργήθηκαν έξι κείμενα με αύξοντα βαθμό αναγνωστικής δυσκολίας. Σε κάθε μαθητή χορηγήθηκαν τρία κείμενα τα οποία επελέγησαν με βάση την επίδοσή του στα διάφορα προκαταρκτικά τεστ ώστε να αντιπροσωπεύουν τρεις βαθμίδες δυσκολίας (εύκολο, στο επίπεδό του, δύσκολο). Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τον μαθητή να διαβάσει δυνατά το κείμενο και να απαντήσει σε ερωτήσεις κατανόησης. Η ανάγνωση του κειμένου μαγνητοφωνήθηκε και τα λάθη καταγράφηκαν και ταξινομήθηκαν σε κατηγορίες (γραφο-φωνολογικά, συντακτικά, σημασιολογικά).

Η παρούσα έρευνα είναι σε εξέλιξη. Από μία πρώτη εξέταση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι οι δύο ομάδες διαφέρουν μεταξύ τους και ότι η διαφοροποίηση αυτή εξακολουθεί και στην Γ' δημοτικού.

Ο ρόλος της βραχύχρονης μνήμης στην εκμάθηση ξένης γλώσσας

Μασούρα Ε., Gathercole S.

Η παρούσα εργασία διερευνά το βαθμό στον οποίο δύο γνωστικά συστήματα αποθήκευσης πληροφοριών –η φωνολογική βραχύχρονη μνήμη και η μακρόχρονη γνώση λεξιλογίου- συμβάλουν στη διαδικασία απόκτησης καινούργιων λέξεων σε μία ξένη γλώσσα. 40 μαθητές που διδάσκονταν Αγγλικά ως ξένη γλώσσα για μία περίοδο κατά μέσο όρο 4 χρόνων, πήραν μέρος σε μία πειραματική διαδικασία, όπου μελετούσαν άγνωστες σε αυτούς Αγγλικές λέξεις. Βρέθηκε ότι η ικανότητα της φωνολογικής βραχύχρονης μνήμης συνδέεται άμεσα με το ήδη υπάρχον λεξιλόγιό τους στα Αγγλικά αλλά όχι με την ικανότητά τους να μαθαίνουν καινούργιες λέξεις. Αντίθετα, αποκαλύφθηκε μία στενή σχέση ανάμεσα στο λεξιλόγιο και στην ταχύτητα εκμάθησης καινούργιων λέξεων. Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι επιδόσεις μαθητών που είναι εξοικειωμένοι με μια ξένη γλώσσα σχετίζονται περισσότερο με τη μακρόχρονη γνώση τους και λιγότερο με τη βραχύχρονη μνήμη τους.

Εκμάθηση γραμματικής άγνωστης φυσικής γλώσσας: εμπειρικά δεδομένα

Χουντουμάδη Α., Ρήγα Μ.

Η πειραματική αυτή μελέτη βασίζεται σε πρότερα ερευνητικά δεδομένα αναφορικά με την μάθηση «τεχνητής γραμματικής», επεκτείνοντάς τα με τη χρήση φυσικής γλώσσας, άγνωστης στους συμμετέχοντες στο πείραμα. Χρησιμοποιήθηκαν ουσιαστικά της Σερβικής που σχηματίζουν τον πληθυντικό αριθμό σύμφωνα με τέσσερις διαφορετικούς κανόνες, τα οποία παρουσιάστηκαν στην οθόνη ηλεκτρονικού υπολογιστή με ειδικό λογισμικό για πειράματα ψυχολογίας. Είκοσι τέσσερις συμμετέχοντες μελέτησαν 16 ζεύγη ουσιαστικών που συνοδεύονταν από τις αντίστοιχες εικόνες στον ενικό και πληθυντικό αριθμό. Στη συνέχεια, υποβλήθηκαν σε δοκιμασία στενού φάσματος απαντήσεων, κατά την οποία έπρεπε να επιλέξουν τη σωστή μορφή του ουσιαστικού στον πληθυντικό αριθμό. Στη δοκιμασία περιλαμβάνονταν τα μισά ζεύγη από αυτά που μελέτησαν αρχικά, καθώς και τέσσερα επιπλέον για κάθε κανόνα. Μετά από κάθε επιλογή τους, οι συμμετέχοντες ανέφεραν αν θυμούνταν, ήξεραν ή μάντεψαν τη σωστή απάντηση. Στο τέλος έκριναν την απόδοσή τους στην όλη δοκιμασία, ανέφεραν πόσους κανόνες κατάφεραν να διακρίνουν, και κλήθηκαν να αναγνωρίσουν τους σωστούς κανόνες.

Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν τα υψηλά επίπεδα ακριβείας σε παρόμοιες μελέτες μάθησης «τεχνητής γραμματικής». Συγκεκριμένα, το επίπεδο των σωστών επιλογών, ιδιαίτερα σε σχέση με ουσιαστικά που έβλεπαν πρώτη φορά ήταν σημαντικά υψηλότερο από τυχαία επιλογή. Τέλος, οι εκτιμήσεις των επιλογών, οδηγούν στο συμπέρασμα πως η εκμάθηση της γραμματικής συνέβη χωρίς επίγνωση.

Η κατάκτηση μιας δεύτερης γλώσσας στην νηπιακή ηλικία: Η περίπτωση της φωνολογικής και φωνητικής δίγλωσσης γλωσσικής ανάπτυξης. Αποτελέσματα μιας διαχρονικής, συγκριτικής έρευνας σε δίγλωσσα ελληνόπουλα της Γερμανίας
Τριάρχη-Herrmann B., Διδάσκουσα, Πανεπιστημίου Μονάχου

Οι διαδικασίες γλωσσικής ανάπτυξης, που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της κατάκτησης μιας δεύτερης γλώσσας, κατά τη νηπιακή ηλικία αποτελούν μια θεματική, η οποία τις τελευταίες δεκαετίες έχει απασχολήσει συχνά τη διεθνή έρευνα. Και ενώ αρκετές είναι οι έρευνες που προσεγγίζουν ερωτήματα σχετικά με την σημασιολογική και γραμματική γλωσσική ανάπτυξη δίγλωστων παιδιών, μετρημένες είναι μέχρι σήμερα οι έρευνες που εστίασαν το ενδιαφέρον τους σε ερωτήματα, τα οποία αναφέρονται στην ανάπτυξη του φωνολογικού και φωνητικού γλωσσικού συστήματος. Δικαιολογημένα, λοιπόν χαρακτηρίζει ο Watson (1991) τη θεματική αυτή ως την «Σταχτοπούτα» των ερευνητικών μελετών στο χώρο της Διγλωσσίας. Στο πλαίσιο μιας διαχρονικής ερευνητικής προσέγγισης, που πραγματοποιήθηκε το Μάιο / Ιούνιο και τον Νοέμβριο / Δεκέμβριο του 2001, εξετάστηκε η άρθρωση 42 δίγλωστων ελληνόπουλων ηλικίας 3,1 – 5,8 χρόνων στην ελληνική και τη γερμανική γλώσσα. Βασικός στόχος της έρευνας ήταν να μελετηθούν οι διαδικασίες ανάπτυξης, που λαμβάνουν χώρα στο φωνολογικό και φωνητικό τομέα και των δύο γλωσσών.

Ποιος / Ποια είμαι; ... Who am I? Σύντομα θα το ανακαλύψεις! ... You'll soon find it out!

Μια διερευνητική αναφορά σε θέματα διγλωσσίας και σε ό,τι συνεπάγεται

Νικολαρέα Αικ., Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Σε έναν κόσμο που συνεχώς κινείται, σε έναν κόσμο που η μετακίνηση ατόμων και ομάδων είναι ο κανόνας και όχι η εξαίρεση, η διγλωσσία είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για επιβίωση, ατομική ανάπτυξη και ολοκλήρωση και κοινωνική καταξίωση. Η ανακοίνωση αυτή θα περπατήσει στους διαδρόμους των θεωρητικών μοντέλων των γνωστικών λειτουργιών της διγλωσσίας μόνο και μόνο για να ανακαλύψει ότι αυτοί οι διάδρομοι οδηγούν σε διάφορα δωμάτια τα οποία είτε είναι ερμητικά κλεισμένα, είτε έχουν μισάνοιχτες ή και ορθάνοικτες πόρτες. Ωστόσο, για να μπορέσει να μπει στα διάφορα δωμάτια και να αισθανθεί «σαν το σπίτι του» στο οικοδόμημα που λέγεται «χώρα υποδοχής», το άτομο – όπως η εισηγήτρια θα ισχυριστεί - πρέπει να αναπτύξει γλωσσικές ικανότητες, κοινωνικο-πολιτική συνείδηση και πολιτισμική συνειδητότητα που υψώνονται υπεράνω των αυστηρά ατομικών γνωστικών λειτουργιών και να προσεγγίζουν την κοινωνικο-πολιτική υπόσταση των «άλλων» και να έχουν τη δυνατότητα να λειτουργήσουν σε έναν συγκεκριμένο πολιτισμικό περίγυρο και πλαίσιο.

Ορμώμενη από την πολυεπιστημονικότητα του θέματος, η ειση-

γήτρια αυτής της ανακοίνωσης θα προτείνει έννοιες, όπως η «διευθυντικότητα» ή «ο βαθμός ανοχής της χώρας υποδοχής», των οποίων η κατανόηση και η εφαρμογή τους στα διάφορα σχολικά προγράμματα αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο στη διαδικασία παλιννοστούντων, μεταναστών, ξένων γλωσσών καθώς επίσης και στη διδακτική μετάφρασης και διερμηνείας.

Διγλωσσία και οικογένεια: ψυχολογολογικές και κοινωνικο-ψυχολογικές διαστάσεις

Λεζέ Ε.

Στην παρούσα εισήγηση γίνεται προσπάθεια να αναδειχθεί ο σημαντικός ρόλος της δίγλωσσης οικογένειας (των μεταναστών κυρίως) στη γλωσσική και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών.

Επειδή ο ρόλος αυτός καθίσταται πολύπλοκος τόσο λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα της όσο και των παραγόντων που την προσδιορίζουν (εξαιτίας της έντονης μεταναστευτικής κινητικότητας των τελευταίων χρόνων), κρίνεται σκόπιμη η αναφορά σε επιμέρους διαστάσεις που αφορούν γενικότερα τη σχέση διγλωσσίας-οικογένειας.

Πιο συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά: α) στις ψυχολογολογικές διαστάσεις της προαναφερθείσας σχέσης (π.χ. τυπολογία των δίγλωστων γονέων, η επίτευξη της ταυτόχρονης δίγλωσσης γλωσσικής ανάπτυξης του παιδιού στα πλαίσια της δίγλωσσης οικογένειας, η ενδο-οικογενειακή χρήση των δύο γλωσσών, η στάση των γονέων απέναντι στις δύο γλώσσες και τη διπολιτισμική ταυτότητα κ.ά.) και β) στις κοινωνικοψυχολογικές διαστάσεις που αναπλαισιώνουν αυτή τη σχέση (π.χ. κοινωνικοοικονομικό επίπεδο-εκπαιδευτικό επίπεδο των δίγλωστων γονέων, κοινωνικοπολιτισμικά προβλήματα της δίγλωσσης οικογένειας, γονεϊκή αποστέρωση, σχέση δίγλωσσης οικογένειας και σχολείου στη χώρα υποδοχής ° δυνατότητες συνεργασίας, «μικτοί γάμοι» και επιπτώσεις στα δίγλωσσα παιδιά κ.ά.). Η επισήμανση των ανωτέρω διαστάσεων καταδεικνύει: αφ' ενός την πολυδιάστατη φύση της διγλωσσίας και την πολυσύνθετη λειτουργικότητα της δίγλωσσης οικογένειας, κι αφ' ετέρου καθιστά αναγκαία την περαιτέρω διεπιστημονική διερεύνηση αυτού του θέματος, για την εξαγωγή πιο αξιόπιστων συμπερασμάτων.

Μία εξαίρεση στη θεωρία των καθολικών βασικών χρωματικών όρων: τα ελληνικά

Ανδρουλάκη Α., University of Surrey

Οι Berlin & Kay (1969) υποστήριξαν ότι οι "βασικοί" χρωματικοί όροι όλων των γλωσσών ανήκουν σε ένα καθολικό σύστημα ένδεκα κατηγοριών (white, black, red, green, yellow, blue, brown, orange, pink, purple, grey) και ότι οι κατηγορίες αυτές οφείλονται σε κοινή παγκοσμίως φυσιολογία. Πλοτική έρευνα έδειξε ότι τα ελληνικά έχουν αντίστοιχους όρους και για τις ένδεκα αυτές κατηγορίες (άσπρο, μαύρο, κόκκινο, πράσινο, κίτρινο,

μπλε, καφέ, πορτοκαλί, ροζ, μοβ, γκρι) και επιπλέον ότι αυτοί οι όροι, μαζί με το "γαλάζιο" ήταν οι πιο συχνόι όροι σε γραπτά κείμενα. Διενεργήθηκαν τέσσερις μελέτες του τύπου "τι χρώμα είναι αυτό", με ποικιλία οπτικών ερεθισμάτων (Munsell, Color-aid και NCS), φωτεινότητας (φυσικό φως, σταθμισμένο C, φθορίου), οδηγιών (χωρίς και με περιορισμούς) και υποκειμένων (δίγλωσσοι ομιλητές σε ελληνικά-αγγλικά, από Αθήνα, από Κρήτη). Η "βασικότητα" των χρωματικών όρων μετρήθηκε ως προς τη συχνότητα, συνέπεια, ομοφωνία, χρόνο αντίδρασης και αναγκαιότητα χρήσης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα ελληνικά είναι μια γλώσσα με δώδεκα αντί για τους προβλεπόμενους ένδεκα βασικούς χρωματικούς όρους, καθώς έχουν δύο όρους για το "καθολικό" "blue", "μπλε" και "γαλάζιο". Το εύρος των δύο όρων ορίζεται κυρίως από τον άξονα της φωτεινότητας. Η χρήση των βασικών χρωματικών όρων ήταν σταθερή ανεξάρτητα από την ποικιλία μεθόδων, ερεθισμάτων, φωτεινότητας και υποκειμένων, δείχνοντας ότι ακόμη και έρευνες με περιορισμένη δυνατότητα ελέγχου τέτοιων συνθηκών μπορούν να είναι πολύτιμες στον εντοπισμό βασικών χρωματικών όρων.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Ποιότητα επαφής, διάψευση στερεότυπου και αντιπροσωπευτικότητα των μελών ως προβλεπτικοί παράγοντες στην προσλαμβανόμενη θετική επίδραση της επαφής μεταξύ μελών διαφορετικών ομάδων

Μαυρίδη Κ., Χαντζή Α.

Μια βασική κοινωνικο-ψυχολογική πρόταση που αφορά στη βελτίωση σχέσεων μεταξύ ομάδων είναι ότι αυτή μπορεί να επέλθει μέσω της διαπροσωπικής επαφής των μελών τους (Allport, 1954). Δύο είναι οι βασικές σύγχρονες προσεγγίσεις στο θέμα. Η μία προσέγγιση δίνει βαρύτητα στην ποιότητα της διαπροσωπικής επαφής με μέλη μιας εξω-ομάδας με την ιδιότητά τους ως άτομα (π.χ. θετικότητα, στενότητα επαφής) (Brewer & Miller, 1988, H. Whright et al., 1997). Η δεύτερη προσέγγιση δίνει βαρύτητα στη γενίκευση των στάσεων για την εξω-ομάδα ως «κατηγορία» (Hewstone & Brown, 1986). Μία πρόταση είναι ότι αυτή η γενίκευση επιτυγχάνεται με την αλλαγή του στερεοτύπου όταν αυτό διαψεύδεται από τα μέλη της εξω-ομάδας με τα οποία γίνεται η επαφή και εφόσον αυτά γίνονται αντιληπτά ως αντιπροσωπευτικά της ομάδας τους (Hewstone, 1996). Ένα πρόβλημα στην παραπάνω προσέγγιση, αλλά και σε όσες πηγάζουν από τη θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας είναι ότι υπονοείται ότι όλες οι διαμορφικές σχέσεις βιώνονται στον ίδιο βαθμό ως αρνητικές (π.χ. ως προς το στερεότυπο για την εξω-ομάδα). Στην παρούσα έρευνα, έγινε η πρόβλεψη ότι όσον αφορά στην προσλαμβανόμενη θετική επίδραση της επαφής, ο ρόλος της ποιότητας της επαφής είναι σταθερός, ενώ αυτοί της διάψευσης του στερεοτύπου και της προσλαμβανόμενης αντιπροσωπευτικότητας των μελών διαφοροποιούνται συστηματικά ανάλογα με την ποιότητα της διαμορφικής σχέσης («καλή» - «άσχημη»). Τα αποτελέσματα

αναλύσεων πολλαπλής παλινδρόμησης διαφόρων διαστάσεων της επαφής νέων Ελλήνων με Αλβανούς (N=662), Φιλιππινέζους (N=128), Ευρωπαίους (N=541) και πολίτες των Η.Π.Α. (N=433), δείχνουν να υποστηρίζουν την παραπάνω πρόβλεψη. Συζητιούνται και πρακτικές εφαρμογές.

Ψυχολογιοποίηση και Γενετικό μοντέλο Κοινωνικής επιρροής στο οδοντιατρικό άγχος

Αράβου Σ., Πάντιο Πανεπιστήμιο

Η παρούσα εργασία αποτελεί μέρος πειραματικής έρευνας με σκοπό τον προσδιορισμό του βαθμού προδιάθεσης για αλλαγή στάσης, από των που φοβούνται τον οδοντίατρο. Το πείραμα βασίζεται στο Γενετικό Μειονοτικό Μοντέλο Κοινωνικής Επιρροής. Το δείγμα δημιουργήθηκε από φοιτητές ΑΕΙ, οι οποίοι συμπλήρωσαν δύο ερωτηματολόγια, το ΜΙΔΑΣ και το ΕΡΟΣ. Με το ΜΙΔΑΣ (MDAS Modified Dental Anxiety Scale-Τροποποιημένο Ερωτηματολόγιο Μέτρησης της Οδοντιατρικής Ανησυχίας, σταθμισμένο για την ελληνική γλώσσα από την ερευνήτρια), κατηγοριοποιούνται τα υποκείμενα σε οδοντιατρικά μη φοβικούς, ανήσυχους και φοβικούς. Με το ΕΡΟΣ (Ερωτηματολόγιο Οδοντιατρικών Σχέσεων, δημιουργημένο βάσει συνεντεύξεων, άμεσης παρατήρησης και βιβλιογραφίας), εισάγεται η σύγκρουση οδοντίατρο-ασθενή μέσα από 4 άξονες (Επικοινωνία, Χειρισμός του Φόβου του ασθενή, Βιοηθική και Επαγγελματική Δεοντολογία, Επιστημονική και Τεχνική Επάρκεια του οδοντίατρο). Στη συνέχεια μετά τη συμπλήρωση και των δύο κλιμάκων, δίνεται στους συμμετέχοντες κείμενο επιρροής, στο οποίο υποστηρίζονται μόνο τα άμεσα ερωτήματα (υπέρ ασθενών - κατά οδοντιάτρων). Ο πειραματικός χειρισμός πραγματοποιείται, εισάγοντας επεξηγηματικά για το κείμενο επιρροής 2 ανεξάρτητες μεταβλητές. Την Ταυτότητα της πηγής σαν Μειονότητα ή Πλειονότητα και την Ψυχολογιοποίηση ή Μη της πηγής επιρροής. Τελειώνοντας, τα υποκείμενα απαντούν εκ νέου στο ΕΡΟΣ και προσδιορίζεται στατιστικά ο βαθμός αλλαγής που επήλθε στις απόψεις τους από την επιρροή, σε όλες τις πειραματικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν.

Πλειονοτική και μειονοτική επιρροή: Επίπεδα συναίνεσης και γνωστική επεξεργασία

Γαρδικιώτης Α.

Μία πειραματική μελέτη διερεύνησε τις γνωστικές διαδικασίες που μεσολαβούν τη πλειονοτική και μειονοτική επιρροή σε διαφορετικά επίπεδα συναίνεσης (μεγάλο: 82%, 48%, μικρό: 52%, 18%). Επίσης έγινε χειρισμός στη ποιότητα των επιχειρημάτων του μηνύματος επιρροής (ισχυρά - ασθενή) για να διαπιστωθεί η παρουσία συστηματικής επεξεργασίας. Φάνηκε ότι ενώ η πλειονότητα είχε μεγαλύτερη επιρροή από τη μειονότητα ανεξαρτήτως επιπέδου συναίνεσης, η μειονότητα του 18% οδήγησε σε συστηματική επεξεργασία του μηνύματος επιρροής. Τα αποτε-

λέσματα αυτά ερμηνεύονται με βάση τα μοντέλα διπλής διαδικασίας.

Η απώλεια του γνωστικού ελέγχου και τα αποτελέσματά της
Παπαλόη Ε., Δρ. Επιστημών της Εκπαίδευσης- Κοινωνικής Ψυχολογίας, Πανάγου Αιμ. Υπ. διδάκτωρ Κοινωνικής Ψυχολογίας, Decancho J.-P., Καθηγητής Κοινωνικής Ψυχολογίας

Η έννοια του ελέγχου αποτελεί μια έννοια κεντρική στην ψυχολογία. Σημαντικός αριθμός θεωριών αναφέρονται σε αυτήν προκειμένου να εξετάσουν τα κοινωνικά φαινόμενα όπως π.χ. οι θεωρίες της απόδοσης σύμφωνα με τις οποίες οι διαδικασίες απόδοσης εμπεριέχουν τη βασική ανάγκη του ανθρώπου να προβλέπει και να ελέγχει το περιβάλλον του. Λίγο αργότερα, η έννοια του ελέγχου αρχίζει να αποτελεί από μόνη της αντικείμενο έρευνας (από τις εργασίες των Brehm, Overmier & Seligman, στις εργασίες σχετικά με «κέντρα ελέγχου», «έλεγχος αποφάσεων», «έλεγχος συμπεριφοράς», «γνωστικός έλεγχος», "learned helplessness" κλπ.).

Στην παρούσα έρευνα, στηριζόμενοι στο μοντέλο «learned helplessness» του Seligman (η απώλεια του γνωστικού ελέγχου προκαλεί γνωστική, συναισθηματική, παρακινητική ανεπάρκεια), στη θεωρία των Sedek & Kofta (μείωση των γνωστικών πόρων σε κατάσταση μη-γνωστικού ελέγχου) καθώς και στις εργασίες του Decancho, θα επιχειρήσουμε να δείξουμε ότι η έκθεση του υποκειμένου σε συνθήκες στις οποίες δεν έχει γνωστικό έλεγχο, ευνοεί την ευρετική επεξεργασία της πληροφορίας.

Ειδικότερα, θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα πειραμάτων σε λύκεια εστιάζοντας στα παρακάτω:

- σε κατάσταση μη-γνωστικού ελέγχου, υπάρχει μείωση των γνωστικών πόρων και τα υποκείμενα αποδέχονται εξηγήσεις οι οποίες εκ πρώτης όψεως θεωρούνται απίθανες
- η κρίση των υποκειμένων διαφοροποιείται ανάλογα με την ύπαρξη ή απώλεια του γνωστικού ελέγχου και όχι τόσο, ανάλογα με το περιεχόμενο της πληροφορίας
- σε κατάσταση μη-γνωστικού ελέγχου, τα υποκείμενα επεξεργάζονται την πληροφορία, δίνοντας περισσότερο εξηγήσεις συμβολικές, αλληγορικές και φανταστικές.

Η δομή και το περιεχόμενο των αξιών των νέων Ελλήνων: συγκλίσεις και διαφοροποιήσεις με βάση το φύλο, την κοινωνική θέση και την πολιτική δραστηριότητα των υποκειμένων
Γκέκα Μ.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη του συστήματος αξιών των νέων ως κοινωνική κατηγορία και η διερεύνηση της επίδρασης διαφόρων παραγόντων όπως: το φύλο, η κοινωνική θέση και η πολιτική δραστηριότητα των υποκειμένων. Η θεωρητική προσέγγιση της έρευνας στηρίζεται στις μελέτες των Rokeach (1973) και Schwartz (1992 ;1994 ; & Bilsky 1987 ;1990) σύμφωνα με τους οποίους οι αξίες ορίζονται ως γνωστικές ανα-

παραστάσεις των ανθρώπινων αναγκών. Ο Schwartz επικέντρωσε το ενδιαφέρον του στον οικουμενικό χαρακτήρα του συστήματος αξιών και ύστερα από τη διεξαγωγή διαπολιτισμικών ερευνών κατέληξε σ'ένα πρότυπο σύστημα αξιών διακρινόμενο από 10 τύπους (Security, Conformity, Tradition, Achievement, Power, Hedonism, Stimulation, Self-direction, Universalism, Benevolence), οι οποίοι οργανώνονται σε δύο διπολικές διαστάσεις: Άνοιγμα προς τους άλλους vs Συντήρηση και Συλλογικότητα vs Ατομισμός.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από νέους (N=246) ηλικίας 17 έως 28 ετών, κάτοικοι Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Το δείγμα επιπλέον χαρακτηρίζεται από τρεις μεταβλητές: α) πολιτική δραστηριότητα (ένταξη και συμμετοχή σ' ένα πολιτικό κόμμα), β) κοινωνική θέση (μαθητές λυκείου, φοιτητές, εργαζόμενοι), γ) φύλο. Για τη μέτρηση του συστήματος των αξιών χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο Schwartz Value Survey. επιτρέποντάς μας τη σύγκριση με τα ήδη διαθέσιμα αποτελέσματα του πρότυπου συστήματος αξιών του Schwartz (1992 ;1994). Τα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων (Smallest Space Analysis, ANOVA) φανερώνουν την ύπαρξη 8 από τους 10 τύπους αξιών του Schwartz, οι οποίοι πράγματι οργανώνονται σε δύο διπολικές διαστάσεις. Οι δε τρεις μεταβλητές της έρευνας επηρεάζουν σημαντικά τα αποτελέσματα αναδεικνύοντας έτσι την ευκαμψία και τη δυναμικότητα της κοινωνικής κατηγορίας των νέων.

Η διαπολιτισμική ψυχολογία και ομαδική ανάλυση
Μενούτης Β., Αγγελόπουλος Α., Κρητικού Μ.

Η διαπολιτιστική έρευνα συχνά αντιμετωπίζει το μεθοδολογικό δίλημμα της παραγωγής γνώσης για τα ψυχικά φαινόμενα και τα εξηγεί καθολικά ή τα αναδεικνύει ως ιδιαίτερα και ανεπανόληπτα για κάθε πολιτισμό. Η αυξανόμενη σε συχνότητα και διευρυνόμενη πληθυσμιακά διαπολιτιστική αλληλεπίδραση και οι επιπτώσεις της επεκτείνουν την επιστημονική δραστηριότητα ως πολιτιστική πρακτική.

Η αναγνώριση της πολιτιστικής αξίας των μεθοδολογικών επιλογών απαλύνει τον διλημματικό τους χαρακτήρα και επιτρέπει την σύνθεσή τους. Έτσι, η διαπολιτιστική ψυχολογία επεξεργάζεται και διευκολύνει αυτό ακριβώς το φαινόμενο που την γέννησε: την αλληλεπίδραση και κυρίως την σύγκρουση διαφορετικών πολιτιστικών ομάδων.

Η Ομαδική Ανάλυση τόσο ως ψυχοθεραπευτική προσέγγιση, όσο και ως πολιτιστική πρακτική επεξεργάζεται στη μικρή ομάδα την ανελαστικότητα των κοινωνικών και πολιτιστικών στατικών χαρακτηριστικών (ρόλοι, στερεότυπα κ.ά.) και αναδεικνύει την ιδιοπροσωπία ως το πιο ωφέλιμο, το πιο δυναμικό και το πιο δημιουργικό στοιχείο της όλης κατάστασης. Στις μεσαίες και μεγάλες ομάδες δε, παράγει έναν ιδιο-πολιτισμό λόγω έμφασης στο διάλογο, ο οποίος διασαφηνίζει τη σημασία και απομυθοποιεί τη σκέψη, τη στάση καθώς και τη στρατηγική επιρροής απεγκλωβίζοντας έτσι την υποκειμενικότητα των συμμετεχόντων.

Η Ομαδική Ανάλυση πράγματι μπορεί να αποτελέσει μία εναλλα-

κτική πολυπολιτιστική προσέγγιση για την επεξεργασία διαπολιτιστικών συγκρούσεων και την ανάπτυξη ενεργού και ισότιμης αλληλεπίδρασης των διαφόρων ομάδων.

Διαδικασίες οργανωσιακής μάθησης και μετατροπής κοινωνικών αναπαραστάσεων: βαθμός ενεργοποίησης της επικέντρωσης βάσει διαφορετικών επιπέδων εισροής πληροφορίας
Χριστόπουλος Γ., Κατερέλος Ι., Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ψυχολογίας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο διαφορετικά επίπεδα εισροών πληροφορίας (ποιοτικής και όχι ποσοτικής διαβάθμισης) επηρεάζουν και συμβάλλουν στη δόμηση και δημιουργία διαδικασιών οργανωσιακής μάθησης. Σε καθαρά θεωρητικό / μεθοδολογικό επίπεδο, πρόκειται για μία προσπάθεια συγκερασμού των θεωριών οργανωσιακής μάθησης και μετατροπής των κοινωνικών αναπαραστάσεων. Βασισμένοι στην βιβλιογραφία διακρίναμε τέσσερα βασικά επίπεδα εισροής: δεδομένα (data), πληροφορία, γνώση και οργανωσιακή γνώση. Η κεντρική υπόθεση είναι ότι όσο υψηλότερη είναι η ποιοτική διαβάθμιση της εισροής (ξεκινώντας από δεδομένο και καταλήγοντας σε οργανωσιακή γνώση), τόσο μεγαλύτερος είναι και ο βαθμός αλλαγής της αναπαράστασης και παραγωγής οργανωσιακής γνώσης. Οι τέσσερις αυτές διαβαθμίσεις πραξιολογιοποιήθηκαν στη βάση ενός κατάλληλα διαμορφωμένου κειμένου. Το κείμενο αναφερόταν στα χαρακτηριστικά του ιδανικού πωλητή και εισήγαγε ένα εξω-αναπαραστασιακό στοιχείο. Το ερωτηματολόγιο διαμοιράστηκε σε υπαλλήλους γνωστής Ελληνικής εταιρίας (N=124), στα πλαίσια ενός workshop. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τις αρχικές μας υποθέσεις, αφού πράγματι όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο της εισροής τόσο περισσότερο ενεργοποιείται η λειτουργία της επικέντρωσης (anchoring) γύρω από το εξω-αναπαραστασιακό στοιχείο, σηματοδοτώντας μία αλλαγή της σχετικής αναπαράστασης.

ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ III

Συνεργασία επαγγελματιών ψυχικής υγείας στην αντιμετώπιση των ψυχικών διαταραχών: Το παράδειγμα της αλληλεπίδρασης ψυχολόγου και ψυχιάτρου στην συνθετική θεραπεία ενός ατόμου και αρνητικά ψυχωσικά συμπτώματα
Ζγαντζούρη Κ., Πολεμικός Κ., Νέστορας Ι.Ν.

Η συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών ψυχικής υγείας διαφόρων ειδικοτήτων (ψυχολόγων, ψυχιάτρων, ψυχοθεραπευτών, κλ.π.) θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για την αντιμετώπιση των ψυχικών διαταραχών και την προαγωγή της ψυχικής υγείας, δεδομένου ότι προσφέρει πλήθος πλεονεκτημάτων. Στην παρούσα εργασία μελετάται ως παράδειγμα η συνεργασία μεταξύ ενός ψυχολόγου και ενός ψυχιάτρου -και οι δύο επαγγελματίες είναι συνθετικοί ψυχοθεραπευτές, ακαδημαϊκοί λειτουργοί και

ασχολούνται επισταμένα με την έρευνα στην ψυχοθεραπεία- για τη θεραπευτική αντιμετώπιση (με συνδυασμό ψυχοθεραπείας και φαρμακοθεραπείας) ενός νεαρού ατόμου, το οποίο εμφανίζει θετικά και αρνητικά ψυχωσικά συμπτώματα. Μέσα από την παρουσίαση του συγκεκριμένου περιστατικού εμφανίζονται οι ευεργετικές επιδράσεις στην καθημερινή κλινική πράξη, καθώς και οι πιθανοί περιορισμοί που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της συνεργασίας τόσο μεταξύ των ίδιων των επαγγελματιών ψυχικής υγείας όσο και της αλληλεπίδρασής τους με το θεραπευόμενο. Συγκεκριμένα, συζητούνται η κατανόηση του προβλήματος του πελάτη μέσα από μια συνθετική βιο-ψυχο-κοινωνική προσέγγιση, βάσει των ατομικών του αναγκών και του σταδίου της θεραπείας, η κατανομή της εργασίας στα μέλη της ομάδας, η δυνατότητα εφαρμογής εξειδικευμένων γνώσεων των μελών της για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων του θεραπευόμενου, η διερεύνηση μιας ποικιλίας πιθανών τρόπων για την αντιμετώπιση της διαταραχής, καθώς και η σύγκρουση ρόλων, η ετερογένεια των στόχων μεταξύ των μελών της ομάδας, η παρεμπόδιση της ατομικής πρωτοβουλίας ώστε να μην διαταραχθεί η ομοιομορφία της ομάδας, και άλλα συναφή θέματα.

Η εκτίμηση του κοινού ψυχοθεραπευτικού παράγοντα του άγχους στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία: Μελέτη περίπτωσης
Κουτσιούπη Π., Καλαϊτζάκη Δ.Ε., Νέστορας Ι.Ν.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον για τη σύνθεση των διαφόρων μοντέλων ψυχοθεραπείας, καθώς και την διερεύνηση των ψυχοθεραπευτικών εκείνων παραγόντων που εμφανίζονται σε όλους τους τύπους ψυχοθεραπείας και συνεισφέρουν στη διαδικασία της θεραπευτικής αλλαγής. Ο στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση του κοινού ψυχοθεραπευτικού παράγοντα της μείωσης του άγχους στα πλαίσια της συνθετικής ψυχοθεραπείας ατομικού τύπου. Ειδικότερα, η μελέτη είχε δυο άξονες: α) τη δημιουργία και τον έλεγχο της αξιοπιστίας των ερευνητικών εργαλείων για την αξιολόγηση του άγχους της θεραπευόμενης και β) τη μελέτη των πιθανών αλλαγών του άγχους της θεραπευόμενης ως αποτέλεσμα της ψυχοθεραπευτικής παρέμβασης.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα ερευνητικά εργαλεία που δημιουργήθηκαν για τις ανάγκες της μελέτης (Κλίμακα Εκτίμησης του Άγχους από Εξωτερικούς Παρατηρητές και Κατάλογος Καταγραφής Συμπεριφορών Άγχους ανά Χρονική Περίοδο) είναι αξιόπιστα και έγκυρα. Βρέθηκε ότι το άγχος της θεραπευόμενης βελτιώθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια της ψυχοθεραπείας, ως αποτέλεσμα της επίδρασης του Συνθετικού Μοντέλου ψυχοθεραπείας. Επιπλέον, το άγχος που αφορά γνωστικές, συναισθηματικές και άλλες δυσκολίες της θεραπευόμενης και το άγχος, όπως εκδηλώνεται στις μη λεκτικές παρατηρήσιμες συμπεριφορές της, συμμεταβάλλεται κατά τη διάρκεια της ψυχοθεραπείας. Η ερμηνεία των αποτελεσμάτων πραγματοποιείται στα πλαίσια των πολύπλοκων διαδικασιών αλληλεπίδρασης που διέπουν τους κοινούς ψυχοθεραπευτικούς παράγοντες.

Η θεραπευτική σχέση στο Συνθετικό Μοντέλο Ψυχοθεραπείας: Μελέτη περίπτωσης

Χαλκιαδάκη Δ., Καλαϊτζάκης Δ.Ε., Νέστορος Ι.Ν.

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση της εξέλιξης της θεραπευτικής συμμαχίας κατά τη διάρκεια της ψυχοθεραπείας και η σχέση της με την ποιότητα των ψυχοθεραπευτικών συνεδριών μίας περίπτωσης που υποβλήθηκε σε ατομική ψυχοθεραπεία συνθετικού τύπου.

Μέθοδος: Μελετήθηκαν 18 ψυχοθεραπευτικές συνεδρίες, μιας θεραπευόμενης, η οποία αντιμετωπιζόταν ψυχοθεραπευτικά με το Συνθετικό Μοντέλο Ψυχοθεραπείας, σε εβδομαδιαίες συνεδρίες διάρκειας κατά μέσον όρο 50 λεπτών.

Η αποτελεσματικότητα των ψυχοθεραπευτικών συνεδριών αξιολογήθηκε με την ελληνική έκδοση του Ερωτηματολογίου Αξιολόγησης της Ψυχοθεραπευτικής Συνεδρίας (ΕΑΨΣ), ενώ η αξιολόγηση της θεραπευτικής συμμαχίας πραγματοποιήθηκε με την ελληνική έκδοση της Κλίμακας της Καλιφόρνια (CALPAS-R) για κριτές και της Κλίμακας της Συνεργασίας Θεραπευτή-Θεραπευόμενου (WAI-O). Οι παραπάνω αξιολογήσεις πραγματοποιήθηκαν από εξωτερικούς παρατηρητές - κριτές, οι οποίοι ήταν τελειόφοιτοι μεταπτυχιακοί φοιτητές κλινικής ψυχολογίας.

Αποτελέσματα: Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο SPSS 8.0. Ο έλεγχος των ψυχομετρικών ιδιοτήτων των δυο ερευνητικών εργαλείων για τη μελέτη της θεραπευτικής συμμαχίας (CALPAS-R και WAI-O) ήταν ικανοποιητικός. Όσον αφορά στις ερευνητικές υποθέσεις, βρέθηκε ότι η θεραπευτική συμμαχία σχετίζεται με την ποιότητα της ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας και ότι παρατηρείται βελτίωση της θεραπευτικής συμμαχίας στις αρχικές και μεσαίες συνεδρίες, σε σχέση με τις τελικές συνεδρίες.

Η αυτονομία/ αυτοέλεγχος στα πλαίσια της Συνθετικής Ψυχοθεραπείας

Σταύρου Ε.Σ., Καλαϊτζάκη Δ.Ε., Νέστορος Ι.Ν.

Η απόκτηση συναισθηματικής αυτονομίας και αυτοελέγχου αποτελεί βασικό στόχο κάθε ψυχοθεραπευτικής προσέγγισης, ανεξαρτήτως θεωρητικού προσανατολισμού. Στη συγκεκριμένη μελέτη διερευνήθηκε η απόκτηση αυτόνομης-ανεξάρτητης στάσης, εντός και εκτός της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας, μίας θεραπευόμενης, η οποία υποβάλλονταν σε Συνθετική ψυχοθεραπεία ατομικού τύπου. Ειδικότερα, μελετήθηκαν οι διαπροσωπικές σχέσεις της θεραπευόμενης με το θεραπευτή της και με τους άλλους ανθρώπους γενικότερα, όσον αφορά στην υιοθέτηση αυτόνομων στάσεων και συμπεριφορών και την παράλληλη μείωση των δυσλειτουργικών συμπεριφορών εξάρτησης.

Βρέθηκε συσχέτιση της τάσης της θεραπευόμενης για εξάρτηση από το θεραπευτή της και της τάσης εξάρτησής της από τους άλλους, αλλά και μεταξύ του αρνητικού τρόπου με τον οποίο η θεραπευόμενη αλληλεπιδρούσε με το θεραπευτή της και με τους άλλους ανθρώπους. Κατά τη διάρκεια της ψυχοθεραπείας, ο αρνη-

τικός τρόπος αλληλεπίδρασης της θεραπευόμενης με τους άλλους και ειδικότερα η διαπροσωπική εξάρτηση της από αυτούς παρουσίασε σταδιακή μείωση. Όσον αφορά την αρνητική αλληλεπίδραση της θεραπευόμενης με τον θεραπευτή της και τη διαπροσωπική εξάρτηση της από αυτόν, παρατηρήθηκε τάση μείωσης κατά τη μεσαία φάση της ψυχοθεραπείας, η οποία ακολούθηθηκε από μικρού βαθμού αύξηση προς το τέλος της ψυχοθεραπείας. Τα παραπάνω ευρήματα σχολιάζονται στα πλαίσια των σύνθετων διαδικασιών αλληλεπίδρασης μεταξύ του θεραπευτή και θεραπευόμενου που λαμβάνουν χώρα τόσο εντός της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας, όσο και εκτός αυτής.

Η ταύτιση του θεραπευόμενου με το θεραπευτή του στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία

Κοσμίδου Ρ.Β., Καλαϊτζάκη Δ.Ε., Νέστορος Ι.Ν.

Η ερευνητική αυτή εργασία είχε δύο στόχους: α) τη δημιουργία και σάθμιση του ερευνητικού εργαλείου για τη μελέτη της ταύτισης του θεραπευόμενου με το θεραπευτή του και β) τη διερεύνηση του ρόλου του κοινού ψυχοθεραπευτικού παράγοντα της ταύτισης του θεραπευόμενου με το θεραπευτή του στα πλαίσια της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας.

Μελετήθηκαν 18 ψυχοθεραπευτικές συνεδρίες μιας θεραπευόμενης, η οποία αντιμετωπιζόταν ψυχοθεραπευτικά με το Συνθετικό Μοντέλο Ψυχοθεραπείας, σε εβδομαδιαίες συνεδρίες διάρκειας περίπου 50 λεπτών. Οκτώ κριτές αξιολόγησαν τον παράγοντα ταύτιση του θεραπευόμενου με το θεραπευτή με το Ερωτηματολόγιο για την Ταύτιση του Θεραπευόμενου με το Θεραπευτή του (ΕΤΘΘ) και την ποιότητα της ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας με το Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης της Ψυχοθεραπευτικής Συνεδρίας (ΕΑΨΣ).

Οι ερευνητικές υποθέσεις της παρούσας μελέτης ήταν οι ακόλουθες: 1) Όσο καλύτερη είναι η ποιότητα της ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας τόσο υψηλότερος θα είναι ο βαθμός της ταύτισης του θεραπευόμενου με το θεραπευτή του και 2) Η ταύτιση του θεραπευόμενου με το θεραπευτή θα είναι εντονότερη στις αρχικές συνεδρίες σε σχέση με τις τελικές συνεδρίες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι α) η ένταση της ταύτισης του θεραπευόμενου με το θεραπευτή του σχετίζεται θετικά με την ποιότητα της ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας και β) υπάρχει μία εμφανής τάση φθίνουσας πορείας του παράγοντα αυτού με την πάροδο της ψυχοθεραπείας, η οποία, ωστόσο, χρήζει περαιτέρω διερεύνησης.

Συνθετικό μοντέλο ψυχοθεραπείας: Οι εφαρμογές του στην οικογενειακή θεραπεία

Καλαϊτζάκη Α.Ε., Νέστορος Ι.Ν.

Το Συνθετικό μοντέλο ψυχοθεραπείας εφαρμόζεται σε φυσιολογικά άτομα και σε άτομα με σχεδόν όλες τις ψυχικές διαταραχές, στοχεύοντας στην απόκτηση από το άτομο θετικής συναισθηματικής διάθεσης, νοητικής ευεξίας και ισορροπίας και την

υιοθέτηση προσαρμοστικών στρατηγικών επίλυσης προβλημάτων.

Σύμφωνα με την Συνθετική Ψυχοθεραπεία η αιτιολογία των ψυχικών διαταραχών είναι πολυπαραγοντική, ως αποτέλεσμα της εμπλοκής βιολογικών, ψυχολογικών, κοινωνικών, οικογενειακών και άλλων παραγόντων. Επομένως, παρόλο που αποτελεί μια συνθετική ατομική προσέγγιση, ενθαρρύνει την σύνθεση διαφορετικών μορφών ψυχοθεραπείας (π.χ. οικογενειακή θεραπεία, θεραπεία ζεύγους), όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο.

Βασικός στόχος του θεραπευτή είναι η διατήρηση θεραπευτικής συμμαχίας με την οικογένεια του θεραπευόμενου, καλώντας την στις ψυχοθεραπευτικές συνεδρίες ή διεξάγοντας ατομικές συνεδρίες με αυτή. Μολονότι η Συνθετική Ψυχοθεραπεία εφαρμόζεται σε οικογένειες (π.χ. αλλαγή δυσλειτουργικών οικογενειακών σχέσεων και αλληλεπιδράσεων, αλλαγή συμπτωματικών συμπεριφορών), το άτομο συνεχίζει να αποτελεί το στόχο της ψυχοθεραπείας.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της εφαρμογής της Συνθετικής Ψυχοθεραπείας σε οικογένειες, όσον αφορά στις θεωρητικές αρχές, κλινικές στρατηγικές και τεχνικές που χρησιμοποιούνται από το θεραπευτή στην κλινική πράξη. Εντοπίζονται οι διαφορές της με τα ποικίλα μοντέλα συστημικής οικογενειακής θεραπείας και γίνεται αναφορά στα πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης προσέγγισης (έμφαση στο άτομο και όχι στην οικογένεια), όσον αφορά στον ασθενή, στην οικογένειά του και στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία.

ΕΦΗΒΕΙΑ

Ταυτότητα και παρέμβαση στις νεανικές συμπεριφορές *Κανακουσάκη Ε.*

Σε μια διεθνοποιούμενη κοινωνία που γίνεται όλο και πιο απαιτητική απέναντι στους νέους, χωρίς γι' αυτό και να τους ανταμείβει ανάλογα, το πρόβλημα των νεανικών παρεκβατικών συμπεριφορών αναδεικνύεται από τα σημαντικότερα. Μέρος της αντίδρασης των νέων απέναντι στη διαχείριση της ζωής τους από τους ενήλικες, οι νεανικές παρεκβατικές συμπεριφορές συχνά εστιάζονται στη διαμόρφωση ατομικών και ομαδικών ταυτοτήτων κατ' αντιδιαστολή ή και κατά αντιπαράθεση στα ισχύοντα και επιδοτούμενα κοινωνικά πρότυπα. Το φαινόμενο αυτό, που έλαβε σημαντικές διαστάσεις στις δυτικές κοινωνίες, κατά το δεύτερο μισό του προηγούμενου αιώνα, έρχεται, μεταξύ άλλων, να ανακινήσει ένα μείζον ζήτημα που δεν αφορά μόνον στους νέους αλλά σε αυτή καθ' αυτή την ουσία της ανθρώπινης ευδαιμονίας, εάν βέβαια μια τέτοια διάσταση μπορεί ακόμα να θεωρείται ως μετέχουσα στα ανθρώπινα οράματα. Παρά, ωστόσο, τη ζωτική σημασία της, η αμφισβητούσα αυτή τάση της νεολαίας κάθε άλλο παρά τυγχάνει της αντίστοιχης υποδοχής από τους εκπαιδευτικούς φορείς που συνθέτουν τις θελήσεις κράτους και κοινωνίας. Το πρόβλημα όχι μόνον υποτιμάται, αλλά ποινικοποιείται, μέσα από τον πανικό που δημιουργεί στις τάξεις

του πολύμορφου κατεστημένου. Η παρούσα μελέτη έχει στόχο την ανάδειξη των διαστάσεων του προβλήματος και των θετικών δυνατοτήτων που μία ορθή αντίληψη της νεανικής δυσανασχέτησης θα μπορούσε να εμπεριέχει.

Ριψοκίνδυνη συμπεριφορά στην εφηβεία

Νάρνου Μ., Χριστοπούλου Α., Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η έρευνα για τη ριψοκίνδυνη συμπεριφορά στους εφήβους, παρότι περιορισμένη στην Ελλάδα, έχει σημαντικό θεωρητικό και κλινικό ενδιαφέρον, καθώς μερικές μορφές της ενέχουν σοβαρούς κινδύνους σε σχέση με το θάνατο, την υγεία, τον τραυματισμό και την ψυχική εξέλιξη.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να δούμε αν οι έφηβοι εκδηλώνουν βλαπτικές και μη βλαπτικές ριψοκίνδυνες συμπεριφορές και πως αυτό σχετίζεται με την αυτοαντίληψη για τις ικανότητές τους.

Η Κλίμακα Αυτοαντίληψης της Harter (1982) και το Ερωτηματολόγιο Αντίληψης της Ριψοκίνδυνης Συμπεριφοράς (Severson, 1989) καθώς και ένα αυτοσχέδιο Ερωτηματολόγιο Δημογραφικών Στοιχείων, δόθηκαν σε 98 εφήβους της Α' και Β' τάξης του 1ου Λυκείου Χολαργού.

Από τα ευρήματα προέκυψε ότι οι έφηβοι εκδηλώνουν πιο συχνά μη βλαπτικές ριψοκίνδυνες συμπεριφορές.

Η γνώση και η ακριβής αντίληψη των κινδύνων μειώνουν τη συχνότητα εκδήλωσης των ριψοκίνδυνων συμπεριφορών.

Όσον αφορά τη σφαιρική αυτοαντίληψη δε βρέθηκε σημαντική επίδραση στην εκδήλωση ριψοκίνδυνων συμπεριφορών. Ως προς τις επιμέρους διαστάσεις βρέθηκε ότι: Η υψηλή αυτοαντίληψη στις σχέσεις με τους συνομηλικούς, αυξάνει την εκδήλωση βλαπτικών και μη βλαπτικών ριψοκίνδυνων συμπεριφορών.

Ακόμα, η υψηλή αυτοεκτίμηση της γνωστικής ικανότητας μειώνει την εκδήλωση βλαπτικών συμπεριφορών ενώ η υψηλή αυτοαντίληψη της φυσικής ικανότητας αυξάνει την εκδήλωση μη βλαπτικών συμπεριφορών.

Δικαστική Ψυχολογία και εγκληματικότητα

Καϊλα Μ., Βλάσσης Ν.

Σκοπός της έρευνας είναι η ανάδειξη των χαρακτηριστικών στοιχείων της προσωπικότητας των ανήλικων παραβατών μέσα από τη διαδικασία συνεντεύξεων.

Αναλύεται το πρωτογενές υλικό που αντλήθηκε από (30) συνεντεύξεις ανηλίκων σε βάρος των οποίων σχηματίσθηκε δικογραφία. Διερευνάται η οικογενειακή τους κατάσταση, τα αίτια του «περάσματος στην πράξη», η σχολική τους πορεία, η στάση τους απέναντι στο σχολείο, καθώς και η συμμετοχή τους στην εν γένει παραβατικότητα της Ρόδου.

Το δείγμα των ανηλίκων επιλέχθηκε από πληθυσμό (168) ανηλίκων, οι οποίοι ενέχονται σε σοβαρά παραπτώματα και σε υποθέ-

σεις Ναρκωτικών-«απόσυρσης». Η επιλογή του δείγματος καλύπτει όλο το φάσμα του πληθυσμού, περιλαμβάνονται κάτοικοι Ρόδου, περιοχών λοιπής Ελλάδας, αλλοδαποί, μουσουλμάνοι, αλβανοί. Από πλευράς φύλου συμμετέχουν αγόρια και κορίτσια, ενώ αναφορικά με την ηλικία, από 13 έως 17 ετών.

Επιπρόσθετα εξετάζεται ο παράγων «υποτροπή», εάν και κατά πόσον οι ανήλικοι διαπράττουν παραπτώματα, με ποια συχνότητα, μετά την εκδήλωση της πρώτης μορφής παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς.

Η ανάλυση του υλικού των συνεντεύξεων οδηγεί στ' ακόλουθα συμπεράσματα:

- παρατηρείται αύξηση της συμμετοχής ανηλίκων σε υποθέσεις Ναρκωτικών
- οι ανήλικοι προέρχονται από οικογενειακό περιβάλλον με πλήθος προβλημάτων.
- έχουν θετική στάση απέναντι στο Σχολείο
- εκτιμούν ότι αν συνέχιζαν την εκπαίδευσή τους δεν θα εκδήλωναν παραπτωματικές συμπεριφορές.

Ψυχική υγεία και νομικό θεσμικό πλαίσιο

Παρασκευοπούλου-Rush A., Πανταζή-Μελίστα Ε.

Καθώς στην Ελλάδα η αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην καταστολή και όχι στην πρόληψη, κρίνεται αναγκαία η λήψη εναλλακτικών μέτρων μέσω μιας ολοκληρωμένης παρέμβασης - προγράμματος προκειμένου να αντιμετωπίσει με αποτελεσματικό τρόπο το οξύτατο αυτό κοινωνικό πρόβλημα. Το πρόγραμμα αυτό στοχεύει στην παρέμβαση των ψυχολόγων και του παρόντος συστήματος δικαιοσύνης στη δημιουργία προγραμμάτων για την πρόληψη, διάγνωση, θεραπεία και ομαλή κοινωνική ένταξη των ανηλίκων παραβατών. Η παρουσίαση αναφέρεται σε συγκεκριμένα στατιστικά στοιχεία εγκληματικότητας των ανηλίκων παραβατών στην Ελλάδα και θα παρουσιασθούν αναλυτικά τις δράσεις του προγράμματος:

- Ενέργεια πρόληψης και καταστολής της νεανικής παραβατικότητας
- Αξιολόγηση της αξιοποίησης πράξης και της προσωπικότητας του ανηλίκου παραβάτη
- Διαμεσολάβηση μεταξύ θύτη και θύματος με τη βοήθεια εξειδικευμένων ψυχολόγων
- Μεταφορά, διαμόρφωση και προσαρμογή του εξειδικευμένου μοντέλου ψυχοκοινωνικής στήριξης και συμβουλευτικής παιδιού και οικογένειας (Εκπαίδευση διαχείρισης / ελέγχου θυμού για ανήλικους παραβάτες).

Οι στάσεις των εφήβων προς τα χρήματα και τα υλικά αγαθά

Θεοδόση-Πολυμέρη Κ., Αντωνίου Α.

Πρόσφατα έχει ξεκινήσει μια συστηματική διερεύνηση του ρόλου και της αξίας του χρήματος για διάφορες πολιτισμικές και πληθυσμιακές ομάδες. Οι στάσεις του ατόμου προς τα χρή-

ματα μπορεί να σηματοδοτήσουν ένα πλαίσιο μέσω του οποίου αξιολογεί πολλές από τις παραμέτρους της καθημερινής του δραστηριότητας. Ειδικότερα, κατά την εφηβική ηλικία, οι στάσεις που διαμορφώνονται έναντι του χρήματος θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικές καθώς οι έφηβοι αντιπροσωπεύουν τους μελλοντικούς ενεργούς καταναλωτές. Έτσι, ως σκοπός της παρούσας έρευνας ορίστηκε η διερεύνηση των στάσεων/ αντιλήψεων των Ελλήνων εφήβων προς τα χρήματα. Το δείγμα αποτέλεσαν 324 έφηβοι (14-19 χρόνων) από έξι Λύκεια της Αθήνας. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν δύο ερωτηματολόγια: α) την Κλίμακα Ηθικής των Χρημάτων που διερευνά τις στάσεις των εφήβων για τα χρήματα (ως παράγοντα επιτυχίας, δύναμης, αυτοεκτίμησης καθώς και τη διαχείρισή τους) και β) την Κλίμακα Υλιστικής Τάσης η οποία εξετάζει το βαθμό που τα υλικά αγαθά αποτελούν σημαντικό παράγοντα επιτυχίας και ευτυχίας για το άτομο. Οι έφηβοι επίσης έδωσαν πληροφορίες για την πιθανή επιλογή του μελλοντικού τους επαγγέλματος καθώς και για τα εξωσχολικά τους ενδιαφέροντα. Πιστεύεται ότι τα αποτελέσματα της έρευνας θα βοηθήσουν στην κατανόηση του ρόλου των χρημάτων και των υλικών αγαθών γενικότερα κατά την εφηβική ηλικία και θα συμβάλει στον ορθό επαγγελματικό προσανατολισμό.

Ο γονεϊκός έλεγχος στην εφηβική ηλικία: Επιδράσεις στην ψυχολογική υγεία των παιδιών και την προσαρμογή τους στο σχολείο

Λεονταρή Α., Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Π.Τ.Π.Ε., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Γαλαμάς Β., Επίκουρος Καθηγητής, Τ.Α.Π.Η., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στην έρευνα αυτή εξετάζεται η σχέση ανάμεσα στο γονεϊκό έλεγχο, την προσαρμογή των εφήβων στο σχολείο και την ψυχική τους υγεία. Οι σύγχρονες έρευνες, βασισμένες στην πρώιμη δουλειά του Schaefer (1965), δείχνουν ότι είναι σημαντικό να γίνεται διάκριση ανάμεσα σε δύο είδη γονεϊκού ελέγχου: τον ψυχολογικό έλεγχο και τον έλεγχο συμπεριφοράς (Barber, 1996. Barber & Harmon, 2002). Όπως έχει οριστεί από το Steinberg (1990) και πιο πρόσφατα από το Barber και τους συνεργάτες του, ο ψυχολογικός έλεγχος αναφέρεται στις προσπάθειες των γονέων να ελέγξουν τις δραστηριότητες των παιδιών τους με μεθόδους όπως ο περιορισμός της έκφρασης, η γονεϊκή παρείσφρηση στον κόσμο του παιδιού, η δημιουργία συναισθημάτων ενοχής, η απόσυρση της αγάπης και η απαξίωση των συναισθημάτων και έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία του παιδιού να γίνει ανεξάρτητο και να αναπτύξει μια υγιή αίσθηση εαυτού. Ο έλεγχος συμπεριφοράς αναφέρεται στους κανόνες και τους περιορισμούς που θέτουν οι γονείς στα παιδιά τους καθώς και στο κατά πόσο είναι ενήμεροι για τις δραστηριότητες των παιδιών τους. Ο έλεγχος της συμπεριφοράς χαρακτηρίζεται από τις προσπάθειες των γονέων να ρυθμίσουν τη συμπεριφορά των παιδιών τους με μεθόδους όπως ο προσδιορισμός ορίων, η θετική επανατροφοδότηση κτλ.

Στην έρευνα συμμετείχαν 300 έφηβοι 14-17 ετών. Τα αποτελέ-

σματα δείχνουν ότι οι προσπάθειες των γονέων να ελέγξουν ψυχολογικά τα παιδιά τους επηρεάζουν αρνητικά τόσο την προσαρμογή των παιδιών στο σχολείο όσο και την ψυχική τους υγεία.

Η σεξουαλική αγωγή στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα:

ανάγκες πληροφόρησης, εμπειρίες και στάσεις εφήβων

Ηρακλείδου Μ., Μπίλια Χ., Κέντρο Σεξουαλικής και Αναπαραγωγικής Υγείας, Α.Π.Θ.

Χατζηχρήστου Χ., Κέντρο Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας, Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η παρούσα έρευνα διεξήχθη στο πλαίσιο ενός πιλοτικού προγράμματος σεξουαλικής αγωγής, το οποίο υλοποιήθηκε σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με σκοπό την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών, σε θέματα σεξουαλικής ανάπτυξης και διαπροσωπικών σχέσεων. Στόχος της έρευνας ήταν η διερεύνηση της πληροφόρησης που δέχονται οι έφηβοι, των πρώτων σεξουαλικών τους εμπειριών, καθώς και των στάσεων τους στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις τους με το άλλο φύλο. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 649 μαθητές και μαθήτριες (Α=292, Κ=352) ηλικίας 14 έως 17 ετών (Μdn=15). Οι μαθητές φοιτούσαν σε σχολεία της Θεσσαλονίκης (N=193) και της Κατερίνης, νομού Πιερίας (N=456). Το 30,35% του δείγματος (N=197) είχε συμμετάσχει σε προηγούμενο πρόγραμμα σεξουαλικής αγωγής, έναντι του 65,95% (N=428) το οποίο συμμετείχε για πρώτη φορά. Ως μέθοδος συλλογής δεδομένων, χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο που κατασκευάστηκε με βάση τη σχετική βιβλιογραφία. Διερευνώνται οι ανάγκες πληροφόρησης των μαθητών, οι γνώσεις τους για σεξουαλικά θέματα, καθώς και τα συναισθήματα και οι ανησυχίες τους για τη σεξουαλική επαφή, σε σχέση με α) το φύλο, β) την περιοχή του σχολείου και γ) τη συμμετοχή ή μη σε σχετικό πρόγραμμα. Συζητείται η αναγκαιότητα ύπαρξης σχολικών προγραμμάτων σεξουαλικής αγωγής και η αναγκαιότητα αξιολόγησης των πραγματικών αναγκών των εφήβων.

ΨΥΧΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ 3

Αξιολόγηση Συναισθηματικών Δυσκολιών και Προβλημάτων συμπεριφοράς στο νηπιαγωγείο: Το Ερωτηματολόγιο Ελέγχου Προσχολικής Συμπεριφοράς

Ζαφειροπούλου Μ., Αργυρακούλη Ε., Ρούση Χ., Αγγελοσπούλου Α., Γεωργίου Ε., Μενεγάτου Μ., Εργαστήριο Εξελικτικής Ψυχολογίας και Ψυχοπαθολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τα συναισθηματικά προβλήματα καθώς και τα προβλήματα συμπεριφοράς των μικρών παιδιών έχουν συνδεθεί με δυσλειτουργίες κοινωνικοποίησης, αρνητική εικόνα του εαυτού, και χαμηλές σχολικές επιδόσεις. Όπως δείχνουν σχετικές μελέτες,

τα προβλήματα παραμένουν καθώς το παιδί μεγαλώνει και δημιουργούν επιπλοκές στην ομαλή του ανάπτυξη. Η πρόοδος που έχει πρόσφατα σημειωθεί στον τομέα της ανίχνευσης και της μελέτης των προβλημάτων αυτών σε μικρές ηλικίες είναι ιδιαίτερα αξιόλογη. Ένα αξιόπιστο και έγκυρο εργαλείο καταγραφής αυτών των προβλημάτων είναι το Pre-School Behaviour Check List των McGuire & Richman (1988). Στόχος της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας είναι η προσαρμογή του στα ελληνικά δεδομένα, ώστε να αποτελέσει ένα εξίσου αξιόπιστο και έγκυρο εργαλείο ψυχοπαιδαγωγικής αξιολόγησης.

Το Ερωτηματολόγιο Ελέγχου Προσχολικής Συμπεριφοράς, χορηγήθηκε (μέσω των νηπιαγωγών) σε αντιπροσωπευτικό δείγμα νηπίων για να ανιχνεύσει τα ιδιαίτερα συναισθηματικά προβλημάτων και τα προβλήματα συμπεριφοράς σε παιδιά ηλικίας από 4-6 ετών. Αποτελείται από 22 ερωτήματα τα οποία καλύπτουν τέσσερις κύριες διαστάσεις προβληματικής συμπεριφοράς: τη διαγωγή, τις συναισθηματικές δυσκολίες, την κοινωνικότητα και την συγκέντρωση προσοχής.

Η συζήτηση των αποτελεσμάτων της έρευνας θα αναφερθεί στη γενικότερη εικόνα των ψυχολογικών προβλημάτων που επικρατούν μεταξύ των μικρών μαθητών, καθώς και στα επί μέρους ψυχομετρικά χαρακτηριστικά του ερωτηματολογίου, την παραγοντική του δομή και την σύγκρισή του με άλλα παρεμφερή ερωτηματολόγια.

Η προσαρμογή της κλίμακας Meadow / Kendall SEAI για τη εκτίμηση του κοινωνικού-συναισθηματικού επιπέδου κωφών μαθητών

Κουρμπέτης Β.

Στόχος της εισήγησης είναι η παρουσίαση της Κλίμακας Meadow / Kendall Social-Emotional Assessment Inventories for Deaf and Hearing-Impaired Students (SEAI), η διαδικασία προσαρμογής στάθμισης της για την Ελλάδα, και η χρήση της για αξιολόγηση και για υποστηρικτική παρέμβαση στην εκπαίδευση κωφών μαθητών.

Η κλίμακα σταθμίστηκε στις ΗΠΑ και δημοσιεύθηκε το 1982 από το Gallaudet College, για την κάλυψη των αναγκών του νόμου PL94-142, που αφορούσαν στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη κωφών παιδιών. Έχει προσαρμοστεί και χρησιμοποιηθεί για ερευνητικούς σκοπούς σε άλλες χώρες όπως στη Δανία, το Ισραήλ και την Ελλάδα. Η κλίμακα έχει 3 υποκλίμακες με 59 σημεία συνολικά που αξιολογούν την Κοινωνική, τη Συναισθηματική και την Προσωπική Εικόνα κωφών μαθητών 7-21 ετών.

Συμπληρώνεται από τους διδάσκοντες, τους γονείς και όσους έχουν αρκετές ευκαιρίες αξιόπιστης παρατήρησης των παιδιών. Η αξιολόγηση δεν είναι αυτοσκοπός. Η έμφαση δίνεται στη χρήση της κλίμακας για τη σχεδίαση εξατομικευμένου προγράμματος υποστήριξης κωφών παιδιών και την ανίχνευση παιδιών που έχουν ανάγκη ιδιαίτερης συγκεκριμένης προσοχής.

Είναι πλέον σαφές ότι η κώφωση καθεαυτή δεν είναι αιτία για τις διαφορές στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη μεταξύ

των κωφών παιδιών. Για τον λόγο αυτό είναι αναγκαία μια εξειδικευμένη κλίμακα, όπως η SEAI, που να αξιολογεί την επικοινωνιακή κατάσταση όπως και την αποδοχή του παιδιού από τους οικείους και το περιβάλλον, δηλαδή τις βασικές αιτίες που οδηγούν σε διαφορές και επηρεάζουν την ανάπτυξη του.

Κατάλογος Ελέγχου για την Ανίχνευση Προβλημάτων Συμπεριφοράς στην Προσχολική Ηλικία: Ανάπτυξη και Εφαρμογή
Μανωλίτσης Γ., Λέκτορας Π.Τ.Π.Ε. Παν/μίου Κρήτης, Τάφα Ε.,
Επ. Καθηγήτρια Π.Τ.Π.Ε. Παν/μίου Κρήτης

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η ανάπτυξη και εφαρμογή ενός καταλόγου ελέγχου (check-list) για την ανίχνευση προβλημάτων συμπεριφοράς στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας. Το εργαλείο αυτό, το οποίο βασίστηκε στο Preschool Behaviour Check List (PBCL) των McGuire & Richman, αποτελείται από 24 θέματα, τα οποία περιγράφουν ισάριθμα προβλήματα συμπεριφοράς.

Σαράντα έξι (46) παιδαγωγοί της προσχολικής ηλικίας αξιολόγησαν με τον Κατάλογο Ελέγχου 202 παιδιά ηλικίας 4-6 ετών, τα οποία φοιτούσαν σε δημόσια νηπιαγωγεία των πόλεων Ηρακλείου, Ρεθύμνου και Αγ. Νικολάου της Κρήτης.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι πρόκειται για ένα έγκυρο και αξιόπιστο εργαλείο, το οποίο μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι παιδαγωγοί της προσχολικής ηλικίας στην τάξη τους, για να ανιχνεύσουν προβλήματα στη συμπεριφορά των παιδιών. Η παραγοντική ανάλυση έδειξε ότι ο Κατάλογος Ελέγχου συγκροτείται από παράγοντες, οι οποίοι εξηγούν σε μεγάλο βαθμό τη διακύμανσή του και είναι αντίστοιχοι με τους παράγοντες που απορρέουν από άλλα σχετικά εργαλεία ανίχνευσης των προβλημάτων συμπεριφοράς των παιδιών.

Εφαρμογή των κλιμάκων "Teacher-Child Rating Scale" και "Child Rating Scale": Εμπειρικά δεδομένα από την Ελλάδα
Παλαιολόγου Ν., Παπάνης Ε., Γαλαμάς Β.

Οι κλίμακες τις οποίες παρουσιάζουμε είναι οι κλίμακες T-C.R.S. (Teacher-Child Rating Scale, για το δάσκαλο), C.R.S. (Child Rating Scale, για το μαθητή) και θεωρούνται αξιόπιστες και έγκυρες κλίμακες για τη μέτρηση της σχολικής προσαρμογής των μαθητών. Κατασκευάστηκαν στην Αμερική στο Πανεπιστήμιο του Rochester το 1984 και χρησιμοποιούνται σε διάφορες χώρες, ακόμα και στην Κίνα, λόγω της «πολιτισμικής ελευθερίας» που τις χαρακτηρίζει. Πρόκειται δηλαδή για εργαλεία που απευθύνονται σε όλους τους μαθητές ανεξαρτήτως πολιτισμικού και κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου, τα οποία δεν είναι φορτισμένα με εθνοκεντρικές αντιλήψεις.

Οι παράγοντες που εξάγονται από τις κλίμακες του δασκάλου να μπορούν να συσχετισθούν με τους αντίστοιχους παράγοντες που εξάγονται από την κλίμακα του μαθητή. Παρουσιάζουμε τον τρόπο χρήσης των κλιμάκων, τη βαθμολόγηση και ερμηνεία

τους. Παρουσιάζουμε τη συνάφεια των απαντήσεων στην κλίμακα του δασκάλου με την κλίμακα του μαθητή. Επίσης, παρουσιάζουμε τους επιμέρους παράγοντες του ερωτηματολογίου αναφορικά με την επίδοση του μαθητή σε ένα μοντέλο πολλαπλής παλινδρόμησης. Τέλος, παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα τριών ερευνών στις οποίες χρησιμοποιήσαμε τις κλίμακες σε ειδικές ομάδες του πληθυσμού (παλιννοστούντες, κακοποιημένα παιδιά και ΑΜΕΑ).

Αυτοεκτίμηση: Η έκφραση και η εξέλιξη της στην προσχολική ηλικία

Ιωαννίδου-Johnson Α., Κεφάλα, Γ.

Οι πρώιμες εμπειρίες του νηπίου με το πρόσωπο-τροφό και η εμπειρία που βιώνει στο νηπιαγωγείο κατ' επέκταση (Mahler, 1975, Stern, 1985, Bowen, 1978, M. Johnson, 1997, Dowling, 2002), είναι σημαντικές επειδή ενισχύουν ή καθλώνουν την αυτοεκτίμησή του, η οποία επηρεάζει την κοινωνική λειτουργικότητα (DeLongis, Folkman & Lazarus, 1998; Wells & Marwell, 1976; Wylie, 1974).

Στη συνεχιζόμενη αυτή «έρευνα δράσης» διερευνούνται οι συνθήκες που προάγουν την αυτοεκτίμηση του νηπίου στην οικογένεια και το νηπιαγωγείο.

Παρουσιάζονται τα πρώτα ευρήματα από μία πιλοτική ποιοτική έρευνα που έγινε σε ένα δημόσιο ολοήμερο νηπιαγωγείο της Πάτρας όπου τέθηκαν τα ακόλουθα ερωτήματα.

1. πώς βιώνεται η αυτοεκτίμηση από τα νήπια;
2. υπάρχει σχέση μεταξύ του επίπεδου αυτοεκτίμησης του νηπίου με την αποδοχή της «διαφορετικότητας»;
3. υπάρχει σχέση μεταξύ της ψυχολογικής ωριμότητας και της αυτοεκτίμησης;

Εξετάζεται κατά πόσο το επίπεδο της αυτοεκτίμησης του προσώπου-τροφού και της νηπιαγωγού σχετίζονται με την αυτοεκτίμηση του νηπίου, την αποδοχή του διαφορετικού και την ψυχολογική ωριμότητα.

Διερευνούνται τέσσερα συναισθήματα των νηπίων (φόβος, ντροπή, θυμός, αγάπη) σε σχέση με την αυτοεκτίμηση.

Τα αποτελέσματα δείχνουν την άμεση σχέση μεταξύ ψυχολογικής ωριμότητας (Johnson-Tournas, 1990, Ιωαννίδου-Johnson, 1998), αυτοεκτίμησης, και αποδοχής του «διαφορετικού» μέσα από την έκφραση του φόβου, θυμού, ντροπής και αγάπης.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ

"Θεωρίες" γονέων και ανάπτυξη των παιδιών: μια πρόταση για τη μελέτη της συναισθηματικής ανάπτυξης

Παπαδοπούλου Κ.

Το ενδιαφέρον για το ρόλο των γονέων στην ανάπτυξη των παιδιών είναι παλιό και οι προσεγγίσεις στο θέμα αυτό έχουν πάρει διάφορες μορφές (π.χ., τύπο γονεϊκής φροντίδας και πρακτικές

ανατροφής των παιδιών, ο γονέας ως «μοντέλο», πιο πρόσφατα ο γονέας ως «δάσκαλος» στο πλαίσιο των διεργασιών μιας «σκαλωσίας» κλπ.). Από τη δεκαετία του '80, το ενδιαφέρον μετατοπίζεται στη διερεύνηση «θεωριών» που οι γονείς έχουν για την ανάπτυξη και του τρόπου με τον οποίο οι θεωρίες αυτές «μεταφράζονται» σε πρακτικές, επηρεάζοντας έτσι την ανάπτυξη του παιδιού. Στην πλειοψηφία τους, οι μελέτες αυτές έχουν ασχοληθεί με θέματα γνωστικής ανάπτυξης και, σε μεγάλο βαθμό, χαρακτηρίζονται από έλλειψη θεωρητικού υπόβαθρου ικανού να ερμηνεύσει την επίδραση στην ανάπτυξη του παιδιού. Στην παρούσα εισήγηση προτείνεται, στο πλαίσιο της κοινωνικο-πολιτισμικής προσέγγισης του Vygotsky, και εφαρμόζεται στη μελέτη της συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών, η «κοινή δράση» γονέα-παιδιού ως μηχανισμός κεντρικής σημασίας, όπου ο γονέας «ρυθμίζει» τη (συναισθηματική) «δράση» του παιδιού σε διάφορες καταστάσεις σύμφωνα με τη «θεωρία» του και την εκτίμησή του για τις πραγματικές ικανότητες του παιδιού αλλά και γι' αυτές που θα πρέπει να αποκτήσει. Τα αποτελέσματα συζητούνται στο πλαίσιο της χρησιμότητας ενός μοντέλου το οποίο αξιοποιεί τη γονεϊκή «διαμεσολάβηση» για να ερμηνεύσει την ανάπτυξη των συναισθημάτων στα παιδιά.

Η πατρική λειτουργία και η συμβολή της στην εκδήλωση ψυχοπαθολογικών φαινομένων στην παιδική και εφηβική ηλικία: Σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα και κλινικές περιπτώσεις
Κουρκούτας Η., Επίκουρος Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε. Παν/μίου Κρήτης

Στην εργασία μας ορίζουμε εν συντομία την πατρική λειτουργία και την προβληματική της: ποιες μορφές και είδη πατρικής λειτουργίας μπορούν να θεωρηθούν ως επιβλαβείς, ελλειπτικές ή παθογενετικές, πώς μπορούν αυτές οι λειτουργίες να αξιολογηθούν και να συσχετισθούν με την συνολική ανάπτυξη του παιδιού, με τρόπο επιστημονικά αποδεκτό και σαφή. Στη συνέχεια αναφερόμαστε σε έγκυρα ερευνητικά δεδομένα που συσχετίζουν την πατρική παρουσία (λειτουργία με την εκδήλωση ψυχοπαθολογικών καταστάσεων (συναισθηματικών και συμπεριφορικών διαταραχών) στη παιδική και εφηβική ηλικία. Ολοκληρώνουμε την εργασία μας με μία σειρά σύντομων κλινικών αναφορών (από παιδιά, εφήβους και οικογένειες σε συμβουλευτική ή ψυχοθεραπεία), στοχεύοντας να παρουσιάσουμε την δυναμική της πατρικής μορφής σε όλες τις διαστάσεις της και το πώς αυτή συσχετίζεται με τη δυναμική του ζεύγους, την αναπτυξιακή πορεία του παιδιού και γενικότερα την λειτουργία και την ομοιοδυναμική (Rosen) της οικογένειας.

Ο πατέρας μέσα στην κρίση εναλλακτικών παραδοσιακών και μοντέρνων οικογενειακών προτύπων
Κοκκινάκη Θ.

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια προσπάθεια προσέγγισης της συμβολής, της επίδρασης και της θέσης του πατέρα μέσα σε

πολλαπλές παραδοσιακές ή μοντέρνες οικογενειακές δομές (ο όρος "μοντέρνα" οικογενειακή δομή αναφέρεται περισσότερο στον πλουραλισμό που χαρακτηρίζει τον τρόπο δημιουργίας των οικογενειών σήμερα παρά στη διάσπαση της παραδοσιακής οικογένειας). Στο πρώτο μέρος της εργασίας εξετάζεται η επίδραση του διαζυγίου και του γονικού θανάτου στη βραχυπρόθεσμη ή μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της οικογένειας γενικά και των παιδιών ειδικά. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας εξετάζεται η περίπτωση του παραδοσιακού ανύπαντρου πατέρα, εκείνου δηλαδή που έγινε ανεύθυνα και απρόσμενα πατέρας, και του μοντέρνου ανύπαντρου πατέρα, εκείνου που συνειδητά ανέλαβε τον πατρικό ρόλο έξω από τα δεσμά του γάμου. Στο τρίτο μέρος της εργασίας, η προσέγγιση αφορά στους βιολογικούς ή μη-βιολογικούς "πατέρες" οι οποίοι εξαιτίας διαζυγίου, της δικής τους και/ή της συζύγου τους υπογονιμότητας, του δικού τους αποκλίνοντα σεξουαλικού προσανατολισμού, στα πλαίσια ενός ετερόφυλου ή ομοφυλόφιλου γάμου ή σχέσης συμμετέχουν στην προσπάθεια δημιουργίας εναλλακτικής παραδοσιακής ή μοντέρνας οικογένειας με μεθόδους υποβοηθούμενης γονιμοποίησης (σπερματέγχυση από δότη, δωρεά ωαρίου, εξωσωματική γονιμοποίηση και υποκατάστατη μητρότητα), με υιοθεσία ή συμβιώνοντας με μια γυναίκα ή έναν άντρα που έχει ήδη παιδί από προηγούμενο γάμο.

Η μητρότητα εκτός γάμου στην Ελλάδα
Πολεμικός Ν., Μπαμπάλης Θ.

Είναι αποδεκτό ότι το οικογενειακό περιβάλλον, όταν λειτουργεί αρμονικά, είναι αρωγός για το παιδί. Αντίθετα, η οικογενειακή δυσλειτουργία εγκυμονεί τις περισσότερες φορές προβλήματα στο παιδί. Από τη διεθνή βιβλιογραφία αλλά και από δεδομένα της Ε.Σ.Υ.Ε. στην Ελλάδα θα καταδειχθεί με την παρούσα εισήγηση ότι η ευρύθμια και η δυσλειτουργία μιας οικογένειας δεν συναρτάται απαραίτητα με τη μορφή της. Είναι δυνατόν, για παράδειγμα, μια μονογονεϊκή οικογένεια του σχήματος «άγαμη μητέρα-παιδί» να υπερκεράσει τα εμπόδια που θέτει αφ' εαυτής η μορφολογία της και να λειτουργήσει υποστηρικτικά στην προσπάθεια του παιδιού να προσαρμοστεί. Οι επιδράσεις της μητρότητας εκτός γάμου στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού φαίνεται να ακολουθούν παράλληλη πορεία με τις αντίστοιχες επιρροές στην πυρηνική οικογένεια.

Η μονογονεϊκή οικογένεια που προκύπτει από τη μητρότητα εκτός γάμου θα ξεπεράσει ή όχι τα προβλήματα που προκύπτουν στην πορεία της, εάν συμβάλει σε αυτό το κοινωνικο-μορφωτικό καθώς και το οικονομικό επίπεδο της ανύπαντρης μητέρας. Επειδή όμως υπάρχει ένας σεβαστός αριθμός άγαμων μητέρων που δεν φαίνεται να πληρούν τις παραπάνω προϋποθέσεις, σ' αυτές τις περιπτώσεις καλείται η πολιτεία να ασκήσει ουσιαστική κοινωνική πολιτική.

Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν στοιχεία σχετικά με την άγαμη μητέρα στη χώρα μας από Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, το Ίδρυμα «Μητέρα» και το Νομοθετικό Πλαίσιο. Η ανα-

κοίνωση θα εστιάσει, ακόμη, και στην ψυχοκοινωνική διάσταση του συστήματος «μητέρα-παιδί».

Γονεϊκή εμπλοκή στην εκπαίδευση του παιδιού

Γεωργίου Σ.

Με μια σειρά ερευνών από το 1997 μέχρι το 1999, εξετάσαμε τις παραμέτρους της γονεϊκής εμπλοκής και την επίδραση που αυτή έχει στη σχολική επίδοση του παιδιού. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η έννοια της γονεϊκής εμπλοκής είναι πολυδιάστατη και εκφράζεται με διάφορες συμπεριφορές (π.χ. βοήθεια με την κατ' οίκον εργασία, επαφή με το σχολείο, ανάπτυξη ενδιαφερόντων του παιδιού, έλεγχος μαθητικής συμπεριφοράς). Μερικές από τις πιο πάνω γονεϊκές ενέργειες συνδέονται θετικά με τη σχολική επίδοση του παιδιού, μερικές συνδέονται αρνητικά και μερικές δεν συνδέονται καθόλου. Σημαντικό ρόλο στη σύνδεση αυτή παίζει ο τρόπος με τον οποίο αποκωδικοποιεί το ίδιο το παιδί τη συμπεριφορά του γονέα. Μια βασική παράμετρος της εμπλοκής φαίνεται να είναι η αιτιακή απόδοση της επίδοσης από το γονέα, δηλαδή οι παράγοντες τους οποίους θεωρεί υπεύθυνους για την επίδοση. Γονείς οι οποίοι αποδίδουν στον εαυτό τους αιτιότητα για την επίδοση του παιδιού, τείνουν να εμπλέκονται περισσότερο στην εκπαίδευση του παιδιού τους. Επίσης, γονείς που πιστεύουν ότι η επίδοση του παιδιού τους οφείλεται στην προσπάθεια του παιδιού (και όχι στις ικανότητές του ή σε τυχαίους παράγοντες) εμφανίζουν λιγότερο αγχώδεις συμπεριφορές. Με τη βοήθεια των πιο πάνω μεταβλητών κατασκευάστηκε δομικό μοντέλο εξισώσεων και εξετάστηκε η ικανότητά του να περιγράφει αποτελεσματικά τις αλληλεπιδράσεις των διάφορων παραγόντων.

Η σχέση ανάμεσα στη γονεϊκή εμπλοκή στη ζωή του παιδιού και των υλιστικών αξιών του παιδιού.

Φλουρή Ε.

Data on 2218 British secondary school age children were used to explore the relationship between parenting and materialism. A hierarchical multiple regression analysis carried out to explore the role of parenting in children's materialism showed that although father involvement was unrelated to materialism, mother's involvement was negatively and inter-parental conflict was positively related to child's materialism. Emotional and behavioural problems and goal-directedness were both positively associated with materialism in adolescents. Compared to girls boys scored higher in materialism. Age and materialism were positively related. Peer support was significantly associated with children's materialism when both fathers' and mothers' involvement was low rather high. Neither child's sex nor family structure moderated the relationship between parents' involvement and children's materialistic attitudes.

Η επίδραση της οικογένειας και του σχολείου στην επιλογή σπουδών και επαγγέλματος από τους εφήβους στην Ελλάδα

Σουμέλη Λ.

Η επιλογή σπουδών και επαγγέλματος είναι ένα σημαντικό ζήτημα για κάθε άνθρωπο. Η περίοδος της εφηβείας είναι ουσιαστική για τη δημιουργία και την επεξεργασία των μελλοντικών σχεδίων των νέων. Ο έφηβος καλείται σε αυτήν την περίοδο της ζωής του να κάνει την επιλογή που θα καθορίσει ως ένα σημείο ολόκληρη την επαγγελματική του σταδιοδρομία. Τα επαγγελματικά σχέδια των νέων διαμορφώνονται με βάση τις συνήθειες, τις αρχές, τις ανάγκες και τις αξίες που αποκτούν και αναπτύσσονται κυρίως στο χώρο της οικογένειας και του σχολείου. Αρχικά, θα αναφερθούν παράγοντες όπως ο ρόλος της μητέρας και ο ρόλος της βαθμολογίας του σχολείου, μέσα από έρευνα που έχει διεξαχθεί σε δημόσια σχολεία της Αττικής. Στην συνέχεια, θα περιγραφεί το πρόγραμμα που ακολουθείται από ιδιωτικό Σχολείο της Αθήνας για να καλύψει αποτελεσματικά την ανάγκη των μαθητών για σχολικό και επαγγελματικό προσανατολισμό.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Ο ρόλος των προσλαμβανόμενων κοινωνικό-δομικών σχέσεων και του προσλαμβανόμενου συσχετισμού ισχύος στη διάμορφωση του περιεχομένου των κοινωνικών στερεοτύπων

Παππάς Μ., Χατζή Α.

Διερευνήθηκε το περιεχόμενο των κοινωνικών στερεοτύπων που έχει ένα δείγμα 149 φοιτητών του Παντείου Πανεπιστημίου, πάνω στις διαστάσεις ικανότητα και συμπάθεια, απέναντι στις εξής κοινωνικές ομάδες: άνδρες στελέχη επιχειρήσεων, γυναίκες στελέχη επιχειρήσεων, νοικοκυρές, Αλβανοί, Πακιστανοί και Γερμανοί.

Υποθέσαμε ότι οι ομάδες των ανδρών στελεχών επιχειρήσεων και των Γερμανών θα είναι στόχοι «ζηλόφθονης προκατάληψης» (ικανές λόγω της προσλαμβανόμενης υψηλής κοινωνικής τους θέσης, αλλά αντιπαθητικές εξαιτίας του προσλαμβανόμενου ανταγωνισμού με την ομάδα υπαγωγής των υποκειμένων), ενώ αυτές των νοικοκυρών και των Πακιστανών αντικείμενο «πατερναλιστικής προκατάληψης» (μη ικανές λόγω της χαμηλής κοινωνικής τους θέσης αλλά συμπαθητικές εξαιτίας της προσλαμβανόμενης συνεργασίας με την ενδο-ομάδα). Η ομάδα των Αλβανών υποθέσαμε ότι θα είναι στόχος «παλαιομοδίτικης προκατάληψης» (μη ικανή και αντιπαθητική). Τέλος, στην περίπτωση της ομάδας των γυναικών στελεχών επιχειρήσεων θεωρήσαμε ότι θα εμφανιστεί το φαινόμενο της ενδο-ομαδικής εύνοιας (ικανή και συμπαθητική). Πραγματοποιήθηκε παραγοντική ανάλυση στις απαντήσεις των υποκειμένων σε κλειστές ερωτήσεις ερωτηματολογίου, πάνω σε μια πενταβάθμια κλίμακα τύπου Likert.

Σε γενικές γραμμές η ανάλυση των αποτελεσμάτων επιβεβαίωσε τις υποθέσεις μας εκτός από την περίπτωση της ομάδας των νοικοκυρών και των Πακιστανών.

Κοινωνικά αξιώματα: Διαπολιτισμικές διαστάσεις των γενικών πεποιθήσεων

Παναγιωτοπούλου, Π., Γκαρή Α., Παυλόπουλος Β.

Στην προσπάθεια για ορισμό και μέτρηση της έννοιας του πολιτισμού (culture) η κοινωνική έρευνα, επικεντρώνοντας στις αξίες, οδήγησε στις γνωστές κατηγοριοποιήσεις των χωρών από τους Hofstede, Schwartz και άλλους, πάντα σε εθνικό επίπεδο. Σε ατομικό επίπεδο ανάλυσης, οι γενικές πεποιθήσεις των ατόμων που σχετίζονται άμεσα με την κοινωνική συμπεριφορά σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και ποικίλα κοινωνικά περιβάλλοντα είναι γνωστές ως κοινωνικά αξιώματα και αποτελούν ένα άλλο θεωρητικό πλαίσιο για την έρευνα προς την ίδια κατεύθυνση της ταξινόμησης των πολιτισμών. Τα κοινωνικά αυτά αξιώματα αποτέλεσαν το θεωρητικό πλαίσιο και της παρούσας η οποία επιχειρεί να εντοπίσει τις πολιτισμικές διαστάσεις πάνω στις οποίες κινούνται τα κοινωνικά αξιώματα σε έξι χώρες.

Σε συνολικό δείγμα 1370 ατόμων - 371 από Ελλάδα, 248 από Χονγκ-Κονγκ, 275 Ινδία, 170 από Ισπανία, 111 από ΗΠΑ και 195 από Αγγλία

- οι αναλύσεις παραγόντων (με τη μέθοδο των βασικών συνιστωσών) κατέληξαν σε πέντε παράγοντες: θρησκευτικότητα, κοινωνικός κυνισμός, επιβράβευση της προσπάθειας, έλεγχος της μοίρας και κοινωνική ευελιξία. Το εξηγούμενο ποσοστό της διασποράς ανέρχεται στο 27.6%.

The effectiveness of compliance techniques: Foot-in-the-door Versus Door-in-the-face

Vucevic A., Rodafinos A.

The effectiveness of the two-step persuasion techniques in inducing compliance was compared in the present study. Ninety-nine undergraduate and postgraduate students (57 males and 42 females), from a private college in Northern Greece, were randomly assigned to one of three experimental conditions. Students in each compliance condition were contacted by confederates and were asked: (a) a small initial request followed by the moderate-target request (Foot-in-the-door, FITD), (b) a large initial request followed by the moderate-target request (Door-in-the-face, DITF), or (c) a moderate-target request only (Control group). The dependent variable was the frequency of the participants' compliance to the moderate-target request "to attend a 1-hour seminar on racism in contemporary society." Chi-square analyses indicated that the DITF technique produced significantly more compliance (75.8%) compared to both the FITD technique (48.5%) and the control group request (45.5%). There was no statistically significant difference between the effectiveness of the FITD technique and the control group request.

Απόψεις φοιτητριών των Ψυχολογίας σχετικά με τις αξιολογήσεις τους: Η περίπτωση ενός τμήματος

Ζμπαίνος Δ.

Με την παρούσα έρευνα επιχειρείται η καταγραφή και η ανάλυση των αντιλήψεων, των απόψεων και των στάσεων φοιτητριών και φοιτητών ενός τμήματος Ψυχολογίας σχετικά με τις αξιολογήσεις τους.

Η έρευνα ξεκίνησε με συνεντεύξεις 15 φοιτητριών-των και των τεσσάρων ετών ενός τμήματος Ψυχολογίας προκειμένου να καταγραφούν και να ταξινομηθούν οι απόψεις τους σχετικά με την αξιολόγηση της επίδοσής τους στα διάφορα γνωστικά αντικείμενα. Η ανάλυση έδειξε ότι οι φοιτήτριες/τές εκφράζουν θετικές κρίσεις για τη σκοπιμότητα της εκπαιδευτικής αξιολόγησης γενικά και για τις εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο ειδικότερα, αν και οι απόψεις του αναφορικά με τον τύπο αξιολογήσεων που προτιμούν (γραπτές-προφορικές-εργασίες) διίστανται. Εκφράζουν θετικές απόψεις για τις αξιολογήσεις που είναι συνδεδεμένες με τη μαθησιακή διαδικασία κατά διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους και αρνητικές για τις εξετάσεις αποσπθήσισης που προϋποθέτουν και απαιτούν μόνο πρόσκαιρη γνώση. Θεωρούν ότι σημαντικοί παράγοντες για την επιτυχία τους στις εξετάσεις είναι η κατάσταση στην οποία βρίσκονται τη στιγμή της εξέτασης, το είδος και η σαφήνεια των ερωτήσεων και η ποσότητα της ύλης που απαιτείται να έχει αφομοιωθεί. Από ορισμένους τέθηκε θέμα εγκυρότητας των τελικών εξετάσεων με τον ισχυρισμό ότι δεν μπορεί κρίνεται η γνώση ενός αντικειμένου από μια τριώρη εξέταση, αλλά θα έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη στην αξιολόγηση και παράγοντες όπως το ενδιαφέρον και η συμμετοχή-παρακολούθηση στο μάθημα. Τέλος οι φοιτήτριες εκφράζουν την προτίμησή τους για πιο αξιόπιστη, πιο έγκυρη και λιγότερο αυστηρή βαθμολόγηση από τους καθηγητές.

Στη βάση των παραπάνω ευρημάτων διαμορφώθηκε ένα ερωτηματολόγιο το οποίο διενεμήθη σε μεγαλύτερο αριθμό φοιτητριών-των. Η ανάλυσή του επέτρεψε τη συναγωγή ποσοτικών δεδομένων σχετικά με τις απόψεις των φοιτητριών για τις αξιολογήσεις τους τα οποία παρουσιάζονται στην ανακοίνωση.

Διαπολιτισμικές διαφορές σχετικά με την αντίληψη του κινδύνου: Μία τυπολογική προσέγγιση του θέματος

Μακρή Δ., Mullet E.

Η έρευνα μας βασίζεται σε έρευνες που πραγματοποιήσαν οι Slovic, Fishhoff και Lichtenstein (1985) σχετικά με την αντίληψη του κινδύνου. Σκοπός της παρούσας είναι (α) η μελέτη αντίληψης του κινδύνου στην Ελλάδα με βάση την τυπολογία των κινδύνων που πρότεινε ο Boyer (2001), (β) η συγκριτική μελέτη Ελλάδας - Γαλλίας. Στο σημείο αυτό λαμβάνονται υπόψη η έρευνα Neto και Mullet, 2000 όπου γίνεται σύγκριση Πορτογαλίας και Γαλλίας, (γ) γίνεται τέλος έλεγχος της υπόθεσης ότι ο τύπος του κινδύνου είναι αυτός που επεξηγεί τις γραμμικές συσχετίσεις. Για να πραγματοποιηθεί η έρευνα χρησιμοποιήθηκε

ερωτηματολόγιο με 141 items που σχεδιάστηκε μετά το γαλλικό. Το δείγμα περιλαμβάνει συνολικά 192 Έλληνες και 215 Γάλλους. Οι απαντήσεις ήταν ατομικές. Στα δεδομένα έγινε γραφική και στατιστική ανάλυση. Η παραγοντική ανάλυση έδειξε τις τιμές που αντιπροσωπεύουν την αντίληψη του κινδύνου για τους Έλληνες οι οποίες κυμαίνονται από 1,20 μονάδες έως 9,60, ενώ οι αντίστοιχες για τους Γάλλους είναι 1,01 έως 9,19. Μια επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση έδειξε διαφορές ανάμεσα στους Έλληνες και στους Γάλλους σχετικά με τους κοινούς ατομικούς κινδύνους, διαφορές παρατηρήθηκαν επίσης σχετικά με την αντίληψη του κινδύνου που εμπειριέχει το σεξ, τα προϊόντα του εθισμού καθώς και οι παροχές της ιατρικής φροντίδας. Ταυτόχρονα επαληθεύθηκε η τρίτη υπόθεση.

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Προσέγγιση και διερεύνηση της εικαστικής άποψης και αντίληψης των παιδιών

Μεταξά Α., Εικαστικός, Διδάσκουσα ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστημίου Αιγαίου

Στην προσπάθειά μου να διερευνήσω με την ιδιότητα του εικαστικού δημιουργού την εικαστική άποψη και αντίληψη των παιδιών, προσέγγισα τη δημιουργική έκφραση των παιδιών και το πώς αντιλαμβάνονται και εκτιμούν τα έργα των ενηλίκων.

Μελετώ τα μορφοπλαστικά στοιχεία που χρησιμοποιούν τα παιδιά, τον τρόπο που σκέφτονται και εκφράζονται και το πώς αντιμετωπίζουν γενικά την έννοια της δημιουργικότητας. Οριοθετώ την έννοια της αισθητικής καλλιέργειας και τη σπουδαιότητα της αισθητικής λειτουργίας. Τέλος, καταγράφω την εικαστική αισθητική συναλλαγή παιδιών και ενηλίκων.

Στην ανάλυση αυτής της συναλλαγής αφιερώνεται το μεγαλύτερο τμήμα της συγκεκριμένης μελέτης. Παραθέτω στοιχεία για το πώς δύο κατηγορίες ενηλίκων προσεγγίζουν την παιδική δημιουργία αλλά και για τη στάση των παιδιών απέναντι σε εικόνες-έργα δύο τελείως διαφορετικών καλλιτεχνικών ομάδων. Και στις δύο περιπτώσεις έχουμε εικόνες-έργα που έχουν δημιουργηθεί από ενήλικες και παιδιά. Τους ενήλικες τις χωρίζω σε δύο κατηγορίες σε σχέση με την ιδιότητα του παραλήπτη της παιδικής δημιουργίας. Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται ο δάσκαλος, ο γονέας και το άμεσο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι ενήλικες καλλιτέχνες που είδαν την παιδική δημιουργία σαν τέχνη, την ερεύνησαν, την αντιμετώπισαν με σεβασμό και οικειοποιήθηκαν τα χαρακτηριστικά της.

Ανεξάρτητα από τις προθέσεις των καλλιτεχνών, τα παιδιά είναι παραλήπτες των έργων τους. Έτσι, επέλεξα να εκθέσω τα παιδιά στις δημιουργίες δύο τελείως διαφορετικών καλλιτεχνικών ομάδων που έχουν κοινά μορφοπλαστικά στοιχεία με την παιδική τέχνη. Η πρώτη ομάδα αφορά τη ζωγραφική των αρχαίων ελληνικών αγγείων και η δεύτερη έργα τέχνης Ευρωπαίων καλλιτεχνών που έχουν δημιουργηθεί από το 1950 και μετά. Στην

παρούσα μελέτη θα αναφερθώ περισσότερο στη σχέση των παιδιών με τη σύγχρονη τέχνη μια και έχω ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο συνέδριο για τη σχέση των παιδιών με τη ζωγραφική των αρχαίων ελληνικών αγγείων.

Στόχος της προσπάθειάς μου είναι η αναβάθμιση του μαθήματος της Αισθητικής Αγωγής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και οι αναφορές μου βασίζονται σε πραγματοποιημένες πειραματικές διδασκαλίες.

Οι μεταγνωστικές εμπειρίες πριν και μετά τη δημιουργία παιδικών σχεδίων στην προσχολική και σχολική ηλικία

Μπονιώτη Φ., Μεταλλίδου Π., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι να μελετήσει τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας βιώνουν τη σχεδιαστική διαδικασία και το αποτέλεσμα της. Στην έρευνα συμμετείχαν 180 αγόρια και κορίτσια που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο, στη Β', Δ' και Στ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Τα παιδιά εξετάστηκαν ατομικά και τους ζητήθηκε να δημιουργήσουν 4 σχέδια που διακρίνονταν σε 2 επίπεδα δυσκολίας, ενώ διερευνήθηκαν ορισμένες μεταγνωστικές εμπειρίες (αίσθημα και κρίσεις) που εγείρονται πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το τέλος της επίδοσης σε κάθε έργο. Πιο συγκεκριμένα, τους ζητήθηκε να εκτιμήσουν με βάση μια τετραβάθμια κλίμακα, το αίσθημα δυσκολίας και οικειότητας, την ορθότητα του κάθε σχεδίου, αλλά και την ικανοποίησή τους από το παραγόμενο έργο. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι οι υπό εξέταση μεταγνωστικές εμπειρίες μεταβάλλονται ανάλογα με την ηλικία των παιδιών, αλλά και τη φύση του σχεδιαστικού έργου.

Οι αντιλήψεις των παιδιών για την Πρακτική του Μουσικού Αυτοσχεδιασμού: Προς μian Αμφισβήτηση των Θεμελιωδών Αρχών της Εκπαιδευτικής Πράξης

Κανελλόπουλος Π.

Η παρούσα εισήγηση έχει στόχο να υποστηρίξει την αυθόρμητη δημιουργούμενη παιδική μουσική ως μια (από παιδαγωγική αλλά και μουσική σκοπιά) αξιόλογη και ξεχωριστή έκφανση της ανθρώπινης δημιουργικότητας. Η παρουσίαση στηρίζεται σε ερευνητικά δεδομένα που συλλέχθηκαν στα πλαίσια μιας μελέτης του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά βιώνουν και κατανοούν τον μουσικό αυτοσχεδιασμό. Μεθοδολογικά η έρευνα βασίστηκε σε εθνομουσικολογικές ερευνητικές πρακτικές, καθώς και στην παράδοση της πολιτισμικής ανθρωπολογίας και της μελέτης περιπτώσεων. Παιδιά της τρίτης τάξης του δημοτικού σχολείου καταπιάστηκαν με την δημιουργία αυτοσχεδιαζόμενης μουσικής για ένα εξάμηνο, συζητώντας με τον ερευνητή το πώς και το γιατί της μουσικής τους.

Προτείνονται τρεις έννοιες κλειδιά οι οποίες εκφράζουν τις θεμελιώδεις όψεις της σημασίας του αυτοσχεδιασμού για τα ίδια τα παιδιά:

- Αντικειμενοποίηση της ανοιχτής μορφής: ο αυτοσχεδιασμός ως μουσικό ταξίδι το οποίο, ενώ δεν υπάρχει παρά μόνο την στιγμή της δημιουργίας του, βιώνεται ως ένα υπαρκτό μουσικό μόρφωμα.
- Ο αυτοσχεδιασμός ως τόπος και τρόπος ανάπτυξης της μουσικής σκέψης – της εμπρόθετης δημιουργίας ηχητικών συνδυασμών και της επεξεργασίας του μουσικού υλικού.
- Συλλογική διαμόρφωση της πρόθεσης-επιθυμίας για δημιουργία: ο αυτοσχεδιασμός ως χώρος και τρόπος επικοινωνίας ο οποίος δημιουργείται από κοινού.

Η αυτοσχεδιαστική δημιουργία των παιδιών οδηγεί στην αμφισβήτηση του κυρίαρχου τρόπου εργασίας στο δημοτικό σχολείο, στην ανάγκη ριζικού επαναπροσδιορισμού του ρόλου του δασκάλου, αλλά και των κυρίαρχων αντιλήψεων για το τι είναι, πως δημιουργείται, και πώς μαθαίνεται η μουσική.

Καταγραφή εννοιολογικών αλλαγών στα πλαίσια διερεύνησης νοητικών σχημάτων για τη «σύγχρονη τέχνη» από μαθητές δημοτικών σχολείων

Καλή Στ., Διδάσκουσα Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ., Πανεπιστήμιου Αιγαίου

Στη συγκεκριμένη μελέτη η χαρτογράφηση εννοιών αποτελεί μία γνωστική διεργασία κατά την οποία αποκαλύπτεται η κατανόηση νοητικών σχημάτων, καθώς επίσης και η διερεύνηση εννοιολογικών αλλαγών στα πλαίσια οποιασδήποτε μαθησιακής διαδικασίας. Έχει χρησιμοποιηθεί εκτενώς για την αξιολόγηση μαθητών/μαθητευόμενων, αλλά και για ερευνητικούς σκοπούς. Στην παρούσα μελέτη η χαρτογράφηση εννοιών χρησιμοποιείται ως ερευνητικό εργαλείο ούτως ώστε να αποκαλύψει εννοιολογικές αλλαγές μαθητών δημοτικού σχολείου όσον αφορά την «σύγχρονη τέχνη». Η επιλογή αυτής της έκφρασης έγινε εξαιτίας της εφαρμογής πειραματικού προγράμματος βασισμένο σε διαθεματική διδασκαλία για την σύγχρονη τέχνη. Οι μαθητές Δ' τάξης δημοτικών σχολείων κατέγραψαν σε εννοιολογικό χάρτη πως κατανοούσαν την «σύγχρονη τέχνη» πριν και μετά την εφαρμογή του προγράμματος. Πραγματοποιείται, επομένως, μία προσπάθεια αναγνώρισης του εννοιολογικού εμπλουτισμού των μαθητών αυτών ως μία μορφή εννοιολογικών αλλαγών για τη «σύγχρονη τέχνη», παρέχοντας ταυτόχρονα ένα πλαίσιο ποιοτικής ανάλυσης εννοιολογικής χαρτογράφησης.

Το θέμα των Ναρκωτικών και της απεξάρτησης στο Ευρωπαϊκό παιδικό βιβλίο

Ζερβού Αλ., Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Οι σημερινοί συγγραφείς παιδικών βιβλίων απευθύνονται στους νεαρούς αναγνώστες προσπαθώντας να προσφέρουν μεταξύ άλλων και ενημέρωση για σύγχρονα θέματα, όπως για παράδειγμα το πρόβλημα των ναρκωτικών. Σ' αυτό το πλαίσιο τίθενται τα παρακάτω ερωτήματα:

1. Πόσο ελεύθερα μπορούν να εκφραστούν οι συγγραφείς, αν

συνυπολογίσουμε τις μορφές λογοκρισίας που διέπουν τη δημιουργία των παιδικών βιβλίων ;

2. Πόσο ακριβείς είναι οι πληροφορίες που δίνονται ;
3. Η λογοτεχνικότητα και η πληροφόρηση είναι έννοιες συμβατές ;
4. Πόσο αποτελεσματική μπορεί τελικά να είναι η πρόθεση των συγγραφέων;

Μουσική και Νοητική ανάπτυξη παιδιών προσχολικής ηλικίας Ζαφρανάς Ν.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει την επίδραση της μουσικής εκπαίδευσης, όταν αυτή εστιάζεται στην αντιστοίχιση μουσικού κειμένου με πράξη – εκτέλεση μουσικού οργάνου, στην ανάπτυξη της χωροταξικής νοημοσύνης παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα υποδεικνύουν ότι τα μαθήματα πιάνου μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά μεταξύ άλλων ικανοτήτων και την χωροταξική νοημοσύνη τους.

Στην παρούσα έρευνα εξετάζουμε τις επιπτώσεις που έχει η εκπαίδευση στο αρμόνιο σε παιδιά προσχολικής ηλικίας 5-6 ετών, όσον αφορά την χωροταξική νοημοσύνη.

Εξήντα (60) παιδιά ηλικίας 5-6 ετών εκπαιδεύτηκαν για 6 μήνες, στο να διαβάζουν νότες στο αρμόνιο και να τις παίζουν. Ως εργαλείο αξιολόγησης των παιδιών και μέτρησης της χωροταξικής τους νοημοσύνης χρησιμοποιήθηκε το Kaufman Assessment Battery for Children, το οποίο δόθηκε πριν και μετά τη μουσική εκπαίδευση σε κάθε παιδί.

Πρώτα αποτελέσματα της ανάλυσης των δεδομένων δείχνουν θετικό συσχετισμό των προς έρευνα δεδομένων.

Η σημαντικότητα των ευρημάτων αυτών έγκειται στο ότι μπορεί να συντελέσουν στη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και στον εκσυγχρονισμό και την αποτελεσματικότητα των αναλυτικών προγραμμάτων της προσχολικής αγωγής.

Από τις Συνθέσεις του W. Kandinsky στα παιχνίδια γεωμετρίας ως κίνητρα για αυτοέκφραση και επικοινωνία στο νηπιαγωγείο

Σαββαΐδου-Καμποροπούλου Μ., Νταβλαμάνου Μ., Σταμάτης Π.

Η επαφή των νηπίων με έργα όχι μόνο ελλήνων αλλά και ξένων δημιουργών αποτελεί μια από τις επιδιώξεις του νηπιαγωγείου εκτιμώντας ότι με τον τρόπο αυτό τα νήπια θα μπορέσουν να βιώσουν, διαισθητικά έστω στην αρχή, την παγκοσμιότητα της τέχνης και την πανανθρώπινη σημασία της. Όταν μάλιστα η επαφή με έργα δημιουργών όπως τον W. Kandinsky μετατρέπεται σε παιχνίδια γεωμετρίας σε ένα project όπου η στρατηγική της διαθεματικότητας γεφυρώνει το συμβολισμό της μοντέρνας τέχνης με τα αρχαία γεωμετρικά σύμβολα, η αρμονική σύνθεση των οποίων προσλαμβάνει μια νέα διάσταση υπό το πρίσμα της φαντασίας και της αφαιρετικότητας, τότε η τέχνη μετατρέπεται

σε κίνητρο αυτοέκφρασης και επικοινωνίας συμβάλλοντας στη δημιουργική μάθηση των νηπίων.

Η ανάπτυξη και η εφαρμογή ενός project στο νηπιαγωγείο μέσα από το οποίο τα νήπια θα γνωρίσουν τις Συνθέσεις του W. Kandinsky και ιδιαίτερα τους συμβολισμούς που προκύπτουν από τις αναλογίες των φυσικών αρχιτεκτονικών γραμμών και των γεωμετρικών σχημάτων, στον αρμονικό συνδυασμό τους με το χρώμα που δημιουργεί μια δυναμική σύνθεση, αναμένεται να δημιουργήσει μαθησιακές προεκτάσεις και να εισάγει τα νήπια διαθεματικά σε θεμελιώδεις γεωμετρικές έννοιες με όχημα το δημιουργικό παιχνίδι και την εικαστική έκφραση. Η αποτίμηση του πρωτότυπου εγχειρήματός μας αναμένεται να οδηγήσει στην εξαγωγή χρήσιμων και αξιοποιήσιμων παιδαγωγικών συμπερασμάτων.

ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Η σημασία του επιπέδου λειτουργικότητας στην ικανοποίηση ζωής και την κατάθλιψη των ηλικιωμένων

Τζονιχάκη Ι., Κλεφτάρας Γ.

Η τρίτη ηλικία χαρακτηρίζεται από απώλειες σε ψυχοκοινωνικό και οργανικό επίπεδο. Οι περιορισμοί που τίθενται στο ηλικιωμένο άτομο λόγω προβλημάτων υγείας μειώνουν τις θετικές ενσχύσεις που δέχεται από το περιβάλλον του και κατ' αυτόν τον τρόπο χειροτερεύουν την ποιότητα ζωής του. Η ποιότητα ζωής όμως είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ικανοποίηση που νιώθει ένα άτομο από τη ζωή του και επηρεάζεται σημαντικά από την υποκειμενική του αντίληψη σχετικά με το επίπεδο λειτουργικότητας του σε σημαντικούς τομείς της ζωής του. Τόσο όμως το επίπεδο λειτουργικότητας ενός ατόμου όσο και η ικανοποίησή του από τη ζωή φαίνεται να συνδέονται στενά με την καταθλιπτική διάθεση και συμπτωματολογία. Στόχος αυτής της έρευνας είναι η μελέτη του φαινομένου της κατάθλιψης στον ηλικιωμένο και η σχέση του με την ικανοποίηση ζωής και την ποιότητα της έτσι όπως αυτή εκτιμάται μέσα από το επίπεδο λειτουργικότητας του ηλικιωμένου ατόμου και ειδικότερα μέσα από την εκτέλεση δεξιοτήτων καθημερινής ζωής.

Ένα σύνολο 270 ηλικιωμένων ατόμων που ζουν στην κοινότητα έλαβε μέρος σ' αυτή την έρευνα. Αυτή τη στιγμή η έρευνα βρίσκεται στο στάδιο της ανάλυσης των δεδομένων.

Με βάση όμως τα αποτελέσματα της πιλοτικής μελέτης φαίνεται ότι επιβεβαιώνονται οι υποθέσεις μας. Οι επιπτώσεις των αποτελεσμάτων σε σχέση με την πρόληψη και την αντιμετώπιση της κατάθλιψης στους ηλικιωμένους θα συζητηθούν.

Κατάθλιψη στους ηλικιωμένους: Ικανοποίηση ζωής και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου

Τζονιχάκη Ι., Κλεφτάρας Γ.

Κατά γενική ομολογία, η κατάθλιψη παρουσιάζεται σαν ένα παγκόσμιο χαρακτηριστικό της ανθρώπινης φύσης, από την

παροδική θλίψη που μπορεί να συμβεί στον καθένα από εμάς μέχρι και βαθιά κατάθλιψη.

Μια ενδιαφέρουσα ψυχολογική διάσταση που θα μπορούσε να βοηθήσει στην κατανόηση της κατάθλιψης είναι αυτή της ικανοποίησης ζωής. Η ικανοποίηση ζωής φαίνεται να επηρεάζει την καταθλιπτική συμπτωματολογία ενός ατόμου τόσο αντικειμενικά όσο και υποκειμενικά. Η καταθλιπτική συμπεριφορά με τη σειρά της φαίνεται να επηρεάζεται από τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αντλεί ικανοποίηση από την καθημερινή του ζωή και την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου του. Ο τρόπος αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου είναι για άλλη διάσταση που φαίνεται να παίζει ένα σημαντικό ρόλο στην προσωπική επίλυση της ποιότητας ζωής και κατ' επέκταση στην ικανοποίηση ζωής.

Σκοπός αυτής της έρευνας είναι να μελετήσει τη σχέση μεταξύ της καταθλιπτικής συμπτωματολογίας των ηλικιωμένων αφενός με την ικανοποίηση ζωής και αφετέρου με τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Ένα σύνολο 270 ηλικιωμένων ατόμων που ζουν στην κοινότητα έλαβε μέρος σ' αυτή την έρευνα. Αυτή τη στιγμή η έρευνα βρίσκεται στο στάδιο της ανάλυσης των δεδομένων. Με βάση όμως τα αποτελέσματα της πιλοτικής έρευνας φαίνεται ότι επιβεβαιώνονται οι υποθέσεις αυτής της έρευνας.

Λεξικοί Συνειρμοί και Παραληρητικές Ιδέες σε Σχιζοφρενείς Ασθενείς: Μια Εμπειρική Μελέτη

Πενταράκη Α., Institute of Psychiatry, King's College London

Για να εξετασθεί στατιστικά ο βαθμός του λεξικού συνειρμού για λέξεις που έχουν νοηματική σχέση με τις παραληρητικές ιδέες σχιζοφρενών ασθενών δημιουργήθηκε ένα τεστ λεξικών συνειρμών. Επίσης εξετάστηκε ο βαθμός του λεξικού συνειρμού σε σχιζοφρενείς ασθενείς που δεν βιώνουν τώρα παραληρητικές ιδέες. Τα υποκείμενα αποτελούνταν από 12 σχιζοφρενείς ασθενείς με παραληρητικές ιδέες και 12 σχιζοφρενείς ασθενείς χωρίς παραληρητικές ιδέες. Όλα τα υποκείμενα διασταυρώθηκαν βάση του φύλου, της ηλικίας και του κανονικού επιπέδου ευφυΐας. Δεν βρέθηκε καμία σημαντική στατιστική διαφορά μεταξύ του λεξικού συνειρμού για λέξεις που έχουν νοηματική σχέση με τις παραληρητικές ιδέες των σχιζοφρενών ασθενών με παραληρητικές ιδέες και μεταξύ του λεξικού συνειρμού για λέξεις που δεν έχουν νοηματική σχέση με τις παραληρητικές ιδέες των σχιζοφρενών ασθενών. Επίσης βρέθηκε, σε αντίθεση με την πρόβλεψη της έρευνας, ότι υπολογίζοντας την διαφορά μεταξύ του βαθμού λεξικού συνειρμού για λέξεις με παραληρητικό νόημα και χωρίς παραληρητικό νόημα, οι σχιζοφρενείς ασθενείς με παραληρητικές ιδέες παρουσίασαν μη σημαντική στατιστική διαφορά. Κατά τον ίδιο τρόπο, οι σχιζοφρενείς ασθενείς που δεν βιώνουν παραληρητικές ιδέες δεν έδειξαν καμία σημαντική στατιστική διαφορά στο βαθμό του λεξικού συνειρμού για λέξεις με παραληρητικό νόημα και μη-παραληρητικό νόημα. Αντίθετα με την πρόβλεψη της έρευνας δεν παρουσιάσαν μηδενική διαφορά στο βαθμό λεξικού συνειρμού για λέξεις

με παραληρητικό νόημα και μη-παραληρητικό νόημα. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι το δίκτυο της μακρόχρονης μνήμης που αντανακλάται στο βαθμό του λεξικού συνειρμού δεν επηρεάζεται από τις παραληρητικές ιδέες. Η παρούσα έρευνα προτείνει ότι οι παραληρητικές ιδέες μπορεί να αποτελούν τυχαίους συνειρμούς στο δίκτυο της μακρόχρονης μνήμης.

Ποιοτική και ποσοτική ανάλυση του λόγου διπολικών και σχιζοφρενών ασθενών

Κιοσόγλου Γ., Πήτα Ρ., Φώλια Β., Τσουντα Χ., Γιούλης Π., Καράβατος Α.

Στην παρούσα έρευνα αναλύθηκε ο λόγος δώδεκα χρόνιων σχιζοφρενών (με Μ.Ο. ηλικίας 37 έτη) και έξι χρόνιων διπολικών ασθενών (με Μ.Ο. ηλικίας 43 έτη) με το στατιστικό πακέτο SPAD-T. Μελετήθηκαν με μορφή ημιδομημένης συνέντευξης οι αυθόρμητες απαντήσεις των ασθενών με παραλήρημα (σε τρεις θεματικές ενότητες: λόγος νοσηλείας – διαπροσωπικές σχέσεις – ελεύθερο θέμα) και μη παραλήρημα (αντίστοιχα σε τρεις θεματικές ενότητες: ομιλητικός/κοινωνικός – ύπνος και διαταραχές – λόγος/μνήμη και δυσκολίες) σε σχέση με το είδος της ασθένειας (σχιζοφρένεια – διπολική διαταραχή). Εντοπίστηκαν οι χαρακτηριστικές λέξεις (αποκαλούμενες «δορυφόροι» σημασιών) και φράσεις με στατιστικά κριτήρια για τις δύο κατηγορίες ασθενών. Βρέθηκαν διαφορές ως προς τη γραμματική κατηγορία, τη σύνταξη και τη θεματολογία μεταξύ των σχιζοφρενών και των διπολικών ασθενών, τόσο ενδο- όσο και δια-ομαδικά ως προς την ύπαρξη παραληρήματος και μη. Ενδεικτικές λέξεις-δορυφόροι για τους σχιζοφρενείς με παραλήρημα είναι οι εξής: φάρμακα, φωνές, χάλια, πατέρας, ενώ για τους διπολικούς οι λέξεις: κοινωνία, κατάθλιψη, παιδιά, αποδοχή. Αντίστοιχα, για τους σχιζοφρενείς χωρίς παραλήρημα: κοινωνικός, ομιλητικός, όνειρα, θυμάμαι, ενώ για τους διπολικούς: φίλους, πρόβλημα, κοιμάμαι, καταλαβαίνω. Τέλος, καταδεικνύονται ποικίλες αποκλίσεις όσον αφορά το πραγματολογικό επίπεδο του λόγου και στις δύο κατηγορίες ασθενών, όπως σημασιολογικές γενικεύσεις, υπέρμετρη συγκεκριμενικότητα και λάθη στο συλλογιστικό λογισμό.

Η αντίληψη του χιούμορ στη σχιζοφρένεια

Μποζίκας Β., Γιαννάκου Μ., Ανεξουλάκη Δ., Πετρίκης Π., Καράβατος Α., Κοσμίδου Μ.Ε.

Η ικανότητα αντίληψης του χιούμορ μελετήθηκε σε δείγμα 37 ασθενών με σχιζοφρένεια και 32 υγιών ατόμων, οι οποίοι είχαν ανάλογη ηλικία και μορφωτικό επίπεδο. Ο σκοπός ήταν να διερευνηθεί το πιθανό έλλειμμα στην ικανότητα αυτή των ασθενών. Υπάρχουν ενδείξεις που εμπλέκουν μετωπιαία δυσλειτουργία στην παθοφυσιολογία της σχιζοφρένειας. Επίσης, πρόσφατες μελέτες έχουν δείξει δυσκολία στην αντίληψη του χιούμορ σε άτομα με εστιακή βλάβη στους μετωπιαίους λοβούς. Η δοκιμα-

σία που χρησιμοποιήθηκε ήταν το University of Pennsylvania Humor Appreciation Test. Στη δοκιμασία εμφανίζονται 20 ερεθίσματα, με δύο σκίτσα το καθένα, σχεδόν όμοια μεταξύ τους, εκ των οποίων το ένα εμπεριέχει χιουμοριστικά στοιχεία. Ο/η εξεταζόμενος/η πρέπει, εντοπίζοντας τις διαφορές, να αποφασίσει ποιο από τα δύο σκίτσα είναι το αστείο. Οι επιδόσεις των δύο ομάδων διέφεραν σημαντικά, με την ομάδα των ασθενών να έχει χειρότερες επιδόσεις: $t(67) = 3.853, p < .001$ (Μ.Ο. υγιών = 15.66, Τ.Α. = 3.08 και Μ.Ο. ασθενών = 12.86, Τ.Α. = 2.94). Το έλλειμμα των ασθενών με σχιζοφρένεια στην αντίληψη του χιούμορ δύναται να επιδρά αρνητικά στην κοινωνική προσαρμογή και λειτουργικότητά τους και να δημιουργεί προβλήματα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Διερεύνηση της διημισφαιρικής επικοινωνίας σε ασθενή με συγγενή αγενεσία του μεσολοβίου, με την τεχνική της διάκρισης διαφορών βαρών.

Γρούιος Γ., Κατσαρού Ζ., Μποσταντζοπούλου Σ.

Η συγγενής αγενεσία του μεσολοβίου (AM) είναι μια σπάνια διαμαρτία της διάπλασης του μεσολοβίου. Η AM επιφέρει στο άτομο σοβαρές γνωστικές, αισθητηριακές και κινητικές διαταραχές. Η εργασία αυτή διερευνά τη διημισφαιρική επικοινωνία σε φοιτητή 19 ετών με συγγενή AM. Ο ασθενής, χωρίς προβλήματα υγείας, παρουσίασε ξαφνικά μία γενικευμένη τονικοκλονική επιληπτική κρίση και εισήχθη στο νοσοκομείο για διερεύνηση. Το ΗΕΓ που έγινε ήταν φυσιολογικό. Ο απεικονιστικός έλεγχος με CT και MRI εγκεφάλου έδειξε AM, κολποκεφαλία και σπάνιες εστίες εκτοπίας. Ακολούθησε διερεύνηση για ανίχνευση πιθανών διαταραχών που σχετίζονται με την AM. Κλινικά δεν βρέθηκαν ενδείξεις απραξίας, αφασίας αγνωσίας, ούτε διαταραχή σε εξειδικευμένες σωματοαισθητικές, δοκιμασίες με διασταυρούμενα απτικά ερεθίσματα ή σε δεξιόπλευρες αμφιδέξιου συντονισμού. Το IQ του ασθενούς, αξιολογημένο με το TONI-2, βρέθηκε 103. Ο έλεγχος με γνωσιακά ακουστικά, προκλητά δυναμικά έδειξε καθυστέρηση της κυματομορφής P300. Για τον έλεγχο της διημισφαιρικής επικοινωνίας επιλέχθηκε η τεχνική της διάκρισης διαφορών βαρών. Βρέθηκαν σημαντικές διαταραχές στην συνειδητή αντίληψη της έντασης του βάρους ενός αντικειμένου. Τα αποτελέσματά μας μαρτυρούν ότι, ενώ ο ασθενής είναι ασυμπτωματικός σε γνωστικά θέματα, γενικές σωματο-αισθητικές δοκιμασίες και καθημερινές κινητικές δεξιότητες, παρουσιάζει διαταραχή διημισφαιρικής επικοινωνίας σε εξειδικευμένο πειραματικό θέμα. Το γεγονός αυτό παρέχει σοβαρές ενδείξεις για τα ακόλουθα: α) η διαταραχή της διημισφαιρικής επικοινωνίας στην AM εξαρτάται από την αισθητηριακή διάσταση της προσλαμβανόμενης πληροφορίας και β) ο εγκέφαλος των ασθενών με AM επιλέγει ειδικές στρατηγικές αναδιοργάνωσης της διημισφαιρικής επικοινωνίας για την αντιστάθμιση των απωλειών που επιφέρει η AM.

Αφασιακές διαταραχές στην επεξεργασία και αναπαράσταση ρημάτων και ουσιαστικών της ελληνικής γλώσσας

Τσαπκίνη Κ.

Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η επεξεργασία των ρημάτων και των ουσιαστικών επηρεάζεται σε ασθενείς με αφασιακές διαταραχές μετά από εγκεφαλικό επεισόδιο στο αριστερό ημισφαίριο. Η κύρια ερώτηση ήταν κατά πόσο διαταράσσεται η λεκτική πρόσβαση και αναπαράσταση ρημάτων και ουσιαστικών σε αφασικούς ασθενείς. Η δευτερεύουσα ερώτηση ήταν κατά πόσο ομαλά και ανώμαλα ρήματα και ουσιαστικά παρουσιάζουν διαφορετικά προφίλ πρόσβασης και αναπαράστασης σε σχέση με τη μορφή αφασίας (με λεκτική ευχέρεια και χωρίς λεκτική ευχέρεια). Η επεξεργασία των δύο αυτών κατηγοριών διερευνήθηκε με μια ποικιλία έργων όπου μετριόταν ο χρόνος αντίδρασης (δοκιμασίες on-line) όπως, π.χ., έργα λεκτικής απόφασης, καθώς και με έργα όπου ο χρόνος αντίδρασης δε λαμβάνεται υπόψη, όπως, π.χ., ανάγνωση, γραφή, επανάληψη, παραγωγή, και κατανόηση ρηματικών και ονοματικών τύπων. Η μεθοδολογική προσέγγιση ήταν η μελέτη περιπτώσεων δύο αφασικών ασθενών με διαφορετικά αφασικά προφίλ (με λεκτική ευχέρεια και χωρίς λεκτική ευχέρεια). Τα αποτελέσματα έδειξαν πρώτα μια διαφοροποίηση ως προς τη γραμματική κατηγορία και στους δύο ασθενείς. Ειδικότερα, και οι δύο ασθενείς είχαν στατιστικώς περισσότερες δυσκολίες στη λεκτική πρόσβαση, ανάγνωση και παραγωγή των ρημάτων παρά των ουσιαστικών αλλά το ίδιο δεν ίσχυε για τα έργα επανάληψης και κατανόησης. Επιπλέον, παρατηρήθηκε μία διαφοροποίηση στον τρόπο λεκτικής πρόσβασης των ρημάτων μεταξύ των δύο ασθενών.

ΦΥΛΟ

Διαφορές των δύο φύλων ως προς τις κοινωνικές σχέσεις και την ψυχική υγεία σε ένα κοινοτικό δείγμα

Καφέτσιος Κ., Dept. of Psychology, Anglia Pol. University, Cambridge

Η σημαντική επίδραση των κοινωνικών επαφών στην ψυχική υγεία έχει αποδειχθεί από ένα αριθμό επιδημιολογικών και ψυχολογικών ερευνών. Η παρούσα μελέτη επεκτείνει αυτή την περιοχή έρευνας καθώς εξετάζει διαφορές των δύο φύλων: α) σε πολλές όψεις κοινωνικής επαφής (μέγεθος κοινωνικού δικτύου, κοινωνική στήριξη και ικανοποίηση, συχνότητα κοινωνικών επαφών), β) ψυχικής υγείας (άγχος, υπερένταση, ψυχική δυσφορία, μοναξιά), και γ) την μεταξύ τους αλληλεπίδραση σε ένα κοινοτικό δείγμα (N = 238) Ελλήνων αστών 19-66 ετών. Τα αποτελέσματα της έρευνας δεν έδειξαν άμεση επίδραση του φύλλου στις διαφορετικές όψεις κοινωνικής επαφής αλλά παρατηρήθηκαν διαφορές στην ψυχική υγεία. Μια σειρά αναλύσεων ιεραρχημένης πολλαπλής παλινδρόμησης (hierarchical multiple regression) φανέρωσε ότι η ψυχική υγεία των ανδρών

ωφελείται από την ύπαρξη στενών διαπροσωπικών επαφών (π.χ. γάμο) και από την ικανοποίηση με την κοινωνική στήριξη. Στις γυναίκες περισσότερες όψεις των κοινωνικών σχέσεων (φιλικές σχέσεις, αλληλεπίδραση με φίλους και σύντροφο) σχετίζονται με την ψυχική υγεία. Επιπλέον, παρατηρήθηκαν και αρνητικές επιδράσεις των κοινωνικών σχέσεων αλλά μόνο στις γυναίκες. Παντρεμένες γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας και όσες ανέφεραν μεγάλη συχνότητα κοινωνικών επαφών με γνωστούς, είχαν χαμηλότερα επίπεδα ψυχικής υγείας. Τα αποτελέσματα αυτά θα συζητηθούν στην βάση κεντρικών θεωριών των διαπροσωπικών σχέσεων και παίρνοντας υπόψη πολιτισμικούς παράγοντες.

Οι κοινωνικές αντιλήψεις για τον ανδρισμό (την ανδρική ταυτότητα) σε δύο γενεές Ελλήνων: περιγραφική - ποιοτική προσέγγιση

Γρηγορόπουλος Η., Κορδούτης Π., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μελέτη για την αλλαγή της αναπαράστασης της ανδρικής ταυτότητας μεταξύ δύο γενεών Ελλήνων κατέγραψε και σύγκρισε αναπαραστασιακά στοιχεία γύρω από την αντίληψη του ανδρισμού ενός δείγματος 120 ατόμων (60 ανά φύλο), 60 α' γενεάς (19-25) και 60 β' γενεάς, με τη χρήση ημιδομημένων ερωτήσεων -ερεθισμάτων, που ζητούσαν την ανάκληση πραγματικών περιστατικών (σεναρίων) στα οποία εκδηλώθηκε συμπεριφορά δηλωτική ή μη ανδρικής ταυτότητας. Ανάλυση περιεχομένου απεκάλυψε τα εξής θέματα συμπεριφορών συνδεόμενων με τον ανδρισμό (Α) διαχείριση οικονομικών ευθυνών, (Β) εκδήλωση δύναμης και προστασίας, (Γ) σταθερότητα - θεληματικότητα και (Δ) επιθετικότητα. Τα θέματα αυτά στοιχειοθετούν τον παραδοσιακό ηγετικό-διαχειριστικό ρόλο του άνδρα με μονόπλευρο συναισθηματικό προφίλ (επιθετικότητα). Θέματα που δημιουργούσαν αμφιβολία γύρω από την ανδρική ταυτότητα ήταν (α) η έκφραση ή μη συναισθημάτων, (β) η ανταπόκριση ή μη στην υποχρέωση για δύναμη και προστατευτικότητα, (γ) η αναζήτηση ή μη πολλαπλών ερωτικών σχέσεων. Τα θέματα α) και γ) περιγράφουν αδυναμία συναισθηματικής έκφρασης και διαχείρισης της διαπροσωπικής σχέσης. Το β) επιβεβαιώνει τη θέση του Β) στην αναπαράσταση του ανδρισμού. Οι συχνότερες των θεμάτων του ηγετικού - διαχειριστικού ρόλου φαίνεται να παραμένουν σταθερές μεταξύ των γενεών ενώ τη β' γενεά απασχολούν θέματα συναισθηματικού προφίλ. Τη σύγχρονη κοινωνική αντίληψη ίσως απασχολούν περισσότερο οι συναισθηματικές διαστάσεις της ανδρικής ταυτότητας.

Η αντίληψη του ρόλου των δύο φύλων στην παιδική ηλικία: διερεύνηση των αντιλήψεων μαθητών της Ε' και Στ' Τάξης Δημοτικού Σχολείου

Τελλίδου Θ., ΠΤΔΕ Φλώρινας

Η θεματολογία κορμού του πρώτου βασικού άξονα της Αγωγής

Υγείας Στα Νέα Ενιαία Πλαίσια Προγραμμάτων Σπουδών, περιλαμβάνει τις Διαπροσωπικές Σχέσεις - Ψυχική Υγεία και αναλύεται σε τρεις υποάξονες: ο εαυτός μου, η σχέση μου με τους άλλους, η σχέση μου με το περιβάλλον.

Η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων της Αγωγής Υγείας μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία, προϋποθέτει γνώση του γενικότερου τρόπου ζωής των παιδιών, το κοινωνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο, αλλά κυρίως τους τρόπους επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης μεταξύ των συνομηλίκων, ώστε η Αγωγή Υγείας να αποτελέσει συγχρόνως και μια παιδαγωγική διαδικασία, η οποία θα συντελέσει στην επίτευξη του απώτερου σκοπού της εφαρμογής των προγραμμάτων, δηλαδή την αναβάθμιση της υγείας που επιτυγχάνεται με την διαμόρφωση, ακόμα και τροποποίηση στάσεων ή συμπεριφορών.

Η αποδοχή και υποστήριξη των προγραμμάτων αυτών είναι ένα κριτήριο επιτυχίας, ενώ η διερεύνηση και γνώση των ψυχοκοινωνικών παραγόντων, όπως στάσεις, αντιλήψεις, νοοτροπίες, παραδόσεις, αποτελεί ένα άλλο βασικό κριτήριο, για τον σωστό προγραμματισμό και προσδιορισμό του σκοπού και των στόχων της Αγωγής, καθώς και των μεθόδων που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά ενός συγκεκριμένου πληθυσμού μαθητών.

Ο στόχος της εργασίας απορρέει από το παραπάνω κριτήριο και επιδιώκει να διερευνήσει μέσα από ποσοτική και ποιοτική συλλογή δεδομένων συγκεκριμένου πληθυσμού, τις αντιλήψεις των μαθητών των δύο τελευταίων τάξεων του Δημοτικού, σχετικά με τους ρόλους των δύο φύλων, την επικοινωνία και αλληλεπίδραση μεταξύ τους, με πλαίσιο αναφοράς τις σχέσεις συνομηλίκων στο σχολείο κυρίως.

Το φύλο ως παράγοντας αντίληψης επαγγελματικών παραμέτρων και στρες εκπαιδευτικών

Μούζουρα Ε., υπ. διδάκτωρ Σχολικής - Εξελικτικής Ψυχολογίας, Α.Π.Θ.

Η μελέτη αυτή επικεντρώνεται στο ρόλο που μπορεί να παίζει το φύλο σε σχέση με τον κοινωνικό ρόλο και τα πολιτισμικά συμφοραζόμενα στην αντίληψη επαγγελματικών παραμέτρων και στάσεων, επιλογών, αυτοεκτίμησης, ενσυναίσθησης και αντίληψης του επαγγελματικού στρες των εκπαιδευτικών.

Το δείγμα μας αποτέλεσαν 363 εκπαιδευτικοί Β/θμιας Εκπ/σης από όλα σχεδόν τα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας. Ως εργαλεία μέτρησης χρησιμοποιήθηκε μια δεσμίδα ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το φύλο παίζει κάποιο ρόλο στη διαμόρφωση στάσεων, αντιλήψεων και συμπεριφορών για τους Έλληνες εκπαιδευτικούς της Β/θμιας Εκπ/σης στη χώρα μας. Τα αποτελέσματα συζητούνται ως προς τη σημασία τους για το σχεδιασμό προγραμμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτικών και παρέμβασης για την αντιμετώπιση κοινωνικών στερεοτύπων.

Διαφορές χαρακτηριστικών προσωπικότητας ανάμεσα στα δύο φύλλα σε μια παραγωγική σχολή των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων

Κωφίδης Ν., Ψυχίατρος, Ψυχιατρική κλινική, 424 ΓΣΝΕ, Θεσσαλονίκη, Καφέτσιος, Κ., Dept. of Psychology, Anglia Polytechnic University, Cambridge

Η εκτενής έρευνα για τις διαφορές των δύο φύλων, ως προς τη ψυχοπαθολογία σε κοινούς πληθυσμούς, συμφωνεί ότι οι γυναίκες παρουσιάζουν χαμηλότερα επίπεδα ψυχικής υγείας και ιδιαίτερα αγχώδεις διαταραχές. Εν τούτοις υπάρχουν περιορισμένα ερευνητικά δεδομένα, για τις διαφορές στα δύο φύλλα σε ιδιαίτερους πληθυσμούς και ειδικές κοινωνικές ομάδες. Η παρούσα μελέτη, διερεύνησε τις διαφορές των χαρακτηριστικών προσωπικότητας στα δύο φύλλα, στον ειδικό πληθυσμό σπουδαστών της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων (αναλογία ανδρών προς γυναίκες είναι περίπου 3:1). Μελετήθηκαν τα MMPI όλων των πρωτοετών σπουδαστών (N = 546), τριών συνεχόμενων ετών (1999, 2000, 2001), και ειδικότερα οι Βασικές Κλίμακες, οι Υποκλίμακες, οι Ερευνητικές Υποκλίμακες, και οι Κλίμακες Wiggins. Χρησιμοποιώντας ανάλυση παραγόντων (factor analysis) προσδιορίσαμε ότι ο κωδικός 3,2,5 αντιπροσωπεύει το προφίλ προσωπικότητας για τους άνδρες και ο κωδικός 5,3,2 για τις γυναίκες. Σε αντίθεση με τις υποθέσεις μας, οι γυναίκες παρουσίασαν χαμηλότερη βαθμολογία σε όλες τις Βασικές Κλίμακες και Υποκλίμακες του MMPI εκτός από την Κλίμακα 5 (Θηλυπρέπεια-Αρρενωπότητα), και αξιόλογες διαφορές από τους άνδρες στις Ερευνητικές Υποκλίμακες και τις Κλίμακες Wiggins. Επίσης παρατηρήθηκε μεταβολή του προφίλ προσωπικότητας, στις διαφορετικές χρονιές. Η παρουσίαση θα συζητήσει περαιτέρω τους ψυχολογικούς και οικογενειακούς παράγοντες που επηρεάζουν την ψυχική υγεία, των νέων στην Ελλάδα.

Η επιστημολογία των θετικών επιστημών, το παράδειγμα των μαθηματικών και τα διαφυλικά στερεότυπα

Χιονίδου-Μοσκοφόγλου Μ., Π.Ι., Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Στην παρουσίαση αυτή γίνεται προσπάθεια να φανεί πως η επιστημολογία των Μαθηματικών οδηγήθηκε προς την κριτική απέναντι στη διδακτική των Μαθηματικών σε σχέση με το φύλο και πως η κυκλική αυτή διαδικασία προκάλεσε την επιστημονική κοινότητα για να προτείνει νέες αρχές για τη διαμόρφωση της διδακτικής των Μαθηματικών. Έτσι, αναλύεται η αμφισβήτηση της μαθηματικής εκπαίδευσης σε σχέση με την αξιακή της ουδετερότητα, τη φύση της γνώσης στα μαθηματικά, και γενικότερα σε σχέση με τη θετικιστική αντίληψη περί επιστήμης. Αντίθετα, φαίνεται να επιτρέπεται η προσωποποίηση της διαδικασίας της γνώσης και να γίνεται παραδεκτό ότι «διαφορετικοί άνθρωποι σκέφτονται με διαφορετικούς τρόπους - και το ίδιο συμβαίνει με τους διαφορετικούς μαθηματικούς που η σκέψη τους περιστρέφεται γύρω από τα μαθηματικά, ...» και ότι «όταν μία μαθηματι-

κή εμπειρία μοιράζεται μεταξύ ατόμων, τότε αυτή μπορεί να προκαλέσει, να θέσει σε εγρήγορση, διαφορετικά Μαθηματικά ...».

Με τις παραπάνω θέσεις προκαλούνται επιστημολογικά ερωτήματα στη μαθηματική επιστήμη και τη μαθηματική εκπαίδευση, όπως επίσης φιλοσοφικά και παιδαγωγικά σε σχέση με το φύλο, με αποτέλεσμα: α) τη δημιουργία της «φεμινιστικής παιδαγωγικής» και κατά επέκταση της «περιεκτικής (inclusive) παιδαγωγικής» των Μαθηματικών και β) την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών, όσον αφορά στη διάκριση που μπορεί να κάνουν στα παιδιά ως προς το φύλο, την εθνικότητα, τη θρησκεία, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση ή κάποιου είδους αναπηρία τους.

Η όλη προσέγγιση της παρουσίας αυτής στηρίζεται στη βιβλιογραφική διερεύνηση από την ελληνική και διεθνή έρευνα.

Η έννοια του πολίτη: Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της «πολιτικής» στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του '90. Οι διαστάσεις του φύλου

Κεφαλοπούλου Μ.

Στην παρούσα ανακοίνωση περιγράφεται η έννοια του πολίτη, όπως ανιχνεύεται από μια πιλοτική έρευνα που διεξήχθη κατά την δεκαετία του '90 στην Ελλάδα και επιχειρεί να αποτυπώσει το ευρύ φάσμα που καλύπτει ο όρος «πολιτική» είτε σε σχέση με την πολιτική ιδεολογία είτε σε σχέση με την πολιτική πρακτική και τα κόμματα μέσα στην σύγχρονη ελληνική δημοκρατία. Η συγκεκριμένη έρευνα βασίζεται στην θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων και χρησιμοποιεί την μεθοδολογία της ημι-κατευθυνόμενης συνέντευξης. Διαφοροποιούνται οι παράμετροι κυρίως του φύλου αλλά και της ηλικίας και τονίζεται η σημασία των ιδιαιτεροτήτων του ελληνικού κοινωνικο-οικονομικού και ιστορικού πλαισίου τόσο για την διαμόρφωση των κοινωνικών αναπαραστάσεων της «πολιτικής» όσο και της έννοιας του «πολίτη» στην Ελλάδα της δεκαετίας του '90.

ΨΥΧΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ 4

Νευροψυχολογικές λειτουργίες και το ερωτηματολόγιο συμπεριφοράς BASC (Behavior Assessment System for Children) Βάρβογλη Λ.

Σκοπός: το BASC είναι ένα πολυδιάστατο εργαλείο αξιολόγησης της συμπεριφοράς των παιδιών (Reynolds & Kamphaus, 1992) που αποτελεί ένα σχετικά νέο σύστημα που καλύπτει μεγάλο εύρος συμπεριφορών και είναι σχεδιασμένο για να βοηθήσει στη διάγνωση και ταξινόμηση των παιδιών με συναισθηματικά και συμπεριφορικά προβλήματα (Sandoval & Echandia, 1994; Flanagan, 1995). Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει τη σχέση ανάμεσα σε ποικίλες νευροψυχολογικές λειτουργίες και το τεστ BASC, για να βρεθεί αν η υψηλή βαθμολο-

γία σε αυτό σχετίζεται με συγκεκριμένες νευροψυχολογικές δυσλειτουργίες.

Μέθοδος: Εξετάστηκε σύνολο 74 παιδιών (30 κορίτσια και 44 αγόρια) που παραπέμφθηκαν λόγω συμπεριφορικών και μαθησιακών δυσκολιών στα οποία δόθηκε το τεστ νοημοσύνης Stanford Binet (4η έκδοση) το California Verbal Learning Test-Children's Version, το Continuous Performance Test και το Attention Capacity Test, ενώ οι γονείς και οι δασκαλοί τους συμπλήρωσαν τις αντίστοιχες φόρμες του BASC και του Conners' Rating Scales.

Ευρήματα: Έγιναν πολλαπλές στατιστικές αναλύσεις, ιδιαίτερα συσχετίσεις και αναλύσεις μεταβλητότητας. Βρέθηκαν σημαντικές γνωσιακές-συμπεριφορικές συσχετίσεις ανάμεσα στο BASC (φόρμα γονιών) και το Stanford Binet: τα παιδιά με συναισθηματικές διαταραχές είχαν υψηλό σκορ σε έργα χωρικών σχέσεων ενώ τα παιδιά με επιθετικότητα είχαν υψηλότερο σκορ σε έργα μη-λεκτικής συμβολικής σκέψης. Η ικανότητα επανάληψης προτάσεων καθώς και η ικανότητα ανάκλησης προτάσεων και αριθμών βρέθηκε ότι σχετίζεται με το άγχος και τις ενδοπροσωπικές διαταραχές.

Στάθμιση της Κλίμακας Βαθμολόγησης της ΔΕΠ/Υ- IV (ADHD Rating Scale-IV) σε ελληνικό πληθυσμό

Καλαντζή-Αζίζι Α., Αγγελή Κ., Ευσταθίου Γ.

Η Κλίμακα Βαθμολόγησης της ΔΕΠ/Υ – IV (ADHD Rating Scale – IV) (DuPaul, Power, Anastopoulos, & Reid, 1998) αποτελεί μία κλίμακα αξιολόγησης των συμπτωμάτων της Διαταραχής Ελλειμματικής Προσοχής/Υπερκινητικότητας που βασίζεται στα κριτήρια του DSM – IV και περιλαμβάνει δύο μορφές: την Κλίμακα για γονείς/κηδεμόνες και την κλίμακα για εκπαιδευτικούς. Η στάθμιση της κλίμακας στον ελληνικό πληθυσμό περιέλαβε τις ακόλουθες διαδικασίες:

1. Ανάλυση παραγόντων της κλίμακας για γονείς/κηδεμόνες σε δείγμα 2.994 παιδιών ηλικίας 4 – 18 ετών, που φοιτούσαν από το προνήπιο έως και την τρίτη λυκείου και της κλίμακας για εκπαιδευτικούς σε δείγμα 775 παιδιών της ίδια ηλικίας. Τα παιδιά αυτά προέρχονταν από σχολεία 19 νομών της χώρας.
2. Αξιολόγηση της αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας και μεταξύ βαθμολογητών και της εγκυρότητας συγχρονικής συνάφειας (με το Conners – 28) σε δείγμα 483 παιδιών και εξωτερικού κριτηρίου (με τα αποτελέσματα της φυσικής παρατήρησης στην τάξη) σε δείγμα 39 παιδιών που φοιτούσαν από το νηπιαγωγείο ως την έκτη δημοτικού.
3. Αξιολόγηση της διακριτικής εγκυρότητας σε κλινικό δείγμα διεγνωσμένων παιδιών με ΔΕΠ/Υ.

Η ανάλυση παραγόντων κατέληξε σε αποτελέσματα παρόμοια με αυτά της πρωτότυπης κλίμακας και οι ψυχομετρικές ιδιότητες της κλίμακας βρίσκονται σε ικανοποιητικά επίπεδα.

Σχεδιασμός, κατασκευή και σταθμισή μηχανήματος ηλεκτροδερματικής βιοανατροφοδότησης (ΜΗΔΒ) στο φοιτητικό πληθυσμό

Χρηστίδης Δ.Α., Κυριακού Ε., Βεζερτζή Μ., Κομνίδης Α., Λαζαρίδης Γ.

Σκοπός της εργασίας ήταν, αφενός, ο σχεδιασμός, η κατασκευή και η στάθμιση ενός Μηχανήματος Ηλεκτροδερματικής Βιοανατροφοδότησης (ΜΗΔΒ) με χαμηλό κατασκευαστικό κόστος και, αφετέρου, εφόσον ο πρωταρχικός αυτός σκοπός επιτυγχάνονταν, να κατασκευαστούν συνολικά 20 ΜΗΔΒ για τις ανάγκες του μαθήματος, «Βιοανατροφοδότηση», του Τμήματος Ψυχολογίας του Α.Π.Θ. Για την κατασκευή του ΜΗΔΒ, αναπτύχθηκε ένα κύκλωμα με τρεις τελεστικούς ενισχυτές, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της σταθερής τάσης. Αρχικά διερευνήθηκε η αξιοπιστία του ΜΗΔΒ, ως ηλεκτρονικής συσκευής. Στη συνέχεια, διερευνήθηκε με πιστοποιημένο όργανο, κατά πόσο λειτουργεί ικανοποιητικά και ως ψυχοφυσιολογική συσκευή. Συγκρίθηκαν οι τιμές της Ηλεκτροδερματικής Δραστηριότητας (ΗΔΔ) εκατό (100) ατόμων, οι οποίες καταγράφηκαν α) με δύο πανομοιότυπα ΜΗΔΒ και β) με το πιστοποιημένο όργανο που χρησιμοποιήθηκε στις προηγούμενες συγκρίσεις. Η μεταξύ των δύο ΜΗΔΒ συνάφεια ήταν σημαντικά υψηλή ($r=0.966$, $p<0.01$), όπως, επίσης, και η συνάφεια των τιμών των δύο ΜΗΔΒ με το όργανο ($r=0.811$, $p<0.01$). Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι το ΜΗΔΒ λειτουργεί ικανοποιητικά τόσο ως ηλεκτρονική όσο και ως ψυχοφυσιολογική συσκευή, εδραιώνοντας, έτσι, τη χρησιμότητα του όχι μόνο ως εκπαιδευτικού, αλλά και ως θεραπευτικού εργαλείου στο χώρο της βιοανατροφοδότησης και της ψυχοφυσιολογίας.

Κατασκευή ειδικού τρισδιάστατου φωτορεαλιστικού μοντέλου για την μέτρηση των διαταραχών της εικόνας του σώματος σε παιδιά και ενήλικες

Χατζηγκολάου Κ., Κοΐδου Ε., Γρούιος Γ.

Ο όρος "διαταραχή της εικόνας του σώματος" χαρακτηρίζει την ανικανότητα ενός ατόμου να αξιολογεί επακριβώς το σωματικό του μέγεθος. Θεωρείται ως μια πολυδιάστατη έννοια που προκαλεί ισχυρές συναισθηματικές, αντίληπτικές και ψυχολογικές αντιδράσεις. Η διαταραχή της εικόνας του σώματος θεωρείται σήμερα αποτέλεσμα κεντρικών συναισθηματικών διεργασιών και όχι αισθητηριακών ή αντίληπτικών δυσλειτουργιών. Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντά κανείς ένα αριθμό διαφορετικών δοκιμασιών που χρησιμοποιούνται για να συλλέξουν συστηματικά πληροφορίες για τις διαταραχές της εικόνας του σώματος. Οι δοκιμασίες αυτές περιορίζονται στη χρήση ειδικών ερωτηματολογίων ή ειδικών στατικών γραφικών αναπαραστάσεων του περιγράμματος του σώματος. Η εργασία αυτή παρουσιάζει μια πρωτότυπη δοκιμασία ποσοτικής μέτρησης της εικόνας του σώματος και αναλύει την αρχιτεκτονική της γραφικής του αναπαράστασης. Η δοκιμασία αυτή, σε αντίθεση με τις προϋπάρχουσες, έχει τα ακόλουθα πλεονεκτήματα: α) απεικονίζει τρισδιάστατα και φωτορεα-

λιστικά ένα μοντέλο του ανθρώπινου σώματος, β) παρέχει δυνατότητα βαθμονομημένης ογκομετρικής μεταβολής σε 19 τμήματα του ανθρώπινου σώματος γ) παρουσιάζεται ως πολυμεσική εφαρμογή σε ηλεκτρονικό υπολογιστή, δ) προσαρμόζεται στα δύο φύλα και ε) προσαρμόζεται σε ενήλικες και παιδιά.

Ψυχοδιαγνωστικές δοκιμασίες αυτοαναφοράς σχετικά με την κατάθλιψη, την διεκδικητικότητα και την ευαισθησία στην ανησυχία: Ψυχομετρικές ιδιότητες και κλινική χρήση

Mellon R., Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σχετικά σύντομες ψυχολογικές δοκιμασίες, στις οποίες ο συμμετέχοντας αναφέρει την συχνότητα περιορισμένων δικών του συμπεριφορών που έχουν διαγνωστική σημασία, μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην ψυχολογική αξιολόγηση και στην ψυχοθεραπεία, καθώς και στην επιστημονική έρευνα. Τέτοιες δοκιμασίες είναι σχεδιασμένες να χορηγούνται επαναληπτικά χωρίς φόρτιση κατά την θεραπευτική συνεδρία, και πέρα από τις πληροφορίες που προσφέρουν στον θεραπευτή, μπορεί να βοηθήσουν τον θεραπευόμενο να αντιληφθεί τις δικές του αντιδράσεις και δράσεις, καθώς και την σχέση τους με περιβαλλοντικά γεγονότα. Στην εισήγηση αυτή θα παρουσιαστούν δεδομένα σχετικά με την προσαρμογή, την πανελλήνια στάθμιση και την αξιολόγηση αξιοπιστίας και εγκυρότητας για τρεις ψυχοδιαγνωστικές δοκιμασίες αυτοαναφοράς, οι οποίες βρίσκονται σε ευρεία κλινική και ερευνητική χρήση στο εξωτερικό. Στην *Κλίμακα Κατάθλιψης CESD* (Center for Epidemiological Studies Depression Scale) ο θεραπευόμενος περιγράφει την συχνότητα συμπεριφορών που είναι στοιχεία διαταραχών της διάθεσης κατά DSM-IV. Στην *Κλίμακα Διεκδικητικής Συμπεριφοράς του Rathus* (Rathus Assertiveness Inventory) ο θεραπευόμενος περιγράφει την τάση του να προστατεύει τα προσωπικά δικαιώματά του, μια τάση που λείπει συχνά στις διαταραχές διάθεσης και άγχους. Η *Κλίμακα Ευαισθησίας στην Ανησυχία* (Anxiety Sensitivity Inventory-Revised) συγκεντρώνει αυτοαναφορές σχετικά με συμπτώματα διαταραχών πανικού. Η εύκαμπτη και δημιουργική κλινική χρήση αυτών των δοκιμασιών θα απεικονίζονται με υλικό περιστατικών.

Η χρήση των ψυχολογικών δοκιμασιών στη διαγνωστική εκτίμηση και αξιολόγηση διαταραχών της προσωπικότητας

Παπαδόπουλος Π., Μαλιδέλης Δ., Δημοπούλου Σ., Παναγιούλιας Ε.

Το Κ.Ψ.Υ. Περιστερίου δημιουργήθηκε το 1990. Όλα τα περιστατικά του τμήματος Ενηλίκων έχουν ψυχιατρική διάγνωση και ψυχολογική αξιολόγηση. Στο πλαίσιο της ψυχολογικής αξιολόγησης πραγματοποιούνται μια σειρά ψυχολογικών δοκιμασιών όπου αξιολόγηση γίνεται σε συνδυασμό με την κλινική εικόνα αλλά και την ψυχοδυναμική προσέγγιση εφόσον κριθεί απαραίτητο. Η συστοιχία των δοκιμασιών (test battery) περιέχει τα ερωτηματολόγια MMPI, MCMI, Τεστ Ανθρώπινης Μορφής και σε μικρό αριθμό πραγματοποιείται η προβολική ψυχολογική δοκιμασία Rorschach. Η μελέτη

των χαρακτηριστικών των παραπάνω ψυχολογικών δοκιμασιών έγινε σε ομάδα 50 ασθενών με διάγνωση διαταραχή προσωπικότητας σύμφωνα με το DSM IV. Βασικότερα ευρήματα είναι: I) MMPI: Ανύψωση σε πολλές και διαφορετικού χαρακτήρα κλίμακες του MMPI, π.χ. 1-2-3 και 4-6 και 8-9. II) MCMI: Ανυψώσεις σε κλίμακες που αφορούν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της διαταραχής προσωπικότητας. III) Δοκιμασία Ανθρώπινης Φιγούρας: Υπάρχει μικρή διαφοροποίηση για τα δυο φύλα ή διαφοροποίηση με αλλόκοτο περιεχόμενο. Η χρήση των ψυχολογικών δοκιμασιών σε συνδυασμό με την κλινική αξιολόγηση δίνει καταλληλότερη εικόνα των ασθενών με δυσλειτουργία στην προσωπικότητα αλλά και βοηθάει στον έλεγχο της έκβασης της θεραπείας.

Η σχέση οσφρητικών και μνημονικών λειτουργιών σε άτομα μέσης-μεγάλης ηλικίας από την κοινότητα

Οικονόμου Α., Λυμπεροπούλου Ο., Τουπαλή Β., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Οι διαταραχές της όσφρησης έχουν προκαλέσει το ερευνητικό ενδιαφέρον λόγω της πιθανής χρησιμότητάς τους ως προκλινικοί δείκτες της νόσου του Alzheimer. Διαταραχές της αναγνώρισης οσμών έχουν παρατηρηθεί συστηματικά σε έρευνες με ανώικα άτομα. Η σχέση της αναγνώρισης οσμών και μνημονικών λειτουργιών, τόσο σε ανώικα άτομα όσο σε ηλικιωμένα άτομα από την κοινότητα, είναι όμως ασαφής. Στην παρούσα έρευνα, δύο τεστ οσφρητικής αναγνώρισης, το University of Pennsylvania Smell Identification Test (UPSIT) και το Cross-Cultural Smell Identification Test (CC-SIT) χορηγήθηκαν σε δύο δείγματα φυσιολογικών ατόμων μεταξύ 49 και 88 ετών, μαζί με δοκιμασίες λεκτικής μνήμης από μια Ελληνική προσαρμογή του Wechsler Memory Scale-III. Παρουσιάζουμε α) τα ποσοστά των ατόμων που αναγνώρισαν σωστά την κάθε οσμή από το UPSIT, βάσει των οποίων υποδεικνύουμε τις οσμές που είναι κατάλληλες για μελλοντικές κλινικές έρευνες, β) τη σύγκριση της επίδοσης του δείγματος στο οποίο χορηγήθηκε το CC-SIT με την επίδοση του δείγματος στο οποίο χορηγήθηκαν οι 12 οσμές του UPSIT που απαρτίζουν το CC-SIT και γ) τα αποτελέσματα αναλύσεων πολλαπλής παλινδρόμησης, που δείχνουν πως βαθμολογία και των δύο τεστ σχετίζεται με τη λεκτική μνήμη, λαμβάνοντας υπόψη τη διακύμανση που οφείλεται στην ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το φύλο και το βαθμό κατάθλιψης (βάσει του Beck Depression Inventory-II).

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Αποδόσεις αιτίου για την απιστία στην ερωτική σχέση: η επίδραση της ισστιμίας των μελών της σχέσης

Κορδούτης Π., Στεφανίδου Α., Μενεμενλή Μ., Α.Π.Θ.

Οι αποδόσεις αιτιών για την απιστία στην ερωτική σχέση τροφοδοτούν διαδικασίες διάλυσης ή επανόρθωσής της. Οι διαφορές

στο τι απολαύουν τα μέλη από τη σχέση, επηρεάζει τις αποδόσεις (Θεωρία Ισστιμίας). Ελέγχθηκε η επίδραση της ισστιμίας των μελών στις αποδόσεις δια πειράματος, 3 (ισστιμία: ισστιμα μέλη, υπερωφελημένος άνδρας, υπερωφελημένη γυναίκα) X 2 (Φύλο Απιστήσαντος) X 2 (Φύλο), με 249 φοιτητές οι οποίοι διάβασαν σενάρια ισστιμου/ανισστιμου ζευγαριού μέλος του οποίου απιστούσε, και βαθμολόγησαν αιτίες για την απιστία του/της. Οι αιτίες βρέθηκε ότι συγκροτούσαν τους Παράγοντες: 1) Διαφορά Εξωτερικής Συναισθημάτων, 2) Έλλειμμα Ικανοποίησης - Έλξης, 3) Ανωριμότητα - Αναζήτηση Εμπειριών, 4) Ανάγκη Αυτοεπιβεβαίωσης, 5) Παρόρμηση. Οι γυναίκες θεωρούσαν πιθανότερες αιτίες την Ανάγκη Αυτοεπιβεβαίωσης και τη Διαφορά Εξωτερικής Συναισθημάτων, ενώ οι άνδρες την Παρόρμηση. Το Έλλειμμα Ικανοποίησης - Έλξης φερόταν περισσότερο ως αιτία απιστίας υπερωφελημένων παρά ισστιμων μελών ή υποφελημένων ανδρών. Η Διαφορά Εξωτερικής Συναισθημάτων θεωρούταν αιτία περισσότερο υποφελημένων μελών παρά υπερωφελημένων ή ισστιμων, και περισσότερο υπερωφελημένων ανδρών παρά ισστιμων μελών. Σε Ανωριμότητα - Αναζήτηση Εμπειριών, απέδωσαν την απιστία περισσότερο ισστιμων ή υπερωφελημένων μελών παρά υποφελημένων. Η Παρόρμηση αποδόθηκε περισσότερο σε ισστιμους άνδρες παρά υποφελημένα μέλη ή γυναίκες είτε ισστιμες είτε υπερωφελημένες, και περισσότερο σε υπερωφελημένους άνδρες παρά υποφελημένες γυναίκες. Ο ρόλος των αποδόσεων στη «συντήρηση» σχέσεων και η ευρεθείσα επίδραση της ισστιμίας στις αποδόσεις προανατολίζει τη Συμβουλευτική Ζευγαριών στην επαναπόδοση αιτιών.

Η Ισστιμία στην ερωτική σχέση: επίδραση στη διάρκεια της σχέσης, στην επικοινωνία και στην ικανοποίηση των μελών της

Γιαγλής Γ., Κορδούτης Π., Α.Π.Θ.

Κατά τη Θεωρία της Ισστιμίας η διαφορά αντικειμενικού ή υποκειμενικού οφέλους που απολαύουν τα μέλη μιας ερωτικής σχέσης επηρεάζει γνωστικο-συναισθηματικές διεργασίες όπως το αίσθημα ικανοποίησης και η ποιότητα επικοινωνίας των μελών της αλλά και αντικειμενικά χαρακτηριστικά της σχέσης όπως η διάρκεια. Ελέγχθηκε εάν η ισστιμία επιδρά σε εκτιμήσεις για τη διάρκεια σχέσης, την ικανοποίηση και επικοινωνία εντός αυτής. Σε πειραματικό σχέδιο μεταξύ ατόμων: 3 (Ισστιμία-ανισστιμία = ισστιμο ζευγάρι, ανισστιμο με υπερωφελημένο άνδρα, ανισστιμο με υπερωφελημένη γυναίκα) X 2(φύλο), 249 φοιτητές (τριτοετείς και άνω), διάβασαν σενάρια χειριζόμενα την ισστιμία υποθετικού ζευγαριού. Κατόπιν έκαναν εκτιμήσεις, σε κλίμακες, για α) την σεξουαλική, συναισθηματική και γενική ικανοποίηση των μελών του, β) την ποιότητα της εκατέρωθεν επικοινωνίας, γ) τη διάρκεια της σχέσης τους. Υποθέσαμε πως οι εκτιμήσεις θα ήταν υποδεέστερες στις ανισστιμες σχέσεις. Πράγματι, εκτίμησαν πως η γενική ικανοποίηση θα ήταν λιγότερη για τα ανισστιμα ζευγάρια, ενώ η σεξουαλική λιγότερη μόνο για τα υπερωφελη-

μένα μέλη τους. Επίσης εκτίμησαν ότι η συναισθηματική ικανοποίηση θα ήταν λιγότερη για τα υπερωφελημένα και περισσότερη για τα ισότιμα μέλη. Η επικοινωνία, θεωρούταν υποδεέστερη για τους υπερωφελημένους. Τέλος, προέβλεπαν μακρύτερη διάρκεια για τις ισότιμες παρά για τις ανισότιμες σχέσεις. Τα ευρήματα συμφωνούν με προηγούμενες έρευνες στηρίζοντας την υπόθεση, επιβεβαιώνουν δε την λανθάνουσα αντίληψη ότι ο/η υπερωφελημένος εταίρος του ανισότιμου ζευγαριού βιώνει έλλειψη σεξουαλικής, συναισθηματικής ικανοποίησης και επικοινωνίας.

Η επίδραση αναπαραστασιακών στοιχείων των ερωτικών σχέσεων, στη χρήση προφυλάξεων και στις αποδόσεις αιτίου για τη μη χρήση

Κουνδουράκη Κ., Ντιρογιάννης Ν., Κορδούτης Π., Α.Π.Θ.

Η κοινωνική αναπαράσταση της ερωτικής σχέσης μπορεί να επηρεάζει τη χρήση προφυλάξεων υπαγορεύοντας προσδοκίες. Ελέγχθηκε εάν η πρόβλεψη χρήσης προφυλάξεων και οι αποδόσεις αιτίου μη χρήσης, επηρεάζονται από αναπαραστασιακά στοιχεία σχέσεων όπως ο τύπος και η διαφορά ηλικίας των μελών. Σε πειραματικό σχέδιο μεταξύ ατόμων: 4 (τύπος σχέσης: συζυγική, ρομαντική, ηδονιστική, ωφελμιστική) X 2 (μη διαφορά / διαφορά ηλικίας, με άνδρα μεγαλύτερο) X 2 (φύλο), 493 φοιτητές (18-26 ετών) διάβασαν οκτώ «σενάρια» σχέσεων, διαφοροποιημένα ως προς τον τύπο και την διαφορά ηλικίας, και προέβλεψαν τη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού. Επίσης, βαθμολόγησαν την πιθανότητα να αποδίδεται η μη χρήση σε διάφορες αιτίες. Διαπιστώθηκε μεγαλύτερη συχνότητα χρήσης στο συζυγικό και ρομαντικό τύπο απ' ότι στον ηδονιστικό, και στις σχέσεις χωρίς διαφορά ηλικίας απ' ότι με διαφορά. Η Ύπαρξη Εμπιστοσύνης (α) και η Έλλειψη Αμοιβαίας Ευθύνης (α) αποτελούσαν τους σημαντικότερους αιτιακούς Παράγοντες μη χρήσης. Πιθανότερη αίτια μη χρήσης στις συζυγικές και ρομαντικές σχέσεις θεωρείται ο Παράγοντας (α) ενώ στις ηδονιστικές και ωφελμιστικές ο (β). Οι προφυλάξεις επηρεάζονται από αναπαραστασιακά στοιχεία των σχέσεων τα οποία υπαγορεύοντας κατάλληλες αποδόσεις αιτίου συντηρούν την αναπαράσταση που στοιχειοθετούν. Η αγωγή υγείας πρέπει να ενσωματώσει την κοινή αντίληψη για τις ποιότητες σχέσεων ή άλλως την κοινωνική αναπαράστασή τους, στην προαγωγή προφυλάξεων.

Αναπαραστασιακά στοιχεία της ερωτικής σχέσης και διαπραγμάτευση της προφύλαξης

Κορδούτης Π., Ντιρογιάννης Ν., Κουνδουράκη Κ., Α.Π.Θ.

Η αδυναμία «διαπραγμάτευσης» αποτελεί συνεργό παράγοντα της μη χρήσης προφυλάξεων στην ερωτική επαφή. Πειραματικό σχέδιο, 4(τύπος σχέσης: συζυγική, ρομαντική, ηδονιστική, ωφελμιστική) X 2 (μη διαφορά/διαφορά ηλικίας: άνδρας μεγαλύτερος) X 2(φύλο), ήλεγξε εάν αναπαραστασιακά στοιχεία της ερω-

τικής σχέσης (τύπος, διαφορά ηλικίας) επηρεάζουν την διαπραγμάτευση μη χρήσης (συναινεση, αντίρρηση, υποχώρηση, μη συζήτηση, αποσιώπηση επιθυμίας χρήσης). Φοιτητές (N=660, 18-26 ετών) προέβλεψαν σε κλίμακες την πιθανότητα διαπραγμάτευσης αφού διάβασαν σενάρια χειριζόμενα τον τύπο σχέσης και τη διαφορά ηλικίας ζευγαριού. Οι γυναίκες θεωρούσαν πιθανότερο να γίνει αποσιώπηση και πρόταση χρήσης που αντικρούεται από γυναίκα. Στην πίεση μη χρήσης, η γυναικεία υποχώρηση θεωρήθηκε πιθανότερη στη σχέση με μεγαλύτερο, ενώ η αντίρρηση, στη σχέση με συνομήλικο. Η ανδρική αποσιώπηση αλλά και η άρνηση της ανδρικής πρότασης για χρήση κρίθηκε πιθανότερη σε σχέση με συνομήλικη. Η μη συζήτηση του προφυλακτικού φερόταν πιθανότερη σε ωφελμιστικές και ηδονιστικές παρά συζυγικές σχέσεις, ενώ η συναινεση για μη χρήση σε ρομαντικές παρά ωφελμιστικές σχέσεις. Η ανδρική αντίρρηση στη γυναικεία πρόταση χρήσης θεωρήθηκε πιθανότερη σε ωφελμιστικές και ηδονιστικές σχέσεις παρά σε συζυγικές και ρομαντικές. Η αγωγή υγείας πρέπει να λάβει υπόψη ότι οι κρατούσες αναπαραστάσεις περί «ποιότητας» σχέσεων και διαφυλικών ρόλων, ειδικότερα περί γοήτρου του «ωριμότερου» άρρενα εταίρου της σχέσης, επιδεινώνει το γυναικείο διαπραγματευτικό έλλειμμα ως προς τις προφυλάξεις.

Η ανθεκτικότητα της ερωτικής σχέσης μετά από απιστία και οι αντιδράσεις του απατημένου: η επίδραση της ισοτιμίας των μελών της σχέσης

Δαρδαγάνη Κ., Κορδούτης Π., Α.Π.Θ.

Τα «οφέλη» που απολαύουν τα μέλη της ερωτικής σχέσης (Θεωρία Ισοτιμίας, ΘΙ) επηρεάζουν τη διάλυση ή επανόρθωσή της μετά από απιστία. Ελέγχθηκε εάν η ισοτιμία επηρεάζει τις αντιδράσεις των απατημένων και την ανθεκτικότητα της σχέσης δια πειράματος, 3 (ισοτιμία, υπερωφελημένος άνδρας, υπερωφελημένη γυναίκα) X 2 (φύλο απιστούντος) X 2 (φύλο), με 249 φοιτητές οι οποίοι διάβασαν σενάρια απιστίας ισότιμων/ανισότιμων ζευγαριών και εκτίμησαν τις αντιδράσεις των απατημένων και την ανθεκτικότητα της σχέσης. Βρέθηκε ότι εκτιμάται μεγαλύτερη ανθεκτικότητα όταν απιστούν υπερωφελημένοι/ες παρά υποωφελημένοι/ες, μεταξύ δε ισότιμων, άνδρες παρά γυναίκες. Ανάλυση Παραγόντων αποκάλυψε αντιδράσεις, 1)Επανορθωτικές, 2)Αντιδραστικής Ερωτικής Αναζήτησης, 3)Εξόδου, 4)Χειριστικές, 5)Παραίτησης στη Φθορά. Για απατημένους/ες, από υπερωφελημένους/ες θεωρούνταν πιθανότερες οι Επανορθωτικές αντιδράσεις παρά για απατημένους/ες από υποωφελημένους/ες, και λιγότερη πιθανή η Αντιδραστική Αναζήτηση. Αναμενόταν λιγότερο ότι θα Επανόρθωναν οι απατημένοι/ες από ισότιμους/ες παρά από υπερωφελημένους/ες, με εξαίρεση την απατημένη από ισότιμο που δε διέφερε από την απατημένη από υπερωφελημένο. Για απατημένη από ισότιμο αναμενόταν Επανορθωτική συμπεριφορά περισσότερο απ' ότι για απατημένους/ες από υποωφελημένους/ες και λιγότερο Αντιδραστική από ότι για απατημένο από υποωφελημένη. Για απατημένο από ισότιμη προβλεπόταν Αντιδραστική συμπεριφορά

περισσότερο απ' ό τι για απατημένους/ες από υπερωφλημένους/ες. Η Παραίτηση θεωρούνταν πιθανότερη για απατημένους από υπερωφλημένο παρά ισότιμο άνδρα. Η ισοτιμία στο ζευγάρι και η κρατούσα ισοτιμία φύλων επηρεάζουν τη διάλυση ή επανόρθωση της σχέσης μετά από απιστία.

Διαφοροποίηση έκφρασης ζήλιας ανδρών και γυναικών ως προς την εν δυνάμει απιστία συντρόφου. Προσδιορισμός των χαρακτηριστικών α. προσωπικότητας και β. ιδιοσυγκρασίας που διαφοροποιούν τη συμπεριφορά των δύο φύλων

Σιδέρη Γ., Σταλίκας Α., Πάντειο Πανεπιστήμιο

Ο χαρακτήρας της παρούσας μελέτης είναι ερευνητικός με σκοπό να προσδιοριστούν τα εξής ερωτήματα: (α) εάν διαφοροποιείται ή έκφραση ζήλιας μεταξύ ανδρών και γυναικών σε υποθετική απιστία του συντρόφου και συγκεκριμένα εάν υπάρχει αλληλεπίδραση (1) φύλου και τόπου διαμονής, (2) φύλου και μόνιμου ή παροδικού δεσμού, (3) φύλου και οικογενειακής κατάστασης, (4) φύλου και προσωπικού μηνιαίου εισοδήματος. Σύμφωνα με τη διαφοροποίηση στην έκφραση της ζήλιας μεταξύ των δυο φύλων, επιχειρείται εντοπισμός των (α) χαρακτηριστικών προσωπικότητας αφού η προσωπικότητα θεωρείται ότι επιδρά πιο ρυθμιστικά σε κάθε μορφή συμπεριφοράς και (β) χαρακτηριστικών ιδιοσυγκρασίας αφού η ιδιοσυγκρασία αναφέρεται σε πιο πυρηνικές συμπεριφορές. Ο πληθυσμός που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα είναι πανεπιστημιακού επιπέδου (φοιτητές τμημάτων ψυχολογίας) και ηλικίας 18-30 ετών. Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιείται στην έρευνα περιλαμβάνει τέσσερα τμήματα. Το πρώτο τμήμα εμπεριέχει δημογραφικά στοιχεία. Το δεύτερο περιλαμβάνει 15 ερωτήσεις όπου το άτομο καλείται να τοποθετηθεί ως προς την άποψή του για την απιστία, σύμφωνα με παρελθοντική του σχέση. Το τρίτο τμήμα εμπεριέχει το FFPI (Five factors personality inventory, McCrae & Costa, 1985). Με το FFPI οι ατομικές διαφορές στην προσωπικότητα περιγράφονται επαρκώς από πέντε παράγοντες. Οι πέντε αυτές διαστάσεις συναποτείζουν το μοντέλο των πέντε παραγόντων. Τέλος, το τελευταίο τμήμα του ερωτηματολογίου αποτελεί το ερωτηματολόγιο του Strelau, το Strelau Temperament Inventory. Το ερωτηματολόγιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κλινικό μέσο διάγνωσης ως προς την ιδιοσυγκρασία του ατόμου. Ο λόγος που χρησιμοποιούνται τα συγκεκριμένα ερωτηματολόγια είναι γιατί οι αποδόσεις και οι ερμηνείες που αποδίδουν στη ζήλια τα άτομα ξεχωριστά έχουν να κάνουν και με τα χαρακτηριστικά τους. Το ενδιαφέρον προσδιορίζεται στο εάν οι άντρες εκφράζουν τη ζήλια τους ως προς την απιστία διαφορετικά από ότι οι γυναίκες και ποια είναι αυτά τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας και ιδιοσυγκρασίας που διαφοροποιούν τη συμπεριφορά των δυο φύλων. Αυτό θα δώσει πολλές εξηγήσεις στην επιστήμη και κυρίως στις θεωρίες σχετικά με τις σχέσεις των δυο φύλων, στην έκφραση των συναισθημάτων και στην αιτιολόγηση της έκφρασης της ζήλιας. Επίσης, έτσι θα μπορούσαν μελλοντικά να διεξαχθούν έρευνες σχετικά με τη ζήλια π.χ. σε άλλους πληθυσμούς διαφορετικού μορφωτικού,

πολιτιστικού επιπέδου ή και έρευνες που έχουν να κάνουν με έκφραση ζήλιας σε φιλικές, οικογενειακές σχέσεις.

Μετάβαση στη γονεϊκότητα και συντροφική εξέλιξη: μια θεώρηση
Καπετανίδου Μ., Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Ένα συνεχές ενδιαφέρον της κοινωνίας και της πολιτικής καταγράφεται σχετικά με τη θεματική της γονεϊκότητας. Οι κοινωνικοί επιστήμονες που μελετούν την αναπαραγωγική συμπεριφορά, επισημνούν τη θεμελιώδη αλλαγή στην ψυχολογία της ανθρώπινης γονιμότητας. Το αν και πότε οι σύντροφοι θα οδηγηθούν στη γονεϊκότητα δεν είναι βιολογικό δεδομένο ή μια αναπόφευκτη πολιτισμική απαίτηση, αλλά είναι αποτέλεσμα πραγματικής ατομικής επιλογής.

Η ενασχόληση με τη γονεϊκότητα, δηλαδή με τους μηχανισμούς που ρυθμίζουν διαχρονικά τη σχέση γονιών-παιδιού, σηματοδοτεί συγχρόνως μια αλλαγή του τρόπου θεώρησής μας: δεν βρίσκονται πλέον στο επίκεντρο οι μορφές της οικογένειας, αλλά η εξέλιξη της και οι μηχανισμοί που καθορίζουν τη συμβίωση. Ο ερχομός του πρώτου παιδιού μεταβάλλει τις ισορροπίες και η οικογένεια αντιμετωπίζει μια περίοδο αστάθειας, καθώς αναδιοργανώνεται και αναπροσαρμόζεται στα νέα δεδομένα. Η προσωπική εξέλιξη, που συνοδεύει τη μετάβαση στη γονεϊκότητα, περιλαμβάνει αλλαγή των αναπαραστάσεων για τον εαυτό. Η ανάπτυξη νέων δυνατοτήτων και η ωρίμανση ικανοτήτων επηρεάζουν (θετικά, αρνητικά) την προσωπικότητα των γονέων. Στην εισήγησή μας θα προσεγγίσουμε - μέσα από διεθνή βιβλιογραφία - την έννοια «μετάβαση στη γονεϊκότητα» και θα επισημάνουμε τις μεγάλες αλλαγές και δομικές αναδιοργανώσεις που επισυμβαίνουν και έχουν επίδραση στη συντροφική εξέλιξη.

ΕΝΤΑΞΗ Α.μ.Ε.Α.

Η επίδραση των αναπαραστασιακών πεδίων αλληλεπίδρασης και εμπλοκής στις πρακτικές της ειδικής εκπαίδευσης: πολυμεθοδολογική προσέγγιση- πολυπαραγοντική αντιμετώπιση
Μιχαηλίδης Θ. Κ.

Το σχολικό φαινόμενο της ένταξης των μαθητών/τριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, με βάση τις σύγχρονες παιδαγωγικές και διδακτικές κατευθύνσεις και τα σύγχρονα ρεύματα της κοινωνικής ψυχολογίας, μας οδηγεί στη διατύπωση της υπόθεσης μιας πολυπαραγοντικής προσέγγισης, μέσω της πολυμεθοδολογικής διαδικασίας και της διεπιστημονικής κάλυψης. Κρίνεται, λοιπόν, αναγκαία μια πολυμεθοδολογική διερεύνηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων της συν-εκπαίδευσης παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, για την καλύτερη χαρτογράφηση των παραγόντων-μεταβλητών, που υπεισέρχονται στο σχολικό φαινόμενο της ένταξης. Ο σκοπός της ερευνητικής αυτής εργασίας είναι διττός: α) η συμβολή στη διαμόρφωση μιας πολυμεθοδολογικής προσέγγισης για τη μελέτη της ειδικής εκπαίδευσης και β) ο εντοπισμός του περιεχο-

μένου της κοινωνικής αναπαράστασης της συν-εκπαίδευσης, σε διάφορες ομάδες εμπλοκής, καθώς και η συστηματική μελέτη των αλληλεπιδραστικών σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στα διάφορα περιφερειακά στοιχεία της αναπαράστασης γύρω από το σχολικό φαινόμενο. Για τον εντοπισμό της οργάνωσης και δομής της αναπαράστασης πραγματοποιήθηκε ποιοτική ανάλυση περιεχομένου σε συνεντεύξεις και άρθρα που αφορούν στο θέμα των ατόμων με ειδικές ανάγκες και τις δυνατότητές τους. Τα στοιχεία αυτά χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή ερωτηματολογίου προκειμένου να αξιολογηθεί και ποσοτικά το φαινόμενο της ένταξης. Τα δεδομένα της έρευνας βρίσκονται υπό επεξεργασία και θα παρουσιαστούν τα ευρήματα και τα πρώτα συμπεράσματα.

Ο επαγγελματικός ρόλος και οι στάσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την ένταξη μαθητών με ειδικές ανάγκες στη γενική εκπαίδευση

Ζώνιου-Σιδέρη Α., Σπανδάγου Η.

Η εισήγηση αυτή παρουσιάζει τις στάσεις εκπαιδευτικών σχετικά με την ένταξη μαθητών με ειδικές ανάγκες στη γενική εκπαίδευση. Η ένταξη μαθητών με ειδικές ανάγκες αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη διαμόρφωση «δημοκρατικών» εκπαιδευτικών συστημάτων, ανοικτά σε όλους τους μαθητές και ικανά να καλύψουν τις ιδιαίτερες ανάγκες τους.

Ο επανασχεδιασμός του ρόλου του σχολείου, ο σχεδιασμός κατάλληλης εκπαιδευτικής πολιτικής, και η συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων θεωρούνται βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχία της ένταξης.

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στη διαδικασία αυτή είναι κρίσιμος, αφού καλούνται να κάνουν πράξη την εκπαιδευτική πολιτική. Το κατά πόσον οι εκπαιδευτικοί ενστερνίζονται τις αρχές της ένταξης, θεωρούν ότι έχουν τις απαιτούμενες γνώσεις και υποστήριξη, και τη δυνατότητα να διαμορφώσουν ενταξιακές εκπαιδευτικές διαδικασίες, επηρεάζει τις στάσεις τους ως προς την ένταξη.

Η εισήγηση αυτή παρουσιάζει τις στάσεις 650 εκπαιδευτικών από όλη την Ελλάδα. Δύο βασικά ερωτήματα εξετάζονται σχετικά με τις στάσεις των εκπαιδευτικών:

A. Οι τρόποι που οι εκπαιδευτικοί προσδιορίζουν τον επαγγελματικό τους ρόλο σε σχέση με την ένταξη μαθητών με ειδικές ανάγκες, και

B. Ο βαθμός που αντιμετωπίζουν την ένταξη ως «πρόκληση» ή ως «απειλή» του επαγγελματικού τους ρόλου.

Τμήματα Ένταξης: Ένα πλαίσιο ψυχικής ενδυνάμωσης και κοινωνικοποίησης των μαθητών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες *Σούλης Σ., Επίκ. Καθηγητής Ειδικής Παιδαγωγικής, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

τα πλαίσια των σύγχρονων ψυχολογικών, παιδαγωγικών και κοινωνικών αντιλήψεων, σύμφωνα με τις οποίες τα παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες δεν πρέπει να "αποκόπτονται" από τη μαθη-

τική κοινότητα στην οποία ανήκουν, έχει καθιερωθεί από το σχολικό έτος 2000-2001 ο θεσμός των Τμημάτων Ένταξης, τα οποία αποτελούν μετεξέλιξη της λειτουργίας των Ειδικών Τάξεων. Μέσω των Τμημάτων Ένταξης επιδιώκεται αφενός η περαιτέρω ανάπτυξη της προσωπικότητας και αφετέρου η βελτίωση των δεξιοτήτων καθώς και η ψυχολογική υποστήριξη των μαθητών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερη η συμμετοχή τους στο κοινό εκπαιδευτικό πρόγραμμα και η συμβίωσή τους με τους υπόλοιπους εταίρους της σχολικής κοινότητας. Η λειτουργία του Τμήματος Ένταξης, δηλαδή, είναι διπλή: α) Καλείται να διαδραματίζει ένα κοινωνικοποιητικό ρόλο και β) οφείλει να διαμορφώνει τις κατάλληλες ψυχολογικές προϋποθέσεις και να ενδυναμώνει το μαθητή με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες ώστε και αυτός να ανταποκρίνεται με επιτυχία στη σχολική ζωή. Κατά πόσο όμως σήμερα το Τμήμα Ένταξης, ως δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, ανταποκρίνεται σ' αυτόν το διπλό ρόλο.

Με βάση το προαναφερόμενο ερώτημα επιχειρήθηκε η παρούσα έρευνα, η οποία διερεύνησε τη συμβολή της λειτουργίας του Τμήματος Ένταξης αφενός στην ψυχολογική υποστήριξη και αφετέρου στην ανάπτυξη των ισόρροπων κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα στους μαθητές που φοιτούν σ' αυτό και στους συμμαθητές τους. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 344 μαθητές με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες από τις περιοχές Ιωαννίνων, Πρεβέζης, Άρτας, Ηγουμενίτσας, Απωλοκαρνανίας και Ιονίων Νήσων. Τα αποτελέσματά της έρευνας μπορούν να αξιοποιηθούν στο σχεδιασμό μιας αποτελεσματικότερης ψυχοπαιδαγωγικής παρέμβασης.

Κοινωνική Πολιτική και Ενσωμάτων των Ατόμων με Αναπτυξιακές Δυσκολίες: Η Περίπτωση της Ελλάδας στο Πλαίσιο της Ε.Ε. *Κορρές Γ., Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Γεωγραφίας, Τσομπάνογλου Γ., Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Κοινωνιολογίας*

Η αναλογία των ατόμων με ειδικές δυσκολίες και αναπηρίες στον απασχολούμενο πληθυσμό είναι ιδιαίτερα σημαντική. Εν' τούτοις, η αναλογία των απασχολούμενων ατόμων με ειδικές ανάγκες εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα χαμηλή συγκριτικά με την απασχόληση του υπόλοιπου τμήματος του πληθυσμού. Ο δείκτης της απασχόλησης που αντιστοιχεί για αυτή την ομάδα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο ανέρχεται περίπου σε 20 μέχρι 30% χαμηλότερα, απ' ό,τι συγκριτικά με τα υπόλοιπα άτομα, χωρίς ειδικές ανάγκες. Η νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική της Απασχόλησης είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική της Απασχόλησης επικεντρώνεται σε σημαντικά θέματα που σχετίζονται με τις ιδιαίτερες συνθήκες των ατόμων αυτών και κυρίως προσπαθεί να προωθήσει την κοινωνική ενσωμάτωσή τους και την απασχολησιμότητά τους. Το άρθρο αυτό προσπαθεί να εξετάσει τα θέματα που σχετίζονται με την επανένταξη και την απασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, και περαιτέρω να αναλύσει τις σχετικές εκείνες πολιτικές, τα προβλήματα και τις προοπτικές, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιδιαίτερα το άρθρο αυτό αναλύει το πλαίσιο πολιτικής που διαμορφώνεται στην

Ελλάδα μέσα στο γενικότερο πλαίσιο και πολιτική της Ε.Ε. και επιχειρεί μια διασυγκριτική και διαχρονική ανάλυση στους τομείς της απασχολησιμότητας, της πολιτικής των ίσων ευκαιριών και της επανένταξης, ώστε να μπορέσουμε να καταλήξουμε σε κάποια ασφαλή σχόλια, διαπιστώσεις και συμπεράσματα πολιτικής αναφορικά με τα θέματα αυτά, τόσο για την Ελληνική, όσο και για την Ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική.

Μαθητές από τις ειδικές τάξεις, οι οποίοι φοιτούν, στο γυμνάσιο. Ψυχολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, κίνητρα για σχολική μάθηση και προσαρμογή
Ζαφειριάδης Κ.

Η έρευνα απέβλεπε στην εξέταση ορισμένων κοινωνικών και ψυχολογικών χαρακτηριστικών, καθώς και της σχολικής συμπεριφοράς μαθητών γυμνασίου, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο δημοτικό σχολείο παρακολούθησαν ειδική τάξη. Το δείγμα αποτελούνταν από δύο ομάδες, την πειραματική με 86 μαθητές των τριών τάξεων γυμνασίου και την ομάδα ελέγχου με 86 μαθητές που εξισώθηκαν με την πειραματική ομάδα ως προς το φύλο και την τάξη φοίτησης. Οι δύο ομάδες, αφού συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο ατομικών, οικογενειακών και δημογραφικών χαρακτηριστικών, συγκρίθηκαν ως προς την οικογενειακή κατάσταση, τα κοινωνικά χαρακτηριστικά, τη σχολική επίδοση και τις βαθμολογίες τους στις ακόλουθες δοκιμασίες: Ερωτηματολόγιο αυτοαξιολόγησης κινήτρων για σχολική μάθηση, Κλίμακα σχολικής προσαρμογής, Ερωτηματολόγιο Achenbach. Η λογιστική παλινδρόμηση έδειξε ότι η μονογονεϊκή οικογένεια, το χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, η σχολική αποτυχία, η έλλειψη κινήτρων, τα εξωτερικευόμενα προβλήματα και η χαμηλή σχολική προσαρμογή αυξάνουν την πιθανότητα ενός μαθητή να ανήκει στην πειραματική ομάδα. Οι μαθητές, οποίοι παρακολούθησαν ειδικές τάξεις, λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, χρειάζονται σχολική και ψυχολογική υποστήριξη, για να αποφευχθεί η πρόωγη εγκατάλειψη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Η συμβολή του εκπαιδευτικού στη συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς ιδιαίτερες ανάγκες στο δημοτικό σχολείο
Χατζηγιάνογλου Θ., Γενά Α., Φ.Π.Ψ. Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς ιδιαίτερες ανάγκες στηρίζεται ιδεολογικά στην αποδοχή της διαφορετικότητας και στην παροχή βοήθειας και υποστήριξης, ώστε όλα τα παιδιά να μέτρησουν στο σχολείο, σε μαθησιακό και κοινωνικό επίπεδο, επί ίσους όρους. Η παρούσα έρευνα εστιάστηκε σ' εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Γενικής Εκπαίδευσης, χωρίς ειδικευση στην Ειδική Αγωγή, οι οποίοι συνεκπαίδευουν με επιτυχία παιδιά με και χωρίς ιδιαίτερες ανάγκες.

Με τη χρήση ατομικής συνέντευξης, οι εκπαιδευτικοί μοιράστηκαν τις εμπειρίες και τις απόψεις τους για τη δημιουργία ενός «σχολείου για όλους», προτείνοντας εκπαιδευτικές πρακτικές, σχεδιασμό

και παρεμβάσεις που ανταποκρίνονται στις ανάγκες παιδιών με ιδιαίτερες ανάγκες στο Δημοτικό Δημοτικό Σχολείο. Ερευνήθηκαν, μέσω ανάλυσης περιεχομένου, έξι παράμετροι σχετικά με τη συνεκπαίδευση: Η στάση του εκπαιδευτικού όσον αφορά στα παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες, τα συναισθημάτά του, οι στρατηγικές που χρησιμοποιεί για την υποστήριξη των παιδιών αυτών, ο τρόπος που ορίζει τη σχολική επιτυχία, τα χαρακτηριστικά του αποτελεσματικού εκπαιδευτικού και ο τρόπος που τα παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες αντιμετωπίζονται από τους συνομηλίκους τους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η επιτυχημένη συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς ιδιαίτερες ανάγκες συνδέεται ανασπαστα με τον εκπαιδευτικό, την προσωπικότητά του, τη στάση και τη συναισθηματική εμπλοκή του με τα παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες, τις προσδοκίες, τον τρόπο διδασκαλίας του, την αντιμετώπιση συγκρούσεων και την καλλιέργεια σχέσεων στη σχολική τάξη, καθώς και τη συνεργασία οικογένειας και εκπαιδευτικής κοινότητας.

Οι πιο αποτελεσματικές μέθοδοι ενσωμάτωσης/Συνεκπαίδευσης παιδιών με ειδικές ανάγκες
Ρομπόκου Δ., Μασσόπουλος Α.

Η ενσωμάτωση παιδιών με ειδικές ανάγκες είναι ήδη μια πραγματικότητα αλλά με την ψήφιση του νέου νόμου ειδικής αγωγής (Μάρτιος 2000) ακόμα μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στις πιο αποτελεσματικές πρακτικές αυτής της εκπαιδευτικής προσπάθειας, ώστε παιδιά με ειδικές ανάγκες να μπορούν να συνεκπαιδευτούν με τους συνομηλίκους τους. Η εργασία αυτή στο πρώτο μέρος της, αναφέρεται στο κομμάτι γνώσης που προτάσσει η διεθνής βιβλιογραφία ως τις πιο αποτελεσματικές μεθόδους ενσωμάτωσης. Στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζονται οι εμπειρίες, οι προκλήσεις και τα μαθήματα επαγγελματιών που δουλεύουν στην αμερικανική εκπαίδευση καθώς και γονέων και τις αντιδράσεις τους, όσον αφορά το θέμα της ενσωμάτωσης/συνεκπαίδευσης στο αμερικανικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Αυτές οι χρήσιμες εμπειρίες και εμπειρίες μπορούν να βοηθήσουν επαγγελματίες ψυχολόγους και εκπαιδευτικούς και στην Ελλάδα και να συνεισφέρουν ως προς την καλύτερη παροχή ψυχολογικών και εκπαιδευτικών υπηρεσιών σε παιδιά με ειδικές ανάγκες και τις οικογένειες τους.

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Οργανωτική ανάλυση ενός νέου νοσοκομειακού θεσμού: Η ονομαστική νοσοκόμα στη Βρετανία

Παναγόπουλος Ι., Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Ψυχολογίας

Εξετάζεται το πλαίσιο αναφοράς της ανάπτυξης και εφαρμογής του νέου θεσμού της ονομαστικής νοσοκόμας (named nurse) σε όλο το Εθνικό Σύστημα Υγείας του Ηνωμένου Βασιλείου. Υπο-

στηρίζεται ότι η έννοια της ονομαστικής νοσοκόμας περιλαμβάνει τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου της επαγγελματικά κατοχυρωμένης νοσοκόμας. Βάσει μιας εκτενούς βιβλιογραφικής ανασκόπησης, παρουσιάζεται μια σύνοψη και κριτική συζήτηση των επιχειρημάτων υπέρ και κατά της εφαρμογής του θεσμού. Εξετάζεται το πολιτικό και οργανωτικό πλαίσιο αναφοράς μέσα στο οποίο η ονομαστική νοσοκόμα απαιτείται να λειτουργήσει, και το οποίο δίνει στους διαφορετικούς εμπλεκόμενους κοινωνικούς εταίρους τη δυνατότητα να ασχοληθούν ταυτόχρονα με τα διαφορετικά για την κάθε ομάδα μελήματα και διεκδικήσεις. Συμπεραίνεται ότι: Ο ρόλος και των άλλων επαγγελματιών της Υγείας (όπως π.χ. ιατρών, εργοθεραπευτών, φυσιοθεραπευτών, κοινωνικών λειτουργών, διαιτολόγων, κλπ.) και διοικητικών στελεχών (μάντζερ), οι οποίοι θα μπορούσαν να έχουν σημαντική επίδραση στην αποτελεσματικότητα της εφαρμογής του θεσμού, δεν έχει μελετηθεί αρκετά. Ο βαθμός επιτυχίας της εφαρμογής του θεσμού εξαρτάται επίσης από τη δι-επαγγελματική κατανόηση και συνεργασία ανάμεσα στις νοσοκόμες, τους άλλους επαγγελματίες της Υγείας, και τα διοικητικά στελέχη (μάντζερ). Ο έννοιας 'ονομαστική νοσοκόμα' και 'πρωτεύουσα νοσοκόμα' (primary nurse) δεν θα πρέπει να θεωρούνται συνώνυμες. Πολύ περισσότερες μελέτες θα πρέπει να δημοσιευτούν προτού αξιολογηθεί η *πραγματική* επίδραση της εφαρμογής αυτού του θεσμού. Χρειάζεται επειγόντως μια μεταστροφή από την παρούσα κυρίως ανεκδοτολογική και μη εμπειρική συζήτηση προς μια πιο συστηματική ποσοτική και ποιοτική έρευνα των επιδράσεων αυτού του θεσμού.

Δομική προσέγγιση της άσκησης διοίκησης: ένα ενοποιημένο θεωρητικό πλαίσιο

Σταφυλά Α.

Το μεγαλύτερο μέρος της θεωρίας και έρευνας για την άσκηση διοίκησης διακρίνεται από σαφή λειτουργικό προσανατολισμό. Το έντονο ενδιαφέρον για το παραγόμενο αποτέλεσμα της άσκησης διοίκησης, δηλαδή για την αύξηση της παραγωγικότητας και της ικανοποίησης των διοικούμενων, θεωρούμε ότι αποτέλεσε τροχοπέδη στην κατανόηση των δομικών στοιχείων του φαινομένου της άσκησης διοίκησης.

Στην παρούσα ανακοίνωση συζητούνται τα θεωρητικά και μεθοδολογικά προβλήματα της λειτουργικής προσέγγισης και επιχειρείται η επαναπροσέγγιση των θεωριών και των μοντέλων που αναπτύχθηκαν για το φαινόμενο της άσκησης διοίκησης με σκοπό τον προσδιορισμό των δομικών στοιχείων του.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται:

- α) στην κατασκευή ενός ενοποιημένου, δομικού πλαισίου κατανόησης της φύσης της άσκησης διοίκησης και
- β) στην εμπειρική επιβεβαίωση στοιχείων του παραπάνω προτεινόμενου πλαισίου.

Το προτεινόμενο θεωρητικό πλαίσιο στηρίζεται στα κοινά και στατιστικά σημαντικά στοιχεία των κυριότερων θεωριών και μοντέλων.

Τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας σε 115 προϊστάμενους και 350 υφισταμένους ελληνικών οργανισμών (μέρος ενός ευρύτερου προγράμματος για διδακτορική διατριβή) συζητούνται μέσα από την οπτική της συνεισφοράς τους στη δημιουργία ενός θεωρητικού, δομικού πλαισίου και της πρακτικής εφαρμογής του στους εργασιακούς χώρους.

Πρόσληψη προσωπικού: Διαδικαστική δικαιοσύνη, κοινωνικές αποδόσεις και ψυχολογιοποίηση

Κατσάρας Κ.Σ., Καμιώτη Σ. Ι., Χατζή Σ.

Οι συμμετέχοντες διαβάζουν σενάριο που περιγράφει μια ουσιαστικά άδικη απόφαση (πρόσληψη υποψηφίου που υστερεί σε προσόντα) που λαμβάνεται στη μια περίπτωση υπό συνθήκες που επιτρέπουν στον προϊστάμενο να επικαλεστεί τις προβλεπόμενες για ανάλογες καταστάσεις διαδικασίες. Στην άλλη απουσιάζει τόσο η ουσιαστική όσο και η *διαδικαστική δικαιοσύνη*. Υποθέτουμε ότι στη δεύτερη περίπτωση ο άδικος χαρακτήρας της απόφασης θα είναι πιο ορατός. Στη συνθήκη ύπαρξης διαδικαστικής δικαιοσύνης ο προϊστάμενος επικαλείται μια μικρή αργοπορία του υποψηφίου που υπερέχει σε προσόντα. Σύμφωνα με το μοντέλο του Lerner το θύμα, της άδικης απόφασης θα υποτιμάται. Όταν υφίσταται διαδικαστική δικαιοσύνη η υποτίμησή του θα είναι μεγαλύτερη. Στην περίπτωση της αργοπορίας, άλλοτε αναφερόταν η αιτία της και άλλοτε όχι. Όταν η αιτία δεν παρατίθεται η απόδοση θα είναι εσωτερική. Ακόμη και όταν η αιτία αναφέρεται (εξωγενής παράγοντας) θα παρατηρείται παρόμοια τάση. Σύμφωνα με τον Lerner ακόμα και για μια ατυχία που μπορεί να αναχθεί σε εξωγενείς παράγοντες εφαρμόζεται η δοξασία « καθέναν λαμβάνει ό,τι του αξίζει». Με τη βοήθεια των εξαρτημένων μετρήσεων πραγματοποιείται ο χειρισμός της τρίτης ανεξάρτητης μεταβλητής. Οι συμμετέχοντες αξιολογούν είτε την απόφαση είτε τον ίδιο τον προϊστάμενο. Έτσι με το πειραματικό υλικό εισάγεται ή όχι η ψυχολογιοποίηση. Η επίδραση της διαδικαστικής δικαιοσύνης αμβλύνεται στην περίπτωση της ψυχολογιοποίησης. Το πείραμα βρίσκεται σε εξέλιξη.

Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και συμπεριφορά εργαζομένων σε Ελληνικές επιχειρήσεις

Νικολάου Ι.

Η παρούσα μελέτη εξετάζει την εφαρμογή και εγκυρότητα του μοντέλου των πέντε παραγόντων σε Ελληνικούς εργασιακούς χώρους, ερευνώντας τη σχέση του με παράγοντες όπως η εργασιακή ικανοποίηση, η «φιλότιμη» εργασιακή συμπεριφορά, και οι επαγγελματικές δεξιότητες. Διακόσιοι είκοσι επτά εργαζόμενοι από διάφορες ελληνικές επιχειρήσεις συμμετείχαν στην έρευνα συμπληρώνοντας ένα ελληνικό ερωτηματολόγιο του μοντέλου των πέντε παραγόντων και μια κλίμακα εργασιακής ικανοποίησης. Οι άμεσα προϊστάμενοί τους συμπλήρωσαν τρία ερωτηματολόγια αξιολογώντας τη συνολική επαγγελματική τους επίδο-

ση, όπως επίσης τη συμμετοχή τους σε «φιλότιμες» εργασιακές συμπεριφορές και τις επαγγελματικές τους δεξιότητες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι καλά εδραιωμένες απόψεις στην εργασιακή ψυχολογία (όπως η προβλεπτική εγκυρότητα της συνέπειας και του νευρωτισμού και η σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας ή της εργασιακής ικανοποίησης με τις «φιλότιμες» εργασιακές συμπεριφορές) δεν ίσχυαν για τους εργαζόμενους του δείγματος. Μερικά από τα πιο σημαντικά ευρήματα της έρευνας αφορούν στον παρεμβαίνοντα ρόλο του τύπου εργασίας στην εγκυρότητα με βάση το κριτήριο της προσηνείας και της δεκτικότητας στην εμπειρία, η ισχυρή σχέση μεταξύ προσωπικότητας και εργασιακής ικανοποίησης, και η σημασία της συμμετοχής των εργαζομένων σε «φιλότιμες» εργασιακές συμπεριφορές στις αξιολογήσεις της επαγγελματικής τους επίδοσης. Συζητούνται επίσης, οι θεωρητικές και πρακτικές συνέπειες των αποτελεσμάτων για την έρευνα και εφαρμογή του μοντέλου της προσωπικότητας των πέντε παραγόντων στην Ελλάδα.

Μορφές επιρροής και επικοινωνίας μεταξύ προϊσταμένων, υφισταμένων και συναδέλφων σε Έλληνες εργαζόμενους *Αντωνίου Α.Σ.*

Η παρούσα μελέτη αποτελεί τμήμα ευρύτερης έρευνας με αντικείμενο τους διαφορετικούς τύπους επικοινωνίας που χρησιμοποιούν οι εργαζόμενοι στους οργανισμούς στην Ελλάδα. Ειδικότερα, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα που σχετίζονται με τις μεθόδους που χρησιμοποιούν οι εργαζόμενοι για να επηρεάσουν τους προϊσταμένους, τους υφισταμένους και τους συναδέλφους τους στο χώρο εργασίας τους. Το δείγμα αποτέλεσαν τρεις επιμέρους ομάδες εργαζομένων (N=758) που απασχολούνταν σε ιδιωτικές εταιρείες της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας (χρηματιστηριακές, τηλεπικοινωνιών, ασφαλιστικές): προϊστάμενοι (N=208), υφιστάμενοι (N=312) και συνάδελφοι (N=238). Διακινήθηκαν τρεις διαφορετικές εκδοχές του ερωτηματολογίου 'Προφίλ των Οργανωτικών Στρατηγικών Επιρροής' που απευθύνθηκαν στις αντίστοιχες ομάδες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι υφιστάμενοι προσπαθούσαν να επηρεάσουν τον προϊστάμενό τους με α) τη 'φιλική διάθεση' (κάνοντάς τον να σκεφτεί ευνοϊκά για εκείνους), β) τη 'δικαικδικτικότητα' (κάνοντας χρήση απαιτήσεων και αιτημάτων), γ) τη χρήση των 'διαπραγματεύσεων' και δ) την 'εξουσία' (χρησιμοποιώντας άλλους προϊσταμένους για να επιλύσουν προβλήματα με τον συγκεκριμένο προϊστάμενο). Οι προϊστάμενοι χρησιμοποιούσαν με υψηλή συχνότητα α) 'δικαικδικτικότητα' (απαιτήσεις και προθεσμίες), β) 'κυρώσεις' (υποσχέσεις ή απειλές) και γ) 'εξουσία'. Τέλος, οι συνάδελφοι χρησιμοποιούσαν σε μεγάλο βαθμό την τακτική της 'εξουσίας' και σε μέτριο βαθμό τις τακτικές της 'φιλικής διάθεσης', της 'δικαικδικτικότητας' και του 'συνασπισμού' (κινητοποίηση άλλων εργαζομένων για να επιτύχουν την συμμόρφωση των συναδέλφων).

Επαγγελματική ικανοποίηση, προσδοκίες αυτοαποτελεσματικότητας και επίπεδα ψυχικής υγείας

Σιδηροπούλου Δ., Καραδήμας Ε.Χ., Κаланτζή-Αζίζι Α.

Στόχος της έρευνας αυτής, που πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 327 εργαζομένων σε διάφορα επαγγέλματα (μέσος όρος ηλικίας = 37.70 έτη), ήταν να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ του βαθμού ικανοποίησης από το επάγγελμα, των προσδοκιών αυτοαποτελεσματικότητας για την ικανότητα του ατόμου να αντιμετωπίζει τις δυσκολίες και τα προβλήματα που ανακύπτουν στο χώρο εργασίας και της ψυχικής υγείας των εργαζομένων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι επιμέρους δείκτες ψυχικής υγείας (άγχος, κατάθλιψη, κοινωνική δυσλειτουργία, αντίληψη υγείας) αλλά και ο γενικός δείκτης παρουσιάζουν σημαντικές συνάψεις τόσο με τις προσδοκίες αυτοαποτελεσματικότητας όσο και με την επαγγελματική ικανοποίηση. Οι αναλύσεις έδειξαν όμως ότι τους δείκτες ψυχικής υγείας προβλέπον καλύτερα οι προσδοκίες αυτοαποτελεσματικότητας που αναφέρονται στην ικανότητα διαχείρισης των συνεπειών των εργασιακών προβλημάτων, καθώς και στην ικανότητα για αντιμετώπιση των προβλημάτων καθαυτών. Η συσχέτιση μεταξύ ικανοποίησης και αυτοαποτελεσματικότητας βρέθηκε μάλλον μέτρια. Ένας σημαντικός παράγοντας φαίνεται πως είναι το φύλο των εργαζομένων, καθώς οι άνδρες δηλώνουν υψηλότερη ικανοποίηση από το επάγγελμά τους, όπως και υψηλότερη αυτοαποτελεσματικότητα. Το φύλο παίζει σημαντικότερο ρόλο από την επαγγελματική ικανοποίηση ως προς το επίπεδο ψυχικής υγείας, με τις γυναίκες να δηλώνουν χαμηλότερα επίπεδα υγείας. Ενδιαφέρον παρουσιάζει, τέλος, και το εύρημα του σχετικά υψηλού μέσου όρου επαγγελματικής ικανοποίησης που δηλώνεται.

Διερεύνηση στρεσογόνων παραγόντων και επιπέδων επαγγελματικής ικανοποίησης σε εργαζόμενους νοσοκομείων της Αθήνας.

Αντωνίου Α.Σ., Τούντας Γ., Χουλιάρη Λ., Πάβη Ε.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει τις ανάγκες προαγωγής υγείας των εργαζομένων στα νοσοκομεία. Ειδικότερα, αξιολογεί το βαθμό και τα χαρακτηριστικά της επαγγελματικής ικανοποίησής τους και προτείνει τρόπους για την βελτίωσή της. Σε τυχαίο δείγμα 345 εργαζομένων (ποσοστό επιστροφής 80%) διανεμήθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο το οποίο αποτελείτο από 60 ερωτήσεις. Από το συμμετέχον δείγμα, το 61% ήταν γυναίκες, το 46% ανήκε στην ηλικιακή ομάδα 30-39 έτη και το μεγαλύτερο μέρος ήταν ιατρικό (31%) και νοσηλευτικό προσωπικό (31%). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η επαγγελματική ικανοποίηση του δείγματος βρισκόταν σε αρκετά υψηλά επίπεδα. Όσον αφορά στις επιμέρους ομάδες, οι γυναίκες, το τεχνικό-βοηθητικό προσωπικό και οι ηλικίες από 50 έως 59 έτη ανέφεραν τα υψηλότερα επίπεδα επαγγελματικής ικανοποίησης. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 77% των εργαζομένων βίωναν κάποιο βαθμό στρες στο χώρο εργασίας τους. Συγκεκριμένα, βασικές πηγές εργασιακού στρες κατά τους τελευταίους 6 μήνες για αυτούς, αποτέλεσαν η

ψυχολογικά φορτισμένη εργασία, οι χρονικές προθεσμίες, η σωματική κόπωση, το ασαφές καθηκοντολόγιο και οι υπερβολικές υπευθυνότητες. Από τις κατηγορίες των εργαζόμενων, το νοσηλευτικό προσωπικό ανέφερε υψηλά επίπεδα στρες που αφορούσαν στις περισσότερες πηγές στρες. Τέλος, συζητούνται προτάσεις για την βελτίωση της επαγγελματικής ικανοποίησης μέσω προγραμμάτων διαχείρισης του στρες.

ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Συνθετικό μοντέλο ψυχοθεραπείας: Οι εφαρμογές του στην οικογενειακή θεραπεία

Καλαϊτζάκη Α., Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, Ηράκλειο, Νέστορος Ι., Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Ψυχολογίας, Ρέθυμνο

Το Συνθετικό μοντέλο ψυχοθεραπείας εφαρμόζεται σε φυσιολογικά άτομα και σε άτομα με σχεδόν όλες τις ψυχικές διαταραχές, στοχεύοντας στην απόκτηση από το άτομο θετικής συναισθηματικής διάθεσης, νοητικής ευεξίας και ισορροπίας και την υιοθέτηση προσαρμοστικών στρατηγικών επίλυσης προβλημάτων.

Σύμφωνα με την Συνθετική Ψυχοθεραπεία η αιτιολογία των ψυχικών διαταραχών είναι πολυπαραγοντική, ως αποτέλεσμα της εμπλοκής βιολογικών, ψυχολογικών, κοινωνικών, οικογενειακών και άλλων παραγόντων. Επομένως, παρόλο που αποτελεί μια συνθετική ατομική προσέγγιση, ενθαρρύνει την σύνθεση διαφορετικών μορφών ψυχοθεραπείας (π.χ. οικογενειακή θεραπεία, θεραπεία ζεύγους), όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο.

Βασικός στόχος του θεραπευτή είναι η διατήρηση θεραπευτικής συμμαχίας με την οικογένεια του θεραπευόμενου, καλώντας την στις ψυχοθεραπευτικές συνεδρίες ή διεξάγοντας ατομικές συνεδρίες με αυτή. Μολονότι η Συνθετική Ψυχοθεραπεία εφαρμόζεται σε οικογένειες (π.χ. αλλαγή δυσλειτουργικών οικογενειακών σχέσεων και αλληλεπιδράσεων, αλλαγή συμπτωματικών συμπεριφορών), το άτομο συνεχίζει να αποτελεί το στόχο της ψυχοθεραπείας.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της εφαρμογής της Συνθετικής Ψυχοθεραπείας σε οικογένειες, όσον αφορά στις θεωρητικές αρχές, κλινικές στρατηγικές και τεχνικές που χρησιμοποιούνται από τον θεραπευτή στην κλινική πράξη. Εντοπίζονται οι διαφορές της με τα ποικίλα μοντέλα συστημικής οικογενειακής θεραπείας και γίνεται αναφορά στα πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης προσέγγισης (έμφαση στο άτομο και όχι στην οικογένεια), όσον αφορά στον ασθενή, στην οικογένειά του και στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία.

Η πειθώ και η υποβολή στο συνθετικό μοντέλο ψυχοθεραπείας: Μελέτη περίπτωσης

Βακάκη Β., Καλαϊτζάκη Α., Νέστορος Ι.Ν.

Ο στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση του κοινού ψυχοθεραπευτικού παράγοντα της πειθούς και της υποβολής

σε σχέση με τις τεχνικές του ψυχοθεραπευτή σε μία μελέτη περίπτωσης, η οποία ακολουθούσε ατομική ψυχοθεραπεία με το Συνθετικό Μοντέλο.

Μέθοδος: Επιλέχθηκαν 18 ψυχοθεραπευτικές συνεδρίες μίας θεραπευόμενης, οι οποίες αναλύθηκαν από εξωτερικούς κριτές, ειδικευόμενους κλινικούς ψυχολόγους, βάσει ενός κωδικοποιημένου συστήματος που δημιουργήθηκε από τους ερευνητές. Ειδικότερα, κάθε φράση του θεραπευτή λάμβανε α) έναν κωδικό ανάλογα με το εάν ήταν «Ερώτηση» ή «Φράση», β) ένα δεύτερο κωδικό ανάλογα με το είδος της τεχνικής που ο θεραπευτής χρησιμοποιούσε (Αναγνώριση, Αντανάκλαση, Ερμηνεία, Συμβουλή, ή Άλλο, σύμφωνα με τον οδηγό του Stiles, 1992) και γ) έναν τρίτο κωδικό σχετικά με το εάν η τεχνική που χρησιμοποιείτο στόχευε στην «Πειθώ», την «Υποβολή», ή σε κάτι «Άλλο». Αποτελέσματα: Βρέθηκε ικανοποιητική αξιοπιστία μεταξύ των κριτών όσον αφορά στον τρόπο κωδικοποίησης που χρησιμοποιήσαν. Τα αποτελέσματα αναλύονται και συζητούνται σε σχέση με τις τεχνικές του θεραπευτή στα πλαίσια της ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας Συνθετικού τύπου.

Έρευνα στις ψυχοθεραπευτικές διαδικασίες: Πλεονεκτήματα και περιορισμοί, προτάσεις και προοπτικές

Ζγαντζούρη Κ., Νέστορος Ι.Ν.

Η σύγχρονη έρευνα στις ψυχοθεραπευτικές διαδικασίες εστιάζεται κυρίως στη μελέτη των διαδικασιών που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια της ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας και προκαλούν ή εμποδίζουν τη θεραπευτική αλλαγή και στοχεύει στην ανάπτυξη στρατηγικών και μεθόδων που θα διευκολύνουν το ψυχοθεραπευτικό έργο. Ωστόσο, έρευνες που διεξήχθησαν σε συμβούλους και ψυχοθεραπευτές στην Αμερική, έδειξαν ότι αυτοί δεν θεωρούν ότι οι έρευνες στις ψυχοθεραπευτικές διαδικασίες μπορούν να τους βοηθήσουν να ασκήσουν καλύτερα το θεραπευτικό τους έργο και, συνεπώς, δεν χρησιμοποιούν τα αποτελέσματά τους στην κλινική πράξη. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει την ύπαρξη "χάσματος" μεταξύ έρευνας και κλινικής πράξης, το οποίο διερευνάται στην παρούσα εργασία.

Παράλληλα, συζητούνται τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την έρευνα στις ψυχοθεραπευτικές διαδικασίες, όπως η ανάπτυξη νέων ιδεών και προσεγγίσεων που διευκολύνουν την πρόσβαση στον πυρήνα της θεραπείας, η διερεύνηση του συγκεκριμένου σημείου στο οποίο η θεραπευτική αλλαγή λαμβάνει χώρα και η προαγωγή στρατηγικών και διεργασιών που αφορούν στη θεραπευτική σχέση. Επίσης, μελετώνται οι περιορισμοί της έρευνας στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία, όπως η περίπλοκη φύση των φαινομένων, το πλήθος των μεταβλητών που εμπλέκονται, θέματα δεοντολογίας και το γεγονός ότι παρά το πλήθος των ερευνητικών στρατηγικών ορισμένες σημαντικές παράμετροι της αλληλεπίδρασης θεραπευτή-θεραπευόμενου δεν είναι άμεσα εμφανείς, άρα διαλανθάνουν της δέουσας προσοχής. Τέλος, συζητούνται οι τάσεις και προοπτικές της σύγχρονης έρευνας στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία.

Η αλλαγή του γνωστικού πλαισίου στο Συνθετικό Μοντέλο Ψυχοθεραπείας: Μελέτη περίπτωσης

Νικολάκη Ε.Σ., Καλαϊτζάκη Α.Ε., Νέστορος Ι.Ν.

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η διεξοδική διερεύνηση του κοινού ψυχοθεραπευτικού παράγοντα της αλλαγής του γνωστικού πλαισίου κατά τη διάρκεια της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας σε μία θεραπευόμενη που υποβάλλεται σε ψυχοθεραπεία με το Συνθετικό Μοντέλο. Για την αξιολόγηση των πεποιθήσεων και των γνωστικών διεργασιών της θεραπευόμενης χρησιμοποιήθηκαν η Ελληνική έκδοση της κλίμακας «Γνώσεις, Δεξιότητες και Συμπεριφορά του Πελάτη στη Γνωστική Θεραπεία» και του «Συστήματος Αξιολόγησης των Επιπέδων των Αντιληπτικών Διαδικασιών του Πελάτη», αντίστοιχα, από εξωτερικούς παρατηρητές-κρίτες. Το πρώτο εργαλείο παρουσίασε ικανοποιητική αξιοπιστία μόνο όσον αφορά στην γνωστική αλλαγή σε εξωθεραπευτικό πλαίσιο, ενώ το δεύτερο παρουσίασε στο σύνολό του ικανοποιητικές ψυχομετρικές ιδιότητες. Όσον αφορά στις ερευνητικές υποθέσεις, βρέθηκε ότι η θεραπευόμενη παρουσιάζει αλλαγή του γνωστικού της πλαισίου με την πάροδο της ψυχοθεραπείας (δηλαδή, μεγαλύτερη αλλαγή στις πεποιθήσεις της θεραπευόμενης παρατηρήθηκε προς το τέλος της ψυχοθεραπείας). Η υπόθεση ότι η θεραπευόμενη θα υιοθετεί όλο και πιο σύνθετες αντιληπτικές διαδικασίες κατά την πρόοδο της ψυχοθεραπείας δεν επιβεβαιώθηκε. Ωστόσο, βρέθηκε ότι η υιοθέτηση σύνθετων και πολύπλοκων αντιληπτικών διαδικασιών εκ μέρους της θεραπευόμενης σχετίζεται με αντίστοιχες αλλαγές στις βασικές της πεποιθήσεις.

Τα αποτελέσματα συζητούνται στα πλαίσια της επίδρασης που ασκεί το Συνθετικό Μοντέλο Ψυχοθεραπείας στην αλλαγή του γνωστικού πλαισίου και της αλληλεπίδρασης που παρουσιάζουν οι κοινά ψυχοθεραπευτικοί παράγοντες μεταξύ τους.

Η συνθετική ψυχοθεραπεία στην αντιμετώπιση του προβλήματος του τραυλισμού

Πλατρίτης Κ., Ζγαντζούρη Κ., Νέστορος Ι.Ν.

Η κίνηση για την σύνθεση των ψυχοθεραπευτικών προσεγγίσεων στην αντιμετώπιση διαφόρων ψυχολογικών προβλημάτων άρχισε να αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον κυρίως από τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Μέχρι σήμερα στη βιβλιογραφία έχει προταθεί ένας σημαντικός αριθμός συνθετικών προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση διαφόρων κλινικών διαταραχών, όπως είναι η κατάθλιψη, το άγχος, η οριακή διαταραχή της προσωπικότητας, η σχιζοφρένεια παρανοειδούς τύπου, η σχιζοσυναισθηματική διαταραχή και οι διαταραχές πρόσληψης της τροφής.

Η Συνθετική Ψυχοθεραπεία, η οποία άρχισε να αναπτύσσεται την τελευταία δεκαετία στον ελληνικό χώρο, θεωρεί ιδιαίτερα σημαντικό το ρόλο των υψηλών επιπέδων άγχους στην εμφάνιση των περισσότερων ψυχολογικών προβλημάτων. Μάλιστα, προτείνει ότι η μείωση του άγχους μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη μείωση και των άλλων ψυχοπαθολογικών συμπτωμάτων του ατόμου, όπως χαρακτηριστικά βρέθηκε να συμβαίνει στις περιπτώσεις ατόμων

που εμφανίζουν θετικά και αρνητικά ψυχολογικά συμπτώματα. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται η εφαρμογή των αρχών της Συνθετικής Ψυχοθεραπείας στην αντιμετώπιση του προβλήματος του τραυλισμού. Αρχικά, συζητούνται οι αιτιολογικοί παράγοντες που εμπλέκονται στην ανάπτυξη της διαταραχής, όπως αυτοί γίνονται κατανοητοί στα πλαίσια της συνθετικής προσέγγισης. Κατόπιν, προτείνεται η εφαρμογή της Συνθετικής Ψυχοθεραπείας στην αντιμετώπιση του προβλήματος του τραυλισμού, με τη χρήση παραδειγμάτων από την κλινική πράξη. Τέλος, συζητούνται τα πλεονεκτήματα και οι περιορισμοί που προκύπτουν από την εφαρμογή του συγκεκριμένου μοντέλου, καθώς και η χρήση ειδικών μηχανημάτων στην αξιολόγηση και θεραπευτική αντιμετώπιση του τραυλισμού.

Κριτική στα Διαγνωστικά Συστήματα Ταξινόμησης DSM-IV και ICD-10

Τσουκάρης Ε., Πουρκός Μ.

Όπως είναι γνωστό, στα πλαίσια της Κλινικής Ψυχολογίας και της Ψυχιατρικής γίνεται μια ευρεία και συστηματική χρήση διάφορων συστημάτων ταξινόμησης της παθολογικής συμπεριφοράς. Η φιλοσοφία των συστημάτων αυτών αφορά στην ομαδοποίηση των διάφορων δυσλειτουργικών μορφών της ανθρώπινης εμπειρίας και στην παράθεση των συμπτωμάτων ή συμπεριφορών που θεωρούνται επαρκείς για την αναγνώριση της εκάστοτε διαταραχής. Παράλληλα, με τα κριτήρια για τη διάγνωση των ψυχικών διαταραχών, στα διάφορα συστήματα ταξινόμησης παρατίθεται και ένας κατάλογος με τους τύπους προσωπικότητας που θεωρείται ότι έχουν διαγνωστικό ενδιαφέρον για τους ψυχολόγους και άλλους επαγγελματίες ψυχικής υγείας. Πάνω σε ποιες βασικές παραδοχές όμως στηρίζονται τα συστήματα αυτά; Ποια είναι η εγκυρότητά τους; Κατά πόσο οι ψυχοπαθολογικές κατηγορίες που χρησιμοποιούνται αναπαριστούν φυσικά είδη ή πρόκειται για κοινωνικο-ιστορικές και πολιτισμικές κατασκευές που οδηγούν σε σοβαρές εννοιολογικές συγχύσεις και παγίδες; Ποια είναι η χρησιμότητα και οι συνεπαγωγές τους; Στην ανακοίνωση αυτή γίνεται προσπάθεια να απαντηθούν τα πιο πάνω ερωτήματα σε σχέση με τα δύο επικρατέστερα διαγνωστικά συστήματα ταξινόμησης που είναι το DSM-IV και το ICD-10. Παρουσιάζεται επίσης η ιστορική εξέλιξη των συστημάτων αυτών και οι κυριότερες κριτικές που έχουν σ' αυτά ασκηθεί μέχρι σήμερα. Ασκείται επίσης κριτική από την προοπτική της οικο-σωματικο-βιωματικής προσέγγισης και εξετάζεται γενικά η δυνατότητα μιας εναλλακτικής προσέγγισης.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Η έννοια της δικαιοσύνης στις σύγχρονες εικονογραφημένες δασκευές κλασικών παραμυθιών για παιδιά: τιμωρία των ενόχων ή συμφιλίωση;

Πασχαλίδου Ε., Κόνσολας Μ., Τσαγρής Φ.

- Ποιες είναι οι παράμετροι με τις οποίες συνδέεται η απόδοση της δικαιοσύνης και η τιμωρία των ενόχων στο κλασ-

σικό παραμύθι των Γκριμ και Περώ;

- Πως αποδίδεται η έννοια της δικαιοσύνης μέσα από τον εικαστικό και γραπτό λόγο στις σύγχρονες διασκευές των παραμυθιών των Γκριμ;
- Ποιο ηθικό πρότυπο προβάλλεται σήμερα ως αποδεκτό για την τιμωρία των ενόχων και πως αυτό ανταποκρίνεται στις ψυχολογικές και παιδαγωγικές ανάγκες των παιδιών της προσχολικής ηλικίας;

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθεί το νέο ηθικό πρότυπο για την έννοια της δικαιοσύνης, όπως αυτό διαμορφώνεται από τη σύγχρονη ηθική και προβάλλεται στις εικονογραφημένες διασκευές κλασικών παραμυθιών για παιδιά. Με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου θα αναδειχθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές στον τρόπο προσέγγισης της παραπάνω θεματικής. Η σύγκριση των αρχικών κειμένων των Γκριμ και Περώ με τις σύγχρονες διασκευές των δύο πιο δημοφιλών παραμυθιών για παιδιά («Σταχτοπούτα ή το μικρό γυάλινο γοβάκι» και «Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι») θα αναδείξει κατά πόσο τα πρότυπα που προβάλλονται στα παραμύθια αυτά, ανταποκρίνονται στην ηθική ανάπτυξη των παιδιών της πρώτης σχολικής ηλικίας.

Ψυχικά τραύματα εφήβων σε κείμενα της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας. Στοιχείο ρεαλισμού ή ποικίλιμα λογοτεχνικό;
Παπαντωνιάκης Γ., Λέκτορας Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Από τις αναγνώσεις μας κειμένων της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας διαπιστώσαμε ότι σε πολλά κείμενα είναι ευδιάκριτα ψυχικά τραύματα κυρίως σε παιδιά και νέους, αλλά και σε ενήλικους. Η παρατήρηση αυτή μας οδηγεί να διερευνήσουμε τη λειτουργία των ψυχικών αυτών τραυμάτων στο χώρο της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας και να εξετάσουμε κατά πόσο η διδασκαλία ή η μελέτη κειμένων με πρωτεύοντα ή δευτερεύοντα θέματα παρεμφερείς ψυχικούς τραυματισμούς μπορεί να λειτουργήσει ως θεραπευτικό παιδαγωγικό εργαλείο. Ειδικότερα, θα εξετάσουμε το βαθμό ρεαλισμού και πειστικότητας που προσφέρει το θέμα αυτό στα κείμενα της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας, καθώς και εάν αποτελεί ένα απλό ποικίλιμα και μια τεχνική πρόωθησης του λογοτεχνικού μύθου και επομένως τη λειτουργία των ψυχικών τραυμάτων ως στοιχείου δομής. Θα επιχειρήσουμε επίσης να διακρίνουμε την πιθανότητα να λειτουργούν τα τραύματα αυτά ως κώδικας-δείκτης μιας συγκεκριμένης εποχής. Άτομο-οικογένεια, άτομο-κοινωνία, ζωή-θάνατος, δικαιοσύνη-αδικία κ.ά., τα οποία σε τελευταία ανάλυση οδηγούν στη διχοτομία *Φύση vs Πολιτισμός*, και ως κώδικας στρατηγικής σημασίας για την αντιμετώπιση παρεμφερών καταστάσεων τόσο από την οικογένεια όσο και από το σχολείο.

Αυτοχειρία νεαρών ηρώων στο μυθιστορηματικό έργο του Κοσμά Πολίτη
Καλλιγά Π.

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στο σύμπτωμα της «εκούσιας

αναχώρησης» από τη ζωή μυθιστορηματικών ηρώων του Κοσμά Πολίτη. Ειδικότερα εξετάζεται πώς καταγράφονται στο συγκεκριμένο συγγραφικό έργο τα γνωρίσματα, ο τύπος καθεμιάς των περιπτώσεων, τα μέσα της πράξης. Επίσης διερευνάται η αιτιολογία του συμπτώματος μέσα από την κειμενική προβολή της ιδιοσυγκρασίας των εκάστοτε αυτοχειρών, του οικογενειακού και κοινωνικού τους περιβάλλοντος, όπως επίσης και μέσα από επιλογές εποχής, χρονικής συγκυρίας και ηλικίας τους. Έτσι προκύπτει ότι:

Στα μεσοπολεμικά μυθιστορήματα του Κοσμά Πολίτη, αυτοί που αναλαμβάνουν το έργο της αυτοθανάτωσής τους είναι κυρίως ενήλικες αμφοτέρων των φύλων και η αυτοκτονία γίνεται γι' αυτούς λύση σε αδιέξοδα ερωτικά κυρίως. Στη μεταπολεμική συγγραφική παραγωγή του αντίθετα, οι αυτόχειρες είναι κυρίως μικρά παιδιά, που όχι μόνο παίζουν, αλλά και πάσχουν μέσα στον κόσμο των ενηλίκων: καθώς βαθμιαία μωούνται σ' αυτόν, καταδυναστεύονται από θανατηφόρους τρόπους ή ενοχές.

Επίλυση προβλήματος. Από την ελληνική μυθολογία στη μυθολογία της δραματικής τέχνης στην εκπαίδευση
Κοντογιάννη Α., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η επίλυση προβλήματος είναι μια πολυδιάστατα δημιουργική διαδικασία που ωθεί τα παιδιά να κατακτήσουν έννοιες, να συλλάβουν ιδέες και να επινοήσουν στρατηγικές. Αυτό αποτελεί μια πρόκληση για ένα νοητικό έργο που κυρίως βασίζεται στο κοινωνικο-πολιτισμικό υπόβαθρο.

Σύμφωνα με τον Bruner, ο πολιτισμός παρέχει το «εργαλείο» για να κατασκευάσουν τα παιδιά όχι μόνο τον κόσμο τους αλλά και την ίδια την αντίληψη για τον εαυτό και τη δυναμική τους ανέλιξη. Περαιτέρω και σύμφωνα με τον Vygotsky, η επίλυση προβλήματος είναι μια κοινωνική διαδικασία που ασκείται στις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης των παιδιών και σχετίζεται με τον συναισθηματικό τους κόσμο και τη συγκινησιακή φόρτιση.

Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση είναι μια κοινωνική διαδικασία που ωθεί τα παιδιά στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της εκφραστικότητας κυρίως μέσω της τεχνικής της επίλυσης προβλήματος.

Στην εργασία αυτή θα αναφερθούμε πρώτα στην επίλυση προβλήματος και στη σημασία του πολιτισμικού πλαισίου με συγκεκριμένα παραδείγματα που μας παρέχει η ελληνική μυθολογία και λογοτεχνία. Ακολούθως θα επισημάνουμε την τεχνική της επίλυσης προβλήματος στη Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση καθώς και την κοινωνικο-συναισθηματική της διάσταση, πώς ένα μέλος της ομάδας σε αλληλεπίδραση με τους άλλους προσεγγίζει ένα πρόβλημα, επιλέγει μια στρατηγική, προχωρεί από τη μια ιδέα στην άλλη, κατανοεί τον εαυτό του, τους άλλους, τον κόσμο του, χρησιμοποιεί πληροφορίες και επινοεί μια νέα λύση σε συνάφεια με τα συναισθήματα και τις εμπειρίες του.

Συμπερασματικά η εργασία καταλήγει στη σημασία της σύνδεσής του πολιτισμικού πλαισίου και της Δραματικής Τέχνης στην

Εκπαίδευση στην επίλυση προβλήματος για τη νοητική και κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού.

Μελωδία, τονικότητα, ρυθμός, ηχόχρωμα και αισθητική ευχαρίστηση

Μακρής Ι., Mullet E.

Η παρούσα μελέτη βασίστηκε στη Συναρτησιακή Θεωρία της Γνώσης του N. Anderson (1981, 1996) και στις έρευνες για τη μουσική του Demorest (1992, 1997). Αναφέρεται στο πρόβλημα της σχέσης της μελωδίας, της τονικότητας, του ρυθμού, του ηχοχρώματος με την αισθητική ευχαρίστηση. Η έρευνα ολοκληρώθηκε σε 2 φάσεις. 24 ηχητικά δείγματα κατασκευάστηκαν για την πρώτη φάση και 20 για τη δεύτερη. Σε κάθε δείγμα μεταβάλλονταν συστηματικά το επίπεδο καθενός από τους παραπάνω τέσσερις παράγοντες: 277 άτομα συμμετείχαν στην έρευνα και από τα δύο φύλα. Σε κάθε ηχητικό δείγμα οι συμμετέχοντες έδειξαν την συμπεριφορά τους σημειώνοντας μια τιμή πάνω σε μια κλίμακα σχετικά με την αισθητική ευχαρίστηση. Οι απαντήσεις αναλύθηκαν γραφικά και στατιστικά. Αποδείχθηκε ότι ανεξάρτητα από τη μουσική παιδεία του καθενός, την ηλικία αλλά και το φύλλο η μαθηματική εξίσωση που χρησιμοποιήθηκε για την κατανόηση της ευχαρίστησης που αποκομίστηκε από τα ηχητικά δείγματα ήταν προσθετική. Αυτή η προσθετική ενσωμάτωση της μουσικής πληροφορίας σχετικά με τη μελωδία, την τονικότητα, το ρυθμό και το ηχόχρωμα είναι σύμφωνη με προηγούμενες έρευνες σχετικά με την επεξεργασία της τονικότητας και του ρυθμού και πρέπει να ληφθεί υπόψη από τους συνθέτες και τους διδασκάλους της μουσικής γιατί επηρεάζει την ευχαρίστηση που προκαλείται από τη μουσική σύνθεση.

Εικόνες και Σύμβολα ερμαφροδιτισμού, ψυχολογικής και κοινωνικής μεταμόρφωσης στο έργο της Virginia Woolf

Λερούνης Κ., Ξανθάκου Γ.

Η εξέλιξη των ηρώων στα έργα της Virginia Woolf είναι κάθε άλλο παρά ευθύγραμμη. Ριζικές τομές, ολοκληρωτικές μεταμορφώσεις, ακόμη και μετάβαση του ήρωα/ηρωίδας από το ένα φύλο στο άλλο (όπως στον Orlando), συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας πλοκής που βρίσκεται στο μεταίχμιο νεωτερικότητας και μετα-νεωτερικότητας. Η εισήγηση θα επικεντρώνεται στα ώριμα έργα της Virginia Woolf ("Mrs. Dalloway", "To the Lighthouse" και "Orlando"), κάνοντας ταυτόχρονα αναφορές σε έργα πρώιμα (π.χ. "Night and Day") ή απλώς λιγότερο γνωστά, όπως το "Jacob's Room". Χρησιμοποιώντας τα πορίσματα ψυχαναλυτών όπως ο Jacques Lacan και η Julia Kristeva, τον μετα-δομισμό του Barthes, πρόσφατες έρευνες σχετικά με τη τεχνική του νήματος της συνειδητότητας (stream consciousness), αλλά και θεωρίες ψυχολογικών αρχετύπων θα αναζητείται μια ενδεδειγμένη κατανόηση της πλοκής, η οποία σημαδεύεται από τον μεταμορφωσιακό χαρακτήρα της Virginia Woolf.

Μέσα από μια τέτοια προσέγγιση θα διαφανούν οι τρόποι με τους οποίους η Woolf μέσα από τη ψυχολογική γραφή των μυθιστορημάτων της μετατρέπει την ίδια την πλοκή σε ένα φαινόμενο της συνειδησης. Έχει προβληθεί η θέση ότι ο Joyce, ο Becket και η Woolf βρίσκονται στο απώτατο όριο της γραφής. Θα ήθελα να αμφισβητήσω τη συνολική εγκυρότητα αυτής της άποψης υπογραμμίζοντας ότι η ψυχολογική γραφή της Woolf δεν συνιστά κάποιο απώτατο όριο αλλά την αφετηρία μιας καινούργιας αντίληψης για την πλοκή και την αφήγηση, η δυναμική της οποίας δεν έχει αξιοποιηθεί πλήρως.

Χρωματιστές γυναίκες

Προύσαλη Ε., Υπ. Διδάκτ. Παν/μίου Αιγαίου,

Θεοδωροπούλου, Ε., Λέκτορας Παν/μίου Αιγαίου

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να προσδιοριστεί η ταυτότητα και η ψυχοσύνθεση του νεοέλληνα κατά τη δεκαετία 1975-'85. Ως μέσο προσέγγισης του αντικειμένου κρίθηκε σκόπιμο να χρησιμοποιηθεί η θεατρική γραφή, καθότι το θεατρικό γίνεσθαι είναι δορυφόρος του κοινωνικού γίνεσθαι και το θέατρο και η θεατρική παράσταση αντανακλούν ως καθρέφτης, σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, το είδωλο της εκάστοτε περιόδου. Το θεατρικό έργο, με φορέα το διάλογο, περιγράφει σχέσεις και καταστάσεις που αποκαλύπτουν εναργέστερα και σαφέστερα χαρακτήρες, τάσεις και συγκρούσεις. Επίσης, επελέγη η δεκαετία 1975-'85 διότι περιλαμβάνει σημαντικές κοινωνικο-πολιτικές αλλαγές: 1) το πέρασμα από τη δικτατορία στην μεταπολίτευση και 2) την άνοδο ενός νέου κόμματος στην εξουσία. Στοιχεία που επιφέρουν, αντιστοίχως, σημαντικές μεταβολές στη συμπεριφορά και την ψυχοσύνθεση του νεοέλληνα. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει μία έκφανση της γυναικείας ψυχοσύνθεσης, όπως αποτυπώνεται σ' ένα σημαντικό έργο της νεοελληνικής δραματουργίας, τις *Χρωματιστές Γυναίκες*, του Βασίλη Ζιώγα.

Η μεθοδολογία που ακολουθείται για την ανάλυση του έργου περιλαμβάνει:

- Χωρο-χρονικό εντοπισμό δράσης
- Αναγνώριση σκηνικού χώρου
- Προσδιορισμό σχέσεων και καταστάσεων
- Ψυχοσύνθεση σκηνικών προσώπων
- Πρόσωπα που επηρεάζουν την ψυχολογία των ηρωίδων με τη δράση τους

Μέσα από το πλέγμα των καταστάσεων που διαμορφώνονται στο έργο αναδύεται ξεκάθαρα η ψυχολογία μέρους του γυναικείου πληθυσμού της περιφέρειας ενός ακριτικού νησιού. Τα στοιχεία που θα αντιληθούν από το θεατρικό έργο θα συνδυαστούν με τα επιστημονικά δεδομένα, έτσι ώστε Τέχνη κι Επιστήμη να συμβάλλουν στην ολόπλευρη κατανόηση του πολύπλοκου ψυχισμού του σύγχρονου ατόμου.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟ ΚΛΙΜΑ

Πώς βιώνουν το χρόνο στο σχολείο οι μαθητές 16 χρονών
Κοντοπόδης Μ., Φοιτητής Ψυχολογίας Τμήματος Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης
Πουρκός Μ., Αναπλ. Καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης

Η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από ραγδαίες εξελίξεις στην οικονομία, στην τεχνολογία, στην πολιτική. Στα πλαίσια αυτά, ο άνθρωπος όλο και περισσότερο εμφανίζεται να "τρέχει" σε μια προσπάθεια να ανταποκριθεί στις αυξημένες υποχρεώσεις μιας εντατικοποιημένης εργασίας και ενός πολύπλοκου πλέγματος αφαιρετικών κοινωνικών σχέσεων. Σ' αυτό το πλαίσιο διερωτάται κανείς πως οι μαθητές, και κυρίως οι έφηβοι, βιώνουν τις σύγχρονες, γραφειοκρατικά οργανωμένες και τεχνοκρατικά προσανατολισμένες καταστάσεις των ξέφρενων ρυθμών και γρήγορων αλλαγών που αναγκαστικά συμπαρασύρουν μαζί τους και το εκπαιδευτικό (σχολικό) σύστημα.

Στην ανακοίνωση αυτή παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα μιας έρευνας που αφορά τον τρόπο που οι μαθητές 16 χρονών (κορίτσια και αγόρια) βιώνουν το χρόνο στο σχολείο. Στην έρευνα αυτή χρησιμοποιήθηκε μια ποικιλία μεθόδων (συνέντευξη, ιχνογραφήματα, μεταφορικές εικόνες κ.ά.). Από την ανάλυση περιεχομένου και την κατηγοριοποίηση του υλικού είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτικό το πώς οι μαθητές βιώνουν το χρόνο στην καθημερινή τους ζωή στο σχολείο ως χρόνο κενό, αποστερημένο από ουσιαστικά γι' αυτούς νοήματα, ως κάτι που επιβάλλεται εξωτερικά και τους καταπιέζει, που τους κάνει να "τρέχουν" πίσω από την "άγια ύλη" για να εξασφαλίσουν ένα "καλό" μέλλον, σ' ένα πλαίσιο που εγκλωβίζει την ενεργητική τους υποκειμενικότητα αδιαφορώντας για τις ευαισθησίες και τις ανάγκες τους και που τους περιορίζει αδιαφορώντας για την προσωπική τους καλλιέργεια, δημιουργία και συναισθηματική μοιρασιά. Τα αποτελέσματα αυτά δίνουν έναυσμα για μια κριτική στη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα και για την εξέταση των δυνατοτήτων για μια εναλλακτική ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση.

Σχέση των προσδοκιών επίδοσης στη Γλώσσα και τα Μαθηματικά και της σπουδαιότητας της επίδοσης με την επίδοση και την επακόλουθη θυμική αντίδραση

Στεφάνου Γ., Κέντρο Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού

Η έρευνα αυτή επιχείρησε να διερευνήσει (α) τις επιδράσεις των προσδοκιών επίδοσης στα μαθήματα της Γλώσσας και των Μαθηματικών στο πρώτο σχολικό τετράμηνο και της αποδιδόμενης σπουδαιότητας στην καλή επίδοση στην επιτυχημένη και αποτυχημένη επίδοση και στα συναισθήματα για τη συγκεκριμένη επίδοση και (β) τη σχέση της απόδοσης αιτίων των συγκεκριμένων προσδοκιών επίδοσης με την επίδοση και τα συνακόλουθα συναισθήματα. Στην έρευνα συμμετείχαν 320 μαθητές και μαθήτριες της Γ' Γυμνασίου και της Α' Ενιαίου Λυκείου. Οι συμ-

μετέχοντες, στην αρχή του πρώτου σχολικού τετραμήνου, συμπλήρωσαν τις κλίμακες των προσδοκιών της επίδοσής τους στα συγκεκριμένα μαθήματα, της απόδοσης αιτίων για τις προσδοκίες επίδοσης και της αποδιδόμενης σπουδαιότητας στην καλή επίδοση. Τη επόμενη ημέρα από τη γνωστοποίηση της επίδοσής τους, συμπλήρωσαν την κλίμακα των συναισθημάτων για αυτή. Βρέθηκε ότι: (α) η σπουδαιότητα της καλής επίδοσης και, κύρια, οι προσδοκίες επίδοσης ήταν σημαντικοί διαμορφωτές της επίδοσης και των συναισθημάτων, (β) οι προσδοκίες επίδοσης αποδόθηκαν συχνότερα στην ικανότητα, στην προηγούμενη επίδοση και στη δυσκολία της γνωσιακής περιοχής και (γ) η απόδοση αιτίων των προσδοκιών συσχετίστηκε με τα συναισθήματα και την επίδοση (κύρια την αποτυχία). Τα ευρήματα συζητούνται σε σχέση με τις συνέπειές τους για το εκπαιδευτικό πλαίσιο και τη μελλοντική έρευνα.

Σχέση ανάμεσα στη Δημιουργικότητα και τη Νοημοσύνη
Αλεξόπουλος Α., Μαρμαρινός Ι., Σηφάκη Α., Μαργαρίτη Ο.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί η σχέση ανάμεσα στη δημιουργικότητα και τη νοημοσύνη. Τα ψυχοτεχνικά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργικότητα ήταν: (1) το τεστ των Wallach-Kogan, που αποτελείται από τρία επιμέρους γλωσσικά και δύο επιμέρους μη-γλωσσικά τεστ δημιουργικής σκέψης: (α) Όμοιες κατηγορίες (β) Εναλλακτικές χρήσεις, (γ) Ομοιότητες, (δ) Σχήματα και (ε) Γραμμές, (2) άλλα τρία γλωσσικά τεστ κατ' αναλογία προς αυτά του Guilford: (α) Ασυνήθεις χρήσεις, (β) Συνέπειες, (γ) Υποθέσεις ή Τροποποιήσεις. Τα τεστ αυτά βαθμολογήθηκαν από δύο ερευνητές, με ομόφωνη απόφαση και των τεσσάρων ερευνητών για το ποιες απαντήσεις θα ληφθούν υπόψη στη βαθμολογία. Για τη μέτρηση της νοημοσύνης χορηγήθηκε το τεστ Σταθερές Προοδευτικές Μήτρες του Raven. Το δείγμα αποτελούνταν από 60 μαθητές/τριες (31 μαθητές και 29 μαθήτριες) των Δ', Ε', ΣΤ', τάξεων του Δημοτικού σχολείου, ηλικίας 10, 11 και 12 ετών. Συσχετίστηκε η βαθμολογία του τεστ Raven τόσο με τα προαναφερθέντα τεστ δημιουργικότητας όσο και με τα ολικά τεστ ως προς την ποσότητα και την πρωτοτυπία των ιδεών. Βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές συνάφειες μεταξύ του τεστ του Raven αφενός και όλων των τεστ δημιουργικότητας αφετέρου εκτός από τις όμοιες κατηγορίες, ασυνήθεις χρήσεις, τροποποιήσεις και το ολικό τεστ του Guilford ως προς την πρωτοτυπία, και ως προς την ποσότητα επίσης για τις τροποποιήσεις.

Η ιδιωτικότητα στο σχολικό χώρο

Παπαπέτρου Μ., Σουσαμίδου-Καραμπέρη Α.

Η εφηβεία αν και συνιστά μια καθοριστική φάση στη διαδικασία ανάπτυξης του ατόμου, αποτελεί εντούτοις την «εξεχασμένη ηλικία» σε ό,τι αφορά την πρόβλεψη, αλλά και την οργάνωση χώρων για εφήβους στο αστικό περιβάλλον, κατάλληλων ώστε ν' ανταπο-

κρίνονται στις λειτουργικές τους ανάγκες. Η αίσθηση της αποξένωσης και της μη αποδοχής που εισπράττει ο έφηβος από μια τέτοια έλλειψη τον οδηγούν συχνά σε περιθωριοποιημένες συμπεριφορές. Αντίθετα, η παροχή και οργάνωση ενός περιβάλλοντος με βάση τις ψυχολογικές εκείνες ποιότητες του χώρου που ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες αναπτυξιακές ανάγκες της εφηβείας, μπορεί να προάγει ένα θετικό πλαίσιο δράσης του έφηβου, αλλά και ομαλής προσωπικής του ανάπτυξης. Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της σημασίας της ιδιωτικότητας στην οργάνωση του κτισμένου χώρου του σχολείου ως προς το φύλο και την ηλικία. Στην έρευνα, που διεξήχθη στο 1ο Γυμνάσιο Χαριλάου στη Θεσσαλονίκη, συμμετείχαν 64 μαθητές και μαθήτριες Α' και Γ' τάξης. Η μεθοδολογία της έρευνας στηρίχθηκε στις τεχνικές του συμμετοχικού σχεδιασμού και περιέλαβε κλειστά ατομικά ερωτηματολόγια, ομαδική συζήτηση και κατάλογο ευχών σχεδιασμό του χώρου τους. Η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι ο σχολικός χώρος επηρεάζει τόσο την ποιότητα προσαρμογής του μαθητή όσο και τη μαθησιακή του επίδοση. Η σχέση του μαθητή με τον υπάρχοντα σχολικό χώρο είναι αρνητική και μειώνει τη διάθεση παραμονής του σε αυτόν.

Η συμβολή του διαλείμματος στην αλληλεπίδραση συνομηλίκων στο δημοτικό σχολείο

Ξανθάκου Γ., Κατσιγιάννη Β., Καφρίτσα Δ.

Το διάλειμμα, σαν μέρος της σχολικής ζωής, καλύπτει το 20-30% του χρόνου παραμονής στο σχολείο με την πρωινή άφιξη και τη λήξη των μαθημάτων. Από πλευράς εκπαιδευτικής έρευνας είναι ένα τμήμα σχετικά παραμελημένο αλλά ιδιαίτερα σημαντικό για τις διαπροσωπικές σχέσεις των μαθητών μέσα σ' ένα «ασφαλές» περιβάλλον γι' αυτούς, καθώς δεν ελέγχονται αυστηρά από τους ενήλικες και οι ίδιοι είναι οι μόνοι μάρτυρες για το τι συμβαίνει και πώς βιώνει ο μαθητής την ώρα του διαλείμματος.

Στο εξωτερικό, κυρίως στην Αγγλία έχουν διεξαχθεί έρευνες σε εθνικό επίπεδο στην Α/θμια και τη Β/θμια εκπαίδευση, γεγονός που έφερε στο φως σημαντικές πτυχές της σπουδαιότητας του διαλείμματος, που αφορούν στην κοινωνικοποίηση των μαθητών μέσα από το παιχνίδι και στην ευκαιρία εκτόνωσης και χαλάρωσης από τις απαιτήσεις του σχολικού προγράμματος. Οι κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των ομάδων, φύλων και φυλών καθιστούν το διάλειμμα καθοριστικό στην εμπέδωση κοινωνικών αξιών, στάσεων και πρακτικών μέσα στην πολυπολιτισμικότητα του σχολείου σήμερα.

Βέβαια υπάρχουν και οι επικριτές του διαλείμματος, δίνοντας έμφαση μόνο στη σπουδαιότητα της διδασκαλίας, παραγνωρίζοντας τον αναπτυξιακό ρόλο του παιχνιδιού και την αλληλεπίδραση των συνομηλίκων. Φέρνοντας ως πρόφαση τη χρήση βίας ορισμένων μαθητών, βλέπουν με σκεπτικισμό το διάλειμμα. Μήπως τελικά η συρρίκνωση του διαλείμματος ή η καταπίεση αυτής της διεξόδου στερεί τους μαθητές από την ελεύθερη αλληλεπίδραση με τους συνομηλίκους, την ανάπτυξη φιλίας και κοινωνικών ικανοτήτων, λαμβάνοντας υπόψη ότι πολλοί μαθητές

της Α/θμιας εκπαίδευσης δεν έχουν την ευκαιρία αλληλεπίδρασης εκτός σχολείου γιατί πηγαίνουν με αυτοκίνητο ή κάτω από το άγρυπνο βλέμμα του ενήλικα;

Μήπως τελικά θα πρέπει να προβληματιστούμε για το χρόνο και το χώρο του σχολικού διαλείμματος που πολλές φορές γίνεται σε στριμωγμένα και καταθλιπτικά προαύλια που δε λαμβάνονται σοβαρά υπόψη στην ανοικοδόμηση σχολείου, ειδικά στα αστικά κέντρα, ενώ γνωρίζουμε το σημαντικό ρόλο του περιβάλλοντα χώρου στην ψυχική υγεία του παιδιού.

Εφαρμογή του ιεραρχικού μοντέλου παρακίνησης της επιδίωξης και αποφυγής της επίτευξης στο μάθημα της φυσικής Αγωγής

Μπαρκούκης Β., Εργαστήριο Αθλητικής Ψυχολογίας ΤΕΦΑΑ-ΑΠΘ, Τσορμπατζούδης Χ., Εργαστήριο Αθλητικής Ψυχολογίας ΤΕΦΑΑ-ΑΠΘ., Γαλάνης Δ., ΤΕΦΑΑ-ΔΠΘ

Οι σύγχρονες προσεγγίσεις των προσανατολισμών επίτευξης αναγνωρίζουν την ύπαρξη δύο βασικών στόχων επίτευξης, αυτόν για μάθηση και αυτόν για απόδοση. Πρόσφατα, ο Elliott (1997), εισηγούμενος το Ιεραρχικό Μοντέλο Παρακίνησης της Επιδίωξης και Αποφυγής της Επίτευξης, τόνισε την αναγκαιότητα διάκρισης του στόχου για απόδοση σε δύο επιμέρους στόχους, της επιδίωξης και της αποφυγής της επίτευξης. Η διάκριση αυτή, που έχει τεκμηριωθεί σε φοιτητές πανεπιστημίου, έδειξε ότι οι δύο στόχοι εμφανίζουν διαφορετική σχέση με την εσωτερική παρακίνηση. Η παρούσα έρευνα σχεδιάστηκε για να εξεταστεί την σχέση των τριών στόχων επίτευξης με την εσωτερική παρακίνηση στο μάθημα φυσικής αγωγής. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 129 μαθητές/τριες γυμνασίου με μέσο όρο ηλικίας 12.87 έτη και τυπική απόκλιση 1.10. Οι μαθητές του δείγματος συμπλήρωσαν την ελληνική έκδοση του Ερωτηματολογίου Στόχων Επιδίωξης και Αποφυγής της Επίτευξης. Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστήριξαν σημαντικές θέσεις της θεωρίας. Πιο συγκεκριμένα, ο στόχος για μάθηση αποτελεί σημαντικό δείκτη πρόβλεψης της εσωτερικής παρακίνησης, ενώ αντίθετα οι στόχοι για επιδίωξη και αποφυγή της επίτευξης δεν προβλέπουν την εσωτερική παρακίνηση στο σχολικό περιβάλλον. Γίνεται συζήτηση των ευρημάτων στα πλαίσια του Ιεραρχικού Μοντέλου Παρακίνησης της Επιδίωξης και Αποφυγής της Επίτευξης στο μάθημα φυσικής αγωγής.

ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Τα συνηθέστερα χαρακτηριστικά των αναγνωστικών λαθών μαθητών της πρώτης δημοτικού: διαφορές λόγω περιβαλλοντικών επιρροών

Παπαδοπούλου Μ., Ζαφειροπούλου Μ., Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η καταγραφή, η μελέτη και η σύγκριση των συνηθέστερων αναγνωστικών λαθών μαθη-

τών της πρώτης τάξης του δημοτικού. Το δείγμα μας αποτελέσαν 156 μαθητές που φοιτούσαν σε σχολεία αγροτικών και ημιαστικών περιοχών του Ν. Λάρισας. Οι αντικαταστάσεις γραμμάτων από άλλα, οπτικά ή ακουστικά όμοια, οι αντιμεταθέσεις, τα λάθη ακολουθίας, τα λάθη φωνημικής διάκρισης καθώς και η εφαρμογή των κανόνων συνίζησης στην αποκωδικοποίηση του γραπτού λόγου και η σωστή χρήση των διαλυτικών, είναι μερικά από τα ερωτήματα που απασχόλησαν τους ερευνητές. Εκτενώς μελετήθηκαν και αναλύθηκαν οι διαφορές που παρουσιάζαν στην ανάγνωση οι μαθητές που φοιτούσαν σε σχολεία αγροτικών περιοχών από τους μαθητές που φοιτούσαν σε σχολεία ημιαστικών περιοχών με σκοπό τη διερεύνηση πιθανής συνάφειας του παράγοντα οικιστικό περιβάλλον με την αναγνωστική επίτευξη.

Τα στοιχεία προήλθαν από μεγάλη κλίμακα έρευνα που διενεργήθηκε κατά το σχολικό έτος 2001-2002. Για τη συλλογή και την επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το ειδικό λογισμικό «Όλυμπος», το οποίο κατασκευάσαμε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ελέγχει με αξιοπιστία και ακρίβεια την αναγνωστική ικανότητα αποκωδικοποίησης.

Η Χρήση Πληροφοριών από το Κείμενο για την Ανάγνωση Λέξεων

Αϊδίνη Αθ., Α.Π.Θ., Παιδαγωγική Σχολή, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Δύο αντίθετες απόψεις παρουσιάζονται στη βιβλιογραφία σχετικά με τις στρατηγικές που τα παιδιά χρησιμοποιούν στα πρώτα στάδια ανάπτυξης της ικανότητας για ανάγνωση. Σύμφωνα με την πρώτη άποψη, τα παιδιά χρησιμοποιούν φωνολογικές στρατηγικές, απλές στην αρχή και πιο πολύπλοκες αργότερα, για την αποκωδικοποίηση των λέξεων. Σύμφωνα με τη δεύτερη άποψη, αυτό που κυρίως ενδιαφέρει είναι το νόημα, και κατά συνέπεια, τα παιδιά χρησιμοποιούν σημασιολογικές πληροφορίες από το κείμενο για να διαμορφώσουν υποθέσεις ή να μαντέψουν λέξεις που δεν μπορούν διαφορετικά να διαβάσουν. Σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα συγκλίνουν στην υπόθεση ότι η χρήση πληροφοριών από το κείμενο εξαρτάται από την ικανότητα αποκωδικοποίησης του αναγνώστη, και κυρίως χρησιμοποιείται από αρχάριους ή κακούς αναγνώστες. Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η παραπάνω υπόθεση με μία διαφοροποίηση. Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται ότι η χρήση πληροφοριών από το κείμενο εξαρτάται τόσο από την ικανότητα του αναγνώστη όσο και από τη δυσκολία της λέξης προς ανάγνωση. Για τον έλεγχο αυτής της υπόθεσης ζητήθηκε από 102 παιδιά των τριών πρώτων τάξεων του Δημοτικού σχολείου να διαβάσουν λέξεις και ψευδολέξεις, διαβαθμισμένης δυσκολίας ως προς τη φωνολογική τους δομή, τόσο μεμονωμένες όσο και μέσα σε προτάσεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η χρήση πληροφοριών από το κείμενο για την ανάγνωση λέξεων, χρησιμοποιείται μόνο από αρχάριους αναγνώστες – παιδιά κυρίως της Α' Δημοτικού – και μόνο για λέξεις που η ανάγνωσή τους απαιτεί τη χρήση πολύπλοκων φωνολογι-

κών κανόνων. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν την υπόθεση της έρευνας και συμφωνούν με αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών που υποστηρίζουν ότι τα ελληνόπουλα ξεκινούν να διαβάζουν χρησιμοποιώντας φωνολογικές στρατηγικές, με τη χρήση πληροφοριών από το κείμενο ως βοηθητική στρατηγική.

Μεταγνωστικές εμπειρίες, μεταγνωστική παρακολούθηση και κατανόηση καλών και φτωχών αναγνώστων

Μπότσας Γ., Α.Π.Θ., Παντελιάδου Σ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σκοπός αυτής της έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι σχέσεις των μεταγνωστικών εμπειριών, της μεταγνωστικής παρακολούθησης και της κατανόησης παιδιών δημοτικού που είναι καλοί αναγνώστες ή έχουν αναγνωστικά προβλήματα. Εκατόν είκοσι δύο μαθητές 5ης και 6ης τάξης του δημοτικού από την Κεντρική Μακεδονία, πήραν μέρος στην έρευνα. Οι μισοί από αυτούς (N = 61) ήταν καλοί αναγνώστες ενώ οι υπόλοιποι φτωχοί αναγνώστες. Οι μεταγνωστικές εμπειρίες της αρέσκειας, της δυσκολίας, της βεβαιότητας για τη ορθή κατανόηση, των χρονικών απαιτήσεων, της ομοιότητας έργου και της ικανοποίησης, εκτιμήθηκαν πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την ολοκλήρωση της αναγνωστικής προσπάθειας των παιδιών, με ερωτηματολόγιο. Η μεταγνωστική παρακολούθηση της κατανόησης εκτιμήθηκε με τη βοήθεια προφορικού πρωτοκόλλου «φωναχτής σκέψης» στο οποίο είχαν εισαχθεί ασυνέπειες, ενώ η κατανόηση γραπτού κειμένου από την επιμέρους δοκιμασία του TORP (Sideridis & Padeliadu, 2002).

Τα δεδομένα που προέκυψαν έδειξαν πως οι καλοί αναγνώστες παρακολουθούν μεταγνωστικά και ενεργά την πορεία της κατανόησής τους, ενώ αντίθετα, οι συμμαθητές τους φτωχοί αναγνώστες, αντιμετωπίζουν προβλήματα σ' αυτόν τον τομέα. Αυτό τους οδηγεί σε λανθασμένες, μη ακριβείς μεταγνωστικές εμπειρίες για την κατανόηση του κειμένου που διαβάζουν. Το αποτέλεσμα όλων αυτών, είναι η «θολή» και ατελής εικόνα που έχουν για την ίδια τους την κατανόηση, με συνέπεια την αδυναμία να εντοπίσουν τα προβλήματά της, ώστε να προβούν σε διορθωτικές ενέργειες, όπου και όταν χρειάζεται.

Μεταβατική σημασιολογική αναπαράσταση

Δόλγυρα Κ., Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η παρούσα ερευνητική εργασία αναφέρεται στο επίπεδο ενεργοποίησης της αναπαράστασης που διαμορφώνεται στη μνήμη με την ανάγνωση ενός σύντομου κειμένου και συγκεκριμένα μιας παραγράφου που περιγράφει οικεία γεγονότα: το σενάριο. Η τεχνική που χρησιμοποιήθηκε κατά την πειραματική διαδικασία είναι αυτή της Σημασιολογικής Συσχέτισης μεταξύ ενός κειμένου και μιας λέξης-στόχου. Τα υποκείμενα, 51 φοιτητές Γαλλικής υπηκοότητας, χωρίστηκαν σε Τρεις ομάδες σύμφωνα με το είδος των κειμένων. Η διαφορά στα κείμενα εντοπιζόταν στο περιεχόμενο της πρώτης από τις τρεις προτάσεις του κειμένου:

θεματική πρόταση (ίδιοι περιεχομένου με τις επόμενες δύο), αντίθετη πρόταση (διαφορετικού περιεχομένου με τις επόμενες δύο) και πρόταση-κενή γραμμή. Τα αποτελέσματα έδειξαν μείωση του χρόνου αναγνώρισης των λέξεων-στόχων στην περίπτωση των πειραματικών κειμένων με θεματική πρόταση. Φαίνεται, επομένως, ότι η πρόσβαση στη σημασιολογική αναπαράσταση μιας πληροφορίας εξαρτάται από το αρχικό επίπεδο ενεργοποίησης της, κάτι που υποθέτει ότι η πληροφορία αποθηκεύεται στη μνήμη υπό τη μορφή προτασιακού δικτύου. Τα αποτελέσματα έδειξαν, επίσης, διαφορές στους χρόνους απάντησης των υποκειμένων σε συνάρτηση με το μήκος του χρονικού μεσοδιαστήματος μεταξύ πειραματικής πρότασης (2ης ή 3ης) του κειμένου και της λέξης-στόχου. Τα ευρήματα αυτά της σταδιακής απενεργοποίησης των εννοιών συζητούνται κάτω από το πρίσμα της άποψης ότι η εργασιακή μνήμη αποτελεί ένα ενεργοποιημένο τμήμα της μακρόχρονης μνήμης.

Αναγνωστικές δυσκολίες: Συναφείς δημογραφικοί και εκπαιδευτικοί παράγοντες

Τούμπουρου Μ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στην παρούσα μελέτη περιγράφονται οι φάσεις ερευνητικού προγράμματος που αφορά στις αναγνωστικές δυσκολίες των μαθητών της Β', Γ' και Δ' τάξης του δημοτικού σχολείου καθώς και στους εκπαιδευτικούς και δημογραφικούς παράγοντες που σχετίζονται με αυτές. Οι αναγνωστικές δυσκολίες είναι μέρος του φάσματος των μαθησιακών δυσκολιών και μπορούν να αποτελέσουν βασικό παράγοντα σχολικής αποτυχίας του παιδιού. Στην πρώτη φάση του ερευνητικού προγράμματος αξιολογήθηκαν οι αναγνωστικές δυσκολίες των μαθητών, οι οποίοι προέρχονται από κανονικές τάξεις δημοτικών σχολείων του ευρύτερου λεκανοπεδίου του Νομού Αττικής. Η αναγνωστική ικανότητα των μαθητών του δείγματος αξιολογήθηκε με το Τεστ Ανίχνευσης της Αναγνωστικής Ικανότητας, ΤΑΦΑ. Στη δεύτερη φάση του ερευνητικού προγράμματος εξετάστηκε η συσχέτιση των αναγνωστικών δυσκολιών με το φύλο, την ηλικία, τη σχολική επίδοση των μαθητών του δείγματος, καθώς και το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειάς τους. Η αποσαφήνιση της σχέσης αναγνωστικών δυσκολιών και εκπαιδευτικών - δημογραφικών παραγόντων κρίνεται σημαντική για την εκπαιδευτική πράξη και μπορεί να μας παρέχει πολύτιμο υλικό στην κατάρτιση ψυχοπαιδαγωγικών προγραμμάτων.

Μεταγλωσσικές δεξιότητες και δεξιότητα κατανόησης κειμένου σε μαθητές Ε' και ΣΤ' Δημοτικού

Βάμβουκας Μ., Ανδρεαδάκης Ν., Πεδιαδίτης Α., Πανεπιστήμιο Κρήτης

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες οι μεταγλωσσικές ή μεταγλωσσολογικές γνώσεις και δεξιότητες των μαθητών έχουν γίνει αντικείμενο ερευνών σε διάφορες γλώσσες (J-E Gombert 1990,

Commission Européenne 1999, Π. Παπούλια-Τζελέπη 2000, Κ. Πόρποδας 2002). Με τον όρο μεταγλωσσικές δεξιότητες εννοούμε τη μεταγλωσσική ικανότητα του υποκειμένου που αφορά τη γλώσσα και τη χρήση της, δηλαδή γνωσιακές δραστηριότητες στοχασμού και σκέψης πάνω στη γλώσσα και τη λειτουργική χρήση της. Αυτές οι δραστηριότητες μπορεί να αφορούν κάθε όψη της γλώσσας (φωνολογία-μεταφωνολογική δεξιότητα, σύνταξη-μετασυντακτική δεξιότητα, σημασία-μετασημαντική, λέξη-μεταλεξική δεξιότητα, πραγματολογία-μεταπραγματολογική, κείμενο-μετακειμενική).

Από τις παραπάνω όψεις στη χώρα μας έχει διερευνηθεί κυρίως η μεταφωνολογική δεξιότητα σε σχέση με τη μάθηση του γραπτού λόγου. Στην δική μας ανακοίνωση παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας που αφορά τις μεταγλωσσικές δεξιότητες μαθητών Ε' + ΣΤ' τάξεων δημοτικού σχολείου και τη δεξιότητα τους στην κατανόηση κειμένων. Σ' ένα δείγμα 327 μαθητών Ε' + ΣΤ' τάξεων επιδόθηκε ένα τεστ μεταγλωσσικών δεξιοτήτων (μεταφωνολογικής, μεταλεκτικής, μεταμορφολογικής και μετασημασιολογικής), το οποίο απαιτεί σκέψη και στοχασμό πάνω σε γλωσσικό υλικό (τέσσερις διδόμενες λέξεις) προκειμένου να τις ομαδοποιήσει-κατηγοριοποιήσει βάσει ενός γλωσσολογικού κριτηρίου που έμμεσα συνάγεται δια του αποκλεισμού της μιας από τις τέσσερις λέξεις. Εκτός από το τεστ μεταγλωσσικών δεξιοτήτων στα ίδια υποκείμενα δόθηκε προς συμπλήρωση ένα ελλιπές κείμενο για την αξιολόγηση της αναγνωστικής τους δεξιότητας.

Οι επιδόσεις των υποκειμένων του δείγματος στα δύο τεστ και η συσχέτιση τους με την αξιολόγηση των μαθητών από τους δασκάλους τους στο μάθημα της γλώσσας οδηγούν σε ενδιαφέρουσες διαπιστώσεις

Η εκδήλωση των αναγνωστικών και ορθογραφικών δυσκολιών στο Ελληνικό ορθογραφικό σύστημα

Νικολόπουλος Δ.

Ο στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να συγκρίνει την αξιοπιστία και σταθερότητα της προβλεπτικής ικανότητας αξιολογήσεων γνωστικού προφίλ σε σχέση με την εξέλιξη της αναγνωστικής και ορθογραφικής ικανότητας σε χρήστες του Ελληνικού ορθογραφικού συστήματος. Οι στατιστικές αναλύσεις στηρίχθηκαν στην αξιολόγηση ομαλών και δυσλεκτικών αναγνωστών διάφορων ηλικιών οι οποίοι εξετάζονταν σε ετήσια βάση σε μία σειρά από γνωστικές και γλωσσικές δοκιμασίες. Η στατιστική ανάλυση περιελάμβανε τη σύγκριση των αποτελεσμάτων μεταξύ της διαχρονικής (αλλά και ταυτόχρονης) σχέσης των αρχικών αξιολογήσεων και της μετέπειτα αναγνωστικής και ορθογραφικής τους εξέλιξης / επίδοσης. Τα αποτελέσματα αποκάλυψαν σημαντικές διαφοροποιήσεις στην διαγνωστική εγκυρότητα και προβλεπτική ικανότητα των κλινικών μετρήσεων. Οι αξιολογήσεις οι οποίες έγιναν σε πολύ μικρές ηλικίες (π.χ. προσχολική ηλικία, αρχές Α' δημοτικού) βρέθηκαν να έχουν σχετικά φτωχή διαχρονική προβλεπτική ικανότητα. Αντίθετα οι αξιολογήσεις σε

μεγαλύτερες ηλικίες (π.χ. Β', Γ' Δ' Δημοτικού) αποδείχθηκαν πολύ πιο έγκυρες και αξιόπιστες. Τα αποτελέσματα στο σύνολό τους υποδηλώνουν την ιδιαίτερη προσοχή η οποία θα πρέπει να επιδειχθεί: α) στις προσπάθειες αξιόπιστης πρόβλεψης της ανάπτυξης της αναγνωστικής / ορθογραφικής ικανότητας και β) στον χαρακτηρισμό των αναγνωστών ως δυσλεκτικών ή φτωχών αναγνωστών, ιδιαίτερα όταν αυτές γίνονται στη βάση κλινικών αξιολογήσεων σε πολύ μικρές ηλικίες. Οι κλινικές και εκπαιδευτικές επιπτώσεις των αποτελεσμάτων θ' αποτελέσουν αντικείμενο διεξοδικής συζήτησης.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΥΓΕΙΑΣ

Ψυχοανοσολογία: Επιδράσεις των ψυχολογικών παραγόντων στο ανοσοποιητικό σύστημα οροθετιών στο HIV ασθενών
Μεσσήνης Λ., ΤΕΙ Πάτρας Τμήμα Λογοθεραπείας & Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Πάτρας, Μπίρης Α., ΚΔΑΥ Λάρισας & Γενικό Νοσοκομείο Λάρισας, Αντωνιάδης Γ., ΤΕΙ Πάτρας Τμήμα Λογοθεραπείας

Πρόσφατα ευρήματα που αναφέρονται στη βιβλιογραφία σχετικά με την ψυχοανοσολογία, υποδεικνύουν ότι υπάρχουν ισχυρά στοιχεία που στηρίζουν την εμπλοκή ψυχολογικών παραγόντων στη λειτουργία του ανοσοποιητικού συστήματος. Επομένως, ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά ή στοιχεία της συμπεριφοράς μπορεί να αποτελούν μεταβλητές που να επηρεάζουν τη μόλυνση από τον ιό HIV και την εξέλιξη της νόσου. Στην παρούσα μελέτη ανασκοπείται η σχετική με την ψυχοανοσολογία βιβλιογραφία, και παρουσιάζονται στοιχεία σχετικά με τα οφέλη των παρεμβάσεων συμπεριφοριστικού τύπου, τόσο στην ψυχολογική όσο και στην ανοσοποιητική λειτουργία αυτών των ατόμων. Εξετάζονται επίσης οι τάσεις στην έρευνα των υπό μελέτη πληθυσμών και οι πρόσφατες αλλαγές στην αξιολόγηση των ανοσολογικών δεικτών. Αναλύεται επίσης η σημασία αυτών των ευρημάτων στην ποιότητα ζωής και στην ιατρική αντιμετώπιση των προσβεβλημένων από τον ιό HIV ασθενών. Τέλος, γίνονται ορισμένες υποθέσεις για τις μελλοντικές κατευθύνσεις στην ψυχοανοσολογική έρευνα της μόλυνσης από σχετικές με τον ιό HIV μολύνσεις, και το AIDS.

Ρωτώντας για το AIDS

Λουμάκου Μ.

Διερευνήσαμε τα θέματα που απασχολούν τους εφήβους σχετικά με το AIDS σε δείγμα 450 εφήβων (ηλικίας 14-17,5 ετών) που φοιτούσαν στις τρεις τάξεις του Λυκείου. Οι ερωτήσεις συλλέχθηκαν γραπτώς και ανώνυμα στα πλαίσια ενημερωτικής ομιλίας για το AIDS. Οι ερωτήσεις υποβλήθηκαν σε θεματική ανάλυση περιεχομένου και κατηγοριοποιήθηκαν. Παρουσιάζονται οι θεματικές κατηγορίες που προέκυψαν. Παρατηρούνται διαφορές μεταξύ των 3 ηλικιακών ομάδων ως προς την θεματολογία. Οι

ερωτήσεις δεν περιορίζονται στο AIDS, αλλά ένα μεγάλο μέρος τους αφορά την δημιουργία σχέσης και τις συνθήκες επικοινωνίας μεταξύ των συντρόφων. Συμπεραίνεται ότι το AIDS εντάσσεται στην προβληματική των σχέσεων και ότι οι προφυλάξεις εντάσσονται στην προβληματική των ορίων μεταξύ των συντρόφων. Δηλαδή, οι ερωτήσεις τους εκφράζουν τους προβληματισμούς που θα είχαν για τη σχέση και χωρίς την ύπαρξη του AIDS. Είναι φανερό επομένως ότι η αγωγή υγείας για την πρόληψη του AIDS πρέπει να γίνεται μέσα από την διαπραγμάτευση θεμάτων που γενικότερα τους απασχολούν και που αφορούν την σχέση.

Αναφορά σε ευρήματα του προβλητικού τεστ RORSCHACH σε οριακούς ασθενείς

Πατυχάκη Κ., Μαλιδέλης Δ., Καπράλας Γ.

Μια ομάδα χρηστών του Κ.Ψ.Υ. διαγιγνώσκεται ως οριακή διαταραχή της προσωπικότητας. Για την περιγραφική διάγνωση χρησιμοποιείται το DSM IV και για την ψυχοδυναμική αξιολόγηση χρησιμοποιούνται τα κριτήρια του Kernberg για την οριακή οργάνωση προσωπικότητας.

Μελετήσαμε ομάδα N=20 ασθενών με διαγνωστική εκτίμηση οριακή διαταραχή προσωπικότητας, μέσω της προβλητικής δοκιμασίας RORSCHACH με σκοπό να καταγράψουμε στοιχεία στα πρωτόκολλα των συγκεκριμένων ατόμων που χαρακτηρίζουν την επίδοση αυτών των οριακών ασθενών στη συγκεκριμένη δοκιμασία.

Τα βασικότερα ευρήματα ήταν:

1. Η μαζική χρήση πρωτόγονων αμυντικών μηχανισμών, με κυριότερους το διαχωρισμό, την προβλητική ταύτιση και την άρνηση
2. Η παρουσία κοινότυπων απαντήσεων σε συνδυασμό με συχνή εμφάνιση CHOC χρωματικό και σκούρο
3. Οι συχνές αυτοαναφορές και η αναμόχλευση ναρκισσιστικών τραυμάτων
4. Η έμμεση εναλλαγή πρωτογενούς και δευτερογενούς διαδικασίας σκέψης στην ίδια εικόνα.

Στρατηγικές λεκτικής ροής σε νοσηλευόμενους ασθενείς με σκλήρυνση κατά πλάκας

Αλεξιάδου Α., Κούτλας Ε., Κοσμίδου Μ.Ε.

Προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι 43-65% των ασθενών με σκλήρυνση κατά πλάκας (ΣΚΠ) παρουσιάζουν ήπια γνωστικά προβλήματα, κυρίως στην προσοχή, μνήμη και ταχύτητα επεξεργασίας πληροφοριών, αντικατοπτρίζοντας δυσλειτουργία στο μετωπιαίο-υποφλοιικό σύστημα. Η μειωμένη λεκτική ροή που παρουσιάζουν αυτοί οι ασθενείς έχει αποδοθεί στην κινητική και νοητική επιβράδυνση που χαρακτηρίζει άτομα με τη νόσο. Στην παρούσα έρευνα διερευνήσαμε την υπόθεση ότι γνωστικοί παράγοντες συντελούν στην μειωμένη απόδοση σε

δοκίμασιες λεκτικής ροής. Εξετάσαμε 30 νοσηλευόμενους ασθενείς με σαφή διάγνωση ΣΚΠ (Μ.Ο. αριθμού νοσηλείων: 9.97, Μ.Ο. ετών διάγνωσης: 6.13) και 30 υγιή άτομα αντίστοιχης ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου. Μελετήσαμε την επίδοσή τους σε δοκίμασιες σημασιολογικής και φωνολογικής λεκτικής ροής. Εκτός από τη συνολική παραγωγή λέξεων, συγκρίναμε και τις γνωστικές στρατηγικές που χρησιμοποίησαν για την εκτέλεση του έργου, δηλαδή, την *ομαδοποίηση των λέξεων* σε υποομάδες και την *εναλλαγή* από την μια υποομάδα σε άλλη. Οι ασθενείς παρήγαγαν λιγότερες λέξεις και εναλλαγές από τους υγιείς και στις δύο δοκίμασιες, ενώ χρησιμοποίησαν αντίστοιχο αριθμό υποομάδων λέξεων. Συμπεραίνουμε ότι η έκπτωση στη σημασιολογική και φωνολογική λεκτική ροή σε ασθενείς με ΣΚΠ οφείλεται κυρίως σε προβλήματα στην εναλλαγή, διαδικασία βασισμένη στην εργαζόμενη μνήμη, και όχι στην ομαδοποίηση, η οποία βασίζεται στην ανάκληση πληροφοριών από τη λεκτική αποθήκη.

Επίπεδα αυτονομίας των χρόνια ψυχικά πασχόντων

Πανέρα Α., Department of Psychology, Kings College, University of Aberdeen, Aberdeen AB242UB, UK

Σκοπός αυτής της έρευνας ήταν η αξιολόγηση των επιπέδων αυτονομίας που επιτρεπόταν στους χρόνιους ψυχικά πάσχοντες σε διαφόρων επιπέδων μονάδες ψυχιατρικής φροντίδας. Το δείγμα που συμμετείχε σε αυτή την έρευνα αποτελούνταν από 82 ασθενείς που λάμβαναν υπηρεσίες σε νοσοκομειακές και εξωνοσοκομειακές δομές. Αξιολογήθηκαν τα επίπεδα της επιτρεπόμενης αυτονομίας σχετικά με τις δραστηριότητες, τα υπάρχοντα, τη διατροφή, την υγεία και την υγιεινή, τα δωμάτια των ασθενών, τις υπηρεσίες που παρέχονταν, το γενικό περιβάλλον και συνολικά. Η συνολική επιτρεπτή αυτονομία των ασθενών στις δομές, σύμφωνα με παγκόσμια κριτήρια (O'Driscoll, 1985) επέτρεπαν «αρκετή αυτονομία». Όσον αφορά τους επιμέρους τομείς δραστηριοτήτων, υπάρχοντων, υγείας και υγιεινής οι δομές επέτρεπαν «αρκετή αυτονομία» ενώ για τους τομείς διατροφής, δωματίων, παροχής υπηρεσιών και γενικό περιβάλλον ήταν «μέτρια αυτονομία». Οι ασθενείς που ζούσαν σε ενδονοσοκομειακές δομές δέχονταν περισσότερους περιορισμούς στην αυτονομία τους από αυτούς που ζούσαν σε κοινοτικές δομές, όσον αφορά την συνολική αυτονομία αλλά και για τους επιμέρους τομείς. Ο περιορισμός της αυτονομίας των συμμετεχόντων συσχετιζόταν με το επίπεδο ψυχοπαθολογίας, την γενική λειτουργικότητα και τις γνωστικές λειτουργίες τους. Παρ' όλο που είναι αναμενόμενος ο περιορισμός της αυτονομίας των ασθενών με υψηλή παθολογία, χαμηλή λειτουργικότητα και περιορισμένες γνωστικές λειτουργίες για θεραπευτικούς σκοπούς, είναι σημαντικό να καταβληθούν προσπάθειες για την παροχή της μέγιστης δυνατής αυτονομίας σ' όλους τους ασθενείς.

Κοινωνικός αποκλεισμός έναντι των HIV + AIDS ατόμων: Επίδραση σεξουαλικού προσανατολισμού και φύλου οροθετικού και απαντώντος

Παυλοπούλου Ι., Κορδούτης Π., Λέλα Μ., Σαραφίδου Ο.

Στην παρούσα έρευνα εξετάσαμε τις συνέπειες των πληροφοριών των σχετικών με το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό σε σχέση με τον κοινωνικό αποκλεισμό των HIV+ / AIDS ατόμων. Συμμετείχαν N= 480 φοιτητές σε πείραμα μεταξύ ατόμων κατά το οποίο διάβασαν σενάρια στα οποία γινόταν χειρισμός στις εξής ανεξάρτητες μεταβλητές, 3 (ομοφυλόφιλος – ετεροφυλόφιλος – αμφιφυλόφιλος ήρωας σεναρίου) X 2 (φύλο του ήρωα) X 2 (φύλο συμμετεχόντων). Βρέθηκε επίδραση σεξουαλικού προσανατολισμού του ήρωα του σεναρίου στην συμπαράσταση. Ο αμφιφυλόφιλος ήρωας θα βρει λιγότερη συμπαράσταση από τους θεσμούς συγκριτικά με τις δύο άλλες ομάδες. Αναφορικά με το φύλο του απαντώντος, βρέθηκε επίδραση σε όλες τις εξαρτημένες μεταβλητές που συνιστούν τον κοινωνικό αποκλεισμό (συμπαράσταση, συναναστροφή, δικαιώματα και άρση του απορρήτου). Άνδρες και γυναίκες χρησιμοποιούν διαφορετικούς δίαυλους αντίληψης της κοινωνικής πραγματικότητας ενώ αναπαράγουν τα στερεότυπα του φύλου τους. Συζητείται η έκφραση του καλοπροαίρετου και απορριπτικού κοινωνικού αποκλεισμού. Η αμφιφυλοφιλία φαίνεται να είναι περισσότερο ανεπιθύμητη μορφή διαφορετικότητας συγκριτικά με την ομοφυλοφιλία. Το φύλο του οροθετικού επέδρασε μόνο στην άρση ή μη του απορρήτου.

Η επίδραση της γνώσης και της επαφής με την ψυχική νόσο στη διαμόρφωση των στάσεων απέναντι στους ψυχικά παθόντες

Βεντικός Ε., Γκεραγοτέλης Γ., Πανταζή Ρ., Σακελλαρίου Κ., Σταλίκας Α.

Εκτιμήθηκε η στάση απέναντι στη ψυχική νόσο και τον ψυχικά πάσχοντα σε ένα δείγμα 197 ατόμων, το οποίο δραστηριοποιείται εντός και γύρω του χώρου της ψυχικής υγείας. Πιο συγκεκριμένα, εξετάστηκε η στάση προς την ψυχική νόσο πρωτοετών και τεταρτοετών φοιτητών του τμήματος ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, καθώς και η στάση των ατόμων που εργάζονται στο διοικητικό και θεραπευτικό προσωπικό του Αιγινητείου Νοσοκομείου και του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής. Ως όργανο ελέγχου χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα O.M.I των Cohen και Struening.

Τα αποτελέσματα κατέδειξαν την μεταβλητή της γνώσης και της επαφής με την ψυχική νόσο, ως τον κυριότερο παράγοντα στη διαμόρφωση των στάσεων προς την ψυχική νόσο, σε σχέση με άλλες μεταβλητές, όπως η ηλικία το φύλο, και ο τόπος διαμονής ως το 18 ο έτος της ηλικίας.

Στη παρούσα εργασία, εκτός της αναφοράς σε προγενέστερες έρευνες και στα αποτελέσματα αυτών, γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης της προβληματικής της ερμηνεία των αποτελεσμάτων.

ΣΧΕΣΗ ΔΑΣΚΑΛΟΥ - ΜΑΘΗΤΗ

Η επίδραση της κοινωνικής ικανότητας/επάρκειας των παιδιών στη διαμόρφωση της σχέσης τους με τους εκπαιδευτικούς

Νικολάου Ε., Πολεμικός Ν., Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των πεποιθήσεων των εκπαιδευτικών σε σχέση με τα παιδιά που παρουσιάζουν δυσκολίες στις κοινωνικές τους σχέσεις στον χώρο του σχολείου και ιδιαίτερα τα ντροπαλά παιδιά. Συγκεκριμένα εξετάζεται το πώς αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί τις σχέσεις των παιδιών αυτών με τα συνομήλικα παιδιά, τα πιθανά προβλήματα που ανακύπτουν στις αλληλεπιδράσεις τους, τις σχέσεις τους με τους δασκάλους και τις κοινωνικές τους δεξιότητες. Σύμφωνα με την υπόθεση της έρευνας, το επίπεδο της κοινωνικής ικανότητας/επάρκειας των παιδιών, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από τους δασκάλους, καθώς και το επίπεδο των κοινωνικών δεξιοτήτων τους, επιδρά θετικά ή αρνητικά στη διαμόρφωση των σχέσεων των παιδιών με τους δασκάλους τους. Η συλλογή του ερευνητικού υλικού έγινε με τη συμπλήρωση των κλιμάκων κοινωνικής επάρκειας παιδιών (Spence, 1995, teacher version) και κοινωνικών δεξιοτήτων (Spence, 1995, teacher version) από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς της έρευνας. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν ατομικές συνεντεύξεις με τους εκπαιδευτικούς. Η επεξεργασία των δεδομένων είναι σε εξέλιξη και η συζήτηση των ευρημάτων της έρευνας θα επικεντρωθεί στην αξιοποίηση τους στην εκπαιδευτική πράξη με στόχο την ενίσχυση της κοινωνικής επάρκειας των παιδιών αυτών και την προαγωγή της κοινωνικο-συναισθηματικής τους ανάπτυξης στον χώρο του σχολείου.

Ποιες κοινωνικές μορφές διδασκαλίας και μάθησης εφαρμόζονται στο δημοτικό σχολείο και ποιες θα προτιμούσαν οι μαθητές

Μαρτίνου-Κανάκης Σ., υπ. διδάκτωρ Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ., Πανεπιστημίου Αιγαίου

Από την εποχή της Μεταρρυθμιστικής Παιδαγωγικής ασκείται εντονότερη κριτική στην παραδοσιακή, δασκαλοκεντρική, λογικοποικική και νοησιαρχική διδασκαλία. Τις τελευταίες δεκαετίες προβάλλεται όλο και πιο συχνά η ανάγκη για κοινωνικές μορφές διδασκαλίας και μάθησης, οι οποίες να προωθούν και να ενισχύουν την αυτενεργό μάθηση, τη διαμαθητική επικοινωνία και την αποδοτική συνεργασία των μαθητών. Έτσι, αντίθετα από τη μετωπική διδασκαλία και την ατομική μαθητική εργασία που φαίνεται να δεσπόζουν στις σχολικές τάξεις, η εταιρική εργασία και η συνεργασία των μαθητών σε μικρές ομάδες, μολονότι είναι εκείνες που μπορούν να προωθήσουν την κοινωνική μάθηση, εφαρμόζονται ελάχιστα στη διδακτική πράξη.

Ποια γνώμη έχουν όμως οι μαθητές του δημοτικού σχολείου για τις τέσσερις αυτές κοινωνικές μορφές οργάνωσης της διδασκα-

λίας και της μάθησης; Με ποιες από τις μορφές αυτές γίνεται συνήθως το μάθημα στην τάξη τους και ποιες από αυτές θα προτιμούσαν οι ίδιοι και γιατί;

Στην εισήγηση θα ανακοινωθούν τα αποτελέσματα μιας έρευνας με ερωτηματολόγιο, στο οποίο 164 μαθητές Δ', Ε' και Στ' τάξης δημοτικών σχολείων του Ρεθύμνου δηλώνουν με ποιες κοινωνικές μορφές γίνεται συνήθως το μάθημα στην τάξη τους και με ποια μορφή θα προτιμούσαν να γίνεται και γιατί;

Μαθητές δημοτικών σχολείων εκφράζουν, ζωγραφίζοντας, τη σχέση με το δάσκαλό τους

Κανάκης Ι., Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης

Στη σύγχρονη Παιδαγωγική προβάλλεται ένας δάσκαλος δημοκρατικός απέναντι στους μαθητές του. Ο δάσκαλος αυτός, *primus inter pares*, είναι συζητητής, συνερευνητής αλλά και εμπυχωτής, συντονιστής, συμπαραστάτης και βοηθός των μαθητών του. Παρακολουθεί τα ενδιαφέροντά τους, ενθαρρύνει τις πρωτοβουλίες τους, αποφεύγει την πρόωρη κριτική, την αποδοκιμασία και την ειρωνεία. Ανταλλάσσει την εξουσία της έδρας με τη δύναμη της καλοσύνης και της κατανόησης. Διευκολύνει την αυτενεργό εργασία, τη διαπροσωπική επικοινωνία και την καρποφόρο συνεργασία των μαθητών του, σέβεται τις ιδέες τους και αξιοποιεί τα λάθη τους στη διαδικασία της μάθησης. Αν, όμως, αυτές είναι οι απαιτήσεις της Παιδαγωγικής για το δάσκαλο και το ρόλο του στη διαδικασία της διδασκαλίας και της μάθησης, ποια είναι πραγματικά η παιδαγωγική σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ δασκάλου και μαθητών στη σχολική αίθουσα;

Με στόχο την καταγραφή του τρόπου, με τον οποίο οι μαθητές βιώνουν τη συμπεριφορά του δασκάλου τους μέσα από την καθημερινή τους επικοινωνία μαζί του στο σχολείο, ζητήθηκε από 244 μαθητές Ε' και Στ' τάξης δημοτικών σχολείων του Ρεθύμνου να ζωγραφίσουν με τι ζώο ή λουλουδι μοιάζει ο δάσκαλος ή η δασκάλα τους και να σχολιάσουν με ένα σύντομο κείμενο τις ζωγραφιές τους.

Ο ρόλος του δασκάλου συνισταμένη της δημιουργίας ευνοϊκού μαθησιακού κλίματος για την ανακάλυψη της γνώσης

Πολεμικός Ν., Τίγκου Σ.

Η προβληματική της παρούσας έρευνας βασίστηκε στα διεθνή δεδομένα και τη βιβλιογραφία σύμφωνα με την οποία ο ρόλος του Συντονιστή Δασκάλου είναι καθοριστικός για τη δημιουργία μαθησιακού περιβάλλοντος στη σχολική τάξη. Υπόθεση της μελέτης είναι πώς ο Συντονιστής Δάσκαλος (Βοηθητικός-Καθοδηγητικός) διευκολύνει το μαθητή στην εμπλοκή του στις διαδικασίες της μάθησης. Η ερευνητική μελέτη πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τον καθηγητή κ. Πολεμικό του τμήματος ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου σε πανελλαδικό δείγμα 1,100 μαθητών.

Από την ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των δεδομένων διαπιστώνουμε ότι και οι προσδοκίες των μαθητών συμπίπτουν με τις υποθέσεις που προτάξαμε για τη δημιουργία ευνοϊκού μαθησιακού περιβάλλοντος στη σχολική τάξη.

Το χιούμορ ως παράγοντας αποτελεσματικότητας στο διδακτικό έργο

Ξανθάκου Γ., Νερούλιδη Κ., Φωτεινός Ν.

Πολλές φορές οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν το χιούμορ για να επηρεάσουν την ατμόσφαιρα που επικρατεί στην τάξη μέσα στην οποία πραγματώνεται η μαθησιακή σχέση δασκάλου – μαθητών. Διάφορες έρευνες έχουν δείξει ότι η χρήση του χιούμορ βοηθά τον διδάσκοντα στην επιβολή της πειθαρχίας, συμβάλλει στη συγκέντρωση της προσοχής των μαθητών σε όσα λέει ο δάσκαλος και ενισχύεται η επιθυμητή συμπεριφορά των μαθητών. Πρέπει να σημειωθεί, βέβαια, ότι η εσφαλμένη χρήση του χιούμορ μπορεί να επιφέρει και αποτελέσματα αντίθετα προς τις προθέσεις του δασκάλου. Με την παρούσα εισήγηση συζητούνται οι απόψεις αυτές και γίνεται λόγος για τη συνεισφορά του χιούμορ σε μια αποτελεσματική διδασκαλία.

Η σχέση οικογένειας και σχολείου στη διαμόρφωση θετικού κλίματος για τη σχολική τάξη

Τσιάκα Β., Αγγελοπούλου Γ., Κουτσονικολή Σ., φοιτήτριες ΤΕΠΑΕΣ, Παν. Αιγαίου

Οι σχέσεις και η επικοινωνία του σχολείου με την οικογένεια, καθώς επίσης και το σχολικό κλίμα αποτελεί στις μέρες μας αντικείμενο προς έρευνα. Μέσα από την έρευνα αυτή, επιχειρούμε να ανακαλύψουμε τις πολλαπλές πτυχές που υποβόσκουν σε ένα τέτοιο ζήτημα.

Πιο συγκεκριμένα, το Α' μέρος της έρευνας αφορά: την σημαντικότητα συνεργασίας σχολείου και οικογένειας. Οι συζητήσεις μεταξύ δασκάλων και γονιών βοηθούν στη συνένωση των δύο τομών της ζωής του παιδιού-του σπιτιού και του σχολείου. Το Β' μέρος εστιάζεται στο σχολικό κλίμα της τάξης. Το κλίμα αυτό εκφράζει την ποιότητα των διαπροσωπικών σχολικών σχέσεων δασκάλων-μαθητών και μαθητών μεταξύ τους. Από την ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων αναδύεται το καλό ή κακό σχολικό κλίμα που επηρεάζει σημαντικά:

Τη μάθηση.

Την πρόοδο των παιδιών.

Την προσωπικότητά τους.

Μέσα από τα ερωτηματολόγια που δόθηκαν σε γονείς και δασκάλους, μπορούμε να κατανοήσουμε το πόσο μεγαλειώδους σημασία είναι η συμμετοχή των γονέων στη σχολική επίδοση του παιδιού. Ένα ελλειπτικό οικογενειακό περιβάλλον στερεί από τη δυνατότητα ίσων ευκαιριών αγωγής στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος. Η οικογενειακή αγωγή στην πρώιμη παιδική ηλικία είναι φυσική, μοναδική, αναντικατάστατη.

Η μάθηση των βασικών κανόνων, γνώσεων, αξιών και δεξιοτήτων που απαιτούνται σήμερα, ενισχύει θετικά την ψυχολογία των παιδιών;

Αθανασόπουλος Χ., Αθανασόπουλος Α.

Ζούμε σε μια κοινωνία, που όλα αλλάζουν με ταχύτατους ρυθμούς. Η αλλαγή της νοοτροπίας, η διαφοροποίηση στις σχέσεις των ανθρώπων, η τάση προς την παγκοσμιοποίηση, η οικονομική ανάπτυξη και μεγεθυνση μέσω των σύγχρονων τάσεων της οικονομίας, το είδος και το σύνολο των γνώσεων, αξιών και δεξιοτήτων που απαιτούνται σήμερα, η εισαγωγή της τεχνολογίας και της πληροφορίας στην καθημερινότητα, η αβεβαιότητα του μέλλοντος και η μη εξάρτηση της απόκτησης ενός τίτλου σπουδών με μια οποιαδήποτε θέση εργασίας δημιουργούν στα παιδιά ανασφάλεια και φόβο για το μέλλον τους. Αυτό μας οδηγεί να προβληματιστούμε, στο πως θα τα βοηθήσουμε, ψυχολογικά κυρίως (μια και χτίζεται τώρα το υπόβαθρο του αυριανού πολίτη) να σταθούν όρθια στις σημερινές και αυριανές απαιτήσεις της κοινωνίας. Η ανασφάλεια αυτή ενισχύεται καθημερινά, απ' το κοντινό περιβάλλον, απ' τη λήψη ερεθισμάτων μέσω της τηλεόρασης αλλά κι απ' το οικογενειακό βίωμά τους, ζώντας τις δυσκολίες της οικογένειας υ' αντεπεξέλθει στο δύσκολο κι ασφυκτικό οικογενειακό οικονομικό προϋπολογισμό. Η βασική εκπαιδευτική επίδωξη, στο να δημιουργήσει άτομα ικανά να συμμετάσχουν στο κοινωνικοοικονομικό γίγνεσθαι του αύριο, συνδέεται άμεσα με την καλή ψυχολογία των παιδιών, μια και συνδέει το σήμερα με τον αυριανό εαυτό τους. Καλείται η εκπαίδευση, να δώσει στα παιδιά με ευκρινή και σαφή τρόπο, τα στοιχεία της εμπλοκής τους στην κοινωνία στηρίζοντάς τα ψυχολογικά, δημιουργώντας έτσι το υπόβαθρο που θα σταθεί ο αυριανός πολίτης. Και θα το πετύχει τούτο δίνοντάς τους τα κατάλληλα εφόδια και γνώσεις. Μέσα σε αυτά πρωταρχικής σημασίας είναι και η γνώση των βασικών κανόνων, γνώσεων, αξιών και δεξιοτήτων που απαιτούνται και που θα τα οδηγήσουν στην αυριανή κοινωνική και οικονομική καταξίωσή τους, διότι η απόκτηση εισοδήματος αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο της επιβίωσης σήμερα. Δύσκολο το έργο και χρειάζεται προσοχή στο χειρισμό και τη σχέση μας με τις ευαίσθητες παιδικές ψυχές. Ένα είναι βέβαιο, πως διανοίγοντας και επεκτείνοντας τους παιδικούς ορίζοντες σήμερα, προσβλέπουμε σε άτομα σίγουρα και ικανά για την κατάκτηση της ζωής αύριο. Κι ένα βασικό στοιχείο στη δημιουργία ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων είναι η ψυχολογία. Κι η ψυχολογία είναι καλύτερη, όταν γνωρίζεις,

ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ IV

Πιλοτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα στην ψυχοθεραπεία ψυχαναλυτικού τύπου, σε πλαίσιο Κέντρου Ψυχικής Υγείας

Μαλιδέλης Δ., Νταιλιάνης Κ., Ζοριπά Π., Ματιάτου Σ., Τερζιόγλου Ε.

Το έργο του Κ.Ψ.Υ. Περιστερίου αφορά σε:

α) θεραπεία, β) έρευνα, γ) εκπαίδευση. Όσον αφορά στην εκπαί-

δευση, οι εκπαιδευόμενοι ψυχολόγοι, μεταπτυχιακού επιπέδου, με εποπτεία από εκπαιδευμένους ψυχαναλυτικούς ψυχοθεραπευτές, επιχειρούν την εφαρμογή ενός τροποποιημένου μοντέλου ψυχαναλυτικής ψυχοθεραπείας σε βραχεία ψυχοθεραπεία ψυχαναλυτικού τύπου.

Την ανάγκη για ένα μοντέλο βραχείας ψυχοθεραπείας ψυχαναλυτικού τύπου υπαγορεύουν: α) τα χαρακτηριστικά του Κ.Ψ.Υ. Περιστερίου όσον αφορά στον τρόπο λειτουργίας της δομής (προκαθορισμένος χρόνος συνεργασίας με τον ασθενή, ένα εβδομαδιαίο ραντεβού και, β) τα χαρακτηριστικά της παθολογίας ορισμένων χρηστών της υπηρεσίας (ασθενείς με μοναδικό ή κύριο πρόβλημα δυσλειτουργία ή διαταραχή προσωπικότητας). Η τροποποίηση αφορά αφενός σε προσδιορισμό στόχων της θεραπείας και αφετέρου, στο συνδυασμό τεχνικών που εφαρμόζονται από την ψυχαναλυτική ψυχοθεραπεία για την επίτευξη αυτών των στόχων.

Μελέτη των αντιλήψεων προ-πτυχιακών φοιτητών ψυχολογίας για την ψυχοθεραπεία και τον ψυχοθεραπευτή

Μουτεσίδου Ο., Ορφανάκη Ε., Σταλίκας Α., Συνοδινού Κ.

Υποστηρικτική Ομαδική Ψυχοθεραπεία Χρονίων Νευροπαθών Ασθενών σε Τμήμα Εξωνεφρικής Κάθαρσης ενός Δημοσίου Νοσοκομείου

Κατσούδας Σ., Κοϊμτσίδου Α., Κακούρη Α., Μαρκεζίνης Ε.

Ως γνωστόν, η Ομαδική Ψυχοθεραπεία έχει εφαρμοσθεί με θετικά αποτελέσματα σε διάφορες χρόνιες σωματικές νόσους (κακοήθειες, ζαχαρώδης διαβήτης, πνευμονοπάθειες). Απουσιάζει, ωστόσο, από τη βιβλιογραφία οποιαδήποτε αναφορά σε χρόνιους νεφροπαθείς, παρ' όλο που από αρκετούς συγγραφείς αναγνωρίζεται η σημασία της ψυχοσυναισθηματικής κατάστασης των ασθενών στην εξέλιξη της νόσου. Η εργασία αναφέρεται σε μία πρωτότυπη υποστηρικτική ομάδα ασθενών ευρισκομένων σε συνεχή φορητή περιτοναϊκή διάλυση, των οποίων η επιλογή έγινε βάσει προσωπικών συνεντεύξεων, καθώς και των κλιμάκων Β.Δ.Ι. και SCL-90. Περιγράφεται η δομή και η λειτουργία της ομάδας αυτής, η σχέση της με τον ευρύτερο οργανισμό, καθώς και ορισμένα ενδιαφέροντα ομαδικά φαινόμενα. Συνοψίζονται, τέλος, τα κυριότερα συμπεράσματα κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας της, τα οποία εστιάζονται στη βελτίωση της ψυχοσυναισθηματικής κατάστασης των ασθενών, στην άμβλυση του ρόλου του αρρώστου, καθώς και στην αύξηση του κινήτρου για τη θεραπεία.

Ο ρόλος της εμπειρίας θετικών συναισθημάτων στην ομαδική ψυχοθεραπεία

Αρβανίτη Π., Σταλίκας Α.

Σκοπός της προτεινόμενης μελέτης είναι να διερευνήσει την επίδραση των θετικών συναισθημάτων στους συμμετέχοντες

σε ψυχοθεραπευτικές ομάδες και συγκεκριμένα σε ομάδες ψυχοδράματος. Λαμβάνοντας υπόψη πρόσφατες μελέτες που αναδεικνύουν το θετικό συναίσθημα σε παράγοντα που διευρύνει στα άτομα το ρεπερτόριο τρόπων αντιμετώπισης της καθημερινότητας, υποθέσαμε πως η βίωση θετικών συναισθημάτων κατά την θεραπευτική διαδικασία θα έχει επίσης ανάλογα αποτελέσματα. Στην παρούσα έρευνα χορηγήσαμε τρεις διαφορετικούς τύπους ερωτηματολογίων σε άτομα που συμμετέχουν σε ψυχοδραματικές ομάδες. Το ASQ (Attributional Scale Questionnaire) που μετρά το βαθμό αισιοδοξίας που χαρακτηρίζει τα υποκείμενα, το WAI (Working Alliance Inventory) που αποτελεί μέτρο εκτίμησης για την σχέση και την συνεργατικότητα μεταξύ θεραπευτή και θεραπευμένου και το PANAS (Positive and Negative Affect Schedule) το οποίο χορηγείται πριν και μετά την συνεδρία με σκοπό να μετρήσει τα θετικά συναισθήματα των υποκειμένων προ και μετά συνεδρία. Εκτός του πρώτου, που χορηγήθηκε μόνο μια φορά, τα υπόλοιπα δυο χορηγήθηκαν στα υποκείμενα σε τρεις συνεχόμενες συνεδρίες. Η αρχική μας υπόθεση ήταν πως τόσο στα αισιόδοξα όσο και στα μη αισιόδοξα άτομα η εμπειρία θετικών συναισθημάτων κατά την συνεδρία θα επιφέρει μεγαλύτερα και ταχύτερα αποτελέσματα στην θεραπευτική διαδικασία.

Η ποιότητα φροντίδας των χρόνια ψυχικά πασχόντων

Πανέρα Α.

Σκοπός αυτής της έρευνας ήταν η αξιολόγηση της Ποιότητας Φροντίδας που λάμβαναν οι χρόνια ψυχικά πάσχοντες σε διάφορων επιπέδων μονάδες ψυχιατρικής φροντίδας. Το δείγμα που συμμετείχε σε αυτή την έρευνα αποτελούνταν από 82 ασθενείς που λάμβαναν υπηρεσίες σε νοσοκομειακά και εξωνοσοκομειακά πλαίσια.

Αξιολογήθηκε η Ποιότητα Φροντίδας σχετική με το περιβάλλον, την διοίκηση, το προσωπικό, την διαδικασία φροντίδας, την σχέση με την οικογένεια, την εξαγωγή και την συνεχιζόμενη φροντίδα και συνολικά. Η συνολική Ποιότητα Φροντίδας των ασθενών, σύμφωνα με παγκόσμια κριτήρια της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (Π.Ο.Υ., 1994) ήταν «μόλις αποδεκτή» και οι επιμέρους τομείς κυμαίνονταν από «απαράδεκτη» έως «μόλις αποδεκτή».

Οι ασθενείς που ζούσαν σε ενδονοσοκομειακές δομές λάμβαναν Ποιότητα Φροντίδας σημαντικά χαμηλότερη από αυτή των ασθενών που ζούσαν σε κοινοτικές δομές, όσον αφορά την συνολική Ποιότητα Φροντίδας αλλά και για τις επιμέρους κατηγορίες. Η Ποιότητα Φροντίδας που λάμβαναν οι συμμετέχοντες συσχετιζόταν με το επίπεδο ψυχοπαθολογίας και την γενική λειτουργικότητά τους. Είναι ανησυχητική η διαπίστωση η Ποιότητα Φροντίδας είναι τόσο χαμηλή στις ψυχιατρικές δομές της Ελλάδας. Επίσης, δυσάρεστη είναι η διαπίστωση ότι οι πιο βαριά ασθενείς λαμβάνουν την χαμηλότερη Ποιότητα Φροντίδας.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Η ψυχολογική έννοια του σεληνιασμού (ιστορική αναδρομή, θεολογική προσέγγιση, νευροψυχιατρική θεώρηση και προεκτάσεις)
Κατζόλης Τ.

Η έννοια του σεληνιασμού (συντομοτάτη ψυχολογική και ιστορική αναδρομή). Συμπτωματολογία, αιτίσεις, ερμηνεία ψυχολογική, νευροψυχολογική, θεολογική (με βάση και τη θεραπεία του σεληνιαζομένου νέου που αναφέρεται σε Αγιογραφικά κείμενα). Ερμηνεία χωρών όπως «πολλάκις πίπτει εις το πυρ και πολλάκις εις το ύδωρ». Ο βαθμός ενσυναίσθησης από τον πάσχοντα όσον αφορά την ψυχική του ασθένεια και οι αντιδράσεις του. Δαιμονισμός και ψυχική νόσος. Τρόποι διαγνώσεως, διακρίσεως και θεραπείας των καταστάσεων αυτών. Τα νευροψυχολογικά στοιχεία της σχετικής υμνολογίας της θεραπείας του σεληνιαζομένου νέου. Σύγχρονοι σχετικοί προβληματισμοί. Ο ρόλος του οικογενειακού περιβάλλοντος, των κοινωνικών παραμέτρων όσον αφορά την εκδήλωση παρεμφερών συμπτωμάτων. Ψυχολογικές προεκτάσεις στο σήμερα, με βάση και τις επιστημονικές ψυχολογικές εξελίξεις.

Αριστοτέλους "Περί Ψυχής". Η πρώτη πραγματεία στην επιστήμη της ψυχολογίας
Δώσσης Α.

Η συζήτηση γύρω από την ψυχή, τη σύσταση και την κίνηση της, γενιέται στους προσωκρατικούς φιλοσόφους και αναπτύσσεται από τον Πλάτωνα αποκτώντας διαφορετική ευρύτητα. Η πρώτη πραγματεία στην ψυχολογία γράφεται από τον Αριστοτέλη, το μεγαλύτερο ίσως συνθετικό του της αρχαιότητας. Το έργο αυτό εξετάζει τη σκέψη των προγενέστερων και συνεχίζει οικοδομώντας μια αναλυτική ψυχολογία δημιουργώντας το πρώτο εγχειρίδιο πάνω στο θέμα. Προχωρά στη διεκρίνιση των δεδομένων μέσα από την παρατήρηση και τον πειραματισμό πάνω στις αισθήσεις. Ξεκινώντας από την παρατήρηση του φαινομένου, το αναλύει και θέτοντάς το παράλληλα με άλλα φαινόμενα επιτυγχάνει τη δόμηση ενός συστήματος. Με την ανάλυση των επιμέρους ψυχικών λειτουργιών επανέρχεται αναγκαστικά το ερώτημα για την ενότητα της ψυχής οδηγώντας την έρευνα στην περιοχή της φιλοσοφίας.

Για πρώτη φορά τίθενται ερωτήματα με βιολογικό πρίσμα και η ψυχολογία γίνεται αυτοτελής επιστήμη. Το νέο στοιχείο που παρουσιάζεται στο σύγγραμμα Περί Ψυχής, την κατεξοχήν μελέτη των ψυχοφυσικών διεργασιών, είναι η διεύρυνση της έννοιας του ψυχικού και η εισαγωγή των ψυχικών λειτουργιών ως έννοια. Με την εισαγωγή αυτή ξεπερνιέται πλέον από τον Αριστοτέλη η άποψη για τα μέρη της ψυχής και προχωρά στη συστηματική ανάλυση και ταξινόμηση των ψυχικών λειτουργιών και αντιλαμβάνεται την ψυχή ως αρχή της ζωής.

Η διδασκαλία του Αριστοτέλη για την ψυχή εντάσσεται στα πλαίσια του τελεολογικού του κοσμοειδώλου, προσδίδοντας σε

κάθε λειτουργία της ψυχής ένα σκοπό – χρησιμότητα καθιστώντας την έτσι μέσο για έναν ανώτερο σκοπό.

Η αντιμετώπιση του θανάτου στις Επιστολές κ Ομιλίες του Αγ. Γρηγορίου του Θεολόγου
Σταυριανός Κ.

Θάνατος κατά τον Γρηγόριο τον Θεολόγο είναι ο *χωρισμός της ψυχής από το σώματος*. Υπάρχουν δυο είδη θανάτων: ο σωματικός και ο πνευματικός. Ο σωματικός θάνατος είναι ευεργεσία στον άνθρωπο, αφού διακόπτεται έτσι η αμαρτία και το κακό παύει να είναι αιώνιο. Διαλύεται το σώμα, αλλά δεν αφανίζεται. Ο θάνατος γίνεται παιδαγωγία για τον άνθρωπο, που τον οδηγεί στη σωτηρία. Με τον σταυρικό θάνατο, την Ανάσταση και την Ανάληψη του Κυρίου, ο θάνατος χάνει τη δύναμή του. Ο άνθρωπος που δέχεται την Ανάσταση δίνει άλλο νόημα και διάσταση στη ζωή του, δεν φοβάται το θάνατο, επειδή πιστεύει ότι δεν χάνεται ολοκληρωτικά και για πάντα, αλλά θα έλθει κάποτε η στιγμή της αναγέννησης και αναστοιχείωσης του κόσμου. Ο πνευματικός θάνατος είναι φοβερός και συνδέεται με την αμαρτία. Η ζωή μας σ' αυτόν τον κόσμο είναι πρόσκαιρη. Είμαστε περαστικοί από εδώ. Ο χρόνος παραμονής μας σε σχέση με την αιωνιότητα είναι ένα πολύ μικρό μέρος της. Εκείνο που πρέπει να φέρουμε συνεχώς στο νου μας είναι η πλατωνική άποψη περί μελέτης θανάτου, ότι δηλ. βαδίζουμε προς το θάνατο και αυτό να μας κάνει βελτιωόμεστε, ώστε να φροντίζουμε για τη μεταθανάτια ζωή. Στις μοναστικές κοινότητες ο θάνατος αντιμετωπίζεται τελείως διαφορετικά από ότι γίνεται στον κόσμο. Υπάρχει χαρά και ευφροσύνη, αφού οι μοναχοί γνωρίζουν ότι η ψυχή που έφυγε από τα βάσανα αυτής της ζωής, πηγαινει κοντά στο Δημιουργό της. Πεποίθησή είναι ότι η άλλη ζωή είναι η αιώνια και η αληθινή.

Οι ψυχολογικές-ψυχιατρικές-νευρολογικές διαταραχές, η αντιμετώπισή τους και η θεραπεία τους με βάση αγιογραφικές και πατερικές πηγές
Κατζόλης Τ.

Ο Πλατωνικός διάλογος «Μένων» από τη σκοπιά της θεωρίας της κατανεμημένης νόησης: Μία κριτική αποτίμηση της έννοιας της νόησης
Καρασαββίδης Η., Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στον Πλατωνικό διάλογο Μένων ο Σωκράτης εκμιαεύει τη γνώση του Πυθαγορείου θεωρήματος από ένα νεαρό σκλάβο επιχειρώντας να προσδιορίσει τη γνώση ως ανάμνηση. Ακολούθως ο Μένων αναγκάζεται να παραδεχτεί ότι ο σκλάβος όντως έφτασε μόνος του στη διαπίστωση της μαθηματικής αυτής σχέσης στα πλαίσια μιας φυσικής διαδικασίας ανάμνησης. Η Πλατωνική αυτή προσέγγιση της γνώσης αναπτύχθηκε περαιτέρω από τον Καρτέσιο αποτελώντας σήμερα τη βάση του κυρίαρχου παρα-

δείγματος ψυχολογικής σκέψης στο δυτικό κόσμο. Η παρούσα εργασία παρουσιάζει ένα «νέο» παράδειγμα ψυχολογικής σκέψης, τη θεωρία της κατανεμημένης νόησης (distributed cognition) η οποία έρχεται σε αντίθεση με πολλές υφιστάμενες επιστημολογικές παραδοχές αναφορικά με τη φύση της νόησης. Βασική θέση της θεωρίας αυτής είναι ότι η νόηση θα πρέπει να εξετάζεται στα πλαίσια του συστήματος εντός του οποίου συντελείται, λαμβάνοντας υπόψη τόσο την εργαλειική όσο και την κοινωνική διάσταση της. Παρουσιάζονται οι θιασώτες της θεωρίας της κατανεμημένης νόησης σε τομείς όπως η γνωσιακή επιστήμη και η μαθησιακή ψυχολογία ενώ παράλληλα εξετάζεται ιστορικά η καθοριστική συμβολή της κοινωνικοπολιτισμικής ψυχολογίας. Τέλος, ο Πλατωνικός διάλογος Μένων προσεγγίζεται κριτικά υπό το πρίσμα της θεωρίας της κατανεμημένης νόησης προκειμένου να αναδειχθούν οι αδυναμίες του συγκεκριμένου μοντέλου νόησης και να εξαχθούν συμπεράσματα για μια μελλοντική ατζέντα της γνωστικής ψυχολογίας.

ΨΥΧΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ 5

Κατασκευή ενός τέστ εντοπισμού δυσλεξικής συμπεριφοράς σε παιδιά ηλικίας 5-8 ετών

Καρβούνης Μ., Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Τα τελευταία χρόνια έχουν παρουσιαστεί στη διεθνή επιστημονική κοινότητα πολλές ερευνητικές αποδείξεις, προερχόμενες από διαφορετικά ορθογραφικά συστήματα, από τις οποίες προκύπτει η αιτιώδης σχέση μεταξύ της φωνολογικής επίγνωσης (της ικανότητας δηλαδή χειρισμού των δομικών στοιχείων της λέξης) και της ανάγνωσης και ορθογραφημένης γραφής. Διαχρονικές ερευνητικές μελέτες αποδεικνύουν ότι η δυσκολία *συνειδητοποίησης της φωνολογικής δομής του προφορικού λόγου*, η ελλιπής λειτουργία βασικών γνωστικών λειτουργιών, όπως η *μνήμη και η προσοχή*, αποτελούν γνωστικές αδυναμίες στις περιπτώσεις δυσλεξίας και είναι υπεύθυνες για την ειδική δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα δυσλεξικά παιδιά να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν ορθογραφημένα. Παρόλη την επαρκώς ερευνητική τεκμηρίωση της σημασίας των παραπάνω προγνωστικών μεταβλητών και στην ελληνική γλώσσα, εκλείπει η δυνατότητα στον ελληνικό γλωσσικό χώρο να συλληφθούν διαμέσου ενός επιστημονικού εργαλείου και δη ενός σταθμισμένου τεστ, καλύπτοντας την προσχολική και την πρώτη σχολική ηλικία. Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελεί η παρουσίαση των προγνωστικών παραμέτρων και των μεθόδων αξιολόγησής τους που χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη ενός τεστ εντοπισμού δυσλεξικής συμπεριφοράς σε παιδιά ηλικίας 5-8 ετών. Σε μια προκαταρκτική έρευνα που διεξήχθη σε σχολεία της Αττικής εξετάστηκαν και αναλύθηκαν παραλλαγές των κριτηρίων αξιολόγησης του υπό κατασκευή τεστ (οκτώ για την προσχολική ηλικία και εννιά για την σχολική ηλικία). Ένα τέτοιο τεστ θα μπορούσε να συμβάλει στην έρευνα της δυσλεξίας ή να χρησιμοποιηθεί για τον προσδιορισμό μιας ειδικής φωνολο-

γικής αδυναμίας σε παιδιά που παρουσιάζουν προβλήματα στη μάθηση του γραπτού λόγου.

Το Αθηνά τεστ διάγνωσης δυσκολιών μάθησης (Δομή-Χρησιμότητα-Ερευνητικά αποτελέσματα)

Περικλειδάκης Γ., υπ. διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σύμφωνα με τους συντάκτες του (Ι. Παρασκευόπουλος κ.α., 1999) το Αθηνά Τεστ διάγνωσης δυσκολιών μάθησης αποτελεί: α) ένα πολυθεματικό, προκριματικό τεστ και β) ένα διαγνωστικό τεστ ενδοατομικής αξιολόγησης. Είναι μία συστοιχία επιμέρους διαγνωστικές δοκιμασίες, δεκατέσσερις (14) κύριες και μία συμπληρωματική. Οι επιμέρους αυτές δοκιμασίες αξιολογούν ένα ευρύ φάσμα κινητικών, αντιληπτικών, νοητικών και ψυχολογικών διεργασιών, που σχετίζονται με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές στα διάφορα σχολικά αντικείμενα. Οι δοκιμασίες είναι σε μορφή ψυχομετρικών κλιμάκων, που αξιολογούν το επίπεδο και το ρυθμό ανάπτυξης του παιδιού σε διάφορους τομείς της ανάπτυξης και μας δίνουν ένα αναλυτικό - διαγνωστικό προφίλ του παιδιού με στόχο τον εντοπισμό ελλειμματικών περιοχών που το παρεμποδίζουν να ανταποκριθεί στις σχολικές μαθησιακές του υποχρεώσεις. Έτσι, με βάση τη διαφορική - αναλυτική αξιολόγηση του παιδιού, καθίσταται εφικτός ο σχεδιασμός και η εφαρμογή της καταλληλότερης διδακτικο-θεραπευτικής παρέμβασης για την αντιμετώπιση των δυσκολιών μάθησης πριν αυτές εκδηλωθούν ή πριν την παγίωσή τους. Το Αθηνά Τεστ φτιάχτηκε για να χορηγείται σε παιδιά από την αρχή του πέμπτου έτους έως και το τέλος του ένατου έτους. Τα εξεταστικά αποτελέσματα του Αθηνά τεστ μπορούν να αξιοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς πολλαπλώς: α) Ως ψυχοπαιδαγωγικό διαγνωστικό πλαίσιο (ενδοατομικής αξιολόγησης) για το σχεδιασμό και την εφαρμογή εξατομικευμένης διδακτικο-θεραπευτικής παρέμβασης β) Ως προκριματικό υλικό για μία πρώτη ψυχοπαιδαγωγική αξιολόγηση με σκοπό την ανίχνευση μαθητών που πρέπει να παραπεμφθούν για μία πληρέστερη αξιολόγηση και γ) για ερευνητικούς σκοπούς. Θα δοθούν ερευνητικά αποτελέσματα από έρευνα σχετική με τις μαθησιακές δυσκολίες στα Μαθηματικά και την Αναπτυξιακή Δυσαριθμησία.

Η μνημονική λειτουργία της οργάνωσης και η σημασία της στην εδραίωση των Πληροφοριών - Παραγωγή Εκπαιδευτικού Υλικού

Παλιεράκης Ν., ειδικός παιδαγωγός

Οι μνημονικές λειτουργίες συμβάλλοντας στην είσοδο - συγκράτηση - εδραίωση και αναπαραγωγή των πληροφοριών οικοδομούν τη μάθηση.

Πώς μπορεί ο εκπαιδευτικός της πράξης να υποστηρίξει τη μακρόχρονη μνήμη; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της μνημονικής λειτουργίας της Οργάνωσης; Ποιος είναι ο ρόλος της στην εδραίωση των πληροφοριών; Ποια είναι η σπουδαιότητά της; Πώς μπορεί να δημιουργηθεί αντίστοιχο εκπαιδευτικό υλικό εφαρμογής

και πώς μπορεί να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά του; Η εργασία αυτή επιχειρεί να δώσει μερικές έστω απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα και επιχειρεί να συμβάλει στον καθορισμό διδακτικών κατευθύνσεων. Παρουσιάζονται συγκεκριμένες έντυπες και ηλεκτρονικές δραστηριότητες οι οποίες έχουν δημιουργηθεί επαναπροσδιορίζοντας τα γνωστικά αντικείμενα, στοιχίζοντας τη μορφή τους στη μνημονική λειτουργία της Οργάνωσης και έχουν εφαρμοστεί διευκολύνοντας και επιπεύδοντας την εδραίωσή τους.

Παρουσίαση μιας κλίμακας μαθησιακής αξιολόγησης για την εξέταση των Μαθησιακών Δυσκολιών και στοιχεία από χορήγηση της σε μαθητές Α' Γυμνασίου

Σκαλούμπακας Χ., Πρωτόπαπας Α., Νικολόπουλος Δ.

Η Κλίμακα Μαθησιακής Αξιολόγησης είναι μια συστοιχία δοκιμασιών που συγκροτήθηκε με στόχο τη βελτίωση της διαδικασίας διάγνωσης των μαθησιακών δυσκολιών. Περιλαμβάνει νέες δοκιμασίες καθώς και ορισμένες προϋπάρχουσες. Οι νέες δοκιμασίες που κατασκευάστηκαν αφορούν σε: ανάγνωση λέξεων, ανάγνωση και κατανόηση κειμένου, ορθογραφία λέξεων και απομόνωση φωνημάτων. Οι προϋπάρχουσες δοκιμασίες, οι οποίες τροποποιήθηκαν και προσαρμόστηκαν κατάλληλα αφορούν σε: ανάγνωση ψευδολέξεων, επανάληψη ψευδολέξεων, ορθογραφία κειμένου, μνήμη αριθμών, αριθμητική, διάκριση φθόγγων και μη λεκτική νοημοσύνη. Σημείο εκκίνησης για την επιλογή και διαμόρφωση των δοκιμασιών αποτέλεσαν η ερευνητική, κλινική και εκπαιδευτική εμπειρία πάνω στις ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν τη γλωσσική και γνωστική συμπεριφορά παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες στο γραπτό λόγο. Η συστοιχία χορηγήθηκε σε σχολικό δείγμα 137 μαθητών που φοιτούσαν στην 1η Γυμνασίου, καθώς και σε κλινικό δείγμα 30 μαθητών της ίδιας τάξης που εξετάστηκαν σε Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο, στο οποίο είχαν προσέλθει λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν στην μάθηση. Παρουσιάζονται περιγραφικά στατιστικά στοιχεία και προκαταρκτικές αναλύσεις που αποτυπώνουν τις διαφορές μεταξύ μαθητών χωρίς αίτημα (σχολικό δείγμα) και μαθητών με αίτημα (κλινικό δείγμα) στις διάφορες δοκιμασίες της συστοιχίας.

Κατασκευή ενός τεστ Λεξιλογίου για την Ε' Δημοτικού

Αλεξόπουλος Δ., Σηφράκη Α., Φιλίππου Δ., Πολυχρόνη Φ., Σακελλάρη Μ., Μάνσης Ν., Καλαϊτζίδης Γ.

Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να κατασκευαστεί ένα τεστ Λεξιλογίου το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για την αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών της Ε' τάξης του Δημοτικού Σχολείου στο μάθημα της γλώσσας σχετικά με την αναγνώριση των σημασιακών σχέσεων των λέξεων. Η επιλογή των λέξεων πραγματοποιήθηκε με βάση τα τέσσερα τεύχη του βιβλίου "Η Γλώσσα". Επιλέχθηκε το 50% των κειμένων με τυχαία δειγματοληψία. Καταγράφηκαν και ομαδοποιήθηκαν οι λέξεις που βρίσκονταν

στα κείμενα και στη συνέχεια ταξινομήθηκαν σύμφωνα με τη συχνότητα εμφάνισής τους σε λέξεις υψηλής, μέσης και χαμηλής συχνότητας. Οι λέξεις κάθε κατηγορίας αριθμήθηκαν και επιλέχθηκαν 11 λέξεις σε κάθε κατηγορία, 33 λέξεις. Επίσης, ελήφθησαν 17 λέξεις με τυχαία δειγματοληψία από ένα Λεξικό. Κατασκευάστηκαν ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής με τέσσερις εναλλακτικές απαντήσεις σε κάθε ερώτηση-λέξη. Πραγματοποιήθηκε έρευνα σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση χορηγήθηκε το τεστ σε 67 μαθητές/τριες (24 μαθήτριες, 43 μαθητές) ηλικίας 11 ετών περίπου. Κατασκευάστηκαν 53 ερωτήσεις. Επακολούθησε ανάλυση ερωτήσεων κατά την κλασική θεωρία και με τη μέθοδο της παραγοντικής ανάλυσης. Επιλέχθηκαν 30 ερωτήσεις που είχαν ικανοποιητικά ψυχομετρικά χαρακτηριστικά. Στη δεύτερη φάση χορηγήθηκε το τεστ σε 112 μαθητές/τριες (60 μαθητές, 62 μαθήτριες). χρησιμοποιήθηκαν οι 27 ερωτήσεις από την πρώτη φάση της έρευνας που κρίθηκαν ικανοποιητικές και κατασκευάστηκαν επιπλέον 13 ερωτήσεις, σύνολο 40 ερωτήσεις. Επιλέχθηκαν 30 ερωτήσεις.

ΕΝΤΑΞΗ Α.μ.Ε.Α

Η ένταξη ατόμων με ψυχική νόσο στην αγορά εργασίας

Μπαριτάκη Ι., Κλώντζα Κ., Αδραχτά Δ., Καβροχωριανού Τ., Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής Ηρακλείου

Ο σκοπός της έρευνας ήταν η ευαισθητοποίηση εργοδοτών και η ενημέρωσή τους για τα προγράμματα Επίδοσης Νέων Θέσεων Εργασίας για ΑΜΕΑ του Ο.Α.Ε.Δ. καθώς και η επαγγελματική αποκατάσταση ατόμων με ψυχική νόσο. Επομένως οι ομάδες στόχου ήταν δύο:

1. ψυχικά ασθενείς που συνεργάζονται με την ΥΕΕΑ και
2. εργοδότες με επιχειρήσεις στο νομό Ηρακλείου.

Από ένα αρχικό δείγμα 250 ατόμων, ηλικίας 18 - 40, επιλέχθηκαν να συμμετέχουν 27 (15 άνδρες, 12 γυναίκες) στην προετοιμασία για κατάρτιση και ενίσχυση για την ένταξη τους στην αγορά εργασίας.

Από πρόερευνα οι εργοδότες που επέλεξαν για προσπάθεια προσέγγισης και ευαισθητοποίησης ήταν αρχικά 100. Πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με 50 από αυτούς, υπήρξαν 17 προτάσεις ενδιαφέροντος για πρόσληψη ΑΜΕΑ, ενώ τελικά συνεργασία επιτεύχθηκε με 10 απ' αυτούς.

Είναι σημαντικά τα στοιχεία που προκύπτουν για τη στάση των εργοδοτών απέναντι στην ψυχική ασθένεια:

- το τι ορίζουν ως ψυχική ασθένεια και η άγνοια τους για αυτήν
- η αρνητική ή ουδέτερη στάση τους για να προσλάβουν έναν ασθενή στην εργασία τους έστω και με επιδότηση από τον ΟΑΕΔ
- την εμπειρία τους από την προσωπική επαφή με έναν ασθενή
- την εικόνα που έχουν για τη συμπεριφορά αλλά και την αποδοτικότητα ενός ασθενή στην εργασία αλλά και για

- το ποιες είναι οι πιθανές ωφέλειες από την ένταξή τους ως εργοδότες σε ένα τέτοιο πρόγραμμα
- και τέλος το προφίλ των εργοδοτών καθώς τελικά εκείνοι που προσέλαβαν άτομα με ψυχική νόσο άνηκαν στο συγγενικό ή φιλικό τους περιβάλλον

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η αδυναμία ένταξης ψυχικά ασθενών στην αγορά εργασίας επηρεάζεται από ένα συνδυασμό παραγόντων. Τρόποι αξιολόγησης της παρούσας έρευνας θα συζητηθούν στην παρουσίαση της εργασίας.

Ανίχνευση των στάσεων μαθητών δημοτικού σχολείου απέναντι στα παιδιά με νοητική ανεπάρκεια: Μια πολύ σημαντική πτυχή υλοποίησης της συνεκπαίδευσης

Γεωργιάδη Μ., υπ. διδάκτωρ Πανεπιστημίου Κρήτης

Η συγκεκριμένη μελέτη ερευνά τις στάσεις των μαθητών Γ' και Δ' τάξης που φοιτούν σε Δημοτικά σχολεία της Κρήτης απέναντι στα παιδιά με νοητική ανεπάρκεια. Η ανίχνευση των στάσεων των μαθητών αποτελεί έναν πολύ σημαντικό παράγοντα υλοποίησης της συνεκπαίδευσης (δηλαδή της κοινής φοίτησης μαθητών με και χωρίς ειδικές ανάγκες στο πλαίσιο της συνηθισμένης σχολικής τάξης).

Για τη συγκέντρωση των απόψεων των μαθητών εφαρμόζουμε τόσο ποσοτικά (ερωτηματολόγιο) όσο και ποιοτικά (τεχνική «ζωγραφίζω και γράφω») ερευνητικά εργαλεία. Με τον συνδυασμό αυτό στοχεύουμε να αντλήσουμε όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία για το τι πιστεύουν οι μαθητές για τα παιδιά με νοητική ανεπάρκεια.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποτελεί η εξέταση του κατά πόσο η ύπαρξη ή μη ειδικής μονάδας (ειδικό σχολείο, ειδική τάξη) στο χώρο του συνηθισμένου δημοτικού σχολείου επηρεάζει τις στάσεις των μαθητών απέναντι στα παιδιά με νοητική ανεπάρκεια.

Στάσεις απέναντι σε ανεπιθύμητες σχολικές καταστάσεις: Μια πιλοτική μελέτη σε μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου

Τσάκαλης Π.

Η συγκεκριμένη μελέτη εστιάζει το ενδιαφέρον της στις στάσεις μαθητών Δημοτικού και Γυμνασίου απέναντι σε βασικές καθημερινές 'ανεπιθύμητες' καταστάσεις, όπως τα προβλήματα επίδοσης, οι διαταραχές της προσοχής κ.ο.κ.

Μελετούνται τόσο οι στάσεις που οι μαθητές υιοθετούν απέναντι σε καταστάσεις που πρωταγωνιστούν συμμαθητές τους, όσο και η αξιολόγηση των αντιδράσεων συμμαθητών και δασκάλων/καθηγητών απέναντι σε αυτές τις ανεπιθύμητες καταστάσεις, όταν είναι πρωταγωνιστές οι ίδιοι ή συμμαθητές τους. Οι στάσεις αυτές, ειλόγως, ποικίλουν ανάλογα τις εκάστοτε περιστάσεις. Αυτό που εδώ επιχειρείται είναι να μελετηθούν όσες ομοιότητες και διαφορές τυχόν διαφανούν στις στάσεις των μαθητών, οι οποίες θα επέτρεπαν 1) πρωτίστως την οριοθέτηση της έννοιας 'ανεπιθύμητη κατάσταση' στα σχολικά πλαίσια τόσο για 'κρίτες'

όσο και για 'επικρινόμενους' και 2) βέβαια τη διατύπωση κατευθυντήριων γραμμών ερμηνευτικής προσέγγισης: α) των αντιδράσεων των μετεχόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία σε αυτές τις καταστάσεις, και β) της αξιολόγησης των αντιδράσεων αυτών από μέρος της κάθε πλευράς του δίπολου εκπαιδευτικός-μαθητής. Οι επιμέρους αυτές διαφορές, καθορίζουν πολύ συχνά τους όρους επικοινωνίας μαθητών-εκπαιδευτικού ή μεταξύ συμμαθητών και ευθύνονται για διαταραχές της μεταξύ τους ομαλής επικοινωνίας. Η μελέτη και κατανόηση των μηχανισμών διαχείρισης των συγκρούσεων στα σχολικά δρώμενα μπορεί να συμβάλλει στην εξασφάλιση της επιτυχίας του παιδαγωγικού έργου είτε υποδεικνύοντας στρατηγικές παρέμβασης στη σχολική τάξη, είτε στρατηγικές κατάλληλης προετοιμασίας των εκπαιδευτικών λειτουργιών.

Η ψυχοπαιδαγωγική και διδακτική αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών από τους δασκάλους των τμημάτων ένταξης

Ζησιμόπουλος Δ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών, το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών εστιάζεται συχνά στις δυσκολίες μάθησης που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολείο, γεγονός που εμποδίζει την απρόσκοπτη ένταξή τους στο γενικό σχολείο.

Με τον πρόσφατο νόμο 2817/2000 περί «της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» καθορίζεται το πλαίσιο του κοινού σχολείου ως ο κατεχόμενος χώρος, όπου θα πρέπει να λαμβάνει χώρα η εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες είτε στη σύνθετη σχολική τάξη με παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής είτε στα τμήματα ένταξης που λειτουργούν μέσα στα σχολεία της γενικής και τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Είναι πασιφανές ότι με τη σταδιακή εφαρμογή του νόμου ο εκπαιδευτικός του τμήματος ένταξης θα κληθεί να ανταποκριθεί σ' ένα πολυσύνθετο και απαιτητικό έργο, το οποίο θα απαιτεί υψηλό επίπεδο ικανοτήτων και κατάρτισης.

Τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε δείγμα εκπαιδευτικών από 40 τμήματα ένταξης όμως, χρήζουν προβληματισμού όσον αφορά την ικανότητα των εκπαιδευτικών να καταρτίζουν εξατομικευμένα διδακτικά υποστηρικτικά προγράμματα που να ανταποκρίνονται στις δυσκολίες μάθησης των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Κατά συνέπεια, καθίσταται σαφής η αναγκαιότητα της περαιτέρω επιμόρφωσής τους προκειμένου να καταστούν ικανοί να ανταποκριθούν στα νέα αυξημένα καθήκοντά τους.

Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση των παιδιών που φοιτούν σε Τμήματα Ένταξης

Μουταβελής Α., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η Ψυχολογία της Εκπαίδευσης αποτυπώνει τα τελευταία χρόνια, ενδιαφέροντα ευρήματα, που σχετίζουν το επίπεδο επιτυχίας

του ανθρώπου με το πώς αισθάνεται ο ίδιος για τον εαυτό του. Η παρούσα μελέτη στοχεύει να διερευνήσει το βαθμό της αυτοεκτίμησης των παιδιών που φοιτούν σε Τμήματα Ένταξης καθορίζοντας τη διαφοροποίηση με τους υπόλοιπους μαθητές. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε Δημοτικά Σχολεία αστικών και ημιαστικών περιοχών της χώρας. Η συλλογή των ερευνητικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χορήγηση ερωτηματολογίου σε μαθητές της Δ', Ε', Στ' Τάξης που φοιτούν σε Τμήματα Ένταξης καθώς και στους συμμαθητές τους. Τα βασικά ευρήματα επιβεβαιώνουν την αρχική υπόθεση ότι τα παιδιά που φοιτούν σε Τμήματα Ένταξης έχουν χαμηλότερα βαθμό αυτοεκτίμησης στις περισσότερες κλίμακες του ερωτηματολογίου σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν την ανάγκη παρεμβατικών προγραμμάτων για την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης των συγκεκριμένων παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Αγωγής. Η εφαρμογή τους θα τα βοηθήσει παράλληλα να αυξήσουν τις μαθησιακές τους επιδόσεις, να γίνουν αποδεκτά και να ενσωματωθούν πλήρως στην ομάδα της Τάξης και τη μικροκοινωνία του Σχολείου γενικότερα. Τέτοια παρεμβατικά προγράμματα θα μπορούσαν ίσως ν' αναδείξουν τις ήδη υπάρχουσες δομές των Τμημάτων Ένταξης σε εκπαιδευτικό εργαλείο απαραίτητο στο σχολικό μας σύστημα.

Η κοινωνική συνηγορία σαν στοιχείο επαγγελματισμού της Ειδικής Αγωγής

Λαλένη Α., Εθνικό Ίδρυμα Κωφών, Πανόραμα - Θεσσαλονίκη

Θεωρώντας ότι σκοπιμότητα της ειδικής αγωγής είναι η ενδυνάμωση του ατόμου που χρειάζεται βοήθεια, είναι αδιανόητο να αγνοήσουμε τα στοιχεία του περιβάλλοντος του. Ουσιαστικά η εμφάνιση της κοινωνικής συνηγορίας γίνεται αισθητή μέσα από την προσφορά των υπηρεσιών της ειδικής αγωγής πρώτα στο περιβάλλον και διοχετεύεται έμμεσα στο άτομο με τις ειδικές ανάγκες.

Η διαμόρφωση του περιβάλλοντος είναι ουσιαστική κατά το στάδιο της προετοιμασίας, της προσαρμογής και αργότερα της αξιοποίησης των ικανοτήτων που αποκατέστησε η ειδική αγωγή και είναι αποτέλεσμα της αποδοτικότητας των επαγγελματιών και των δημοσίων και κοινωνικών υπηρεσιών. Η αποτελεσματικότητα της οικογενειοκεντρικής σύγχρονης παρέμβασης, που αποδείχθηκε σε διεθνές και τοπικό επίπεδο, απαιτεί από τους επαγγελματίες του κλάδου περισσότερα προσόντα παιδείας από αυτά που τους παρέχει η ειδική επιστημονική τους εκπαίδευση. Αντίστοιχα οι υπηρεσίες που προσφέρονται απαιτούν μια διευρυμένη συνέπεια και ευαισθησία για να μειωθούν τα γενικά προβλήματα ποιότητας του δημόσιου τομέα.

Το πρόβλημα των ειδικών προσδιορίζεται στην αγωγή και την παιδεία που τους παρέσχε η εκπαίδευσή τους και το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτισμικό γίγνεσθαι. Τα προβλήματα των υπηρεσιών συνίστανται κυρίως σε αυτά που έχουν σχέση με τα οικονομικά περιθώρια των υπηρεσιών και τις υλικοτεχνικές υποδομές, καθώς επίσης και σε εκείνα που σχετίζονται με θέματα παιδείας και ιδεολογίας.

Ακαδημαϊκή και κοινωνική ζωή των φοιτητών με αναπηρίες ή παθήσεις στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης *Μητσοπούλου Χ., Ευκλείδη Α., Κούρτης Σ., Χρηστίδης Δ.*

Η έρευνα αυτή αποσκοπούσε στην καταγραφή των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές του Α.Π.Θ. με αναπηρίες ή παθήσεις όσον αφορά τις σπουδές τους αλλά και την ένταξή τους στην κοινωνική ζωή του πανεπιστημίου. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 56 φοιτητές που έπασχαν από σκλήρυνση κατά πλάκας (n=7), διαβήτη (n=18), ή παρουσίαζαν διαταραχές όρασης (n=8), διαταραχές ακοής (n=11) ή κινητικά προβλήματα (n=10). Η καταγραφή των δυσκολιών έγινε με τη βοήθεια ερωτηματολογίου που περιλάμβανε θέματα σχετικά με: α) τις ακαδημαϊκές σπουδές (μελέτη διδασκαλία, εξετάσεις κ.ά.) β) τη ζωή στο χώρο του πανεπιστημίου (συμμετοχή σε δραστηριότητες του πανεπιστημίου, σχέσεις με συμμαθητές και καθηγητές κ.ά.). Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο ανάλογα με την προσωπική τους εμπειρία. Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με ανάλυση διακύμανσης προκειμένου να διερευνηθεί η επίδραση της αναπηρίας ή πάθησης στις δυσκολίες που συναντούν οι φοιτητές. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι φοιτητές με αναπηρίες ή παθήσεις δεν αποτελούν ομοιογενή ομάδα και ότι η κάθε κατηγορία αναπηρίας ή πάθησης αντιμετωπίζει διαφορετικές ακαδημαϊκές (εξετάσεις, μελέτη) και κοινωνικές δυσκολίες (συναναστροφές με άλλους φοιτητές, υποστήριξη από πανεπιστήμιο, συμμετοχή σε ομάδες του πανεπιστημίου).

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Παρουσίαση αγγλικού δίγλωσσου δημοτικού σχολείου ως μοντέλο προώθησης του ελληνικού πολιτισμού *Κούμη-Καστελανίδου Α., Καλαμπάκη- Πρασίδου Μ., Καλδή Σ.*

Το σχολικό ίδρυμα που παρουσιάζεται αποτελεί έναν ιστορικό θεσμό για την ελληνορθόδοξη κοινότητα του Νοτίου Λονδίνου αφού είναι το πρώτο δημόσιο αγγλικό δημοτικό σχολείο που προωθεί την ελληνική γλώσσα, κουλτούρα και συνείδηση, καθώς επίσης και την ορθόδοξη θρησκεία. Το σχολείο βρίσκεται στο ξεκίνημα της ιστορίας του καθώς η λειτουργία του άρχισε το σχολικό έτος 2000-2001. Ακολουθείται συστηματικά παρουσίαση του μοντέλου αυτού του σχολείου διαμέσου του ιστορικού πλαισίου ίδρυσής του, του τρόπου λειτουργίας του και τις μελλοντικές προοπτικές για εξέλιξή του σε πολιτισμικό κέντρο στα πλαίσια μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας όπως αυτήν της Αγγλίας. Σημαντική πτυχή αποτελεί η εν δράσει μακρόχρονη ερευνητική προσέγγιση της αποτελεσματικότητας του σχολείου στη γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των δίγλωσσων μαθητών σε σχέση με άλλες μορφές δίγλωσσης μάθησης.

Εθνικά στερεότυπα/προκαταλήψεις στο νηπιαγωγείο και ο ρόλος της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Γκόβαρης Χ., Τζουλιάνη Μ.

Η πολυπολιτισμική σύνθεση του πληθυσμού στα σημερινά νηπιαγωγεία θέτει μια σειρά από προβληματισμούς που άπτονται τόσο της διδακτικής μεθοδολογίας όσο και των στόχων της κοινωνικής μάθησης. Στο επίπεδο της κοινωνικής μάθησης ιδιαίτερη σημασία πρέπει να αποδοθεί στη διάχυση εθνικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων, τα οποία ενδεχομένως να οδηγήσουν σε συγκρούσεις και περιθωριοποιήσεις των αλλοδαπών μαθητών. Το ερώτημα που τίθεται εδώ είναι τι μπορεί να προσφέρει η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Σκοπός της εισήγησης είναι να παρουσιασθούν οι βασικές αρχές της και να εξειδικευθούν από τη σκοπιά της αναγκαιότητας για αποδόμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων.

Ο ρόλος της μουσικής στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης των πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων

Σακελλαρίδης Γ.

Πολλοί θεωρητικοί μελετητές και ερευνητές έχουν αποφανθεί ήδη για τη σπουδαιότητα του ρόλου της Μουσικής στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης των πολιτισμικά διαφορετικών μαθητών. Στα πλαίσια της πολυπολιτισμικής μουσικής προσέγγισης η μουσική δεν εξετάζεται αποκομμένη από το κοινωνικοπολιτισμικό της πλαίσιο αλλά σε συνάρτηση με αυτό. Αυτή η σύνδεση μουσικής και κοινωνικοπολιτισμικού πλαισίου παρέχει τις δυνατότητες ανάπτυξης της αυτοεκτίμησης των πολιτισμικά διαφορετικών μαθητών, εφόσον εφαρμοστούν βασικές αρχές της πολυπολιτισμικής μουσικής εκπαίδευσης.

Η παροχή δυνατοτήτων κατάθεσης εμπειριών εκ μέρους των μαθητών, η όσο το δυνατόν αρμονικότερη συνεργασία σπιτιού-σχολείου, ο σεβασμός των ιδιαίτερων ικανοτήτων των παιδιών και η αναφορά στον ατομικό πολιτισμό του κάθε μαθητή, αντί στον εθνοτικό πολιτισμό, είναι δυνατόν να συνεισφέρουν, μέσω της μουσικής διδασκαλίας, στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης των παιδιών.

Επειδή η θετική αυτοεκτίμηση αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα γνωστικής και συναισθηματικής επιτυχούς παρουσίας των παιδιών μέσα και έξω από το σχολείο, καταδεικνύεται η σημασία που πρέπει να αποδίδεται στην προσέγγιση της διδασκαλίας της μουσικής στις περιπτώσεις πολιτισμικά κυρίως διαφορετικών μαθητών.

Αυτοί πολλές φορές εμφανίζουν σημεία αρνητικής αυτοεκτίμησης και λόγω της έλλειψης αναγνώρισης της πολιτισμικής ή της προσωπικής τους ταυτότητας. Υποστηρίζεται δε ότι η έλλειψη αυτοεκτίμησης ακολουθείται συχνά από συμπτώματα κατάθλιψης.

Έχει αποδειχθεί όμως ότι η πολυπολιτισμική μουσική εκπαίδευση είναι δυνατόν να συμβάλει στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης αυτών των πολιτισμικά διαφορετικών μαθητών. Προς αυτό το σημείο θα κινηθεί η μελέτη του θέματός μας.

Μελέτη περίπτωσης ενός δίγλωσσου και πολυπολιτισμικού σχολείου στην Αττική: Μοντέλο εκπαίδευσης και προβληματισμού

Καλδή Σ., Ρήγα Ε.Ε.

Με αυτήν την εισήγηση επιχειρείται η παρουσίαση ενός δίγλωσσου και πολυπολιτισμικού σχολικού ιδρύματος στην περιοχή της Αττικής με σκοπό τόσο την κατανόηση του μοντέλου δίγλωσσης και πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης, την οποία προσφέρει στα πλαίσια της ελληνικής κοινωνίας, αλλά και τις οποιεσδήποτε βελτιωτικές προτάσεις που προέρχονται από την συστηματική εμπειρική προσέγγιση. Η σχολική μονάδα προσεγγίστηκε ερευνητικά ως μελέτη-περίπτωση και τα εμπειρικά δεδομένα συγκεκριθήκαν διαμέσου α) συνεντεύξεων με μαθητές και εκπαιδευτικούς, β) επιτόπιας παρατήρησης και γ) αρχαιακού υλικού. Η προσπάθεια ανάλυσης και παρουσίασης του μοντέλου αυτής της σχολικής μονάδας γίνεται με βάση τους εξής θεματικούς άξονες: α) τη σύνθεση των μαθητών, β) το πρόγραμμα σπουδών, γ) την ειδική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, δ) τη συνεργασία με γονείς και την ευρύτερη κοινότητα, ε) την αξιολόγηση των μαθητών και στ) χρηματοδότηση από το υπουργείο Παιδείας ή/και άλλους φορείς.

Η Εκπαιδευτική Προσέγγιση του Πένθους και του Θανάτου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Μία συγκριτική μελέτη μεταξύ Ελλάδος και Αγγλίας

Παυλίδη Β.

Η παρούσα έρευνα έχει στόχο να συγκρίνει την προσέγγιση της Ελλάδας και της Αγγλίας στα θέματα του πένθους και του θανάτου στο χώρο της εκπαίδευσης, προσδιορίζοντας τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις στα σχολεία και καταγράφοντας τις μεθόδους αντιμετώπισης του πένθους από το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου. Τέλος, η διερεύνηση των συναισθημάτων των εκπαιδευτικών κατά τη διάρκεια διδασκαλίας της έννοιας του θανάτου είναι ένας ακόμα στόχος της έρευνας. Στην έρευνα συμμετείχαν 8 δημοτικά σχολεία (4 στην Αγγλία και 4 στην Ελλάδα) και η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσω συνεντεύξεων και ερωτηματολογίων. Τα αποτελέσματα της έρευνας στοιχειοθετούν μια κοινή εικόνα και στις δυο χώρες όσον αφορά τη πλήρη απουσία γραπτών νομοθεσιών αντιμετώπισης του πένθους και της διδασκαλίας της έννοιας του θανάτου. Παρόλα αυτά στην Αγγλία το θέμα του θανάτου προβλέπεται και διδάσκεται στα πλαίσια δυο ενοτήτων: των θρησκευτικών (Religious Education) και της Προσωπικής Κοινωνικής και Ιατρικής Εκπαίδευσης (PSHE), ενώ στα ελληνικά σχολεία καμία εκπαιδευτική ενότητα δεν προβλέπει την διδασκαλία του θέματος αυτού. Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων και των δυο κρατών εμφανίζεται μη-εκπαιδευμένο γύρω από το πένθος και τον θάνατο, και συνεπώς να δηλώνει ιδιαίτερα ανασφαλές σε περίπτωση διδασκαλίας του θέματος. Εν τούτοις ένα υψηλό ποσοστό δασκάλων στην Αγγλική εκπαίδευση αναφέρει ότι έχει παρακολουθήσει σεμινάρια ευαισθητοποίησης σε θέματα πένθους και θανάτου.

ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Επιπτώσεις του άγχους κατά τη διάρκεια επιτέλεσης μνημονικών έργων

Βασιλάκη Ε.

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι το άγχος μειώνει την επίδοση σε συγκεκριμένα γνωστικά έργα κυρίως στα δύσκολα που απαιτούν πόρους (resources) της μνήμης. Σύμφωνα με αρκετούς ερευνητές (Sarason, 1984. Eysenck και Calvo, 1992), τα αγχώδη άτομα ασχολούνται με σκέψεις σχετικές και άσχετες προς το επιτελούμενο έργο και χρησιμοποιούν μερικούς από τους πόρους επεξεργασίας του συγκεκριμένου έργου. Οι σκέψεις παρεμβαίνουν στη λειτουργία της προσοχής όταν επεξεργάζεται πληροφορίες σχετικές με το επιτελούμενο έργο, μειώνοντας έτσι το διαθέσιμο γνωστικό δυναμικό για την επεξεργασία και επιτέλεση του συγκεκριμένου έργου. Με βάση αυτό το θεωρητικό υπόβαθρο διερευνήσαμε τη σχέση άγχους, γνωστικής παρεμβολής και λειτουργίας της μνήμης κατά την επιτέλεση ενός γνωστικού έργου. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήσαμε: α) το υποτέστ μνήμης του Wisc Intelligence Test, β) την κλίμακα για το άγχος λόγω καταστάσεων και το δομικό άγχος (State - Trait Anxiety, Spielberger, 1971) και γ) τη κλίμακα γνωστικής παρεμβολής (Cognitive Interference Questionnaire, Sarason et. al. 1986). Πρόθεση μας ήταν να διερευνήσουμε τη σχέση ανάμεσα στην επίδοση στο υποτέστ μνήμης και τα επίπεδα άγχους και γνωστικής παρεμβολής. Εξετάσαμε ατομικά 105 παιδιά ηλικίας 11 - 12 ετών. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στα επίπεδα άγχους και γνωστικής παρεμβολής, αρνητική σχέση ανάμεσα στην επίδοση στο υποτέστ μνήμης και την γνωστική παρεμβολή. Η βηματική ανάλυση παλινδρόμησης έδειξε ότι η επίδοση στο υποτέστ μνήμης και η γνωστική παρεμβολή συμμετέχουν στην σχηματοποίηση του άγχους λόγω καταστάσεων. Ενώ μόνο η γνωστική παρεμβολή συμμετέχει στη σχηματοποίηση του δομικού άγχους. Τα ευρήματα αυτά ερμηνεύονται με βάση ευρήματα παραπλήσιων ερευνών από τη διεθνή βιβλιογραφία.

Ο ρόλος των χαρακτηριστικών των μετεωρολογικών χαρτών και των ατομικών διαφορών στη μελέτη ατμοσφαιρικών φαινομένων με μετεωρολογικούς χάρτες

Βεκύρη Ι.

Η μελέτη διερεύνησε το πώς τα χαρακτηριστικά μετεωρολογικών χαρτών και των χρηστών τους (γνώσεις και «οπτικο-χωρικές» ικανότητες) μπορούν να επηρεάσουν την επεξεργασία των δεδομένων που οι χάρτες απεικονίζουν. Φοιτητές Πανεπιστημίου (N = 45) χρησιμοποίησαν χάρτες για τη διεκπεραίωση δύο εργασιών που απαιτούσαν τη διερεύνηση επιστημονικών σχέσεων ανάμεσα σε καιρικά φαινόμενα. Η μελέτη σύγκρινε δύο είδη χαρτών. Οι «σύνθετοι» χάρτες επέτρεπαν την παρατήρηση στοιχείων για περισσότερα από ένα ατμοσφαιρικά φαινό-

μενα, για παράδειγμα, συνδύαζαν στοιχεία για την κατεύθυνση και ταχύτητα των ανέμων, την ατμοσφαιρική πίεση και τις βροχοπτώσεις. Οι «απλοί» χάρτες, παρουσίαζαν πληροφορίες για ένα μόνο καιρικό φαινόμενο. Η έρευνα έδειξε ότι η επίδοση με τους απλούς και τους σύνθετους χάρτες ήταν συνάρτηση των χαρακτηριστικών των φοιτητών. Οι φοιτητές που είχαν γνώσεις μετεωρολογίας όπως και αυτοί που είχαν περιορισμένες «οπτικο-χωρικές» ικανότητες εργάστηκαν πιο αποτελεσματικά όταν χρησιμοποίησαν «σύνθετους» χάρτες. Οι «σύνθετοι» χάρτες δεν επηρέασαν την επίδοση των φοιτητών που είχαν περιορισμένες γνώσεις ή υψηλές ικανότητες στην επεξεργασία «οπτικο-χωρικών» πληροφοριών. Τέλος, οι φοιτητές που είχαν γνώσεις μετεωρολογίας είχαν καλύτερη επίδοση και με τα δύο είδη χαρτών. Τα αποτελέσματα της έρευνας συμβάλλουν στην κατανόηση των παραγόντων που επηρεάζουν την επεξεργασία γραφικών παραστάσεων και στην ανάπτυξη προδιαγραφών για το σχεδιασμό γραφικών παραστάσεων που βοηθούν τη μάθηση.

Η σχέση της αυτοεκτίμησης της μνήμης με την αντικειμενική της εκτίμηση σε ένα δείγμα ατόμων μέσης - μεγάλης ηλικίας από την κοινότητα

Οικονόμου Α., Μερμίγκη Π., Λυμπεροπούλου Ο., Ζερβούλη Α., Τουπαλιή Β.

Η διερεύνηση της σχέσης υποκειμενικής-αντικειμενικής εκτίμησης της μνήμης σε άτομα από την κοινότητα έχει οδηγήσει σε αντικρουόμενα ευρήματα. Ορισμένες έρευνες έχουν βρει μια θετική σχέση μεταξύ των δύο, άλλες όμως αποδίδουν τα αποτελέσματα της αυτοεκτίμησης της μνήμης σε δημογραφικούς ή συναισθηματικούς παράγοντες και όχι στην αντικειμενική της αξιολόγηση. Μεθοδολογικοί παράγοντες που έχουν συμβάλει στις διαφορές μεταξύ των ευρημάτων είναι το είδος του πληθυσμού που αξιολογείται, ο τρόπος που μετράται η αυτοεκτίμηση της μνήμης και οι κλίμακες μνήμης που χρησιμοποιούνται. Στην παρούσα μελέτη, εξετάστηκε η σχέση λεκτικών κλιμάκων μνήμης (από μια Ελληνική προσαρμογή του Wechsler Memory Scale-III), βαθμού κατάθλιψης (από το Beck Depression Inventory-II) και αυτοεκτίμησης μνήμης (βάσει 20 ερωτήσεων) σε ένα δείγμα 150 ατόμων άνω των 50 ετών από την κοινότητα, χωρίς ιστορικό διαταραχών μνήμης. Διεξήχθησαν αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης, με ανεξάρτητες μεταβλητές την ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο, το βαθμό κατάθλιψης και μετρήσεις λεκτικής μνήμης και εξαρτημένη μεταβλητή την αυτοεκτίμηση μνήμης (βαθμός χειροτέρευσης).

Οι μεταβλητές βαθμός κατάθλιψης και μνήμη εργασίας προέβλεψαν σε στατιστικώς σημαντικό βαθμό την αυτοεκτίμησης μνήμης ($p < .001$), εξήγησαν όμως συνολικά ένα μικρό ποσοστό της διακύμανσης. Συζητείται η θεωρητική και πρακτική σημασία των ευρημάτων.

Αντικείμενα μέσα σε σκηνές: Η συμβολή του «σχήματος» της σκηνής, της εικόνας και της ονομασίας των αντικειμένων στην αναγνώρισή τους

Σουσαμίδου-Καραμπέρη Α., Τμήμα Ψυχολογίας ΑΠΘ

Η έρευνα αυτή αποσκοπούσε να μελετήσει: (α) τη συμβολή του σχήματος της σκηνής στην αναγνώριση των τοπικών πληροφοριών της, δηλαδή των αντικειμένων της (β) το ρόλο που διαδραματίζει η εικόνα και η ονομασία των αντικειμένων μίας σκηνής στη λειτουργία της αναγνώρισης και (γ) τα δύο παραπάνω σε συνάρτηση με το φύλο. Εξετάστηκαν 96 υποκείμενα, μέσης ηλικίας 7 ετών και με ίση εκπροσώπηση των δύο φύλων, σε ένα έργο αναγνώρισης αντικειμένων μέσα σε σκηνές εσωτερικού και εξωτερικού χώρου. Η πολλαπλή ανάλυση διακύμανσης έδειξε ότι τα υποκείμενα αναγνώρισαν τα αντικείμενα με βάση τη σημασιολογική συμφωνία τους με το σχήμα της σκηνής παρά με βάση τη συγκεκριμένη εικόνα τους. Επομένως, το σχήμα αποδίδει ένα γενικό χαρακτηρισμό στη σκηνή χωρίς να μας πληροφορεί για τα επιμέρους αντικείμενα της. Στην αναγνώριση συμβάλει το ίδιο σημαντικά η ονομασία και η εικόνα του αντικείμενου, αφού τα υποκείμενα σημείωσαν παρόμοιες επιδόσεις στην εξέταση όπου το ζητούμενο αντικείμενο παρουσιαζόταν ως λέξη και σε αυτήν όπου παρουσιαζόταν ως εικόνα. Αγόρια και κορίτσια αναγνώρισαν τον ίδιο αριθμό αντικειμένων μέσα σε σκηνές.

Η σχέση της διαλεκτικής σκέψης, της υψηλής ηθικής-οντολογικής σκέψης και της ικανότητας χειρισμού της αβεβαιότητας με τη σοφία ως θετική μορφή της δια βίου ανάπτυξης

Μωραΐτου Δ., Ευκλείδη Α.

Στόχος της έρευνας ήταν η εμπειρική επιβεβαίωση της σχέσης της σοφίας με τη διαλεκτική σκέψη, την υψηλή ηθική-οντολογική σκέψη καθώς και με την ικανότητα χειρισμού της αβεβαιότητας βάσει ορθολογικών διεργασιών ή ευρετικών μεθόδων. Τέσσερα έργα με τη μορφή διλημάτων της "καθημερινής" ζωής χορηγήθηκαν με τυχαία σειρά σε οκτώ συμμετέχοντες, οι οποίοι υποδείχθηκαν από άτομα του γενικού πληθυσμού ως "σοφοί". Τα ίδια έργα χορηγήθηκαν και σε άλλα οκτώ άτομα, εξισωμένα με τους σοφούς συμμετέχοντες ως προς το φύλο, την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο. Το ένα από τα έργα αυτά στόχευε να εξετάσει το επίπεδο της πρώιμης διαλεκτικής σκέψης των συμμετεχόντων κι ένα δεύτερο κατασκευάστηκε με στόχο τη μέτρηση της σύνθετης διαλεκτικής τους σκέψης. Ένα ακόμη έργο στόχευε να εξετάσει το επίπεδο της ηθικής-οντολογικής σκέψης των ατόμων αυτών, βάσει της ικανότητάς τους να απαντήσουν σαφώς και με τρόπο συμβατό με την ορθολογικότητα στο οντολογικό ερώτημα για το νόημα της ύπαρξης. Το τέταρτο από τα έργα μας συνίστατο σε 5 επιμέρους προβλήματα πιθανολογικής φύσης κι αφορούσε στη διερεύνηση του βαθμού στον οποίο τα σοφά άτομα έκαναν χρήση ορθολογικών διεργασιών ή ευρετικών μεθόδων, σε σύγκριση με τους κοινούς ανθρώπους, προκειμένου να διαχειριστούν τη σύμφυτη με τη ζωή αβεβαιότητα. Από την επεξεργασία των δεδομένων μας προέκυψε στατιστικώς

σημαντική ($p \leq 0.05$) υπεροχή των σοφών ατόμων έναντι των κοινών ανθρώπων καθώς και ποιοτικές διαφορές μεταξύ τους ως προς την πρώιμη διαλεκτική σκέψη και την υψηλή ηθική-οντολογική σκέψη.

Εξάρτηση/ ανεξαρτησία από το πεδίο: Δείκτης γνωστικού ύψους ή γνωστικής ικανότητας;

Παπαντωνίου Γ., Ευκλείδη Α.

Στόχος της έρευνας ήταν η διακρίβωση των σχέσεων του γνωστικού ύψους: εξάρτηση/ανεξαρτησία από το πεδίο με παράγοντες γνωστικών ικανοτήτων. Στην έρευνα συμμετείχαν 390 μαθητές και φοιτητές, και των δύο φύλων, ηλικίας 11, 13, 15, 17 και 22 ετών. Οι συμμετέχοντες εξετάστηκαν σε δύο συστοιχίες γνωστικών έργων: η μία απευθυνόταν στη λεκτική, στη χωρική-εικονική και στην επαγωγική ικανότητα και η άλλη στην ανεξαρτησία από το πεδίο. Η δομή της συστοιχίας των έξι τεστ τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για την εκτίμηση των γνωστικών ικανοτήτων ελέγχθηκε και επιβεβαιώθηκε μέσα από την εφαρμογή της επιβεβαιωτικής ανάλυσης παραγόντων με το στατιστικό πρόγραμμα EQS (Bentler, 1993). Η ίδια ανάλυση έδειξε ότι ο παράγοντας της γενικής νοημοσύνης, εκτός από μέρος της διακύμανσης των τριών γνωστικών ικανοτήτων (λεκτικής, χωρικής-εικονικής και επαγωγικής), εξηγεί και μέρος της διακύμανσης της ανεξαρτησίας από το πεδίο. Η τελευταία βρέθηκε, επίσης, να συσχετίζεται με τη χωρική-εικονική ικανότητα. Τα ευρήματα αυτά ενισχύουν την άποψη ότι η ανεξαρτησία από τα πεδία, τουλάχιστον όταν αξιολογείται μέσα από τεστ τύπου Ενσωματωμένων Σχημάτων, αποτελεί μάλλον δείκτη ικανότητας παρά ύψους.

Ο ρόλος του πλαισίου στην αναγνώριση αντικειμένων από άτομα ηλικίας 7-20 ετών

Σουσαμίδου-Καραμπέρη Α.

Στόχοι της παρούσας εργασίας ήταν η μελέτη της επίδρασης του πλαισίου στην αναγνώριση γνωστών αντικειμένων και η εξέταση της ηλικίας και του φύλου σε σχέση με τον παράγοντα του πλαισίου. Για τους σκοπούς αυτούς εξετάστηκαν 350 υποκείμενα πέντε διαφορετικών ηλικιών, (7,9,11,13,15,17 και 20) με ίση εκπροσώπηση των δύο φύλων. Τα υποκείμενα κλήθηκαν να αναγνωρίσουν γνωστά αντικείμενα στα οποία το πλαίσιο, που συμφωνούσε με το εικονιζόμενο αντικείμενο, παρέμενε το ίδιο ανάμεσα στο στάδιο παρουσίας και εξέτασης, άλλαζε ή απουσίαζε. Η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι η παρουσία του σύμφωνου πλαισίου διευκόλυνε τη λειτουργία της αναγνώρισης, ενώ η αλλαγή ή η απουσία πλαισίου δυσχέρανε τη λειτουργία αυτή. Η εξελικτική πορεία αναγνώρισης αντικειμένων σε σύμφωνο πλαίσιο ήταν ανοδική από την ηλικία των 7 ως 15 ετών και καθοδική ως την ηλικία των 20 ετών, ενώ στις συνθήκες απουσίας και αλλαγής του πλαισίου το εξελικτικό μοτίβο παρουσίασε πολλές διακυμάνσεις. Τέλος, τα κορίτσια αναγνώρισαν περισσότερα αντικείμενα από τα συνομήλικά τους αγόρια, και μάλιστα στην περίπτωση όπου το πλαίσιο απουσίαζε.

ΟΜΑΔΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Συγκριτική μελέτη της λειτουργίας των σχημάτων δράσης, κατά τη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων σε διαφορετικές ομάδες απόμων με αποκλίνουσα συμπεριφορά.

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Κανελλάκη Σ.

Ομιλητές:

- Κανελλάκη Σ.
- Βαλιανάτου Δ.
- Νέστορος Ι.

Από τη δημιουργική γραφή στο θεατρικό δρώμενο

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Σακελλαρίδου-Λενούδια Μ.

Από τη δημιουργική γραφή στο θεατρικό δρώμενο ή Όταν ο «ΜΙΚΡΟΣ ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ» του ANTOINE DE SAINT – EXUPÉRY συναντά το ΠΤΩΧΟΝ ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΟΝ του ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ «μίαν εσπέραν . . .» στο «μικρόν θαλάσσιον άντρον» που «το είχαν ευτρεπίσει και στολίσαι αι νύμφαι των θαλασσών» (από το διήγημα «ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ ΚΥΜΑ»).

Η εξελικτική πορεία δράσης του Εργαστηρίου περιλαμβάνει τέσσερα στάδια.

1ο Στάδιο:	Συνοπτική παρουσίαση του Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής που λειτουργεί στο Ρόδο. Περιεχόμενο, στόχοι, ομάδες εργασίας παιδιών, μεθοδολογία, συμπεράσματα.
2ο Στάδιο:	Λειτουργία Εργαστηρίου. Οι συμμετέχοντες θα οδηγηθούν μέσα από ασκήσεις επικοινωνίας, σωματικής έκφρασης, χαλάρωσης, φαντασίας κ.α. στη σύνθεση κειμένων, ιστοριών κ.α. με ερέθισμα λογοτεχνικά, μουσικά, θεατρικά, εικαστικά έργα.
3ο Στάδιο:	Θεατρική Δράση. Τα μέλη των ομάδων θα αποδώσουν τις ιστορίες, τα κείμενα που έγραψαν με ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ χρησιμοποιώντας διάφορα υλικά (μάσκες, καπέλα, πανιά κ.α.).
4ο Στάδιο:	Αξιολόγηση του τρόπου εργασίας, μέσω της «στοχαστικο-κριτικής» διαδικασίας.

Μέγιστος αριθμός συμμετεχόντων: 30

Ομιλητές:

- Σακελλαρίδου-Λενούδια Μ.
- Σακελλαρίδης Γ., Ξανθάκου Γ.
- Κοντογιάννη Α.

Μεταπτυχιακές σπουδές στην κλινική ψυχολογία: Το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα SOKRATES/ ERASMUS MAPS –C (2002 - 2003)

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Καλαντζή-Αζίζι Α.

Στο εργαστήριο αυτό θα παρουσιασθεί η πορεία των εργασιών στα πλαίσια της μεταπτυχιακής εκπαίδευσης στην Κλινική Ψυχολογία σε 5 ευρωπαϊκά κράτη (Αυστρία- Ελλάδα- Γερμανία- Ιρλανδία/ Αγγλία- Λουξεμβούργο). Η διαμόρφωση των προτάσεων που οδηγούν σε ελάχιστα κριτήρια, τα οποία θα πρέπει να πληρούν τα μεταπτυχιακά προγράμματα Κλινικής Ψυχολογίας, ώστε τα διπλώματα να μπορούν να αναγνωρίζονται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες μετά το 2006, έχει φθάσει στο τελικό στάδιο μετά από τέσσερις συναντήσεις (Βιέννη, Λουξεμβούργο, Αθήνα, Landau- Γερμανία-). Θα συζητηθούν οι προβληματισμοί και οι προτάσεις που έχουν γίνει ως τώρα.

Καλούνται συνάδελφοι που ενδιαφέρονται για τις μεταπτυχιακές σπουδές στην Κλινική Ψυχολογία- είτε ως διδάσκοντες είτε ως επόπτες- όπως και μεταπτυχιακοί φοιτητές Κλινικής Ψυχολογίας, να συζητήσουν μαζί μας για το άμεσο μέλλον της μεταπτυχιακής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στην Κλινική Ψυχολογία σε συσχέτιση με την ελεύθερη διακίνηση επαγγελματιών στην Ε.Ε. Οι συζητήσεις και προβληματισμοί στα πλαίσια του εργαστηρίου θα παρθούν σοβαρά υπόψη για την τελική διατύπωση των προτάσεων που θα ολοκληρωθεί το 2006, μετά από την ενεργό συμμετοχή και εκπροσώπων από τα υπόλοιπα κράτη της Ε.Ε. και άλλων υπό ένταξη κρατών. Παρόμοια εργαστήρια- συζητήσεις γίνονται και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη σε Συνέδρια Ψυχολογίας ή και Κλινικής Ψυχολογίας και τα πορίσματά τους θα παρουσιασθούν στο 8ο Ευρωπαϊκό Συνέδριο Ψυχολογίας της EFPPA (Βιέννη, 6-11.7.2003).

Ομιλητές:

- Καλαντζή-Αζίζι Α.
- Σωτηροπούλου Ι.

Ψυχοθεραπευτικές παρεμβάσεις σε ομάδες γονέων, παιδιών με γνωστικές, συναισθηματικές ή αναπτυξιακές ιδιαιτερότητες

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Παπαδόπουλος Π.

Ομιλητές:

- Λόξα Γ. «Μαθησιακή δυναμική και οικογενειακές δυσκολίες»
- Ψυχιά Δ. «Η κρίση της εφηβείας για τους εφήβους και τους γονείς τους»

Στη συγκεκριμένη Ομάδα Εργασίας θα κατατεθεί από τους ομιλητές κλινική εμπειρία υποστηρικτικής ψυχοθεραπευτικής παρέμβασης σε ομάδες γονέων παιδιών με γνωστικές, συναισθηματικές ή αναπτυξιακές ιδιαιτερότητες, με σκοπό α) την καταγραφή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τέτοιων ομάδων, β) την ανάδειξη ιδιαιτεροτήτων ή πιθανών προβλημάτων κατά την υποστηρικτική-θεραπευτική διαδικασία και γ) τη διατύπωση προτάσεων για το πλαίσιο λειτουργίας τέτοιων προσεγγίσεων.

Ψυχοπαιδαγωγική αντιμετώπιση μάθησης και συμπεριφοράς στα τμήματα ένταξης

Οργανωτής/ Πρόεδρος: Κολιάδης Ε. - Κουμπιάς Ε.

Η εκπαιδευτική εμπειρία των τελευταίων ετών σε ότι αφορά στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν σε ειδικές τάξεις ανέδειξε την ανάγκη του ουσιαστικού μετασχηματισμού των ειδικών τάξεων σε τμήματα ένταξης.

Η γενική θεματική των εισηγήσεων που θα παρουσιαστούν στα πλαίσια της ομάδας εργασίας εντοπίζεται στο χώρο των τμημάτων ένταξης, όπου σύμφωνα με το νόμο 2817/2000 προορίζεται να μεταφερθεί το κύριο βάρος της εκπαίδευσης για τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Ειδικότερα θα αναφερθούν: α) στις αναγνωστικές δυσκολίες και τους συναφείς εκπαιδευτικούς και δημογραφικούς παράγοντες, β) στις εφαρμογές ψυχοπαιδαγωγικών και διδακτικών μεθόδων από τους δασκάλους των τμημάτων ένταξης για την αντιμετώπιση των δυσκολιών μάθησης, και γ) στην αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση των παιδιών που φοιτούν σε τμήματα ένταξης.

Ομιλητές:

- Ζησιμόπουλος Δ.

Στη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών, το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών εστιάζεται συχνά στις δυσκολίες μάθησης που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολείο, γεγονός που εμποδίζει την απρόσκοπτη ένταξή τους στο γενικό σχολείο.

Με τον πρόσφατο νόμο 2817/2000 περί «της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» καθορίζεται το πλαίσιο του κοινού σχολείου ως ο κατεξοχίτην χώρος, όπου θα πρέπει

να λαμβάνει χώρα η εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες είτε στη συνήθη σχολική τάξη με παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής είτε στα τμήματα ένταξης που λειτουργούν μέσα στα σχολεία της γενικής και τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Είναι πασιφανές ότι με τη σταδιακή εφαρμογή του νόμου ο εκπαιδευτικός του τμήματος ένταξης θα κληθεί να ανταποκριθεί σ' ένα πολυσύνθετο και απαιτητικό έργο, το οποίο θα απαιτεί υψηλό επίπεδο ικανοτήτων και κατάρτισης.

Τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε δείγμα εκπαιδευτικών από 40 τμήματα ένταξης όμως, χρήζουν προβληματισμού όσον αφορά την ικανότητα των εκπαιδευτικών να καταρτίζουν εξατομικευμένα διδακτικά υποστηρικτικά προγράμματα που να ανταποκρίνονται στις δυσκολίες μάθησης των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Κατά συνέπεια, καθίσταται σαφής η αναγκαιότητα της περαιτέρω επιμόρφωσης τους προκειμένου να καταστούν ικανοί να ανταποκριθούν στα νέα αυξημένα καθήκοντά τους.

- Μουταβελής Α.

Η Ψυχολογία της Εκπαίδευσης αποτυπώνει τα τελευταία χρόνια, ενδιαφέροντα ευρήματα, που σχετίζονται με το επίπεδο επιτυχίας του ανθρώπου με το πως αισθάνεται ο ίδιος για τον εαυτό του.

Η παρούσα μελέτη στοχεύει να διερευνήσει το βαθμό της αυτοεκτίμησης των παιδιών που φοιτούν σε Τμήματα Ένταξης καθορίζοντας τη διαφοροποίησή με τους υπόλοιπους μαθητές. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε Δημοτικά Σχολεία αστικών και ημιαστικών περιοχών της χώρας. Η συλλογή των ερευνητικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χορήγηση ερωτηματολογίου σε μαθητές των Δ', Ε', Στ' τάξεων που φοιτούν σε Τμήματα Ένταξης καθώς και στους συμμαθητές τους.

Τα βασικά ευρήματα επιβεβαιώνουν την αρχική υπόθεση ότι τα παιδιά που φοιτούν σε Τμήματα Ένταξης έχουν χαμηλότερα βαθμό αυτοεκτίμησης στις περισσότερες κλίμακες του ερωτηματολογίου σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν την ανάγκη παρεμβατικών προγραμμάτων για την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης των συγκεκριμένων παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Αγωγής. Η εφαρμογή τους θα τα βοηθήσει παράλληλα να αυξήσουν τις μαθησιακές τους επιδόσεις, να γίνουν αποδεκτά και να ενσωματωθούν πλήρως στην ομάδα της Τάξης και τη μικροκοινωνία του Σχολείου γενικότερα. Τέτοια παρεμβατικά προγράμματα θα μπορούσαν ίσως ν' αναδείξουν τις ήδη υπάρχουσες δομές των Τμημάτων Ένταξης σε εκπαιδευτικό εργαλείο απαραίτητο στο σχολικό μας σύστημα.

- Τούμπουρου Μ.

Στην παρούσα μελέτη περιγράφονται οι φάσεις ερευνητικού προγράμματος που αφορά στις αναγνωστικές δυσκολίες των μαθητών της Β', Γ' και Δ' τάξης του δημοτικού σχολείου καθώς και στους εκπαιδευτικούς και δημογραφικούς παράγοντες που σχετίζονται με αυτές. Οι αναγνωστικές δυσκολίες είναι μέρος

του φάσματος των μαθησιακών δυσκολιών και μπορούν να αποτελέσουν βασικό παράγοντα σχολικής αποτυχίας του παιδιού. Στην πρώτη φάση του ερευνητικού προγράμματος αξιολογήθηκαν οι αναγνωστικές δυσκολίες των μαθητών, οι οποίοι προέρχονται από κανονικές τάξεις δημοτικών σχολείων του ευρύτερου λεκανοπεδίου του Νομού Αττικής. Η αναγνωστική ικανότητα των μαθητών του δείγματος αξιολογήθηκε με το Τεστ Ανίχνευσης της Αναγνωστικής Ικανότητας, ΤΑΦΑ. Στη δεύτερη φάση του ερευνητικού προγράμματος εξετάστηκε η συσχέτιση των αναγνωστικών δυσκολιών με το φύλο, την ηλικία, τη σχολική επίδοση των μαθητών του δείγματος, καθώς και το κοινωνικομορφωτικό επίπεδο της οικογένειάς τους. Η αποσαφήνιση της σχέσης αναγνωστικών δυσκολιών και εκπαιδευτικών -δημογραφικών παραγόντων κρίνεται σημαντική για την εκπαιδευτική πράξη και μπορεί να μας παρέχει πολύτιμο υλικό στην κατάσχεση ψυχοπαιδαγωγικών προγραμμάτων.

Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες: Προτάσεις για τη διαδικασία αξιολόγησης και τους τρόπους παρέμβασης

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Συγκολλίτου Ε., Χατζηχρήστου Χ.**

Παρουσιάζονται τρεις βασικές εισηγήσεις που πραγματεύονται θέματα αναφορικά με μεθόδους αξιολόγησης και τρόπους διάγνωσης και αντιμετώπισης της δυσλεξίας. Στην πρώτη εισήγηση περιγράφεται το προφίλ των μαθητών με δυσλεξία, προσδιορίζονται κριτήρια για τη διαφορική διάγνωση και προτείνονται συγκεκριμένοι τρόποι αξιολόγησης. Στη δεύτερη εισήγηση γίνεται αναφορά σε βασικές προϋποθέσεις για την κατάλληλη μαθησιακή και ψυχοκοινωνική υποστήριξη των μαθητών με δυσλεξία στο οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον. Στην τελευταία εισήγηση παρουσιάζεται η δομή και η αξιολόγηση ενός προγράμματος παρέμβασης με στόχο τη βελτίωση της αναγνωστικής ικανότητας μαθητών με δυσλεξία μέσω της ενίσχυσης της φωνολογικής μνήμης. Οι εισηγήσεις αποσκοπούν στη διατύπωση προτάσεων που αφορούν την αξιολόγηση, την παρέμβαση και τη στήριξη μαθητών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και απευθύνονται τόσο σε ψυχολόγους όσο και σε εκπαιδευτικούς.

Ομιλητές:

- **Μότση-Στεφανίδη Φ.:** Προτάσεις για την αξιολόγηση και διάγνωση της δυσλεξίας

Η δυσλεξία αναφέρεται σε ένα σύνολο χαρακτηριστικών δυσκολιών στην εκμάθηση της ανάγνωσης, της γραφής, της ορθογραφίας και ορισμένες φορές της αριθμητικής. Έχει διεθνώς καθοριστεί (DSM-IV) ότι για να γίνει η διάγνωση της δυσλεξίας πρέπει να αποκλειστεί ότι οι μαθησιακές δυσκολίες του παιδιού οφείλονται σε νοητική καθυστέρηση, αισθητηριακές βλάβες, συναισθηματικές διαταραχές κλπ, καθώς και ότι θα πρέπει να υπάρχει ασυμφωνία μεταξύ της νοητικής ικανότητας του παιδιού

και της επίδοσής του στην ανάγνωση και στην ορθογραφία. Επίσης, το παιδί πρέπει να παρουσιάζει ορισμένες συγκεκριμένες δυσκολίες στην ανάγνωση, τη γραφή και την ορθογραφία καθώς και ορισμένες γενικότερες δυσκολίες (πχ. αδιαμόρφωτη πλευρίωση, δυσκολία στην αντίληψη του χρόνου κλπ.).

Στην παρουσίαση θα εξετασθούν τρόποι αξιολόγησης με στόχο α) να αποκλεισθούν άλλα πιθανά αίτια των μαθησιακών δυσκολιών του παιδιού (πχ. νοητική καθυστέρηση ή συναισθηματικές διαταραχές), β) να εξετασθεί εάν υπάρχει ασυμφωνία μεταξύ της νοητικής του ικανότητας και της μαθησιακής του επίδοσης, γ) να εντοπισθούν οι δυσκολίες του παιδιού σε συγκεκριμένους τομείς, δ) να εξετασθεί η ποιότητα της ψυχοκοινωνικής του προσαρμογής.

Η πλήρης και σφαιρική αξιολόγηση των δυσκολιών αλλά και των δυνατών σημείων ενός παιδιού που έχει δυσκολία στη μάθηση θα επιτρέψει τη σωστή διαφορική διάγνωση, την κατάρτιση ενός ψυχοπαιδαγωγικού προγράμματος για την αντιμετώπιση του προβλήματος, την αποτελεσματική συμβουλευτική στήριξη του παιδιού, της οικογένειας και του εκπαιδευτικού.

- **Ματσόπουλος Α.:** Αντιμετώπιση δυσλεξίας στο σχολείο και το σπίτι

Μετά μία συστηματική διάγνωση της δυσλεξίας, ένα πετυχημένο πρόγραμμα αντιμετώπισης/αποκατάστασης, πρέπει να καλύπτει δύο βασικούς τομείς: Το σχολείο και την οικογένεια. Και οι δύο αυτοί τομείς πρέπει να εμπεριέχουν προτάσεις και στρατηγικές αντιμετώπισης για το καθαρά εκπαιδευτικό κομμάτι της δυσλεξίας καθώς επίσης και για το εξίσου σημαντικό ψυχοσυναισθηματικό κομμάτι.

Όσον αφορά το σχολείο, η αντιμετώπιση της δυσλεξίας θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει τη σωστή εκπαιδευτική μέθοδο για την κάλυψη κενών του παιδιού, με έμφαση στην όσον το δυνατόν μεγαλύτερης μορφής ενσωμάτωση σε όλες τις εκπαιδευτικές διεργασίες και την αποφυγή απομόνωσης του μαθητή. Στο σχολείο τα παιδιά με δυσλεξία χρειάζονται: α. Την κατανόηση των δασκάλων τους για τις ειδικές δυσκολίες μάθησης που αντιμετωπίζουν και την ενθάρρυνση τους να συμμετάσχουν ενεργητικά στην μάθηση. β. Εξειδικευμένο τρόπο διδασκαλίας. Με άλλα λόγια, οι δάσκαλοι πρέπει να διδάσκουν στα δυνατά σημεία του παιδιού και να βρίσκουν στρατηγικές για την αντιμετώπιση των αδύνατων σημείων τους. Πρέπει να συζητιούνται εναλλακτικοί τρόποι επεξεργασίας των πληροφοριών και τροποποιήσεις διαγνωσμάτων και εργασιών βάσει των αναγκών του παιδιού. Οι τροποποιήσεις μπορεί να σχετίζονται με την ποσότητα (π.χ πιο λίγη ύλη) είτε με την συνθετότητα (π.χ πιο απλή ύλη) των ζητούμενων εργασιών, με τον χρόνο συμπλήρωσής τους ή και τον τρόπο παρουσίασης των θεμάτων. Στο σπίτι, το παιδί χρειάζεται: α. Ένα ήσυχο τόπο για μελέτη και να μειωθούν οι διασπάσεις και ένα σταθερό πρόγραμμα μελέτης, β. Ξεκάθαρες προσδοκίες. Το παιδί με δυσλεξία πρέπει να ξέρει ποιές είναι ακριβώς οι προσδοκίες από γονείς και εκπαιδευτικούς, γ. ένα θετικό και αισιόδοξο τρόπο αντιμετώπισης του προβλήματος από πλευράς των γονέων. Αυτό το κλίμα της ενθάρρυνσης και της αισιοδοξίας επιδρά θετικά στην αυτοεκτί-

μηση του παιδιού καθώς και οι ίδιοι οι γονείς συνεχώς επιβεβαιώνουν στο παιδί ότι το αγαπούν και πιστεύουν ότι μπορεί να επιτύχει και το ενθαρρύνουν με έπαινο και υποστηρικτικά λόγια.

- *Μαριδάκη-Κασσωτάκη Α.*: Ο ρόλος της φωνολογικής μνήμης στην ανάπτυξη της αναγνωστικής ικανότητας δυσλεκτικών παιδιών: Αποτελέσματα ενός προγράμματος παρέμβασης

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στο να εξετάσει εάν η ενίσχυση της φωνολογικής μνήμης δυσλεκτικών παιδιών συμβάλλει στη βελτίωση της αναγνωστικής τους ικανότητας. Στην έρευνα συμμετείχαν 30 παιδιά με δυσλεκτικά προβλήματα ηλικίας 7-8 ετών, τα οποία κατανομήθηκαν τυχαία σε δύο ισάριθμες ομάδες, την πειραματική και την ομάδα ελέγχου. Η φωνολογική μνήμη των υποκειμένων της πειραματικής ομάδας ενισχύθηκε με συγκεκριμένο πρόγραμμα, το οποίο περιελάμβανε ασκήσεις επανάληψης ψευδολέξεων και πραγματοποιούνταν καθημερινά κατά τη διάρκεια φοίτησης των παιδιών στη Β' τάξη του δημοτικού σχολείου. Η αναγνωστική ικανότητα των υποκειμένων και των δύο ομάδων αξιολογήθηκε με ανάλογο τεστ την αρχή και το τέλος του σχολικού έτους. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι αναγνωστικές επιδόσεις των παιδιών της πειραματικής ομάδας, στα οποία είχε εφαρμοστεί το πρόγραμμα ενίσχυσης της φωνολογικής μνήμης, ήταν καλύτερες από τις αντίστοιχες των υποκειμένων της ομάδας ελέγχου. Οι διαπιστώσεις που προκύπτουν από την παρούσα έρευνα υπογραμμίζουν το ρόλο των προγραμμάτων παρέμβασης στην εκμάθηση και διδασκαλία της ανάγνωσης σε παιδιά με προβλήματα δυσλεξίας. Σχολιάζονται οι επιπτώσεις των αποτελεσμάτων της έρευνας στην παιδαγωγική πράξη.

Τα δεοντολογικά προβλήματα των Ελλήνων ψυχολόγων σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Θεοδώρου Β.**

Η τεχνολογική πρόοδος και οι μεταβαλλόμενες συνθήκες των τελευταίων δεκαετιών οδηγούν σε σημαντικές κοινωνικές αλλαγές.

Σήμερα ο ψυχολόγος επιφορτίζεται με επιπλέον ευθύνες για: να παρακολουθήσει την εξέλιξη και να προσαρμοσθεί σε αυτήν να βοηθήσει άτομα και ομάδες να προσαρμοσθούν καλύτερα ή να αποφύγουν τον κοινωνικό αποκλεισμό να συνεισφέρει στην μετεξέλιξη της επιστήμης και να εργασθεί σε νέους τομείς κατοχυρώνοντας τις δεοντολογικές αρχές της επιστήμης του.

Παράλληλα στην Ελλάδα εξακολουθεί να ισχύει ένα ασαφές πλαίσιο της άσκησης του επαγγέλματος του Ψυχολόγου και των δεοντολογικών αρχών που το διέπουν. Στο συμπόσιο αυτό θα εξετάσουμε δεοντολογικά και πρακτικά προβλήματα που απορρέουν από τις νέες συνθήκες και τους νέους τομείς άσκησης του επαγγέλματος του ψυχολόγου.

Η χρήση ψυχομετρικών δοκιμασιών στις επιχειρήσεις και η

παροχή υπηρεσιών στο διαδίκτυο αποτελούν νέους τομείς στους οποίους πρέπει να εφαρμοσθούν δεοντολογικές αρχές και να επιλυθούν πρακτικά προβλήματα εφαρμογής τους.

Η Συμβουλευτική με την οπτική του φύλου, αποτελεί μια υποστηρικτική διαδικασία που στοχεύει στην πολλαπλή ένταξη της γυναίκας στο κοινωνικό και επαγγελματικό πεδίο. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το ατομικό γίνεται συλλογικό και το προσωπικό πολιτικό. Έτσι η μεθοδολογία μετατρέπεται σε εργαλείο κοινωνική αλλαγής.

Τέλος σε κάθε περίπτωση οι απόψεις των ψυχολόγων για τις ηθικές δεσμεύσεις του επαγγέλματος, η γνώση των δεοντολογικών αρχών και η αυτοδέσμευσή τους αποτελούν βάση για την βελτίωση των υπηρεσιών και την αυτοπροστασία των επαγγελματιών. Η παραβίαση της επαγγελματικής δεοντολογίας ακυρώνει την θεραπευτική διαδικασία, κλονίζει την εμπιστοσύνη της κοινωνίας στις υπηρεσίες των ψυχολόγων και υποβαθμίζει τη σημασία των υπηρεσιών ψυχικής υγείας.

Ομιλητές:

- *Θεοδώρου Β.*
- *Σταμπουλίδης Π.*
- *Μάρη Ε.*
- *Βασιλειάδης Γ.*
- *Ευθυμίου Κ.*

Γνωσιακή – Συμπεριφοριστική Θεραπεία: η πράξη μέσα από τις τεχνικές

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Καλπάκογλου Θ., Χαρίλα Ν.**

Ομιλητές:

- *Καλπάκογλου Θ.*
- *Χαρίλα Ν.*

Προσεγγίζοντας την ποιοτική και τον πολιτισμό του σκεπτόμενου σώματος: Προς μια βιωματική, ευρετική και επικοινωνιακή ψυχοπαιδαγωγική

Οργανωτής/ Πρόεδρος: **Πουρκός Μ.**

Η μελέτη της ανθρώπινης δράσης και επικοινωνίας μέσα από την προοπτική του σώματος είναι ένας καινούργιος ορίζοντας εξερεύνησης της ενσωματωμένης μας ύπαρξης και των σχέσεων μας με τους άλλους ανθρώπους. Ο υπερνοησιαρχισμός της Δυτικής πολιτισμικής παράδοσης και μαζί μ' αυτούς οι περισσότερες προσεγγίσεις της φιλοσοφίας, της ψυχολογίας, της ιστορίας, της κοινωνιολογίας, αλλά και των επιστημών της αγωγής έχουν σε μεγάλο βαθμό αγνοήσει τον συγκροτησιακό ρόλο του σώματος στη μαθησιακή-γνωστική και επικοινωνιακή διαδικασία λειτουργώντας στη βάση ποικίλων διύσεων: νους-σώματος, οργανισμού-περιβάλλοντος, φύσης-πολιτισμού κ.ά.

Κατά τα τελευταία χρόνια, στα πλαίσια του *Εργαστηρίου Οικολογικής Ψυχολογίας και Βιωματικής, Ευρετικής και Επικοινωνιακής Ψυχοπαιδαγωγικής* του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης αναπτύξαμε διάφορους τρόπους εργασίας ή μεθόδους και τεχνικές (ποιητικές, εικαστικές, μουσικές, κινητικές, φωνητικές, αφηγηματικές, θεατρικές κ.ά.) όσον αφορά την προσέγγιση του οικο-σωματικο-βιωματικού κόσμου των ατόμων και την ανάπτυξη ή αξιοποίηση του προσωπικού δημιουργικού τους δυναμικού. Το σύνολο των τεχνικών αυτών αποτελεί την εναλλακτική μας πρόταση στην εκπαίδευση που ονομάζουμε γενικά με τον όρο *Βιωματική, Ευρετική και Επικοινωνιακή Ψυχοπαιδαγωγική* και που βασίζεται στο σκεπτικό της *Οικο-Σωματικο-Βιωματικής Προσέγγισης*. Στην εργασία αυτή, ενάντια στις προσεγγίσεις του ατομιστικού υποκειμενισμού και του αφαιρετικού αντικειμενισμού, παρουσιάζουμε το σκεπτικό της εναλλακτικής μας επιστημολογικής/ψυχολογικής προσέγγισης, καθώς και της Βιωματικής, Ευρετικής και Επικοινωνιακής Ψυχοπαιδαγωγικής. Αναφερόμαστε επίσης σε μερικές από τις μεθόδους και τεχνικές που αναπτύξαμε παρουσιάζοντας ένα μέρος από το πλούσιο υλικό που διαθέτουμε σχετικά με τον τρόπο εργασίας και τα αποτελέσματα της όλης διαδικασίας (ως παράδειγμα λαμβάνουμε το γνωστικό πεδίο που σχετίζεται με την κοινωνικο-ηθική αγωγή και ανάπτυξη).

Ομιλητές:

- Πουρκός Μ.

ΣΤΡΟΓΓΥΛΑ ΤΡΑΠΕΖΙΑ

Η ελληνική ψυχολογική ορολογία σε αναζήτηση ταυτότητας

Οργανωτής: Μόνιμη Επιτροπή Ορολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Πρόεδρος: Ευκλείδη Α.

Συμμετέχουν: Ναυρίδης Κ., Παπαστάμου Σ., Βοσνιάδου Σ., Μαλικιώση-Λοϊζου Μ., Μπεζέ Α., Συγκολλίτου Έ., Σακαλάκη Μ., Αλεξόπουλος Δ., Παπαδόπουλος Ν., Ζαφειροπούλου Μ., Χατζούλη Α., Παναγόπουλος Γ.

Στο Στρογγυλό αυτό Τραπέζι θα παρουσιαστούν και θα επεξηγηθούν οι αρχές που θέσπισε η Μόνιμη Επιτροπή Ορολογίας της ΕΛΨΕ, ο τρόπος τεκμηρίωσης, και ο σημαντικός ρόλος που παίζει το εννοιολογικό περιεχόμενο και τα συμφραζόμενα στην απόδοση των όρων. Επίσης, ο κάθε εκπρόσωπος Κλάδου της ΕΛΨΕ στην Επιτροπή θα καταθέσει το δικό του προβληματισμό γύρω από την απόδοση ξενόγλωσσων ψυχολογικών όρων στα ελληνικά μέσα από την παρουσίαση ορισμένων παραδειγμάτων.

Αποτελέσματα της μελέτης επίκαιρων θεμάτων στην Ψυχολογία από ειδικές επιτροπές της ΕΛ.Ψ.Ε.

Πρόεδρος: Ευκλείδη Α.

Μετά από έγκριση από τη Γενική Συνέλευση της ΕΛ.Ψ.Ε της σχετικής πρότασης του Δ.Σ. δημιουργήθηκαν τέσσερις διακλαδικές επιτροπές με σκοπό τη μελέτη επίκαιρων θεμάτων στην ψυχολογία. Οι επιτροπές αυτές μελετούν τα εξής θέματα: Βιοηθική και Ψυχολογία, Δεοντολογία της Αξιολόγησης, Ψυχολογία και ΜΜΕ και τέλος Ψυχολογία και Καταστάσεις Κρίσεων. Οι κλάδοι της ΕΛ.Ψ.Ε πρότειναν από έναν εκπρόσωπο τους στις επιτροπές αυτές και το Δ.Σ. όρισε έναν συντονιστή για κάθε επιτροπή.

Στο τραπέζι αυτό θα παρουσιασθούν από τους συντονιστές τα αποτελέσματα της συνεργασίας των μελών των επιτροπών αυτών και στη συνέχεια θα γίνει ανοικτή συζήτηση με το κοινό.

Ομιλητές:

- Κασσωτάκη Κ., Βιοηθική και Ψυχολογία
- Μόττη-Στεφανίδη Φ., Δεοντολογία Αξιολόγησης
- Γαλάνης Γ., Ψυχολογία και ΜΜΕ
- Χατζηχρήστου Χ., Ψυχολογία και Καταστάσεις Κρίσεων

Educational and Professional Issues of Psychologists of Mediteranean Countries

Chair: Efklides A. (Greece), Papadakis Th. (Greece)

Participants: Georgas J. (Greece), Hadjipavliou M. (Cyprus), Mertan B. (Cyprus), Sachin N. (Turkey), Tympano M. (Italy), Manthouli M. (Greece)

In the recent years is an effort by the Member Countries of EFPA to work on a Diploma which will require common quantity and quality of studies for the psychologists of the European countries, as well as common criteria for their license. Such a Diploma will facilitate European psychologists to move and work within the European Countries.

In this Round Table a discussion will take place on the University studies, the criteria for the Post Graduate studies, and the requirements for the license of the profession.

An emphasis will be given on the conditions of professional practice and job availability.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Η Κοινωνικοποιημένη Ταυτότητα του Πανεπιστημίου και οι τρόποι σύνδεσής του με την Τοπική Κοινωνία

Ομιλητές: Πολεμικός Ν., Κοσμήτορας της Σχολής Ανθρωπιστικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αιγαίου, Οι Πρόεδροι των Τμημάτων της Σχολής, Μαχαίριδης Γ., Νομάρχης Δωδεκανήσου, Γιαννόπουλος Γ., Δήμαρχος Ρόδου, Κορδίνης Μ., Δήμαρχος Πεταλουδών, Κουσουρνάς Στ., Αντινομάρχης Δωδεκανήσου, Φώκιαλη Π., Λέκτορας ΤΕΠΑΕΣ, Θεοδωροπούλου Ε., Λέκτορας ΤΕΠΑΕΣ, Μηναιδής Β., Πρόεδρος ΕΞΡ, Λογοθέτης Μ., Καθηγητής ΕΑΠ, Τσάγκαρη Μ., Ψυχολόγος

Στο συγκεκριμένο Στρογγυλό Τραπέζι, προβλέπεται η διεξαγωγή διαλόγου ανάμεσα σε εκπροσώπους των Τοπικών Φορέων, του Πανεπιστημίου Αιγαίου και ερευνητών, διάλογος ο οποίος εντάσσεται στο πλαίσιο της θέσης ότι η συνεργασία Πανεπιστημίου και Τοπικής Κοινωνίας είναι θέμα επίκαιρο, ζωτικό και ανοικτό σε συνεχή ανανέωση και αλληλοτροφοδότηση. Εξάλλου, η σχέση εκπαίδευσης και ποιότητας ανθρώπινου κεφαλαίου είναι καλά τεκμηριωμένη στη διεθνή βιβλιογραφία. Η παρουσία πανεπιστημιακών σχολών σε ένα τόπο δημιουργεί προϋποθέσεις βελτίωσης της ποιότητας του ανθρώπινου δυναμικού άρα ισοδυναμεί με υποδομή ανάπτυξης. Η δε συνέχιση της εξέλιξης των διαφορετικών

περιοχών εξαρτάται, σε μεγάλο βαθμό, και από την ποιότητα της ανάπτυξης, ποιότητα που σχετίζεται άμεσα και έμμεσα με τη μόρφωση και την καλλιέργεια. Στο σημείο αυτό ακριβώς, η παρουσία στην περιοχή μιας πανεπιστημιακής και ερευνητικής κοινότητας με κρίσιμο μέγεθος και κοινωνικοποιημένη ταυτότητα μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο. Ωστόσο, παρά την όποια θεωρητική θεμελίωση του ζητήματος, είναι πιθανό να λείπουν οι κρίκοι εκείνοι οι οποίοι φέρνουν σε επαφή τους φορείς εκπαίδευσης ενός τόπου με τους φορείς ανάπτυξης, με συνέπεια η αναμενόμενη αλληλεπίδραση να μην είναι αισθητή ή να είναι λιγότερο αισθητή απ' όσο θα μπορούσε να είναι. Η αναζήτηση των κρίκων συνδέεται με κοινωνικές στάσεις, αντιλήψεις, νοοτροπίες και συμπεριφορές. Η διερεύνηση των παραμέτρων που τις καθορίζει έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και η αναζήτησή τους σίγουρα αποτελεί σημείο επιστημονικού και κοινωνικού διαλόγου, στον οποίο αναμένεται να συμβάλει το προτεινόμενο Στρογγυλό Τραπέζι.

Ο διάλογος θα διεξαχθεί στη βάση των παρακάτω αξόνων:

1. Πανεπιστήμιο και τοπική κοινωνία: Γνωστικός εγκεντρικισμός και κοινωνικοποιημένη ταυτότητα.
2. Η διερεύνηση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων από την καθιέρωση ανοικτού ή κλειστού πεδίου ακαδημαϊκών επιλογών.
3. Σχέση πανεπιστημίου και τοπικής κοινωνίας: Από τη σύγχυση ρόλων στην εμπιστοσύνη, την οικειότητα, το ενδιαφέρον και την καταξίωση.
4. Η επίδραση της εκπαίδευσης στην τοπική οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η πολλαπλασιαστική αλληλεπίδραση θεωρίας και πράξης.
5. Η κοινωνικοποίηση των Πανεπιστημιακών Παιδαγωγικών Τμημάτων και το ανθρώπινο κεφάλαιο σε μια τουριστική περιοχή.
6. Η τοπική κοινωνία και η αναζήτηση από το Πανεπιστήμιο ποιοτικών λύσεων στο θέμα της ανάπτυξης, με έμφαση στην τουριστική ανάπτυξη.
7. Τομείς συνεργασίας Πανεπιστημίου και Τοπικής Κοινωνίας.
8. Τουρισμός, Διαπροσωπικές σχέσεις και ανθρώπινη συμπεριφορά
9. Μελέτες περίπτωσης στα παραπάνω πλαίσια.

ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Πρόληψη και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη: Μελέτη των μακροχρόνιων αποτελεσμάτων πρώιμης προληπτικής παρέμβασης στο γενικό πληθυσμό

Αγρέβη Α., Ψυχολόγος, Δραγώνα Θ., Καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας Παν/μιο Αθηνών, Μπαρτζώκη Α., Ψυχολόγος, Παπαδοπούλου Κ., Λέκτορας Αναπτυξιακής Ψυχολογίας Παν/μιο Αθηνών, Τσιάντας Ι., Καθηγητής Παιδοψυχιατρικής

Από τη διεθνή βιβλιογραφία είναι γνωστό ότι η πρώιμη προληπτική παρέμβαση μπορεί να βελτιώσει την παρεχόμενη γονεϊκή φροντίδα και τη σχέση μητέρας – βρέφους και να προάγει την ανάπτυξη των παιδιών, ενισχύοντας την σχολική τους επίδοση, ελαττώνοντας τα ψυχοκοινωνικά προβλήματα κατά την παιδική και την εφηβική ηλικία, τη συχνότητα της εφηβικής εγκυμοσύνης και την εφηβική παραπνοματικότητα. Η πρώιμη προληπτική παρέμβαση έχει επίσης συνδεθεί με μείωση στα ποσοστά παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης καθώς και με τη βελτίωση του περιβάλλοντος στο οποίο ζει το παιδί. Ο αριθμός των μελετών που εξετάζουν τα μακροχρόνια αποτελέσματα της πρώιμης προληπτικής παρέμβασης είναι γενικά μικρά και η πλειοψηφία τους απευθύνεται σε πληθυσμούς που παρουσιάζουν κάποια ψυχοκοινωνική δυσλειτουργία. Η παρούσα μελέτη έχει σα στόχο τη διερεύνηση των μακροχρόνιων αποτελεσμάτων προγράμματος πρώιμης προληπτικής παρέμβασης που εφαρμόστηκε σε παιδιά και οικογένειες από το γενικό πληθυσμό, από την εγκυμοσύνη έως το δεύτερο έτος ζωής του παιδιού. Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα μελέτη διερευνά τα αποτελέσματα της πρώιμης προληπτικής παρέμβασης σε σχέση με την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών στο Δημοτικό, που αντιπροσωπεύει μια σημαντική μετάβαση στη ζωή του παιδιού και της οικογένειας. Τα αποτελέσματα της μελέτης συζητούνται στο πλαίσιο της αποτελεσματικότητας προγραμμάτων πρώιμης προληπτικής παρέμβασης και δίνουν σημαντικά στοιχεία για τον καλύτερο και αποτελεσματικότερο σχεδιασμό τους.

Ο ρόλος της ψυχολογίας στο σωφρονιστικό και δικαστικό πλαίσιο

Αρβανιτίδης Α.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι να παρουσιαστούν τα δεδομένα και τα προβλήματα που συναντήθηκαν κατά την πορεία εξέλιξης του αντικείμενου της ψυχολογίας στο σωφρονιστικό σύστημα. Έμφαση δίδεται στην εξέλιξη του ρόλου των ψυχολόγων σε

σχέση με το αντικείμενο εργασίας τους στα καταστήματα κράτησης.

Ο ρόλος του ψυχολόγου στο σωφρονιστικό σύστημα έχει εξελιχθεί από αυτό του επαγγελματία που χορηγεί ψυχοδιαγνωστικές δοκιμασίες σε ένα ρόλο του ειδικού επιστήμονα που έχει ανάμειξη σε όλη τη διαδικασία του σωφρονισμού.

Η σύγχρονη σωφρονιστική ψυχολογία χρονολογείται από τη δεκαετία του 1970. Το 1973 έχουμε την έκδοση μιας εργασίας από τον Αμερικάνικο Σύλλογο Σωφρονιστικής Ψυχολογίας σχετικά με το ρόλο των ψυχολόγων στο δικαστικό σύστημα με ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο αυτών στο σωφρονιστικό πλαίσιο. Ο ρόλος των σωφρονιστικών ψυχολόγων σήμερα επεκτείνεται σε πέντε άξονες: διάγνωση, θεραπεία, συμβουλευτική, εκπαίδευση και έρευνα.

Προσεγγίζοντας ψυχοπαιδαγωγικά την ιδιαιτερότητα ενός παιδιού μέσα από τη χρήση αφηγηματικών σεναρίων και φωτογραφιών

Δασκαλάκη Κ., Πουρκός Μ.

Η αφήγηση είναι ένας θεμελιώδης τρόπος κατανόησης της πραγματικότητας από τους ανθρώπους. Ο τρόπος αυτός κατανόησης εμφανίζεται στο γεγονός ότι στη ροή των συμβάντων που λαμβάνουν χώρα στο περιβάλλον τους οι άνθρωποι "αντιλαμβάνονται" ιστορίες, θυμούνται το παρελθόν ως μια σειρά συγκεκριμένων ιστοριών και σεναρίων, φαντάζονται το μέλλον (κάνοντας για παράδειγμα σχέδια) με τη μορφή σεναρίων δυνάτων ιστοριών και δράσεων.

Στην εργασία αυτή, βασισμένοι στην προοπτική των αφηγηματικών προσεγγίσεων, παρουσιάζουμε την εναλλακτική ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση που εφαρμόσαμε σ' ένα αγόρι 13 χρονών με νοητική καθυστέρηση και αυτιστικά στοιχεία. Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στη χρήση σεναρίων με δομή ή πλοκή που αντλείται από τα ενδιαφέροντα, τις κλίσεις, τις δυσκολίες και κυρίως από τις πραγματικές σκηνές ή καταστάσεις της καθημερινότητας του παιδιού. Τα σενάρια αυτά βασίζονται σε φωτογραφίες που λαμβάνονται είτε από το ίδιο το παιδί είτε από την θεραπευτριά του ανάλογα πως ορίζει το σενάριο (π.χ. ανάλογα με ποιος είναι ο πρωταγωνιστής σε μια καθημερινή κατάσταση ή ποια πτυχή της κατάστασης θεωρείται σημαντική να αναδειχθεί). Βασικοί στόχοι της προσέγγισης αυτής είναι η αξιοποίηση του προσωπικού δημιουργικού δυναμικού του παιδιού, η ανάπτυξη της φαντασίας, η κατανόηση και υπέρβαση των δυσκολιών που αντιμετωπίζει στην καθημερινή επικοινωνία και συνύπαρξη του με τους άλλους, η βελτίωση της εικόνας του εαυτού.

Στην παρουσίαση του θέματος γίνεται αναφορά τόσο στην επισημολογική/ψυχολογική θεμελίωση της προσέγγισης όσο και η παρουσίαση συγκεκριμένου υλικού από τον τρόπο εργασίας και τα αποτελέσματα της σχετικά με την ανάπτυξη του παιδιού.

Βραχείες προληπτικές παρεμβάσεις για την χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών σε ομάδες γονέων με παιδιά στην εφηβική ηλικία στο νομό Ροδόπης

Δημητρίου Β., Πασσά Ε., Βασιλακάκη Ν., Εσαγιάν Γ.

Οι δράσεις πρωτογενούς πρόληψης της χρήσης ουσιών και της εξαρτητικής συμπεριφοράς σε νέους, επεκτείνονται, πέραν του χώρου της κλασικής εκπαίδευσης και στις επαγγελματικές σχολές. Η ανάγκη για τέτοιες παρεμβάσεις προκύπτει κυρίως από αποτελέσματα επιδημιολογικών ερευνών που καταδεικνύουν ότι το ποσοστό νέων χρηστών σε επαγγελματικές σχολές είναι μεγαλύτερο από αυτό της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ποικίλοι είναι οι λόγοι που αναδεικνύουν τους σπουδαστές τεχνικών σχολών σε ομάδα υψηλού κινδύνου για τη χρήση ουσιών. Οι λόγοι αυτοί υπερβαίνουν το πεδίο της κλασικής ψυχοπαθολογίας και σχετίζονται με κοινωνιολογικές διαστάσεις του προβλήματος της τοξικοεξάρτησης αλλά και της ίδιας της εκπαίδευσης. Στη παρούσα εργασία αποτυπώνεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση προγραμμάτων πρόληψης στους σπουδαστές της Α' τάξης όλων των ειδικοτήτων του Κέντρου Τεχνικής Επαγγελματικής Κατάρτισης του ΟΑΕΔ τα έτη 1999-2001 από το Κέντρο Πρόληψης Νομού Ροδόπης «ΟΡΦΕΑΣ».

Στόχοι του προγράμματος ήταν:

- Ανάπτυξη ατομικών-κοινωνικών δεξιοτήτων προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις ιδιαιτερότητες και τις δυσκολίες του τρόπου ζωής και της ηλικίας τους.
- Ευαισθητοποίηση και προβληματισμός τους για θετικό προσανατολισμό αντιμετώπισης της ζωής.
- Ενίσχυση της επικοινωνίας και της αυτοεκτίμησής τους.
- Το πρόγραμμα πλαισιώθηκε με συναντήσεις με εκπαιδευτικούς της σχολής
- στοχεύοντας στην ενίσχυση του παιδαγωγικού τους ρόλου και τη βελτίωση των σχέσεων με τους μαθητές.

Εφαρμογή προγραμμάτων πρωτογενούς πρόληψης για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών σε ομάδα σπουδαστών επαγγελματικής σχολής (ΚΕ.Τ.Ε.Κ. –Ο.Α.Ε.Δ.) στο νομό Ροδόπης *Δημητρίου Β., Πασσά Ε., Βασιλακάκη Ν., Εσαγιάν Γ.*

Είναι γνωστός ο ρόλος της οικογένειας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της κοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού. Οι κοινωνικές αλλαγές επηρέασαν τις σχέσεις του ζεύγους, το γονεϊκό ρόλο και αποδυνάμωσαν τους οικογενειακούς δεσμούς. Οι γονείς εφήβων εκφράζουν δυσκολία ανταπόκρισης στις απαιτήσεις του ρόλου τους.

Η ανησυχία των γονέων σχετικά με την αυξανόμενη χρήση

ουσιών, η έλλειψη γνώσεων για τα αίτια της χρήσης και την αντιμετώπισή της οδηγεί στην εκδήλωση αιτημάτων βοήθειας στα Κέντρα Πρόληψης κατά των Ναρκωτικών.

Στόχος των προγραμμάτων πρόληψης για γονείς του φορέα μας είναι η ανάπτυξη της επικοινωνίας στην οικογένεια, η ενίσχυση των σχέσεων του ζεύγους και των σχέσεων γονέων – παιδιών, ως προστατευτικοί παράγοντες ενάντια στη χρήση ουσιών από τους νέους.

Δυσκολίες στην εφαρμογή προληπτικών προγραμμάτων σε γονείς, όπως η απροθυμία τους να εμπλακούν συναισθηματικά σε τέτοιες διαδικασίες, λόγω εσωτερικών αντιστάσεων είτε λόγω των αυξημένων υποχρεώσεων τους, μας οδήγησαν στην αναδιαμόρφωση και εφαρμογή ευέλικτων παρεμβάσεων, 5-7 συναντήσεων.

Στην παρούσα εργασία αποτυπώνεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση τέτοιων παρεμβάσεων που χαρακτηρίζονται από επισταμένη μελέτη των συναισθηματικών διαντιδράσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην επεξεργασία του γρήγορου αποχωρισμού. Αυτό ενισχύει την σχέση των γονέων με τα στελέχη του Κέντρου διευκολύνοντας την μεθύτερη συμμετοχή τους σε ομάδες μεγαλύτερης διάρκειας.

Συναισθήματα θυμού, μίσους, φόβου και σεξουαλικής φύσης σε Έλληνες ψυχοθεραπευτές

Διγενή Κ., Ντάντσενκο Α., Καμπισοπούλου Ε., Δημητριάδου Δ., Πάζου Φ., Σταλίκας Α.

Η παρούσα έρευνα ασχολείται με τα συναισθήματα θυμού, μίσους, φόβου και με τα συναισθήματα σεξουαλικής φύσης που ενδεχομένως να εμφανιστούν στον θεραπευτή κατά την διάρκεια της ψυχοθεραπείας προς κάποιον πελάτη. Ο στόχος της έρευνας ήταν να διερευνήσει την ύπαρξη τέτοιων συναισθημάτων, έτσι ώστε να γνωρίζουν οι θεραπευτές ότι τα συναισθήματα αυτά απαντώνται στις θεραπευτικές σχέσεις. Επιδίωξη της έρευνας είναι η διευκόλυνση αναγνώρισης και αντιμετώπισης τέτοιων συναισθημάτων, με σκοπό την μείωση της έντασης και ενοχής του ψυχοθεραπευτή και παράλληλα την αποφυγή λάθος χειρισμών προς τον πελάτη, λόγω της παρεμβολής αυτών. Με αυτόν τον τρόπο πιθανά να εκλείψει μέρος του ψυχολογικού βάρους του ψυχοθεραπευτή και να περιοριστούν οι φθορές στην θεραπευτική σχέση.

Για τον σκοπό αυτό χορηγήθηκε ερωτηματολόγιο σε δείγμα ελλήνων ψυχοθεραπευτών –ψυχολόγων, ψυχιάτρων και κοινωνικών λειτουργών– με σκοπό την αρχική διερεύνηση συναισθημάτων θυμού, μίσους, φόβου και σεξουαλικής φύσης τα οποία μπορούν να εμφανιστούν κατά την διάρκεια της θεραπευτικής διαδικασίας, και συμπεριφορών του θεραπευτή ως άμεσο αποτέλεσμα των συναισθημάτων αυτών.

Θα παρουσιαστούν αποτελέσματα σε σχέση με το φύλο, τα χρόνια εμπειρίας και την θεωρητική προσέγγιση που ακολουθείται από τους θεραπευτές, καθώς και σε σχέση με το φύλο του πελάτη, όπως επίσης και συγκριτική μελέτη με τα αποτελέσματα

αντίστοιχης έρευνας η οποία αφορούσε δείγμα Ψυχολόγων από τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Ειδικοί επιδημιολογικοί δείκτες ψυχικής υγείας σε φοιτητές

Δουκάκη Α., Δρακοπούλου Ε., Κραββαρίτη Β., Παδιατέλη Ε., Ευσταθίου Γ., Πλουμπίδης Γ., Καλατζή-Αζίζι Α.

Η παρούσα έρευνα διερευνά ειδικούς επιδημιολογικούς δείκτες ψυχικής υγείας φοιτητών. Στην έρευνα συμμετείχαν φοιτητές όλων των τμημάτων της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (N=794), οι οποίοι επιλέγησαν με κατά στρώματα δειγματοληψία ως προς το Τμήμα Φοίτησης, το Έτος Φοίτησης και το Φύλο, κατ' αντιστοιχία προς τον πραγματικό πληθυσμό.

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν τα εξής ερωτηματολόγια: (α) General Health Questionnaire- GHQ, το οποίο αποσκοπεί στην αξιολόγηση των σωματικών συμπτωμάτων, του άγχους και της αϋπνίας, της κοινωνικής δυσλειτουργίας και της σοβαρής κατάθλιψης. (β) C.E.S.-D., το οποίο προσφέρει ένα δείκτη αποθάρρυνσης. (γ) SCL-90-R, το οποίο μελετά εννέα τομείς: σωματοποίηση, ψυχαναγκαστικότητα- καταναγκαστικότητα, διαπροσωπική ευαισθησία, κατάθλιψη, άγχος, επιθετικότητα, φοβικό άγχος, παρανοειδή ιδεασμό και ψυχωτισμό και (δ) αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο για τη μελέτη των δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος, το οποίο περιλαμβάνει: ατομικά, ακαδημαϊκά, οικογενειακά στοιχεία των φοιτητών και στοιχεία για την προηγούμενη χρήση υπηρεσιών υγείας από τους φοιτητές αυτούς.

Διερευνήθηκε η επίδραση των δημογραφικών παραγόντων (α) στους δείκτες καταθλιπτικής συμπτωματολογίας (β) στους δείκτες ψυχωσικής συμπτωματολογίας (γ) στους δείκτες άγχους και (δ) στους δείκτες σωματικών συμπτωμάτων.

Ιδιοσυγκρασία, άγχος και στρατηγικές αντιμετώπισης αγχώδων καταστάσεων σε στρατιωτικό πληθυσμό

Θεακούλης Ζ., Παντζόπουλος Α., Καραδήμας Ε., Μενούτης Β.

Η ιδιοσυγκρασία, σύμφωνα με τον Ρανίον, είναι ένα σύνολο λειτουργικών 'δυνάμεων' που εδράζονται στο Κεντρικό Νευρικό Σύστημα και αποτελούν σταθερούς παράγοντες στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και των εξ αυτής τύπων συμπεριφορών. Αυτές οι δυνάμεις είναι τρεις: 'Δύναμη Διέγερσης', 'Δύναμη Αναστολής' και 'Κινητικότητα των Νευρικών Διεργασιών'.

Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται σε στρατιωτικό πληθυσμό η σχέση της ιδιοσυγκρασίας με το άγχος και τη στρατηγική αντιμετώπισής του, καθώς επίσης αναλύονται σχετικές δημογραφικές μεταβλητές (ηλικία, μορφωτικό επίπεδο). Διερευνάται, επίσης, στον εν λόγω πληθυσμό η σχέση της ιδιοσυγκρασίας με την ικανότητα προσαρμογής σε στρεσογόνες συνθήκες.

Στους συμμετέχοντες προπαιδευόμενους ναύτες του Κ.Ε. ΠΟΡΟΣ χορηγήθηκαν κατά τις πρώτες μέρες της κατάταξής

τους στο Πολεμικό Ναυτικό τα εξής: α) το Ερωτηματολόγιο Ιδιοσυγκρασίας κατά Ρανίον (ΕΙΠ/Καλαντζή-Αζίζι και συνεργάτες), β) η Κλίμακα Εκτίμησης Τρόπων Αντιμετώπισης Στρεσογόνων Καταστάσεων (ΚΕΤΑΣΚ/Ρούσση) και γ) το Ερωτηματολόγιο Άγχους του Spielberger (STAI/Spielberger και συνεργάτες).

Λεκτική κατονομασία στην άνοια τύπου Alzheimer

Λέκκα Σ., Τσάνταλη Ε., Τσολάκη Μ.

Η λεκτική κατονομασία αποτελεί μια από τις γλωσσικές ικανότητες που παρουσιάζουν διαταραχή ήδη από τα πρώτα στάδια της νόσου Alzheimer, μολονότι σύμφωνα με το DSM IV (1994) τα αναγνωρισμένα κριτήρια διάγνωσης δεν συμπεριλαμβάνουν τη λεκτική έκπτωση ως υποχρεωτική για τη διάγνωση της άνοιας τύπου Alzheimer(NA).

Ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός ερευνών τα τελευταία χρόνια έχουν δείξει ότι η δυσκολία κατονομασίας είναι από τα κυριότερα χαρακτηριστικά της γλώσσας των ασθενών με πιθανή NA ειδικά στα πρώιμα στάδια, ενώ κάποια σοβαρότερη ή μικρότερη γλωσσική διαταραχή παρουσιάζεται σε όλα τα στάδια της ασθένειας.

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί η συσχέτιση μεταξύ της επίδοσης στη δοκιμασία λεκτικής κατονομασίας BOSTON NAMING TEST και της επίδοσης στο MMSE-που εκτιμά γενικές γνωστικές ικανότητες- σε ασθενείς με πιθανή NA, υγιείς ηλικιωμένους και ασθενείς με άνοιες άλλου τύπου. Έτσι εκτός από την προσαρμογή του BOSTON NAMING TEST στον ελληνικό πληθυσμό αξιολογήθηκε και η διαγνωστική του λειτουργία για τη διαφοροδιάγνωση μεταξύ των ανοιών.

Στρατηγικές αντιμετώπισης αγχώδων καταστάσεων που υιοθετούν μητέρες παιδιών με αιματολογικά/ογκολογικά προβλήματα

Μαχαράκη Π., Λεοντιάδου Α., Πλουμπίδης Γ., Ευσταθίου Γ., Καλαντζή-Αζίζι Α.

Η παρούσα έρευνα ασχολείται με τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχώδων καταστάσεων, που χρησιμοποιούν μητέρες, οι οποίες έχουν παιδιά με αιματολογικά/ογκολογικά προβλήματα και με τις διαφορές τους από μητέρες παιδιών χωρίς αιματολογικά/ογκολογικά προβλήματα. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 38 μητέρες, που έχουν παιδιά με αιματολογικά/ογκολογικά προβλήματα, τα οποία νοσηλεύονται ή παρακολουθούνται από το Κέντρο Ειδικών Θεραπειών του Νοσοκομείου Παιδών "Η Αγία Σοφία" και 37 μητέρες με παιδιά χωρίς το συγκεκριμένο πρόβλημα.

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Εκτίμησης Τρόπων Αντιμετώπισης Προβλημάτων (COPE, Carver C., Scheier M., 1989), η οποία αποτελείται από 52 προτάσεις, όπου οι συμμετέχοντες δηλώνουν το βαθμό στον οποίο χρησιμοποιούν 15 στρατηγικές αντιμετώπισης στρεσογόνων καταστάσε-

ων. Επιπλέον χορηγήθηκαν το Ερωτηματολόγιο Γενικής Υγείας (General Health Questionnaire - GHQ, Goldberg, 1972) και το Ερωτηματολόγιο Αντιλαμβανόμενου Στρες (Perceived Stress Scale, Cohen, 1983).

Μετά την ανάλυση των δεδομένων βρέθηκαν διαφορές ανάμεσα στις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, που χρησιμοποιούν οι μητέρες που έχουν παιδιά με αιματολογικά/ογκολογικά προβλήματα και σε αυτές που χρησιμοποιούν οι μητέρες με παιδιά χωρίς αιματολογικά/ογκολογικά προβλήματα. Με τη μέθοδο της ανάλυσης της συνδιακύμανσης, ελέγχοντας την επίδραση του στρες και του γενικού δείκτη υγείας, παρατηρήθηκε διαφοροποίηση στον αριθμό των στρατηγικών, που χρησιμοποιούν οι δύο πληθυσμοί.

«Συμπαράσταση»: Η τηλεφωνική Υποστήριξη του πολεμικού Ναυτικού

Μενούτης Β., Πανταζόπουλος Α.

Η εργασία αυτή έχει ως στόχο την παρουσία του σκοπού, της δομής και της λειτουργίας της τηλεφωνικής γραμμής υποστήριξης του Πολεμικού Ναυτικού «Συμπαράσταση» με αρμόδια υπηρεσία το Γραφείο Προληπτικής Ψυχικής Υγιεινής (ΓΠΨΥ), που λειτουργεί με βάση την ομαδοκοινωνική στάση και διάθεση. Η τηλεφωνική αυτή γραμμή ξεκίνησε να λειτουργεί επίσημα στα πλαίσια του Πολεμικού Ναυτικού το τελευταίο τετράμηνο του 1999, μετά πολυετή πιλοτική εφαρμογή στο Ναυτικό Νοσοκομείο Σαλαμίνας και το ΓΠΨΥ. Λειτουργεί σε 24ωρη βάση και 7 ημέρες την εβδομάδα. Επاندρώνεται από ψυχιάτρους, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, ιατρούς και εκπαιδευτικούς, μόνιμο στρατιωτικό και πολιτικό στρατιωτικό καθώς και στρατευμένους θητείας καταλλήλων ειδικοτήτων. Διατίθεται για υποστήριξη τόσο του μόνιμου και στρατευμένου στρατιωτικού προσωπικού, όσο και του πολιτικού προσωπικού του Πολεμικού Ναυτικού, καθώς και των συγγενών τους. Παρέχει πληροφόρηση, συμβουλευτική και ψυχική υποστήριξη και παρακινεί τον καλούντα, σε περίπτωση βέβαια που εκφράσει μια τέτοια ανάγκη και επιθυμία, να κλείσει καθορισμένη συνάντηση με εκείνον ο οποίος τον υποστήριξε τηλεφωνικά. Η κλήση είναι πάντοτε εμπιστευτική και μπορεί να περιλαμβάνει οποιοδήποτε θέμα προκαλεί στον καλούντα ανησυχία ή ψυχική πίεση. Στην εργασία αυτή γίνεται ανασκόπηση της εμπειρίας και των δεδομένων από τη μέχρι τώρα λειτουργία της τηλεφωνικής γραμμής και αναφέρονται προτάσεις για τη μελλοντική προοπτική και ανάπτυξη της.

Προπαιδευόμενοι Πολεμικού Ναυτικού και Αλκοόλ

Μενούτης Β., Παυλόπουλος Β., Παπαδημητρίου Κ.

Η κατάχρηση και ο εθισμός των νέων στο αλκοόλ, κρίσιμα προβλήματα του αναπτυσσόμενου κόσμου, συνιστούν θέματα πρωταρχικής σημασίας εξαιτίας του μεγάλου εύρους, της ποικίλης αιτιολογίας και των μακροχρόνιων δυσμενών συνεπειών.

Το Πολεμικό Ναυτικό ενδιαφέρεται για την εκτίμηση του εύρους και των περιπλοκών της αλκοόλ, τόσο γιατί οι κατατασσόμενοι νέοι τοποθετούνται σε απαιτητικές θέσεις, όσο και γιατί στην Ελλάδα η στρατιωτική θητεία θεωρείται μια σημαντική περίοδος για την κοινωνικοποίηση των νεαρών ανδρών.

Στην παρούσα έρευνα τα επίπεδα της χρήσης και κατάχρησης αλκοόλ μετρήθηκαν σε δείγματα προπαιδευόμενων το Πολεμικού Ναυτικού από το Γραφείο Προληπτικής Ψυχικής Υγιεινής (ΓΠΨΥ).

Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν είναι: (α) δύο ερωτηματολόγια που μετρούν την συχνότητα και την ποσότητα της κατανάλωσης αλκοόλ και ψυχολογικές μεταβλητές, (β) το Cage τεστ που είναι ένα ερωτηματολόγιο που μετρά τον κεκαλυμμένο αλκοολισμό και (γ) η κλίμακα SRS που μετρά τον κίνδυνο αυτοκτονικής συμπεριφοράς.

Παρουσιάζονται τα ευρήματα της χρήσης και της κατάχρησης αλκοόλ καθώς και η σχέση τους με την αυτοκτονική συμπεριφορά και δημογραφικά χαρακτηριστικά. Τα αποτελέσματα αναλύονται υπό το πρίσμα της ελληνικής και της διεθνούς βιβλιογραφίας και συγκρίνονται με τα αντίστοιχα άλλων ερευνών του ΓΠΨΥ της τελευταίας τετραετίας.

Προπαιδευόμενοι Πολεμικού Ναυτικού, Χρήση Τοξικών Ουσιών και Στάσης προς τα Ναρκωτικά

Μενούτης Β., Παυλόπουλος Β., Παπαδημητρίου Κ.

Το Πολεμικό Ναυτικό διεξάγει σειρά ερευνών μεταξύ των προπαιδευόμενων ναυτικών αναφορικά με τη χρήση ουσιών, τις στάσεις προς τα ναρκωτικά και τους χρήστες τους και τους προτεινόμενους τρόπους αντιμετώπισης του προβλήματος.

Συγκεντρώνονται δεδομένα που αφορούν δημογραφικά χαρακτηριστικά, στάσεις προς τη στρατιωτική θητεία και επίπεδα άγχους και κατάθλιψης και συγκρίνονται τα ευρήματα ερευνών διαφορετικών ΕΣΣΟ κατά τα τελευταία τέσσερα έτη. Παρατηρείται ότι ένα σημαντικό ποσοστό των προπαιδευόμενων ναυτών έχουν κάνει χρήση τουλάχιστον μια φορά στη ζωή τους. Αρκετοί από αυτούς δηλώνουν συστηματικοί χρήστες.

Η ιστορία της προσωπικής τους έκθεσης στα ναρκωτικά σχετικά με τη στάση τους προς τα ναρκωτικά και τους χρήστες και ποικίλοι είναι οι τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος που προτείνουν οι ίδιοι.

Η μεγαλύτερη προτεραιότητα δίνεται στην ψυχική υποστήριξη, ενώ η αυστηρή τιμωρία δεν είναι δημοφιλής λύση. Η χρήση ναρκωτικών σχετίζεται σημαντικά με το άγχος και την κατάθλιψη. Οι χρήστες ουσιών αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες με τα επαγγελματικά ζητήματα απ' ό,τι οι μη χρήστες.

Τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν την ανάγκη για πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών και υποστήριξη των προπαιδευόμενων χρηστών ναρκωτικών κατά τη διάρκεια της θητείας τους. Στο Πολεμικό Ναυτικό, το Γραφείο Προληπτικής Ψυχικής Υγιεινής και η Θεραπευτική Κοινότητα του Ναυτικού Νοσοκομείου Σαλαμίνας καλύπτουν αυτή την ανάγκη.

Μελέτη παρακολούθησης της ανάπτυξης μαθησιακών δυσκολιών από ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες

Μπακάλη Ε., Στογιαννίδου Α., Χριστιανόπουλος Κ.

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται ευρήματα μελέτης που αφορά στις αντιλήψεις χρηστών ιατροπαιδαγωγικών υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, μελετήσαμε, τις αντιλήψεις των γονέων για την προσφορά των υπηρεσιών από το συγκεκριμένο κέντρο. Στην έρευνα έλαβε μέρος ένα δείγμα εβδομήντα-δύο οικογενειών, οι οποίες είχαν αποταθεί στην Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία του Παιδοψυχιατρικού Τμήματος του Ιπποκράτειου Γ.Π.Ν. της Θεσσαλονίκης. Το δείγμα επιλέχθηκε από το ετήσιο σύνολο των οικογενειών που είχαν επισκεφθεί την υπηρεσία πριν από τέσσερα έτη, με κύριο αίτημα την αξιολόγηση μαθησιακών δυσκολιών των παιδιών τους. Τα στοιχεία συλλέχθηκαν με τη βοήθεια ημιδομημένης τηλεφωνικής συνέντευξης με τους γονείς και μελέτης του αρχείου φακέλων των παραπάνω οικογενειών. Ειδικότερα, μελετήθηκε το είδος των υπηρεσιών που παρέχονται, ποιοι παραπέμπουν στις υπηρεσίες και για ποιο λόγο, καθώς επίσης, και ο τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος από την πλευρά των γονέων. Μέσα από τη διερεύνηση των αρχείων βρέθηκε πως ο πρωταρχικός λόγος παραπομπής αφορούσε τη δυσλεξία κι έπειτα τις μαθησιακές δυσκολίες, ενώ στις τελικές διαγνώσεις που δόθηκαν από το ιατροπαιδαγωγικό κέντρο η πιο συχνή φαίνεται να είναι η οριακή νοημοσύνη κι ακολουθεί η διάγνωση της δυσλεξίας. Μέσα από την τηλεφωνική συνέντευξη προέκυψε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων επισκέφτηκαν το κέντρο με δική τους πρωτοβουλία. Τέλος, φαίνεται πως για την περαιτέρω αντιμετώπιση του προβλήματος καθοριστική ήταν τόσο η διάγνωση της δυσλεξίας, η οποία θεωρείται από τους ίδιους ότι επιδέχεται θεραπεία, όσο και η επιθυμία των ιδίων των παιδιών για αναζήτηση βοήθειας.

Οι ψυχοσωματικές επιπτώσεις των μελών μιας μουσικής ορχήστρας

Νούσια Μ., Μόρφη Ξ., Κουμαντιώτης Χ.

Η εξασθένηση της ψυχοφυσικής κατάστασης του ατόμου εμφανιζόμενη με τη μορφή της χειροτέρευσης της απόδοσης εργασίας και την αύξηση της αναγκαίας ψυχοφυσικής προσπάθειας κατά μονάδα απόδοσης σύμφωνα με το Λεξικό της Ψυχολογίας ονομάζεται ψυχική επιβάρυνση και παρουσιάζεται σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Κάνοντας μια γενική προσέγγιση στο φαινόμενο αυτό θα μπορούσαμε να το περιγράψουμε ως φυσική και ψυχική καταπόνηση που εμφανίζεται στο παιχνίδι, στην μάθηση, στην εργασία και σε κάθε είδους απασχόληση.

- Παρουσιάζεται λοιπόν και αν ναι, σε ποιά βαθμό stress και ψυχοσωματική επιβάρυνση κατά τη διάρκεια μιας συναυλίας;

Η διερεύνηση του παραπάνω ερωτήματος αποτέλεσε το κύριο θέμα της έρευνάς μας.

Ψυχολογικοί παράμετροι που αξιολογήθηκαν ήταν:

- α) Η αντίδραση stress
- β) Εφίδρωση και σταθερότητα χεριού
- γ) Καρδιακή συχνότητα.

Έπειτα από μια ερευνητική διαδικασία στην οποία έλαβαν μέρος μέλη ορχήστρας πριν και μετά τη συναυλία παρατηρήθηκε η απουσία υψηλών επιπέδων τόσο του stress όσο και μιας γενικότερης ψυχοσωματικής επιβάρυνσης.

Η βίωση του stress είναι πάντα συνυφασμένη με τα κίνητρα απόδοσης με δυνατούς αντιπάλους και με το φόβο του Μουσικού ότι δεν θα φτάσει κατά τη διάρκεια της συναυλίας στις αναμενόμενες προσδοκίες του. Δε θα πρέπει φυσικά να παραβλεφθούν και αρκετά άλλα ψυχολογικά προβλήματα που έρχεται να αντιμετωπίσει μια ορχήστρα τα οποία μπορούν να παίξουν σημαντικό και ίσως καταλυτικό ρόλο στην επίδοση των μελών της, όπως για παράδειγμα οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των μελών και του μαέστρου ή και της διοίκησης.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω συνίσταται στο άμεσο μέλλον μια πλήρη αξιολόγηση όλων αυτών των ψυχολογικών και σωματικών αντιδράσεων που αποτελούν αιτίες επηρεασμού των μουσικών κατά τη διάρκεια μιας μουσικής συναυλίας.

Η γνωστική και νευρολογική προσέγγιση της αμνησιακής νόσου Alzheimer

Παπαϊωάννου Α., Οικονόμου Α., Knowlton Β., Βοσνιάδου Σ.

Η Γνωστική Επιστήμη (Ψυχολογία) είναι μία επιστήμη, που υποστηρίζει τη διεπιστημονικότητα και τη συνάφεια των γνωστικών αντικειμένων, δεδομένα και πρόκριμμα για τη βιωσιμότητα των σημερινών επιστημονικών τοποθετήσεων. Η συνεργασία της με τις Νευροεπιστήμες είναι δεδομένη, υποστηρίζοντας την αλληλεπίδραση των επιστημών, στην προσπάθεια να κατανοηθούν οι γνωστικές διεργασίες του εγκεφάλου και να αντιμετωπισθούν σχετικές ασθένειες.

Χαρακτηριστική είναι η προσέγγιση της 'μυστηριώδους (προς το παρόν δεν υπάρχει θεραπεία)' νόσου του Alzheimer, που εντάσσεται στα πλαίσια της ψυχολογικής διερεύνησης του γνωστικού διπόλου 'Μνήμη - Αμνησία'.

Η διεπιστημονική προσέγγιση επαληθεύεται από την επισταμένη έρευνα για φάρμακα, που προάγουν τις γνωστικές διεργασίες, η οποία προχωρά με γρήγορους ρυθμούς. Διεξάγεται σε ηλικιωμένα πειραματόζωα με στόχο την προσεκτική μελέτη των ανατομικών και βιοχημικών κυκλωμάτων, που σχετίζονται με τη μνημονική γνωστική λειτουργία.

Χάρει σε διάφορα φάρμακα, όπως είναι: η τετραϋδροαμινοακρινιδίνη, η τακρίνη, ο νευροαυξητικός παράγοντας) αντιμετωπίζονται - για την ώρα - θεραπευτικά: το άγχος, η υπερδιέγερση, η απρόβλεπτη συμπεριφορά, οι διαταραχές του ύπνου και η κατάθλιψη, που συνοδεύουν τη νόσο και ευνοούν την περαιτέρω επιστημονική διερεύνηση, για την ανακάλυψη της θεραπείας της.

Παρακίνηση και οργανωτικό πλαίσιο

Παπαλόη Ε.

Η έννοια της ομάδας αποτελεί μια έννοια κεντρική στην Κοινωνική Ψυχολογία. Σημαντικός αριθμός θεωριών αναφέρονται σε αυτήν προκειμένου να αναλυθούν οι σχέσεις και οι αλληλεπιδράσεις, τόσο μεταξύ διαφορετικών ομάδων όσο και ανάμεσα στα μέλη της ίδιας ομάδας. Ειδικότερα, τα μέλη μιας επαγγελματικής ομάδας, είναι ενταγμένα σε ένα γενικότερο οργανωτικό πλαίσιο και συμμετέχουν –ενεργά ή μη- στις δομές και λειτουργίες του. Πώς αντιλαμβάνεται το άτομο τη ζωή μέσα στην οργάνωση και ποιοι είναι οι παράγοντες που καθορίζουν τη συμπεριφορά του;

Στην παρούσα έρευνα, στηριζόμενοι στις εργασίες των: K.Lewin, J.-C. Abric, A.Blanchet & A.Trognon για την ομάδα, θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε τους παράγοντες που παρακινούν το άτομο να εμπλακεί στο αντικείμενο εργασίας του και να συμμετάσχει ενεργά στις οργανωτικές δραστηριότητες. Τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήσαμε στη Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, μας επιτρέπουν να κάνουμε τις εξής παρατηρήσεις:

- Το αντικείμενο εργασίας, αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα παρακίνησης όταν είναι ενδιαφέρον και δίνει τη δυνατότητα για ανάπτυξη πρωτοβουλίας
- Θα πρέπει να γίνουν αλλαγές στην οργανωτική κουλτούρα προκειμένου το άτομο να ενσωματωθεί καλύτερα και να συμμετάσχει ενεργά στις δομές και λειτουργίες του οργανωτικού πλαισίου. Συγκεκριμένα, έμφαση πρέπει να δοθεί αφενός, στη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης, συνεργασίας και αναγνώρισης, αφετέρου, στον σχεδιασμό ενεργειών που θα ενθαρρύνουν το άτομο να πραγματοποιήσει τις προσδοκίες του για προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη.

Ρατσιστικά και βωμολοχικά ανέκδοτα και αστεϊσμοί. Το γέλιο ως μέσο παραβατικής συμπεριφοράς και κοινωνικού αποκλεισμού

Πετράκης Κ.

Υπάρχουν δυο περιπτώσεις όπου το γέλιο, για διαφορετικούς λόγους, ενοχοποιείται. Είναι εκείνη των ρατσιστικών ανέκδοτων, παλιά όσο η ετερότητα και οι διακρίσεις αλλά και ιδιαίτερα σύγχρονη και εκείνη των βωμολοχικών ανέκδοτων και αστεϊσμών. Μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα τόσο η κοινότητα, όσο και η διαφορά τους, η ποιότητά τους αλλά και ο τρόπος του σχετίζεσθαι που επιβάλλουν.

Οι ρατσιστικοί αστεϊσμοί επιβάλλουν στους θιασώτες της διαπροσωπικής επικοινωνίας την αναπαραγωγή κοινωνικών διακρίσεων που οδηγούν στην κοινωνική απομόνωση, ολοκληρωτικές αντιλήψεις και πεποιθήσεις. Οι βωμολοχικοί αστεϊσμοί έχουν αρχαία τελετουργική καταγωγή. Σήμερα δεν θα πρέπει να εντάξουμε τα σχετικά ανέκδοτα όλα σε μια ενότητα. Υπάρχουν αυτά

που υποβιβάζουν την σεξουαλική ζωή σε έναν εργαλειοποιημένο μηχανισμό, άλλα που την αναβιβάζουν σε σύνθετη σωματική, ψυχική και κοινωνική δραστηριότητα και άλλα που χρησιμοποιούν την σεξουαλικότητα ως εφαλτήριο για την κριτική άλλων πλευρών της κοινωνικής ζωής.

Η συνθετική κριτική ανάλυση των ρατσιστικών και των βωμολοχικών ανέκδοτων συναντάται καταρχήν στο απαγορευμένο. Στη συνέχεια η κοινότητα που δημιουργεί η υπέρβαση της απαγόρευσης επικυρώνεται μέσω του γέλιου. Τέλος, το γέλιο ως διαδικασία αναπαισίωσης και νομιμοποίησης του συγκεκριμένου που το παρήγαγε.

Καταλήγουμε σε ιδιαίτερα χρήσιμα επιστημονικά συμπεράσματα τόσο για το γέλιο εν γένει, όσο και για τον κοινωνικό αποκλεισμό και την παράβαση.

On the psychometric properties of ought orientation

Sideridis G.

The purpose of the present studies was to extend achievement goal theory (Dweck & Leggett, 1988) by including the orientation that has its origins to obligation (Carver & Sheirer, 1996). Three studies were implemented to examine the psychometric properties of the ought orientation sub-scale in relation to other orientations (construct validity), other measures of cognition (divergent validity) and motivation (convergent-criterion validity). In the first study, participants were 380 5th and 6th graders. The construct validity of the subscale was evaluated using structural equation modeling and the X²/df ratio and various indices of fit were acceptable (e.g., CFI = .94). Correlations between ought orientation and other goal orientations were significant and in the desired direction whereas correlations between ought orientation and measures of cognition were in favor of the discriminant validity hypothesis. Indices of internal consistency were high (>.80 range using Cronbach's alpha) and test-retest correlations were significant and positive. These results were replicated in studies two and three with independent samples of 150 6th graders, and 94 5th graders. It is concluded that ought orientation is a significant element of academic goal orientations and should be incorporated in achievement goal theory.

Μελέτη της επίδρασης των προσανατολισμών επίτευξης στόχων στην πρόθεση και τους προσανατολισμούς για την εκδήλωση ηθικής συμπεριφοράς

Τσορμπατζούδης Χ., Ζαχαριάδης Π., Παυλοπούλου Ε.

Η ανάπτυξη της ηθικής συμπεριφοράς των μαθητών αποτελεί πρωταρχικό στόχο στην εκπαίδευση. Το μάθημα φυσικής αγωγής προσφέρεται για την ανάπτυξη ηθικών προτύπων και τη διαμόρφωση της ηθικής συμπεριφοράς. Στην παρούσα έρευνα μελετήθηκε η επίδραση των προσανατολισμών επίτευξης στην πρόθεση των μαθητών για εκδήλωση ηθικής συμπεριφοράς

καθώς και στους ηθικούς προσανατολισμούς που αναπτύσσονται στο μάθημα φυσικής αγωγής. Το δείγμα αποτέλεσαν 305 μαθητές και μαθήτριες γυμνασίου (Μ.Ο. ηλικίας = 13.6 ± 1.05). Τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν το Ερωτηματολόγιο Προσανατολισμών Επίτευξης Στόχων (Ε.Π.Ε.Σ.), η κλίμακα για την αξιολόγηση της πρόθεσης για εκδήλωση ηθικής συμπεριφοράς και η Πολυδιάστατη Κλίμακα Ηθικών Προσανατολισμών στον Αθλητισμό (Π.Κ.Η.Π.Α.). Οι αναλύσεις συσχέτισης έδειξαν ότι ο προσανατολισμός στον εαυτό εμφανίζει χαμηλή στατιστικά σημαντική σχέση με τις παραμέτρους της πρόθεσης και των ηθικών προσανατολισμών των μαθητών σε αντίθεση με τον προσανατολισμό στο έργο που εμφάνισε μέτρια σχέση με τις ίδιες μεταβλητές. Από την ανάλυση διαδρομών προέκυψε ότι ο προσανατολισμός στο έργο επιδρά άμεσα στην ηθική συμπεριφορά των μαθητών ($CFI = .975$). Ο προσανατολισμός στον εαυτό εμφάνισε χαμηλή αρνητική επίδραση στην πρόθεση για εκδήλωση ηθικής συμπεριφοράς, ενώ η πρόθεση εμφάνισε μέτρια επίδραση στους προσανατολισμούς ηθικής συμπεριφοράς των μαθητών. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτουν ισχυρές ενδείξεις για τη μορφή της σχέσης του προσανατολισμού στο έργο με τους ηθικούς προσανατολισμούς των μαθητών καθώς και προτάσεις για πρακτική εφαρμογή στο μάθημα φυσικής αγωγής.

Λέξεις κλειδιά: Προσανατολισμοί επίτευξης, πρόθεση για εκδήλωση ηθικής συμπεριφοράς, προσανατολισμός στην ηθική συμπεριφορά στον αθλητισμό.

Η φύση της κατηγοριοποίησης και οι συνεπαγωγές της στην κλινική ψυχολογία

Τσουκάρης Ε., Πουρκός Μ.

Στην Κλινική Ψυχολογία γίνεται μια ευρεία χρήση της κατηγοριοποίησης κυρίως όσον αφορά τη διάγνωση, την ψυχοπαθολογία και την προσωπικότητα.

Τι είναι όμως η κατηγοριοποίηση; Ποια είναι η φύση και η χρησιμότητά της στην ψυχολογία; Ποιες διαδικασίες οδηγούν σ' αυτή; Ποιο είναι το περιεχόμενο της και ποια σχέση έχει αυτό με την ψυχολογική πραγματικότητα; Πώς λειτουργεί σε σχέση με την ανθρώπινη ύπαρξη; Τι ρόλο παίζει στον τρόπο που βιώνουμε την πραγματικότητα, στον τρόπο που σκεφτόμαστε και δρούμε; Στην εργασία αυτή πραγματευόμαστε τα πιο πάνω ερωτήματα σε σχέση με το γνωστικό αντικείμενο της Κλινικής Ψυχολογίας. Επίσης, αφού κάνουμε μια σύντομη παρουσίαση των σημαντικότερων ευρημάτων της γλωσσολογίας και της γνωστικής ψυχολογίας στο ζήτημα της κατηγοριοποίησης, εξετάζουμε τη χρήση της όσον αφορά την περιγραφή και την κατανόηση των διάφορων μορφών ψυχοπαθολογικής συμπεριφοράς στα πλαίσια των διάφορων ψυχολογικών θεωριών (ψυχανάλυση, συμπεριφορισμός, κονστρουκτιβισμός, οικολογική προσέγγιση κ.ά.) καθώς και τις συνεπαγωγές της στην Κλινική Ψυχολογία και στις πρακτικές που αυτή ακολουθεί. Με βάση τις έρευνες για τα πλαίσια (πραγματιστικά, διαπροσωπικά, χωρο-χρονικά, πολιτισμικά κ.ά.),

τα γλωσσικά παιχνίδια και τις διαδικασίες της αντίληψης προβληματιζόμαστε επίσης για τις παγίδες που ελλοχεύουν στην Κλινική Ψυχολογία όσο αφορά τη χρήση ή εφαρμογή των συστημάτων κατηγοριοποίησης στη διάγνωση και για την περιγραφή και κατανόηση της προσωπικότητας και των διάφορων μορφών ψυχοπαθολογικής συμπεριφοράς.

Αλλαγές στην ηλεκτροδερματική δραστηριότητα (ΗΔΔ) ως αποτέλεσμα της παρουσίας καταθλιπτικών συμπτωμάτων

Χρηστίδης Δ., Κυριάκου Ε., Βεζερτζή Μ.

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνηθεί κατά πόσο η παρουσία καταθλιπτικών συμπτωμάτων, καθώς και η ένταση αυτών, είναι δυνατό να συσχετίζονται με μεταβολές στην ηλεκτροδερματική δραστηριότητα (ΗΔΔ) και με ποιον τρόπο. Καταγράφηκε η Ηλεκτροδερματική Αντίσταση (ΗΔΑ) και, επίσης, χορηγήθηκε η αναθεωρημένη έκδοση του Beck Depression Inventory, BDI-II σε εικοσιεπτά (27) άτομα α) πριν και β) μετά την εκπαίδευσή τους σε τεχνικές διαχείρισης του στρες και σε ασκήσεις χαλάρωσης. Η στατιστική επεξεργασία των ευρημάτων κατέδειξε στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων της ΗΔΑ πριν και μετά την εκπαίδευση για τα άτομα με υψηλό σκορ στο BDI-II ($t(26) = -2.887, p < 0.01$). Τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι η αλλαγή στο τονικό επίπεδο της ΗΔΑ οφείλεται στην εμπέδωση των τεχνικών διαχείρισης του στρες και δεν επηρεάζεται από ενδεχόμενη ύπαρξη καταθλιπτικών συμπτωμάτων.

Το δίπτυχο «εμείς» και οι «άλλοι» μέσα από το μάθημα της μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Χρυσίνη Μ.

Η διεθνοποίηση της οικονομίας, της επικοινωνίας, αλλά κυρίως η πολιτισμική διεθνοποίηση, αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης, για την οποία πολύς λόγος γίνεται στις μέρες μας, προκάλεσε αφενός την τάση για διαμόρφωση μιας παγκόσμιας κουλτούρας, και αφετέρου την αναπόφευκτη συνάντηση και επαφή πολιτισμών με αξίες, θρησκείες και γλώσσες διαφορετικές μεταξύ τους, φέρνοντας έτσι στο προσκήνιο, τόσο το ευρύτερα κοινωνικό, όσο και στο προσκήνιο της εκπαιδευτικής πραγματικότητας ιδιαίτερα, το επίμαχο, όσο και ευαίσθητο θέμα της οριοθέτησης του "Εμείς", αλλά και εκείνο της σχέσης ανάμεσα στο δίπτυχο "Εμείς" και "οι Άλλοι".

Το ερώτημα που εύλογα τίθεται στο σημείο αυτό είναι το κατά πόσον και πώς η εκπαίδευση δύναται να υιοθετήσει μια πιο ανθρωπιστική -θα λέγαμε- ψυχολογία, προκειμένου ν' αντεπεξέλθει στο αίτημα - πρόκληση για μια πιο πλουραλιστική, διαπολιτισμική προσέγγιση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, τόσο στη θεωρία, όσο και στο επίπεδο της διδακτικής. Με αφετηρία το παραπάνω πλαίσιο προβληματισμού, η παρουσία εισήγησης έχει ως στόχο της να προσεγγίσει το παραπάνω ερώτη-

μα, εξετάζοντας το πώς μια τέτοια προσέγγιση, και ειδικότερα, το πώς η σχέση ανάμεσα στο «Εμείς και οι Άλλοι» και οι έννοιες που διαπλέκονται μέσα σ' αυτήν, έννοιες όπως «*κοιλούρα*», «*πολιτισμός*», «*ταυτότητα*», «*αυθεντικότητα*», αναδύονται μέσα από το μάθημα της μουσικής στην ελληνική πύθμα εκπαίδευση, με ποια εννοιολογικά σχήματα εκφράζονται και ερμηνεύονται από το λόγο των ιδίων των δασκάλων της μουσικής μέσα από συνεντεύξεις, ως φορέων της επίσημης σχολικής γνώσης.

Βασικό επιχείρημα της εισήγησης αυτής, αποτελεί ότι ενώ η μουσική απεικονίζεται ως ένα καθολικό προϊόν απαλλαγμένο από νόρμες, προκαταλήψεις και στερεότυπα, ως μια "παγκόσμια γλώσσα επικοινωνίας", εντούτοις η εκπαιδευτική πρακτική αντανακλά ρητά και άρρητα πολιτισμικά σύνορα, ρητές και άρρητες πολιτισμικές ιεραρχήσεις, αποτελώντας ένα κοινωνικά "κατασκευασμένο", μη ουδέτερο πεδίο και πλαίσιο έκφρασης και επικοινωνίας.

Η επίδραση της άσκησης στην ψυχική υγεία και διάθεση των νέων *Ψυχουντάκη Μ., Μακρή-Μπότσαρη Ε.*

Οι ερευνητές στο χώρο της φυσικής αγωγής και της ψυχολογίας μελετούν τη σχέση άσκησης - ψυχικής υγείας και διάθεσης μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις. Μερικοί ερευνητές χρησιμοποιούν την άσκηση ως μέσο παρέμβασης και βελτίωσης της ψυχικής διάθεσης υγιών ατόμων ή ως μέσο παρέμβασης και θεραπείας της ψυχικής υγείας ατόμων με ψυχοπαθολογικά προβλήματα. Άλλοι συνεξετάζουν την άσκηση και την επίδρασή της στο προφίλ της ψυχικής διάθεσης ή σε μεμονωμένες παραμέτρους της ψυχικής υγείας (π.χ., άγχος, κατάθλιψη, κ.ά.). Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει τις επιπτώσεις της άσκησης στην ψυχική υγεία και τη διάθεση 256 νέων (131 ανδρών και 125 γυναικών), ηλικίας 17 έως 28 ετών. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι οι νέοι που ασκούνται αναφέρουν θετικότερη διάθεση και υψηλότερα επίπεδα ψυχικής υγείας από ό,τι οι νέοι που δεν ασκούνται. Η επίδραση της άσκησης στο άγχος, την επιθετικότητα, την ενεργητικότητα, την κόπωση, τη σύγχυση και την ψυχική υγεία φαίνεται να είναι ισχυρότερη στους άνδρες από ό,τι στις γυναίκες του δείγματος.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ – ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ – ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ανίχνευση και διαφοροποίηση της Διαταραχής Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ) στα παιδιά με αναφορές γονέων και δασκάλων

Αγαπητού Π., Υπ. διδάκτωρ Παιδ. Τμήματος Ειδικής Αγωγής Παν. Θεσσαλίας
Καραπέτσας Α., Καθηγητής Παιδ. Τμήματος Ειδικής Αγωγής Παν. Θεσσαλίας

Η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ), είναι μια από τις πιο κοινές αναπτυξιακές διαταραχές της

παιδικής ηλικίας. Εμφανίζεται σε ποσοστό 3-5% του παιδικού πληθυσμού, με μια σοβαρή επικράτηση των αγοριών έναντι των κοριτσιών. Τα συμπτώματα της ΔΕΠ-Υ, περιλαμβάνουν υψηλά επίπεδα διάσπασης προσοχής, κινητικής δραστηριότητας και παρορμητικότητας. Το διαγνωστικό πρωτόκολλο για την ΔΕΠ-Υ διαφοροποιείται κατά τη διάρκεια των ετών ανάλογα με τις ισχύουσες θεωρίες για την φύση της. Σύμφωνα με το διαγνωστικό κριτήριο της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρίας (DSM-IV, APA, 1994), η ΔΕΠ-Υ προσδιορίζεται από δυο ομάδες συμπτωμάτων της διάσπασης προσοχής και της υπερκινητικότητας-παρορμητικότητας.

Στη παρούσα έρευνα, ως μέρος μιας ευρύτερης και βαθύτερης διερεύνησης της ΔΕΠ-Υ, στόχος ήταν να ανιχνευθεί και να διακριθεί ως προς τους τύπους η ΔΕΠ-Υ, μέσα από ένα δείγμα 1418 παιδιών ηλικίας 6-12 ετών. Χορηγήθηκε σε γονείς και δασκάλους κλίμακα αξιολόγησης της συμπεριφοράς σύμφωνα με τα κριτήρια DSM-IV. Από την επεξεργασία των στοιχείων, προέκυψε ότι πληρούσαν τα κριτήρια για την ΔΕΠ-Υ, ποσοστό παιδιών 5,6%, εκ των οποίων 4,2% ήταν αγόρια και 1,4% κορίτσια. Διακρίνονται οι τρεις τύποι της ΔΕΠ-Υ, ο τύπος με κυρίαρχα συμπτώματα Απροσεξίας (ΔΕΠ-Υ/Α), ο τύπος με κυρίαρχα συμπτώματα Υπερκινητικότητας-Παρορμητικότητας, (ΔΕΠ-Υ/Υ-Π) και ο συνδυασμένος τύπος (ΔΕΠ-Υ/Σ) με συμπτώματα από τους δύο προηγούμενους, σε ποσοστό 2,5%, 1,1% και 2% αντίστοιχα.

Παράγοντες που επηρεάζουν την υιοθέτηση συγκεκριμένων στρατηγικών μελέτης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Ανδρέου Ε., Βλάχος Φ., Ανδρέου Γ.

Σε δείγμα 147 φοιτητών και 306 φοιτητριών, Ανθρωπιστικών και Θετικών Επιστημών, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, δόθηκε η συντομευμένη μορφή του ερωτηματολογίου «Τρόποι προσέγγισης της μελέτης» των Entwistle & Tait (1995), με σκοπό την καταγραφή των προσανατολισμών μελέτης των γνωστικών αντικειμένων που σχετίζονται με τις σπουδές τους στο Πανεπιστήμιο. Από την Παραγοντική ανάλυση του ερωτηματολογίου προέκυψαν πέντε παράγοντες (επιφανειακή προσέγγιση, προσέγγιση επίτευξης, προσέγγιση βάθους, μεταγνωστική ενημερότητα και ακαδημαϊκή αυτοπεποίθηση), οι οποίοι εξηγούν το 44,49% της συνολικής διακύμανσης των τιμών.

Εξετάστηκαν οι επιδράσεις του φύλου, της σχολής φοίτησης, της ηλικίας και της προτίμησης χεριού στους τρόπους προσέγγισης της μελέτης με χρήση της πολυπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης. Η ανάλυση έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του φύλου στη προσέγγιση επίτευξης. Παρατηρήθηκε, επίσης, στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση της σχολής φοίτησης στην ακαδημαϊκή αυτοπεποίθηση. Οι αλληλεπιδράσεις προτίμησης χεριού Χ φύλο και ηλικία Χ σχολή φοίτησης Χ φύλο ήταν στατιστικά σημαντικές για την προσέγγιση επίτευξης, όχι, όμως και για τις άλλες προσεγγίσεις της μελέτης. Τα αποτελέσματα ερμηνεύονται, υπό το πρίσμα των σχετικών με τους προσανατο-

λισμούς του ατόμου προς τη μάθηση, ερευνητικών ευρημάτων και προτείνονται τρόποι αξιοποίησής τους, με σκοπό τη βελτιστοποίηση των μαθησιακών διαδικασιών στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ο ρόλος του μορφωτικού επιπέδου στην ανάπτυξη αγχωτικών προδιαθέσεων στους μαθητές

Γαλαρινιώτης Ν.

Άγχος είναι μια συναισθηματική κατάσταση η οποία χαρακτηρίζεται από ένταση, νευρική, εσωτερική ανησυχία και φόβο για επερχόμενα συμβάντα και γεγονότα, καθώς και μια έντονη δραστηριότητα του αυτόνομου νευρικού συστήματος. Η βίωση μιας τέτοιας κατάστασης επηρεάζεται ασφαλώς και από σταθερά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ατόμου. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο γίνεται ευρέως αποδεκτή από την επιστημονική κοινότητα η διάκριση που κάνει ο Spielberger ανάμεσα στο άγχος ως αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης κατάστασης και στο άγχος ως σταθερό χαρακτηριστικό της προσωπικότητας.

Για την πραγματοποίηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το Trait-Anxiety Inventory του Spielberger, προσαρμοσμένο στην ελληνική. Το δείγμα αποτέλεσαν μαθητές της Β' και Γ' Γυμνασίου, και Α' Λυκείου του νομού Φλώρινας. Μεταξύ των άλλων και βασισμένοι σε άλλες έρευνες [(Phillips, 1966a), (Tseng & Thompson, 1969) (Dunn, 1968) (Hawkes & Koff, 1969) (Phillips and al., 1969) (Weinstock, 1967) (Miller & Swanson, 1960) (Kohn, 1959) (Kohn & Carroll, 1960) (Maas, 1951) (Katz, 1968) (Izard & Tomkins, 1966)], υποθέτουμε ότι το γενικό άγχος των μαθητών θα συσχετίζεται με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Όσο δηλαδή πιο χαμηλό είναι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων τόσο πιο συχνά και σε έντονη μορφή θα εμφανίζεται το γενικό άγχος των μαθητών. Χρησιμοποιώντας τη θεωρία του Bourdieu για τον καθορισμό των κοινωνικών τάξεων, υποθέτουμε ότι η συχνότερη εμφάνιση του γενικού άγχους στα χαμηλά κοινωνικά στρώματα δεν αποδίδεται τόσο στην οικονομική δυνατότητα των γονέων όσο στο διαφορετικό μορφωτικό τους επίπεδο.

Παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση της ταυτότητας του ρόλου του φύλου στην εφηβική ηλικία

Γεωργουλές Γ.

Στην ερευνητική αυτή μελέτη 434 συμμετέχοντες (216 αγόρια και 218 κορίτσια εφηβικής ηλικίας) συμπλήρωσαν την ελληνική μορφή του ερωτηματολογίου ταυτότητας του ρόλου του φύλου της Bem (Bem Sex Role Inventory). Το B.S.R.I. είναι ένα ερωτηματολόγιο, μέσω του οποίου διερευνάται η διαμόρφωση της ταυτότητας του ρόλου του φύλου με βάση την παραδοχή ότι αρρενωπότητα και θηλυκότητα είναι δύο ανεξάρτητες μεταβλητές και επομένως ένα άτομο μπορεί να έχει υψηλή βαθμολογία και στις δύο μεταβλητές, οπότε διαμορφώνει «ανδρόγυνη» ταυ-

τότητα του ρόλου του φύλου ή χαμηλή και στις δύο («αδιαφοροποίητη» ταυτότητα) ή υψηλή στη μία και χαμηλή στην άλλη μεταβλητή («αρρενωπή» ή «θηλυκή» ταυτότητα του ρόλου του φύλου κατά περίπτωση).

Σύμφωνα με τα ευρήματα μεγάλο ποσοστό αγοριών κατατάσσεται στην «αρρενωπή» ταυτότητα και αντίστοιχα μεγάλο ποσοστό κοριτσιών στη «θηλυκή» ταυτότητα. Μικρότερα, αλλά αξιοσημείωτα είναι τα ποσοστά και των δύο φύλων στην «ανδρόγυνη» και «αδιαφοροποίητη» ταυτότητα του ρόλου του φύλου. Από τον έλεγχο στατιστικής σημαντικότητας των μεταβλητών «αρρενωπότητα», «θηλυκότητα» προκύπτουν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων με τα αγόρια να έχουν υψηλότερο μέσο όρο στην αρρενωπότητα και τα κορίτσια στη θηλυκότητα. Αντίθετα, δεν διαπιστώνεται να υπάρχει στατιστικώς σημαντική επίδραση των άλλων υπό εξέταση μεταβλητών (σειρά γέννησης εφήβου, αριθμός παιδιών στην οικογένεια, μορφωτικό επίπεδο γονιών) στους μέσους όρους αρρενωπότητας και θηλυκότητας. Τέλος, παρουσιάζονται αποτελέσματα της παραγοντικής ανάλυσης των απαντήσεων των εφήβων στο B.S.R.I., από την οποία προκύπτουν παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση της ταυτότητας του ρόλου του φύλου στην εφηβική ηλικία.

Η ενοχλητική συμπεριφορά στο λόγο των μαθητών και των δασκάλων: η διαπραγμάτευση του όρου

Γκέσογλου Ελένη, Εκπαιδευτικός, Υποψήφια Διδάκτορας ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Η μελέτη μας διερευνά τον τρόπο με τον οποίο δομείται (θεωρία του κοινωνικού κονστρουξιονισμού) η «ενοχλητική» συμπεριφορά στα συστήματα λόγου των μαθητών/τριών του δημοτικού και των δασκάλων, στην προσπάθειά τους να την αναγνωρίσουν και να την αντιμετωπίσουν καθώς αμφότεροι συμμετέχουν κατά την εκδήλωσή της στο σχολικό περιβάλλον. Μας ενδιαφέρει περισσότερο πώς τα παιδιά αποδίδουν το δικό τους νόημα στην ενοχλητική συμπεριφορά και κατά πόσο το νόημα αυτό είναι συνεκτικό ή ποικίλει ανάλογα με τη θέση του παιδιού ως φορέα ή όχι αυτής της συμπεριφοράς. Τα δεδομένα μας προέρχονται από ατομικές και ομαδικές συνεντεύξεις μαθητών/τριών και δασκάλων και η μεθοδολογία της ανάλυσης βασίζεται στην ανάλυση λόγου.

Τα αρχικά μας ευρήματα δείχνουν ότι:

- 1) Μαθητές και εκπαιδευτικοί υιοθετούν ποικίλες αποδόσεις και ερμηνείες όσον αφορά αυτή τη συμπεριφορά.
- 2) Η ποικιλία στο λόγο των μαθητών/μαθητριών δικαιολογείται από το αν η μαθήτριά/της θεωρεί τον εαυτό της άμεσα εμπλεκόμενο κατά την εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς ή απλό συμμετέχοντα χωρίς άμεση εμπλοκή.
- 3) Τα κοινά ρεπερτόρια που χρησιμοποιούν εκπαιδευτικοί και μαθητές/μαθήτριες τροφοδοτούνται από τις κοινωνικές πρακτικές που ισχύουν στο σχολικό πλαίσιο και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν αποσπάσματα από την ανάλυση λόγου παιδιών και εκπαιδευτικών που συζητούνται για τη διαμόρφωση παιδαγωγικών παρεμβάσεων, βασισμένων στις σχέσεις των μαθητών/τριών με την ομάδα των συνομηλίκων καθώς και με την ομάδα των ενηλίκων (εκπαιδευτικών).

Στάσεις και αντιλήψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης απέναντι στα Α.μ.Ε.Α.

Γιαβρίμης Π.

Στην έρευνα αυτή επιχειρείται η μελέτη των γνώσεων και στάσεων εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (Α.μ.Ε.Α.). Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 242 εκπαιδευτικοί της ευρύτερης περιοχής της Αττικής. Στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου διενεργήθηκε παραγοντική ανάλυση από την οποία προέκυψαν επτά (7) παράγοντες, που εξηγούν συνολικά το 54,9% της συνολικής διασποράς. Οι επτά παράγοντες είναι: α) ενέργειες προσέγγισης των παιδιών, β) χαρακτηριστικά των Α.μ.Ε.Α., γ) στάσεις απέναντι στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση των Α.μ.Ε.Α., δ) στάσεις απέναντι στην σεξουαλική αγωγή των Α.μ.Ε.Α., ε) ενέργειες που είναι διατεθειμένοι να κάνουν οι γονείς, στ) βάρος για την οικογένεια, και ζ) γνώσεις για την διάθεση των Α.μ.Ε.Α. Τα αποτελέσματα της έρευνας φανερώνουν ότι οι εκπαιδευτικοί διατίθενται ευνοϊκά απέναντι στα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες, πιστεύουν ότι αυτά έχουν επαγγελματικά δικαιώματα, έχουν μάλλον θετική στάση όσον αφορά τη σεξουαλική τους δραστηριότητα, θεωρούν ότι μάλλον δεν είναι βάρος για την οικογένεια τους, ενώ σχετικά με τα χαρακτηριστικά των Α.μ.Ε.Α. και τη διάθεση τους έχουν μάλλον μια αρνητική αντίληψη. Τέλος, υπάρχουν διαφορές μεταξύ των δύο φύλων όσον αφορά αντιλήψεις που αφορούν την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, την σεξουαλική δραστηριότητα των Α.μ.Ε.Α. και τις ενέργειες προσέγγισης που είναι διατεθειμένοι να κάνουν.

Οι ελληνικοί μύθοι στο νηπιαγωγείο: μέσο για να ανακαλύψουμε την ταυτότητα μας

Γουργιώτου Ε., Κοντάκος Α.

Η μελέτη αυτή είναι ένας ερμηνευτικός απολογισμός, ο οποίος περιγράφει με τον οποίο τα νήπια «ενσυναισθάνονται» τους εαυτούς τους και τους άλλους μέσα και διαμέσου των μύθων της κλασσικής ελληνικής μυθολογίας. Είναι μία ποιοτική μελέτη στηριζόμενη στις αρχές της Ερμηνευτικής του Gadamer. Η έρευνα, η οποία βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, πραγματοποιείται σε μια τάξη νηπιαγωγείου από τις αρχές Οκτωβρίου και αναμένεται να έρθει σε πέρας τον Απρίλιο του 2003. Η μελέτη θα βασιστεί στις ζωντανές εμπειρίες μιας ομάδας 17 νηπίων, ηλικίας 4-6 χρόνων και θα επικεντρώνει ειδικότερα σε τέσσερα νήπια. Στην τάξη αυτή η νηπιαγωγός θα είναι ταυτόχρονα ερευνήτρια και αφηγήτρια μύθων και θα αξιολογεί τα νήπια παρατηρώντας το παιχνίδι τους

και συζητώντας μαζί τους. Η μελέτη ερευνά τις δυνατότητες που προσφέρονται στα νήπια, και τις δυσκολίες στην προσπάθειά τους ν' ανακαλύψουν τη ταυτότητά τους μέσα από τους μύθους. Η βασική υπόθεση είναι ότι τα νήπια απαντούν στους μύθους ως άτομα που αισθάνονται, σκέφτονται, αντιλαμβάνονται, και ταυτίζονται με τους χαρακτήρες των μύθων. Αναπαριστούν τους μύθους και εξερευνούν τις ιδέες που διατρέχουν αυτούς, μέσα από το δραματικό παιχνίδι. Οι μύθοι προσφέρουν μια παιδαγωγική διάσταση η οποία επιτρέπει στα νήπια να εξερευνήσουν ποικίλους δρόμους κατανόησης του εαυτού τους και των άλλων.

Εμπειρίες, αντιλήψεις και συμπεριφορές των μητέρων σε σχέση με τα παιδιά τους με ειδικές δυνατότητες

Δασκαλάκη Κ., Πουρκός Μ.

Στην έρευνα αυτή παρουσιάζονται τα βιώματα, οι αντιλήψεις, οι σκέψεις, οι δυσκολίες και οι συμπεριφορές τριών μητέρων σε σχέση με το αυτιστικό τους παιδί και μιας μητέρας σε σχέση με το παιδί της με σύνδρομο Rett. Παρουσιάζονται επίσης δεδομένα σχετικά με τη συστηματική συνεργασία με τους γονείς των παιδιών αυτών στα πλαίσια της ψυχοπαιδαγωγικής και θεραπευτικής μας δραστηριότητας μαζί τους με στόχο την καλύτερη αγωγή και ανάπτυξη των παιδιών τους. Βασικός στόχος όλων μας των δραστηριοτήτων ήταν (και συνεχίζει να είναι) η ενθάρρυνση της ανάπτυξης και η αξιοποίηση του προσωπικού δημιουργικού δυναμικού των παιδιών, η βελτίωση της επικοινωνίας τους, τόσο με τους γονείς τους όσο και με τους άλλους, το συναισθηματικό μοίρασμα και η βιωματική κατανόηση των κοινωνικών κανόνων και διαδικασιών όσον αφορά απλές δραστηριότητες σε διάφορα καθημερινά πλαίσια.

Στην εργασία αυτή, μετά από μια συνοπτική αναφορά στην ιδιαιτερότητα του κόσμου των αυτιστικών ατόμων και με σύνδρομο Rett παρουσιάζονται τα τέσσερα παιδιά της έρευνάς μας και στη συνέχεια τα ευρήματα της από την ανάλυση περιεχομένου του λόγου των τεσσάρων μητέρων από μια ημιδομημένη συνέντευξη που είχαμε μαζί τους, καθώς και από τις συμπεριφορές τους στα πλαίσια της ψυχοπαιδαγωγικής και θεραπευτικής συνεργασίας τους μαζί μας.

Εκφάνσεις της σχετικής με το φύλο συμπεριφοράς από βιοψυχολογική άποψη

Δημιούλας Κ., Σγάρας Κ., Ματθαίουπουλος Π.

Μένοντας στο «φαινόμενο» του παιδιού, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε τις σχετικές με το φύλο τάσεις του παιδιού. Τα φύλα, φαινοτυπικά, είναι διακριτά. Αλλά ο φαινομενικός διαχωρισμός των ανθρώπων σε δύο φύλα πολύ λίγο ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, όπως αυτή υπαγορεύεται από το βιοψυχολογικό υπόστρωμα του καθενός. Δεν υπάρχουν δύο φύλα, αλλά ο «άνθρωπος», που συμβαίνει να εκτελεί λειτουργίες που, κατά το φύλο, κινούνται σε ένα συνεχές, τα δύο άκρα του οποίου καταλαμβάνουν το -θεωρητικά- απόλυτα αρσενικό και το -θεωρητικά- απόλυτα θηλυ-

κό, μεταξύ των οποίων υπάρχει η μίξη του αρσενικού προς το θηλυκό και του θηλυκού προς το αρσενικό. Πρόσφατες ερευνητικές διαπιστώσεις επιβεβαιώνουν τη σημασία των γεννητικών βιολογικών παραγόντων (χρωμοσωμικό μωσαϊκό), που εκφράζονται μέσω των ορμονών του φύλου σε μίξη, έτσι που η κατά το φύλο συμπεριφορά φτάνει (κατά τα ανάμικτα σωματικά και ψυχικά χαρακτηριστικά και ιδιώματα του ατόμου) τους 43.046.721 τύπους, που μπορούν να συμποσωθούν, αδρομερώς, σε 81 συνδυασμούς και συνδέσεις και μόνο επιφανειακά διαφοροποιούνται στα δύο φύλα. Η διάκριση «άντρας-γυναίκα» πρέπει να αντικατασταθεί από το συνεχές «αρσενικό-θηλυκό». Μόνο η γνώση σε ποιο ακριβώς σημείο του continuum των φύλων βρίσκεται το παιδί μπορεί να μας βοηθήσει στην καλύτερη αντιμετώπιση της έκφρασης της γενετικής υπαγορευόμενης συμπεριφοράς του.

Η χρήση των μέσων διδασκαλίας ως παράγοντας ανάπτυξης του θετικού σχολικού κλίματος

Δρακούλη Φ., Ζαχαριουδάκη Π.

Σκοπός αυτής της έρευνας είναι η καταγραφή των μέσων διδασκαλίας και σε ποιο βαθμό είναι δυνατό να αξιοποιηθούν τα μέσα αυτά. Η χρησιμότητα τους καθώς και οι προϋποθέσεις που απαιτούνται για να φέρουν θετικά αποτελέσματα. Η καταγραφή των μέσων θα γίνει στα Δημοτικά σχολεία της Ρόδου, όπου πρόκειται να δοθούν και ερωτηματολόγια. Τα ερωτηματολόγια θα αφορούν τους εκπαιδευτικούς καθώς και τους μαθητές. Πιστεύουμε ότι με τα διάφορα μέσα διδασκαλίας η εκπαιδευτική διαδικασία καθίσταται δημιουργικότερη και το μάθημα αποκτά μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Δεν καθλώνεται το παιδί στο να ακούει μόνο αλλά αποκτά και άμεση επαφή με το αντικείμενο του μαθήματος. Άμεση προϋπόθεση είναι τα Μέσα Διδασκαλίας να είναι επιλεγμένα και να αποτελούν φορείς πληροφοριών και μετάδοσης μηνυμάτων και παράλληλα να αποτελέσουν μέσα για την ανακάλυψη της γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές. Επίσης καλό θα ήταν η Υποστηρικτική Τεχνολογία να χαρακτηρίζεται από ευλυγισία, προσαρμοστικότητα, προσαρμοστικότητα και διαθεσιμότητα. Με την βοήθεια των εποπτικών μέσων απλοποιούνται τα μορφωτικά αγαθά, ώστε να είναι ευκολότερο για τους μαθητές να κατανοήσουν τον κόσμο που τους περιβάλλει. Με την βοήθεια της τεχνολογίας η εκπαιδευτική διαδικασία απλοποιείται και βελτιώνεται. Δίδεται στο δάσκαλο η δυνατότητα να φέρει τους μαθητές πιο κοντά στα αντικείμενα, να χειρίζονται με δεξιά απλά όργανα και συσκευές και να εξετάζουν με κριτική σκέψη τα διάφορα οπτικοακουστικά μηνύματα.

Πεποιθήσεις μητέρων σχετικά με τη συμμετοχή του πατέρα στη φροντίδα του παιδιού

Ζαχαροστυλιανή-Ρούσου Ε., Lewis C.

Παρόλο που ολοένα και περισσότεροι πατέρες ενδιαφέρονται για τη φροντίδα του παιδιού τους, υπάρχουν παράγοντες που παρεμβαίνουν και επηρεάζουν τη συμμετοχή τους σε αυτή.

Συγκεκριμένες πεποιθήσεις και συμπεριφορές που οι γονείς υιοθετούν μπορούν να εμποδίσουν τη συχνότερη πατρική συμμετοχή στη φροντίδα του παιδιού.

Σε αυτή την έρευνα εξετάζεται το πώς η μητέρα αντιλαμβάνεται την έννοια της υπευθυνότητας που ο ρόλος της συνεπάγεται, πώς οι πολιτισμικές προσδοκίες επηρεάζουν τη στάση της απέναντι σε αυτό το ρόλο, καθώς και την αντίληψή της για τη διαφοροποίηση των γονεϊκών ρόλων μέσα στην οικογένεια.

Αναμενόταν ότι σε οικογένειες που η μητέρα: α) δεν εκφράζει εμπιστοσύνη για την ικανότητα του πατέρα να φροντίζει το παιδί, β) θεωρεί τη φροντίδα του παιδιού πηγή ικανοποίησης και αυτοεκτίμησης, και γ) υιοθετεί παραδοσιακές προσδοκίες σχετικά με το διαχωρισμό του γονεϊκού ρόλου, η συμμετοχή του πατέρα στη φροντίδα του παιδιού θα είναι πολύ μικρότερη από ό,τι σε οικογένειες που η μητέρα υιοθετεί διαφορετικές, λιγότερο παραδοσιακές πεποιθήσεις και στάσεις.

Σε αυτή την έρευνα πήραν μέρος 40 μητέρες και πατέρες συμπληρώνοντας μια σειρά από ερωτηματολόγια και συμμετέχοντας σε μια δομημένη συνέντευξη.

Το κοινωνικό παιχνίδι στο νηπιαγωγείο

Καλύβα Ε., Δημοπούλου Σ.

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει παρατηρηθεί μια έμφαση στη μελέτη της γνωστικής πλευράς του παιχνιδιού και της ενσωμάτωσής του στην ακαδημαϊκή διαδικασία. Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η εξερεύνηση της κοινωνικής πλευράς του παιχνιδιού όπως αυτή εκφράζεται στα ελληνικά νηπιαγωγεία στη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού. Στην έρευνα συμμετείχαν 70 παιδιά ηλικίας 4-6 ετών, τα οποία φοιτούσαν σε τρία δημόσια νηπιαγωγεία και παρατηρήθηκαν συστηματικά ενώ έπαιζαν για μια ώρα πριν ξεκινήσουν το μάθημα. Οι κατηγορίες κοινωνικού παιχνιδιού που προέκυψαν και συμφωνούν με εκείνες του Parten (1932) είναι οι ακόλουθες: το παιχνίδι χωρίς ενασχόληση, το μοναχικό παιχνίδι, το παρατηρητικό παιχνίδι, το παράλληλο παιχνίδι, το αλληλεπιδραστικό παιχνίδι και το συνεργατικό παιχνίδι. Ερευνάται ο βαθμός συμμετοχής του παιδιού σε κάθε τύπο παιχνιδιού, καθώς και οι επιπτώσεις της εν λόγω συμμετοχής για την κοινωνική του ανάπτυξη.

Επιδράσεις και συσχετίσεις μεταξύ προσεγγίσεων μελέτης, μετα-γνώσης, ακαδημαϊκής επίδοσης των φοιτητών και έτους σπουδών. Συγκρίσεις μεταξύ φοιτητών θετικών και κοινωνικών επιστημών

Καραγιαννοπούλου Ε.

Η παρούσα έρευνα μελετά τις προσεγγίσεις μελέτης που υιοθετούν πρωτοετείς και τεταρτοετείς φοιτητές διαφορετικών Σχολών. Ακόμη, διερευνώνται συνδέσεις μεταξύ της ακαδημαϊκής επίδοσης των φοιτητών με τις προσεγγίσεις μελέτης τους και τα επίπεδα μετα-γνώσης τους. Οι προσεγγίσεις μελέτης και η μετα-

γνώση διερευνήθηκαν με τις κλίμακες ASI και MSLQ (metacognitive scale) αντίστοιχα. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 358 φοιτητές. Τα αποτελέσματα δείχνουν μόνο λίγες στατιστικά σημαντικές διαφορές όσον αφορά την επίδραση του έτους σπουδών στις προσεγγίσεις μελέτης και τη μετα-γνώση ενώ οι περισσότερες διαφορές αφορούν συγκρίσεις μεταξύ φοιτητών διαφορετικών Σχολών. Το ακαδημαϊκό προφίλ των φοιτητών φαίνεται να συνδέεται τόσο με τις προσεγγίσεις μελέτης όσο και με τη μετα-γνώση των φοιτητών. Τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με τα ευρήματα σύγχρονων ερευνών στη συγκεκριμένη θεματική.

Κατανοώντας τη μαθησιακή εμπειρία φοιτητών που μελετούν για εξετάσεις. Διαφορές μεταξύ πρωτοετών και τεταρτοετών φοιτητών.

Καραγιαννοπούλου Ε.

Η συγκεκριμένη έρευνα επικεντρώνεται στη μαθησιακή εμπειρία των φοιτητών που μελετούν για τις εξετάσεις και ανιχνεύει διαφορές μεταξύ πρωτοετών και τεταρτοετών φοιτητών της Φιλοσοφικής Σχολής. Η μελέτη αποτελείται από δύο ερευνητικά μέρη: ποιοτικό και ποσοτικό. Διανεμήθηκε το ASI (Approaches to Studying Inventory) για την αξιολόγηση των προσεγγίσεων μελέτης των φοιτητών, σε δείγμα 142 φοιτητών. Τα στατιστικά αποτελέσματα δείχνουν ότι οι τεταρτοετείς φοιτητές δίνουν υψηλότερες τιμές από τους πρωτοετείς στη συνολική πρόβλεψη της ακαδημαϊκής επιτυχίας, ενώ οι πρωτοετείς στη λειτουργική μάθηση και τις παθολογίες στη μάθηση. Τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης ερμηνεύονται υπό το φως της πληροφορίας που αναφέρθηκε από 15 πρωτοετείς και τεταρτοετείς φοιτητές, στο πλαίσιο ημι-δομημένων συνεντεύξεων, αναφορικά με τον τρόπο μελέτης τους για τις εξετάσεις. Η ανάλυση των συνεντεύξεων αποκαλύπτει διαφορετικά προφίλ μάθησης για τους πρωτοετείς και τεταρτοετείς φοιτητές που αφορούν τους στόχους μελέτης, την επεξεργασία πληροφοριών και τη μετα-γνωστική εμπειρία και γνώση.

Στάσεις γονέων και δασκάλων απέναντι στην κοινωνική ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες: Προτάσεις συμβουλευτικής Κατσιγιάννη Β., Κρίβας Σ.

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας ήταν η διερεύνηση των στάσεων γονέων και δασκάλων ατόμων με ειδικές ανάγκες σχετικά με την κοινωνική τους ένταξη. Για το σκοπό αυτό χορηγήθηκαν ερωτηματολόγια σε 92 εκπαιδευτικούς και 94 γονείς ατόμων με ειδικές ανάγκες. Τα αποτελέσματά μας διαπίστωσαν αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις μεταξύ των στάσεων γονέων και δασκάλων στην ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση, τη δυνατότητα πρόσβασης των ΑΜΕΑ στα ΑΕΙ, τον καταλληλότερο για τα ΑΜΕΑ τύπο σχολείου και τη συμμετοχή τους στα κοινά. Οι διαφορές αυτές παρέχουν σημαντικά ερεθίσματα για αξιοποι-

ησή τους από τον χώρο της συμβουλευτικής και υπ' αυτό το πρίσμα συζητούνται και σχολιάζονται.

Το θεατρικό παιχνίδι και η δραματική έκφραση ως μέσο για τη θεραπεία παιδιών με διαταραγμένη συμπεριφορά

Κλαδάκη Μ.

Το θεατρικό παιχνίδι και η δραματική τέχνη αποτελώντας ουσιαστικά ένα τρόπο εκτόνωσης και δημιουργικής έκφρασης, δίνουν την δυνατότητα στο παιδί με διαταραγμένη συμπεριφορά, να εκφράσει τα συναισθήματά του ελεύθερα και να διασπάσει τις αμυντικές του προφυλάξεις εναντίον του άγχους. Στο χώρο του φανταστικού ελαττώνονται οι εξωτερικοί ερεθισμοί (οι εντάσεις και οι συγκρούσεις). Η πραγματικότητα αναπλάθεται και ξαναζωντανεύει, αλλά παρουσιάζεται λιγότερο οδυνηρή μέσα από το μέσο από το μηχανισμούς της ταύτισης και της προβολής. Καταλληλότερη δραματική έκφραση είναι αυτή που συνδυάζεται με το κουκλοθέατρο (ή το θέατρο σκιών) το οποίο δίνει μορφή και κίνηση σε όλα τα σχήματα του εσωτερικού κόσμου. Τα θεραπευτικά στοιχεία του δράματος και του θεάτρου, κάνει χρήση η θεραπεία μέσω της δραματικής τέχνης (δραματοθεραπεία) μέσα στο πλαίσιο της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας. Η δραματοθεραπεία αποτελεί μια μέθοδο εργασίας και παιχνιδιού, που χρησιμοποιεί μεθόδους δράσης τέτοιες που να διευκολύνουν τη δημιουργικότητα, τη φαντασία, τη μάθηση, την αυτεπίγνωση και την ανάπτυξη, βοηθώντας ιδιαίτερα τα παιδιά με διαταραγμένη συμπεριφορά να χειρίζονται τη πραγματικότητα και τα καθημερινά προβλήματα με πιο δημιουργικό τρόπο.

Επαγγελματική εξουθένωση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: μια συγκριτική μελέτη ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς από την Ελλάδα και την Κύπρο

Κόκκινος Κ.

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι να συγκρίνει το βαθμό της επαγγελματικής εξουθένωσης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας από την Ελλάδα και την Κύπρο και να μελετήσει την επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των εκπαιδευτικών στις τρεις διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης, τη συναισθηματική εξάντληση, την αποπροσωποποίηση και την προσωπική επίτευξη. Το δείγμα αποτέλεσαν 877 εκπαιδευτικοί (430 από την Ελλάδα και 447 από την Κύπρο). Για τη μέτρηση της επαγγελματικής εξουθένωσης χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο Επαγγελματικής Εξουθένωσης της Maslach (έκδοση για εκπαιδευτικούς) (Maslach, Jackson & Leiter, 1996). Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι ο βαθμός επαγγελματικής εξουθένωσης που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί στο σύνολό τους είναι γενικά χαμηλός. Εντυπωσιακό είναι το εύρημα ότι τόσο οι εκπαιδευτικοί στην Ελλάδα όσο και οι Κύπριοι συνάδελφοί τους δηλώνουν υψηλά επίπεδα συναισθηματικής εξάντλησης, παρά το γεγονός ότι το αίσθημα προσωπικής επίτευξης είναι υψηλό ενώ το αίσθημα της αποπρο-

σποιοποίησης είναι χαρακτηριστικά χαμηλό. Τέλος, τα δεδομένα υποβλήθηκαν σε πολυμεταβλητή ανάλυση της διακύμανσης με τις τρεις διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης ως εξαρτημένες μεταβλητές και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών ως ανεξάρτητες. Από τις αναλύσεις προκύπτει ότι το φύλο, τα χρόνια διδακτικής εμπειρίας και η χώρα προέλευσης έχουν στατιστικά σημαντική επίδραση στις διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης, ενώ βρέθηκαν και στατιστικά σημαντικές αλληλεπιδράσεις.

Ψυχομετρικά χαρακτηριστικά του Ερωτηματολογίου Επαγγελματικής Εξουθένωσης (έκδοση για εκπαιδευτικούς) της Maslach σε δείγμα Κυπρίων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας Κόκκινος Κ.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας και της εγκυρότητας εννοιολογικής κατασκευής του Ερωτηματολογίου Επαγγελματικής Εξουθένωσης (έκδοση για εκπαιδευτικούς) της Maslach (Maslach Burnout Inventory, MBI. Maslach, Jackson & Leiter, 1996) σε δείγμα 447 Κυπρίων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 22 ερωτήσεις και αξιολογεί τρεις διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης: τη συναισθηματική εξάντληση, την αποπροσωποποίηση και την προσωπική επίτευξη. Οι συντελεστές αξιοπιστίας α του Cronbach βρέθηκαν να είναι 0,85, 0,73 και 0,60 για τις τρεις υποκλίμακες αντίστοιχα. Η παραγοντική ανάλυση του ερωτηματολογίου κατέδειξε την ύπαρξη τεσσάρων παραγόντων από τους οποίους ο πρώτος και ο τέταρτος αντιστοιχούν στις διαστάσεις συναισθηματική εξάντληση και αποπροσωποποίηση της αμερικανικής έκδοσης, ενώ ο δεύτερος και ο τρίτος αποτελούν διάσπαση του παράγοντα της προσωπικής επίτευξης. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι το ερωτηματολόγιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για ερευνητικούς σκοπούς λόγω της ικανοποιητικής αξιοπιστίας, ενώ η παραγοντική δομή του πρέπει να τύχει περισσότερης διερεύνησης.

Διερεύνηση της χρήσης Ηλεκτρονικού Υπολογιστή και Internet στους φοιτητές

Κονσουλίδου Ε., Μάκρας Σ., Ευσταθίου Γ., Πλουμπίδης Γ., Καλαντζή-Αζίζι Α.

Υπό το φως των πρόσφατων ευρημάτων σχετικά με τη χρήση νέων τεχνολογιών και Η/Υ από τους νέους, διερευνήθηκε η χρήση Ηλεκτρονικού Υπολογιστή και Internet σε φοιτητικό πληθυσμό. Οι συμμετέχοντες ($N = 424$) ήταν φοιτητές όλων των Τμημάτων της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Πραγματοποιήθηκε κατά στρώματα δειγματοληψία ως προς το τμήμα φοίτησης, το έτος φοίτησης και το φύλο κατ' αναλογία προς τον πραγματικό πληθυσμό. Χορηγήθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο για τη διερεύνηση των χαρακτηριστικών χρήσης, των στάσεων, της επίδρασης της χρήσης σε προσωπικούς και

κοινωνικούς τομείς της ζωής των φοιτητών και της ύπαρξης πιθανών προβλημάτων εθισμού (Internet Addiction).

Η εθνική ταυτότητα ως απόθεμα και ως επίτευγμα στον αφηγηματικό λόγο των ελληνικών σχολικών βιβλίων ιστορίας Κωνσταντινίδου Ε.

Η εισήγηση έχει ως στόχο να παρουσιάσει μια κριτική κοινωνικο-ψυχολογική προσέγγιση των ελληνικών σχολικών βιβλίων ως κειμένων εθνικής ταυτότητας. Η προσέγγιση αυτή αντλεί το θεωρητικό και μεθοδολογικό προσανατολισμό της από κατασκευαστικές προσεγγίσεις της ταυτότητας όπου η ταυτότητα θεωρείται απόθεμα και επίτευγμα του λόγου. Για την ανάλυση του αφηγηματικού κειμένου των ελληνικών σχολικών βιβλίων ιστορίας, χρησιμοποιούνται ως πλαίσιο, στο μακρο-επίπεδο, ιστορικές, κοινωνιολογικές, ανθρωπολογικές και κοινωνικοψυχολογικές προσεγγίσεις του ελληνικού εθνικισμού. Στο μικρο-επίπεδο, η ανάλυση επικεντρώνεται στο επικοινωνιακό πλαίσιο συγγραφέα-αναγνώστη/τριας και επιδιώκει να παρουσιάσει μια περιγραφή των λειτουργιών των γλωσσικών χαρακτηριστικών και των ρητορικών στρατηγικών που χρησιμοποιούνται στην ιστορική αφήγηση ώστε ο εθνικισμός να αναπαράγεται ως φυσικοποιημένη ηθική τάξη πραγμάτων.

Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση: Η περίπτωση των «γλωσσικών μειονοτήτων» (θεωρητικά και ερευνητικά δεδομένα) Λεζέ Ε.

Η παρούσα εισήγηση έχει ως έναυσμα τον επιστημονικό προβληματισμό και την εμπειρική καταγραφή του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού σε σχέση με τη μεταναστευτική κινητικότητα (κάθε μορφής) πληθυσμών τα τελευταία χρόνια. Το φαινόμενο αυτό εξετάστηκε στη βάση της διαφοροποιημένης πρόσβασης των παιδιών των παλινοστούτων, των τοιγάνων και των μουσουλμάνων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, γεγονός που διαφοροποιεί με τη σειρά του τη σχολική και κοινωνική τους ένταξη στο νέο περιβάλλον.

Ειδικότερα, οι κυριότεροι στόχοι της παρούσας εργασίας ήταν:

α) να αποσαφηνιστεί το περιεχόμενο της έννοιας του «κοινωνικού αποκλεισμού», β) να επισημανθούν οι βασικότεροι παράγοντες που συμβάλλουν στον αποκλεισμό των προαναφερθέντων μετακινούμενων ομάδων από τις εκπαιδευτικές και κοινωνικές διεργασίες που συντελούνται στη χώρα υποδοχής και γ) να γίνει μια προσπάθεια στοιχειοθέτησης των προβλημάτων ένταξης των παιδιών των «γλωσσικών μειονοτήτων» στο ελληνικό σχολείο με βάση τα πρόσφατα εμπειρικά δεδομένα που θα παρουσιαστούν συνοπτικά (π.χ. εγκατάλειψη του σχολείου ή παιδική εργασία, σχολική αποτυχία, γλωσσικές δυσκολίες, αναλφαριθμητισμός, κοινωνική περιθωριοποίηση και προκαταλήψεις κ.ά.).

Τα σχετικά πορίσματα είναι αξιοποιήσιμα ως προς την επαναξιολόγηση και διαμόρφωση αποτελεσματικών πολιτικών και εκπαι-

δευτικών στρατηγικών, προκειμένου να μειωθούν οι ανισότητες εκείνες που αναπαράγουν τον εκπαιδευτικό και κοινωνικό αποκλεισμό των «γλωσσικών μειονοτικών»-μετακινούμενων ομάδων.

Ο χειρισμός του μεγέθους και του χρώματος για έκφραση συναισθηματικά σημαντικών θεμάτων στο παιδικό ιχνογράφημα *Λοίζος Ν., Λοίζου Δ.Φ.*

Εκτός από τη δυνατότητα που δίνει το παιδικό ιχνογράφημα για διάγνωση του επιπέδου γνωστικής ανάπτυξης, επιτρέπει, επίσης, τη συναγωγή αρκετά ασφαλών συμπερασμάτων για τη συναισθηματική κατάσταση του παιδιού και τη στάση του απέναντι σε διάφορες όψεις της καθημερινότητας. Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η διαφοροποίηση των χρωμάτων και του μεγέθους των απεικονιζόμενων αντικειμένων στο ιχνογράφημα για να δηλωθεί το ιδιαίτερο ενδιαφέρον και η σημασία που αυτά (τα αντικείμενα) έχουν για το παιδί (βλ. Lowenfeld & Brittain, 1975). Στο θέμα αυτό υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις. Αρκετοί ερευνητές υποστήριξαν, λ.χ., ότι στη σχεδίαση σημαντικών θεμάτων με μεγαλύτερο μέγεθος απ' ό,τι των ασήμαντων ή των αδιάφορων υπεισέρχονται αστάθμητοι παράγοντες, όπως οι στρατηγικές σχεδίασης (τι προτίθεται το παιδί να σχεδιάσει πρώτα και τι μετά, βλ. Freeman, 1980) ή η προγραμματιζόμενη προσθήκη λεπτομερειών στο αντικείμενο (Henderson & Thomas, 1988).

Θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα (και ενδεικτικά ιχνογραφήματα), τα οποία ενισχύουν την άποψη των Thomas, Chaigne & Fox (1990), ότι τα ενδιαφέροντα και ελκυστικά για τα παιδιά θέματα παριστάνονται μεγαλύτερα και με λαμπρότερα χρώματα, ασχέτως άλλων παραγόντων, σε αντίθεση με τα αδιάφορα, απωθητικά ή «εχθρικά» θέματα.

Αυτοεκτίμηση

Μαντζάνος Δ., Κόζα Χ., Κόζα Μ.

Κοινωνικοί ψυχολόγοι, υποστηρίζουν ότι η γνώση είναι ένα προϊόν κοινωνικής ανταλλαγής επομένως η αυτογνωσία προκύπτει από τη σχέση μεταξύ του ατόμου και του κοινωνικού περιβάλλοντος. Η γνώση του ατόμου για τον εαυτό του, διαφέρει από αυτή που έχει για τους άλλους γιατί το άτομο μπορεί να ελέγξει το μέλλον του παίρνοντας αποφάσεις για μελλοντικές του ενέργειες.

Η αυτοαντίληψη (Self-concept) είναι το σύνολο των διαφορετικών τρόπων που το άτομο βλέπει τον εαυτό του. Η αυτοαντίληψη συχνά θεωρείται ότι έχει δυο βασικές διαστάσεις μια περιγραφική την αυτο-ιδέα (Self-image) και μια αξιολογική την αυτοεκτίμηση (self-esteem).

Είναι η αυτοαναγνώριση που αποτελεί το πρώτο βήμα για την ανάπτυξη ενός διαφοροποιημένου ψυχολογικού εαυτού, αρχίζει από την βρεφική ηλικία. Η διαδικασία αυτή, περνάει από διάφορες φάσεις όπως πολύ καλά μας λένε πολλοί ψυχολόγοι, που αναφέρονται διεξοδικά στη μελέτη μας.

Κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας, η αυτοαντίληψη καθορίζεται από τις κοινωνικές προσδοκίες για ανεξαρτησία στις κινήσεις και από κίνητρα τα οποία απορρέουν από κάποια αυτονομία και έλεγχο που μόλις έχει αποκτηθεί. Ενώ κατά την περίοδο της εφηβείας παρατηρείται μια αναδιοργάνωση της προσωπικότητας. Τέλος, η διαμόρφωση της αυτοαντίληψης ολοκληρώνεται στη φάση της εφηβείας, και στη συνέχεια σε όλη τη διάρκεια της ζωής, εμπλουτίζεται και προσαρμόζεται στις εκάστοτε συνθήκες.

Όλα όμως αυτά δεν δημιουργούνται από μόνα τους. Το άτομο δηλαδή επηρεάζεται, αλλά και επηρεάζει τις αντιδράσεις των άλλων. Αυτοί οι άλλοι μπορεί να είναι το σχολείο, το πολιτισμικό πλαίσιο, η προσωπική ιστορία του ατόμου.

Τέλος πρέπει να τονίσουμε ότι δεν πρέπει να αντιμετωπίζουμε την αυτοαντίληψη ως κάτι που δεν αλλάζει αλλά ως κάτι που μπορεί να μελετηθεί.

Η ποιότητα των κέντρων προσχολικής αγωγής και η υποβολή ερωτήσεων των παιδιών: Μια εμπειρική μελέτη *Μάντζιου Τ., Πετρογιάννης Κ.*

Μελέτες της δεκαετίας του '70 διερεύνησαν την επίδραση διαφορετικών τρόπων οργάνωσης προσχολικών ιδρυμάτων, στην υποβολή ερωτήσεων. Ο βασικός προσανατολισμός τους στηρίζεται στην πεποίθηση ότι η δημιουργία και παροχή συγκεκριμένων προγραμμάτων και στρατηγικών είναι δυνατόν να οδηγήσουν τα παιδιά στην υποβολή ερωτήσεων εκείνων, που περιλαμβάνουν έναν περισσότερο σύνθετο και αναλυτικό τρόπο σκέψης. Στόχος της μελέτης ήταν η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ του είδους των παρεχόμενων υπηρεσιών στους παιδικούς σταθμούς της χώρας, με την υποβολή ερωτήσεων των παιδιών. Δηλαδή, εάν οι επικρατούσες συνθήκες στους παιδικούς σταθμούς, είναι αυτές που ενεργοποιούν τα ενδιαφέροντα των παιδιών και τα ωθούν στην υποβολή ερωτήσεων, αντί να ακούνε και να δέχονται παθητικά τα διαδραματιζόμενα. Αναμενόταν σημαντική διαφορά όσον αφορά τον αριθμό και το είδος των ερωτήσεων των παιδιών, σε παιδικούς σταθμούς με διαφορετικούς ποιοτικούς δείκτες παρεχόμενων υπηρεσιών.

Τα ευρήματα υποδεικνύουν πως οι παιδικοί σταθμοί χαμηλής ποιότητας δεν κινητοποιούν το παιδί για την υποβολή «διερευνητικών» ερωτήσεων, οι οποίες απαιτούν έναν αναλυτικότερο τρόπο σκέψης, αλλά τα κινητοποιούν περισσότερο στο να υποβάλουν «προσδιοριστικές» ερωτήσεις που αποσκοπούν στην επιφανειακή πληροφοριακή κάλυψη των ερεθισμάτων.

Mentoring: Απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας για άτομα με αναπηρίες

Μπακαρή Δ., Νερούλιδη Ν.

Το πρόγραμμα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, με το σύστημα mentoring, που οργανώνει το Πανεπιστήμιο Αιγαίου σε

συνεργασία με τον Εμπορικό Σύλλογο δίνει την ευκαιρία στα άτομα που έχουν κάποια αναπηρία να μπορέσουν να βρεθούν στο χώρο εργασίας του επαγγέλματος που θέλουν να ακολουθήσουν. Εκεί θα έχουν την καθοδήγηση από έναν εργαζόμενο, στην αντίστοιχη θέση, ο οποίος θα έχει το ρόλο του μέντορα. Στα πλαίσια του προγράμματος θα δημιουργηθούν για το σκοπό αυτό 10 ζευγάρια μέντορα – ασκούμενου. Οι μέντορες θα είναι επαγγελματίες που εργάζονται σε μια επιχείρηση π.χ. λογιστές, γραμματείς, τηλεφωνητές, τεχνίτες κτλ. Οι εκπαιδευόμενοι θα είναι άτομα με αναπηρίες που έχουν πτυχίο ΑΕΙ / ΤΕΙ ή έχουν παρακολουθήσει σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης σε ένα συγκεκριμένο τομέα.

Η διαδικασία δημιουργίας των ζευγαριών περιλαμβάνει συγκέντρωση των στοιχείων όλων των υποψήφιων μεντόρων και ασκούμενων με τη συμπλήρωση των εντύπων συμμετοχής και συνεντεύξεων. Το ταίριασμα γίνεται με βάση δεδομένα που αφορούν την εκπαίδευση, το προσωπικό και επαγγελματικό προφίλ των υποψηφίων μεντόρων και εκπαιδευομένων, το ενδιαφέρον για την ανάπτυξη δεξιοτήτων στο mentoring. Λαμβάνονται επίσης υπόψη προσωπικά στοιχεία όπως, ηλικία, φύλο, τόπος διαμονής, ιδιαιτερότητες των ενδιαφερομένων.

Η πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, που θα διαρκέσει έξι (6) μήνες, από το Νοέμβριο 2002 έως και τον Απρίλιο 2003. Κάθε ζευγάρι θα επικοινωνεί για 2-3 ώρες την εβδομάδα με σκοπό τη μετάδοση εξειδικευμένης κατάρτισης και υποστήριξης, καθοδήγησης και επαγγελματικού προσανατολισμού μέσα από την καθημερινή επαγγελματική εμπειρία.

Παράγοντες που διαφοροποιούν το προφίλ του «ιδανικού γονέα»

Παππά Β., Κιτσάκη Β., Βουλαράκη Μ., Γυφτοπούλου Ε., Μανασού Ε.

Σκοπό της παρούσας έρευνας αποτελεί η μελέτη του προφίλ του "ιδανικού" γονέα, όπως το αντιλαμβάνονται οι γονείς, καθώς και των παραγόντων που το διαφοροποιούν. Πιο συγκεκριμένα, διερευνάται αν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ διαφόρων δημογραφικών μεταβλητών (φύλο, επάγγελμα, μορφωτικό επίπεδο, οικογενειακή κατάσταση) με τη διαμόρφωση των αντιλήψεων των γονέων, οι οποίες σχετίζονται με την άσκηση του γονεϊκού τους ρόλου κατά τον ιδανικότερο γι' αυτούς τρόπο. Στην έρευνα συμμετείχαν 151 γονείς από την Αθήνα, καθώς και από άλλες περιοχές της Ελλάδας. Για το σκοπό της έρευνας χορηγήθηκαν: α) το "Πολυδιάστατο Ερωτηματολόγιο για τον Ιδανικό Γονέα" (The Multidimensional Parenting Perfectionism Questionnaire - MPPQ) των W. Snell & G. Overbey (1997), ένα ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς, που αποτελείται από δύο μέρη και 65 ερωτήσεις συνολικά και β) ένα ερωτηματολόγιο με δημογραφικά στοιχεία. Τα αποτελέσματα της παρούσας πιλοτικής μελέτης θα αξιοποιηθούν περαιτέρω στα πλαίσια της κύριας έρευνας που θα ακολουθήσει.

Αναδυόμενη ενηλικίωση: Μια πρώτη μελέτη της έννοιας στον ελληνικό χώρο

Πετρογιάννης Κ., Jeffery Jensen Arnett

Σε μια σειρά άρθρων του ο Jeffrey Arnett (1994, 1997, 1998, 2000, 2001) προτείνει την έννοια της «αναδυόμενης ενηλικίωσης» (emerging adulthood) ως μια ιδιαίτερη περίοδο της ανάπτυξης του ατόμου, η οποία καλύπτει το ηλικιακό φάσμα 18-25 ετών, γεφυρώνοντας την εφηβεία και την κύρια ενήλικη περίοδο. Αποτελεί μια πολιτισμικά καθοριζόμενη και διακριτή αναπτυξιακή περίοδο από πλευράς (α) δημογραφικής μεταβολής και κατάστασης, (β) υποκειμενικής αντίληψης του κοινωνικού ρόλου και (γ) αναζήτησης της συναισθηματικής και εργασιακής ταυτότητας του ατόμου.

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει τα πρώτα ευρήματα από σχετική έρευνα που διεξήχθη στον ελληνικό χώρο με δείγμα φοιτητών/τριών, που αποτελούν και μια από τις κυρίαρχες και αντιπροσωπευτικότερες πληθυσμιακές ομάδες της συγκεκριμένης περιόδου.

Το κοινωνιομετρικό τεστ ως μέσο για το σχηματισμό συνεργατικών ομάδων στη σχολική τάξη

Πιπίνος Γ.

Αντιβαίνοντας στη σύγχρονη ανταγωνιστική πραγματικότητα, η *συνεργατική* σχολική ομάδα αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα της διδασκαλίας, καθώς οι *διαμαθητικές σχέσεις* διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ικανοποίηση των γνωστικών, κοινωνικών και συναισθηματικών αναγκών των παιδιών. Ο *σχηματισμός των ομάδων* δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται από τον εκπαιδευτικό σαν μια τυπική οργανωτική διαδικασία, αλλά ως μια *ουσιαστική διεργασία*, που προσφέρει αποδοτικές συνθήκες στην επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών της τάξης και είναι αποφασιστικής σημασίας για την ομαλή ανάπτυξη των μαθητών.

Η ομάδα αναγνωρίζεται ως ένα σύστημα, του οποίου τα μέλη *αλληλεπιδρούν* τόσο μεταξύ τους όσο και με το περιβάλλον τους, διαμορφώνοντας σχέσεις προτίμησης ή απόρριψης, οι οποίες εξαρτώνται από την οργάνωση του δυναμικού πεδίου της ομάδας. Ανάμεσα στα *κριτήρια* που χρησιμοποιούνται για το χωρισμό των μαθητών σε ομάδες, σημαντική θέση κατέχει αυτό της κοινωνιομετρικής προσέγγισης. Η *κοινωνιομετρία* συνιστά μια ολοκληρωμένη θεωρία, με προσφιλέστερη μέθοδο για τη σχολική τάξη το *κοινωνιομετρικό τεστ*, που έχει ικανοποιητικό βαθμό αξιοπιστίας και εκτελείται με ευχέρεια από το δάσκαλο της τάξης.

Το κοινωνιομετρικό τεστ απαρτίζεται από ερωτήσεις, στις οποίες ο μαθητής καλείται να απαντήσει με ποιους συμμαθητές του προτιμά να συνεργάζεται σε διάφορους τομείς δράσης της τάξης του. Εφαρμόζεται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, αρκεί να λαμβάνονται υπόψη η *κοινωνική ωριμότητα* των μαθητών και μια σειρά από προϋποθέσεις, που δια-

σφαλίζουν την επιτυχία της διεξαγωγής του. Μετά την εκτέλεση του τεστ, ο δάσκαλος επεξεργάζεται ποσοτικά και ποιοτικά τις επιλογές των μαθητών. Τα στοιχεία που προκύπτουν καταχωρούνται σε κοινωνιομετρικούς πίνακες και η παρουσίασή τους οργανώνεται με κοινωνιογράμματα. Τα αποτελέσματα του κοινωνιομετρικού τεστ αξιολογούνται από τον εκπαιδευτικό με την εφαρμογή των απαραίτητων παιδαγωγικών ενεργειών, οι οποίες βελτιώνουν το επίπεδο των σχέσεων της μαθητικής ομάδας και βοηθούν στην ένταξη των παιδιών που αγνοούνται ή απορρίπτονται.

Το κοινωνιομετρικό τεστ δεν είναι απλώς ένα εργαλείο, που καταγράφει τις διαμαθητικές σχέσεις και βοηθά στην οργάνωση της σχολικής τάξης, αλλά ένα μέσο το οποίο παρεμβαίνει δυναμικά και μεταβάλλει την αυτοαντίληψη των μαθητών, καθώς και τις συναισθηματικές αλληλεπιδράσεις της τάξης.

Η διδασκαλία του μαθήματος της Τεχνολογίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Μια διαθεματική προσέγγιση στο πλαίσιο της ευέλικτης ζώνης

Στέφος Ε., Μαστρογιάννης Μ.

Η σκοπιμότητα της μελέτης αυτής είναι να διερευνηθούν οι σκοποί και οι επιδιώξεις του θεσμικού πλαισίου για το μάθημα της Τεχνολογίας και να αναλυθούν οι διδακτικοί στόχοι του μαθήματος. Βασική επιδίωξη της μελέτης αποτελεί η συστηματική συγκριτική διερεύνηση, καταγραφή και ανάλυση των δομικών στοιχείων (σκοποί-στόχοι, περιεχόμενα – δραστηριότητες, μέθοδοι, αξιολογικές διαδικασίες) των Αναλυτικών Προγραμμάτων του μαθήματος από την εφαρμογή του στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιείται η μέθοδος της Ανάλυσης Περιεχομένου με την οποία διερευνώνται, αναλύονται και συγκρίνονται τα Αναλυτικά Προγράμματα και τα Σχολικά Εγχειρίδια.

Με τη παρούσα μελέτη αναδεικνύεται ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο νέο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ). Ο ρόλος που θα μπορούσε να αναλάβει είναι συμμετοχικός, συνεργατικός και παράλληλα να γίνεται αρχιτέκτονας για το σχεδιασμό μιας διδασκαλίας. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται μια ενδεικτική διαθεματική δραστηριότητα στη βάση των Δ.Ε.Π.Π.Σ με την οποία θα μπορούσαν να εκπληρωθούν οι επιδιωκόμενοι στόχοι του μαθήματος.

Η προτεινόμενη διδακτική προσέγγιση περιλαμβάνει διαθεματικές δραστηριότητες στο πλαίσιο του μαθήματος της τεχνολογίας της Β' Γυμνασίου με θέμα προς διερεύνηση «*Τα παραδοσιακά ελαιοτριβεία της Ρόδου*». Θεματικοί άξονες ανάπτυξης αποτελούν τα πεδία της Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, της Ιστορίας, της Νεοελληνικής Γλώσσας, της Αισθητικής Αγωγής, της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, και του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Η έννοια του εαυτού μαθητών δημοτικού σχολείου: Μια ερμηνευτική προσέγγιση μέσα από τη θεωρητική σκοπιά της συμβολικής αλληλεπίδρασης

Συμεού Α., Ζαννετίδου Δ.

Τα τελευταία χρόνια η έρευνα για θέματα εαυτού μαθητών στον ελληνικό χώρο έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα. Σε όλες όμως τις περιπτώσεις χρησιμοποιούνται προσαρμοσμένες ή και απλά μεταφρασμένες εκδόσεις ξένων κλιμάκων στα ελληνικά, που ενώ καταδεικνύουν συγκρίσιμα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά, πιθανόν να μην εντοπίζουν λεπτές και πολιτισμικά συναφείς διαφορές. Η παρούσα εργασία περιγράφει την πρώτη φάση μιας ερευνητικής μελέτης της έννοιας του εαυτού μαθητών των ανώτερων τάξεων του δημοτικού στην Κύπρο, μέσα από το θεωρητικό μοντέλο της συμβολικής αλληλεπίδρασης.

Στα πλαίσια αυτής της φάσης χρησιμοποιήθηκε το ερμηνευτικό μοντέλο με σκοπό να συγκεντρώσει τις εννοιολογικές κατασκευές των παιδιών ως προς την έννοια του εαυτού. Συγκεκριμένα, σε διάστημα συνολικά 5 εβδομάδων ζητήθηκε από μια τάξη 25 παιδιών να περιγράψουν γραπτώς διαδοχικά τις αντιλήψεις τους για τον εαυτό τους, το πώς τους αντιλαμβάνονται οι γονείς τους, η δασκάλα τους και οι συμμαθητές τους, και το πώς περιγράφουν τον ιδανικό τους εαυτό. Τα κείμενα κωδικοποιήθηκαν με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου με σκοπό την οικοδόμηση ερωτηματολογίου, το οποίο χορηγήθηκε σε 435 μαθητές/τριες των τριών τελευταίων τάξεων του δημοτικού ενός αγροτικού και ενός αστικού σχολείου.

Η εργασία αυτή θα παρουσιάσει τα ευρήματα της παραγοντικής ανάλυσης του ερωτηματολογίου, έτσι ώστε να διαφανούν οι ερμηνείες και ο τρόπος που τα παιδιά ιεραρχούν τις διαφορετικές έννοιες του εαυτού. Επίσης, θα παρουσιάσει τα ευρήματα που προέκυψαν σε ότι αφορά στην επίδραση των κοινωνικο-δημογραφικών χαρακτηριστικών των παιδιών που αποδίδουν στις ερμηνείες αυτές.

Η λειτουργία των οικογενειών των παιδιών με ειδικές ανάγκες Τζίμας Γ.

Στην παρούσα έρευνα, που διεξήχθη εντός του 2001 στο Λεκανοπέδιο Αττικής υπό την επίβλεψη και καθοδήγηση του κ. Μπεζεβέγκη Ηλίας, καθηγητή του τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, εξετάζουμε τις επιπτώσεις που έχει η παρουσία των παιδιών με ειδικές ανάγκες (κωφών – βαρήκων, τυφλών – αμβλυώπων, με νοητική υστέρηση και με μαθησιακές δυσκολίες) στη λειτουργία των οικογενειών τους και επιχειρούμε συγκρίσεις με οικογένειες οι οποίες δεν έχουν παιδιά με ειδικές ανάγκες. Συγκρίσεις γίνονται στο επίπεδο της συνοχής, της προσαρμοστικότητας, της κοινωνικής υποστήριξης, της ικανότητας αναπαισίωσης και της παθητικής αποτίμησης του προβλήματος των παραπάνω οικογενειών.

Επίσης επιχειρούνται συγκρίσεις στη συμπεριφορά και γενικότερα στην ψυχική υγεία παιδιών και εφήβων (11-18 ετών) με ή

χωρίς αδέρφια με ειδικές ανάγκες. Τέλος εξετάζουμε τις διαφοροποιήσεις σε ό,τι αφορά τους παράγοντες - στρατηγικές επίλυσης των προβλημάτων που ανακύπτουν.

Οι παράγοντες διαμόρφωσης θετικού κλίματος στη σχολική τάξη για μια αποτελεσματική διδασκαλία

Χριστινάκη Δ., Κριστωτάκη Κ.

Είναι ευρύτερα αποδεκτή η άποψη, πως «η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας» (άρθρο 26 της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του ανθρώπου).

Η σχολική τάξη, ως σημαντικός παράγοντας συστηματικής κοινωνικοποίησης και εξέλιξης του παιδιού, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο. Ως ένα λειτουργικό σύστημα από μαθητές-μαθήτριες και εκπαιδευτικούς, θα πρέπει τα δομικά στοιχεία της να βρίσκονται σε άμεση αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση για την αποτελεσματική λειτουργία της. Η εξασφάλιση αυτών των όρων, θεμελιώνουν τις προϋποθέσεις για την καλλιέργεια ευνοϊκού κλίματος μέσα στην τάξη.

Σκοπός, της μελέτης αυτής είναι, η διερεύνηση των παραγόντων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση του θετικού κλίματος σε μια σχολική τάξη.

Η έρευνα βασίστηκε στην υπόθεση ότι ο έλληνας εκπαιδευτικός είναι δημοκρατικός, συνεργάσιμος, ικανός να διαμορφώνει το μάθημα σύμφωνα με τη δεκτικότητα των μαθητών και ν' αναγνωρίζει τη συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία της μάθησης.

Η πιλοτική έρευνα διεξήχθη στις σχολικές μονάδες της πόλεως Ρόδου (12 σχολικές μονάδες Α/βάθμιας εκπ/σης, Β-ΣΤ τάξεις) και η τεχνική που χρησιμοποιήθηκε είναι το ερωτηματολόγιο.

Τα δεδομένα των ερωτηματολογίων καταχωρήθηκαν σε Η/Υ και επεξεργάστηκαν με το πρόγραμμα excel.

ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ-ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Η σχέση μεταξύ αναγνωστικής ικανότητας και παρεμβολής Stroop υπό το πρίσμα του αυτοματισμού

Αρχοντή Α., Πρωτόπαπας Α.

Διερευνήθηκε ο αυτοματισμός στην ανάγνωση και ο ρόλος του στην παρεμβολή Stroop, εξετάζοντας αν οι αδύναμοι αναγνώστες είναι λιγότερο επιρρεπείς στην παρεμβολή από την αναγνώριση της λέξης στην ονομασία του χρώματος, αν δηλαδή μπορούν ευκολότερα, λόγω μειωμένου αυτοματισμού στην ανάγνωση, να εστιάσουν την προσοχή τους στο χρώμα. Ειδικότερα, ελέγχθηκε η υπόθεση ότι, όταν μια λέξη χρώματος εμφανίζεται τυπωμένη με ασύμβατο χρώμα, οι αδύναμοι αναγνώστες θα επιβραδυνθούν στην ονομασία του χρώματος λιγότερο από ότι οι καλοί αναγνώστες, συγκριτικά με τη συνθήκη κατονομασίας χρώματος μη λεκτικού ερεθίσματος. Συμμετείχαν 51 μαθητές

και μαθήτριες της Α' Γυμνασίου. Η διάκριση μεταξύ αδύναμων και ικανών αναγνωστών έγινε βάσει ταχύτητας και ακρίβειας σε δοκιμασίες ανάγνωσης ψευδολεξιών και λέξεων και αναγνωστικής κατανόησης. Για τη μέτρηση του αυτοματισμού στην ανάγνωση χρησιμοποιήθηκε μια παραλλαγή της δοκιμασίας λέξης-χρώματος του Stroop. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η παρεμβολή της λέξης στην ονομασία του χρώματος ήταν μεγαλύτερη για τους πιο αργούς αναγνώστες. Φαίνεται ότι και οι αργοί αναγνώστες επεξεργάζονται την λέξη υποχρεωτικά, όπως και οι ικανοί αναγνώστες, χωρίς να κατορθώνουν να αναστείλουν τη διαδικασία ανάγνωσης στην περίπτωση της ονομασίας χρωμάτων. Η αναγνωστική ακρίβεια δε φάνηκε να επηρεάζει το βαθμό παρεμβολής. Χρήζει περαιτέρω έρευνας το αν η παρεμβολή της αναγνώρισης λέξης στην ονομασία χρώματος για τους αργούς αναγνώστες οφείλεται σε απουσία ελέγχου της αυτόματης ανάγνωσης.

Υποψήφιοι πελάτες συμβουλευτικών υπηρεσιών σε μια δομή πρωτοβάθμιας φροντίδας: Προσδοκίες τους για τη διαδικασία της ψυχολογικής συμβουλευτικής

Γιβροπούλου Δ.

Προηγούμενες έρευνες έχουν καταδείξει ότι κάθε άτομο φτάνει στην ψυχολογική συμβουλευτική με διαφορετικές προσδοκίες για την φύση και τις διαδικασίες της. Πολλοί ερευνητές ενδιαφέρθηκαν να εξηγήσουν αυτές τις ατομικές διαφορές και να εντοπίσουν την επίδραση που μπορεί να έχουν οι προσδοκίες στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία.

Στην παρούσα μελέτη που διεξήχθη σε ένα πρόασιο του Λονδίνου, συμμετέχουν 43 άτομα που μόλις παραπέμφθηκαν από τους γιατρούς τους σε ψυχολογικό σύμβουλο. Το κεντρικό ερευνητικό ερώτημα είναι κατά πόσο οι διαφορές στις προσδοκίες των συμμετεχόντων μπορούν να ερμηνευθούν με βάση: α) το φύλο τους και β) την πρόθεσή τους να επισκεφθούν ψυχολογικό σύμβουλο μετά την παραπομπή τους.

Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στις προσδοκίες των συμμετεχόντων, ανάλογα με την πρόθεσή τους (ισχυρή, μέτρια ή χαμηλή) να απευθυνθούν σε ψυχολογικό σύμβουλο, όταν παραπέμφθηκαν. Οι διαφοροποιήσεις αναλύονται στη βάση τριών παραγόντων, όπως προέκυψαν από παραγοντικές αναλύσεις του ερευνητικού εργαλείου (Expectations about Counselling Questionnaire; Tinsley, 1982) και είναι: το σύνολο των προσδοκιών των συμμετεχόντων α) για την αφοσίωσή τους στη θεραπεία, β) για την ύπαρξη ευνοϊκών συνθηκών και γ) για την επαγγελματική ικανότητα του συμβούλου.

Οι προτάσεις της έρευνας αφορούν σε παρεμβάσεις πριν τη συμβουλευτική διαδικασία, από την πλευρά του φορέα παραπομπής, των υπηρεσιών ψυχολογικής συμβουλευτικής και των ίδιων των ψυχολογικών συμβούλων.

Η ανάκληση προτάσεων από δίγλωσσα άτομα με μητρική γλώσσα την τουρκική

Δαβαζόγλου Α., Γραμμένου Α.

Η κατάκτηση της δεύτερης γλώσσας από δίγλωσσα άτομα συνιστά δυναμική διαδικασία. Η παρούσα έρευνα αξιολόγησε την γλωσσική επίδοση στην ελληνική γλώσσα 30 δίγλωσσων παιδιών των τριών τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου που έχουν μητρική γλώσσα την τουρκική. Το μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν η ανάκληση προτάσεων, μια δοκιμασία που αξιολογεί την κατοχή μορφοσυνηκτικών δομών. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι τα δίγλωσσα άτομα κάνουν λάθη παράληψης και αντικατάστασης καταληκτικών μορφημάτων, τόσο σε απλές όσο και σε επαυξημένες προτάσεις. Το φύλο και ο βαθμός επαφής της δίγλωσσας με την μονόγλωσση κοινότητα επηρεάζουν την γλωσσική επίδοση. Τα συγκεκριμένα ευρήματα είναι σε συμφωνία με πορίσματα αντίστοιχων ερευνών που αξιολογούν την γλωσσική επίδοση των κωφών ατόμων, των παιδιών με ειδική γλωσσική καθυστέρηση καθώς και δίγλωσσων ατόμων με μητρική γλώσσα την γαλλική.

Δοκιμασία αναγνώρισης συναισθηματικών εκφράσεων του προσώπου σε ψυχασικούς

Δημουλάς Κ., Παπαδημητρίου Θ., Δημουλάς Ε.

Η δοκιμασία αποτελείται από 65 διαφάνειες προσώπων με έκφραση ενός (από ολόκληρο το πρόσωπο ή μέρος του) ή περσοσώτερων (από διαφορετικά μέρη του προσώπου) από τα επτά θεμελιώδη συναισθήματα (ευτυχία, λύπη, φόβος, θυμός, έκπληξη, αηδία, και περιφρόνηση), με βάση τον άτλαντα του προσώπου που δημιουργήθηκε για τη μέτρηση των συναισθημάτων στο πρόσωπο (Facial Affect Scoring Technique, 1971) από τους Ekman, Friesen, και Tomkins. Η προσαρμογή βασίστηκε σε ένα δείγμα 165 υγιών ατόμων (61 αντρών, μέσης ηλικίας 39,67 και μόρφωσης 10,23, και 104 γυναικών, μέσης ηλικίας 37,32 και μόρφωσης 9,81), συνολικά μέσης ηλικίας 40,22 και μόρφωσης 8,69, ως ομάδες ελέγχου, και ομάδες 133 χρόνιων σχιζοφρενών (81 αντρών, μέσης ηλικίας 39,67 και μόρφωσης 10,23, και 52 γυναικών, μέσης ηλικίας 37,32 και μόρφωσης 9,81), συνολικά μέσης ηλικίας 38,19 και μόρφωσης 9,96. Οι διαφάνειες προβλήθηκαν σε δύο φάσεις (για αναγνώριση ενός μόνο συναισθήματος και βαθμολόγησης όλων των συναισθημάτων). Με κριτήριο το 20+% των ατόμων μέσα στην ίδια ομάδα που αποδέχτηκαν την ίδια συναισθηματική σημασιοδότηση ως το συγκεκριμένο συναίσθημα της κάθε διαφάνειας στοιχειοθετήθηκε για κάθε ομάδα λεξικό συναισθηματικής σημασιοδότησης των διαφανειών. Η δυνατότητα αναγνώρισης συναισθηματικών εκφράσεων (συχνότητα και ένταση) του προσώπου αξιολογείται με βάση τη συμφωνία των σημασιοδοτικών κρίσεων των υποκειμένων με το αντίστοιχο λεξικό.

Ανάπτυξη της ικανότητας φωνηματικής-ακουστικής, σημασιολογικής και γραφηματικής αντιστοιχίας παιδιών ηλικίας δημοτικού στην περίπτωση λεξικού μορφήματος που είναι κοινό σε διάφορες λέξεις

Ευθυμίου Α., Μήτσης Ν.

Η ικανότητα ορθής εφαρμογής των συμβάσεων πάνω στις οποίες στηρίζεται η αναπαράσταση μονάδων προφορικού λόγου (ήχων ή ηχητικών συνόλων) ονομάζεται ορθογραφική. Η απόκτηση από τους μαθητές της παραπάνω ικανότητας αποτελεί έναν από τους στόχους του σχολείου. Υποστηρίζεται πως η φωνηματογραφηματική και μορφοματογραφηματική αντιστοιχία, καθώς και η χρήση των σημασιικών σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στις διάφορες λέξεις βοηθούν το παιδί στην ανάπτυξη της ορθογραφικής του ικανότητας. Ωστόσο, έρευνες δείχνουν ότι παιδιά ΣΤ' Δημοτικού παρουσιάζουν δυσκολίες στη μορφοματογραφηματική αντιστοιχία. Η παρούσα έρευνα, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη, στοχεύει στο να διερευνήσει αν τα παιδιά του Δημοτικού αντιλαμβάνονται ότι υπάρχουν λέξεις με κοινό λεξικό μόρφωμα και αν γράφουν σωστά το λεξικό αυτό μόρφωμα. Στοχεύει, περαιτέρω, στη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο αναπτύσσεται η φωνηματική-ακουστική, σημασιολογική και γραφηματική αντιστοιχία στην παραπάνω περίπτωση λεξικού μορφήματος, καθώς και του ρόλου αυτής της αντιστοιχίας στην εκμάθηση της ορθής γραφής του. Για το σκοπό αυτό θα υπαγορευθούν σε παιδιά ηλικίας από Β' τάξης Δημοτικού έως ΣΤ' τάξης Δημοτικού οικογένειες λέξεων με κοινό λεξικό μόρφωμα, καθώς και προτάσεις που περιέχουν τέτοιες λέξεις. Οι απαντήσεις των παιδιών θα αναλυθούν στατιστικά. Στο συνέδριο θα παρουσιασθούν και θα συζητηθούν τα αποτελέσματα του πιλοτικού δείγματος.

Σαμάνοι και ψυχολόγοι: Πολιτισμικές διαφορές σχετικά με τους ρόλους και τις συνεπαγωγές των θεραπευτικών τους πρακτικών στην κοινωνία

Κατέρη Ε., Πουρκός Μ.

Έχει περάσει πάνω από ένας αιώνας από τότε που οι ανθρωπολόγοι και εθνολόγοι άρχισαν να ενδιαφέρονται και να μελετούν την κοινωνική οργάνωση και τις κοινωνικές πρακτικές που ακολουθούσαν στην καθημερινή τους ζωή οι "πρωτόγονες" ή καλύτερα κοινοτικά οργανωμένες κοινωνίες. Μέσα σ' αυτό το γενικότερο ενδιαφέρον, εντάσσονται και οι μελέτες σχετικές με τους Σαμάνους, οι οποίοι, στη φυλή τους αποτελούν εξέχοντα μέλη, καθώς κατέχουν δύο σημαντικές ιδιότητες, του μάγου και του ιατρού. Στις κοινωνίες αυτές, οι ασθένειες θεωρούνται κατ' εξοχήν αποτέλεσμα κακόβουλων πνευμάτων και ο Σαμάνος, προκειμένου να τις θεραπεύσει, περιέρχεται σε κατάσταση έκστασης ακολουθώντας διάφορες τελετουργίες και τεχνικές (π.χ. μεταμορφώνεται σε τίγρη και επιτίθεται σ' αυτά τα πνεύματα). Στην εργασία αυτή προβληματιζόμαστε για το νόημα των θεραπευτικών τεχνικών των Σαμάνων στα πλαίσια του δικού τους πολιτισμικού πλαισίου σε σύγκριση με θεραπευτικές προσεγγίσεις των

Ψυχολόγων και των Ψυχιάτρων στα πλαίσια του σύγχρονου Δυτικού πολιτισμού. Περιγράφουμε τις βασικές θεραπευτικές πρακτικές των Σαμάνων και το πλαίσιο των παραδοχών στις οποίες αυτές λειτουργούν και σε προέκταση προβληματιζόμαστε για την έννοια της ψυχοπαθολογίας και για τη λειτουργία των ψυχοθεραπευτικών προσεγγίσεων των Ψυχολόγων, καθώς επίσης και για τις διαφορετικές συνεπαγωγές και συνέπειες που αυτές έχουν στην κοινωνία στον τρόπο ζωής και λειτουργίας του σύγχρονου ανθρώπου.

Επιστημολογικοί προβληματισμοί σχετικά με την ψυχοπαιδαγωγική και την ψυχοθεραπευτική προσέγγιση της πολιτισμικής ετερότητας

Κατέρη Ε., Πουρκός Μ.

Κατά τα τελευταία χρόνια, οι ερευνητές προβληματίζονται ιδιαίτερα για το πολιτισμικό πλαίσιο και τις επιδράσεις του στην συμπεριφορά μας. Βασικές διαφορές έχουν διαπιστωθεί μεταξύ δυτικών και μη δυτικών πολιτισμών, οι οποίες και θέτουν τη βάση για τη δημιουργία διαφορετικών προσωπικοτήτων. Έρευνες έγιναν και στον τομέα της ψυχοπαθολογίας οι οποίες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι από πολιτισμό σε πολιτισμό υπάρχουν διαφορές σε βασικές ψυχικές διαταραχές (π.χ. σχιζοφρένεια, κατάθλιψη κ.ά.), αλλά και στον τρόπο που αντιμετωπίζεται ο ψυχικά ασθενής από το κοινωνικό σύνολο. Αυτό που θεωρείται φυσιολογικό σ' ένα πολιτισμικό πλαίσιο με διαφορετική παράδοση και αξίες μπορεί να θεωρείται παθολογικό σ' ένα άλλο. Έρευνες έχουν επίσης δείξει ότι τα άτομα από διαφορετικό πολιτισμικό πλαίσιο (π.χ. οι μετανάστες, που τα τελευταία χρόνια αθρόα εισρέουν και στη χώρα μας, και ακόμη περισσότερο οι πρόσφυγες), λόγω των ειδικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, ανήκουν στην ομάδα υψηλού κινδύνου για την εκδήλωση ψυχικών και ψυχοσωματικών παθήσεων.

Στην εργασία αυτή παρουσιάζονται οι θεμελιώδεις επιστημολογικοί προβληματισμοί που προκύπτουν από τα πιο πάνω ζητήματα, προβληματισμοί που καθίστανται ιδιαίτερα σημαντικοί καθώς είναι όλο και πιο πιθανό ως εκπαιδευτικοί και επαγγελματίες της ψυχικής υγείας, να συναντήσουμε την πολιτισμική ετερότητα στα πλαίσια της εργασίας μας. Ασκείται μια κριτική στις διάφορες προσεγγίσεις (αφομοιωτική, ενσωματική, πολυπολιτισμική, αντιρατσιστική, διαπολιτισμική κ.ά.) που έχουν μέχρι σήμερα υιοθετηθεί σχετικά με την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ομάδων. Προβληματιζόμαστε επίσης κατά πόσο μια ψυχοπαιδαγωγική και ψυχοθεραπευτική πρακτική μπορεί να γενικευτεί και να εφαρμοστεί σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια και κοινωνικές καταστάσεις διαφορετικές από αυτές στις οποίες έχει παραχθεί.

Πάθη και ψυχικά νοσήματα

Κατζόλης Τ.

Σχέση μεταξύ παθών και ψυχικών νοσημάτων. Η αγιότης ως ψυχολογική ακεραιότητας και η αμαρτητική κατάσταση ως ψυχο-

λογικός κατακερματισμός της προσωπικότητας. Τρόπος αποκατάστασης προς μια διατήρηση της ψυχικής υγείας. Σωματικά και ψυχικά πάθη. Σωματικά και ψυχικά νοσήματα – θεραπείες, σχέση μεταξύ αυτών. Τι σημαίνει ψυχιατρικά η έννοια των Νηπιτικών Πατέρων «να επιστρέψει ο νους στην καρδιά»; Θεραπεία μέσω δυσάρεστων συναισθημάτων (π.χ. μέσω της έμμετρης λύπης) ή και μέσω οριακών ψυχικών καταστάσεων. Πώς και πότε επιτυγχάνεται! Πώς δια της υπερβάσεως των παθών, επέρχεται ενίσχυση της βουλήσεως καθώς και των νοητικών και συναισθηματικών «κέντρων. Η ψυχολογική ερμηνεία της μετανοίας, ως ψυχολογική» αναδρομή και αποκάθαρση ή ως νέα έναρξη; Σχέση θεολογικών – ποιμαντικών μορφών θεραπείας και διατήρησης της ψυχικής υγείας, εν σχέσει με σύγχρονες ψυχολογικές – ψυχιατρικές προσεγγίσεις: π.χ. Σχέση της δυνατότητας «να έλθεις στη θέση του άλλου» με τη θεωρία περί «ενσυναίσθησης» του Goldmann. η ψυχολογική κατάσταση της έννοιας «όχλος στην Καινή Διαθήκη εν σχέσει με την θεωρία περί «συλλογικού ασυνείδητου», (Jung). Το αυτεξούσιο του προσώπου και η περί «επιλογής» θεωρία [Glasser]. Ηθική πόρωση και φαρισαϊσμός εν σχέσει με αλεξιθυμία [Σιφναίος] και ψυχική απενεύρωση (Γ. Τσιρόπουλος). Υπερβατικές καταστάσεις και ψυχώσεις. Ο ρόλος των δια Χριστών σαλών, ως υποδείγματα ψυχικής υγείας. Ο ρόλος της υγιούς επιθετικότητας, κλπ.

Η αντίληψη (κατανόηση) του χρόνου στις γλωσσικές και ιχνογραφικές μεταφορές των εφήβων

Κοντοπόδης Μ., Φοιτητής Ψυχολογίας Τμήματος Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης,

Πουρκός Μ., Αναπλ. Καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης

Οι πρόσφατες έρευνες πάνω στην εικονική και μεταφορική σκέψη και λόγω μαρτυρούν ότι η μεταφορά δεν είναι ένα γλωσσικό διακοσμητικό στοιχείο όπως παλαιότερα θεωρείτο, αλλά συνιστά έναν από τους σημαντικότερους τρόπους γνώσης, μια φυσική γνωστική ικανότητα του ανθρώπινου αντιλαμβανόμενου υποκειμένου να προσεγγίζει και να κατανοεί καινούργιες και άγνωστες πτυχές του κόσμου με κατηγορίες ή όρους οικείων σ' αυτόν εμπειριών. Η εικονική και μεταφορική αυτή σκέψη και λόγος συχνά συμπεκνώνει με ιδιαίτερα ευρετικό και αποκαλυπτικό τρόπο τα βιώματα ενός προσώπου σ' ένα συγκεκριμένο τομέα.

Στην εργασία αυτή παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα μιας έρευνας σχετικά με τον τρόπο που 30 μαθητές Λυκείου κατανοούν και αναπαριστούν σε ιχνογραφήματα και στο λόγο τους το χρόνο που βιώνουν καθημερινά στη ζωή τους. Από την ανάλυση περιεχομένου και την κατηγοριοποίηση του υλικού που συγκεντρώθηκε είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτικό το πώς με τις ιχνογραφικές και γλωσσικές μεταφορές τους οι έφηβοι βιώνουν και "πιάνουν τον σφυγμό" της σύγχρονης κοινωνίας.

Χρονική διαδοχή – διάταξη και αναπαραγωγή ρυθμικών δομών: μορφές συγκρότησης και σχέσης μεταξύ τους σε παιδιά προσχολικής ηλικίας

Μπεζέ Α., Ρεκαλίδου Γ.

Η κατάκτηση των εννοιών του χρόνου από το παιδί έχει εξαιρετική σημασία στο πεδίο της καθημερινής του πρακτικής αλλά και στο αντίστοιχο της σχολικής του φοίτησης.

Με την παρούσα έρευνα εξετάζεται: α) Η κατάκτηση της χρονικής διαδοχής και της διάταξης από τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, β) η κατάκτηση της ικανότητας αναπαραγωγής ρυθμικών δομών γ) η κατάκτηση της ικανότητας κατανόησης του συμβολισμού των ρυθμικών δομών και της αναπαραγωγή τους και δ) ελέγχεται η σχέση των παραπάνω ικανοτήτων ως προς τον βαθμό και τη μορφή της δόμησής τους.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 93 παιδιά 5-6 ετών μαθητές Νηπιαγωγείων του Δήμου Αλεξανδρούπολης.

Για την αξιολόγηση του βαθμού κατάκτησης της χρονικής διαδοχής χρησιμοποιήθηκε η δοκιμασία: «Ιστορίες με Εικόνες» της Γ. Ρεκαλίδου.

Για την αξιολόγηση της κατάκτησης της έννοιας του ρυθμού – αναπαραγωγή ρυθμικών δομών, κατανόηση συμβολισμού ρυθμικών δομών και αναπαραγωγή τους – χρησιμοποιήθηκαν οι δύο δοκιμασίες Ρυθμού της M. Stambak.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας έχουμε ευρήματα σύμφωνα με τα οποία η δόμηση της έννοιας του ρυθμού προηγείται εκείνης της χρονικής διαδοχής και διάταξης, ενώ στη συγκεκριμένη ηλικία την οποία εξετάζουμε φαίνεται ότι ο ρυθμός κατακτάται σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι η έννοια της χρονικής διαδοχής και διάταξης. Στην ανακοίνωση δίνονται αποτελέσματα από τις εσωτερικές συσχετίσεις των επιδόσεων σε κάθε δοκιμασία.

Ψυχολογική Συμβουλευτική στα πλαίσια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η περίπτωση του Συμβουλευτικού Σταθμού Νέων της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Β' Θεσσαλονίκης

Ντέρη Ι.

Σκοπός της μελέτης που ακολουθεί είναι να παρουσιασθεί μια ψυχολογική υπηρεσία που διοικητικά εντάσσεται στη δομή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, του Συμβουλευτικού Σταθμού Νέων της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Β' Θεσσαλονίκης (Φ.Ε.Κ. 287/10-4-97). Ειδικότερα παρουσιάζονται οι δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν στα πλαίσια της Πρωτογενούς και Δευτερογενούς Πρόληψης και Προαγωγής της ψυχικής υγείας των εφήβων μαθητών και αφορούν στους ακόλουθους τομείς:

- A) Πρωτογενής Πρόληψη: α-Εφαρμογή προγράμματος επιμόρφωσης-ευαισθητοποίησης εκπαιδευτικών Γυμνασίων στη θεματική ενότητα "Εφηβεία και Σχολείο". β- πραγματοποίηση ενημερωτικών συναντήσεων ευαισθητοποίησης

γονέων σε θέματα που τους απασχολούν.

- B) Δευτερογενής Πρόληψη: Εφαρμογή μοντέλου παροχής ψυχολογικών υπηρεσιών με στόχο τη διάγνωση, βραχεία ψυχολογική παρέμβαση και παραπομπή σε ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες και εξειδικευμένα κέντρα μαθητών με μαθησιακά και άλλου είδους προβλήματα. Στα δύο αυτά επίπεδα συμπεριλήφθηκαν και οι ακόλουθες δράσεις:
- Γ) Σύνδεση Τριτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης:
- γ.1. Συνεργασία με τον Τομέα Εξελικτικής Σχολικής Ψυχολογίας του Τμήματος Ψυχολογίας ΑΠΘ. α- Υλοποίηση προγράμματος παρέμβασης-ευαισθητοποίησης εκπαιδευτικών στη θεματική ενότητα "Ανδρικές και Γυναικείες ταυτότητες στην εφηβεία" β- Πραγματοποίηση πρακτικής άσκησης μεταπτυχιακών φοιτητριών.
- γ.2. Συνεργασία με την Γ' Ψυχιατρική Πανεπιστημιακή Κλινική, Τομέας Παιδιού κι Εφήβου, Νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ.
- Δ) Υλοποίηση ερευνητικού προγράμματος με θέμα 'Το προφίλ των μαθητών/τριών που παραβιάζουν κανόνες του σχολείου και το είδος των κυρώσεων που τους επιβάλλονται'

Η σχέση οσφρητικών και μνημονικών λειτουργιών σε άτομα μέσης-μεγάλης ηλικίας από την κοινότητα

Οικονόμου Α., Λυμπεροπούλου Ο., Τουπαλή Β., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Οι διαταραχές της όσφρησης έχουν προκαλέσει το ερευνητικό ενδιαφέρον λόγω της πιθανής χρησιμότητάς τους ως προκλινικοί δείκτες της νόσου του Alzheimer. Διαταραχές της αναγνώρισης οσμών έχουν παρατηρηθεί συστηματικά σε έρευνες με ανοικά άτομα.

Η σχέση της αναγνώρισης οσμών και μνημονικών λειτουργιών, τόσο σε ανοικά άτομα όσο σε ηλικιωμένα άτομα από την κοινότητα, είναι όμως ασαφής. Στην παρούσα έρευνα, δύο τεστ οσφρητικής αναγνώρισης, το University of Pennsylvania Smell Identification Test (UPSIT) και το Cross-Cultural Smell Identification Test (CC-SIT) χορηγήθηκαν σε δύο δείγματα φυσιολογικών ατόμων μεταξύ 49 και 88 ετών, μαζί με δοκιμασίες λεκτικής μνήμης από μια Ελληνική προσαρμογή του Wechsler Memory Scale-III.

Παρουσιάζουμε α) τα ποσοστά των ατόμων που αναγνώρισαν σωστά την κάθε οσμή από το UPSIT, βάσει των οποίων υποδεικνύουμε τις οσμές που είναι κατάλληλες για μελλοντικές κλινικές έρευνες, β) τη σύγκριση της επίδοσης του δείγματος στο οποίο χορηγήθηκε το CC-SIT με την επίδοση του δείγματος στο οποίο χορηγήθηκαν οι 12 οσμές του UPSIT που απαρτίζουν το CC-SIT και γ) τα αποτελέσματα αναλύσεων πολλαπλής παλινδρόμησης, που δείχνουν πως βαθμολογία και των δύο τεστ σχετίζεται με τη λεκτική μνήμη, λαμβάνοντας υπόψη τη διακύμανση που οφείλεται στην ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το φύλο και το βαθμό κατάθλιψης (βάσει του Beck Depression Inventory-III).

Σύσταση και λειτουργία μονάδων ψυχικής υγείας στα πλαίσια ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης

Πανέττας Χ., Μπεναρδής Ι., Αγιώτη Σ., Παπαδοπούλου Δ., Κατσαρός Π.

Στα πλαίσια του Ε.Π. προγράμματος «ΨΥΧΑΡΓΩΣ Α' Φάση» που υλοποιήθηκε από το Ψ.Ν.Α, και αφορούσε την Ψυχοκοινωνική Αποκατάσταση χρόνιων νοσηλευομένων, περιλαμβανόταν και το μέτρο Κατάρτισης. Συγκεκριμένα κατά την διάρκεια λειτουργίας του μέτρου αυτού οι 60 φιλοξενούμενοι των ξενώνων του προγράμματος παρακολούθησαν για έξι (6) μήνες Εργαστήρια Επαγγελματικής Κατάρτισης. Χρησιμοποιήθηκαν ως μεθοδολογικά εργαλεία οι κλίμακες αξιολόγησης (ΚΟΕΛ, ΚΕΕΣ, ΚΑΠΕ) σε τρεις χρόνους (στην αρχή, στο μέσο και στο τέλος της εκπαίδευσης) με στόχο να καταγραφούν από την θεραπευτική και εκπαιδευτική ομάδα η λειτουργικότητα των εκπαιδευόμενων σε σχέση με την ψυχοπαθολογία τους, η συμπεριφορά και η απόδοσή τους σε περιβάλλον επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Από τις παραμέτρους που μελετήθηκαν, διαπιστώθηκε ότι, αυτές που παρουσιάζουν, στατιστικά, σημαντικό ενδιαφέρον και συνεπώς επηρεάζουν την απόδοση των καταρτιζομένων είναι το μορφωτικό τους επίπεδο και η προηγούμενη επαγγελματική τους εμπειρία. Η διαπίστωση αυτή συμβαδίζει με τα συμπεράσματα άλλων ερευνητών, ότι υπάρχουν ψυχοκοινωνικές παράμετροι που διατηρούν την λειτουργικότητα των ασθενών και βελτιώνουν τις νοητικές & ψυχικές τους λειτουργίες, και οι οποίες φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά στην επαγγελματική τους εκπαίδευση και αποκατάσταση. Συμπερασματικά, οι Μονάδες Ψυχικής Υγείας που παρέχουν υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, είναι αναγκαίο να εξειδικεύσουν το αντικείμενο τους, προσδιορίζοντας τους θεραπευτικούς στόχους & το θεραπευτικό αποτέλεσμα στην παροχή υπηρεσιών προς τους χρήστες.

Η Ψυχοθεραπεία σήμερα: Οικογενειακή Ψυχοθεραπεία και Θεραπεία Ζευγαριών: Νέες Προοπτικές

Παπακυριακόπουλος Χ.

Ιδιαίτερα, η θεραπεία οικογένειας και ζευγαριών έχει διανύσει σημαντικό έδαφος τα τελευταία 10 έτη προσπαθώντας να ενσωματώσει διάφορες πρακτικές και προσεγγίσεις σε έναν κοινό παρονομαστή με σκοπό να εξυπηρετήσει καλύτερα το θεραπευόμενο ή πελάτη και να απομακρύνει τη σύγχυση που δημιουργείται πολλές φορές λόγω των περίπου 300 επίσημων ψυχοθεραπευτικών τεχνικών που χρησιμοποιούνται σήμερα παγκοσμίως.

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980 οι ψυχοθεραπευτές και επιστήμονες λειτουργούσαν συχνά με μια συνεχιζόμενη νοοτροπία «προστατεύοντας» και υπερασπιζόμενοι την τεχνική τους και ιδιαίτερα έναν από τους 3 βασικούς άξονες:

- Ψυχοδυναμική προσέγγιση
- Γνωστική-Συμπεριφοριστική
- Και τελευταία Σύστημική προσέγγιση.

Προς την κατεύθυνση της ενσωμάτωσης των ψυχοθεραπευτικών πρακτικών οδήγησαν συγκεκριμένοι παράγοντες:

- A) το ιατρικό μοντέλο που πίεζε για μετρήσιμα κριτήρια «επιστημονικότητας» των εφαρμοζόμενων μεθόδων
- B) η διαπίστωση ότι καμία μέθοδος και θεωρία από μόνη της δεν μπορεί να αντιμετωπίσει με επιτυχία οτιδήποτε οι θεραπευτές συναντούν στην κλινική τους πρακτική
- Γ) και η σύσταση της Εταιρείας για την Διερεύνηση της Ψυχοθεραπευτικής Ενσωμάτωσης (SEPI) το 1983 στην Αμερική και κατόπιν διεθνώς, που οδήγησε στη δημιουργία ενός «κινήματος» ενσωμάτωσης των θεραπευτικών παρεμβάσεων, ανεξάρτητα από σχολές θεωρίας.

Τα συμπεράσματα είναι πολύ ενδιαφέροντα και δημιουργούν ένα πλαίσιο εφαρμογής της Ψυχοθεραπείας σε άλλη, συνεργατική και συμπληρωματική βάση, με σκοπό την καλύτερη υπηρεσία προς το θεραπευόμενο και τα σταθερότερα και εγκυρότερα αποτελέσματα.

Ένα παρεμβατικό πρόγραμμα φυσικής άσκησης με βιο-εγκυμναστή σε παχύσαρκους διαβητικούς τύπου II

Πασχάλη Τ., Κаланτζή Α., Παπαδάτου Δ., Goodrick K.

Η παρούσα μελέτη σχεδιάστηκε για να εξεταστεί εάν η χορήγηση ανατροφοδότησης σε παχύσαρκους ασθενείς που υποφέρουν από διαβήτη τύπου II θα ενίσχυε την προσήλωση στο πρόγραμμα άσκησης τους και θα συντελούσε στην αύξηση της άσκησης κατά τη διάρκεια μιας πειραματικής περιόδου 3 μηνών. Οι στόχοι της παρούσας έρευνας ήταν, (α) Να αναζητήσει τρόπους ώστε οι παχύσαρκοι διαβητικοί ασθενείς τύπου II να συμπεριλάβουν τη σωματική άσκηση στον καθημερινό τρόπο ζωής τους, (?) Να υποβοηθήσει τα άτομα αυτά, με την εφαρμογή συμβουλευτικών τεχνικών, στον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των διαφόρων δυσκολιών που προκύπτουν από την καθημερινή εφαρμογή της σωματικής άσκησης.

Στην παρούσα μελέτη αξιολογείται μία νέα μέθοδος παρέμβασης, η οποία αφορά την παροχή ανατροφοδότησης για ένα πρόγραμμα σωματικής άσκησης διάρκειας 30' λεπτών ημερησίως, με ένα μέσο αντικειμενικής καταγραφής της δραστηριότητας που χορηγήθηκε στους συμμετέχοντες, το Βιο-εγκυμναστή (BioTrainer). Τα άτομα που ανήκουν στην ομάδα «με ανατροφοδότηση» λάμβαναν ανατροφοδότηση από το Βιο-εγκυμναστή καθημερινά, αλλά και μηνιαία είχαν την δυνατότητα να βλέπουν τα αποτελέσματα της άσκησης σε μορφή διαγραμμάτων που τους έδιναν οι ερευνητές. Τα άτομα που ανήκαν στην δεύτερη ομάδα «χωρίς ανατροφοδότηση», δεν είχαν την δυνατότητα να λάβουν καμία πληροφορία από το Βιο-Εγκυμναστή καθ' όλη την διάρκεια της έρευνας. Μηνιαία, αυτοί οι ασθενείς λάμβαναν ανατροφοδότηση από τους ερευνητές με βάση τις αυτοαναφορές της καθημερινής τους άσκησης.

Τα άτομα και των δύο ομάδων είχαν ατομική θεραπευτική συμβουλευτική υποστήριξη, βασισμένη στις αρχές της γνωσιακής-συμπεριφορικής προσέγγισης, διάρκειας 15-20 λεπτών, σε κάθε μηνιαία

συνάντηση με τους ερευνητές. Σκοπός αυτών των παρεμβάσεων ήταν να δώσουν σε όλους τους ασθενείς που συμμετείχαν στην έρευνα τη δυνατότητα να παρατηρήσουν τη συμπεριφορά τους ώστε να φτάσουν έτσι σε μεγαλύτερη αυτογνωσία όσον αφορά την κατάσταση της υγείας τους. Επιπλέον, οι παρεμβάσεις αυτές είχαν σκοπό να βοηθήσουν τα άτομα να τροποποιήσουν τις ανεπιθύμητες συμπεριφορές, με το να καθιστούν περισσότερο άμεσες και ορατές τις μακροπρόθεσμες συνέπειες.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι ασθενείς που ανήκαν στην ομάδα με ανατροφοδότηση, είχαν σημαντικά αυξημένα επίπεδα σωματικής δραστηριότητας τόσο στις μετρήσεις του Βιο-εγκυμναστή όσο και στις μετρήσεις του ερωτηματολογίου αυτοαναφοράς της δραστηριότητας, σε σύγκριση με τους ασθενείς που ανήκαν στην ομάδα χωρίς ανατροφοδότηση. Επίσης, παρόμοια αποτελέσματα προέκυψαν από τις αναλύσεις των κλιμάκων που σχετιζόνταν με την άσκηση, όπως η Κλίμακα Αυτοαποτελεσματικότητας ως προς την Άσκηση και η Κλίμακα RAND-36 για την Ποιότητα της Υγείας: τα άτομα που συμμετείχαν στην ομάδα με ανατροφοδότηση είχαν σημαντικά υψηλότερες τιμές στις παραπάνω κλίμακες, σε σύγκριση με τα άτομα της ομάδας χωρίς ανατροφοδότηση. Η έρευνα αυτή διεξήχθη στο Ερευνητικό Κέντρο Συμπεριφοριστικής Ιατρικής του Κολεγίου Baylor, στο Χιούστον των ΗΠΑ, σε συνεργασία με τον Τομέα Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών στην Ελλάδα.

Περί της προβληματικής της ηθικής στη «Μήδεια»

Σιφναίου Φ., Ξυδοπούλου Ε.

Βασικός σκοπός της παρούσας μελέτης, είναι η κατάδειξη των προβληματισμών που προκύπτουν σχετικά με τα ηθικά ζητήματα στη «Μήδεια» του Ευριπίδη. Οι απαντήσεις στα ερωτήματα που γεννώνται αναφορικά με το πλαίσιο που εκτυλίσσονται οι δολοφονίες της ηρώιδας, αποτελούν κύριο άξονα ανάπτυξης της προβληματικής της ηθικής στη συγκεκριμένη τραγωδία. Κύριες υποθέσεις της μελέτης είναι ότι αφενός τα μέσα που χρησιμοποιεί η ηρώιδα για να καταλήξει τελικά στην εγκληματική πράξη εγγράφονται στο χώρο της ηθικής και αφετέρου οι πράξεις της, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως α-ήθικες. Το κύριο πόρισμα αφορά στη διαπίστωση ότι μέσω της επιλογής του κακού ως αντικειμένου του δράματος, καταλήγουμε στην αποδοχή και αναγνώριση του καλού ως αντικειμένου της καθεστουκίας τάξης, άρα στην εγκαθίδρυση της ηθικής ως μοναδικού αποδεκτού από τα χωρο-χρονικά δεδομένα πλαισίου.

Συμβουλευτικό Κέντρο Πανεπιστημίου Αθηνών: Δράση για τους φοιτητές με αναπηρίες

Σοφιάδου Ε., Μπακομήτρου Φ., Καλαντζή-Αζίζι Α.

Ένας από τους βασικούς στόχους του Συμβουλευτικού Κέντρου Φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών είναι η εφαρμογή προγραμμάτων ακαδημαϊκής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης των

φοιτητών με ειδικές ανάγκες. Στα πλαίσια αυτών των προγραμμάτων εφαρμόστηκε ένα πιλοτικό πρόγραμμα υποστήριξης των σπουδών των φοιτητών με αναπηρίες του Προγράμματος Ψυχολογίας. Η διαδικασία που ακολουθήθηκε βασίστηκε στην εθελοντική προσφορά και συνεργασία των μελών της φοιτητικής κοινότητας, που στόχευε στην παροχή βοήθειας αναφορικά με θέματα μελέτης από τους φοιτητές του Τμήματος, που συμμετείχαν εθελοντικά ως σύμβουλοι σπουδών στο πρόγραμμα, προς την αντίστοιχη ομάδα των φοιτητών με αναπηρίες. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα βασικά στοιχεία του πιλοτικού προγράμματος υποστήριξης, οι δυσκολίες που προέκυψαν και τα αποτελέσματα της εφαρμογής του. Επίσης, περιγράφονται οι ενέργειες, στις οποίες οι υπεύθυνοι του Συμβουλευτικού Κέντρου Φοιτητών προέβησαν με βάση τα ευρήματα αυτά, για την διευκόλυνση των σπουδών των φοιτητών με αναπηρίες.

Μεταγνωστικές δεξιότητες κατά τη διδακτική διαδικασία: Αντίληψη, κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου

Τελλίδου Θ.

Η γνώση της λειτουργίας της σκέψης αποτελεί ένα διαχρονικό πεδίο επιστημονικής έρευνας που απασχολεί τους ψυχολόγους σχεδόν από τις αρχές του 20ου αιώνα. Η προσπάθεια κατανόησης της δομής του ανθρώπινου νου, πέρα από τη θεωρητική αξία, παρέχει πολύτιμη πρακτική εφαρμογή στην παρέμβαση και βελτίωση της γνωστικής ανάπτυξης του ατόμου.

Οι μεταγνωστικές στρατηγικές διαχωρίζονται από τις γνωστικές και αποτελεί πεποίθηση πως οι μεταγνωστικές δεξιότητες που αφορούν τον τρόπο μελέτης και μάθησης μπορούν και θα έπρεπε να διδάσκονται στην τάξη, καθώς αυτό θα επέφερε σημαντικές εξελίξεις στην πρόοδο των μαθητών. Μέγιστος στόχος της εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι το να μάθει ο μαθητής πώς να μαθαίνει, να αναπτύξει ένα ρεπερτόριο διαδικασιών σκέψης τις οποίες θα μπορεί να ανακαλεί για τη λύση "προβλημάτων".

Το περιεχόμενο της εργασίας, αποτελεί μια προσπάθεια συλλογής πληροφοριών, σχετικά με την χρήση μεταγνωστικών στρατηγικών κατά την διδακτική διαδικασία, σε σχέση με την αντίληψη, κατανόηση και παραγωγή του γραπτού λόγου. Γίνεται αναφορά στον ορισμό και το θεωρητικό υπόβαθρο της έννοιας της "μεταγνώσης", στη σημασία της μεταγνωστικής ικανότητας και στην ανάπτυξη μεταγνωστικών στρατηγικών κατά την παραγωγή γραπτού λόγου και εξετάζονται οι μεταγνωστικές διαδικασίες σε σχέση με τον μαθητή, τον εκπαιδευτικό και το μαθησιακό περιβάλλον.

Η γνωσιακή προσέγγιση ως μέθοδος ψυχολογικής προετοιμασίας παιδιών για εγχείρηση αδενοτομής στο Γ.Ν.Π.Π.

Τσίνου Α., Μιχοπούλου Α., Καλλής Β., Δριγγόπουλος Κ.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να εξετασθεί κατά πόσο η πληροφόρηση σχετικά με τις νοσοκομειακές διαδικασίες μπορεί να μειώσει τις παρατηρούμενες διαταραχές συμπεριφοράς παι-

διών, όταν πρόκειται να υποβληθούν σε εγχείρηση αδενοτομής. Το δείγμα αποτελείται από 30 παιδιά, 2 έως 6 ετών, που νοσηλεύονταν στην ωτο-ρινο-λαρυγγολογική κλινική του Γ.Ν.Π.Π. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς ήταν ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν από τους γονείς. Στην πειραματική ομάδα δόθηκαν πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία του νοσοκομείου και τη διαδικασία στην οποία επρόκειτο να υποβληθούν τα παιδιά από τη ώρα της εισαγωγής τους στο νοσοκομείο μέχρι την ώρα της αναισθητοποίησης στο χειρουργείο. Το παιδί εξέφραζε όλους τους φόβους και τις ανησυχίες του, τις οποίες ο ειδικός προσπαθούσε να ελέγξει και να περιορίσει. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά που είχαν λάβει μέρος στο πρόγραμμα αυτό, ήταν λιγότερο φοβισμένα, λιγότερο επιθετικά και αντιδραστικά προς τους γιατρούς και έδειχναν μεγαλύτερη προθυμία να συνεργαστούν με τους νοσηλευτές.

Πηγές υποστήριξης για σωματικά, συναισθηματικά και ψυχοκοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές του Α.Π.Θ.

Χρηστίδης Δ., Κωνσταντινίδου Α., Γιαγλής Γ.

Διερευνήθηκε εάν και από πού αναζητούν βοήθεια, για τα διάφορα είδη προβλημάτων που τους απασχολούν, οι φοιτητές του Α.Π.Θ. Απαντώντας σε κλειστή διχοτομική (τύπου Ναι/Όχι) ερώτηση, το 36,8% ενός δείγματος 1711 φοιτητών δήλωσε ότι όντως έχει αναζητήσει υποστήριξη στο παρελθόν ή στην παρούσα φάση.

Από αυτούς το 87,4% στράφηκαν για βοήθεια σε μέλη της οικογένειας ή στο φιλικό τους περιβάλλον, το 13,4% στο θεραπευτικό περιβάλλον, το 7,1% σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας, ένα 7,4% σε ιατρικά επαγγέλματα, το 6,8% σε προσωπικό του πανεπιστημίου και τέλος το 2,8% σε άλλες πηγές.

Οι γυναίκες φαίνεται να έχουν αναζητήσει βοήθεια στο παρελθόν ή τώρα περισσότερο συχνά απ' ό,τι οι άνδρες (39,8% έναντι 33,7%), όπως επίσης φοιτητές από τμήματα της κτηνιατρικής, ποιμαντικής, μηχανικών, παιδαγωγικού δημοτικής εκπαίδευσης και νηπιαγωγών έναντι των υπολοίπων.

Επιπροσθέτως άτομα που αναζητούν ενεργά βοήθεια αναφέρουν περισσότερο συχνά από τους άλλους φοιτητές προβλήματα σε πολλές κατηγορίες εκτός από αυτές που αφορούν σε θέματα μάθησης και εξαρτήσεων. Οι ίδιοι δηλώνουν τη μεγαλύτερη πιθανότητα χρήσης ενός συμβουλευτικού κέντρου για φοιτητές, με εξαίρεση αυτούς που έχουν αναζητήσει βοήθεια από ιατρικά επαγγέλματα.

Αλλαγές στην ηλεκτροδερματική δραστηριότητα (ΗΔΔ) ως αποτέλεσμα εκπαίδευσης σε τεχνικές χαλάρωσης

Χρηστίδης Δ., Κυριάκου Ε., Βεζερτζή Μ.

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσο είναι δυνατό να προκύψουν αλλαγές στην Ηλεκτροδερματική

Δραστηριότητα (ΗΔΔ) ως απόρροια εκπαίδευσης σε τεχνικές διαχείρισης του στρες και σε ασκήσεις χαλάρωσης. Για το σκοπό αυτό, καταγράφηκε η Ηλεκτροδερματική Αγωγιμότητα (ΗΔΑ), ενώ παράλληλα διερευνήθηκαν ενδεχόμενη κατάθλιψη, άγχος και ενδεχόμενη ύπαρξη ψυχοφυσιολογικών συμπτωμάτων είκοσι επτά (27) ατόμων, σε δύο χρονικές στιγμές: α) πριν και β) μετά την εκπαίδευσή τους σε τεχνικές διαχείρισης του στρες και σε ασκήσεις χαλάρωσης. Η αποτελεσματική διαχείριση του στρες και οι τεχνικές χαλάρωσης επιδρούν κατασταλτικά στη συμπαθητική διέγερση, επηρεάζοντας, κατά συνέπεια, τις φασικές αλλαγές στην ΗΔΔ. Η δική μας υπόθεση ήταν ότι η εμπέδωση και η χρήση των τεχνικών αυτών θα ήταν δυνατό να επιφέρουν μια περισσότερο μόνιμη αλλαγή στο τονικό επίπεδο της ΗΔΔ. Η ανάλυση δεδομένων κατέδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές στην ΗΔΔ, τόσο σε φασικό όσο και σε τονικό επίπεδο, όπως, επίσης, και στις μετρήσεις κατάθλιψης, άγχους και ύπαρξης ψυχοφυσιολογικών συμπτωμάτων. Τα ευρήματα υποδεικνύουν τη χρησιμότητα της συστηματικής εκπαίδευσης σε τεχνικές διαχείρισης του στρες για τον έλεγχο της αυξημένης συμπαθητικής διέγερσης.

Επίδραση της εκπαίδευσης σε τεχνικές χαλάρωσης και διαχείρισης του στρες στα καταθλιπτικά συμπτώματα κεφαλαλγικών υποκειμένων

Χρηστίδης Δ., Γιαγλής Γ., Νασσιπούλου Γ., Πασαλίδου Χ., Τζαβέλα Ε.

Προκειμένου να προσδιοριστεί η επίδραση που μπορεί να έχει η εκπαίδευση σε τεχνικές χαλάρωσης και διαχείρισης του στρες στο βαθμό κατάθλιψης ατόμων που υποφέρουν από κεφαλαλγίες, μετρήθηκαν τα καταθλιπτικά συμπτώματα που βιώνουν 15 κεφαλαλγικοί πριν και μετά την εκπαίδευσή τους.

Για τη μέτρηση του βαθμού κατάθλιψης χρησιμοποιήθηκε η δεύτερη έκδοση του Beck Depression Inventory, BDI-II (μεταφρασμένη και προσαρμοσμένη στα Ελληνικά). Η παρέμβαση περιελάμβανε:

α) μια ομαδική συνάντηση με στόχο την κατάρτιση των συμμετεχόντων σε θέματα που αφορούν στη νευροφυσιολογία του στρες και στους παθογενετικούς μηχανισμούς των κεφαλαλγιών και

β) τέσσερις ατομικές συναντήσεις με στόχο την εκπαίδευσή τους σε ασκήσεις χαλάρωσης και τεχνικές διαχείρισης του στρες

Η στατιστική επεξεργασία των ευρημάτων υπέδειξε σημαντική διαφορά (μείωση 5,73 μονάδων) στις μετρήσεις των συμμετεχόντων ($t(14)=2,875, p<0,05$) που μάλιστα συνεπαγόταν και αλλαγή της κλινικής κατηγορίας (σε 46,67%) αυτών των ατόμων.

Συμπερασματικά, η εκπαίδευση στη συστηματική χρήση τεχνικών χαλάρωσης και αντιμετώπισης του στρες μπορεί να μειώσει το καταθλιπτικό συναίσθημα σε κεφαλαλγικά υποκείμενα.

Αλλαγές ψυχοφυσιολογικών παραμέτρων ως αποτέλεσμα εκπαίδευσης σε τεχνικές διαχείρισης του στρες και ασκήσεις χαλάρωσης

Χρηστίδης Δ., Γιαγλής Γ., Νασσιπούλου Γ., Πασαλίδου Χ., Τζαβέλα Ε.

Μετρήθηκαν οι θερμογραφικές, ηλεκτροδερματικές και ηλεκτρομυογραφικές τιμές δεκαπέντε κεφαλαγικών ατόμων, πριν και μετά την εκπαίδευσή τους σε τεχνικές χαλάρωσης και διαχείρισης του στρες, με σκοπό να προσδιοριστεί η επίδραση αυτής της παρέμβασης στις αντίστοιχες ψυχοφυσιολογικές παραμέτρους.

Η παρέμβαση περιλάμβανε:

- 1) τέσσερις ατομικές συνεδρίες με σκοπό την εκπαίδευση στη χαλάρωση
 - 2) ένα ομαδικό τρίωρο σεμινάριο που περιλάμβανε: α) νευροφυσιολογική κατάρτιση σε θέματα που αφορούν στην αντίδραση του στρες και στις κεφαλαλγίες, β) εκπαίδευση σε τεχνικές αντιμετώπισης και διαχείρισης του στρες και γ) εκπαίδευση σε άσκηση χαλάρωσης
 - 3) κατ' ιδίαν εξάσκηση και εφαρμογή των παραπάνω τεχνικών.
- Οι μετρήσεις των ψυχοφυσιολογικών παραμέτρων πραγματοποιούνταν τόσο στην αρχή όσο και στο τέλος καθεμιάς από τις τέσσερις ατομικές συνεδρίες. Διαπιστώθηκαν σημαντικές αλλαγές στη γαλβανική αντίδραση του δέρματος για πριν και μετά την παρέμβαση, όπως επίσης και στις ηλεκτρομυογραφικές τιμές του μετωπιαίου μύ, καθώς και στις θερμογραφικές τιμές των συμμετεχόντων.

Αυτά τα νευροφυσιολογικά ευρήματα υποδεικνύουν ότι αυτού του τύπου η αντιμετώπιση οδηγεί σε ελάττωση του συμπαθητικού τόνου, ο οποίος φαίνεται να σχετίζεται με την εμφάνιση κεφαλαλγιών αλλά και άλλων ψυχοφυσιολογικών διαταραχών.

Διαφορές ανάμεσα θεωρούμενη και πραγματική ανάγκη για υποστήριξη σε φοιτητές του Α.Π.Θ.

Χρηστίδης Δ., Κωνσταντινίδου Α., Γιαγλής Γ.

Συγκρίθηκε η θεωρούμενη ανάγκη με τη δηλωμένη ανάγκη, ως προς το είδος των προβλημάτων για τα οποία θα πρέπει να προσφέρει υποστήριξη ένα πανεπιστημιακό συμβουλευτικό κέντρο. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 1711 φοιτητές από 32 τμήματα του Α.Π.Θ., άνδρες (46%) και γυναίκες (54%), ηλικίας από 18 έως 36 ετών (μ.ό.: 21,05 ± 2,04). Οι απαντήσεις τους κωδικοποιήθηκαν και ταξινομήθηκαν σε 11 κατηγορίες και 85 υποκατηγορίες προβλημάτων.

Γενικώς οι εξαρτήσεις, τα σεξουαλικά και τα σωματικά προβλήματα υπερτιμήθηκαν ως θεωρούμενη ανάγκη προς αντιμετώπιση από έναν συμβουλευτικό σταθμό, ενώ αντίστοιχα υποτιμήθηκαν οι δυσκολίες προσαρμογής και τα προσωπικά-ψυχολογικά προβλήματα, όπως φάνηκε από τις πραγματικές δηλώσεις.

Ειδικότερα, οι άντρες φάνηκε να υπερεκτιμούν την εμφάνιση γυναικολογικών προβλημάτων, ενώ οι ίδιοι δηλώνουν συχνότερες δυσκολίες κοινωνικής φύσης. Οι γυναίκες, από την άλλη,

θεώρησαν τις σεξουαλικές δυσκολίες και τις εξαρτήσεις ως ιδιαίτερα σημαντικές, ενώ στην πραγματικότητα τους απασχολούσαν συχνότερα οι ψυχοφυσιολογικές διαταραχές.

Οι πρωτοετείς υποτίμησαν τα προβλήματα προσαρμογής που αντιμετωπίζουν, ενώ οι μεγαλύτεροι φοιτητές υποτίμησαν τα συναισθηματικά. Τέλος το επίπεδο μόρφωσης των γονιών, ο τόπος προέλευσης και οι συνθήκες κατοίκησης των φοιτητών δε φάνηκε να επηρεάζουν σημαντικά τις απόψεις τους αυτές.

Πρόθεση χρήσης υπηρεσιών συμβουλευτικού σταθμού φοιτητών στο Α.Π.Θ.

Χρηστίδης Δ., Γιαγλής Γ., Κωνσταντινίδου Α.

Η πρόθεση των φοιτητών να χρησιμοποιήσουν έναν πανεπιστημιακό συμβουλευτικό σταθμό μετρήθηκε με κλειστή ερώτηση 5 διαβαθμίσεων (πιθανότητες 0%, 20%, 50%, 80%, 100%). Στην έρευνα έλαβαν μέρος 1711 φοιτητές από 32 τμήματα του Α.Π.Θ., άνδρες (46%) και γυναίκες (54%), ηλικίας από 18 έως 36 ετών (μ.ό.: 21,05 ± 2,04).

Το 6,7% των φοιτητών θεώρησαν σίγουρο (100%) ότι θα επισκεπτόνταν έναν τέτοιο σταθμό, το 12,8% πολύ πιθανό (80%), το 28,5% μέτρια πιθανό (50%), το 36% ελάχιστα πιθανό (20%) και το 16% των φοιτητών το θεώρησε απίθανο (0%).

Οι γυναίκες, οι πρωτοετείς και οι φοιτητές που μένουν με τους γονείς τους δήλωσαν μεγαλύτερη πιθανότητα να χρησιμοποιήσουν ένα συμβουλευτικό κέντρο απ' ό,τι δήλωσαν οι άνδρες, οι φοιτητές μεγαλύτερων ετών και όσοι μένουν μόνοι ή με συγκάτοικο. Σε σχέση με την ηλικία, η πρόθεση επίσκεψης ενός τέτοιου κέντρου μειώνεται σταδιακά καθώς αυξάνεται η ηλικία μέχρι το 23ο έτος. Επίσης όσο πιο υψηλό είναι το μορφωτικό επίπεδο των γονιών τόσο μικρότερη αξιολογήθηκε η πιθανότητα να χρησιμοποιηθούν οι συμβουλευτικές υπηρεσίες.

Οι φοιτητές Ψυχολογίας, Φαρμακευτικής και Νηπιαγωγών δήλωσαν υψηλή πιθανότητα χρήσης των υπηρεσιών του έναντι των φοιτητών Αγγλικής Φιλολογίας, Ιατρικής, Οδοντιατρικής και Τοπογράφων Μηχανικών. Τέλος οι φοιτητές που θεώρησαν σίγουρο ότι θα επισκεφθούν έναν συμβουλευτικό σταθμό ανέφεραν περισσότερο συχνά από τους άλλους προβλήματα προσαρμογής, σχέσεων, σεξουαλικά και γυναικολογικής φύσεως. Συνολικά 47,9% των φοιτητών ανέφερε υψηλή πιθανότητα (50% και άνω) να επωφεληθεί από τις υπηρεσίες ενός συμβουλευτικού σταθμού για φοιτητές.

Σχεδιασμός, κατασκευή και στάθμιση μηχανήματος ηλεκτροδερματικής βιοανατροφοδότησης (ΜΗΔΒ) στο φοιτητικό πληθυσμό

Χρηστίδης Δ., Κυριάκου Ε., Βεζερτζή Μ., Κομνίδης Α., Λαζαρίδης Γ.

Σκοπός της εργασίας ήταν, αφενός, ο σχεδιασμός, η κατασκευή και η στάθμιση ενός Μηχανήματος Ηλεκτροδερματικής Βιοανα-

τροφοδότησης (ΜΗΔΒ) με χαμηλό κατασκευαστικό κόστος και, αφετέρου, εφόσον ο πρωταρχικός αυτός σκοπός επιτυγχάνονται, να κατασκευαστούν συνολικά 20 ΜΗΔΒ για τις ανάγκες του μαθήματος, «Βιοανατροφοδότηση», του Τμήματος Ψυχολογίας του Α.Π.Θ. Για την κατασκευή του ΜΗΔΒ, αναπτύχθηκε ένα κύκλωμα με τρεις τελεστικούς ενισχυτές, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της σταθερής τάσης. Αρχικά διερευνήθηκε η αξιοπιστία του ΜΗΔΒ, ως ηλεκτρονικής συσκευής. Στη συνέχεια, διερευνήθηκε με πιστοποιημένο όργανο, κατά πόσο λειτουργεί ικανοποιητικά και ως ψυχοφυσιολογική συσκευή. Συγκρίθηκαν οι τιμές της Ηλεκτροδερματικής Δραστηριότητας (ΗΔΔ) εκατό (100) ατόμων, οι οποίες καταγράφηκαν α) με δύο πανομοιότυπα ΜΗΔΒ και β) με το πιστοποιημένο όργανο που χρησιμοποιήθηκε στις προηγούμενες συγκρίσεις. Η μεταξύ των δύο ΜΗΔΒ συνάφεια ήταν σημαντικά υψηλή ($r=0.966$, $p<0.01$), όπως, επίσης, και η συνάφεια των τιμών των δύο ΜΗΔΒ με το όργανο ($r=0.811$, $p<0.01$). Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι το ΜΗΔΒ λειτουργεί ικανοποιητικά τόσο ως ηλεκτρονική όσο και ως ψυχοφυσιολογική συσκευή, εδραιώνοντας, έτσι, τη χρησιμότητα του όχι μόνο ως εκπαιδευτικού, αλλά και ως θεραπευτικού εργαλείου στο χώρο της βιοανατροφοδότησης και της ψυχοφυσιολογίας.

Αντίληψη της χρησιμότητας για τη λειτουργία συμβουλευτικού σταθμού φοιτητών στο Α.Π.Θ.

Χρηστίδης Δ., Γιαγλής Γ., Κωνσταντινίδου Α.

Η άποψη των φοιτητών για τη χρησιμότητα ύπαρξης και λειτουργίας ενός πανεπιστημιακού συμβουλευτικού σταθμού μετρήθηκε με κλειστή ερώτηση 4 διαβαθμίσεων (απαραίτητο, χρήσιμο, ελάχιστα χρήσιμο, ανώφελο). Στην έρευνα έλαβαν μέρος 1711 φοιτητές από 32 τμήματα του Α.Π.Θ., άνδρες (46%) και γυναίκες (54%), ηλικίας από 18 έως 36 ετών (μ.δ.: $21,05 \pm 2,04$)

Το 36,7% των φοιτητών θεώρησαν απαραίτητη την παρουσία ενός πανεπιστημιακού συμβουλευτικού σταθμού, 56,8% τη θεώρησαν χρήσιμη, 4,2% ελάχιστα χρήσιμη και 2,3% ανώφελη. Γενικά οι φοιτήτριες όπως και οι φοιτητές του πρώτου και δεύτερου έτους εκτίμησαν την ύπαρξη ενός συμβουλευτικού κέντρου πιο συχνά ως απαραίτητη ή χρήσιμη απ' ό,τι οι άνδρες ή οι φοιτητές των τελευταίων ετών, αντίστοιχα. Σε σχέση με την ηλικία, η αντίληψη για την αξία ενός τέτοιου κέντρου κορυφώνεται στα 19 χρόνια και μειώνεται σταδιακά με την αύξηση της ηλικίας. Ο τόπος καταγωγής όπως και το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονιών δεν επηρέασαν τις απαντήσεις των συμμετεχόντων. Όσοι όμως συγκατοικούσαν με σύντροφο ή σύζυγο έτειναν να υποτιμούν τη χρησιμότητά του.

Τέλος, μεγαλύτερο ποσοστό φοιτητών Ψυχολογίας, Νομικής, Αγγλικής Φιλολογίας και Φαρμακευτικής έδειξαν να εκτιμούν τη χρησιμότητά του έναντι των φοιτητών Αρχιτεκτονικής, Φυσικής, Πληροφορικής, Τοπογράφων και Χημικών Μηχανικών. Συνολικά 93,5% των φοιτητών θεώρησε έναν φοιτητικό συμβουλευτικό σταθμό από χρήσιμο έως απαραίτητο.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

- DECONCHY J.P. 184
 FERNANDEZ-BALESTEROS R. 11
 FISCHER C. 127
 FITZPATRICK M. 30
 FREDERICKON N. 147
 GATHERCOLE S. 77, 81
 GEORGAS J. 235
 GONGORA J. 76
 GOODRICK K. 257
 HADJIPAVLOY M. 109, 119, 235
 HAWKINS J. P. 76, 139
 HAYS RICHARD 76
 HOWLIN P. 86
 JEFFREY JENSEN ARNETT 251
 KALANTZI-AZIZI A. 177
 KATSALI I. 120
 KELLER H. 49
 KNOWLTON B. 241
 KUHL J. 6, 11
 LACEY PENNY 50
 LEWIS C. 247
 MANTHOULI M. 109, 119, 235
 MELLON R. 100, 118, 201
 MERTAN B. 109, 119, 235
 MÖNKS F.T. 11
 MULLET E. 193, 212
 NEBI SUMER 22, 72
 NEZLEK J. 73
 NORAH FREDERICSON 147
 O'LEARY E. 76
 OZLMEN SIMSEKOGU 23
 PLUNKETT KIM 109
 RICHARDSON J. 140
 RODAFINOS A. 193
 ROSENBERG S. 94
 SACHIN N. 109, 119, 235
 SIDERIDIS G. 242
 SOFTAS-NALL L. 139
 TIMO LAJUNEN 22, 23
 TURKER OZKAN 22
 TYMPANO M. 109, 119, 235
 TIMO LAUREN 22
 VUCEVIC A. 193
 WAHLSTROM J. 76

 ABANIΔΗ A. 142
 ΑΓΑΘΩΝΟΣ Ε. 6, 27, 28, 79
 ΑΓΑΛΙΩΤΗΣ Ι. 171
 ΑΓΑΠΗΤΟΥ Π. 177, 244
 ΑΓΓΕΛΗ Α. 37, 67
 ΑΓΓΕΛΗ Κ. 178, 200
 ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ Α.
 ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ Γ. 220
 ΑΓΙΩΤΗ Σ. 257
 ΑΔΡΑΧΤΑ Δ. 224
 ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ Χ. 68.
 ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. 27
 ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Ν. 220
 ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Χ. 220
 ΑΘΗΤΑΚΗΣ Μ. 63, 99
 ΑΪΔΙΝΗΣ Α. 215
 ΑΚΡΙΒΟΣ Δ. 131
 ΑΓΡΕΒΗ Α. 237
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΟΣ Ν. 88
 ΑΛΕΞΙΑΔΟΥ Α. 217
 ΑΛΕΞΙΟΥ Θ. 111
 ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ Δ. 6, 54, 213, 224, 235
 ΑΛΕΥΡΙΑΔΟΥ Α. 92
 ΑΜΑΝΑΚΗ Ε. 135
 ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Φ. 35, 36, 157, 158, 159
 ΑΝΑΣΤΑΣΑΤΟΣ Ν. 43
 ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Δ. 155
 ΑΝΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Χ. 44
 ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗΣ Ν. 79, 81, 216
 ΑΝΔΡΕΟΥ Γ. 244
 ΑΝΔΡΕΟΥ Ε. 52, 244
 ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗ Α. 182
 ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ Α. 107
 ΑΝΤΖΑΚΗ Ε. 146
 ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ Γ. 146, 217
 ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α.Σ. 123, 126, 127, 188, 208
 ΑΝΤΩΝΙΟΥ Γ. 108
 ΑΝΤΩΝΟΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ Π. 126
 ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ Α. 93, 129
 ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ζ. 143
 ΑΡΑΒΟΥ Σ. 183
 ΑΡΒΑΝΙΤΗ Κ. 41
 ΑΡΒΑΝΙΤΗ Π. 221
 ΑΡΒΑΝΙΤΙΔΗΣ Α. 237
 ΑΡΓΥΡΑΚΟΥΛΗ Ε. 50, 64, 189
 ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Α. 83
 ΑΡΕΤΟΥΛΗ Ε. 160

- ΑΡΧΟΝΤΑΚΗΣ Μ. 122
ΑΡΧΟΝΤΗ Α. 253
ΑΣΗΜΕΝΟΣ Α. 146
ΑΣΛΑΝΙΔΟΥ Σ. 17
ΑΥΓΕΡΙΔΗΣ Χ. 174
ΑΥΔΗ Ε. 31, 53
ΒΑΚΑΚΗ Β. 117, 209
ΒΑΚΟΛΑ Μ. 75
ΒΑΛΙΑΝΑΤΟΥ Δ. 230
ΒΑΛΛΙΑΝΑΤΟΥ Ν.Γ. 163
ΒΑΜΒΟΥΚΑΣ Μ. 216
ΒΑΡΒΑΝΤΑΚΗ Ε. 168
ΒΑΡΒΟΓΛΗ Λ. 151, 178, 200
ΒΑΡΦΗ Β. 101
ΒΑΣΙΛΑΚΑΚΗ Ν. 238
ΒΑΣΙΛΑΚΗ Ε. 141, 228
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ Γ. 233
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Ο. 79
ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Σ. 144
ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ Π. 41
ΒΕΖΕΡΤΖΗ Μ. 201, 243, 259, 260
ΒΕΚΙΑΡΗ Δ. 62, 63
ΒΕΚΥΡΗ Ι. 228
ΒΕΛΜΗ Θ. 87, 103
ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΥ Φ. 165
ΒΕΝΙΑΝΑΚΗ Κ. 143
ΒΕΝΤΙΚΟΣ Ε. 218
ΒΕΡΔΗΣ Α. 82
ΒΕΡΔΗΣ Θ. 79
ΒΕΡΣΗ Μ. 169, 170
ΒΙΤΣΙΛΑΚΗ Χ. 110
ΒΛΑΒΙΑΝΟΥ Μ. 159
ΒΛΑΣΣΗΣ Ν. 170, 187
ΒΛΑΧΟΣ Φ. 38, 91, 244
ΒΛΑΧΟΥ Α. 50, 51, 63
ΒΛΑΧΟΥ Μ. 37, 67
ΒΟΓΙΑΤΖΑΚΗ Ζ. 62
ΒΟΣΝΙΑΔΟΥ Σ. 28, 29, 40, 71, 72, 109, 168, 235, 241
ΒΟΥΚΑΝΟΥ Μ. 132
ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗ Μ. 251
ΒΟΥΛΓΑΡΗ Δ.Κ. 155
ΒΟΥΛΓΑΡΗ Κ. 177
ΓΑΒΡΑΝΙΔΟΥ Μ. 140
ΓΑΒΡΙΛΑΚΗΣ Κ. 17
ΓΑΛΑΝΑΚΗ Ε. 14
ΓΑΛΑΝΑΚΗΣ Μ. 30, 115, 176
ΓΑΛΑΝΗΣ Γ. 94, 235
ΓΑΛΑΝΗΣ Δ. 214
ΓΑΛΑΡΙΝΙΩΤΗΣ Ν. 245
ΓΑΛΛΙΚΑ Δ. 72
ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗΣ Α. 183
ΓΑΡΕΦΑΛΛΑΚΗ Ν. 163
ΓΕΝΑ Α. 64, 85, 86, 87, 206
ΓΕΩΡΓΑΚΑ Ε. 53
ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Α. 153
ΓΕΩΡΓΑΛΙΔΟΥ Μ. 176
ΓΕΩΡΓΑΝΤΗ Α.Α. 149, 151
ΓΕΩΡΓΑΣ Δ. 12, 44
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ Μ. 225
ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ Π. 140
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ. 192
ΓΕΩΡΓΟΥΔΗ Ν. 27, 28
ΓΕΩΡΓΟΥΛΕΑΣ Γ. 15, 38, 59, 153, 245
ΓΙΑΒΡΙΜΗΣ Π. 38, 39, 127, 134, 135, 246
ΓΙΑΓΛΗΣ Γ. 162, 202, 259, 260, 261
ΓΙΑΚΟΥΜΑΚΗΣ Τ. 49
ΓΙΑΛΑΜΑΣ Β. 188, 190
ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ Μ. 197
ΓΙΑΝΝΕΝΑΚΗΣ Κ. 81
ΓΙΑΝΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥ Α. 21
ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΣ Ν.Δ. 141, 151
ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ Β. 113
ΓΙΒΡΟΠΟΥΛΟΥ Δ. 253
ΓΙΟΜΠΑΤΖΟΛΙΑ Τ. 16
ΓΙΟΥΛΗΣ Π. 197
ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ Ι. 147
ΓΙΩΤΣΑ Α. 107, 179
ΓΚΑΡΗ Α. 129, 134, 135, 180, 193
ΓΚΕΚΑ Μ. 184
ΓΚΕΡΑΓΟΤΕΛΗΣ Γ. 218
ΓΚΕΣΟΓΛΟΥ Ε. 245
ΓΚΟΒΑΡΗΣ Χ. 48, 49, 227
ΓΟΥΒΙΑΣ Δ. 111
ΓΟΥΔΗΡΑΣ Δ.Β. 171
ΓΟΥΛΑ Μ. 156, 157
ΓΟΥΡΓΙΩΤΟΥ Ε. 246
ΓΡΑΜΑΝΔΑΝΗ Χ. 22
ΓΡΑΜΜΕΝΟΥ Α. 254
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ Κ. 32
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Φ. 90
ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ Η. 198
ΓΡΟΥΙΟΣ Γ. 90, 91, 197, 201
ΓΥΦΤΟΔΗΜΟΥ Γ. 27
ΓΥΦΤΟΠΟΥΛΟΥ Ε. 251
ΓΩΝΙΔΑ Ε. 78, 92, 105
ΔΑΒΑΖΟΓΛΟΥ Α. 254
ΔΑΓΔΙΛΕΛΗΣ Β. 137
ΔΑΡΔΑΓΑΝΗ Κ. 203
ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ Κ. 237, 246
ΔΑΣΚΑΛΟΥ Β. 73, 106
ΔΑΣΚΟΛΙΑ Μ. 126, 133
ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ-ΚΟΥΪΜΤΖΗ Β. 68, 133
ΔΕΛΣΗ Δ. 168
ΔΕΝΔΡΑΜΗΣ Π. 83
ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ Ε. 105
ΔΕΣΥΠΡΗΣ Ν. 164

- ΔΗΜΑΚΟΣ Ι. 57, 143
 ΔΗΜΗΤΡΑ Κ. 50
 ΔΗΜΗΤΡΑΚΗ Δ.Ν. 149, 151
 ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ Δ. 115, 238
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α. 42, 65
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Β. 238
 ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Π. 39, 60
 ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ Σ. 201, 247
 ΔΗΜΟΥΛΑΣ Ε. 254
 ΔΗΜΟΥΛΑΣ Κ. 246, 254
 ΔΙΑΚΙΔΟΥ Ε.Α. 175
 ΔΙΑΚΟΓΙΩΡΓΗ Κ. 98
 ΔΙΑΜΑΝΤΑΚΟΥ Π. 17
 ΔΙΑΜΑΝΤΙΔΟΥ Κ. 140, 154
 ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ Δ. 25
 ΔΙΓΕΝΗ Κ. 238
 ΔΙΔΑΓΓΕΛΟΣ Τ. 140.
 ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ Ε. 50, 135
 ΔΙΚΑΙΟΥ Μ. 58
 ΔΟΑΝΙΔΟΥ Μ. 136
 ΔΟΛΓΥΡΑ Κ. 215
 ΔΟΥΓΙΑ Α. 163
 ΔΟΥΔΑΛΗ Α. 180
 ΔΟΥΔΩΝΗ Ε. 147
 ΔΟΥΚΑΚΗ Α. 239
 ΔΡΑΓΩΝΑ Θ. 237
 ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Ε. 239
 ΔΡΑΚΟΥΛΗ Φ. 247
 ΔΡΙΓΓΟΠΟΥΛΟΣ Κ. 258
 ΔΡΟΣΙΝΟΥ Μ. 172
 ΔΡΟΣΙΤΟΥ Β. 48, 49
 ΔΩΣΣΑΣ Α. 222
 ΕΙΚΟΣΠΕΝΤΑΚΗ Κ. 40, 71
 ΕΜΒΑΛΩΤΗΣ Α. 159
 ΕΣΑΓΙΑΝ Γ. 238
 ΕΥΘΥΜΙΟΥ Α. 254
 ΕΥΘΥΜΙΟΥ Κ. 24, 37, 66, 77, 138, 233
 ΕΥΘΥΜΙΟΥ Φ. 139
 ΕΥΚΛΕΙΔΗ Α. 30, 55, 123, 160, 226, 229, 235
 ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ Γ. 22, 24, 38, 68, 200, 239, 249
 ΖΑΪΜΑΚΗΣ Γ. 77
 ΖΑΝΝΕΤΤΙΔΟΥ Δ. 252
 ΖΑΦΕΙΡΗ Μ. 140
 ΖΑΦΕΙΡΙΑΔΗΣ Κ. 206
 ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ Μ. 32, 144, 150, 177, 189, 214, 235
 ΖΑΦΡΑΝΑΣ Ν. 195
 ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ Π. 242
 ΖΑΧΑΡΙΟΥΔΑΚΗ Π. 247
 ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ Α. 154
 ΖΑΧΑΡΟΣΤΥΛΙΑΝΑΚΗ-ΡΟΥΣΣΟΥ Ε. 247
 ΖΓΑΝΤΖΟΥΡΗ Κ. 185, 209, 210
 ΖΕΒΡΟΥΛΗ Α. 161, 228
 ΖΕΛΙΟΣ Γ. 132
 ΖΕΝΑΚΟΥ Ε. 129
 ΖΕΡΒΟΥ Α. 49, 195
 ΖΕΡΓΙΩΤΗΣ Α. 171
 ΖΗΚΟΥΛΗ Α. 91
 ΖΗΛΙΚΗΣ Ν. 89
 ΖΗΣΗ Α. 158
 ΖΗΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ Δ. 225, 231
 ΖΜΠΑΙΝΟΣ 193
 ΖΟΓΛΟΥ Ε. 153
 ΖΟΛΩΤΑ Κ. 28
 ΖΟΡΜΠΑ Ρ. 220
 ΖΟΥΚΗΣ Ν. 132
 ΖΟΥΡΝΑΤΖΗΣ Ε. 178
 ΖΩΝΙΟΥ-ΣΙΔΕΡΗ Α. 123, 205
 ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ Λ. 154
 ΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥ Μ. 189
 ΘΑΝΑΣΟΥΛΑ Μ. 99
 ΘΑΝΟΥ Α. 177
 ΘΑΣΙΤΗ Λ. 46
 ΘΕΙΑΚΟΥΛΗΣ Ζ. 239
 ΘΕΟΔΟΣΗ-ΠΟΛΥΜΕΡΗ Κ. 188
 ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ Ε. 48, 212, 235
 ΘΕΟΔΩΡΟΥ Β.Ν. 68, 169, 233
 ΘΕΟΛΟΓΟΥ Α. 94
 ΘΕΟΥ Κ. 166
 ΘΩΜΑΔΑΚΗ Μ. 46
 ΘΩΜΟΣ Σ. 154
 ΙΑΤΡΙΔΗΣ Τ. 26
 ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Χ. 132, 175
 ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ- JOHNSON Α. 190
 ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΚΟΥΤΣΕΛΙΝΗ 132
 ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. 32
 ΚΑΒΡΟΧΩΡΙΑΝΟΥ Τ. 224
 ΚΑΓΚΑΛΟΥ Α. 85
 ΚΑΔΙΑΝΑΚΗ Μ. 80
 ΚΑΖΑΖΗ Ε. 91
 ΚΑΖΗ Σ. 65, 66
 ΚΑΖΗΣ Α. 160
 ΚΑΪΛΑ Μ. 48, 50, 64, 122, 170, 187
 ΚΑΚΑΝΑ Δ. 132
 ΚΑΚΙΤΣΗΣ Π. 62
 ΚΑΚΟΥΡΗ Α. 98, 99, 100, 221
 ΚΑΚΟΥΡΟΣ Ε. 96, 120, 121, 178
 ΚΑΛΑΒΑΝΑ Θ. 158
 ΚΑΛΑΒΑΣΗΣ Φ. 18
 ΚΑΛΑΪΤΖΑΚΗ Α.Ε. 116, 186, 209, 210
 ΚΑΛΑΪΤΖΑΚΗ Δ.Ε. 185, 186
 ΚΑΛΑΪΤΖΙΔΗΣ Γ. 224
 ΚΑΛΑΝΤΖΗ-AZIZI Α. 22, 24, 25, 36, 37, 38, 55, 70, 77, 89, 138,
 159, 164, 200, 208, 230, 235, 239, 249, 257, 258
 ΚΑΛΔΗ Σ. 195, 226, 227
 ΚΑΛΙΑΚΑΤΣΟΥ Α. 100
 ΚΑΛΛΗΣ Β. 258

- ΚΑΛΛΙΓΑ Π. 211
 ΚΑΛΛΙΝΙΚΑΚΗ Θ. 77
 ΚΑΛΛΙΝΙΚΑΚΗΣ Γ. 161
 ΚΑΛΠΑΚΟΓΛΟΥ Θ. 37, 233
 ΚΑΛΥΒΑ Ε. 247
 ΚΑΜΠΑΣ Α. 165
 ΚΑΜΠΙΣΟΠΟΥΛΟΥ Ε. 238
 ΚΑΝΑΚΗΣ Ι. 136, 219
 ΚΑΝΑΚΟΥΣΑΚΗ Ε. 187
 ΚΑΝΔΥΛΑΚΗ Α. 77
 ΚΑΝΕΛΛΑΚΗ Σ. 230
 ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. 194
 ΚΑΝΕΛΜΟΠΟΥΛΟΥ Α. 112
 ΚΑΝΕΛΜΟΠΟΥΛΟΥ Μ. 140
 ΚΑΠΑΡΔΗΣ Α. 65, 66
 ΚΑΠΕΛΟΥ Κ. 19
 ΚΑΠΕΤΑΝΙΔΟΥ Μ. 204
 ΚΑΠΙΩΤΑΣ Μ. 17
 ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ Δ. 67
 ΚΑΠΡΑΛΟΥ Ι. 24
 ΚΑΡΑΒΑΤΟΣ Α. 197
 ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Π. 123
 ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ Ε. 247, 248
 ΚΑΡΑΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε. 177
 ΚΑΡΑΔΗΜΑΣ Ε.Χ. 23, 36, 159, 175, 209, 239
 ΚΑΡΑΜΑΝΟΥ Α. 94
 ΚΑΡΑΜΗΝΑΣ Ν. 28
 ΚΑΡΑΜΗΤΣΟΣ Δ. 140
 ΚΑΡΑΜΠΑ Ο. 120
 ΚΑΡΑΜΠΑΤΖΑΚΗ Δ. 69
 ΚΑΡΑΜΠΑΤΖΑΚΗ Ζ. 150
 ΚΑΡΑΟΛΙΔΟΥ Μ. 63, 99
 ΚΑΡΑΠΕΤΣΑΣ Β.Α. 155, 177, 244
 ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗ Α. 99
 ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗ Ν. 99
 ΚΑΡΑΣΑΒΒΙΔΗΣ Η. 152, 222
 ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ Μ. 223
 ΚΑΡΓΑ Μ. 97
 ΚΑΡΓΟΠΟΥΛΟΣ Φ. 78, 102
 ΚΑΡΥΤΙΝΟΥ Σ. 170
 ΚΑΣΑΠΙΔΟΥ Ζ. 164
 ΚΑΣΣΕΡΗΣ Μ. 48
 ΚΑΤΑΝΑ Β. 114
 ΚΑΤΕΡΕΛΟΣ Ι. 45, 185
 ΚΑΤΕΡΗ Ε. 41, 254, 255
 ΚΑΤΖΟΛΗΣ Τ. 222, 255
 ΚΑΤΗ Δ. 109
 ΚΑΤΣΑΝΗ Γ. 37
 ΚΑΤΣΑΡΑΣ Κ.Σ. 207
 ΚΑΤΣΑΡΟΣ Π. 257
 ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗ Β. 214, 248
 ΚΑΤΣΙΛΗΣ Κ. 49
 ΚΑΤΣΟΥΔΑΣ Σ. 221
 ΚΑΤΣΟΥΡΗ Ι. 99
 ΚΑΦΕΤΣΙΟΣ Κ. 72, 73, 198, 199
 ΚΑΦΟΥΣΗ Σ. 18
 ΚΑΦΡΙΤΣΑ Δ. 214
 ΚΑΨΙΩΤΗ Σ.Ι. 207
 ΚΕΛΑΡΑΚΗ Δ. 165
 ΚΕΡΑΜΑΡΗ Α. 41
 ΚΕΦΑΛΑ Γ. 190
 ΚΕΦΑΛΟΠΟΥΛΟΥ Μ. 147, 200
 ΚΙΝΔΥΝΗ Α. 127
 ΚΙΟΣΕΟΓΛΟΥ Γ. 28, 92, 105, 140, 160, 197
 ΚΙΣΣΑΣ Γ. 108
 ΚΙΤΣΑΚΗ Β. 251
 ΚΛΑΔΑΚΗ Μ. 147, 157, 248
 ΚΛΕΦΤΑΡΑΣ Γ. 51, 63, 83, 89, 90, 196
 ΚΛΗΡΟΠΟΥΛΟΥ Π. 74
 ΚΛΩΝΤΖΑ Κ. 224
 ΚΟΖΑ Μ. 250
 ΚΟΖΑ Χ. 250
 ΚΟΗΔΟΥ Ε. 201
 ΚΟΙΛΙΑ Π. 63
 ΚΟΪΜΤΣΙΔΟΥ Α. 221
 ΚΟΚΚΙΝΑΚΗ Θ. 167, 191
 ΚΟΚΚΙΝΑΚΗ Φ. 125
 ΚΟΚΚΙΝΟΣ Κ. 248, 249
 ΚΟΚΚΟΤΑΣ Π. 153
 ΚΟΚΟΒΑΚΗΣ Μ. 81
 ΚΟΚΟΛΟΔΗΜΗΤΡΑΚΗ Α. 173
 ΚΟΛΙΑ Η. 37
 ΚΟΛΙΑΔΗ Α. 101
 ΚΟΛΙΑΔΗΣ Ε. 100, 111, 136, 231
 ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ Δ. 169
 ΚΟΛΜΙΑ Α. 139
 ΚΟΛΜΙΑΣ Ν. 92
 ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ Φ. 157
 ΚΟΜΝΗΝΟΥ Κ. 154
 ΚΟΜΝΙΔΗΣ Α. 201, 260
 ΚΟΝΔΥΛΗ Μ. 62
 ΚΟΝΙΔΑ Α. 62
 ΚΟΝΣΟΛΑΣ Ε. 48, 96, 151, 210
 ΚΟΝΣΟΥΛΙΔΟΥ Ε. 249
 ΚΟΝΤΑΚΟΣ Α. 95, 96, 246
 ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ Α. 211, 230
 ΚΟΝΤΟΠΟΔΗΣ Μ. 213, 255
 ΚΟΡΑΚΑΚΗ Κ. 130
 ΚΟΡΔΟΥΤΗΣ Π. 25, 130, 165, 198, 202, 203, 218
 ΚΟΡΝΗΛΑΚΗ Α. 135
 ΚΟΡΝΗΛΑΚΗ Κ. 149
 ΚΟΡΝΗΛΑΚΗ Ν.Α. 174
 ΚΟΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗ Α. 85
 ΚΟΡΡΕΣ Μ. 205
 ΚΟΣΜΙΔΟΥ Μ.Ε. 197, 217
 ΚΟΣΜΙΔΟΥ Ρ. 117

- ΚΟΣΜΙΔΟΥ Ρ.Β. 186
 ΚΟΣΜΟΓΙΑΝΝΗ Α. 99
 ΚΟΥΒΑΒΑ Σ. 129
 ΚΟΥΒΕΛΑΣ Η. 102
 ΚΟΥΓΙΟΥΜΟΥΤΖΑΚΗΣ Γ. 33
 ΚΟΥΔΙΓΚΕΛΗ Φ. 162
 ΚΟΥΖΙΩΚΑ Β. 177
 ΚΟΥΖΟΥΡΤΙΔΟΥ Ε. 15
 ΚΟΥΙΜΤΖΗ Ε. 116
 ΚΟΥΚΟΥΛΑ Μ. 81
 ΚΟΥΚΟΥΡΙΚΟΥ Μ. 140
 ΚΟΥΛΙΑΝΟΥ Μ. 40
 ΚΟΥΛΙΕΡΑΚΗΣ Γ. 37
 ΚΟΥΜΑΝΙΤΣΙΩΤΗΣ Χ. 241
 ΚΟΥΜΗ-ΚΑΣΤΕΛΑΝΙΔΟΥ Α. 226
 ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΥ Γ. 149
 ΚΟΥΜΠΙΑΣ Ε. 101, 136, 231
 ΚΟΥΝΔΟΥΡΑΚΗ Κ. 203
 ΚΟΥΝΕΛΗ Ε. 99
 ΚΟΥΝΕΝΟΥ Κ. 33, 56
 ΚΟΥΡΕΤΤΑ Χ. 70
 ΚΟΥΡΚΟΥΤΑΣ Η. 147, 191
 ΚΟΥΡΜΠΕΤΗΣ Β. 189
 ΚΟΥΡΟΥΔΗ Β. 98
 ΚΟΥΡΤΗ Ε. 17, 18
 ΚΟΥΡΤΗ Σ. 226
 ΚΟΥΡΤΗ-ΚΑΖΟΥΛΗ Β. 61
 ΚΟΥΤΡΑΣ Β. 154
 ΚΟΥΤΣΙΑΥΤΗ Π. 117, 185
 ΚΟΥΤΣΟΝΙΚΟΛΗ Σ. 220
 ΚΡΑΒΒΑΡΙΘΗ Β. 239
 ΚΡΙΒΑΣ Σ. 248
 ΚΥΔΩΝΙΑΤΟΥ Ε. 108
 ΚΥΠΡΙΩΤΑΚΗ Μ. 125
 ΚΥΡΙΑΚΟΥ Ε. 201
 ΚΥΡΙΑΚΟΥ Φ. 152
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ Α. 162, 259, 260, 261
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ Ε. 131, 249
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. 102
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ε. 38, 60
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κ. 146, 179
 ΚΩΣΤΑΡΙΔΟΥ-ΕΥΚΛΕΙΔΗ Α. 12, 77
 ΚΩΣΤΟΓΛΟΥ Β. 154
 ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ Ε. 116
 ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ Π. 167
 ΚΩΣΤΟΥΛΗ Τ. 97
 ΚΩΤΟΥΛΑΣ Β. 156
 ΚΩΦΙΔΗΣ Ν. 199
 ΛΑΓΓΑΚΟΥ Ε. 63
 ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ Β. 79
 ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ Γ. 201, 260
 ΛΑΛΕΝΗ Α. 226
 ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ Α. 39, 60
 ΛΑΝΗΣ Γ. 126, 127
 ΛΑΤΣΩΝΑ Κ. 100
 ΛΕΖΕ Ε. 182, 249
 ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ Μ. 42
 ΛΕΚΚΑ Σ. 239
 ΛΕΛΑ Μ. 218
 ΛΕΟΝΤΑΡΗ Α. 104, 105, 188
 ΛΕΟΝΤΙΑΔΟΥ Α. 239
 ΛΕΡΟΥΝΗΣ Κ. 212
 ΛΙΑΝΟΥ Κ. 52
 ΛΙΑΡΑΚΟΥ Γ. 44
 ΛΙΒΑΣ Δ. 63, 99
 ΛΙΓΚΟΒΑΝΛΗ Κ. 29
 ΛΟΪΖΟΣ Ν. 250
 ΛΟΪΖΟΥ Δ.Φ. 250
 ΛΟΞΑ Γ. 19, 231
 ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟΥ Δ.Α. 141
 ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ Ε. 160
 ΛΟΥΜΑΚΟΥ Μ. 165, 217
 ΛΟΥΡΑΚΗ Σ. 54
 ΛΥΚΙΤΣΑΚΟΥ Κ. 60
 ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ Ο. 202, 228, 256
 ΜΑΓΙΑΤΗ Η. 86
 ΜΑΖΗΡΙΔΟΥ Ε. 69
 ΜΑΚΡΑ Σ. 249
 ΜΑΚΡΗ Ν. 150, 193
 ΜΑΚΡΗ-ΜΠΟΤΣΑΡΗ Ε. 125, 244
 ΜΑΚΡΗΣ Ι. 212
 ΜΑΚΡΗΣ Ν. 39, 40, 93, 103, 175
 ΜΑΛΙΔΕΛΗΣ Δ. 161, 201, 217, 220
 ΜΑΛΙΚΙΩΣΗ-ΛΟΪΖΟΥ Μ. 14, 15, 30, 82, 92, 285
 ΜΑΝΑΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ. 108
 ΜΑΝΑΤΟΥ Ε. 107, 251
 ΜΑΝΕΣΗΣ Ν. 224
 ΜΑΝΘΟΥΛΗ Μ. 62, 63, 109
 ΜΑΝΙΑΔΑΚΗ Κ. 121, 178
 ΜΑΝΤΖΑΝΟΣ Δ. 250
 ΜΑΝΤΖΙΟΥ Τ. 136, 250
 ΜΑΝΤΟΓΛΟΥ Α. 25
 ΜΑΝΩΛΙΤΣΗΣ Γ. 167, 190
 ΜΑΡΓΑΡΙΘΗ Ο. 213
 ΜΑΡΗ Ε. 233
 ΜΑΡΙΔΑΚΗ-ΚΑΣΣΩΤΑΚΗ Α. 92, 93, 128, 149, 167, 233
 ΜΑΡΚΑΡΙΑΝ Κ. 86
 ΜΑΡΚΕΖΙΝΗΣ Ε. 62, 99, 221
 ΜΑΡΚΟΔΗΜΗΤΡΑΚΗ Μ. 34
 ΜΑΡΚΟΥΛΗΣ Δ. 58
 ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΣ Ι. 97, 98, 213
 ΜΑΡΤΙΝΟΥ-ΚΑΝΑΚΗ Σ. 219
 ΜΑΣΟΥΡΑ Ε. 77, 181
 ΜΑΣΟΥΡΗ Γ. 72
 ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ Μ. 252
 ΜΑΤΗ-ΖΗΣΗ Ε. 32, 128

- ΜΑΘΑΙΟΠΟΥΛΟΣ Π. 151, 246
 ΜΑΤΙΑΤΟΥ Σ. 220
 ΜΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Α. 36, 130, 149, 157, 206, 232
 ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Σ. 131
 ΜΑΥΡΕΑΣ Β. 148
 ΜΑΥΡΙΔΗ Κ. 183
 ΜΑΥΡΙΔΟΥ 105
 ΜΑΥΡΟΥ Ε. 130
 ΜΑΥΡΟΥ Σ. 130
 ΜΑΧΑΙΡΑΚΗ Π. 239
 ΜΕΛΙΣΤΑ Α. 194
 ΜΕΝΕΓΑΤΟΥ Μ. 189
 ΜΕΝΕΜΕΝΛΗ Μ. 202
 ΜΕΝΕΞΙΑΔΟΥ Α. 207
 ΜΕΝΟΥΤΗΣ Β. 89, 184, 239, 240
 ΜΕΡΝΙΓΚΗ Π. 161, 228
 ΜΕΡΤΙΚΑ Α. 139
 ΜΕΣΣΗΝΗΣ Α. 146, 217
 ΜΕΤΑΛΛΙΔΟΥ Π. 194
 ΜΕΤΑΞΑ Α. 194
 ΜΗΤΣΗΣ Ν. 254
 ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ Χ. 226
 ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ Θ.Κ. 204
 ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ Μ. 146
 ΜΙΧΕΛΑΚΑΚΗΣ Ε. 27
 ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΥ Α. 258
 ΜΟΡΑΡΟΥ Ε. 99, 100
 ΜΟΡΝΤΟ Α. 112
 ΜΟΡΦΗ Ξ. 241
 ΜΟΣΧΟΝΑΣ Δ. 62, 99
 ΜΟΣΧΟΣ Ν. 49
 ΜΟΤΤΗ-ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ Φ. 15, 16, 56, 90, 232, 235
 ΜΟΥΖΟΥΡΑ Ε. 125, 199
 ΜΟΥΣΤΑΚΗ Μ. 116
 ΜΟΥΤΑΒΕΛΗΣ Α. 225, 231
 ΜΟΥΤΕΣΙΔΟΥ Ο. 221
 ΜΠΑΚΑ Α. 174
 ΜΠΑΚΑΛΗ Ε. 241
 ΜΠΑΚΟΜΗΤΡΟΥ Φ. 25, 258
 ΜΠΑΜΙΑ Χ. 189
 ΜΠΑΜΠΑΛΗΣ Θ. 191
 ΜΠΑΜΠΛΕΚΟΥ Ζ. 77, 78
 ΜΠΑΡΔΟΣ Α. 84, 161
 ΜΠΑΡΙΤΑΚΗ Ι. 224
 ΜΠΑΡΚΟΥΚΗΣ Β. 214
 ΜΠΑΡΜΠΑΣ Γ. 108
 ΜΠΑΡΜΠΟΠΟΥΛΟΥ Δ. 165
 ΜΠΑΡΜΠΟΥΤΗ Ξ. 166
 ΜΠΑΡΤΖΩΚΗ Α. 237
 ΜΠΑΦΙΤΗ Τ. 107, 108
 ΜΠΑΧΑΡΑΚΗ Κ. 28
 ΜΠΕΖΕ Λ. 94, 142, 144, 235, 256
 ΜΠΕΖΕΒΕΓΚΗΣ Η. 14, 15, 84
 ΜΠΕΛΕΣΗ Δ. 49
 ΜΠΕΛΕΧΡΗ Μ. 164
 ΜΠΙΜΠΟΥ-ΝΑΚΟΥ Ι. 52, 78, 79, 89, 90
 ΜΠΙΡΗΣ Α. 146, 217
 ΜΠΟΖΙΚΑΣ Β. 197
 ΜΠΟΝΤΟΥ Σ. 86
 ΜΠΟΝΩΤΗ Φ. 91, 194
 ΜΠΟΣΙΝΑΚΗ Ι. 75
 ΜΠΟΤΣΑΣ Γ. 215
 ΜΠΟΥΓΟΝΙΚΟΛΟΥ Κ. 29
 ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ Β. 106
 ΜΠΟΥΡΗ Γ. 147
 ΜΠΟΥΣΟΥΛΑΣ Κ. 54, 138
 ΜΠΟΥΤΡΗ Α. 139
 ΜΥΛΩΝΑΣ Κ. 129, 134, 135, 180
 ΜΥΤΗ Σ. 136
 ΜΩΡΑΪΤΟΥ Δ. 229
 ΜΩΡΑΪΤΟΥ Μ. 146
 ΝΑΚΟΥ Σ. 27
 ΝΑΡΝΟΥ Μ. 187
 ΝΑΣΣΙΟΠΟΥΛΟΥ Γ. 259, 260
 ΝΑΤΣΙΟΥ Μ. 63
 ΝΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Δ. 123
 ΝΑΧΟΠΟΥΛΟΣ Ν. 175
 ΝΕΟΦΥΤΙΔΟΥ Ε. 55
 ΝΕΡΟΥΛΙΔΗ Ν. 169, 220, 250
 ΝΕΣΤΟΡΟΣ Ι.Ν. 41, 116, 139, 163, 185, 186, 209, 210, 230
 ΝΙΚΟΛΑΚΗ Ε.Σ. 117, 210
 ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. 75, 219
 ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. 75, 115, 207
 ΝΙΚΟΛΑΡΑΪΖΗ Μ. 150
 ΝΙΚΟΛΑΡΕΑ Α. 182
 ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Δ. 31, 32, 56, 173, 216, 224
 ΝΟΒΑ-ΚΑΛΤΣΟΥΝΗ Χ. 180
 ΝΟΥΣΙΑ Μ. 241
 ΝΤΑΒΟΥ Μ. 59, 103, 109
 ΝΤΑΪΛΙΑΝΗΣ Κ. 161, 220
 ΝΤΑΛΛΑ Μ. 15, 195
 ΝΤΕΡΗ Ι. 256
 ΝΤΕΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΝΤΕΡΟΥ Ε. 123
 ΝΤΙΝΑΠΟΓΙΑΣ Α. 88
 ΝΤΙΝΟΥ Μ. 47
 ΝΤΙΡΟΓΙΑΝΝΗΣ Ν. 203
 ΝΤΟΓΡΑΜΑΤΖΗ Α. 63
 ΞΑΝΘΑΚΟΥ Γ. 43, 44, 64, 175, 212, 214, 220, 230
 ΞΑΝΘΗ Π. 165
 ΞΕΝΑΚΗ Φ. 136
 ΞΕΝΙΚΟΥ Α. 149
 ΞΕΝΟΥ Μ. 126, 127
 ΞΥΔΑ Ε. 173
 ΞΥΔΟΠΟΥΛΟΥ Ε. 258
 ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Β. 138
 ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Α. 28, 35, 62, 109, 161, 202, 228, 241, 256

- ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Ε. 108
 ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ-ΛΑΛΙΩΤΗ Μ. 21
 ΟΡΦΑΝΑΚΗ Ε. 221
 ΟΡΦΑΝΟΣ Σ. 20, 112
 ΠΑΒΗ Ε. 208
 ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΥ Α. 180
 ΠΑΔΙΑΤΕΛΗ Ε. 239
 ΠΑΖΟΥ Φ. 238
 ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ Α. 84, 137
 ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ Ν. 190
 ΠΑΛΗΚΑΡΑ Ο. 98
 ΠΑΛΙΕΡΑΚΗ Σ. 125
 ΠΑΛΙΕΡΑΚΗΣ Ν. 223
 ΠΑΛΟΓΟΥ Ε. 97
 ΠΑΝΑΓΕΑ Σ. 43
 ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Θ. 29
 ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ Π. 145, 193
 ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Γ. 65, 66
 ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ Σ.Ι. 206, 235
 ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ Ε. 141
 ΠΑΝΑΓΟΥ Α. 184
 ΠΑΝΑΓΟΥΛΙΑΣ Ε. 161, 201
 ΠΑΝΕΡΑ Α. 55, 218, 221
 ΠΑΝΕΤΤΑΣ Χ. 257
 ΠΑΝΤΑΖΗ-ΜΕΛΙΣΤΑ Ε. 188
 ΠΑΝΤΑΖΗ Ρ. 218
 ΠΑΝΤΑΖΗΣ Π. 58
 ΠΑΝΤΕΛΗ Χ. 158
 ΠΑΝΤΕΛΙΑΔΟΥ Σ. 50, 156, 215
 ΠΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Α. 239
 ΠΑΞΙΝΟΣ Ι. 141, 159, 181
 ΠΑΠΠΑ Β. 106, 107, 251
 ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Β. 180
 ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. 150
 ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. 153
 ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ Κ. 136
 ΠΑΠΑΔΑΚΗ Ε. 56
 ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Θ. 98, 99
 ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ Δ. 257
 ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α. 54
 ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ε. 97, 98
 ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Θ. 254
 ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Κ. 240
 ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Μ. 75
 ΠΑΠΑΔΙΩΤΗ Β. 54, 56, 85, 139
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Γ. 45, 46
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Δ.Ν. 176, 235
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Μ. 94
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Π. 161, 201, 231
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Φ. 164
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Α. 98
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Δ. 257
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Κ. 190, 237
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Μ. 158, 294
 ΠΑΠΑΗΛΙΟΥ Χ. 33, 48, 49, 96, 120
 ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α.Χ. 16
 ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Μ. 59
 ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Α. 28, 241
 ΠΑΠΑΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Χ. 130, 257
 ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. 172
 ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Π. 136, 172
 ΠΑΠΑΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Β. 88
 ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑ Ζ. 49
 ΠΑΠΑΛΟΗ Ε. 184, 242
 ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Μ. 169
 ΠΑΠΑΝΗΣ Ε. 190
 ΠΑΠΑΝΤΩΝΑΚΗΣ Γ. 211
 ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ Γ. 229
 ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ Ν. 147, 157
 ΠΑΠΑΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Μ. 49
 ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ Μ. 213
 ΠΑΠΑΣ Μ. 192
 ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ Χ. 55
 ΠΑΠΑΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ Σ. 34
 ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ Σ. 12, 44, 235
 ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Α. 15, 31, 54, 56, 65, 66, 84, 85
 ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ Κ. 64
 ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ Κ. 27
 ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ Φ. 136
 ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Θ. 100
 ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Ι. 11
 ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ-RUSH Α. 188
 ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ Ξ. 153
 ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ Π. 83
 ΠΑΡΛΑ- ΠΕΤΡΟΥ Ε. 166
 ΠΑΣΣΑ Ε. 238
 ΠΑΣΧΑΛΗ Τ. 257
 ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ Ε. 210
 ΠΑΤΤΑΚΟΥ-ΠΑΡΑΣΥΡΗ Β. 139
 ΠΑΤΣΑΛΗΣ Χ. 100
 ΠΑΤΥΧΑΚΗ Κ. 217
 ΠΑΥΛΑΚΟΣ Ν. 126
 ΠΑΥΛΑΤΟΥ Ε. 54
 ΠΑΥΛΙΔΗ Β. 227
 ΠΑΥΛΙΔΗΣ Γ. 111, 112, 113, 114, 156, 177
 ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Β. 15, 16, 193, 240
 ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ Ε. 242
 ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ Ι. 25, 218
 ΠΑΧΟΥΛΙΔΗΣ Κ. 25, 26
 ΠΕΔΙΑΔΙΤΗΣ Α. 80, 216
 ΠΕΝΤΑΡΑΚΗ Α. 196
 ΠΕΡΙΚΛΕΙΔΑΚΗΣ Γ. 171, 223
 ΠΕΤΡΑ Ι. 153
 ΠΕΤΡΑΚΗΣ Κ. 242
 ΠΕΤΡΕΝΙΤΗ Β. 17
 ΠΕΤΡΙΔΟΥ Ε. 164

- ΠΕΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ Κ. 84, 136, 250, 251
 ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ Κ. 87
 ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ Ν. 124
 ΠΗΤΑ Γ. 102
 ΠΗΤΑ Ρ. 140, 160
 ΠΙΠΕΡΓΙΑ Ι. 62, 99
 ΠΙΠΙΝΟΣ Γ. 251
 ΠΛΑΚΑΣ Ν. 26
 ΠΛΑΤΡΙΤΗΣ Κ. 210
 ΠΛΑΤΣΙΔΟΥ Μ. 14
 ΠΛΟΥΜΠΙΔΗΣ Γ. 24, 38, 239, 249
 ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ Δ. 40, 93, 175
 ΠΟΛΕΜΙΚΟΣ Ν. 95, 185, 191, 219, 235
 ΠΟΛΙΤΗ Γ. 74
 ΠΟΛΥΜΕΡΟΥ Κ. 87
 ΠΟΛΥΧΡΟΝΗ Φ. 57, 224
 ΠΟΡΠΟΔΑΣ Κ. 57
 ΠΟΥΛΟΥ Μ. 131
 ΠΟΥΡΚΟΣ Μ. 124, 210, 213, 233, 234, 237, 243, 246, 254, 255
 ΠΡΕΒΕΔΟΥΡΑΚΗ Κ. 47
 ΠΡΕΛΟΡΕΝΤΖΟΥ Ε. 181
 ΠΡΟΔΡΟΜΙΤΗΣ Γ. 45
 ΠΡΟΥΣΑΛΗ 212
 ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ Α. 32, 173, 224, 253
 ΡΑΒΑΝΗΣ Κ. 169
 ΡΑΛΛΗ Α. 128
 ΡΕΚΑΛΙΔΟΥ Γ. 142, 256
 ΡΕΝΖΟΥΛΑ Ε. 97
 ΡΕΣΒΑΝΗ Β. 143
 ΡΗΓΑ Α.Β. 45, 106, 107, 118
 ΡΗΓΑ Ε.Ε. 227
 ΡΗΓΑ Μ. 181
 ΡΟΪΚΟΥ Κ. 140
 ΡΟΜΠΟΚΟΥ Δ. 206
 ΡΟΥΜΠΗ Ν. 134
 ΡΟΥΣΗ Χ. 144, 189
 ΡΟΥΣΣΗ Π. 31, 141
 ΡΟΥΣΣΟΣ Π. 137
 ΡΟΥΣΣΟΥ Ε. 41, 247
 ΣΑΒΒΑΪΔΟΥ-ΚΑΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Μ. 195
 ΣΑΒΟΥΡΔΟΥ Ε. 105
 ΣΑΚΑΛΑΚΗ Μ. 44, 58, 235
 ΣΑΚΕΛΜΑΡΗ Μ. 224
 ΣΑΚΕΛΜΑΡΙΔΗΣ Γ. 227
 ΣΑΚΕΛΜΑΡΙΔΟΥ-ΛΕΝΟΥΔΙΑ Μ. 230
 ΣΑΚΕΛΜΑΡΙΟΥ Δ. 139
 ΣΑΚΕΛΜΑΡΙΟΥ Κ. 218
 ΣΑΚΕΛΜΑΡΟΠΟΥΛΟΥ Α. 95
 ΣΑΚΚΑ Δ. 59, 68, 69
 ΣΑΛΒΑΡΑΣ Γ. 142
 ΣΑΛΕΜΗ Π. 41
 ΣΑΜΑΚΟΥΡΗ Μ. 42
 ΣΑΜΑΡΤΖΗ Ρ. 102, 110
 ΣΑΜΑΡΤΖΗ Σ. 71
 ΣΑΜΙΩΤΑΚΗΣ Ν. 33
 ΣΑΜΟΥΡΗΣ Α. 170
 ΣΑΡΑΦΙΔΟΥ Ο. 25, 218
 ΣΑΡΡΗΣ Δ. 165
 ΣΓΑΡΑΣ Κ. 246
 ΣΕΜΙΤΕΚΟΛΟ Μ. 34
 ΣΕΜΟΓΛΟΥ Κ. 92
 ΣΕΜΟΓΛΟΥ Ο. 18
 ΣΗΦΑΚΗ Α. 213, 224
 ΣΙΔΕΡΗ Γ. 204
 ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ Δ. 208
 ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΔΗΜΑΚΑΚΟΥ Δ. 82, 83
 ΣΙΕΡΕΚΗ Β. 72
 ΣΙΜΟΣ Γ. 140
 ΣΙΠΗΤΑΝΟΥ Α.Α. 163
 ΣΙΩΠΚΑ Ε. 155
 ΣΚΑΛΟΥΜΠΑΚΑΣ Χ. 32, 173, 224
 ΣΚΑΝΑΒΗ Κ. 17
 ΣΚΑΝΔΑΛΙΑΡΗ Θ. 99
 ΣΚΑΠΕΤΟΡΑΧΗ Α. 24
 ΣΚΟΠΕΛΙΤΗ Ε. 40, 71
 ΣΚΟΡΔΙΑΛΛΟΥ Μ. 139
 ΣΚΟΥΜΠΟΥΡΔΗ Α. 28
 ΣΚΟΥΜΠΟΥΡΔΗ Χ. 20
 ΣΚΟΥΡΤΟΥ Ε. 61
 ΣΚΟΥΤΙΔΑ Α. 142
 ΣΜΥΡΝΑΚΗ Μ. 118
 ΣΜΥΡΝΑΚΗ Π. 81
 ΣΟΥΛΗΣ Σ. 205
 ΣΟΥΜΕΛΗ Α. 192
 ΣΟΥΡΛΑΝΤΖΗ Α. 55
 ΣΟΥΣΑΜΙΔΟΥ-ΚΑΡΑΜΠΕΡΗ Α. 213, 229
 ΣΟΦΙΑ Μ. 55
 ΣΟΦΙΑΔΟΥ Ε. 258
 ΣΟΦΙΑΝΙΔΟΥ Δ. 134
 ΣΠΑΝΕΑ Ε. 158
 ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ Χ. 20
 ΣΤΑΛΙΚΑΣ Α. 30, 35, 54, 63, 72, 73, 82, 115
 ΣΤΑΜΑΤΗΣ Π. 95, 195
 ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ Δ. 145
 ΣΤΑΜΠΟΥΛΙΔΗΣ Π. 233
 ΣΤΑΥΡΑΚΑΚΗ Σ. 122
 ΣΤΑΥΡΙΑΝΑΚΗ Μ. 28
 ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ Κ. 222
 ΣΤΑΥΡΙΝΙΔΗΣ Π. 65, 66
 ΣΤΑΥΡΟΥ Ε.Σ. 118, 186
 ΣΤΑΥΡΟΥ Σ.Λ. 160
 ΣΤΑΥΡΟΥΣΗ Π. 123
 ΣΤΑΦΥΛΑ Α. 207
 ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ Α. 202
 ΣΤΕΦΑΝΟΥ Γ. 128, 212
 ΣΤΕΦΟΣ Ε. 252

- ΣΤΙΒΑΚΤΑΚΗΣ Σ. 81
 ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΟΥ Α. 241
 ΣΤΡΟΓΓΥΛΟΣ Β. 50
 ΣΤΡΟΓΙΑΝΝΙΔΟΥ Α. 57, 78, 102, 241
 ΣΤΥΒΑΝΑΚΗ Ε. 41
 ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ Π. 66
 ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ Φ. 29
 ΣΥΓΚΟΛΙΤΟΥ Ε. 54, 73, 102, 104, 105, 106, 166, 232, 234
 ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ Κ. 112, 139, 221
 ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ Γ. 118
 ΣΦΥΡΟΕΡΑ Μ. 97
 ΣΩΤΗΡΙΟΥ Α. 144
 ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ Ι. 230
 ΤΑΖΟΓΛΟΥ Ε. 70
 ΤΑΚΗΣ Ν. 16
 ΤΑΝΤΑΡΟΣ Σ. 33, 142, 143, 160
 ΤΑΦΑ Ε. 190
 ΤΕΛΛΙΔΟΥ Θ. 198, 258
 ΤΕΡΖΙΟΓΛΟΥ Ε. 220
 ΤΕΡΛΙΔΟΥ Χ. 62, 63
 ΤΖΑΒΑΡΑΣ Α. 282
 ΤΖΑΒΑΡΑΣ Θ. 28, 29
 ΤΖΑΒΑΡΑΣ Ν. 41
 ΤΖΑΒΕΛΑ Ε. 259, 260
 ΤΖΑΜΑΛΟΥΚΑ Γ. 21
 ΤΖΕΛΕΠΗΣ Χ. 168
 ΤΖΙΜΑΣ Γ. 252
 ΤΖΙΝΙΕΡΗ-ΚΟΚΚΩΣΗ Μ. 141, 148
 ΤΖΙΟΤΖΙΟΥ Α. 99
 ΤΖΟΝΙΧΑΚΗ Ι. 196
 ΤΗΛΙΑΚΟΣ Μ. 147
 ΤΙΓΚΟΥ Σ. 219
 ΤΙΚΤΑΠΑΝΙΔΟΥ Α. 137
 ΤΟΜΑΡΑΣ Β. 131
 ΤΟΥΝΤΑΣ Γ. 208
 ΤΟΥΠΑΛΗ Β. 161, 202, 228, 256
 ΤΡΑΓΑΚΗ Ε. 173
 ΤΡΕΧΑ Σ. 31
 ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Ε. 141, 148
 ΤΡΙΑΡΧΗ-HERRMANN Β. 182
 ΤΣΑΓΚΑΡΑΚΗΣ Μ. 73
 ΤΣΑΓΚΑΡΗ Μ. 64
 ΤΣΑΓΡΗΣ Φ. 210
 ΤΣΑΚΑΛΗΣ Π. 145, 225
 ΤΣΑΜΠΑΡΛΗ Α. 33, 48, 63
 ΤΣΑΝΤΑΛΗ Ε. 160, 239
 ΤΣΑΟΥΣΗΣ Ι. 74, 75, 96, 148
 ΤΣΑΠΚΙΝΗ Κ. 198
 ΤΣΑΡΟΥΧΑ Β. 164
 ΤΣΕΓΚΟΣ Ι. 62, 98, 99
 ΤΣΕΛΙΟΥ Ε. 52
 ΤΣΕΡΜΙΔΟΥ Α. 55
 ΤΣΙΑΚΑ Β. 220
 ΤΣΙΑΝΤΑΣ Ι. 237
 ΤΣΙΛΙΑ Α.Μ. 155
 ΤΣΙΛΙΒΙΓΚΟΥ Μ. 164
 ΤΣΙΜΑΣ Π. 93
 ΤΣΙΜΠΙΔΑΚΗ Α. 33, 63
 ΤΣΙΜΠΟΥΚΑ Β. 28
 ΤΣΙΜΠΟΥΚΑ Π. 27
 ΤΣΙΝΑΣ Ε. 81
 ΤΣΙΝΟΥ Α. 258
 ΤΣΙΟΒΟΥΛΟΥ Α. 133
 ΤΣΟΛΑΚΗ Μ. 239
 ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ Ρ. 61
 ΤΣΟΠΟΤΟΣ Δ. 27
 ΤΣΟΡΜΠΑΤΖΟΥΔΗΣ Χ. 214, 242
 ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ Κ. 94
 ΤΣΟΥΚΑΡΗΣ Ε. 41, 210, 242
 ΤΣΟΥΝΤΑΣ Χ. 197
 ΤΣΟΥΡΤΟΥ Β. 33, 34, 166, 168
 ΤΣΟΧΑΤΖΗ Μ. 130
 ΤΥΠΑΛΔΟΥ Μ. 148
 ΤΥΧΟΠΟΥΛΟΣ Γ. 161
 ΦΑΚΙΝΟΣ Μ. 131
 ΦΕΙΔΗ Ε. 154
 ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΣ Σ. 25
 ΦΙΛΙΠΠΑΤΟΥ Δ. 54, 224
 ΦΙΛΙΠΠΟΥ Σ. 172
 ΦΛΟΥΡΗ Ε. 192
 ΦΡΑΓΚΑΚΗΣ Κ. 164
 ΦΡΟΣΗ Λ. 133
 ΦΩΚΙΑΛΗ Φ. 235
 ΦΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Ο. 140
 ΦΩΤΕΙΝΟΣ Ν. 79, 160, 218
 ΧΑΛΚΙΑ Δ. 131
 ΧΑΛΚΙΑΔΑΚΗ Α. 115, 186
 ΧΑΝΤΖΗ Α. 25, 182
 ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ Μ. 125
 ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ Τ. 118
 ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ Α. 164
 ΧΑΡΙΛΑ Ν. 22, 23, 37, 555, 66, 164, 233
 ΧΑΡΙΤΑΚΗ Χ. 62
 ΧΑΡΙΤΟΥ-ΦΑΤΟΥΡΟΥ Μ. 35, 58, 94, 140
 ΧΑΣΑΠΗ Α. 39
 ΧΑΤΖΗ Α. 192
 ΧΑΤΖΗ Μ. 152
 ΧΑΤΖΗ Σ. 89, 205
 ΧΑΤΖΗΑΝΤΩΝΙΟΥ Μ. 147
 ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ. 109
 ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΟΓΛΟΥ Θ. 206
 ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ Α. 61
 ΧΑΤΖΗΔΟΡΟΥ Δ. 166
 ΧΑΤΖΗΚΑΚΟΥ Κ. 150
 ΧΑΤΖΗΜΠΑΛΗ Σ. 62
 ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. 201

ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Χ. 38, 39, 56, 57, 59, 60, 61, 127, 134, 135, 187,
232, 235
ΧΙΟΝΙΔΟΥ-ΜΟΣΚΟΦΟΓΛΟΥ Μ. 167, 199
ΧΙΩΤΑΚΗΣ Σ. 111
ΧΛΙΑΟΥΤΑΚΗΣ Ι. 22, 23
ΧΛΟΥΒΕΡΑΚΗΣ Γ. 135, 174
ΧΟΥΛΙΑΡΑ Ε. 63
ΧΟΥΛΙΑΡΑ Λ. 209
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Δ. 163, 199, 224, 243, 258, 259, 260, 261
ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Γ. 185
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Κ. 238
ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ Δ. 253
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ Γ. 141, 148
ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ Α. 112, 157, 187
ΧΡΥΣΟΧΟΥ Ε. 78
ΧΥΤΗΡΗ Ε.Φ. 181
ΨΑΛΤΗ Α. 130, 146, 179
ΨΑΡΡΑ Ε. 83, 87
ΨΥΧΟΥΝΤΑΚΗ Μ. 244
ΨΩΜΑ Ν. 80

